

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK PROGRAMI**

DOKTORA TEZİ

**KORUMA SÜRECİNDE ÇOK KATMANLI
TOKAT TARİHİ YERLEŞİMİNİN
MİMARİ MİRASININ DEĞERLENDİRİLMESİNDE
BİR YÖNTEM ÖNERİSİ**

SERDAR KASAP

İSTANBUL, 2022

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK PROGRAMI**

**KORUMA SÜRECİNDE ÇOK KATMANLI
TOKAT TARİHİ YERLEŞİMİNİN
MİMARİ MİRASININ DEĞERLENDİRİLMESİNDE
BİR YÖNTEM ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

**SERDAR KASAP
(181201008)**

**Danışman
(Prof. Dr. Suphi Saatçi)**

İSTANBUL, 2022

11/10/2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık programı öğrencisi 181201008 numaralı Serdar KASAP'nın hazırladığı “Koruma Sürecinde Çok Katmanlı Tokat Tarihi Yerleşiminin Mimari Mirasının Değerlendirilmesi” konulu Doktora tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 11/10/2022 Salı günü saat 18:00’da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının Koruma Sürecinde Çok Katmanlı Tokat Tarihi Yerleşiminin Mimari Mirasının Değerlendirilmesinde Bir Yöntem Önerisi şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Prof. Dr. Suphi SAATÇI	Kabul
2. Prof. Dr. Ayfer AYTUĞ	Kabul
3. Prof. Dr. M. Bengü ULUENGİN	Kabul
4. Doç. Dr. Emine Sibel HATTAP	Kabul
5. Doç. Dr. Nuri SEÇGİN	Kabul
6. (İkinci Danışman)*.....	

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Serdar Kasap

KORUMA SÜRECİNDE ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ YERLEŞİMİNİN MİMARİ MİRASININ DEĞERLENDİRİLMESİNDE BİR YÖNTEM ÖNERİSİ

Serdar Kasap

ÖZET

Türkiye'nin günden güne hızla büyümesi ve gelişmesi araştırmalar için kaynak oluşturmaktadır. Yaşanmış olan bu gelişmeler fiziksel ve sosyal değişimleri de beraberinde getirmektedir. Tarihsel açıdan değerlendirdiğimizde bu çalışma, kentsel dokuların kültürel değerlerinin nüfusun tüm kesimleri tarafından uygulanması, kabul edilmesi ve bu doğrultuda bir koruma kültürü oluşturulması bağlamında önem arz etmektedir. Çalışma, tarihi antik çağa uzanan Tokat şehrinin fiziksel gelişimini anıtsal ve sivil mimari örnekleri üzerinden okumayı amaçlamaktadır. Yapılan çalışmalar sonucunda Tokat kentine ait tüm verilerin ortaya konulması hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler; Tokat, Kültürel Miras, Çok Katmanlı Kentler, Tarihsel Katmanlılık, Kentsel Koruma.

MULTI-LAYER IN THE PROTECTION PROCESS
TOKAT HISTORY SETTLEMENT
A METHOD PROPOSAL FOR THE ASSESSMENT OF
ARCHITECTURAL HERITAGE

Serdar Kasap

ABSTRACT

The rapid growth and development of Turkey day by day constitutes a source for research. These developments also bring about physical and social changes. From a historical point of view, this study is important in the context of the application and acceptance of the cultural values of urban fabrics by all segments of the population and the creation of a conservation culture in this direction. The study aims to read the physical development of the city of Tokat, which dates back to ancient times, through examples of monumental and civil architecture. As a result of the studies, it is aimed to reveal all the data belonging to the city of Tokat.

Anahtar kelimeler; Tokat, Cultural Heritage, Multi-Layered Urbans, Historical Stratification, Urban Conservation.

ÖNSÖZ

Öncelikle tez çalışmamın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini esirgmeden benimle paylaşan, kendisine her danıştığım da kıymetli zamanını ayırarak sabırla ve büyük bir ilgiyle faydalı olabilmek için elinden gelenin daha fazlasını sunan her sorun yaşadığım da yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanabileceğimi düşündüğüm kıymetli ve saygıdeğer danışman hoca statüsünü hakkıyla yerine getiren Prof. Dr. Suphi SAATÇİ'ye teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum. Çalışma kapsamında her soruma çözüm üreten ve çalışmamı yakından takip ederek destekleyen ve önerilerde bulunan, ayrıca tez izleme jüri üyeliğinde bulunan Sayın Prof. Dr. Ayfer AYTUĞ'A sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Yine çalışmamda konu, kaynak ve yöntem açısından bana sürekli yardımda bulunarak yol gösteren değerli Hocam Prof. Dr. Mehmet Bengü ULUENGİN'e de sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca kıymetli zamanını hazırlamış olduğum Doktora Tez çalışmasına ayırıp değerlendirdiği ve akademik hayatımda bana kattığı her bilgi için Sayın Dr. Öğr. Üyesi Alidost ERTUĞRUL'a teşekkürü borç bilirim. Yoğun çalışmalarım esnasında sabır gösterdiği ve bana katlandığı için eşim Nalyan'a ve her zaman umut verdiği ve yanımda olduğu için Anneciğim Güldane'ye ve değerli dostum Savaş Uğur TEMELLİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

EKİM, 2022

Serdar Kasap

İmza

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xx
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xxi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. KURAMSALÇERÇEVE	3
1.1. TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASI	4
1.2. KENTSEL KORUMA KAVRAMI	7
1.2.1. Dünya’da Kentsel Koruma Yaklaşımı ve Gelişimi.....	8
1.3. TARİHİ ALANLARI KORUMADA ALAN YÖNETİMİ.....	9
1.3.1. Uluslararası Alan Yönetimi Yaklaşımları	10
1.3.2. Ulusal Alan Yönetimi Yaklaşımları	11
1.4. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	12
İKİNCİ BÖLÜM	15
2. TOKAT KENT İÇİ MİMARİ MİRASI.....	15
2.1. TOKAT GÜMENEK (COMANA PONTİCA).....	15
2.2. ROMA DÖNEMİ	21
2.3. DANIŞMENTLİ DÖNEMİ.....	25
2.3.1. Yağıbasan (Çukur) Medresesi	26
2.3.2. Garipler (Melik Gazi) Camii	30
2.3.3. Tokat Ulu Camii.....	33
2.4. ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ	36
2.4.1. Alaca Mescit	38
2.4.2. Ali Tusi (Ebu’l-Kasım) Türbesi.....	41

2.4.3. Murad Sevdakar Türbesi.....	43
2.4.4. Gökmedrese (Pervane)	44
2.4.5. Halef Sultan Türbe ve Zaviyesi	48
2.4.6. Ebu Şems (Vezir Ahmet Paşa) Türbe ve Zaviyesi	51
2.4.7. Yazmacılar Hanı	53
2.4.8. Sultan Hamamı	56
2.4.9. Pervane Hamamı.....	59
2.4.10. Yeşilirmak (Hıdırlık) Köprüsü	61
2.5. İLHANLI DÖNEMİ.....	62
2.5.1. Burgaç Hatun Türbesi.....	63
2.5.2. Erenler (Kiçi Hatun) Türbesi	66
2.5.3. Abdullah bin Muhyi Türbe ve Zaviyesi.....	67
2.6. OSMANLI DÖNEMİ.....	69
2.6.1. Kazancılar Mescidi	70
2.6.2. Kaya Mescidi.....	71
2.6.3. Meydan Cami (Hatuniye Cami)	73
2.6.4. Ali Paşa Camii.....	75
2.6.5. Takyeciler Camii.....	78
2.6.6. Ali Paşa Türbesi.....	80
2.6.7. Pir Ahmet Bey (Horozoğlu) Türbesi	82
2.6.8. Hatuniye Medresesi	83
Zaviyeler	84
2.6.9. Mevlevihane.....	84
2.6.10. Pir Ahmet Bey (Horozoğlu) Zaviyesi	88
2.6.11. Taşhan (Voyvada).....	90
2.6.12. Deveciler Hanı.....	93
2.6.13. Arastalı Bedesten	98
2.6.14. Mustafa Ağa Hamamı	103
2.6.15. Paşa Hamamı.....	105
2.7. SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERİ.....	107
2.7.1. Halit Sokak.....	113

2.7.2. Bey Hamam Sokak	116
2.7.3. Bey Sokak	120
2.7.3.1. Vakıf Ev (Musluoğlu Konağı).....	122
2.7.4. Sulu Sokak.....	122
2.8. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	125
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	127
3. ÇOK KATMANLI TARİHİ KENT MERKEZLERİNİN KORUNMASI İÇİN YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ.....	127
3.1. ÇOK KATMANLI ALANLARIN KORUMA SORUNLARI	128
3.2. AVRUPA KENTLERİNDE FARKLI KORUMA YAKLAŞIMLARI VE GELİŞEN SİSTEMLER.....	133
3.3. AVRUPA KENTLERİNDE ÇOK KATMANLILIK OLGUSU	135
3.4. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	136
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	139
4. DÜNYA'DA ÇOK KATMANLI ALANLARIN SUNUMUNA İLİŞKİN FARKLI YAKLAŞIM ÖRNEKLERİ.....	139
4.1. ŞEFFAF DÖŞEME VE GEZİ PLATFORMU OLUŞTURULMASI.....	142
4.1.1. Aquileia Harabeleri ve Bazilikası (İtalya)	142
4.1.2. Porta Gabella Kulesi (İtalya)	146
4.1.3. Petar Zoranic ve Sime Budinic Meydanı (Hırvatistan).....	148
4.2. YER ALTINDA GEZİ PLATFORMU OLUŞTURULMASI	151
4.2.1. DOMunder (Hollanda).....	151
4.3. KORUMA ÇATISI TASARLANMASI	154
4.3.1. Roma Hamam Kompleksi Kalıntıları (Yunanistan)	154
4.3.2. Rhineland Endüstri Arkeoloji Parkı (Almanya).....	155
4.3.3. El Molinete Arkeolojik Parkı (İspanya)	157
4.3.4. Maurice Manastırı Arkeolojik Alanı (İsviçre)	159
4.3.5. Born Kültür ve Hafıza Merkezi (İspanya)	162
4.4. TAMAMLAMA İLE ESERİN ÜÇ BOYUTLU ALGILATTIRILMASI	163
4.4.1. Caucana Arkeolojik Alanı (İtalya).....	163
4.4.2. São Jorge Kalesi Meydanı Arkeoloji Müzesi (Portekiz)	165
4.5. KALINTILARIN ÇEPERİNDE ŞEFFAF BİRİM OLUŞTURULMASI.....	168

4.5.1. Aachen Arkeoloji Pavyonu (Almanya)	168
4.5.2. Davidson Arkeoloji Müzesi (İsrail)	171
4.6. KALINTILARIN ÇEPERİNDE METAL YÜZEYLER OLUŞTURULMASI	174
4.6.1. Can Taco Archaeological Site (İspanya).....	174
4.7. KALINTILAR VE ÇEVRESİNDE MEYDAN OLUŞTURULMASI	177
4.7.1. Colchestre Kültür Meydanı (İngiltere)	177
4.7.2. Porta Leoni (İtalya)	179
4.7.3. Mercati di Traiano Forum (İtalya)	181
4.7.4. Antik Serdika Arkeoloji Kompleksi (Bulgarsitan)	183
4.7.5. Philippopolis Yerleşimi (Bulgarsitan)	188
4.8. ÇOK KATMANLI KENTLERDE TOPLUMSAL KATILIMI SAĞLAMININ BİR ARACI OLARAK ALAN YÖNETİMİ.....	195
4.8.1. Bath (İngiltere)	195
4.8.2. Londra (İngiltere)	200
4.8.3. Paris (Fransa)	204
4.8.4. Roma (İtalya)	212
4.8.5. Napoli (İtalya)	216
4.8.6. Toscana (İtalya)	221
4.8.7. Barselona (İspanya)	222
4.9. ÜST ÖLÇEKLİ PROJELERDE KÜLTÜR ODAĞI VE AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ PROJELERİ.....	225
4.9.1. Dublin (İrlanda)	226
4.10. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ	228
BEŞİNCİ BÖLÜM	234
5. ÇOK KATMANLI TARİHİ KENT MERKEZLERİNİN KORUNMASI İÇİN TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ BAĞLAMINDA YÖNETİM PLANI MODELİ GELİŞTİRİLMESİ	234
5.1. YÖNETİM PLANI HAZIRLANMASI	237
5.2. ALANA İLİŞKİN SWOT ANALİZİ	239
5.3. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANI HAZIRLANMA AMACI VE İLKELERİ	246

5.4. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANI ORGANİZASYON YAPISI	247
5.5. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANININ YAPISI	248
5.6. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ ALANININ TANIMLANMASI VE KÜLTÜREL DEĞER VE ÖNEMİNİN BELİRLENMESİ	249
5.6.1. Tokat'ın Karadeniz'deki konumu, önemi ve sınırları.....	249
5.6.2. Unesco Dünya Miras Listesi'nde Tokat.....	251
5.6.3. Tokat İli'nin tarihsel katmanlaşma süreci	252
5.6.4. Tokat Tarihi Kent Merkezinin tarihsel katmanlaşma süreci.....	253
5.6.5. Tokat Tarihi Kent Merkezi Dönemsel Katman Haritalarının Çakıştırılarak Analiz Edilmesi, Kentin Günümüzdeki Durumu	258
5.7. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ ALANI İÇİN KORUMA YAKLAŞIMI.....	260
5.7.1. Çok katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi alanının konumu ve sınırlarının belirlenmesi	261
5.7.2. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi alanının önemi.....	265
5.7.3. Tokat Tarihi Kent Merkezine Yönelik Yapı Ölçeğinde Sürdürülebilir Koruma Önerileri	267
5.7.4. Tokat Tarihi Kent Merkezinde Bulunan Tarihi Yapıların Sürdürülebilirliği Açısından Yeniden İşlevlendirme	268
5.7.5. Tokat Tarihi Kent Merkezinin Kültürel Mirasa Yönelik Algı ve Tutum Düzeylerinin Belirlenmesi	269
5.7.6. Tokat Tarihi Kent Merkezi Çok Katmanlı Kültürel Miras Alanının Bütüncül Deneyimi: Öneri Gezi Güzergahı	272
ALTINCI BÖLÜM	276
6. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA YÖNETİM PLANLAMASI.....	276
6.1. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM ALANI	279
6.2. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANI HAZIRLANMA AMACI VE İLKELERİ	280
6.3. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ'NİN MEVCUT KORUMA STATÜSÜ	282

6.4. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ ALANI'NIN DEĞERLENDİRMESİ VE KORUMA POLİTİKALARININ BELİRLENMESİ	283
6.5. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANI UYGULAMA, İZLEME VE GÖZDEN GEÇİRME	304
SONUÇ.....	306
KAYNAKÇA	313
EKLER.....	327

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

ŞEKİL 1 1.KORUMA KAVRAMINDAKİ DEĞİŞİM	11
ŞEKİL 1 2.ULUSAL VE ULUSLARARASI YÖNETİM PLANI HAZIRLAMA SÜRECİ (YAVAŞCAN, 2019, SY. 39).....	14
ŞEKİL 2 1.GÜMENEK HARABESİ KALINTILARI, (SAVURAN, 1931-1955) (BİLGİN, 2014, SY. 629).....	17
ŞEKİL 2 2.17. VE 18.YÜZYILLARDA TOKAT KENTİNDE İŞLEVSEL ALANLAR (KAVUKÇUOĞLU, 2016, SY. 15)	23
ŞEKİL 2 3.GABRİEL’İN ÇİZDİĞİ PLAN ÜZERİNDE TOKAT’TA ÖNEMLİ TARİHİ YAPILAR (GABRİEL, 1934), (ERKARA, 2019, SY. 56).....	25
ŞEKİL 2 4.YAĞIBASAN (ÇUKUR) MEDRESESİ , (HASAN ERDEM ARŞİVİ, TWİTTER.COM ERIŞİM TARİHİ 30.03.2021)	27
ŞEKİL 2 5.YAPININ PLAN KROKİSİ (TÜRKEKUL, 2019, SY. 57)	28
ŞEKİL 2 6.YAPININ KESİTİ (TÜRKEKUL, 2019, SY. 58).....	28
ŞEKİL 2 7.GARİPLER (MELİK GAZİ) CAMİİ PLANI (AKIN, 2009, SY. 35), (İŞLENEREK) 31	
ŞEKİL 2 8.ALACA MESCİT PLANI (AKIN, 2009, SY. 47)	40
ŞEKİL 2 9.ALİ TUSİ (EBU’L KASIM) TÜRBESİ PLAN VE KESİTİ (AKIN, 2009, SY. 52), (İŞLENEREK).....	42
ŞEKİL 2 10.MURAD SEVDAKAR TÜRBESİ PLANI (AKIN, 2009, SY. 48), (İŞLENEREK) . 43	
ŞEKİL 2 11.GÖK MEDRESE PLAN ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 411), (İŞLENEREK)	45
ŞEKİL 2 12.HALEF SULTAN TEKKE VE ZAVİYESİ PLAN ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 346), (İŞLENEREK).....	49
ŞEKİL 2 13.EBU ŞEMS (VEZİR AHMET PAŞA) TÜRBE VE ZAVİYESİ PLANI (AKIN, 2009, SY. 57).....	52
ŞEKİL 2 14.YAZMACILAR HANI KONUMU (2021)	54

ŞEKİL 2 15. SULTAN HAMAMI PLAN ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 435)	58
ŞEKİL 2 16. PERVANE HAMAMI PLANI (AKIN, 2009, SY. 66)	60
ŞEKİL 2 17. 1934’DE ALBERT GABRIEL ‘İN YEŞİLIRMAK KÖPRÜSÜ PERSPEKTİF ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 578)	61
ŞEKİL 2 18. ERENLER (KİÇİ HATUN) TÜRBESİNİN RESTORASYONDAN ÖNCEKİ PLAN VE KESİTİ (AKIN, 2009, SY. 72), (İŞLENEREK).....	66
ŞEKİL 2 19. ABDULLAH BİN MUHYİ TÜRBE VE ZAVİYESİ PLANI (AKIN, 2009, SY. 76), (İŞLENEREK).....	68
ŞEKİL 2 20. KAZANCILAR MESCİDİ PLAN ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 178), (İŞLENEREK)	70
ŞEKİL 2 21. KAYA MESCİDİ PLANI (AKIN, 2009, SY. 98), (İŞLENEREK).....	72
ŞEKİL 2 22. MEYDAN CAMİ (HATUNİYE CAMİ) PLANI (ÇOBANOĞLU,2004,SY.500) ...	74
ŞEKİL 2 23. ALİ PAŞA CAMİİ PLAN ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 199)	76
ŞEKİL 2 24. TAKYECİLER CAMİİ PLAN KROKİSİ (AKIN, 2009, SY. 116), (İŞLENEREK). 79	
ŞEKİL 2 25. ALİ PAŞA TÜRBESİ PLAN ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 334), (İŞLENEREK) .	81
ŞEKİL 2 26. PİR AHMET BEY (HORZOĞLU) TÜRBESİ PLANI (AKIN, 2009, SY. 124), (İŞLENEREK).....	82
ŞEKİL 2 27. HATUNİYE MEDRESESİ PLAN ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 145), (İŞLENEREK)	84
ŞEKİL 2 28. MEVLEVİHANE ZEMİN KAT VE BİRİNCİ KAT PLAN KROKİSİ (ATILGAN, 2010, SY.65)	86
ŞEKİL 2 29. HORZOĞLU (PİR AHMET BEY) ZAVİYESİ DOĞU CEPHE ÇİZİMİ (V.G.M. ARŞİVİ),(ŞAHİN, 2019, SY.199).....	89
ŞEKİL 2 30. HORZOĞLU (PİR AHMET BEY) ZAVİYESİ DOĞU CEPHE ÇİZİMİ (V.G.M. ARŞİVİ),(ŞAHİN, 2019, SY.199).....	89
ŞEKİL 2 31. HORZOĞLU ZAVİYESİ PLANI (AKIN, 2009, SY. 128), (İŞLENEREK).....	90

ŞEKİL 2 32. VOYVODA HAN (TAŞHAN) ZEMİN KAT PLAN ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 530), (İŞLENEREK)	92
ŞEKİL 2 33. DEVECİ HAN ZEMİN KAT PLANI (AKIN, 2009, SY. 85), (İŞLENEREK)	95
ŞEKİL 2 34. DEVECİ HAN BİRİNCİ KAT PLANI (AKIN, 2009, SY. 85), (İŞLENEREK).....	95
ŞEKİL 2 35. BEDESTEN PLAN ÇİZİMİ 1/200 ÖLÇEK – KARAGÜLLE 1931-1955 (BİLGİN, 2014, S.561)	100
ŞEKİL 2 36. ARASTALI BEDESTEN PLAN ÇİZİMİ (AKIN, 2009, S.90).....	101
ŞEKİL 2 37. MUSTAFA AĞA HAMAMI PLAN ÇİZİMİ (BİLGİN, 2014, SY. 452), (İŞLENEREK).....	104
ŞEKİL 2 38. PAŞA HAMAMI PLANI (AKIN, 2009, SY. 133), (İŞLENEREK).....	106
ŞEKİL 2 39. GELENEKSEL TÜRK KONUTU PLAN TİPOLOJİSİ (TALU VE UZUN, 2019, SY. 17)	107
ŞEKİL 2 40. KONUTLARIN YERLEŞİM PLANI İLİŞKİSİ (AKÇAY, 2013,SY.25).....	109
ŞEKİL 2 41. TARİHİ YAPILARIN YOĞUN OLDUĞU KENT MERKEZİ (AKIN, 2009, SY. 11), (İŞLENEREK).....	110
ŞEKİL 2 42. GELENEKSEL TOKAT EVLERİ PLAN TİPOLOJİSİ (PAÇ VE BİNAN, 2019, SY. 289)	111
ŞEKİL 2 43. GELENEKSEL TOKAT EVLERİ CEPHE TİPOLOJİSİ (PAÇ VE BİNAN, 2019, SY. 290)	112
ŞEKİL 2 44. HALİT SOKAK, KONUMU VE SINIRLARI (ERKARA, 2019, SY. 71).....	114
ŞEKİL 2 45. HALİT SOKAK 242 ADA SOKAK SİLÜETİ (T.İ. K.T.M. ARŞİVİ), (AKÇAY, 2013, SY.37).....	114
ŞEKİL 2 46. BEY SOKAĞI, KONUMU VE SINIRLARI (APPLE INC., 2012-2019’DAN İŞLENEREK)	116
ŞEKİL 2 47. BEYHAMAM SOKAK - SOKAK SİLÜETİ (AKIN, 2010: 173)	117
ŞEKİL 2 48. BEYHAMAM SOKAK KONUM VE SINIRLARI (AKIN & ÖZEN, 2010, SY.174).	118

ŞEKİL 2 49. BEY HAMAM SOKAK KONUT PLANI ZEMİN, 1. VE 2. KAT PLANLARI (AKÇAY, 2010,SY.138)	119
ŞEKİL 2 50. BEY SOKAK CEPHE SİLÜETLERİ, (AKIN, 2009, SY. 158).....	121
ŞEKİL 2 51. TOURNEFORT’UN MEYDAN SEMTİ’Nİ VE SULUSOKAK’I GÖSTEREN GRAVÜRÜ (TOURNEFORT, 1714), (ERKARA, 2019, SY. 55)	123
ŞEKİL 4 1. AQUİLEİA ARKEOLOJİ MÜZESİ VAZİYET PLANI (TAŞCI, 2015, SY. 180)....	142
ŞEKİL 4 2 . AQUİLEİA KASABASI. NUREMBERG CHRONICLE, 1493 (SCHEDEL, 2006) 143	
ŞEKİL 4 3. PORTO GABELLA KULESİ RESTORASYON PLANI (HTTPS://WWW.ARCHILOVERS.COM).....	147
ŞEKİL 4 4. PORTO GABELLA KULESİ RESTORASYON CEPHE GÖRÜNTÜSÜ (HTTPS://WWW.ARCHILOVERS.COM).....	147
ŞEKİL 4 5. PETAR ZORANİĆ VE SİME BUDİNİĆ MEYDANI ARKEOLOJİK ÇALIŞMA ALANI PLANLARI (KREBEL AND KOSTRENČIĆ, 2013).....	150
ŞEKİL 4 6. DOMUNDER MEVCUT OLAN ORJİNAL KÜTLENİN SANAL BİR 3D REKONSTRÜKSİYONU (HTTPS://WWW.ARCHDAILY.COM).....	153
ŞEKİL 4 7. RHİNELAND ENDÜSTRİ ARKEOLOJİ PARKI ÇATI ÖRTÜSÜ (HTTPS://WWW.ARCHDAILY.COM)	156
ŞEKİL 4 8. CARTAGENA ROMA KALINTILARI VAZİYET PLANI (TAŞCI, 2016, SY. 194) 158	
ŞEKİL 4 9. CARTAGENA ROMA KALINTILARI KAT PLANI (TAŞCI, 2016, SY. 194)	158
ŞEKİL 4 10. CARTAGENA ROMA KALINTILARI KORUMA ÇATISI CEPHE ÇİZİMİ (TAŞCI, 2016, SY. 195).....	158
ŞEKİL 4 11. 1782'DE SAINT MAURİCE KALESİ VE KÖPRÜSÜ (AGAUNUM, ST-MAURİCE, 2022)	160
ŞEKİL 4 12. SAİNT MAURİCE MANASTIRI KORUYUCU ÇATI DETAYLARI RESTORASYON PLANLARI HTTPS://WWW.ARCHDAILY.COM	161
ŞEKİL 4 13. ARKEOLOJİK SİTENİN SEKTÖRLERİ	162

ŞEKİL 4 14.	CAUCANA ARKEOLOJİK ALANI PLAN ÇALIŞMALARI (HTTPS://WWW.ARCHILOVERS.COM ERIŞİM TARİHİ: 27.04.2022, 11:20).....	164
ŞEKİL 4 15.	CAUCANA ARKEOLOJİK ALANI DETAY ÇÖZÜMLERİ (HTTPS://WWW.ARCHILOVERS.COM ERIŞİM TARİHİ: 27.04.2022, 11:20).....	164
ŞEKİL 4 16.	CAUCANA KİLİSESİ ÜÇ BOYUTLU ALGILATMA ÇÖZÜMLERİ (HTTPS://WWW.ARCHILOVERS.COM ERIŞİM TARİHİ: 27.04.2022, 11:20).....	165
ŞEKİL 4 17 .	SÃO JORGE KALESİ MEYDANI ARKEOLOJİ MÜZESİ VAZİYET PLANI (CARRILHO DA GRAÇA AND GOMES DA SILVA,2010, SY.3).....	166
ŞEKİL 4 18.	SÃO JORGE KALESİ'NİN HARİTASI VE ARKEOLOJİ EKİBİ TARAFINDAN GELİŞTİRİLEN İSLAMİ KONUT KONJONKTÜR ÇALIŞMASI (HELDT,2017, SY.3)	167
ŞEKİL 4 19.	ELISENGARTEN AACHEN'DEKİ KAZILAR (GÖRİCKE, 2013)	168
ŞEKİL 4 20.	AACHEN ARKEOLOJİ PAVYONU'NDA SERGİLENEN KATMANLAR (GÖRİCKE, 2013)	169
ŞEKİL 4 21.	AACHEN ARKEOLOJİ PAVYONU KAT PLANI VE KESİT ÇİZİMLERİ (HTTPS://WWW.ARCHDAILY.COM)	169
ŞEKİL 4 22 .	DAVIDSON ARKEOLOJİ MÜZESİ KOMPLEKSİ	172
ŞEKİL 4 23.	CAN TACO ARKEOLOJİK ALANI VAZİYET PLANI İLE KONSEPT DİYAGRAMLARI VE ÇELİK HASIR DETAYI (GIRONES,2021)	176
ŞEKİL 4 24.	PORTO LEONİ ŞEHİR İÇİNDEKİ KONUMU VE KORUMA PLAN ÇALIŞMASI	179
ŞEKİL 4 25.	İMPARATORLUK FORUM HARİTASI (MERİÇ, 2015, SY.29)	182
ŞEKİL 4 26 .	ANTİK SERDİKA ARKEOLOJİ ORTAÇAĞ KALINTILARI HARİTASI (2022)	187
ŞEKİL 4 27.	ANTİK SERDİKA ARKEOLOJİ SERGİ HARİTASI (2022).....	187
ŞEKİL 4 28 .	PHILIPPOPOLİS'İN YERLEŞİM PLANI (KAPOUTSIS, 2008)	190
ŞEKİL 4 29.	PHILIPPOPOLİS STADYUMU KALINTILARI VE KENT İÇİ KORUMA ALANI (2022)	193
ŞEKİL 4 30.	BATH ŞEHİRİ KORUMA ALANI (THE CITY OF BATH WORLD HERİTAGE SITE MANAGEMENT PLAN 2016-2022, 2016)	199

ŞEKİL 4 31 .LONDRA ŞEHİR MERKEZİ DİYAGRAM ŞEMASI (THE LONDON PLAN, 2016, SY. 58).....	202
ŞEKİL 4 32.LONDRA'NIN ROMA DÖNEMİNE AİT ARKEOLOJİK ALANI (DERİU,2020, SY.10)	203
ŞEKİL 4 33.PARİS 10.YY – 11YY ESERLER HARİTASI (PROUVOST AND GAGNEUX, 2004)	205
ŞEKİL 4 34.PARİS 13.YY ESERLER HARİTASI (PROUVOST AND GAGNEUX, 2004)	206
ŞEKİL 4 35.PARİS 15.YY ESERLER HARİTASI (PROUVOST AND GAGNEUX, 2004) ...	207
ŞEKİL 4 36.PARİS 1190 – 1212 DÖNEMİ ESER GEZİ GÜZERGAHI (PROUVOST AND GAGNEUX, 2004)	209
ŞEKİL 4 37.ORTAÇAĞ DÖNEMİ PARİS YERLEŞİM ALANI	211
ŞEKİL 4 38.1761 ROMA HARİTASI (TİCE, 2018, SY. 3).....	213
ŞEKİL 4 39.ROMA DOMUS AUREA ÇOK KATMANLI PLANI (ARNALDOS,2020, SY.1) 215	
ŞEKİL 4 40.ROMA DOMUS AUREA 3D PLANI (CONDE,2014).....	215
ŞEKİL 4 41.18.YY NAPOLİ HARİTASI (HTTPS://TR.PİNTEREST.COM).....	217
ŞEKİL 4 42.NAPOLİ BORBONİKA TÜNELİNİN KENT PLANINDAKİ İZİ (EMRE, 2017, SY. 80)	219
ŞEKİL 4 43.ÖNLEMSEL ARKEOLOJİ İÇİN ARKEOLOJİNİN TEMEL KORUMA ESASLARI (DEMİRDEN, 2019, SY. 55)	223
ŞEKİL 4 44.TARRAGONA KENTİ ORTA ÇAĞ DÖNEMİ.....	224
ŞEKİL 5 1.SAMSUN, ÇORUM, TOKAT PLANLAMA BÖLGESİ KAPSAMINDA TOKAT BÖLGESİ 1/100 000 ÖLÇEKLİ ÇEVRE DÜZENİ PLANI (URL-7)	235
ŞEKİL 5 2.TOKAT İL HARİTASI (TOKAT İLİ TANITIM BROŞÜRÜ).....	250
ŞEKİL 5 3.TOKAT KÜLTÜR MİRAS HARİTASI (TOKAT VALİLİĞİ).....	251
ŞEKİL 5 4.ROMA DÖNEMİ TOKAT KENTİ	254
ŞEKİL 5 5.DANIŞMENTLİ DÖNEMİ TOKAT KENTİ.....	255

ŞEKİL 5 6.	SELÇUKLU DÖNEMİ TOKAT KENTİ	256
ŞEKİL 5 7.	OSMANLI DÖNEMİ TOKAT KENTİ	257
ŞEKİL 5 8.	OSMANLI DÖNEMİ TOKAT KENTİ SİVİL MİMARİ YERLEŞİMİ.....	258
ŞEKİL 5 9.	GÜNÜMÜZ ÇOK KATMANLI TARİHİ TOKAT KENT MERKEZİ	259
ŞEKİL 5 10.	YÖNETİM ALANININ KENT MERKEZİNDEKİ KONUMU.....	263
ŞEKİL 5 11.	YÖNETİM ALANININ KENT MERKEZİNDEKİ KONUMU.....	265
ŞEKİL 5 12.	TOKAT GEZİ REHBERİ	274
ŞEKİL 5 13.	TOKAT KÜLTÜR MİRAS ÖNERİ GEZİ HARİTASI	275

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

TABLO 1 1.GÜNÜMÜZDE MİRAS DEĞERLERİ SINIFLANDIRMASINI GÖSTEREN TABLO (KAYA, 2021, SY. 42).....	6
TABLO 4 1.FARKLILAŞMA ARAYIŞININ KENTSEL DÖNÜŞÜMLE ETKİLEŞİMİ (ÇAKIR, 2006, SY. 94).....	141
TABLO 4 2.İNGİLTERE'NİN PLANLAMA SİSTEMİ (EMRE, 2017, SY. 63).....	196
TABLO 4 3.FRANSA' NİN PLANLAMA SİSTEMİ (EMRE, 2017, SY. 71).....	208
TABLO 4 4.İTALYA' NİN PLANLAMA SİSTEMİ (EMRE, 2017, SY. 74).....	214
TABLO 4 5.İSPANYA' NİN HÜKÜMET PLANLAMA SİSTEMİ (EMRE, 2017, SY. 82)	223
TABLO 5 1.YÖNETİM PLANININ BÖLÜMLERİ (26006 YAYIN SAYILI YÖNETMELİK) (AYRANCI, 2007, SY. 46).....	238
TABLO 5 2.YÖNETİM PLANININ EVRELERİ (AYRANCI, 2007, SY. 46).....	239
TABLO 5 3.TESPİT EDİLEN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	243
TABLO 5 4.ÇOK KATMANLI TARİHİ KENT MERKEZLERİ İÇİN YÖNETİM PLANI MODELİ ÖNERİSİ (YAVAŞCAN, 2019, SY. 47)	245
TABLO 5 5.YÖNETİM PLANI ORGANİZASYON ŞEMASI	248
TABLO 5 6.KÜLTÜR TURİZMİ MOTİVASYON ARAÇLARI	271
TABLO 6 1.TOKAT ÇOK KATMANLI TARİHİ KENT MERKEZİ ALAN YÖNETİMİ OLUŞTURULURKEN TAKİP EDİLEN YÖNTEMİN KAYNAKLARI	277
TABLO 6 2.ÇOK KATMANLI TARİHİ TOKAT KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ EYLEM PROGRAMI	297

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa

FOTOĞRAF 1 1. MİRAS DÖNGÜSÜ ŞEMASI, (KAYA, 2021, sy. 43).....	7
FOTOĞRAF 2 1. KOMANA ANTİK KENTİ KAZI ÇALIŞMALARI KATMANLAŞMA ETKİSİ (WWW.KOMANA.ORG ERIŞİM TARİHİ: 09.05.2021, 17:14)	18
FOTOĞRAF 2 2. KOMANA ANTİK KENTİ KAZI ÇALIŞMALARI (WWW.KOMANA.ORG ERIŞİM TARİHİ: 09.05.2021, 17:14)	19
FOTOĞRAF 2 3. CALIGULA DÖNEMİ (MS 37- 41) KOMANA SİKKESİ	20
FOTOĞRAF 2 4. SEPTİMİUS SEVERUS DÖNEMİ (MS 193- 211) KOMANA SİKKESİ.....	20
FOTOĞRAF 2 5. CARACALLA DÖNEMİ (MS 211- 217) KOMANA SİKKESİ	20
FOTOĞRAF 2 6. IULIA DOMNA (MS 170- 217) TASVİRLİ KOMANA SİKKESİ	20
FOTOĞRAF 2 7. TOKAT KALESİ ÇEVRESİ GRAVÜRÜ 1822 (KAVUKÇUOĞLU, 2016, sy. 17)	23
FOTOĞRAF 2 8. TOKAT KALESİ (HASAN ERDEM ARŞİVİ, TWİTTER.COM ERIŞİM TARİHİ 01.04.2021)	24
FOTOĞRAF 2 9. TOKAT KALESİ (2021)	24
FOTOĞRAF 2 10. YAPININ DIŞINDAN ALINAN GÖRÜNTÜLER (2021).....	29
FOTOĞRAF 2 11. YAPININ İÇİNDEN ALINAN GÖRÜNTÜLER (2021)	29
FOTOĞRAF 2 12. GARİPLER CAMİ GÜNEY CEPHESİ, (BİLGİN, 2014 sy. 84).	30
FOTOĞRAF 2 13. GARİPLER CAMİ CEPHE GÖRÜNTÜLERİ (2021)	30
FOTOĞRAF 2 14. GARİPLER CAMİ İÇ MEKAN GÖRÜNTÜLERİ (2021)	32
FOTOĞRAF 2 15. GARİPLER CAMİSİ DIŞ MEKAN KUZEY DUĞU CEPHESİ (2021)	32
FOTOĞRAF 2 16. ULU CAMİ DOĞU CEPHESİ GÖRÜNTÜSÜ, ALİ SAMİ ÜLGİN ARŞİVİ (ÜLGİN, 2022)	33
FOTOĞRAF 2 17. ULU CAMİ DOĞU CEPHESİ GÖRÜNTÜSÜ (2021)	33

FOTOĞRAF 2 18. ULU CAMİ1930 GÖRÜNTÜSÜ, HASAN ERDEM ARŞİVİ (TWITTER.COM, ERIŞİM TARİHİ 27.03.2020)	34
FOTOĞRAF 2 19. ULU CAMİ 2021 GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	34
FOTOĞRAF 2 20. ULU CAMİ1900’LER GÖRÜNTÜSÜ (ÜLGEN, 2022)	35
FOTOĞRAF 2 21. TOKAT ULU CAMİ İÇ MEKANI (2021)	36
FOTOĞRAF 2 22. TOKAT ULU CAMİ DIŞ GÖRÜNÜŞ (2021)	36
FOTOĞRAF 2 23. ALACA MESCİDİ KAPI KİTABESİ (BİLGİN, 2014, SY. 101)	38
FOTOĞRAF 2 24. ALACA MECİT GÖRÜNTÜSÜ(SOLDA), ALİ SAMİ ÜLGEN ARŞİVİ (ÜLGEN, 2022), ALACA MECİT GÖRÜNTÜSÜ(SAĞDA) (2021).....	39
FOTOĞRAF 2 25. ALACA MESCİT KUZEY CEPHESİ (2021)	40
FOTOĞRAF 2 26. ALACA MESCİT GÜNEYDOĞU CEPHESİ (2021	41
FOTOĞRAF 2 27. ALİ TUSİ (EBU’L-KASIM) TÜRBEŞİ, ALİ SAMİ ÜLGEN ARŞİVİ (ÜLGEN, 2022)	42
FOTOĞRAF 2 28. ALİ TUSİ (EBU’L-KASIM) TÜRBEŞİ (2021).....	43
FOTOĞRAF 2 29. MURAD SEVDAKAR TÜRBEŞİ (AKIN, 2009, SY. 49).....	44
FOTOĞRAF 2 30. GÖK MEDRESE, ALİ SAMİ ÜLGEN ARŞİVİ (ÜLGEN, 2022)	46
FOTOĞRAF 2 31. GÖK MEDRESE 1940, ALİ SAMİ ÜLGEN ARŞİVİ (ÜLGEN, 2022).....	46
FOTOĞRAF 2 32. GÖK MEDRESE 1940, ALİ SAMİ ÜLGEN ARŞİVİ (ÜLGEN, 2022).....	47
FOTOĞRAF 2 33. GÖK MEDRESE (SOLDA) (HASAN ERDEM ARŞİVİ), GÖK MEDRESE(SAĞDA) (2021).....	47
FOTOĞRAF 2 34. GÖK MEDRESE GENEL GÖRÜNÜM (2020).....	47
FOTOĞRAF 2 35. HALEF SULTAN TÜRBE VE ZAVİYESİ GÜNEY DOĞU CEPHESİ (2021)48	
FOTOĞRAF 2 36. HALEF SULTAN TÜRBE VE ZAVİYESİ , ALİ SAMİ ÜLGEN ARŞİVİ (ÜLGEN, 2022).....	49
FOTOĞRAF 2 37. HALEF SULTAN TÜRBE VE ZAVİYESİ , ALİ SAMİ ÜLGEN ARŞİVİ (ÜLGEN, 2022).....	50

FOTOĞRAF 2 38.	HALEF SULTAN TÜRBE VE ZAVİYESİ BATI CEPHESİ (2021)	50
FOTOĞRAF 2 39.	HALEF SULTAN TÜRBE VE ZAVİYESİ (2021)	51
FOTOĞRAF 2 40.	VEZİR AHMET PAŞA MESCİDİ VE TÜRBE Sİ KONUMU (BİLGİN, 2014, SY. 96).....	52
FOTOĞRAF 2 41.	EBU ŞEMS (VEZİR AHMET PAŞA) TÜRBE VE ZAVİYESİ GÖRÜNÜŞLERİ (2021).....	53
FOTOĞRAF 2 42.	YAZMACILAR HANI KİTABESİ (2021)	53
FOTOĞRAF 2 43.	YAZMACILAR HANI CEPHE GÖRÜNTÜSÜ (RESTORASYON ÖNCESİ)(GAZİ EMİR) HANI (SOLDA)(AKIN, 2009, S.88), YAZMACILAR HANI CEPHE GÖRÜNTÜSÜ (SAĞDA)(2021)	54
FOTOĞRAF 2 44.	YAZMACILAR HANI AVLU GÖRÜNÜŞÜ (RESTORASYON ÖNCESİ) (KAPLAN, 2007, S.46).....	55
FOTOĞRAF 2 45.	YAZMACILAR HANI AVLU GÖRÜNÜŞÜ (2021)	55
FOTOĞRAF 2 46.	YAZMACILAR HANI (2021)	56
FOTOĞRAF 2 47.	TOKAT VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ 1926 ARŞİVİNDEN (VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, 1926, ARŞİV).....	57
FOTOĞRAF 2 48.	SULTAN HAMAMI GÜNEY DOĞU GÖRÜNTÜSÜ (2021)	57
FOTOĞRAF 2 49.	PERVANE HAMAMI 1970 (HASAN ERDEM ARŞİVİ)(SOLDA), PERVANE HAMAMI (SAĞDA)(2021)	59
FOTOĞRAF 2 50.	PERVANE HAMAMI GÜNEY CEPHESİ (2021).....	60
FOTOĞRAF 2 51.	YEŞİLIRMAK KÖPRÜSÜ (HİDİRLİK) KÖPRÜSÜ (2021).....	61
FOTOĞRAF 2 52.	BURGAÇ HATUN TÜRBE Sİ KEMER SÜSLEMESİ, ALİ SAMİ ÜLGİN ARŞİVİ (ÜLGİN, 2022) (SOLDA), BURGAÇ HATUN TÜRBE Sİ KEMER SÜSLEMESİ (2021)(SAĞDA).....	63
FOTOĞRAF 2 53.	BURGAÇ HATUN TÜRBE Sİ, ALİ SAMİ ÜLGİN ARŞİVİ (ÜLGİN, 2022)	64
FOTOĞRAF 2 54.	BURGAÇ HATUN TÜRBE Sİ GÖRÜNÜŞLER (2021).....	65

FOTOĞRAF 2 55. ERENLER TÜRBEŞİ RESTORASYONDAN ÖNCEKİ DURUM (SOLDA) (BİLGEN, 2014, SY.304), ERENLER TÜRBEŞİ (SAĞDA)(2021).....	67
FOTOĞRAF 2 56. ABDULLAH BİN MUHYİ TÜRBE VE ZAVİYESİ (AKIN, 2009, SY. 77) ..	68
FOTOĞRAF 2 57. KAZANCILAR MESCİDİ KUZEY CEPHESİ (2021)	71
FOTOĞRAF 2 58. KAZANCILAR MESCİDİ İÇ MEKANİ (2021)	71
FOTOĞRAF 2 59. KAYA MESCİDİ CEPHE GÖRÜNÜŞLERİ (2021).....	72
FOTOĞRAF 2 60. MEYDAN (HATUNİYE) CAMİİ (SOLDA), HASAN ERDEM ARŞİVİ, (TWITTER.COM), MEYDAN (HATUNİYE) CAMİİ (SAĞDA)(2021)	73
FOTOĞRAF 2 61. MEYDAN (HATUNİYE) CAMİİ 1926(SOLDA), HASAN ERDEM ARŞİVİ, (TWITTER.COM), MEYDAN (HATUNİYE) CAMİİ (SAĞDA) (2021)	73
FOTOĞRAF 2 62. MEYDAN CAMİ (HATUNİYE CAMİ) GENEL GÖRÜNÜMÜ (2021)	74
FOTOĞRAF 2 63. ALİ PAŞA CAMİİ, HASAN ERDEM ARŞİVİ, (TWITTER.COM).....	75
FOTOĞRAF 2 64. ALİ PAŞA CAMİİ, HASAN ERDEM ARŞİVİ, (TWITTER.COM).....	77
FOTOĞRAF 2 65. ALİ PAŞA CAMİİ (2021)	77
FOTOĞRAF 2 66. ALİ PAŞA CAMİİ İÇ MEKANİ (2021).....	77
FOTOĞRAF 2 67. TAKYECİLER CAMİİ GENEL GÖRÜNTÜSÜ, ALİ SAMİ ÜLGİN ARŞİVİ (ÜLGİN, 2022).....	78
FOTOĞRAF 2 68. TAKYECİLER CAMİ1960 GÖRÜNTÜSÜ(SOLDA), HASAN ERDEM (TWITTER.COM),TAKYECİLER CAMİ GÖRÜNTÜSÜ (SAĞDA)(2021).....	78
FOTOĞRAF 2 69. TAKYECİLER CAMİ1960 GÖRÜNTÜSÜ (SOLDA), HASAN ERDEM (TWITTER.COM),TAKYECİLER CAMİ GENEL GÖRÜNTÜSÜ(SAĞDA) (2021).....	79
FOTOĞRAF 2 70. TAKYECİLER CAMİİ İÇ MEKAN GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	80
FOTOĞRAF 2 71. ALİ PAŞA TÜRBEŞİ İÇ MEKAN GÖRÜNTÜSÜ (2021)	81
FOTOĞRAF 2 72. ALİ PAŞA TÜRBEŞİ DİŞ MEKAN GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	81
FOTOĞRAF 2 73. PİR AHMET BEY TÜRBEŞİ GÜNEYDOĞU CEPHESİ (BİLGEN, 2014, SY. 327)	82

FOTOĞRAF 2 74.	HATUNİYE MEDRESESİ1930 GÖRÜNTÜSÜ, HASAN ERDEM (TWITTER.COM).....	83
FOTOĞRAF 2 75.	HATUNİYE MEDRESESİ1930 GÖRÜNTÜSÜ, HASAN ERDEM (TWITTER.COM).....	83
FOTOĞRAF 2 76.	MEVLEVİHANE GENEL GÖRÜNTÜSÜ (ATILGAN, 2010, SY.64)	84
FOTOĞRAF 2 77.	MEVLEVİHANE GENEL GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	85
FOTOĞRAF 2 78.	TOKAT MEVLEVİHÂNESİ GENEL GÖRÜNÜŞ ARŞİV FOTOĞRAFI (V.G.M. ARŞİVİ'NDEN),(ŞAHİN,2019, SY.461)	85
FOTOĞRAF 2 79.	MEVLEVİHANE GENEL GÖRÜNÜŞ (2021).....	86
FOTOĞRAF 2 80.	MEVLEVİHANE BİRİNCİ KAT BALKON GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	87
FOTOĞRAF 2 81.	MEVLEVİHANE İÇ MEKAN GÖRÜNTÜSÜ (2021)	88
FOTOĞRAF 2 82.	MEVLEVİHANE İÇ MEKAN (SEMAHANE)GÖRÜNTÜSÜ (2021)	88
FOTOĞRAF 2 83.	PİR AHMET BEY (HORZOĞLU) ZAVİYESİ (AKIN, 2009, SY. 127)....	90
FOTOĞRAF 2 84.	TAŞHAN (VOYVODA)1920 , ALİ SAMİ ÜLGEN ARŞİVİ (ÜLGEN, 2022)	91
FOTOĞRAF 2 85.	TAŞHAN (VOYVODA) GENEL GÖRÜNTÜSÜ (2021)	91
FOTOĞRAF 2 86.	VOYVODA HAN (TAŞHAN) KUZEY DOĞU GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	92
FOTOĞRAF 2 87.	TAŞHAN (VOYVODA) AVLU GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	93
FOTOĞRAF 2 88.	DEVECİLER HANI GİRİŞ (KUZEY) CEPHESİ (SEÇGİN, 1993, RESİM.173)	94
FOTOĞRAF 2 89.	DEVECİLER HANI (T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI, 2010, SY. 51)	94
FOTOĞRAF 2 90.	DEVECİLER HANI GİRİŞ (KUZEY) CEPHESİ (SEÇGİN, 1993, RESİM.174)	96
FOTOĞRAF 2 91.	DEVECİLER HANI AVLUSU (2021).....	96

FOTOĞRAF 2 92. DEVECİLER HANI GÜNEY CEPHESİ VE KUZEY CEPHESİ GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	97
FOTOĞRAF 2 93. DEVECİLER HANI BATI CEPHE GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	97
FOTOĞRAF 2 94. DEVECİLER HANI İÇ MEKAN GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	98
FOTOĞRAF 2 95. BEDESTEN – SAVURAN 1931-1955 (BİLGİN, 2014, S.562)	99
FOTOĞRAF 2 96. BEDESTEN – SAVURAN 1931-1955 (BİLGİN, 2014, S.562).....	99
FOTOĞRAF 2 97. ARASTALI BEDESTEN İÇ MEKAN GÖRÜNTÜSÜ.....	99
FOTOĞRAF 2 98. ARASTALI BEDESTEN GENEL GÖRÜNTÜSÜ (2021).....	101
FOTOĞRAF 2 99. MUSTAFA AĞA HAMAMI SOLDA (KADINLAR BÖLÜMÜ), SAĞDA (ERKEKLER BÖLÜMÜ).....	104
FOTOĞRAF 2 100. MUSTAFA AĞA HAMAMI (BİLGİN, 2014, SY. 453).....	104
FOTOĞRAF 2 101. PAŞA HAMAMI KUZEYBATI CEPHESİ (2021)	106
FOTOĞRAF 2 102. SOKAKTAN KONUTA- KONUTTAN BAHÇEYE GİRİŞ ÖRNEKLERİ (2021).....	109
FOTOĞRAF 2 103. SOKAKTAN BAHÇEYE- BAHÇEDEN KONUTA GİRİŞ ÖRNEKLERİ (2021)	110
FOTOĞRAF 2 104. TOKAT KENTİ GELENEKSEL KONUTLARININ CEPHE ÖRNEKLER (2021).....	112
FOTOĞRAF 2 105. TOKAT KENTİ GELENEKSEL KONUTLARININ KAPI ÖRNEKLERİ ...	113
FOTOĞRAF 2 106. HALİT SOKAK (YAHUDİ SOKAĞI) 1980(SOLDA), HASAN ERDEM ARŞİVİ (TWİTTER.COM), HALİT SOKAK (YAHUDİ SOKAĞI) 2021 (SAĞDA).....	115
FOTOĞRAF 2 107. 1900'LÜ YILLARIN BAŞINDA SOĞUKPINAR MAHALLESİ (BEY SOKAK VE BEYHAMAM SOKAK) (AKIN, 2009, SY. 157).....	117
FOTOĞRAF 2 108. BEY HAMAM SOKAK KONUT MİMARİSİ (SOLDA) (AKÇAY, 2013,SY.146) (2021) GÖRÜNÜMÜ (SAĞDA)	118
FOTOĞRAF 2 109. BEY HAMAM SOKAK KONUT (SOLDA) (AKÇAY, 2013, SY.144)(2021) GÖRÜNÜMÜ (SAĞDA).....	119

FOTOĞRAF 2 110. Bey Hamam Sokak Konut (Solda) (Akçay, 2013, sy.139)(2021) Görünümü (Sağda).....	120
FOTOĞRAF 2 111. Bey Hamam Sokak Konut Mimarisi (Solda) (Akçay, 2013,sy.146)(2021) Görünümü (Sağda).....	120
FOTOĞRAF 2 112. 1900’LÜ Yılların Başında Soğukpınar Mahallesi (Bey Sokak ve BeyHamam Sokak) (Akin, 2009, sy. 157).....	121
FOTOĞRAF 2 113. Vakıf Ev (Musluoğlu Konağı) (2021).....	122
FOTOĞRAF 2 114. Tokat Sulu Sokak, (Akin, 2009, sy. 18).....	123
FOTOĞRAF 2 115. Tokat Sulu Sokak (2021)	123
FOTOĞRAF 2 116. Tokat Lokasyon Haritası ve Tarihi SuluSokak Çevresi (Hardal, 2022, sy.1312).....	125
FOTOĞRAF 3 1. Komano Pontika Antik Kenti ve Çevresi	128
FOTOĞRAF 3 2. Sebastapolis Antik Kenti Üzerine Kurulu İlçe	129
FOTOĞRAF 3 3. Gök Medrese Bahçesine Bitişik Olarak İnşa Edilen Ticaret Yapısı	129
FOTOĞRAF 3 4. Anadolu’nun En Büyük Sinagogu(Solda), Bugün ki Halk Eğitim Merkezi(Sağda) (2021)	130
FOTOĞRAF 3 5. Paşa Hamamı (Solda), Tokat Evleri (Sağda)	131
FOTOĞRAF 3 6. Sultan Hamamı Şantiye Sahası (2021).....	132
FOTOĞRAF 3 7. Gök Medrese Vandalizm (2021).....	133
FOTOĞRAF 4 1. Aquileia Harabeleri ve Bazilikası (Lucenti, 2020)	143
FOTOĞRAF 4 2. Aquileia Antik Roma Lathi (Treppo, 2016)	144
FOTOĞRAF 4 3. Yunus'un Döngüsünün Bu Detayında Peygamber Bir Tekneden Denize Atılıyor ve Bir Deniz Canavarı Tarafından Yutuluyor (Kateusz, 2016, sy.5)	145
FOTOĞRAF 4 4. Bazilika, Aquileia'daki MS 4. Yüzyıldan Kalma Çarpıcı Mozaik (Kateusz, 2016, sy.2)	146

FOTOĞRAF 4 5. PORTO GABELLA KULESİ CEPHE GÖRÜNÜMÜ (TAŞÇI VE LEVİ, 2016, SY.267)	146
FOTOĞRAF 4 6. PORTO GABELLA KULESİ RESTORASYON SONRASI İÇ MEKAN GÖRÜNTÜLERİ (HTTPS://WWW.ARCHILOVERS.COM).....	148
FOTOĞRAF 4 7. ARKEOLOJİK BULUNTULARIN CAM ZEMİN DETAYI İLE SUNUMU (FERRER,2016).....	151
FOTOĞRAF 4 8. DOMUNDER RESTORASYON SONRASI MEYDAN GİRİŞİ VE İÇ MEKAN GÖRÜNTÜLERİ(SINGHAL, 2014).....	152
FOTOĞRAF 4 9. DOMUNDER GEZİ PLATFORMU (HTTPS://WWW.ARCHDAILY.COM)...	154
FOTOĞRAF 4 10. ATİNA ROMA HAMAM KOMPLEKSİ KALINTILARI (BOLAT, 2016, SY. 22)	155
FOTOĞRAF 4 11. RHİNELAND ENDÜSTRİ ARKEOLOJİ PARKI ÇATI ÖRTÜSÜ (HTTPS://WWW.ARCHDAILY.COM)	156
FOTOĞRAF 4 12. EL MOLINETE ARKEOLOJİK PARKI ÇATI ÖRTÜ SİSTEMİ (ÇOBANER, 2022, SY.62).....	157
FOTOĞRAF 4 13. EL MOLINETE ARKEOLOJİK PARKI ÇEVRE BAĞINTISI (CEYLAN, 2020)	159
FOTOĞRAF 4 14. SAİNT MAURİCE MANSTIRI İÇ AVLUSU (ARTHİS,2016).....	160
FOTOĞRAF 4 15. SAİNT MAURİCE MANASTIRI (ARTHİS,2016).....	161
FOTOĞRAF 4 16. SAİNT MAURİCE MANASTIRI KORUYUCU ÇATI DETAYLARI (ARTHİS,2016).....	161
FOTOĞRAF 4 17. BORN KÜLTÜR MERKEZİ KORUMA ÇATISI VE KALINTILAR (CLOMER, 2018, SY. 10).....	162
FOTOĞRAF 4 18. CAUCANA ARKEOLOJİK ALANI ÜÇÜNCÜ BOYUT ALGISI YARATAN KORUYUCU ÇATI (TAŞÇI, 2015, SY. 225).....	165
FOTOĞRAF 4 19. SÃO JORGE KALESİ MEYDANI ARKEOLOJİ MÜZESİ (HTTPS://WWW.ARCHDAILY.COM)	166

FOTOĞRAF 4 20.	SÃO JORGE KALESİ MEYDANI ARKEOLOJİ MÜZESİ'NİN İÇ MEKÂN GÖRÜNTÜLERİ VE TAMAMLANAN KALINTILAR (HTTPS://WWW.ARCHDAILY.COM).....	167
FOTOĞRAF 4 21.	AACHEN ARKEOLOJİ PAVYONU'NDA KALINTILARIN ÇEPERİNDE OLUŞTURULAN ŞEFFAF BİRİM (STALA, 2015, SY.214).....	170
FOTOĞRAF 4 22.	AACHEN KATEDRALİ VE ELİSEN PARKI GECE GÖRÜNÜMÜ (STALA, 2015, SY.214).....	171
FOTOĞRAF 4 23.	BATI DUVARI BOYUNCA HERODİAN CADDESİ VE ROBINSON'S ARCH (MAZAR,2002).....	172
FOTOĞRAF 4 24.	DAVIDSON ARKEOLOJİ MÜZESİ GENEL GÖRÜNÜMÜ (MAZAR,2002)	173
FOTOĞRAF 4 25.	DAVIDSON ARKEOLOJİ MÜZESİ GENEL GÖRÜNÜMÜ (HTTPS://WWW.ARCHILOVERS.COM).....	173
FOTOĞRAF 4 26.	CAN TACO ARKEOLOJİK ALANI VE ÇEVRE YERLEŞİMLER (HTTPS://WWW.ARCHDAILY.COM)	174
FOTOĞRAF 4 27.	CAN TACO ARKEOLOJİK ALANI ÇELİK HASIR TELLER İLE TERASLAMA YÖNTEMİ (GIRONES,2021).....	175
FOTOĞRAF 4 28.	COLCHESTER KALESİ VE AZİZ BOTOLPH MANASTIRI (GZAHAL,2022)	178
FOTOĞRAF 4 29.	COLCHESTRE KÜLTÜR MEYDANI (HTTPS://WWW.GREATBRITISHLIFE.CO.UK).....	179
FOTOĞRAF 4 30.	PORTO LEONİ ŞEHİR ARKEOLOJİK KALINTILARININ SERGİLENMESİ(RICHMOND & HOLFORD, 2013, SY. 72)	181
FOTOĞRAF 4 31.	MERCATİ Dİ TRAİANO FORUM GENEL GÖRÜNÜM (MERİÇ,2015,SY.31)	182
FOTOĞRAF 4 32.	MERCATİ Dİ TRAİANO ARKEOLOJİK SİT ALANINDA UYGULANAN YEŞİL ÇATI DETAYI (TUNA, 2016, SY. 137).....	183
FOTOĞRAF 4 33.	ANTİK SERDİKA ARKEOLOJİ KOMPLEKSİ SOFYA KENTİ ENTEGRASYONU (2022)	183

FOTOĞRAF 4 34.	ANTİK SERDİKA 4. VE 6. YÜZYIL ŞEHİR KALINTILARI (2022)	184
FOTOĞRAF 4 35.	ANTİK SERDİKA 4. VE 6. YÜZYIL ŞEHİR KALINTILARI VE FELİX MOZAIĞI (2022).....	185
FOTOĞRAF 4 36.	ANTİK SERDİKA ARKEOLOJİ KOMPLEKSİ CAM KUBBELERİ (2022)	185
FOTOĞRAF 4 37.	ANTİK SERDİKA ARKEOLOJİ KOMPLEKSİ ST. GEORGE KİLİSESİ (2022)	185
FOTOĞRAF 4 38.	ANTİK SERDİKA ARKEOLOJİ KOMPLEKSİ ANTİK ROMA KALINTILARI (2022).....	186
FOTOĞRAF 4 39.	ANTİK SERDİKA ARKEOLOJİ KOMPLEKSİ KALINTILARI (2022).....	186
FOTOĞRAF 4 40.	PHİLİPPOPOLİS YERLEŞİMİNİN PLOVDİV İÇERİSİNDE SERGİLENMESİ (2022	189
FOTOĞRAF 4 41.	PLOVDİV ROMA ŞEHİRİ GÜNEY KAPISI (SOLDA) VE HELENİSTİK VE ROMA DUVARLARI (SAĞDA)(2022)	191
FOTOĞRAF 4 42.	PLOVDİV ROMA STADYUM MEYDANI (2022).....	192
FOTOĞRAF 4 43.	PHİLİPPOPOLİS STADYUMU KALINTILARI VE KENT İÇİ ENTAGRASYONU (2022)	192
FOTOĞRAF 4 44.	PLOVDİV ODEON ROMA FORMU KALINTILARI (2022)	194
FOTOĞRAF 4 45.	PHİLİPPOPOLİS PİSKOPOSLUK BAZİLİKASI (2022)	194
FOTOĞRAF 4 46.	PHİLİPPOPOLİS ROMA FORMU KALINTILARI (2022)	194
FOTOĞRAF 4 47.	BATH GENEL GÖRÜNÜM (MORETON AND TRIED, 2010, SY.4).....	197
FOTOĞRAF 4 48.	BATH 18. YY ŞEHİR PLANLAMASI (LLOYD, 2022).....	198
FOTOĞRAF 4 49.	BATH ŞEHİRİ ROMA DÖNEMİ TERMAL SU KAYNAĞI PLAN ŞEMASI..	200
FOTOĞRAF 4 50.	BATH ŞEHİRİ ROMA DÖNEMİ TERMAL SU KAYNAĞI	200
FOTOĞRAF 4 51.	“ROSE THEATRE” KALINTILARININ KENTE ENTEGRASYONU (AİWOK,2011).....	204

FOTOĞRAF 4 52 .PARİS 1190 – 1212 DÖNEMİ ESER GEZİ GÜZERGAHI VE SERGİLEME YÖNTEMİ (PROUVOST AND GAGNEUX, 2004)	209
FOTOĞRAF 4 53.PARİS NOTRE - DAME ALANI ROMA DÖNEMİ KALINTILARI VE ÇOK KATMANLI YAPISI.....	211
FOTOĞRAF 4 54.PARİS NOTRE - DAME ALANI ROMA DÖNEMİ KALINTILARIN ENTEGRASYONU.....	211
FOTOĞRAF 4 55.ROMA DOMUS AUREA KALINTILARI VE KOLEZYUM GEZİ ALANI (WEISS,2008, SY.1).....	216
FOTOĞRAF 4 56.NAPOLİ BORBONİCA TÜNELİNİN İÇ MEKAN GÖRÜNTÜSÜ (KOLKKA,2018)	219
FOTOĞRAF 4 57.POMPEİİ ANTİK KENTİ (HTTPS://TR.PİNTEREST.COM).....	221
FOTOĞRAF 4 58.POMPEİİ ANTİK KENTİ GENEL GÖRÜNÜM (HTTPS://TR.PİNTEREST.COM)	221
FOTOĞRAF 4 59.TOSCANA, LUCCA KENTİ KENTSEL TARİHSEL YERLEŞİM ALANI (HTTPS://TR.PİNTEREST.COM)	222
FOTOĞRAF 4 60.TARRAGONA KENTİ GÖRSELLERİ.....	224
FOTOĞRAF 4 61.TARRAGONA KENTİNDEN KENT VE ARKEOLOJİNİN ENTEGRASYONU GÖRSELLERİ.....	225
FOTOĞRAF 4 62.DUBLİN KENT MERKEZİ VE DUBLİN KALESİ (HTTPS://TR.PİNTEREST.COM)	226
FOTOĞRAF 4 63.DUBLİN KENT MERKEZİ GÖRSELLERİ (HTTPS://TR.PİNTEREST.COM)	227
FOTOĞRAF 5 40.ANTİK SERDİKA ARKEOLOJİ KOMPLEKSİ KALINTILARININ SERGİLENMESİ (2022).....	188

GİRİŞ

İnsanoğlunun var oluşundan bu yana “barınma” gereksinimleri için çeşitli çözümler üretmiştir. Yaşamlarını sürdürebilmek için coğrafi koşulları göz önünde bulundurarak, en uygun yerleşim alanlarını tercih etmişlerdir. Zaman içerisinde insanların oluşturmuş olduğu topluluklarla beraber yerleşik düzene geçişi başlatmışlardır. Tarihi dönemler incelendiğinde insanların birbirinden farklı yaşam alanları tercih ettiği, fakat her birinin doğal şartlara uygun düzenlenmiş olduğu görülmektedir. İnsanoğlu kendi geleneklerini, kendi kültürlerini ve kendi inanç biçimlerini de yaşam alanlarına yansıtmışlardır.

Farklı medeniyetlerin yaşamlarını sürdürebilmek için aynı coğrafya üzerinde farklı zamanlarda inşa ettikleri yerleşim alanlarının üst üste gelmesi sonucu günümüzde çok katmanlı kentler meydana gelmiştir. Farklı medeniyetlere ait yer altı ve yer üstü kalıntılarıyla şekillenen bu kentler çok katmanlı kentler olarak değerlendirilmektedir. Bu izler modern yerleşimdeki hareketler, sosyal, yönetsel ve ekonomik sebeplerle yok olma tehlikesi ve/veya yanlış koruma yöntemleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Çok katmanlılık öğeleri bir kentin özgünlüğünün en önemli unsurlarındandır bu sebeple bu öğeler korunmalı ve güncel bağlamla bir düşünülerek değerlendirilmelidir.

Farklı katmanlara ait birikimler bir araya gelerek bütünü oluşturmaktadır. Bu tarihi katmanların korunarak, gelecek nesillere aktarılması, ancak güncel kentsel bağlamla bütünlük içinde gerçekleştirilebilir. Geçmişin izlerini doğru okuyarak gelecek için aktarmak üzere karar verme sürecinde bu tarihi katmanlaşmanın önemini anlaşılır kılınması gerekmektedir. Bu sebeple kent katmanlarının doğru analiz edilerek açıklanması önem taşımaktadır. Bu düzenli yerleşim sürecinin, günümüz kentine yansması farklı zamanlara ait fiziksel kalıntılar ile olur. Çok katmanlılığın korunması, gelecek kuşaklara aktarılması için geçmiş dönemlere ait mimari mirasın güncel

bağlamla bütünlüğü sağlanmalıdır. Kentlerin kültürel zenginliğini gösteren kentlere ait katmanlar, yerin ruhunu ve kentlerin özgün kimliklerini ortaya çıkarmaktadır.

Çok katmanlı kent yerleşimlerinde ortaya çıkan bu durum kentin geçmişini aydınlatmak ve kentsel strüktürü oluşturmak üzere sosyal ve kültürel gelişimine katkı sağlamaktadır. Günümüzde hız kazanmış kentleşme hareketleri ve çağdaş gelişmeler, dünya üzerinde yaşamış farklı medeniyetlerin binlerce yılda meydana getirdiği kent dokusunu keskin biçimde dönüştürmektedir.

Tokat Tarihi M.Ö. 5500'lere kadar inmektedir ve Hititlerin M.Ö. 2000'lerde bu bölgede önemli merkezi noktalar kurdukları bilinmektedir. Kaynaklardan edinilen bilgilere göre Malazgirt savaşından sonra Danişmend topraklarına katılan bölge 1175 yılında Selçukluların eline geçmiştir. 1243 yılında yapılan Köseadağ Savaşı'yla İlhanlılar, 1335'ten sonra Eretna, 1388'den itibaren de Kadı Burhaneddin yönetimine giren Tokat, 1392'de ise Osmanlı hekimiyetine girmiştir. Knet, 1863'te Sivas Eyaleti'ne bağlı nahiye, 1878'de Mutasarrıflık, 1920'de müstakil Liva ve 1923 yılında ise vilayet olmuştur (Başaran, 2014, sy. 9).

Tez çalışması, koruma kavramıyla yöntemlerinin eksik kaldığı çok katmanlı kentlerin sorunlarının çözümünde, bu kentlerde yaşayanların, ilgi, bilgi ve görüşlerinin önemini ön plana çıkarmaktadır. Çalışma kapsamında, kent ve vatandaşla bütünleşen çok katmanlı kentlerin tarihi ve kültürel mirasın değerleri hakkında toplumu bilgilendirmede, koruma anlayışı oluşturmada nasıl etkili olduğu hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmaktadır. Kent merkezinde yürütülen araştırmaların toplumla birlikte yürütülmesi gerektiği ve tarihi değerlere yönelik toplumsal farkındalıkla koruma algısının güçlendirileceği belirlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Kentler belirli bir tarihsel süreç ve kültürel gelişimleri sonucunda biçimlenmiştir. Kentleri birbirlerinden farklı kılan süreçte oluşan fiziksel veriler ve kente karakter veren öğelerdir. Kentsel morfolojiyi doğru bir şekilde oluşturabilmek için bir taraftan kentsel gelişime günümüz yaşantısının gereği şeklinde devam ederken, diğer taraftan da tarihi kimliğini koruyacak şekilde verilerin ortaya çıkarılarak korunması ve vurgulanmasını sağlamak gerekmektedir. Ancak bu alanda her kent için farklı model üretmek gerekmektedir. Standart bir model geliştirip tüm şehirlere uygulamak mümkün değildir. Her kentin kendine özgü tarihi ve kültürel yapıları ve fiziksel bileşenleri vardır ve bu bileşenlerin korunması ve kent yaşamıyla bütünleştirilmesi sorunları farklıdır. Problemleri ortadan kaldırabilmek üzere, kentin tarihsel geçmişi araştırılarak, süreç içerisinde tarihsel sürekliliği ve katmanlaşmayı çözümleyerek değerlendirilmeli, elde edilen verilerin kentin geleceğinin tasarlanmasında kullanılması sağlanmalıdır.

Ülkemizde her kentin tarihi ve kültürel mirasının korunması ve modern yaşamın bir gereği olan kentsel gelişimin desteklenmesi için farklı ölçeklerde ve kentlerin katılımıyla planlama çalışmaları yapılmaktadır. Ancak bugüne kadar yapılan araştırma ve uygulamalarda modern kentleşme ile koruma arasında yeterli bir denge sağlanamamıştır. Sonuç olarak kentin gelişimi için hazırlanan planlı çalışmalarda geçmiş ile gelecek arasında köprü oluşturacak yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkemiz şehirleri arasında yapılan çalışmalarda, birçok şehrimizin zengin bir tarihi temele ve çok katmanlı bir kültürel yapıya sahip olduğu ancak bu şehirlerin geçmişinin ve geçmişin tarihi ve kültürel dokusunun tarihsel ve kültürel dokunun yeterince incelenmediği dikkat çekmektedir. Bunlardan Tokat'ın tarih boyunca önemli bir kent olması ve bu özelliğini koruması sebebiyle, kentde çok katmanlılık yapısı ve

tarihsel çalışma gerçekleştirilmesi mümkün olacak miktarda fiziksel ve literatürel öge içerdiği saptanmıştır. Bu bağlamda, Tokat şehrinin tarihi gelişimini ve karmaşık yapısını araştırmak, analiz etmek ve değerlendirmek, ayrıca şehrin tarihsel gelişimini temel alarak geleceğini kullanmak için yeni stratejiler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

1.1. TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASI

Kültürel miras öncelikle ikiye ayrılmalıdır; ilk olarak geçmişten ve eskiden bir bilgi olarak aktarılan mirastır. Kültürel kavramın eklenmesi ile birlikte, miras belirli bir yer ve zamana göre tanımlanmaktadır (Kalpaklı, 2019, sy.14). Kültürel miras kavramı ilk olarak 1972 yılında UNESCO'nun “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşmesi”nin kabul edilmesiyle ortaya çıkmıştır. UNESCO mirası “geçmişten gelen ve bugün bizimle yaşayan ayrıca geleceğe aktaracağımız kanıt” olarak tanımlar. Tarihi çevreyi oluşturan anıtlar, yapılar ve alanlar Kültürel mirası oluşturan öğelerdir. Bunun ile birlikte somut olmayan değerleri de içerdiği için kültürel miras kavramı kültürel çevreden daha geniştir (Güleç, 2019, sy.14).

Günümüz koşullarında uluslararası kabul görececek şekilde kültürel mirasın tanımı; “Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi”nin tarafından 2008 yılında Kanada'nın Quebec kentinde düzenlenen “16. Genel Kurul ve Uluslararası Bilimsel Sempozyum” sonucunda oluşturulan tüzükte; "Tarihi ve kültürel önemi nedeniyle yasal olarak korunan bir alan, doğal görünüm, mimari kompleks-mekan" şeklinde tanımlanmıştır. Taşınmaz kültürel miras veya kültür varlığı, bulunduğu yere (yeraltı, su üstü veya sualtı), işlevine (eğitimsel, askeri, dini vb.) ve yapının ölçeğine (anıtsal, mütevazı vb.) göre tanımlanabilir (Türk, 2019, sy. 7). Tanım detaylıca incelendiğinde, kültür varlıklarının zaman, mekân ve nitelik olmak üzere üç farklı boyutta ele alındığı görülmektedir. Yapılan tanım sonrasında bilimsel ve kültürel olarak ele alındığı, ancak teknik açıdan incelenmediği görülmektedir. 1985’de Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi’nde ise, bina grupları adı altında farklı bir tanım eklenmiştir. Bu tanıma bakıldığında kültür varlığı, “Topografik olarak tanımlanabilecek birimleri oluşturmaya yeterince uygun olan ve arkeolojik, tarihsel, sanatsal, bilimsel, teknik veya bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer, kentler veya kırsal bölgeleri içeren homojen bina grupları” olarak ifade edilmiştir (Güleç, 2019, sy. 13).

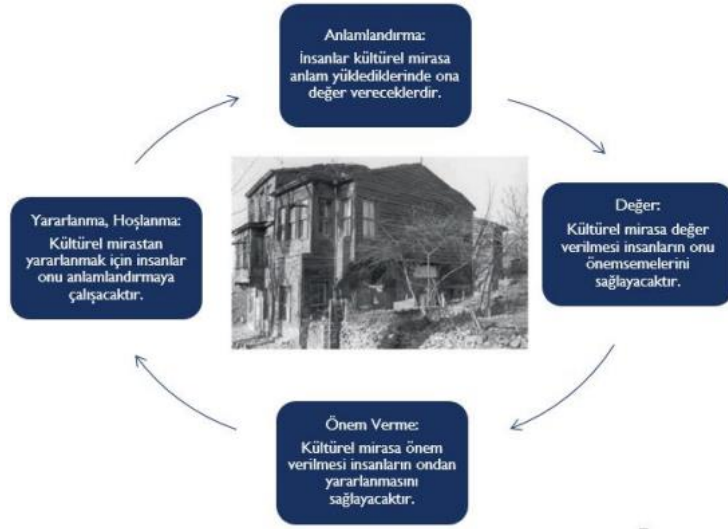
“Mimari Mirası Koruma Bildirgesi” 2013 yılında “ICOMOS Türkiye Milli Komitesi” tarafından yayınlamıştır. Yayımlanan bildirmede “Mimari mirasın korunmasını içeren ana fikrin belirlenmesinde kültür varlığının özgün değerlerinin tanımlanması, korunması ve sürdürülebilirliği esastır “ ibaresi ile mirasa atfedilen değerleri içermektedir (Madde 4.1.3). Bu bildirmede belirtilen “Kültürel miras, insanoğlunun, toplumların ve toplumu oluşturan kültür gruplarının varlığının, kimliğinin ve sürekliliğinin simgesi ve kanıtıdır. Somut ve somut olmayan kültürel miras, tarihsel, sanatsal, belgesel, estetik, simgesel, ekonomik, dini, sosyal ve manevi ve hatta politik değerler içermektedir” ifadesi miras değerlerini açıklamaktadır. Bunun ile birlikte “Koruma Değerleri” başlığı altında (Madde 3.2) bütünlük, belgesel değer, tarihsel değer, teklik ve enderlik değeri, sanatsal ve estetik değer, teknik ve teknolojik değer, grup değeri, kullanım değeri, folklorik değer tanımları yapılmıştır (ICOMOS Türkiye, 2013). Ancak bu bildirmede eğitim ve çok katmanlılık değerine değinilmediği anlaşılmaktadır (Kaya, 2021, sy. 22).

Tablo 1 1.Günümüzde Miras Değerleri Sınıflandırmasını Gösteren Tablo (Kaya, 2021, sy. 42)

Kültür Varlığına Günümüz Kuram ve Kanunlarında Atfedilen Değerler	
Değer	Tanım
Özgünlük	Tasarım, işçilik, malzeme ve çevresel özelliklerinin içinde bulunduğu kültür alanının korunmuş olduğunu gösteren ve mirasın özgünlüğünü koruduğunu ifade eder.
Bütünlük ve Süreklilik Değeri	Bulunduğu çevrede diğer miras öğeleriyle ilk yapıldığı durumu korumuş, anlamını yitirmeden gelecek kuşaklara ulaşması süreklilik olarak açıklanmaktadır. Açıklanan bu anlam ögenin yapısı, türü, biçimi, malzemesi, ruhu ve konumundan kaynaklı özelliklerinin bütünlüğüdür.
Tarihsel Değer	Mirasın geçirdiği önemli tarihi geçmişle ilişkisi veya eski olması, yaş alması durumuyla ilişkilendirilir.
Anı Değeri	Kişi toplum ve topluluklarda önemli görülen bir olayın tanıkları olan yapı veya yapı grupları o olay ile ilişkilendirilir ve o şekilde hafızalardaki yerini alır.
Mitolojik Değer	Efsane, mit söylemlerinin yapı ya da alanın ilişkilendirilmesi ile kazanılan özelliktir.
Estetik ve Sanatsal Değer	Kültür varlıklarının döneminin üslubuna göre anlayış ile süsleme şekillerinin beğeni ve yapım kalitesini gösterir.
Teknik ve Teknolojik Değer	Yapının inşa döneminin teknolojik, tekniklerini içeren malzeme ve yapım konusundaki düzeyi ile bağdaştırılır.
Enderlik (Az Bulunurluk) Değeri	Tükenmekte olan, az bulunan, örnekleri yitirilmiş yapı ve yapı elemanlarının sahip olduğu değerlerdir.
Teklik Değeri	Tasarım ve tasarımcısıyla, üslup ve türüyle tekil olma özelliğine sahip yapı ve yapı elemanlarıdır.
Grup Değeri	Kültür varlıklarının anlamsal, yapısal ve tek bağlamda bir arada yer almasıyla ortaya çıkar.
Ekonomik Değer	Parasal karşılığının dışında koruma bilimine de konu olması ile ortaya çıkan değerdir
Kullanım Değeri	Yapının özgün işlevini sürdürmesi ya da toplumun ön gördüğü yeni işlevinin kattığı değerdir.
Geleneksel Değer	Gelenekler, Örf adet, yaşam biçimlerinin, yapı, yapı grupları ve yapı parçalarının bir arada olmasından oluşan değerdir.
Eğitim	Farklı dönemlerde yapıda yaşamış toplum ve topluluklar hakkında kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal yaşantılarıyla ilgili bilgi içeren somut ve soyut bilgi veren değerdir.
Sosyal	Yapı ve toplum arasındaki toplumsal kimlik ve aidiyet duygusunu içeren değerdir
Çok Katmanlılık	Çok kültürlü ve birden fazla katmanı barındıran kültür varlıklarının diğer dönemler ile kurduğu ilişkiden ortaya çıkan, bütüncül koruma anlayışını benimseyen değerdir.

Kültürün nesilden nesile aktarımında kültürel miras kavramı, insanların inşa ettikleri tarihi yapıların yanı sıra insanların değer ve tutumlarıyla ilgilenir. Kültürel miras “insanın yaşadığı tüm zamanları içeren dönemde oluşturduğu, biriktirdiği;

geliştirerek yeni sentezlerle zenginleştirdiği, sürekliliğini sağlayarak bir sonraki nesillere aktardığı tüm bilgi, inanç ve davranışlar bütünü ile bu bütünün parçası olan nesneler” biçiminde tanımlanmıştır (Coşkun, 2021, sy.31). Bir başka deyişle, yaşatılarak korunması gereken somut ve somut olmayan kültürel varlıklar olarak tanımlanmaktadır. Koruma düşüncesi, geçmiş ile bugünü ve geleceği içermelidir. Korumanın amacı geçmişi dondurmak değil, aksine yaşatmak olduğu savunulmaktadır (Güleç, 2019, sy. 14).

Fotoğraf 1 1.Miras Döngüsü Şeması, (Kaya, 2021, sy. 43)

1.2. KENTSEL KORUMA KAVRAMI

Kentsel Koruma sadece eski eserlerin onarılması veya muhafaza edilmesi değil, aynı zamanda bölgeye, parçalarıyla birlikte geçmişini ve sürekliliğini sağlayan bir bütünlük içinde değer verilmesidir. Kentsel koruma, “Toplumların geçmişteki sosyal ve ekonomik koşullarını, kültürel değerlerini yansıtan fiziksel yapısının günümüzde değişen sosyal ve ekonomik değerleri altında yok olmasını engelleyerek, çağdaş toplum ve çağdaş gelişmelerle bütünleşerek yaşamalarını sağlamak” olarak tanımlanmaktadır (Yavaşcan, 2019, sy.21).

Farklı medeniyetlere ve kültürlerle, kentin oluşumundan bu yana geçirdiği değişim ve dönüşümleri göstermenin yanı sıra, günümüze ulaşamamış toplumların kültürleri hakkında fikir ve bilgi sahibi olunmasına yardımcı olur. Günümüz kentleri birbirinin tekrarı olarak ortaya çıkarken, katmanları ve farklı katmanları olan kentsel dokular ve katmanlar arasındaki ilişkiler sonucunda zengin bir çeşitlilik

göstermektedir (Yıkıcı, 2010, s. 10). Çok katmanlı şehirler, geçmişle geleceği birbirine bağlayabilen şehirlerdir.

1.2.1. Dünya’da Kentsel Koruma Yaklaşımı ve Gelişimi

Kentlerin tarihsel gelişim sürecine örnek veren tarihi kent dokuları, günümüz kentlerinin bellek ve kimliğini oluşturan, kentin geçmiş ile geleceği arasında bağ kuran mekânlar olarak algılanmaktadır. Kentin kültürel sürekliliğine katkı sağlayan tarihi çevreler, barındırdıkları somut ve soyut öğeler ile kente kültürel ve sosyal zenginlik sağlarlar (Tan, 2020, sy. 28). Saklama ve muhafaza anlamına gelen koruma kavramı, eski ve yeniden ayrı düşünülemez. İnsanlığın geçmişinden bugüne aktardığı her şey bugünle birleşerek korunmaya değer bir kültür mirası haline gelir. Bu nedenle mirasın taşıyıcısı olan anıtlar birer kabuk olmaktan çıkıp toplumsal bellekte yeni yerini almaktadır. Bu bağlamda dünya genelinde kültürel miras tanımları değişen birçok farklı algıya sahiptir (Tangüler, 2019, s. 3).

Toplumlar, sahip oldukları değerleri korurken günümüz koşullarına uyum sağlayabildikleri ölçüde kimliklerini koruyabilirler. Değerleri korumanın bir yolu da binaları canlı tutmak ve topluma entegre etmektir. Kültürler, kendi sosyal ve ekonomik boyutları olan bütünsel bir olgudur. Korumanın amaçlarından biri, tarihi çevreyi aktif bir çevreye dönüştürmek ve şehirlere istedikleri yeni özellikleri kazandırmaktır. Engelleri ve gizlemeyi gözetken pasif bir savunma yöntemi yerine, toplumda ve toplumun talep ettiği projelerle birlikte aktif savunma yöntemi tercih edilmelidir (Güneş, 2021, sy.38). Birleşmiş Milletler 178 ülkenin katılımıyla 1992’de “Rio Konferansı” nda bir araya gelmiştir. 2002-2004 yılları arasında yayımlanan Küresel Eylem Planı, Rio Konferansı’nın sonuçlarına ışık tutmuştur. Bu küresel plan ile kentsel, kırsal ve mimari mirasın korunması, rehabilitasyonu ve yeniden işlevlendirilmesi, doğal veya insan elinden çıkan kaynakların sürdürülebilir kullanımı ile ilişkilendirilmiştir (Coşkun, 2015, sy.22). Ahunbay 2017’e göre kültürel ve kullanım değerlerinin ortak olarak kullanımının toplumsal sorunlarının çözümünde farklı bir yöntem olarak kullanılabileceğini belirtmiştir. Korumacı, planıcı, yerel yetkililer ile halkın ortak katılımıyla kültürel değerlerini içeren bunun yanı sıra ortak tarih bilincini gelecek nesillere aktarımı gerçekleştirilecektir. Bunun sonucunda

yurttaşlara yönelik eğitimlerde kamunun ilgisini çekecek kültürel çalışmalar ile toplumu cesaretlendirerek sürece dahil olması kararlaştırılmıştır (Kaya, 2021, sy.52).

2017 yılında İstanbul’da genel kurulunu gerçekleştirmiş olan ICOMOS sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin, kültürel mirasla ilgili olan maddesine vurgu yaparak (11. maddesi sürdürülebilir şehirler, 11.4. maddesi kültür ve kültür mirasının korunması) mirasın sürdürülebilir kalkınmada bir araç olarak görülmesini kalkınma hedeflerinin yerleştirilmesi bağlamında yeniden ele almıştır (Kaya, 2021, sy. 52).

Sonuç olarak, 21. yüzyılda uluslararası koruma kuramı kültürel mirasın ekonomik, ekolojik, içsel ve estetik değerlerinin dengelenmesi için “sürdürülebilirlik” kavramını korumanın gündemine taşımıştır. Bu şekilde kültür miraslarının değerlerinin korunarak sürekliliklerinin sağlanmasına odaklanmaktadır. Kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması, toplumda sosyal anlamda bir süreklilik sağlayacak ve toplumların sağlıklı gelişimini destekleyecektir.

1.3. TARİHİ ALANLARI KORUMADA ALAN YÖNETİMİ

Tarihi çevre, toplumun geçmişi ile bugününü birbirine bağlayan kültürel bir varlıktır. Bu kültürel değerler, toplumların yaşadığı dönemlere dair ipuçları içeren, yaşanmış bir zaman diliminde geçmişi anlamayı mümkün kılmaktadır. Tarihsel çevreler, geçmişten günümüze kadar içinde bulundukları döneme tanıklık eden, tarihi birer belge niteliğindeki değerlerdir. İnsan boyutlarına göre düzenlenmiş bir mekan olarak tarihi çevre, geçmişte nasıl bir çevrede yaşadıklarını gösteren açık hava müzeleri kadar önemlidir (Avcıoğlu, 2016, s. 700).

Mimarinin korunması ve çevrenin korunması toplumun geçmişin değerlerini günümüzde kullanma isteği olarak tanımlanmaktadır. Diğer nedenler ise şunlardır (Hatami, 2013, sy. 17):

- Geçmişte bu değerleri yaratan ve kullananlar ya da kültürel hafızamızdaki önemli kişi ve olaylar hakkında bilgi sahibi olmak,
- Yaratıldığı çağın karakterine ve eşsiz güzelliğine sahip olmak,
- Yeniden geliştirmenin genellikle yıkıcı olarak görülmesi,
- Canlandırıcı ve ekonomik etkisinin olması,

- Sürdürülebilir bir geleceğe yönelik korumanın artan ilgiye dikkat çekmesi

1.3.1. Uluslararası Alan Yönetimi Yaklaşımları

İlk çağda dinsel nedenlerle ortaya çıkan koruma bilinci, sadece doğal koşullara ve fiziksel etkilere bağlı yıpranmanın önlenmesi için değil, aynı zamanda yapıların temsil ettiği güçlerin etkisinin artırılması amacı gütmüştür. Dini inançların etkisinin yoğun olduğu koruma faaliyetlerine Eski Mısır ve Mezopotamya’da da sıklıkla rastlanmaktadır. Arkeolojik eserlerin korunması olarak başlayan bu bilinç daha sonra anıt eserleri içerecek şekilde gelişmiştir. Yeniçağda ilk olarak İtalya, İngiltere, Danimarka, İsveç, Portekiz ve Fransa’da anıtsal yapıdan kentsel doku korumasına geçilmiştir. 2. Dünya Savaşı’nda taşınmaz kültür varlığı ve tüm eski eserleri birlikte koruma düşüncesi, korumada dönüm noktası olmuştur (Yavaşcan, 2019, sy.21).

Ancak 18.yüzyılda Sanayi Devrimi etkileri ile kent, arka planda kalmıştır. 18.yüzyılın sonuna doğru ise Avrupa’da başlayan görsel ve sanatsal değerlerin kıymetlenmesi hareketi Aydınlanma Dönemi ile gelişmiş olup, 19.yüzyıl milliyetçilik akımının etkisiyle toplumların kültürlerine ve geçmişlerine sahip çıkma eğilimleri ile iyice hissedilmiştir. Böylece yaşadıkları kültüre ve değerlerine sahip çıkmaya çalışan toplumların öncülüğünde kentsel koruma kavramının etkileri belirginleşmiştir (Demirden, 2019, sy. 11).

Koruma kavramının gelişim sürecini net çizgiler çizerek tanımlamak mümkün değildir. Modern koruma anlayışı, farklı dönemlerde farklı kişilerce benimsenmiş ve geliştirilmiştir. Bu alandaki çalışmaları ile dikkat çeken isimler; 17. yüzyılda Giovanni Pietro Bellori, 18. yüzyılda Johann Joachim Winckelmann, 20. Yüzyılda ise Alois Riegl, Gustavo Giovannoni, Cesare Brandi’dir. Bu döneme kadar koruma kavramının ölçeği sürekli değişmiş, yapı korumadan, kent korumaya, kırsal alan korumaya kadar genişlemiştir. Mahajan’ise Korumanın gelişimini dönemlere ayırmaktadır. Avrupa'nın korumaya yaklaşımını beş dönem üzerinden değerlendirir. Bu dönemler; II. İkinci Dünya Savaşı öncesi yapı ölçeğinin korunması, 1960'lara kadar tarihi semtlerde koruma, 1970'lerde şehir planlama ve yenileme, 1970-1990 arası çevre yaklaşımları ve 1990'lardan günümüze yaşayan bir sistem olarak korumadır. Koruma kavramında

değişim ve gelişim hala devam etmekte olup, kapsamı her geçen gün genişlemektedir. Mahajan’a göre, koruma kavramındaki değişimleri şu şekilde özetlemektedir:

Şekil 1 1.Koruma Kavramındaki Değişim

1.3.2. Ulusal Alan Yönetimi Yaklaşımları

Ülkemizdeki tarihi çevrenin bütün olarak korunması ancak 1973'teki 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" ile sağlanabilmiştir. 1975 Amsterdam Deklarasyonu ve 1976 UNESCO toplantısında alınan kararlar ile tarihi çevrenin korunması konusu daha da önemli hale gelmiştir (Bolat, 2016, s. 9). Üniversite hocalarının yayınları, "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurul"'nun kararları, Avrupa Konseyi, ICOMOS ve UNESCO gibi kuruluşların kampanyaları da Avrupa'daki gelişmelerin Türk kamuoyuna taşınmasında ve tarihi çevre koruma konusunda Türk kamuoyunun bilinçlendirilmesinde etkili olmuştur. Bu gelişmeler çerçevesinde, Türkiye'de tarihi çevrelerin bir bütün olarak tescil edilip yasal koruma altına alınmaları için 1973'de 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" çıkarılmıştır (Ahunbay, 2004, sy 136).

Metin Sözen (1990) tabiat ve kültür varlıkların bütüncül düşünülmesi gerektiği konusunda şu ifadelerde bulunmuştur: *"Doğal ve tarihsel çevrenin korunması bir bütündür. Eğer bizler yeşili, o yeşilin oluşturduğu nefes alınacak alanları ve zaman içinde oluşturdukları fiziksel ortam ile o ortamdaki insan ilişkilerini bir bütünlük içinde ele alamazsak, işin bir boyutunu eksik bırakmış oluruz. Bu eksikliğin yaratacağı aksaklıklar, zincirleme olarak sürer ve bir gün burada düzelttiklerimizin, bir başka*

yerde, bir başka biçimde yanlışa doğru gittiğini görürüz. Bu yüzden doğal, tarihsel çevrenin korunması kesinlikle bir bütün içinde ele alınmalıdır” (Erdoğan, 2019, sy. 107).

Korumanın Türkiye’de de geniş çevrelerinin ilgisini çekmeye başladığı görülmektedir. Canlı bir tartışma ortamında, çağın dinamiklerine paralel bir biçimde kendi yolunu çizmeye çalışmaktadır. “Türk Koruma Tarihi” içinde bu çabalar, önemli bir dönemi tanımlamaktadır. Türk koruma kültürü, gelecekteki gelişimine yön verirken, bütün çevre sorunlarını ele almak için bütünsel bir yaklaşıma doğru önemli bir adım daha atmıştır. Bu evre, yaşayan dinamik bütünün "kent" olgusu içindeki "koruma" işlevinin harekete geçme aşamasıdır (Can, 1993, sy. 307).

Günümüzde gelişim göstermekte olan koruma yaklaşımları içerisinde alan yönetimi kavramı etkin koruma için ön plana çıkmıştır. Bu alandaki araştırmalar, “UNESCO Dünya Mirası Merkezi”nin “Dünya Mirası” listesinde yer alan varlıklar için bir yönetim planı hazırlama isteği üzerine yoğunlaşmıştır. Korumaya yönelik bu yaklaşımın ülkemizdeki yasalarla düzenlenmesi, ulusal hedefler zemininde olduğu kadar hukuksal gerekçeler de göz önünde bulundurularak, Efes ve Mardin gibi Dünya Miras Listesi’ne kayıt için başvuran aday alanların yönetim planları bulunmadığı için başvurularının tamamlanamaması ve bu alanlarla ilgili adaylık süreci başlatılamadığı için ve “İstanbul Dünya Miras Alanı”na yöneltilecek eleştirilerin de etkisi olmuştur. Böylece 5226 sayılı Kanun ile ülkemizde saha yönetimi kavramı ön plana çıkmıştır. Yönetim alanında ve yönetim planı hazırlama sürecinde halen eksiklikler olsa da konuya ilişkin kanun ve yönetmelikler konunun hukuki zemine oturtulması açısından büyük önem taşımaktadır (Yavaşcan, 2019, sy. 38).g

1.4. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Koruma yaklaşımının geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Modern korumanın teorik alt yapısı ise ancak 20. yüzyılda atılabilmiş ve Avrupa’da kentsel koruma çabaları İkinci Dünya’ndan sonra hız kazanmıştır. İlk başta önemli anıtların temelini oluşturan çevreyi korumak amaçlanırken, yerüstü ve yer altı tüm tarihi dönemlerle ilişkilendirilen yerleşimlerin tarihsel sürekliliğinin korunması, diğer bir deyişle tarihi sürekliliğin ve şehir yaşamına yansımaları, zaman içinde gelişmiştir.

Şehrin kendi iç dinamikleri içerisinde ortaya çıkanen başkalaşım süreçlerinde evrilen ve devamlı devingen bir yapıda kalmasını sağlayan mimari katmanlar, zaman-mekân sürekliliği içinde geçmişten o ana kadar gelen kalıcı izleri büyük ölçüde silen ve büyük savaşlar veya doğal afetler gibi kentin başkalaşım sürecini bir anda durduran eylemlerle bozulabilmektedir. Kent dokusunun bütünlüğünü bozan bu kırılmaların ardından gerçekleşecek müdahaleler, özgünlük, kent belleği, kent tarihi, koruma etiği ve kimlik çerçevesinde kararlaştırılan hassas bir konudur (Erkartal, 2016, sy. 511).

UNESCO danışma organları olan UICN, ICOMOS ve ICCROM'un alan yönetimi ile ilgili hazırladığı rehberler önemli çalışmalardır. Bu rehberler, yönetim planlamasının amaç ve hedeflerini, inşaat sürecini ve ilgili aktörleri açıklar ve tüm korunan alanlara uygulanabilir yaklaşımları içerir. (Yavaşkan, 2019, s. 29).

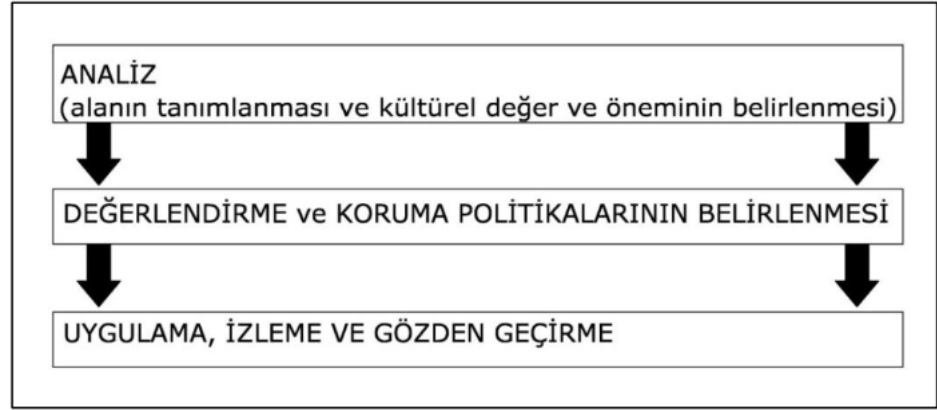
Avrupa Birliği tarafından 2003-2005 yılları arasında yürütülen “Accessibility Projects: Sustainable Preservation and Enhancement of Urban Subsoil Archaeological Remains (The APPEAR Project)” projesi kentin sergilenmesi, erişilebilirlik, karar verme yöntemlerinin geliştirilmesi, sürecin korunması, sergilenmesi ve sunumu, kültürel, ekonomik ve sosyal yönlerin de dikkate alındığı mimari ve kentsel entegrasyon vb. bütün yönlerine odaklanmakta ve küresel bir yaklaşım geliştirmektedir (Hatami, 2013, s. 25).

Tarihi eser ve dokuları dünya miras listesinde kaydetmek, koruma amaçlı imar planlarının hazırlanması ve uygulanması, günümüzde ülkeler arası bir rekabete dönüşmüş durumdadır. Avrupa ülkelerinden başlayan tarihi dokuların korunmasına yönelik ilk adımlar Ortadoğu'da devam etmiştir.

- Koruma esas olarak turizm ve ekonomik gelir amacıyla yapılır.
- Ekonomik gelir sağlamanın yanı sıra bu dokuları gelecek nesillere aktarmayı da hedeflemektedir.
- ilk plan halkın bilinçlendirilmesidir.
- Tarihi dokular korunurken, imar planlarının yerli ve yabancı koruma uzmanları tarafından hazırlanması dikkat çekmiştir.

- Bu dokuların korunması için devletin sağladığı mali desteğin, korumayı hızlandırmak için önemli olduğu belirlenmiştir.
- Dokuları korurken yaşam standardını yükseltmek, kumaşın asıl sahipleri tarafından kullanılması gibi kavramlar sürekli tartışılmaktadır (Hatami, 2013, sy.72).

Uluslararası ve ulusal yaklaşımların incelenmesi sonucu farklı kaynaklardaki (koruma) alan yönetim planı adımları tespit edilmiştir. Bu incelemeler sonucu yönetim planı hazırlama süreci özetle aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır.

Şekil 1 2.Ulusal ve uluslararası yönetim planı hazırlama süreci (Yavaşcan, 2019, sy. 39)

İKİNCİ BÖLÜM

2. TOKAT KENT İÇİ MİMARİ MİRASI

Tokat arkeolojik bakımdan çok az araştırılma yapılmış bir ilimizdir. Sınırlı sayıdaki yüzey araştırmaları ve kazılardan elde edilen verilere göre en eski yerleşimi Kalkolitik çağ ile başlamaktadır. Bu çağda Maşat Höyük, Horoztepe, Kayapınar ve Tuğla Fabrika Höyüğü iskan görmüştür. Kazılar sonunda ele geçen zengin buluntular içinde Horoztepe'nin büyük bir kent, bir beylik merkezi olduğunu göstermektedir.

M.Ö. 2000'de Tokat'ta Taapikka gibi önemli bir Hitit Sınır kenti kurulmuştur. M.Ö. 1000'de Tapikka, Anziliya ve Gaziura'da yerleşime devam edilmiştir. Tapikka'nın çevresinde birçok kent kurulmuş bunlardan, Komana, Zela ve Ameria rahiplere bağlı kutsal statüsünde sayılmıştır (Karayaka, 1988, sy. 90).

2.1. TOKAT GÜMENEK (COMANA PONTİCA)

Helenistik dönemde Karadeniz bölgesinde hakim güç olan Mithridates'in yönetimi altında bilinen üç "tapınak devleti" vardır. Bunlar Maya adanmış Komana, Mene adanmış Kabeira ve, Anadatus, Omanus ve Anaitis'e adanmış Zela'dır. Özellikle ekonomik ve idari yapılarıyla bilim dünyasının ilgisini çekmiş olsalar da bu tapınakların hiçbirinde ayrıntılı bir kazı çalışması ve arkeolojik araştırma yapılmamıştır. Sonuç olarak tapınak devleti dediğimiz bu kendine özgü sosyal, ekonomik ve idari yapılar tam olarak aydınlatılamamıştır. Ancak Roma dönemindeki yerel yaklaşımın ve Mithridat krallığının dini krallık anlayışının belirlenebilmesi için yapılacak detaylı çalışmalar oldukça değerli olacaktır. Her ikisi de İtalyanca olan ve 1980'lerde basılan kitaplar tarihsel bir perspektiften tapınak devletlerinin yapısını ele almıştır (Virgilio 1981, Boffo 1985). Bu yayınların ardından özellikle Karadeniz bölgesinde arkeolojik ve tarihi araştırmalar çarpıcı biçimde genişlemiş ve tapınak devletlerine yönelik net olmasa da Helenistik ve Roma dönemlerine ilişkin bilgiler zenginleşmiştir (Erciyas, 2013, sy.134).

Komana'yı ziyaret eden J. A. Kramer, Komana'nın Tokat'a çok uzak olmadığını ifade etmiştir. C. Texier, Tokat'ın Komana Pontika yerinde kurulduğunu ve Komana yerleşiminden kalmış antika eserlere rastladığını iddia etmiştir. Ona göre Hristiyanlığın kabulüyle birlikte insanlar dini inançlarına aykırı olduğu gerekçesiyle Komana yerleşimini terk etmişlerdir. Daha önce W. Hamilton'un Komana'yı ziyaret ettiği ve izlenimlerini paylaştığı bildirilmiştir (Aktaş, 2018, sy. 200).

Tokat - Niksar yolu üzerinde Tokat'ın 10 km kuzey doğusunda, Gümenek Köyü olan Kılıçlı Köyü yakınındadır. Komana kentinin ne zaman kurulduğuna dair net bir kaynak ve bilgi bulunmamaktadır. Comona Pontica kenti Pontos bölgesinin en önemli kült ve ticaret merkezlerinden biriydi. Burada Romalılar'ın Bellona dedikleri tanrıça Ma'nın tapınağı vardı (Karayaka, 1998, sy.93).

1940'lı yıllarda yapılan kazılar sonucunda Roma dönemine ve 1300 yıl öncesi Helenistik döneme ait kalıntılara rastlanmıştır. Yıllar içinde mülkiyet değiştirerek bölgeye hakim olan Komana antik kentinin Selçuklu ve Osmanlı döneminde çok önemli bir üretim merkezi olduğu [açıktır](http://www.komana.org) (www.komana.org).

Komana bir şehirden daha fazlasıydı, rahipler tarafından yönetilen bir dini merkezdi. Helenistik dönemde krallar tarafından seçilen ve kraldan sonra en yetkili konumda olan rahipler, bereketli toprakların işlenmesini ve tapınakta gelir birikimini sağlamış, Exodus adı verilen ve yılda iki kez yapılan festivallerde, konuklar tören ve şenliklerle ağırlanmıştır. Kentle ilgili en önemli bilgi kaynağı, Komana'nın Korint'ten farklı olmayan, baştan çıkarıcı bir din ve ticaret merkezi olduğunu söyleyen Amasyalı Strabon'dur (Erciyas ve Tatbul, 2015, sy.).

Helenistik Dönemde bir tapınak devleti olan ve Roma dönemine kadar yarı özerk bir kent olarak devam eden Komana'nın derin katmanlarında Helenistik ve Roma dönemlerine ait arkeolojik kanıtlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Buluntular, M.Ö. 3. yüzyıl ile MS 3. yüzyıl arasındaki dönemi kapsar. Helenistik dönemden beri sürekli yerleşim yeri olan Koman'da erken döneme (Helenistik ve Roma dönemleri) ait yapı kalıntılarının Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde tekrar tekrar kullanıldığı ve bütünlüğünü kaybettiği anlaşılmaktadır (Erciyas ve Tatbul, 2019, sy. 538).

Fotoğraf 2 1.Komana antik kenti kazı çalışmaları katmanlaşma etkisi (www.komana.org Erişim Tarihi: 09.05.2021, 17:14)

Fotoğraf 2 2.Komana antik kenti kazı çalışmaları (www.komana.org Erişim Tarihi: 09.05.2021, 17:14)

Helenistik dönemde Tokat sınırları içinde iki tapınak devleti **faaliyet göstermiştir**. Kapadokya tipi bir mabet olan **Komana daha büyüktür ve ana tanrıça Ma’ya** adanmıştır. “**Komana Tapınak Devleti**” aynı zamanda polis statüsündeydi ve yıl boyunca çevreden gelen ziyaretçiler tarafından alışveriş merkezi olarak kullanılıyordu (Ful, 2012, sy.90).

Komana'daki Ma Tapınağı'nın varlığının en iyi kanıtı Roma döneminde basılan sikkelerdir. Ma'nın Komana'daki Roma İmparatorluğu sikkelerinde tasviri Caligula (MS 37-41) döneminde başlamıştır. Septimius Severus, Caracalla ve Julius Domna (MS 170-217) sikkeleri de Ma Tapınağı'nın görünümü ile ilgili veriler sunmaktadır. Tapınak üçgen alınlık ortasında bir daire seklinde tetrastylos planlı genel bir yapıdadır (Aktaş, 2018, sy. 2002).

Fotoğraf 2 3.Caligula Dönemi (MS 37- 41) Komana sikkesi

Fotoğraf 2 4.Septimius Severus Dönemi (MS 193- 211) Komana sikkesi

Fotoğraf 2 5.Caracalla Dönemi (MS 211- 217) Komana sikkesi

Fotoğraf 2 6.Julia Domna (MS 170- 217) tasvirli Komana sikkesi

Tokat il merkezindeki Ali Paşa Camii'nin yapımında kullanılan 8 gri sütunun bu tapınağa ait olabileceği yönünde bilgiler mevcuttur. Tokat merkezde bulunan Ulu

Cami ve Garipler Camilerinde kullanılan sütun ve sütun başlıklarının antik Komana kentinden getirilmiş olması da mümkündür.

2.2. ROMA DÖNEMİ

Roma hakimiyeti çok geniş bir coğrafyayı kapsamaktaydı. Bu durum, Kuzey ve Orta Avrupa'dan Ortadoğu'ya, Akdeniz Havzası'ndan İngiltere'ye kadar geniş bir alana yayılan Roma için farklı kültürlerle ve inançlara hakim olmak anlamına gelmekteydi (Arlı, 2014, sy. 10).

Roma imparatorluğu döneminde, Milattan sonraki yıllarda, Anadolu dünyanın yerleşme özellikleri bakımından en düzenli kentlerine sahipti. Batı, orta ve güney Anadolu bölgelerinde iyi korunabilmiş pek çok Roma yerleşim merkezi mevcuttur. Karadeniz kıyısının güneyinde en yoğun nüfuslu bölge Tokat ve çevresidir. Sulusaray, Niksar, Zile ve Komana birer Roma kaleleri ve şehirleridir. Sömürge ticaretinin yoğun olduğu bu bölgede M.Ö. 7-4. Yüzyıllardan kalmış olan ulaşım yollarını Romalılar da kullanmışlardır. Tokat müzesinde bu yollara ait bir mesafe taşı da bulunmaktadır (Akın, 2009, sy. 15).

Roma, şehri yalnızca mimari yapıların bir toplamı olarak görmemiştir. Burada yaşayan insanlar, şehirleri ile duygusal bir bağ kurmak için çeşitli teşvik edici eylemlerde bulunmuşlar, böylece şehrine hizmet edecek gönüllü hayırseverler yaratmışlardır (Arlı, 2014, sy. 10).

Romalıların bir bölgeyi düzenlemeden önce bu bölgeden en iyi şekilde nasıl fayda sağlanabileceğini araştırdıkları düşünülmektedir. Keşfedilen veya fethedilen bir bölgeyi arazi olarak ıslah etmek için bir planlama sistemi uyguluyorlardı. İtalyanca'da "centuriatione" olarak adlandırılan sistem, Latince'de yüz sayısı anlamına gelen "centuriae" teriminden türemiştir. Bu sistem ile kırsal yerleşimler, kent merkezleri, su temin tesisleri, tarım alanları, ağaçlık ve meralar belirlenmiştir. Roma kentlerinin master planı olarak düşünülen bu sistem, kentlerdeki ızgara sistemlerinin genişletilmiş hali olarak da yorumlanabilmektedir (Kılınç, 2010, sy. 4).

İmparatorluk döneminde tüm Akdeniz'e hakim olan Roma, eyaletlerde ticareti ve sosyal hayatı teşvik eden bir politika izlemiştir. Eyaletler, koşullara bağlı olarak büyütülmüş ya da bölünerek çoğaltılmıştır (Akbaş, 2001, sy. 17).

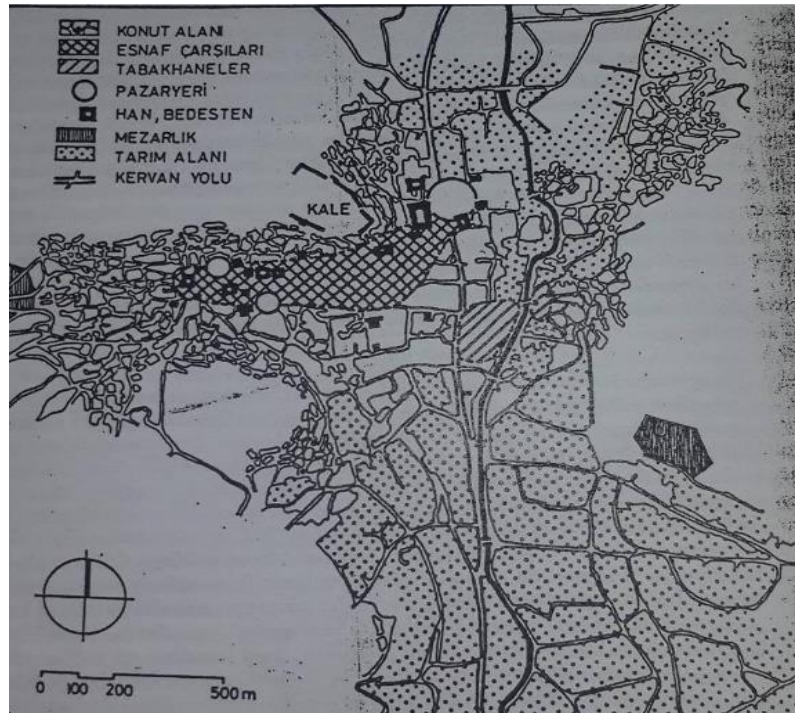
Roma kentlerinde, sokakların bakımı ve geçişi için yasalar yapıldı . Kent planlamasında kamuya ait sokaklara tecavüz edilmesi, sokağa aşırı çıkma yapan balkonlar, yolların daralmasına neden olan yasa dışı atık boşaltma, kanal ve lağım çukuru kazma gibi sorunlar kentlerde sürekli yasaların yapılmasına neden oluyordu. Kamu'nun özel mülklerin hukukuna tecavüz ettiği ve özel mülkü kamulaştırdığı olmuştur . Bu durumda, kent ve bölge planlama hukuğunun zamanla geliştirildiği ve sokaklar gibi kamuya ait alanların düzeninde kamu yararının öncelenerek gözetildiği görülmektedir (Akyurt, 2019, sy. 10).

Tokat Kalesi

Roma Dönemi'nde (M.Ö. 30 - M.S. 395) yol güvenliğini sağlama adına kurulmuş olan Tokat Kalesi, yaklaşık 500 yıl Bizans egemenliğinde kalmıştır. Kale, ilk olarak 1074 yılında Danişmendli Melik Gazi tarafından fethedilmiştir. Kısa aralıklarla el değiştiren kale Danişmendli, Selçuklu, İlhanlı, Eretna, Kadı Burhanettin ve Osmanlı devletinin egemenliğine girmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde “Çardak-i Bedevi” olarak adlandırılan zindan, Bizans imparatoru A. Diogenis başta olmak üzere birçok kişinin hapsedildiği bir yerdir. Önce Selçuklular daha sonra Osmanlılar tarafından restore edilen kalenin içerisinden Ceylan olarak bilinen ve şehre kadar inen 362 basamaklı bir merdiven olduğu bilinmektedir (Çakar, 2017, sy. 976). Bazı kaynaklar tarafından 5 veya 6.yüzyıllarda kurulmuş olduğu düşünülen yapı yaklaşık 500 yıl Bizans egemenliğinde kalmış, daha sonra 1074 yılında Melih Ahmet Gazi tarafından fethedilmiş, daha sonraki süreçte de sırayla Selçuklu ve Osmanlılar'ın hakimiyeti altına girmiştir (Bilgen, 2014, sy. 582).

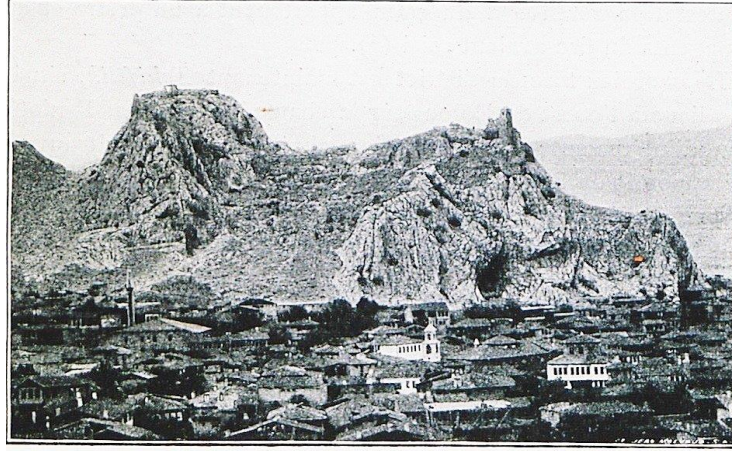

Fotoğraf 2 7.Tokat Kalesi Çevresi Gravürü 1822 (Kavukçuoğlu, 2016, sy. 17)

Şekil 2 2.17. ve 18.Yüzyıllarda Tokat Kentinde İşlevsel Alanlar (Kavukçuoğlu, 2016, sy. 15)

Evliya Çelebi'nin yapı ile ilgili görüşlerine yer veren Savuran; Çelebi'ye göre askeri teçhizat ile erzak depolarının ve komutanlık dairesinin sur içerisinde yer aldığını, ayrıca burada Melik Gazi zamanında inşa edilen Yıldırım döneminde onarımdan geçen bir caminin varlığına ve bu camide bir imam ve müezzinin sürekli olarak kalıp caminin işleri ile ilgilendiklerine değindiğini yazısında vurgulamıştır (Bilgen, 2014, sy. 579-580).

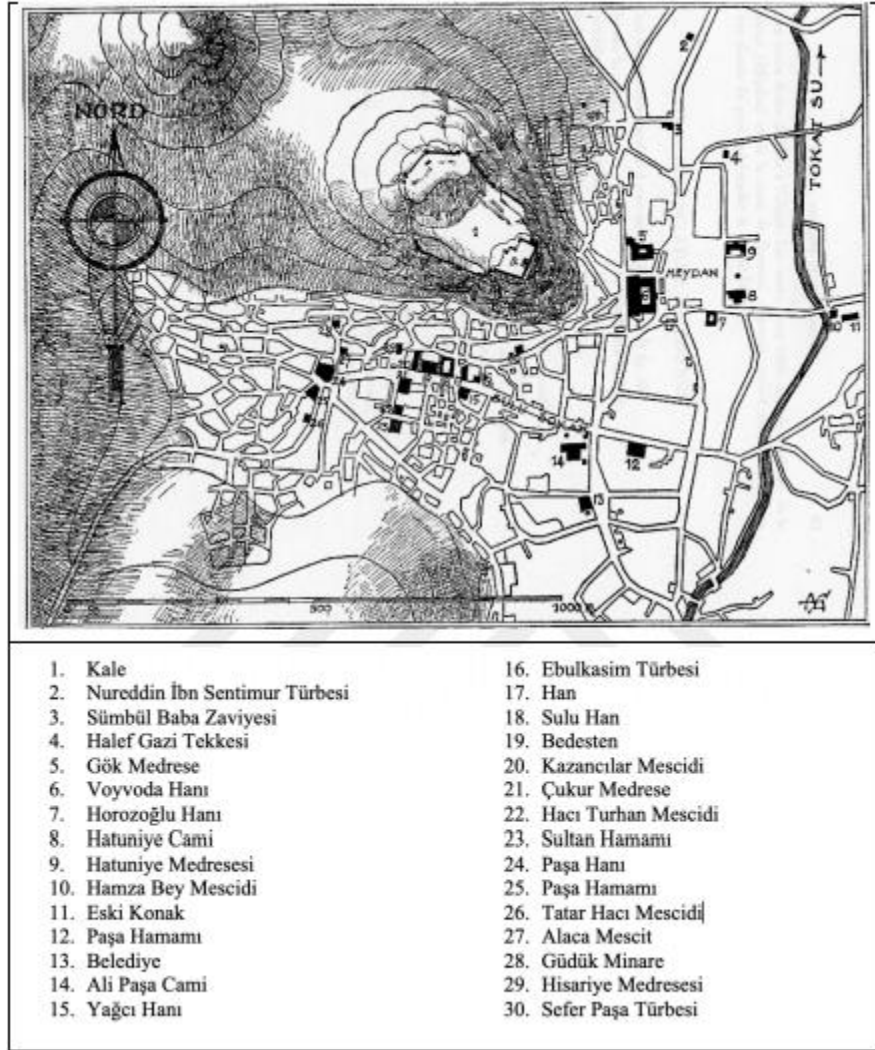

Fotoğraf 2 8.Tokat Kalesi (Hasan Erdem Arşivi, twitter.com Erişim Tarihi 01.04.2021)

Tokat Kalesi 1890 yılları 3 semavi Dinin Mabedlerinin bir arada bulunduğu dönem. Solda Tokat Ulu Cami, ortada Mavi Çinili Ortodoks Kilisesi hemen yanında Tokat Havra'sı (Sinagogu) yer almaktadır.

Fotoğraf 2 9.Tokat Kalesi (2021)

Şekil 2 3. Gabriel'in çizdiği plan üzerinde Tokat'ta önemli tarihi yapılar (Gabriel, 1934), (Erkara, 2019, sy. 56)

2.3. DANIŞMENTLİ DÖNEMİ

1. yüzyıldan itibaren Anadolu'da siyasi bir varlık sergileyen Türklerle birlikte Ortaçağ Anadolu mimarisinde toplumsal-kültürel olgular bağlamında, yeni bir gelenek de yerleşmeye başlamıştır. Anadolu Türk mimarisi kavramıyla özdeşleşen bu gelenek, aslında mimarlık tarihi ve kültürü açısından oldukça zengin olan Anadolu'nun birleşimci karakterinin yeni bir örneğidir. Anadolu'ya gelen ilk Türkmen grupları arasında siyasi bir güç haline gelen Danişmenliler de dahil olmak üzere beylikler düzeyindeki siyasi güçlerin önderliğinde, zaman ve mekanın belirli koşullarında gelişen ve yeni bir sürekliliğin başlangıcına tanık olan bu dönemin geç Ortaçağ'da

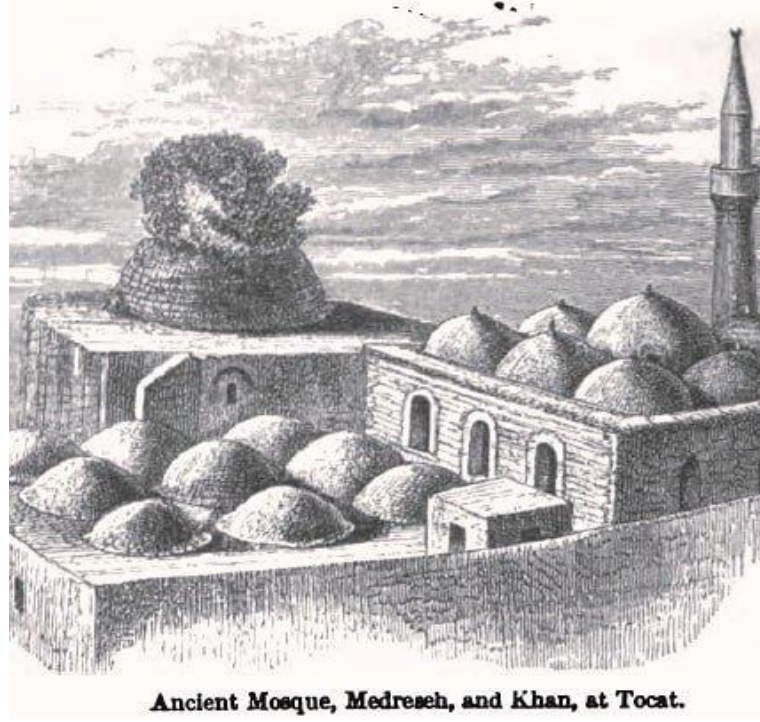
Anadolu-Türk mimarlık geleneğinin gelişiminin değerlendirilmesi açısından doğru okunması önemlidir (Ersoy, 2007, sy. 1).

Melik Danişmend Ahmed Gazi 11. Yüzyılın son çeyreğinde, Büyük Selçuklu İmparatoru adına fethettiği bu topraklarda, kendi beyliğini kurmuş ve zaman zaman Selçuklularla da mücadeleye girerek, Anadolu'nun siyasi haritasında iddialı bir konuma gelmiştir (Seçgin, 1997, sy. 8). Danişmend Gazi Kızılırmak ve Yeşilırmak bölgelerini Türklere açarak, Sivas, Amasya, Tokat, Niksar, Kayseri ve Çorum şehirlerinde hakimiyetini kurarak bölgede Türk egemenliği kurmuştur (Akın, 2009, sy. 24-25). 1101 yılında Anadolu'ya giren Haçlı ordularıyla savaşarak bölgeyi koruyan Danişmentliler, 1178 yılına kadar hüküm sürmüşlerdir. Danişmentliler, II. Kılıçarslan tarafından hâkimiyetlerine son verildikten sonra, Selçukluların ve diğer devletlerin emrine girmişlerdir (Tokat, 2015, sy. 89). Günümüze ulaşan mimari yapıların kanıtlarına göre Anadolu'daki ilk Türk mimarisi, 12. yüzyıla kadar uzanan söz konusu geleneğin sonuçlarını vermeye başlamıştır. Bu yüzyılda bir devlet niteliği taşıyan Danişmend Beyliği'nin Türklerin Anadolu'daki sosyal ve kültürel hayatını benimsemiş siyasi güçler arasında ayrıcalıklı bir yere sahip olduğu görülmektedir. Beyliğin yerleşim alanı, “Danişmend İli” olarak da bilinen Orta Anadolu'dur (Ersoy, 2007, sy. 1). 12. yüzyıl'da Anadolu'da mimari eserler vermiş olan Danişmentlilerin yapılarından orijinal haliyle günümüze ulaşan ne yazık ki fazla yapı bulunmamaktadır (Tokat, 2015, sy. 89).

Medreseler

2.3.1. Yağıbasan (Çukur) Medresesi

Tokat bölgesinde yapılmış iki kapalı medrese Türk mimarisinin Anadolu'daki gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Bunlardan biri Çukur Medrese diğer ismiyle Yağıbasan Medresesi olarak da bilinen yapıdır. Tokat'ta Ulu Camii yakınında Takyeciler Camii ve Bedesten yapısının karşısında bulunan Çukur Medrese, Danişmentliler'den Yağıbasan tarafından Tokat Hicri 546 [1151-52] ve Niksar Hicri 552 [1157-58]'da yaptırılan ilk kubbeli medreselerden olup moloz taştan oldukça sade ve süslemesiz olarak inşa edilmişlerdir (Bilgen, 2014, sy. 382).

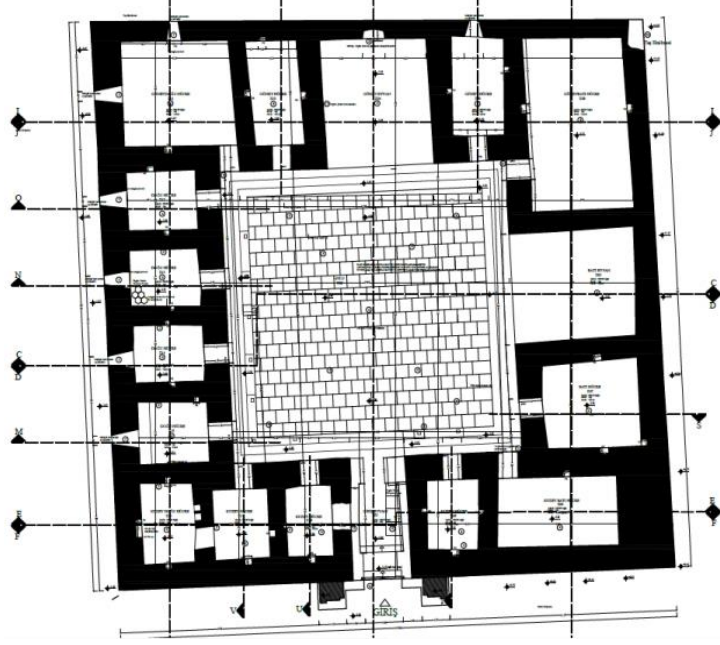

Ancient Mosque, Medreseh, and Khan, at Tocat.

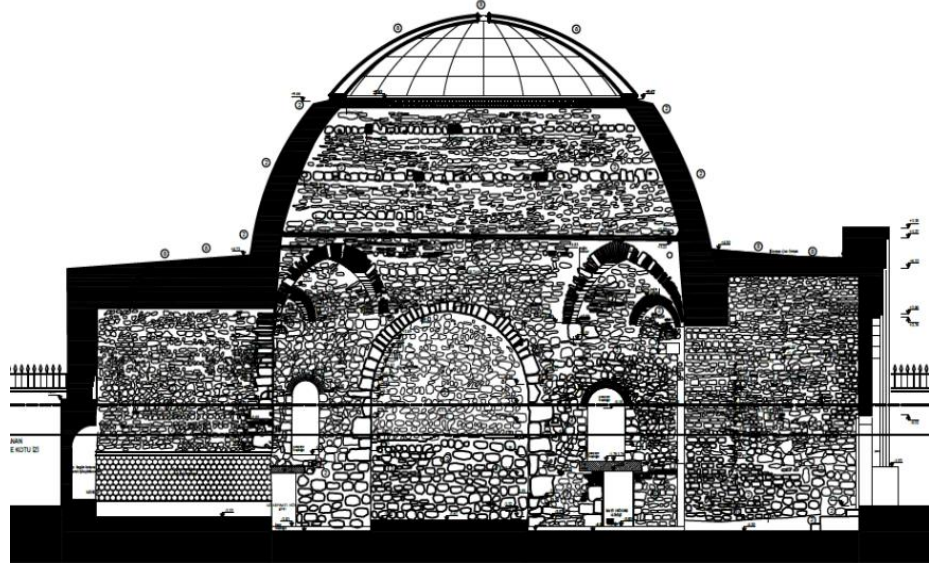
Şekil 2 4.Yağıbasan (Çukur) Medresesi , (Hasan Erdem Arşivi, twitter.com Erişim Tarihi 30.03.2021)

Merkezi bir tasarımla 26.85 x 25.90 m ölçülerinde kareye yakın bir planda inşa edilmiştir. Medresenin ortasında, üzerinde açıklık olan bir kubbe ile örtülü avlu yer almakta, hücreler ve odalar bu avlunun dört bir yanında toplanmıştır (Ilıcalı, 1999, sy. 128). Kare şeklinde ve özellikle merkezî kubbeli bir yapının kapısı yapının merkezinden geçen eksen üzerinde olmak durumundadır ve Çukur Medrese'de bu hususa dikkat edilmiştir. Yaklaşık 14 mt çapında ve dönemi için büyük addedilebilecek kubbe iki katlı tromplarla 14.20 mt x 13.90 mt ebatlarındaki orta avlunun duvarlarına oturur. Kubbe yarımküresinin yaklaşık 8 metre çapındaki üst kısmı açık olduğundan orta avlu ferah ve aydınlıktır. Batı ve güneydeki sivri beşik tonozlu iki eyvan orta avluya açılır. 6.10 mt derinliğinde ve 5 30 mt enindeki güney eyvanı orta avlunun kuzey-güney aksından 1.90 mt batıya; yine 6.10 mt x 5.30 mt Ölçülerindeki batı eyvanı ise avlunun doğu-batı ekseninden 1 m. güneye kaydırılmıştır. Güney eyvanının yanlarında eni 2.40 mt olan iki hücre mevcuttur. Bu hücrelerin yanlarında, güney-doğu ve güney-batı köşelerinde ise ilki 5.80 mt x 5.00 mt, ikincisi 5.00 mt x 8.60 mt ölçülerinde hücreler mevcuttur. Ölçüleri 7.25 mt x 3.50 mt olan üçüncü bir hücre kuzey-batı köşesine yerleştirilmiş; bu ince, uzun oda ile batı

eyvanı arasına da ebatları 5.00 mt x 4.00 mt olan dördüncü bir hücreye yer verilmiştir. Avlunun doğu ve kuzey yönlerinde ise boyları 3.50 mt ile 3.90 mt arasında olan odalar bulunmaktadır (Türkecul, 2019, sy. 56-57).

Şekil 2 5.Yapının Plan Krokisi (Türkecul, 2019, sy. 57)

Şekil 2 6.Yapının Kesiti (Türkecul, 2019, sy. 58)

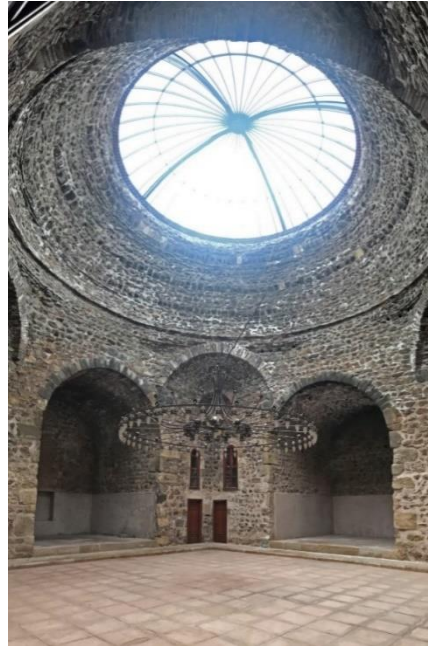
Belirtildiği gibi ilk kubbeli medreselerden olan Çukur Medrese moloz taştan, sade, süslemesiz bir yapıdır. Anadolu'nun en eski medreselerinden biri olan 12. yüzyıldan kalma bu medreseniniki yanında dar eyvanlar, diğer yanında kapalı duvarlar

üzerine oturan geniş bir kubbesi vardır. Etraflarındaki irili ufaklı tonozlu odalara yalnızca bir tuğla kapı açılmaktadır. En önemli özelliği 14 metre çapındaki kavisli kubbesinin ortasında yaklaşık 10 metre çapında bir açıklığa sahip olmasıdır (Akın, 2009, sy. 37).

2007'de onarım çalışmaları tamamlanan yapıya günümüzde halen herhangi işlev kazandırılmamıştır. Bu durum da aslında restorasyonu tamamlanmış olan bu yapının konum olarak gecekondü bölgesinde yer almasına dayanmaktadır. Yapıda bu sene Tokat'a özgü yazmacılık ürünlerinin sergilendiği bir fuaye organizasyonu yapılmıştır. Yapı şu anda kapalı olduğundan dolayı iç kısmı görülememektedir (Bilgen, 2014, sy. 385).

Fotoğraf 2 10.Yapının Dışından Alınan Görüntüler (2021)

Fotoğraf 2 11.Yapının İçinden Alınan Görüntüler (2021)

Camiiler

2.3.2. Garipler (Melik Gazi) Camii

Anadolu'nun en eski camilerinden biridir. 1074 yılında Gümüştekin Ahmet Gazi tarafından yaptırılmıştır. Fakat caminin bir Hristiyan mabedinden camiye dönüştürülmüş olabileceği de düşünülmektedir. Caminin kitabesi bulunmamaktadır. Caminin ismi Türkiye Selçuklu devrine ait bir vakfiyede geçmektedir. Buna göre; “caminin ismi ”kutbet ül cam’-i şerif bi-cam’-i Dânişmend el-Gâzi el-Kâin bi-mahalle-i Yazıcık Medine-i Tokat” olarak zikredilmektedir Buna göre Pazarcık Mahallesi’ndeki Garipler Cami’nin Dânişmend Gazi tarafından inşa ettirildiği anlaşılmaktadır (Turan, 2016, sy. 64).

Fotoğraf 2 12.Garipler Cami Güney Cephesi, (Bilgen, 2014 sy. 84).

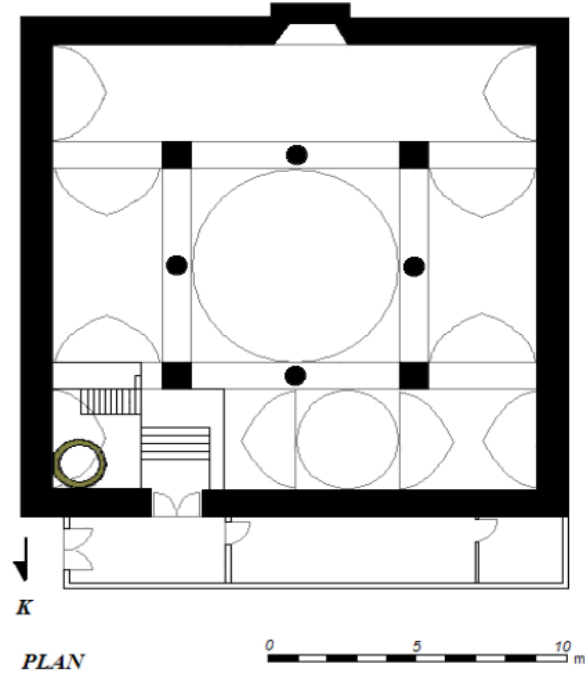
Fotoğraf 2 13.Garipler Cami Cephe Görüntüleri (2021)

Bakırer, minarenin gövdesinde sırlı ve sırsız tuğla kullanımının ve özellikle yeşil sırlı tuğla kullanımının 13. yüzyılın sonlarında eklenmiş olabileceğini ifade etmektedir. Minarenin kaidesi taştan, gövdesi tuğladandır (Ersoy, 2007, s. 22).

Dikdörtgen planlı ve kareye yakındır. İç mekân, ortada kalın bir paye aralarında dört sütun üzerine basık yuvarlak kemerler ve üzerine oturan haç biçimli asılı bir kubbe ve bu kubbeyi dört taraftan çevreleyen beşik tonozlarla örtülüdür. Ham taş malzemedan yapılmıştır (Mülayim, 1996, sy.381).

Yapının kuzey yönünde yer alan sekiz dilimli 3.5 m. çapında küçük kubbe ve tonoz örtülü kısım, hünkar mahfilinin üzerini örtmektedir. Tokat Garipler Camii hünkar mahfili, Niksar Ulu Camii'ndeki (1145-1146 M.) uygulamadan önce Anadolu'da varlığı tespit edilen ilk örnek olmaktadır.

Cami özellikle merkezi plan düzenlemesi itibariyle önem taşımakta, Karahanlılar'ın Hazar Camii (Buhara Bölgesi XI. yüzyıl başları) ile benzerlik göstermektedir (Ilıcalı, 1999, sy. 15).

Şekil 2 7.Garipler (Melik Gazi) Camii Planı (Akın, 2009, sy. 35), (işlenerek)

Caminin beden duvarları yaklaşık 20 m. yüksekliktedir. Yüksek duvarların güney ve doğu cephelerinde ikişer büyük, doğu cephenin üst bölümünde 4 küçük

pencere bulunmaktadır. Düzensiz taşlardan yapılan duvarların üzerinde hareketi sağlayacak mimari elemanların olmayışından ve kenarların yüksek olmasından dolayı camide dışa kapalı, kütsel bir mekan oluşmuştur. Yapı dış mimarisinden daha çok iç mimarisi ve üst örtü sistemiyle dikkat çekmektedir (İlcalı, 1999, sy. 15-16).

Fotoğraf 2 14.Garipler Cami İç Mekan Görüntüleri (2021)

Caminin duvarlarında moloz taş kullanılmıştır. Tuğla malzeme ise minarede ve üst örtüde kullanılmıştır. Caminin içinde yer alan dört yuvarlak sütun ve mihraptaki iki sütun devşirme malzeme olarak karşımıza çıkmaktadır. Mihrap ise, düzgün kesme taş işçiliği ile dikkat çekmektedir (İlcalı, 1999, sy. 19).

Fotoğraf 2 15.Garipler Camisi Dış Mekan Kuzey Duğu Cephesi (2021)

2.3.3. Tokat Ulu Camii

Anadolu'nun fethi sırasında sık rastlanan bir durum görülmektedir. Bu duruma göre; Türkler, bir kaleyi ya da beldeyi aldıkları zaman ilk olarak burada bulunan kiliseyi mescide dönüştürür ve Mescid'ül-Cuma ya da Fethiye Camii diye adlandırılırdı (Byakara,1986, sy.292).

Fotoğraf 2 16.Ulu Cami Doğu Cephesi Görüntüsü, Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

Fotoğraf 2 17.Ulu Cami Doğu Cephesi Görüntüsü (2021)

Anadolu’da, ilk fetih yıllarında tam olarak güven ortamı sağlanmadığı için halk, sarp kayalar üzerindeki kalelerde ya da bu kalelere yakın yerlerde yaşıyordu. Güvenlik sağlandıktan sonra ise halkın kale içerisinde yaşamasına gerek kalmamış, kalenin kapısı etrafında ve arazinin elverdiği nispette yeni iskân yerleri oluşturulmuştur. Bu durum aynı şekilde Tokat içinde geçerli olmuş ve bu dönemde burada da uygulanmıştır (Turan, 2016, sy. 64).

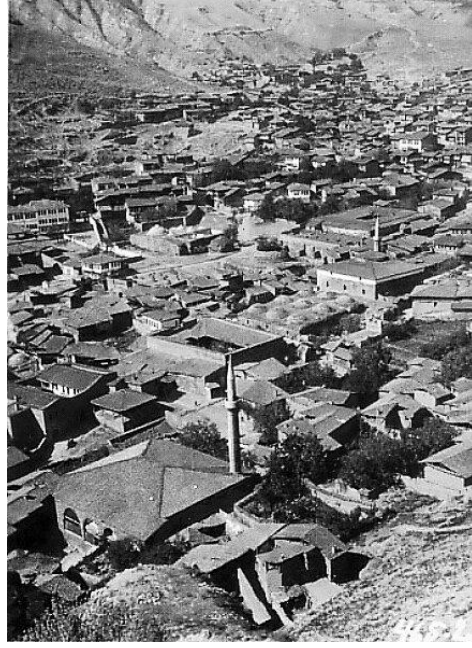

Fotoğraf 2 18.Ulu Cami1930 Görüntüsü, Hasan Erdem Arşivi (twitter.com, Erişim Tarihi 27.03.2020)

Fotoğraf 2 19.Ulu Cami 2021 Görüntüsü (2021)

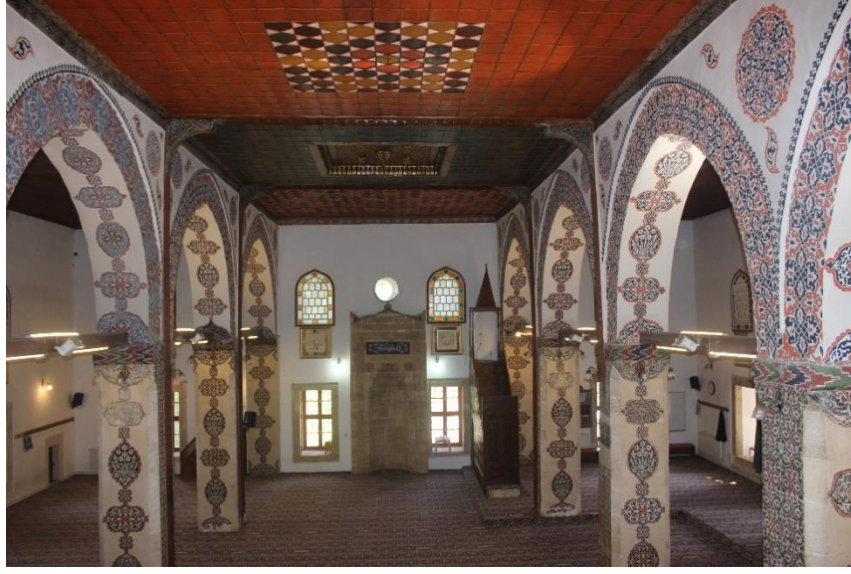
Bu camiler yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktaydı. Öncelikle caminin yeri dikkatle seçilir, hem yeni yerleşim yerine hem de kaleye yakın bir yerde olmalı ve camiye gelecek olan halkı alacak şekilde büyük bir yapı olması gerekmektedir.

Fotoğraf 2 20.Ulu Cami1900’ler Görüntüsü (Ülgen, 2022)

Tüm bu hususlar ve şartlar sonucu yukarıda sayılan özelliklere göre yapılan camiler “Ulu Camii” diye adlandırılmaktadır. Tokat Ulu Cami’de bu şartları ve özellikleri taşımakta olup bu şekilde inşa edilmiş bir camidir.

Cami-i Kebir semtinde Sulu Sokak üzerinde bulunan yapının ilk inşaatı 12. yüzyılda yapılmıştır. Yüzyılın son çeyreğine kadar uzanmaktadır. Batı girişindeki üç satırlık bir kitabede (1090/1678) IV. Sultan IV. Mehmed döneminde temellerinden yeniden inşa edildiği söylenmektedir. Mihrabın boylamasına duvarına dik üç nefli olan caminin kuzeybatı köşesinde minare, doğu ve batı yönlerde son cemaat yeri vardır. Yapının iç kısmının taşıyıcı ve tavan kısımları el işlemelidir. Mihrap taştan sade olup minber sonradan yapılmıştır (Şahin, 2018, Sy. 219).

Fotoğraf 2 21.Tokat Ulu Cami İç Mekanı (2021)

Fotoğraf 2 22.Tokat Ulu Cami Dış Görünüş (2021)

2.4. ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulması ve Türk göçlerinin başlamasıyla birlikte bölgede sosyo-kültürel, dini, etnik ve mimari açıdan değişimler yaşanmıştır. Türkler Anadolu'da yerleştikleri bölgelere dini ve sosyo-kültürel kimliklerinin doğrultusunda camiler, medreseler, hamamlar, türbeler, kümbetler gibi birçok anıtsal yapı inşa etmişlerdir (Şahin, 2016, sy. 16).

Anadolu'ya akınlarla, hızla yayılma politikası izlemeye başladılar. Devletin kalkınma planı ilk Selçuklular tarafından belirlenmiş ve vezir Nizam-ül-Mülk'ün desteğiyle Sultan Süleyman İzik'i ve Antakya'yı işgal etmiştir. Kızılırmak vadisinde ilerleyen Türkler, 1067'de Kayseri'yi de fethetmişlerdir (Çetin, ,2012s. 4).

Akdeniz kıyılarından Çin, Afrika, Rusya, Anadolu dahil Yemen ve Kuzeybatı Afrika, Hicaz ve Yemen'den iç bölgelere kadar tüm Ortadoğu ülkelerine uzanan bu egemenlik, kültür ve medeniyetinin büyük bir temsilcisi olmuştur. Alparslan döneminde Selçuklu devletinin sınırları genişlemeye başlamış ve Malazgirt'te Anadolu Selçuklu devletinin kaderini değiştiren en önemli zaferlerden biri kazanılmıştır. Alp-Arslan'ın 1071'de Malazgirt'te Bizans'a karşı kazandığı zafer, Türklerin Anadolu'yu fethinin de temeli olmuştur (Papagan, 2018, sy. 6).

Anadolu Selçuklu mimarisinin ana malzemesi olan taşın süsleme unsuru olarak da tercih edildiği kaydedilmiştir. Selçuklu dönemine ait sütunlar ve sütun başlıkları taş süslemenin büyük bir ustalıkla kullanıldığı yerlerden biridir. Taş işçiliğinde çiçek ve geometrik motifler ana dekoratif unsurlardır. Ayrıca Anadolu Selçukluları ile başlayan mozaik çini ustalığı özellikle mihrap ve revaklarda yaygın olarak kullanılmıştır (Marangoz, 2019, sy. 100).

Anadolu Selçuklu Mimarisinin özellikleri incelemesi;

a- Anadolu Selçuklu yapılarında taşıyıcı olarak sütün yerine genel olarak dört köşeli ayaklar kullanılmış, üst örtüyü oluşturan kemer ve tonozlar bu ayaklar tarafından taşınmıştır. Sütunlar genel olarak ön cephe düzeninde süsleme amaçlı taç kapı, pencere ve odacıkların kenarlarında kullanmasına.

b- Anadolu Selçuklu yapılarında yapılarında Bizans mimarisinden farklı olarak kubbe ve kemerlerde yuvarlak şekiller yerine koni gibi sivri şekiller kullanılmış ve bu kubbe, sütun ve ayaklar çok yüksek olmamasına.

c- Selçuklu yapılarının ana malzemesi taş ve tuğla olduğunu.

d- Anadolu Selçuklu yapılarında ön cephe düzeni önemine, yapının kalın ve yüksek duvarlarla örülüp, yapının giriş kapısı yüksek ve anıtsal yapılmasına.

e-Selçuklu Mimarisini süslemesinde geometrik, bitkisel ve hayvan motifleri kullanmış olmasına vurgu yapmıştır (Şahin, 2016, sy. 17-18).

Mescitler

2.4.1. Alaca Mescit

Tokat Sulu Sokak Rüstem Çelebi Mahallesi'nde yer alan ve günümüzde bir diğer adı Küçük Minareli Camii olarak da bilinen yapı, eyyubi hattıyla yazılan kitabesine göre H. 700- M. 1300-1301 yılında III. Alaeddin Keykubat devrinde yaptırılmıştır. Kitabesine göre, dört satırlık yazı mescidin tamirinden sonra kaidesine yerleştirilmiştir. Uzun Hasan'ın Tokat'ı yaktığı yıllarda mescit tamamen büyük ölçüde zarar görmüş, sadece üzerinde kitabesi bulunan minaresi kalmıştır (Bilgen, 2014, sy. 107).

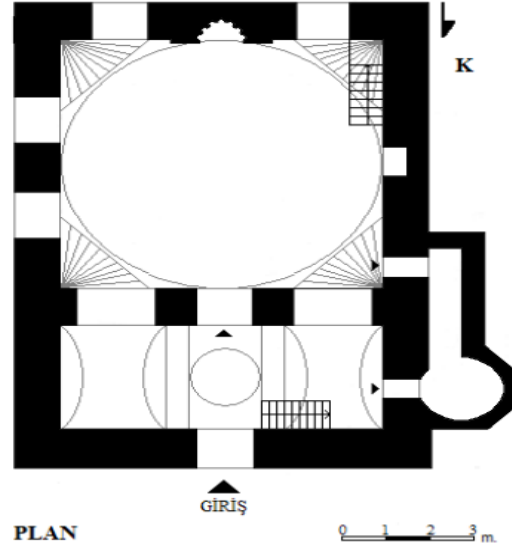
Fotoğraf 2 23.Alaca Mescidi Kapı Kitabesi (Bilgen, 2014, sy. 101)

Alaca Mescit Selçuklu devrinde yapıldıktan sonra H.911-M. 1505 yılında, minaresinin dışında kalan bölümleri onarım görmüştür. Evliya Çelebi caminin minaresini şöyle anlatmaktadır; “şu anda mimari yönüyle ehemmiyetli olmayıp, minaresi güzel bir tarzda tuğladan yapılmıştır” (Akın, 2009, sy. 46-47).

Fotoğraf 2 24.Alaca Mecit Görüntüsü(Solda), Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022), Alaca Mecit Görüntüsü(Sağda) (2021)

Alaca Mescit, kubbeli bir ibadet mekanı ile bu mekanın kuzeyinde bulunan giriş bölümünden oluşmakta olup, batı cephesine bitişik konumda bulunan bir minareye sahiptir. Küçük ölçekli dikdörtgen plan şemasına sahip olan mescidin, kare planlı harim kısmının üzeri istiridye yivli tromplarla geçişi sağlanmış bir kubbe ile örtülüdür (Bilgen, 2014, sy. 107). Alaca Mescitte (1400/1505) kuzey cephenin üç sivri kemerle dışa açılıyor olması, iki yanı kapalı bir son cemaat yeri izlenimi vermektedir (Seçgin, 1993, sy. 117).

Şekil 2 8.Alaca Mescit Planı (Akın, 2009, sy. 47)

1939 yılında Tokat'taki depremde süslü minaresinin yukarı kısmı harap olduğundan dolayı yıktırılmış, 1939 yılında depremde önemli ölçüde zarar gören minarenin şerefe ve petek kısmı da yenilenmiştir. Mescide 1952 yılındaki yenileme çalışmalarında köşk olarak nitelendirilen bir son cemaat mahali eklenmiştir. Yine 1952 senesindeki onarım çalışmalarında 1939'daki depremden dolayı mescidin büyük hasar gören kurşun kaplı kubbesi basık koni şeklinde ahşap bir çatı ile kaplanmış, yapının kuzey yönüne de ahşap konstrüksiyonlu bir alan eklenmiştir. Minber sadeliği yönünden orijinal değildir (Bilgen, 2014, sy. 107-108).

Fotoğraf 2 25.Alaca Mescit Kuzey Cephesi (2021)

Fotoğraf 2 26.Alaca Mescit Güneydoğu Cephesi (2021)

Türbeler

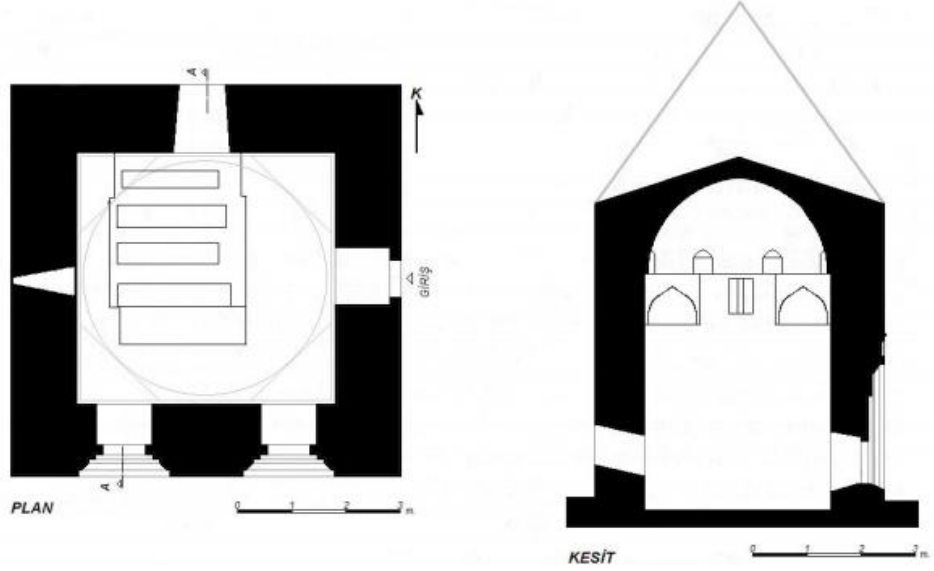
2.4.2. Ali Tusi (Ebu'l-Kasım) Türbesi

Tarihi Tokat kent merkezi Kabe-i Mescit Mahallesi, Sulu Sokak'ta bulunan türbenin, iki süslü penceresi üzerine mavi renk kabartma çiniden iki satırlık kitabesi bulunmaktadır. Kitabesine göre I. Alaeddin Keykubat döneminde, yeşilirmak Köprüsünü yaptıran Pervane Seyfeddin Hamid'in babası Ebu'l-kasım Ali Tusi tarafından 1233'de yaptırılmıştır (Seçgin, 1993, sy. 120).

Yapı oldukça mütevazı ölçülerde ele alınmış üst kat iç kenar uzunluğu 4,87 m. 4,71 m. ölçülerinde üst kat dış kenar uzunluğu 7,43 m ölçülerinde dış yüksekliği 16,50 m. ölçülerindedir. Üst kat dâhili alanı 22,93 m² üst kat harici alanı 55,20 m² alana sahiptir.

Yapı tamamen tuğla ile inşa edilmiş. Yapının kübik gövdesi, yüksek sekiz kenarlı kasnağı ile çevredeki türbelere örnek olur. Nureddin İbn Sentimur türbesi ve Turhal'daki Mehmet Dede türbesi form bakımından Ebu'l Kasım ile büyük bir benzerliğe sahiptir. Bu türbe de sadece cadde üzerinde yer alan pencerelere önem verilmiştir. Bu türbe uygulanan plan ve mimari biçimi daha önceleri inşa edilen Meraga Künbed-i Surh'da (1147-1148) karşımıza çıkmaktadır. Bu mimari biçim

Anadolu’da Amasya Torumtay (1266) ve Sivas İzzeddin Keykavus Türbesi (1217) gibi yapılarda da görebilmek mümkündür (Yolcu, 2017, sy. 28-29).

Şekil 2 9. Ali Tusi (Ebu'l Kasım) Türbesi Plan ve Kesiti (Akın, 2009, sy. 52), (İşlenerek)

Yapı üç taraftan evler ve dükkânlarla kuşatılmış ve külahı yıkılmış durumdayken, 1934 yılında restore edilerek, sıvaları yenilenmiş ve üstü kiremit çatıyla örülmüştür. Pencere çini süslemeler alt kısımları tahrip edilmiş onarımda tahripler giderilememiştir. Yapının kuzeyinde yer alan alt kattaki pencere ve üsteki mazgal pencereler günümüzde kapalı durumdadır (Yolcu, 2017, sy. 27).

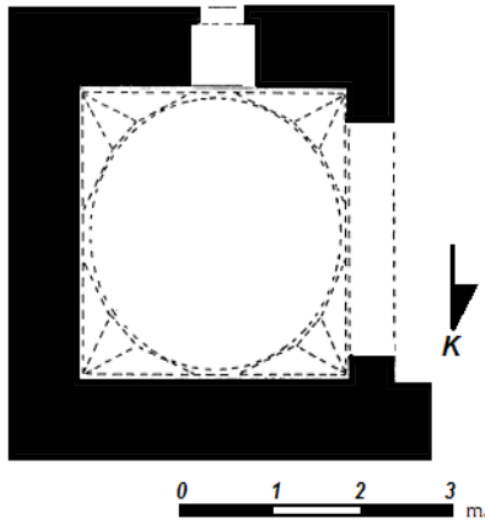
Fotoğraf 2 27. Ali Tusi (Ebu'l-Kasım) Türbesi, Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

Fotoğraf 2 28.Ali Tusi (Ebu'l-Kasım) Türbesi (2021)

2.4.3. Murad Sevdakar Türbesi

Tokat merkezinde Mehmed Paşa Mahallesi'nin Etlerönü semtinde bulunmaktadır. Yapının kitabesi yoktur. Çini süslemelerinin niteliği açısından 1280-1290 yılları arasında tarihlendirilebilir (Akın, 2009, sy. 48). Plan bakımından Konya'da Şeyh Hasan-ı Rumi'nin yakın bir benzeridir. Tokat'taki Şeyh Mekkun türbesi 13. yy. sonlarına doğru, Konya'daki Şeyh Osman Rumi ise 13. yy. ikinci yarsına tarihlendirilir, bunlardan yola çıkarak bu türbenin de 13. yy. sonunu tarihlendirmek mümkündür. Yapının mimarı belli değildir.

Şekil 2 10.Murad Sevdakar Türbesi Planı (Akın, 2009, sy. 48), (İşlenerek)

Yapının günümüzdeki durumu oldukça bakımsız durumdadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesindedir. Eyvan planlı olmasından dolayı bölgede önemli yer tutar. Yapının müstakil bir bünyeye mi sahip yoksa bir yapı bünyesine dâhil olduğu bilmiyor (Yolcu, 2017, sy. 31-32).

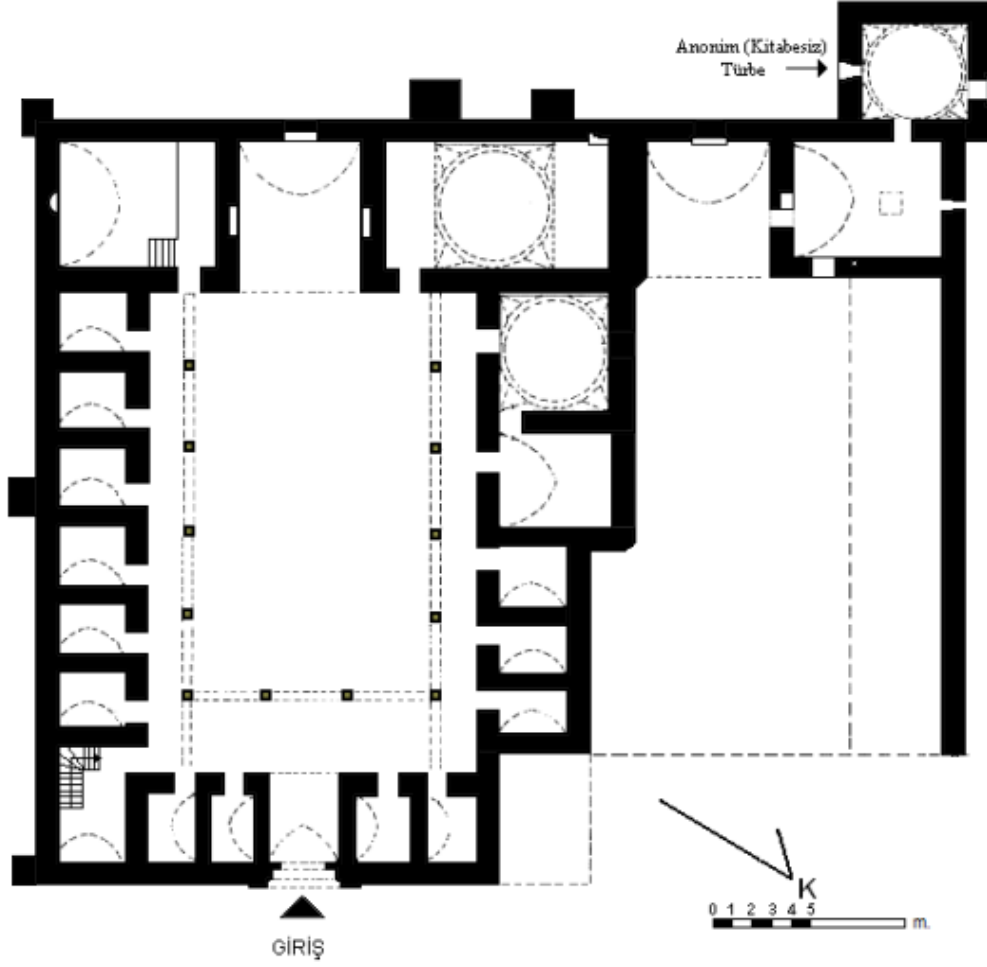
Fotoğraf 2 29.Murad Sevdakar Türbesi (Akın, 2009, sy. 49)

Yapının üzeri Türk üçgenleriyle geçilen bir kubbe ile örtülü olup, sivri kemerli bir eyvanla dışarı açılan kare plan şemasında inşa edilmiştir. Kubbe geçişinde kullanılan Türk üçgenleri arasında kalan yüzeylerde ise sağır nişler yer almaktadır. Türbeye giriş batı cephesinde yer alan geniş kemerli açıklıktan yapılmaktadır. Geniş kemerli açıklığı ve eyvan türbe niteliği taşıyan şeması dikkate alındığında bu yapının başka bir yapı ile beraber yapılmış olabileceği kanısı bulunmaktadır (Bilgen, 2014, sy. 290).

2.4.4. Gökmedrese (Pervane)

Tokat Meydan Mahallesi Gazi Osman Paşa Caddesi üzerinde bulunan yapı Muiniddin Süleyman Pervane tarafından yaptırılmış olup kitabesinin bulunması gereken yerde düz bir dikdörtgen taş bulunması sebebiyle yapının kesin olarak inşa tarihi bilinmemektedir. Gabriel'in tespit ettiği Hicri 647 [1275] tarihi çoğu araştırmacı tarafından kabul görmüş olmasına rağmen yapıyla alakalı farklı tarihlendirmeler de söz konusu olmuştur.

Tokat Tıp Medresesi ve Darüşşifası olarak bilinen ve iki katlı olarak inşa edilen yapı, bir Selçuklu taç kapısının açıldığı eyvan ile karşısındaki ana eyvan ve eksene göre sağ kısımda yer alan geçit eyvanlarıyla üç eyvanlı Anadolu Selçuklu medresesi şemasında olup bir çifte medrese örneğidir (Bilgen, 2014, sy. 408)

Şekil 2 11.Gök Medrese Plan Çizimi (Bilgen, 2014, sy. 411), (İşlenerek)

Zemin kat revak ve üst kat galerisi ile çevrili avlu hacminde büyük tek eyvanın iç mekana egemen olduğu bu şema ile, Orta Anadolu’da ayakta kalan tek iki katlı medresesidir ve kendi gibi birkaç medresenin mekansal karakterini gösteren bir örnektir. Fakat yapının iki katlı oluşu taç kapının alışılan tasarımının bütünlüğünü bozan iki pencere eklenmesine yol açmıştır (Akın, 2009, sy. 45).

Fotoğraf 2 30.Gök Medrese, Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

Fotoğraf 2 31.Gök Medrese 1940, Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

İki katlı medresenin taç kapısı kesme taştan, beden duvarları ise moloz taştan yapılmıştır Gökmedrese uzun yıllar müze olarak kullanılmış ancak halk buranın medrese olduğunu unutup müze demeye başlamıştır. Medresede yeterli alana sahip olmayan müze, 2012 yılında Arastalı Bedestene taşınmıştır. 2012 yılına kadar müze olarak kullanılan yapı, Gaziosmanpaşa Bulvarı'nın kenarında olduğu için kasaba halkı tarafından dış cephe olarak görülmüştür. Fakat medreseden ziyade müze olarak bilinen yapı, genel olarak turistlerin ziyaret ettiği bir yapıdır (Bilgen, 2014, sy. 408-409).

Fotoğraf 2 32.Gök Medrese 1940, Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

Fotoğraf 2 33.Gök Medrese (Solda) (Hasan Erdem Arşivi), Gök Medrese(Sağda) (2021)

Fotoğraf 2 34.Gök Medrese Genel Görünüm (2020)

Zaviyeler

2.4.5. Halef Sultan Türbe ve Zaviyesi

Anadolu Selçukluları döneminde 1291-1292 yılları arasında inşa edilmiştir. Taş kapıdan girilen tekke 2004 yılına kadar toprağa gömülmüştür. Yol seviyesinden yaklaşık 4-5 m aşağıda yer alan yapı restore edilerek yeni işlev verilerek kütüphane- gençlik merkezi olarak kullanılmaktadır. Bu özellik hem yapı mimarisine hem de şehir yapısına uygun bir özellik olarak karşımıza çıkmakta ve günümüzde de yoğun olarak kullanılmaktadır. Öte yandan yapı, çok katlı yapılar ve yoğun konut dokusu içinde kaldığı için neredeyse algılanmamaktadır (Akın ve Özen, 2013, sy. 30). Yapı, Meydan Mahallesi'nde, İl Emniyet Müdürlüğü'nün arkasında ve Sünbül Baba Zaviyesi'nin doğusunda yer almaktadır (Menevşe, 2010, sy. 48).

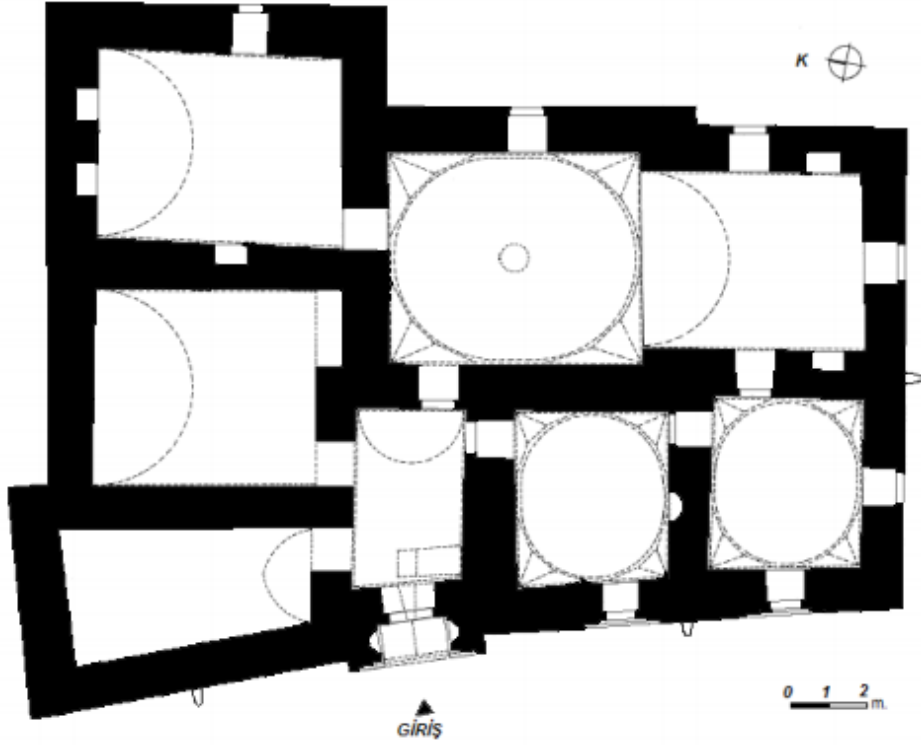
Fotoğraf 2 35.Halef Sultan Türbe ve Zaviyesi Güney Doğu Cephesi (2021)

Zaviyenin, batı cephesindeki giriş kapısı üzerinde dört satırlık inşa kitabesi vardır. Ayrıca aynı cephedeki mescit ve türbe pencerelerinin üzerinde de birer kitabe bulunmaktadır (Menevşe, 2010, sy. 49).

Fotoğraf 2 36.Halef Sultan Türbe ve Zaviyesi , Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

Yapıya batı cephesinde yer alan kesme taş bir taç kapıdan girilmektedir. Taç kapı açıklığı hafif sivri kemerlidir. Girişin iki yanında yarım ongen planlı karşılıklı iki niş bulunmaktadır.

Şekil 2 12.Halef Sultan Tekke Ve Zaviyesi Plan Çizimi (Bilgen, 2014, sy. 346), (İşlenerek)

Silmeli çerçevenin iç köşeleri piramidal başlıklı birer sütun ile yumuşatılmıştır. Esas giriş kapısı basık kemerlidir ve üzerine taç kapı genişliğince yapının inşa kitabesi yerleştirilmiştir. Kitabenin hemen üzerinde, ortada sivri kemerli küçük bir pencere yer almaktadır (Akın, 2009, sy. 61).

Fotoğraf 2 37.Halef Sultan Türbe ve Zaviyesi , Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

Fotoğraf 2 38.Halef Sultan Türbe ve Zaviyesi Batı Cephesi (2021)

Ana mekanın kuzeyinde bulunan dikdörtgen mekan ise tonozla örtülü olup duvarlarında geniş nişler yer almaktadır. Bu tekke ve zaviye yapısının tüm cephelerinin alt kısımlarında dikdörtgen formlu pencereler, üst kısımlarında ise

mazgal pencere açıklıkları mevcuttur. Beden duvarları yığma moloz taş tekniği ile inşa edilen yapının kubbe geçişlerinde, kemerlerinde, ve üst örtüsünde tuğla, yapının köşelerinde, pencere söveleri ve taç kapısında kesme taş kullanımı tercih edilmiştir (Bilgen, 2014, sy. 345).

Ana mekanın kuzeyinde bulunan dikdörtgen mekan ise tonozla örtülü olup duvarlarında geniş nişler yer almaktadır. Bu tekke ve zaviye yapısının tüm cephelerinin alt kısımlarında dikdörtgen formlu pencereler, üst kısımlarında ise mazgal pencere açıklıkları mevcuttur. Beden duvarları yığma moloz taş tekniği ile inşa edilen yapının kubbe geçişlerinde, kemerlerinde, ve üst örtüsünde tuğla, yapının köşelerinde, pencere söveleri ve taç kapısında kesme taş kullanımı tercih edilmiştir (Bilgen, 2014, sy. 345).

Fotoğraf 2 39.Halef Sultan Türbe ve Zaviyesi (2021)

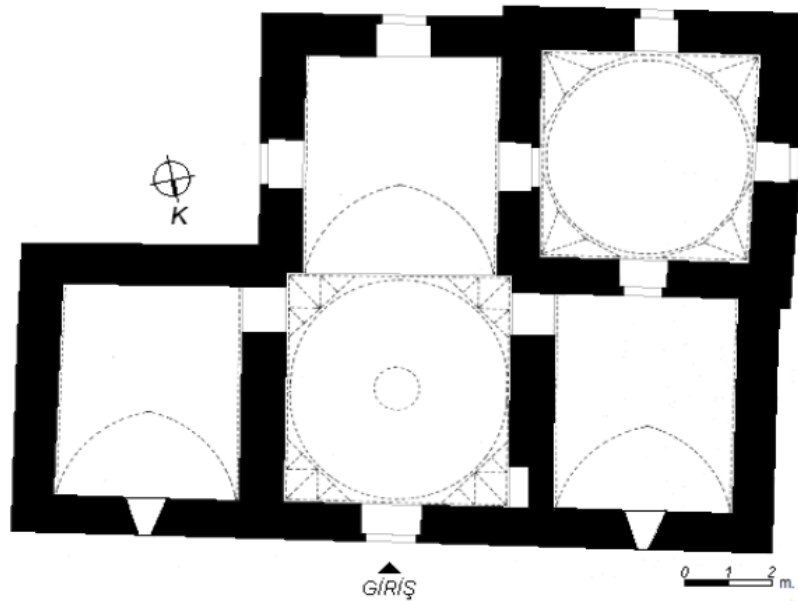
2.4.6. Ebu Şems (Vezir Ahmet Paşa) Türbe ve Zaviyesi

Tokat Ali Paşa Mahallesi'nde bulunan yapı, günümüzde Ebu's-Şems Hanegahı Camii ismiyle de anılmaktadır. Yapı, inşa kitabesine göre Sultan Mesud döneminde Hüseyinoğlu Ebu's-Şems tarafından Hicri 687 [1288] hanegâh olarak yaptırılmıştır. Yapının plan şemasına bakıldığında, kubbeye örtülü ana mekana açılan tonoz örtülü eyvandan ve ana eksenin bir yanına açılan tonoz örtülü oda ve kubbe ile örtülü türbe biriminden oluştuğu görülmektedir (Bilgen, 2014, sy. 96).

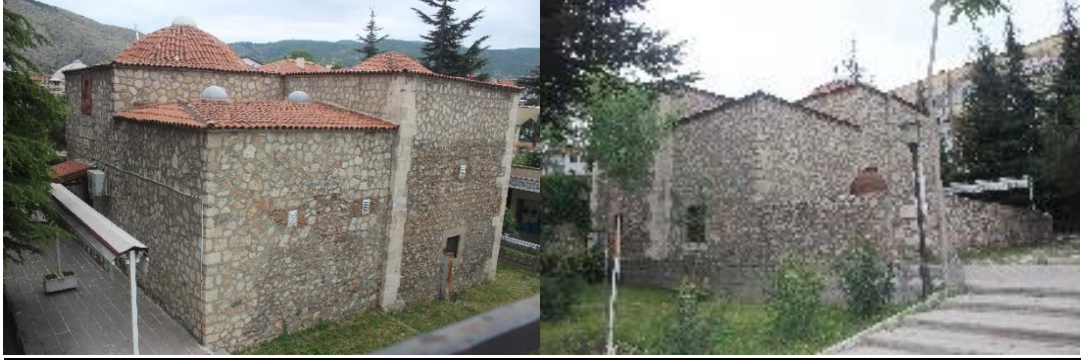
Fotoğraf 2 40.Vezir Ahmet Paşa Mescidi ve Türbesi Konumu (Bilgen, 2014, sy. 96)

Zaviye, giriş ekseninde yer alan kubbeli bir sofa ve ona açılan tonozlu bir eyvan ile, batıda eyvana bitişik bir türbe ve sofanın iki yanındaki odalardan oluşmaktadır. Kuzeydeki basık kemerli giriş kapısı basit bir açıklık olup kemer ve söveleri taştandır. Giriş kapısından kubbeye örtülü sofaya girilmektedir. Kalıntılardan moloz taştan inşa edildiği anlaşılan kubbeye bir üçgen kuşağı ile geçilmektedir; eyvan tarafındaki kenar dışında, üçgen elemanlar arasında sivri kemerli, dar ve yüksek birer sağır pencere vardır. 1939 depremi öncesine ait fotoğraflarda görülmemekle birlikte, zaviyenin sofa kubbesinde çağdaş benzer yapılarda olduğu gibi merkezi bir açıklığın bulunduğu varsayılabilir (Akın, 2009, sy. 57).

Şekil 2 13.Ebu Şems (Vezir Ahmet Paşa) Türbe ve Zaviyesi Planı (Akın, 2009, sy. 57)

Günümüzdeki haliyle yapının iç yüzeyleri bütünüyle sıvanmış, zemin ise beton karolarla döşenmiş, çatıda ise kiremit kaplama kullanılmış, ve yine iç mekanda yer alan pencere formları restorasyon çalışmaları sırasında değiştirilmiştir. Yapının özgün halinde moloz taştan inşa edilmiş kubbeleri yenileme çalışmalarında alaturka olarak adlandırılan kiremitle kaplanmıştır (Bilgen, 2014, sy. 98).

Fotoğraf 2 41.Ebu Şems (Vezir Ahmet Paşa) Türbe ve Zaviyesi Görünüşleri (2021)

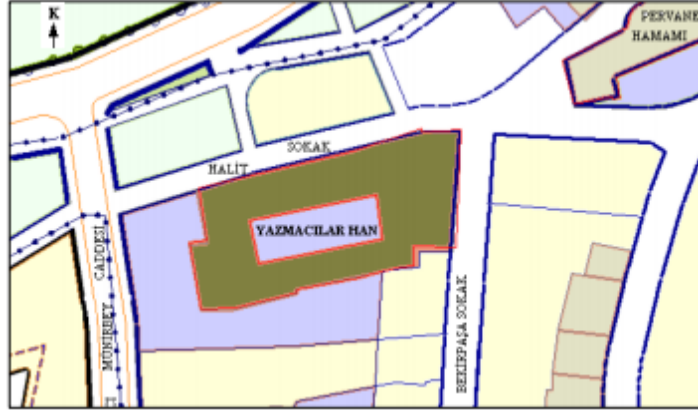
Hanlar

2.4.7. Yazmacılar Hanı

“Kabe-i Mescit Mahallesi, Boyahane Sokağı”nda bulunan hanın kesin yapım tarihini gösteren bir kitabe bulunan yapının Selçuklu eseri olduğu düşünülmektedir. Yapının girişinde Osmanlı dönemi onarımını anlatan bir kitabe bulunmaktadır. Merkuroğlu'nun 1880 tarihli bu kitabeyi Osmanlı ve Yunan alfabeleriyle yazdığı bilinmektedir. Avlulu iki katlı yapı dikdörtgen planlıdır.

Fotoğraf 2 42.Yazmacılar Hanı Kitabesi (2021)

Şekil 2 14.Yazmacılar Hanı konumu (2021)

Yapının yapılış tarihi net olarak bilinmemektedir. Buna karşın Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde "Pervane Hamamı'nın batısında Müftü Hanı" olarak anılan hanın Yazmacılar Hanı olduğu tahmin edilebilir (Gündoğdu v.d., 2006).

Fotoğraf 2 43.Yazmacılar Hanı Cephe Görüntüsü (Restorasyon Öncesi)(Gazi Emir) Hanı (Solda)(Akın, 2009, S.88), Yazmacılar Hanı Cephe Görüntüsü (Sağda)(2021)

Son yıllarda mimari elemanlarının farklılaşması ve malzeme değişimlerinden yapının geçirdiği onarım hakkında hiçbir bilgi bulunmamakla birlikte, yapının zaman zaman onu kullanan ustalar tarafından onarıldığı anlaşılmaktadır. Bu onarımların nedeni, yapının inşasından bu yana maruz kaldığı deprem ve yangınlardır (Kaplan, 2007, s. 133). Restorasyon öncesi oldukça harap olan hanın iç mekanları, yakın zamana kadar el yazması ustaları tarafından kullanıldığından, el yazması üretime uygun olarak düzenlenmiştir.

Fotoğraf 2 44.Yazmacılar Hanı avlu görünüşü (Restorasyon Öncesi) (Kaplan, 2007, S.46)

Fotoğraf 2 45.Yazmacılar Hanı avlu görünüşü (2021)

Zemin katta, avlunun güney tarafında beş oda vardır. Zemin katta bu odalardan başka oda yoktur. Avlunun batısında kemerlerle avluya açılan beşik biçimli hacimler yer almaktadır. Bu blokların içindeki iki kapı muhtemelen otele bu yöndeki girişi temsil etmektedir. Biri avlunun kuzeyinde, diğeri doğusunda yer alan ikinci kattaki dairelere iki merdivenle çıkılmaktadır. İkinci katta avluyu üç taraftan çevreleyen revaklar oluşturulmuş ve bu revakların arkasında farklı büyüklükte bloklar yer almaktadır. İkinci katta, kuzey ve güney yönlerinde karşılıklı sekiz oda yer almaktadır. Batıya bakan dört odası ve doğuya bakan bir odası vardır (Gündoğdu vd., 2006).

Cumhuriyet döneminde özelleştirilen bu han “Gazioğlu Hanı” olarak bilinmektedir. 2010 yılında yeniden kamulaştırılan bu han, 2010-2019 yılları arasında “Vakıflar Genel Müdürlüğü” tarafından restore edilmiştir. Han günümüzde butik otel olarak hizmet vermektedir.

Fotoğraf 2 46.Yazmacılar Hanı (2021)

Hamamlar

2.4.8. Sultan Hamamı

Sultan Hamamı, 13. yüzyıldan itibaren Anadolu'da yoğun olarak görülen planlamadadır. Çifte hamam özelliği taşıyan hamamın kesin yapım tarihi bilinmemektedir. 13. yüzyıl yapısı olduğu düşünülmekle birlikte, günümüzdeki halini 19. yüzyılda almıştır. Anadolu Selçuklularının bir yapısı olan hamam, özgünlüğüne saygı gösterilmeden birçok kez onarım görmüştür. Özel mülkiyetteki bu yapı halen hamam olarak kullanılmaktadır (Akın ve Özen, 2013, sy. 35).

Fotoğraf 2 47.Tokat Vakıflar Genel Müdürlüğü 1926 Arşivinden (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1926, Arşiv)

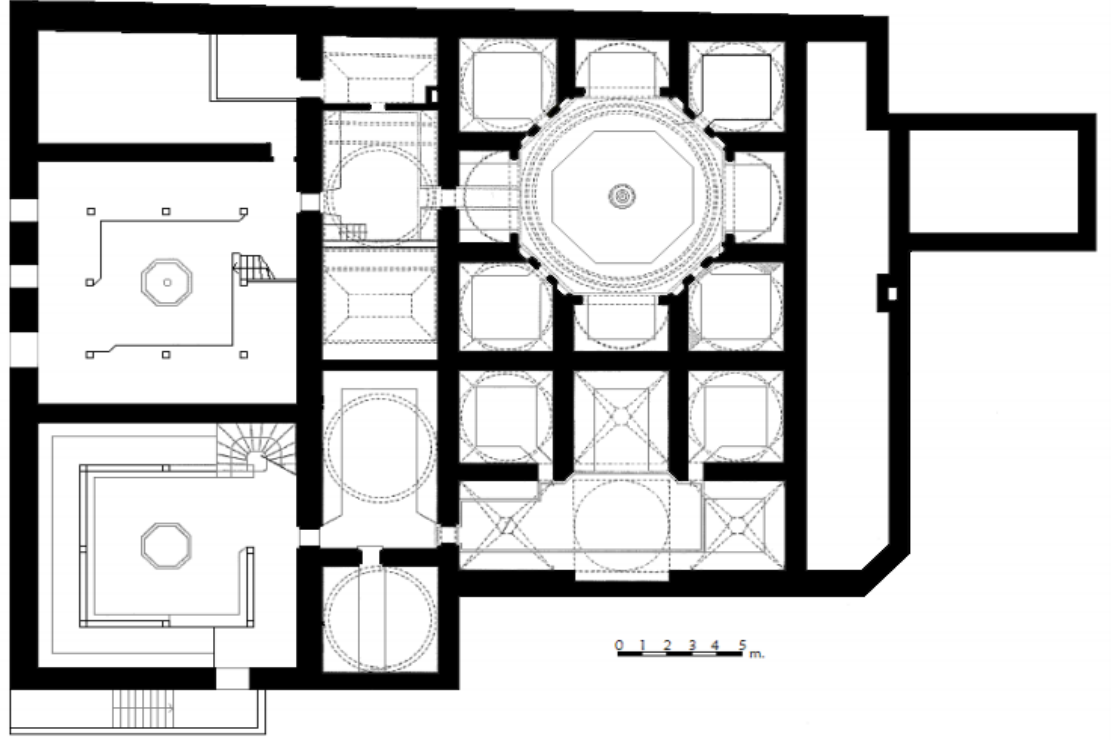

Fotoğraf 2 48.Sultan Hamamı Güney Doğu Görüntüsü (2021)

Evliya Çelebi, Düğmeciler Kurbunda bulunduğunu belirttiği Sultan Hamamı'nın hakiki sultanlara ait olduğunu ifade eder. Bu durumda hamamın 1649'dan önce de olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak hamam daha sonraları geçirdiği onarımlar sebebiyle bugünkü görünümünü 19. Yüzyılda almıştır. Yine yapı en son onarımında dış cephe kaplaması ile orijinallliğini tamamen kaybetmiştir (Akın, 2009, sy. 68).

Yapının hem erkekler hem de kadınlar kısımlarında da kuzeyden itibaren soğukluk, soyunmalık, su deposu, sıcaklık ve külhan bölümleri vardır.

Erkekler bölümünün soyunmalık kısmı 1960 yılındaki onarımdan sonra betonarme olarak yenilenmiştir. Şu andaki haliyle bu soyunmalık kare planlı, üzeri piramidal çatı ile örtülü ve dört tarafında soyunma hücreleri bulunan bir mekan görünümündedir. Enine dikdörtgen planı olan soğukluk ise iki sivri kemerin ayırdığı üç bölüm şeklinde düzenlenmiştir.

Şekil 2 15.Sultan Hamamı Plan Çizimi (Bilgen, 2014, sy. 435)

Ortadaki kısmın kubbesine geçiş pandantiflerle sağlanmış olup, yan kısımlarda ise tonoz örtü kullanılmıştır. Tonoz örtülü olan kısımlardan doğuda yer alanına sonradan bir tuvalet ilave edilmiştir. Sıcaklık kısmı ise yine pandantif geçişli bir kubbeye sahip olup, eyvanların üzerinde tromplarla geçilmiş yarım kubbelerle örtülüdür. Merkezi kubbenin tam altında sekizgen bir göbek taşı yer almakta olup, köşelerde verev bir şekilde ve basık kemerli girişleri olan halvet hücrelerinin üzerleri ise sivri tromp geçişli kubbelerle örtülmüştür.

Kadınlar bölümünün de soyunmalık kısmı tıpkı erkeklerde olduğu gibi oldukça yenilenmiş, ve özgünlüğünü günümüze kadar koruyamamıştır. Yapının batı cephesindeki kapıdan girilerek ulaşılan bu soyunmalık alanı ortası piramidal beton bir çatıyla kaplanmıştır. Kare plan şemasına sahip bu alanın çevresinde soyunmalık

kabinleri yer almaktadır. Soyunmalık alanının güneyindeki kapıdan soğukluk kısmına geçilir. Bu bölüm birbirinden ayrı olarak düzenlenmiş iki kubbeli bir mekandan meydana gelmektedir. Kadınlar bölümünün sıcaklık kısmı ise üç eyvanlı ve köşe planlı şekilde inşa edilmiş, bu bölümün ortasında pandantif geçişli merkez kubbe, eyvanlarda ise yıldız tonoz örtü kullanılmıştır. Bu bölümün köşelerinde yer alan halvet hücreleri ise tromp geçişli kubbelerle inşa edilmiştir (Bilgen, 2014, sy. 433-434).

2.4.9. Pervane Hamamı

Han'ın güneybatısında Tokat merkezde "Kabe-i Mescid Mahallesi'nde bulunan Taş Han'ın güney batısındadır. "Vakıflar Genel Müdürlüğü"ne ait olan bu hamam sağlam ve faal bir durumdadır. Mevcut kayıtlara göre hamam Selçuklu veziri Süleyman Pervane tarafından yaptırılmıştır. 1275'te Tokat'ta Pervane Muinüddin Süleyman tarafından yaptırılan ve cami, medrese, tekke ve darüşşifadan oluşan bir külliye'nin parçası olduğu belirlenmiştir (Akın, 2009, s. 65).

Çifte hamam olarak 1275 yılında inşa edilen yapının zemin katı, şimdiki sokak seviyesinden yaklaşık 3 m aşağıdadır. Bina, 16. yüzyılın sonlarında veya 17. yüzyılın başlarında meydana gelen bir depremten sonra yeniden yapılanmaya uğramıştır. Anadolu Selçuklu döneminde inşa edilen hamam, günümüzde de hamam olarak kullanılmaktadır. Yapı yoğun bir ticari alanda yer almasına rağmen yol seviyesinin altında olduğu için pek görülememektedir (Akın ve Özen, 2013, sy. 29-30).

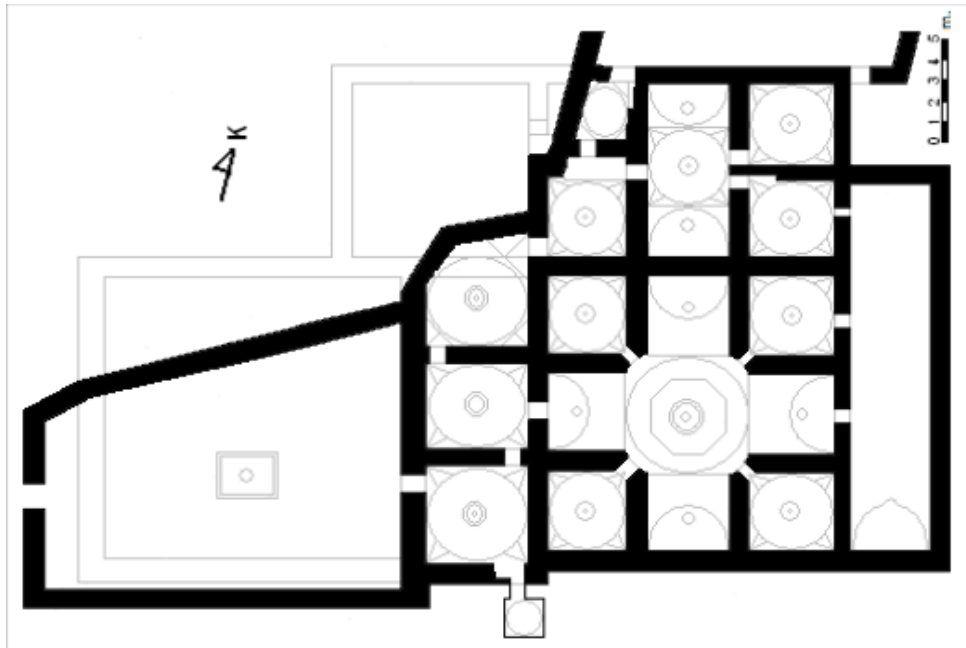

Fotoğraf 2 49.Pervane Hamamı 1970 (Hasan Erdem Arşivi)(Solda), Pervane Hamamı (Sağda)(2021)

Kadınlar ve erkekler bölümünden oluşan hamam çifte hamamlar grubundan olup, doğu batı yönünde uzanan dikdörtgen bir alan üzerine inşa edilmiştir. Hamamın

hem kuzey tarafında yer alan kadınlar bölümünde, hem de güney tarafında yer alan erkekler bölümünde sırasıyla soyunmalık, soğukluk, sıcaklık ve külhan bölümleri yer almaktadır (Bilgen, 2014, sy. 442).

Yapının duvarlarında genellikle moloz taş; kemer, kapı ve pencere sövelerinde kesme taş kullanılmıştır. Zemin döşemelerinde ve şadırvanlarda mermer kullanılan hamamın bütün iç duvarları kireç harcıyla sıvanmış, damı ise toprak ile örtülmüştür (Bilgen, 2014, sy. 443).

Şekil 2 16.Pervane Hamamı Planı (Akın, 2009, sy. 66)

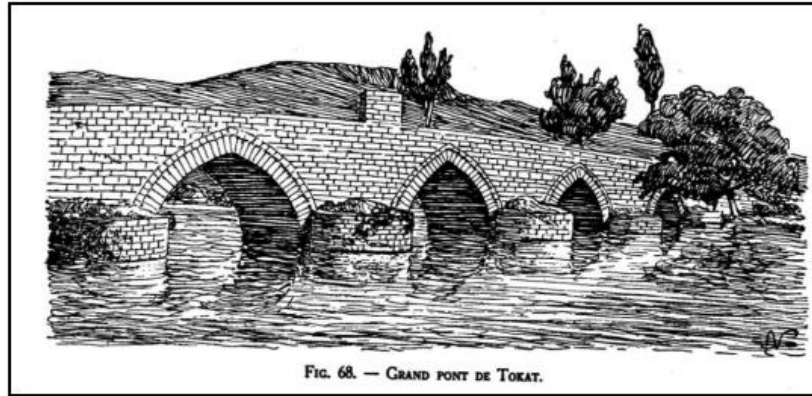
Fotoğraf 2 50.Pervane Hamamı Güney Cephesi (2021)

Köprüler

2.4.10. Yeşilırmak (Hıdırlık) Köprüsü

Bu köprü, beş bölümlü tipik bir Selçuklu kesme taş köprüsüdür. Köprü, 7 metre genişliğinde 151 metre uzunluğundadır ve çok iyi korunduğundan günümüzde de kullanılmaktadır. Köprünün tasarımı ve kitabesi ilgi çekicidir. Kitabeye göre köprünün temeli 1249 yılından sonra atılmıştır. Oldukça iyi korunmuş olan kitabede 3 yıl boyunca birbirleriyle savaşan 3 şehzadenin isimleri birlikte yazılmıştır. Bu nedenle köprü Selçuklu tarihi ve kitabeleri açısından önemlidir (Örten, 2008, sy. 69).

Albert Gabriel de “Monuments Turcs D'Anatolie” adlı eserinde bu köprüye değinmiştir. Köprünün konumuna değinen Gabriel, köprünün mimari özelliklerini belirterek köprüye ait perspektif çizimide yapmıştır (Bilgen, 2014, sy. 578).

Şekil 2 17.1934’de Albert Gabriel ‘in Yeşilırmak Köprüsü perspektif çizimi (Bilgen, 2014, sy. 578)

Fotoğraf 2 51.Yeşilırmak Köprüsü (Hıdırlık) Köprüsü (2021)

2.5. İLHANLI DÖNEMİ

Moğol İmparatorluğu'nun kurucusu olan Cengiz Han'ın asıl adı Temuçin olup Moğolların “kıyat” soyundan gelmektedir. Cengiz Han, ordularını sıkı bir disiplin altında güçlendirmiştir. (Sadeghnezhad, 2014, s. 5). Temuçin, 1206'da toplanan kongrede Moğol Hanı olarak seçilmesinden sonra, önce Moğol boylarını birleştirmiş, ardından Türk boylarını etrafına toplamıştır. Böylece kendisine zorluk çıkaran tüm engelleri ortadan kaldırmış, devletinin doğu sınırını emniyete almış ve yönünü batıya çevirmiştir (Usul, 2016, s.107).

13. yüzyılın başlarında Cengiz Han, kurduğu büyük Moğol devletinin sınırlarını genişletmek için bir taşra sistemi getirmiş, oğullarını ve torunlarını Avrupa, Çin, Afrika, Kafkaslar ve Anadolu'ya seferler yapmakla görevlendirmiştir. Cengiz Han hayattayken yapılan bu görevlendirmeler ile aslında Batı Moğolları veya İran Moğolları adlarıyla da anılan İlhanlı Devleti'nin temelleri atılmıştır. Cengiz Han döneminde Moğol birlikleri Harzemşahlara saldırmış ve İran'ı ele geçirmiştir. Bu dönemden sonra Anadolu üzerinde yoğunlaşan Moğollar, 1243 yılında Köseadağ Savaşı'nda Selçukluların Anadolu ordularını yenmeyi başardılar (Namaz, 2020, s. 7).

Cengiz Han (1227) Moğol İmparatorluğu dört parçaya bölünmüştü: Altın Orda Devleti, Kubilay Hanlığı, İlhanlı Devleti ve Çağatay Devleti. Bu dönemde Moğol yayılmacılığı artarak devam etmiş ve 13. yüzyılın ortalarında Anadolu'dan Karpatlar'a kadar yayılmıştır. İlhanlı devleti, Moğolların batıdaki devamı olup Cengiz Han'ın torunu Hülagu Han (1256-1335) tarafından Tebriz'de kurulmuştur (Sadeghnezhad, 2014 s. 5-6).

Kongre kararıyla batıya gönderilen Hülagü, 1256 yılında hiçbir direnişle karşılaşmadan Seyhun ve Ceyhun Nehirleri arasında kalan bölge olan “Amu-Derya”yı geçerek İran'a girmiştir. Bu kendisine sadece İsmaililer karşı koymuştur. Hülagu bunların meşhur kalesi olan Alamut Kalesi'ni ele geçirmiş ve tüm taraftarlarını öldürmüştür. Hülagu, İsmailileri yendikten ve Azerbaycan'ı ele geçirdikten sonra, hükümdarları Rukneddin'i öldürmüştür. Fethettiği bölgelerde büyük kağan Mengü adına ilk defa para bastırmıştır. Hülagu, 1258'de Bağdat'ı ele geçirmiş, Halife El-Mu'tasım ve torunlarından birçoğunu öldürmüş, Abbasileri yerle bir etmiş, şehrin

şehrin nerdeyse tamamını harap etmiştir. Sonrasında burayı merkez olarak seçmiş ve kendi adına para basmıştır (Namaz, 2020, s. sekiz).

Moğolların batıdaki devamı olan İlhanlı devletinin (1256-1335) hakimiyeti çok önemli sonuçlar doğurmuştur. Öncelikle bölgeye getirdiği Türk boyları ile bölgenin Türkçülüğünün ve Türk kültürünün şekillenmesinde, bölgenin milattan önce burada olan ve Selçuklular döneminde Orta Asya'dan gelen Türkçülüğünün güçlenmesinde önemli rol oynamıştır. Bir diğer önemli nokta ise Moğol kültürünün Türk kültürü üzerindeki etkisidir. Günümüze ulaşan önemli etkilerden bazıları, bu öneme sahip kalıntılardır. Özellikle dil açısından bazı Moğolca kelimeler bugün bile Güney Azerbaycan Türkçesinde bulunmaktadır (Sadeghnezhad, 2014, sy. 7).

Türbeler

2.5.1. Burgaç Hatun Türbesi

Burgaç Hatun'un yanı sıra günümüzde Bibi Hatun, Burhaç Hatun ve Dudu Hatun Türbesi olarak da anılan yapı Ali Paşa Camisi avlusunun güneydoğusunda bulunmaktadır. Yapının kitabesi olmadığından dolayı inşa tarihi hakkında bazı araştırmacıların kanaatlerine göre; Arık yapının yapım sistemi, mimari ve süsleme özellikleri dikkate alındığında özellikle de taş ve tuğla almaşık tekniğinin de kullanımı doğrultusunda 14.yy'a tarihlendirilebileceğini, Gündoğdu ise Eyice'nin mimari ve süsleme yönünden yapının 13.yy özellikleri gösterdiğine dikkat çektiğini vurgulamıştır (Bilgen, 2014, sy. 297).

Fotoğraf 2 52.Burgaç Hatun Türbesi Kemer Süslemesi, Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022) (Solda), Burgaç Hatun Türbesi Kemer Süslemesi (2021)(Sağda)

Girişı kuzeyde yer alan türbe, altıgen planlı ve kubbeyle örtülüdür. Oldukça harap olan yapı restore edilmiştir. Restorasyon sonrası yapıyı korumak amaçlı yapının üzerinde onu örtecek şekilde çelik bir örtü sistemi yapılmıştır.

Cephelerde kemerlerin alt ve üst çeperlerinde yer alan süs çömleri tezyinat unsuru olarak kullanılmıştır. Cephelerindeki üçgen alınlıklı düzeni bakımından Anadolu’da tek örnek olduğu belirtilen yapının, tipolojisine benzer değişik bir uygulamayı, Erzurum Emir Saltuk Kümbeti’nde görmek mümkündür (Akın, 2009, sy. 70).

Fotoğraf 2 53.Burgaç Hatun Türbesi, Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

Fotoğraf 2 54.Burgaç Hatun Türbesi Görünüşler (2021)

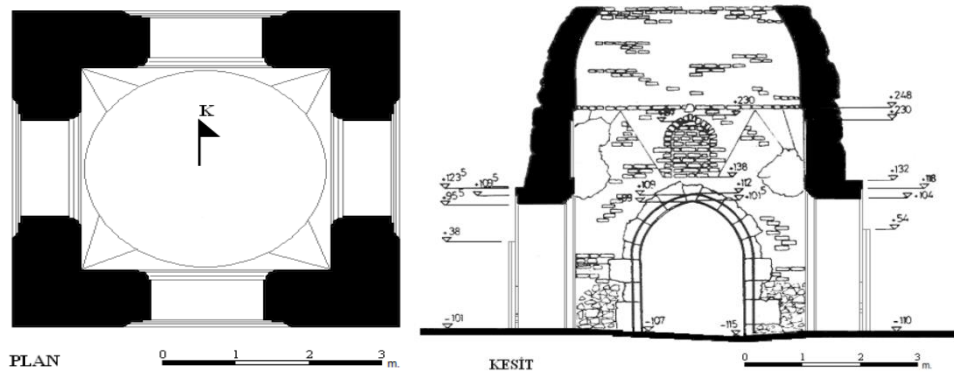
Tokat il merkezinde Ali Paşa Camii'nin doğusunda dolgu toprak içerisinde, uzun zaman atık durumda bırakılmış olan türbenin 1986 yılında etrafındaki ve içerisindeki toprak dolgu kaldırılarak, yapı çevresinde basit duvar ve drenaj yapılmıştır. 2006 yılında yapılan yenileme çalışmasında, yapının çevresinden 4 m kadar toprak atılarak beden duvarları ortaya çıkarılmış ve türbenin kuzey yönündeki giriş açıklığı bulunmuştur. Türbe içerisinde 150 cm kadar toprağın atılması ile zeminine ulaşılan türbe 'de kuzey cephe üzerinde kırık durumda bir kapı lentosu ve güney cephe üzerinde bir mihrap nişi olduğu anlaşılmıştır. Türbe içerisinde, toprak dolgunun atılması sonucunda döşemeye ulaşmaya çalışılmış ve altıgen tuğla parçası ile bir lahit kapağı bulunmuştur. Dış cepheden üst örtüsü yıkılmış durumda olan türbe içerisinde de yapı malzemesi benzer şekilde kullanılmış olup, yenileme ile iç mekân duvarları kireç harçlı sıvayla sıvanmıştır. Çevresindeki dolgu toprağın atılması ile ana caddeye bağlantısı sağlanan yapının üzeri koruma amaçlı olarak çelik konstrüksiyonlu bir örtü ile örtülmüştür. Etrafı çevrili ve üzeri örtülü, restorasyonlarla kurtarılan yapı, bugün ayakta olup turistik amaçlı olarak ziyarete açıktır (Aytaç, 2017, sy. 93).

2.5.2. Erenler (Kiçi Hatun) Türbesi

Tokat il merkezinin doğusunda bulunan Erenler Mezarlığı'nın girişinde yer alan ve kitabesi mevcut olmayan türbe yapısı plan ve mimari açıdan 13.yy sonu ve 14.yy başlarına tarihlendirilmektedir. Türbenin bilinen diğer adı Kiçi Hatun Türbesi'dir. Yapının çevresinde kitabelerinden dolayı 14.yy'a ait olduğu anlaşılan birçok mezar taşı da bulunmaktadır (Bilgen, 2014, sy. 302).

Vakıflar Bölge Müdürlüğünce restorasyonu yakın bir zamanda tamamlanmıştır. Oldukça harap olan türbenin üstü yıkık ve kripta (mezar odası) toprağa gömülü bir vaziyette bulunmaktaydı. Ancak restorasyon projesi hazırlanırken yapılan incelemede kripta toprağın altında tonozlu bir mekan olarak bulunmuştur (Akın, 2009, sy. 71).

Kare plan şemasına sahip olan yapı yüksek kubbe ile örtülü, dört cephesindeki kemerli geniş açıklıklarıyla baldaken tarzında bir türbe olup moloz taş yığma şeklinde inşa edilmiş yapının dış cephesindeki duvarlarda geniş kesme taş kaplamalar kullanılmıştır. Kemerlerde kesme taş kullanılmış, kubbe kasnağında ve kubbede ise tuğla malzemesi uygulanmıştır. Cephedeki kemerlerin yüzeyleri ve duvar örgüsü şeklinde oluşturulmuş söveler dışta pahlı üç silme ile süslenmiş, ortadaki silme yüzeyine ise birbirine bağlı üç kollu yarım yıldızlarla bezemeler yapılmıştır (Bilgen, 2014, sy.302).

Şekil 2 18. Erenler (Kiçi Hatun) Türbesinin Restorasyondan Önceki Plan ve Kesiti (Akın, 2009, sy. 72), (İşlenerek)

Fotoğraf 2 55.Erenler Türbesi Restorasyondan Önceki Durum (Solda) (Bilgen, 2014, sy.304), Erenler Türbesi (Sağda)(2021)

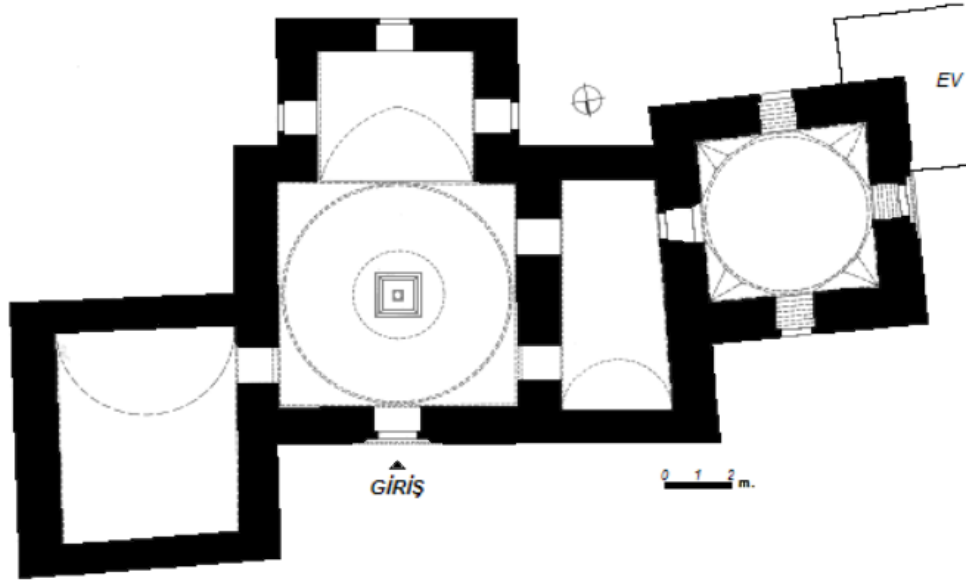
Zaviyeler

2.5.3. Abdullah bin Muhyi Türbe ve Zaviyesi

Yapı, Soğukpınar Mahallesi'nde Çay Dere yoluna kuzeyden bağlanan Katıpzade (daha önce Müfti) sokağında yer alır. Türbesi ile birlikte mevcuttur. Abdullah bin Muhyi tarafından 1318 yılında yaptırılmıştır (Akın, 2009, sy. 75).

Yapının kitabesine göre zaviyenin banisi Abdullah Bin Muhyi 'dir. Türbenin dua penceresi üzerindeki kitabeden baninin, yapının inşa edildiği tarihte öldüğü anlaşılmaktadır (Aytaç, 2017, sy. 95).

Zaviye, giriş ekseninde yer alan kubbeli bir sofa ve ona açılan bir eyvan ile, sofanın iki yanında birer oda ve batı odasına bitişik bir türbeden oluşmaktadır. Yapının basık kemerli giriş kapısı, kitabesiyle birlikte silmeli kesme taş bir çerçeve taçkapı içinde yer almaktadır. Giriş kapısı doğrudan sofaya açılmaktadır. Sofa kubbesine geçiş bir üçgen kuşağıyla sağlanmıştır; eyvan tarafında köşe üçgenleriyle tonoz kiliti arasında büyükçe birer eğrisel üçgen geçişi tamamlanmaktadır. Bu kuşağın doğu ve batı kenarlarında, üçgen elemanlar arasında sırlı çini mozaikle bezeli, sivri kemerli birer sağır pencere yer almaktadır; bezeme, firuze çubuklar arasında lacivert ya da patlıcan moru renginde altı köşeli yıldızlardan oluşan geometrik bir düzen göstermektedir (Akın, 2009, sy. 76).

Şekil 2 19.Abdullah Bin Muhyi Türbe Ve Zaviyesi Planı (Akın, 2009, sy. 76), (İşlenerek)

Yapının ana beden duvarları içten ve dıştan moloz taş örgülü olup, yer yer tuğla ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Ancak türbe yapısının muntazam kesme taştan inşa edildiği görülür. İç mekânda orta avludaki havuz, yer döşemesi ve eyvan kemeri taştandır. Türbe kubbesi bağdadi tekniği ile yapılmıştır. 19.yüzyılda kapsamlı müdahalelere maruz kalan yapı genel olarak malzeme ve inşa tekniği yönünden çeşitlilik gösteren bir durum sergiler (Aytaç, 2017, sy. 98-99).

Fotoğraf 2 56.Abdullah bin Muhyi Türbe ve Zaviyesi (Akın, 2009, sy. 77)

2.6. OSMANLI DÖNEMİ

Antik çağlardan beri insanlar dünyada çeşitli medeniyetler yaratmış ve her millet kendi tarihini oluşturmuştur. Coğrafi konum, komşuluk, sosyal ve kültürel yapı toplumların tarihini etkilemiştir. Türkler dünyanın farklı bölgelerinde yaşamalarına rağmen ağırlıklı olarak Orta Asya, Anadolu ve Balkanlar ekseninde yer almışlardır. Eski ve köklü kavimlerden biri olan ve yaklaşık dört bin yıllık geçmişe sahip Türkler, yaşadıkları bu coğrafyalarda birçok sanat eseri ortaya koymuşlardır. Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Karahanlılar, Gazneliler her türlü kültürel mirası birbirlerine aktarmışlardır. Yönettikleri coğrafyanın yerel özelliklerini benimseyerek Türk sanatını bir sentez olarak geliştirdiler (Uçar, 2013, s. 34).

Osmanlı Beyliği'nin kurulması ve bu sınır beyliğinin imparatorluğa dönüşmesini sağlayan unsurlar, çeşitli görüşlerle sürekli tartışma konusu olmuştur. Osmanlıların Kayı boyuna mensup bir aşiret olduğu söylenmektedir.

XI. yüzyıl ve XIII. yüzyıl tarihleri arasında Türkmenler büyük kitleler halinde Anadolu'ya girmişlerdir. Osmanlıların Anadolu'ya geliş tarihleri ve Anadolu'nun batısına geçiş tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak muhtemelen XIII. yüzyılın ortalarında Ertuğrul Gazi aşireti ile birlikte Eskişehir-Sakarya bölgesine gelmiş ve Söğüt ve Domaniç'i ele geçirmiştir. Ertuğrul Gazi 1288'de ölünce yerine oğlu Osman geçmiştir. Osman Bey, 1288'de Karacahisar'ı fethedince Selçuklu sultanından sancak beyliği unvanını almıştır (Demir, 2019, s. 4).

Osmanlı döneminde şehrin savunması için en önemli yapılar kalelerdir. Bu gelenek Balkanlar'da hakimiyet kuran Osmanlılar tarafından devam ettirilmiştir. Nicholas'a (1997) göre kenti ele geçiren egemen gücü belirleyen dini yapının güç tarafından yeni dinin kullanımına dönüştürülmesinin, Hıristiyan kentini Müslümanlaştırması ve kentin yeni hükümdarının kendini tanımlaması ile ilgili olduğunu vurgulamaktadır (Osi, 2019, s. 34).

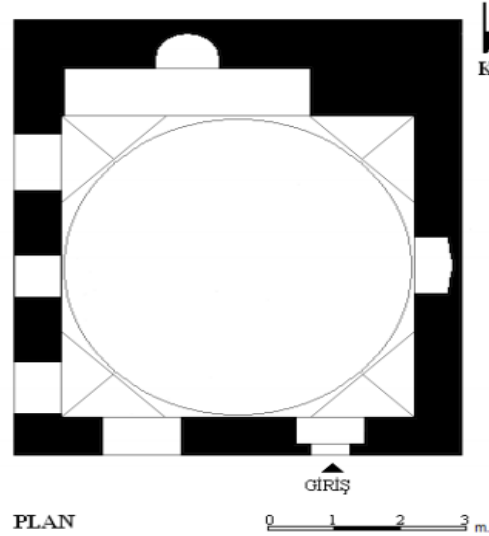
Selçuklu devletinin mirasını kullanarak sanat yolunda önemli adımlar atmıştır. Sınırlar genişledi, devletlerinin gücünü sanatsal başarılarla güçlendirmiştir. Bu askeri ve sanatsal güçler dünyanın tüm ülkelerinde bilinmektedir. Bu hızlı büyüme nedeniyle, diğer devletler onlara karşı çıkınca bir durum ortaya çıkmıştır. Osmanlı devleti askeri

gücü ve sanatıyla dünya devletlerini korkutmaya başlamıştır. Bazı devletler varlıklarının zorla ellerinden alındığını iddia ederek başarılarını gölgede bırakmaya çalışmıştır. Anadolu'da ortaya çıkan ve gelişen Osmanlı sanatı Bursa'da, Edirne'de, İstanbul'da ve Anadolu'un tamamındaderin bir iz bırakmıştır. Osmanlı hükümdarları mali ve sanatsal güçlerini birleştirdiklerinde insanlara ve dine fayda sağlayan birçok eser meydana getirmişler ve daha da güçlenmişlerdir (Saçkesen, 2013, sy. 8).

Mescit ve Camiler

2.6.1. Kazancılar Mescidi

Sulu Sokak'ta Sulu Han'a yakın olan Kazancılar Mescidi diğer bir ismiyle Kundakçılar Mescidi olarak da bilinmektedir. Kapı üstünde saçak kısmındaki daire şeklindeki mermere yazılı olan kitabesine göre yapı Hicri 924 [1518]'de Yavuz Sultan Selim döneminde inşa edilmiştir (Bilgen, 2014, sy. 177).

Şekil 2 20.Kazancılar Mescidi Plan Çizimi (Bilgen, 2014, sy. 178), (İşlenerek)

Kare planlı ve tek kubbeli küçük ölçeklerde inşa edilmiş bir yapı olan Kazancılar Mescidi, dış ölçüleri itibari ile 7.30 x 8.80 m.'lik bir alanı kaplamaktadır. Kare alt yapıdan kubbeye geçişlerde tromp kullanılmıştır. Yapının kuzey cephesinde kesme taş söveli basık kemerli bir kapı, tuğla çerçevesi ve sivri kemerli dikdörtgen bir pencere yer almaktadır (Akın, 2009, sy. 92-93).

Kazancılar Mescidi çok sade ve basit bir mimari uygulama olması yanında süsleme yönünden de bir değer ifade etmemektedir. Daha önce yapılan çalışmalardan ve mescidin eski resimlerinden, yapı malzemesi olarak moloztaş kullanıldığı anlaşılmaktadır (Seçgin, 1993, sy. 57).

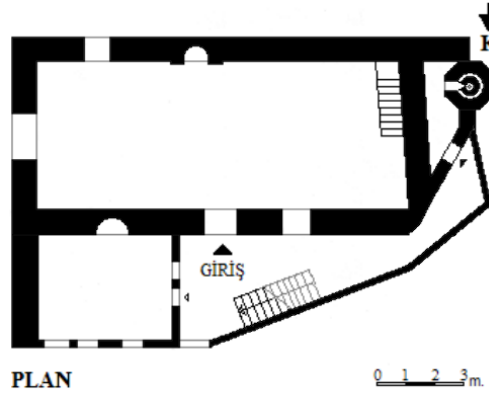
Fotoğraf 2 57.Kazancılar Mescidi Kuzey Cephesi (2021)

Fotoğraf 2 58.Kazancılar Mescidi İç Mekanı (2021)

2.6.2. Kaya Mescidi

Kitabesi mevcut değildir. Ancak Tokat'ta yer alan bazı camilerin minareleri ile benzerlik taşıdığı için, sekizgen kaideli silindirik gövdeli tuğla minaresi, yapının 14. Yüzyıl sonları ile 15. Yüzyıl başlarında inşa edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Kaya Mescidi 1911 yılında minaresi dışında tamamen yenilenerek orijinalliğini kaybetmiştir (Akın, 2009, sy. 97).

Şekil 2 21.Kaya Mescidi Planı (Akın, 2009, sy. 98), (İşlenerek)

Kayalık bir zemine inşa edilmiş olan yapının planı, zamanla bulunduğu zemin ve arazinin eğimine göre biçimlenmiştir. Yolun durumuna göre dışardan beş köşeli bir plan şemasına sahiptir. Kuzey cephede demir parmaklıklı çift kanatlı bir kapıdan son cemaat yeri biçiminde kullanılan bir mekana geçilmektedir. Son cemaat mekanı olarak kullanılan bu mekandan ahşap bir kapı ile ana ibadet mekanına geçilmektedir. Doğu batı aksında uzanan dikdörtgen planlı harim kısmının üzeri içten ahşap ile dıştan kiremit kaplı kırma çatı ile kapatılmıştır. Güneyde bulunan ahşap mihrap ve minber yapıya sonradan eklenmiştir.

Yapının kuzeybatı köşesinde moloz taştan inşa edilmiş ve şerefe altında mukarnaslara sahip olan minaresi, kurşun kaplı sivri bir külahla sonlandırılmıştır. İbadete açık olan yapı moloz taş temel üzerine kerpiç ve ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır (Bilgen, 2014, sy. 215).

Fotoğraf 2 59.Kaya Mescidi Cephe Görünüşleri (2021)

2.6.3. Meydan Cami (Hatuniye Cami)

Sultan II. Mehmet tarafından Tokat'ta annesi adına yaptırılan caminin kapısı üzerindeki kitabesine göre 1485 tarihlidir. Hatuniye Cami plan ve hacim biçimlenişi açısından klasik dönemde çok karşılaşılan tek kubbeli anıtsal cami tipinin bir varyasyonudur. 1939 depreminde son cemaat yerine kadar yıkılmış, kubbeleri hasar görmüştür ve kullanılamayacak hale gelmiştir (Akın ve Özen, 2013, sy.28). Bu yapının restorasyonu halk tarafından 1953 yılında yapılmıştır. Yapı daha sonra 1999'da Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce basit bir onarım geçirmiştir (Akın, 2011). Osmanlı Dönemi'nde yapılan cami halen ibadet yapısı olarak kullanılmaktadır.

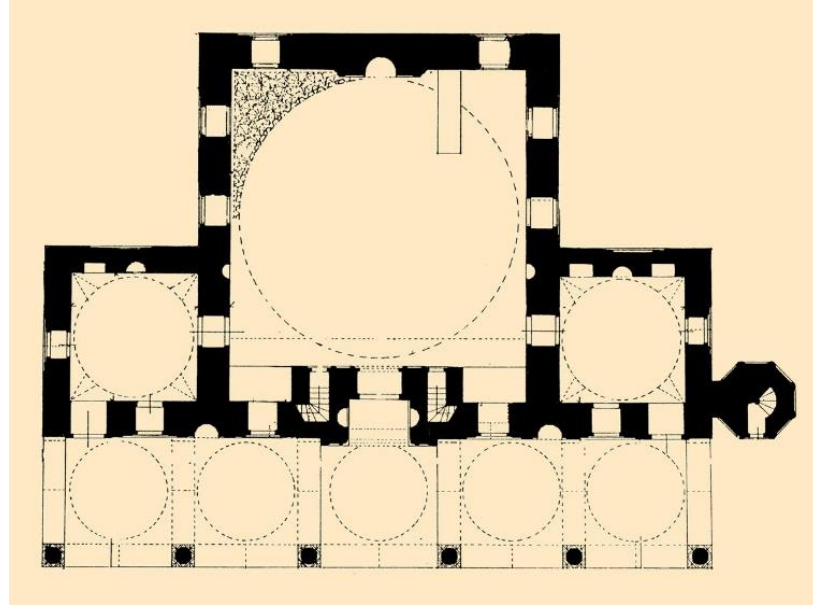

Fotoğraf 2 60. Meydan (Hatuniye) Camii (Solda), Hasan Erdem Arşivi, (twitter.com), Meydan (Hatuniye) Camii (Sağda)(2021)

Fotoğraf 2 61. Meydan (Hatuniye) Camii 1926(Solda), Hasan Erdem Arşivi, (twitter.com), Meydan (Hatuniye) Camii (Sağda) (2021)

Meydan Mahallesi'nde yer alan cami, medrese ve imaretten oluşan külliye'nin bir parçası olup taç kapısındaki kitabeye göre, Sultan II. Bayezid tarafından annesi Gülbahar Hatun adına 1485/890 yılında yaptırılmıştır. Bulunduğu mahalleden dolayı "Meydan Camii", Gülbahar Hatun adına yapılması sebebiyle de "Hatuniye Camii" veya "Gülbahar Hatun Camii" olarak bilinmektedir. Cami, ters T tipi kare planlı, tek kubbeli ve minareli olup kesme taştan inşa edilmiştir. Yapının son cemaat mahalli beş bölmelidir. Geç dönemde kuzeyindeki avlunun ortasına bir de şadırvan ilave edilmiştir (Açıkel, 2017, sy.3).

Şekil 2 22.Meydan Cami (Hatuniye Cami) Planı (Çobanoğlu,2004,sy.500)

Fotoğraf 2 62.Meydan Cami (Hatuniye Cami) Genel Görünümü (2021)

2.6.4. Ali Paşa Camii

Ali Paşa Mahallesi'nde, Gaziosmanpaşa Bulvarı'nın batısında yer alır ve etrafındaki bir çok anıtsal yapıyla bir külliye oluşturur. Hatuniye (Meydan) Camisi ile birlikte kentin en büyük Osmanlı camisidir. Ali Paşa Camiisi'nin portalinde kitabelik bulunmasına karşın kitabesi yoktur. Ancak döneminin özellikleri ve yaptıran kişinin yaşamış olduğu zaman dikkate alınırsa 16. yüzyıl son çeyreğinde yapılmıştır denebilir (Akın, 2009, sy. 104).

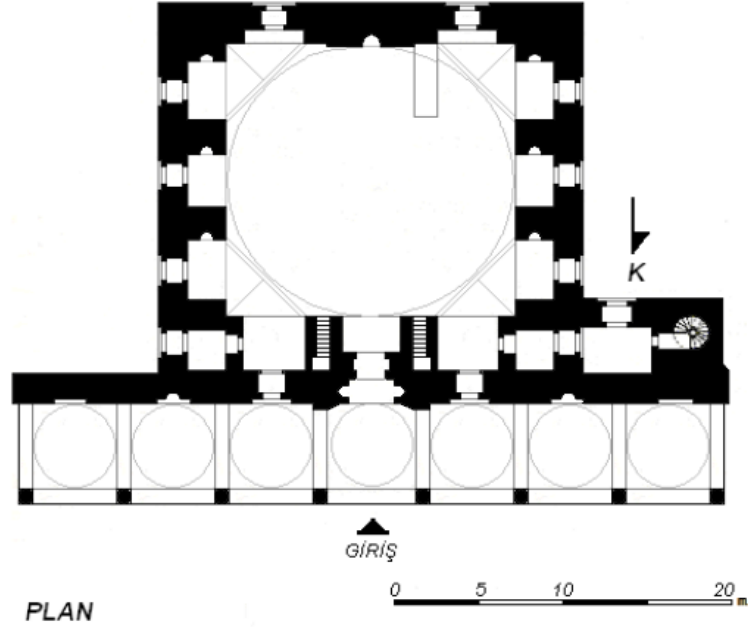

Fotoğraf 2 63.Ali Paşa Camii, Hasan Erdem Arşivi, (twitter.com)

Ali Paşa Camii, Türk mimarisinin klasik üslubunda, kubbeli, üç bölümlü bir son cemaat yerini takip eden kare biçimli bir iç mekana sahip ve cami üzeri 13m kubbe ile örtülü olan, muntazam kesme taşla inşa edilmiş büyük ve gösterişli bir yapıdır. Avlusu ortadan kalkmış, caminin mimarisine uymayan bir şadırvan yapılmıştır. Çok geniş olan son cemaat yeri bir kubbe ile örtülüdür. Caminin harimi kare bir plana göre yapılmış, fakat çok kalın olan duvarlarda nişler oyulmak suretiyle mekân genişletilmiştir. Böylece elde edilen sekizgen desteklerin üstüne sekizgen bir kasnak inşa olunarak bunun da üstüne esas kubbe ve kasnağı yerleştirilmiştir. İçeride kubbeye geçiş, köşelerde tromplarla sağlanmıştır. Sağdaki ince uzun taş minare kürsüsü ile cami beden duvarı arasında küçük bir ara mekân bulunmaktadır. Böylece son cemaat yerinin iki yandan taşkın oluşu sağda bir dereceye kadar örtülmüş ise de solda bu taşkınlık gözü rahatsız edecek şekilde belirlidir. Mimari bakımından hoş olmayan bu aksaklık caminin ilk düşünülen planının tamamlanmadan kalmasına bağlanabilir.

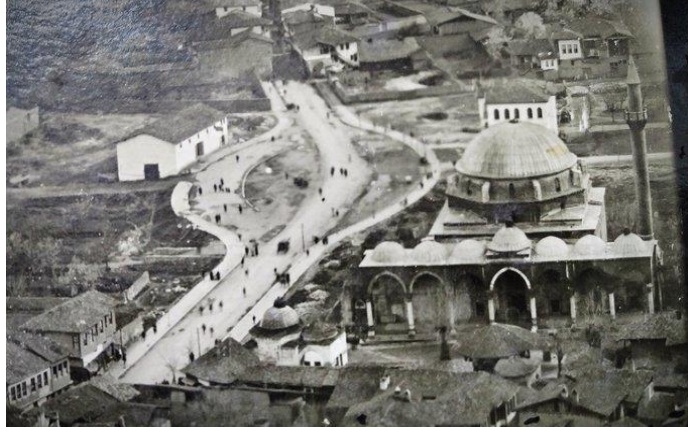
Belki harimin iki yanında tabhâne odaları yapılması veya son cemaat yerinin avluyu çeviren revaklar ve medrese odaları ile bağlanması tasarlanmış olabilir.

Caminin minber ve mihrabı sade olmakla beraber iki renkli mermerden zarif bir biçimde itinalı bir işçilikle işlenmiştir. Evliya Çelebi, muhtemelen bu caminin evkafından olan büyük bir Ali Paşa çifte hamamını da anar. Türbenin üstü, sekizgen bir kasnak üzerine oturan bir kubbe ile örtülüdür. Geniş iki pâyeye oturan bir kubbe ile örtülü bir ön mekân vardır. Bu kısmın Sivas valisi olan başka bir Ali Paşa tarafından yaptırıldığı ileri sürülür (Eyice,1989,501).

Şekil 2 23. Ali Paşa Camii Plan Çizimi (Bilgen, 2014, sy. 199)

Yapının ana beden duvarlarında ve minarede düzgün kesme taş kullanılmıştır. Örtü sisteminde tuğla kullanımının dikkat çektiği yapının portali, mihrabı ve minberi mermerden yapılmıştır. Son cemaat yerindeki sütunlar da mermerdendir. Tuğla ile inşa edilen caminin kubbesinin üzeri kurşun ile kaplıdır (Bilgen, 2014, sy. 197).

Fotoğraf 2 64.Ali Paşa Camii, Hasan Erdem Arşivi, (twitter.com)

Fotoğraf 2 65.Ali Paşa Camii (2021)

Fotoğraf 2 66.Ali Paşa Camii İç Mekanı (2021)

2.6.5. Takyeciler Camii

Yağbasan Medresesinin kuzeyinde, Sulu Sokak'ta, Arastalı Bedesten'in yanında bulunmaktadır. Bu cami için Evliya Çelebi, "Attarlar içinde Takyeciler Camii, yüksek kubbeler, uzun minare ve mavi kurşunla örtülü, mamur bir camidir" ifadesini kullanmaktadır (Akın, 2009, sy. 114). Takyeciler Camiinin kitabesi bulunmadığı için kesin bir tarih veremiyoruz. Ancak 15.yy. Osmanlı ulu camilerine benzer bir plan şemasına sahip olmasından dolayı 15.yy. yapısı olarak düşünülebilir (Seçgin, 1993, sy. 22).

Fotoğraf 2 67.Takyeciler Camii Genel Görüntüsü, Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

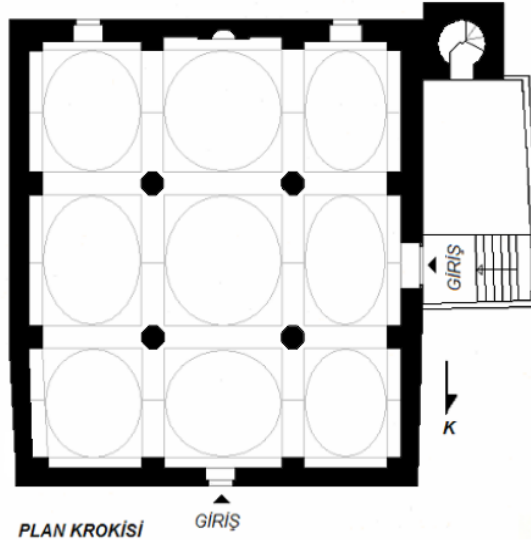

Fotoğraf 2 68.Takyeciler Cami1960 Görüntüsü(Solda), Hasan Erdem (twitter.com),Takyeciler Cami Görüntüsü (Sağda)(2021)

Fotoğraf 2 69.Takyeciler Camii 1960 Görüntüsü (Solda), Hasan Erdem (twitter.com), Takyeciler Camii Genel Görüntüsü (Sağda) (2021)

Caminin mekânı kare planlıdır. İç kısımda dört fil ayağı kemerlerle birbirine bağlanmış ve bir kubbeyle kapatılmıştır. Duvarlara moloz taş, kapıya ve fil payelere taş döşenmiştir. Caminin dokuz kubbesi vardır. Tadilat öncesi özgün kiremit çatı ile örtülen kubbeler, günümüzde dışarıda bırakılmıştır (Bilgen, 2014, sy. 154).

Şekil 2 24.Takyeciler Camii Plan Krokisi (Akın, 2009, sy. 116), (İşlenerek)

Takyeciler Camiinin iç mekan tezyinatından bugüne sadece, orta kubbeyi taşıyan kemerlerin iç yüzeylerindeki kalem işi süslemeler kalmıştır. Bunun dışında ne iç mekanda ne de dış cephelerde herhangi bir süsleme görülmez (Seçgin, 1993, sy. 23).

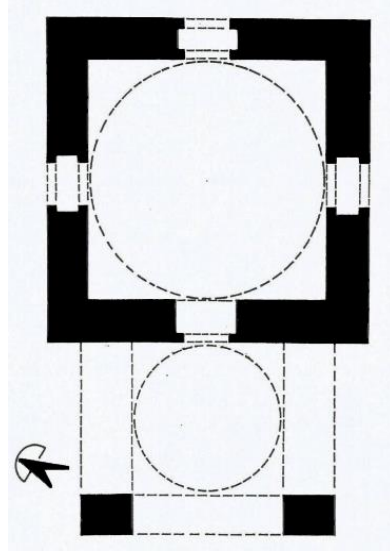
Fotoğraf 2 70.Takıyeciler Camii İç Mekan Görüntüsü (2021)

Türbeler

2.6.6. Ali Paşa Türbesi

Ali Paşa Camii'nin önünde yer alan türbenin, batısında öne ve yanlara basık, sivri kemerlerle açılan baldaken tarzında bir sundurma yer almaktadır. Sundurmanın üzeri, pendentif geçişli, basık bir kubbeyle örtülüdür (Akın, 2009, sy. 125).

Kare plan şemasına sahip olan türbenin kubbe geçişi ise tromplarla sağlanmış, sekizgen kasnak üzerine oturan kubbenin dışında ise kurşun kullanılmıştır. Türbenin kuzey, güney ve doğu cephelerinde dikdörtgen çerçeveli demir şebekeli birer pencere yerleştirilmiş ve batı cephesindeki açıklıktan türbenin içine geçiş sağlanmıştır. Zeminden yaklaşık olarak 20 metre yükseltilmiş bir platform üzerinde yer alan üç sanduka Ali Paşa, eşi ve oğluna aittir. Bu taş sandukaların üzerlerinde yer alan oyma tekniği ile işlenmiş karanfil motifleri dikkate değerdir. Yapıda düzgün kesme taş kullanılmış, giriş sundurmasının sivri kemerleri ise tuğla malzeme kullanılarak inşa edilmiştir (Bilgen, 2014, sy. 333).

Şekil 2 25.Ali Paşa Türbesi Plan Çizimi (Bilgen, 2014, sy. 334), (İşlenerek)

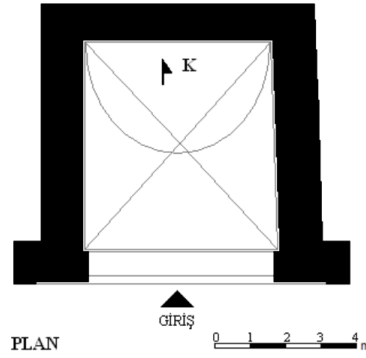
Fotoğraf 2 71.Ali Paşa Türbesi İç Mekan Görüntüsü (2021)

Fotoğraf 2 72.Ali Paşa Türbesi Dış Mekan Görüntüsü (2021)

2.6.7. Pir Ahmet Bey (Horozoğlu) Türbesi

Tokat Meydan Mahallesi'nde Hatuniye Camisi'nin güneybatısındaki Horozoğlu İmareti'nin hemen yanında bulunan ve Horozoğlu Türbesi olarak da bilinen yapı, yakın zamana kadar oldukça harap bir vaziyette özellikle de üst örtüsü ve duvarları yıkık bir vaziyette idi. Restorasyonu “Vakıflar Genel Müdürlüğü” tarafından 2009 yılında yapılmıştır (Bilgen, 2014, sy. 325). Türbe, eEyvan şeklinde dışa açılmakta, 5. dikdörtgen planlı ve 30x 7.55 m. ölçülerinde bir yapı özelliği taşımaktadır (Akın, 2009, sy. 123).

Şekil 2 26.Pir Ahmet Bey (Horozoğlu) Türbesi Planı (Akın, 2009, sy. 124), (İşlenerek)

Türbe kareye yakın dikdörtgen planlı eyvan tarzında inşa edilen yapının ana beden duvarları moloz taş ile, eyvan kemerini taşıyan ayaklar muntazam kesme taşlarla örülerek tamamen yenilenmiştir. Günümüzde tonoz örtüsü olan yapı dıştan kiremitle kaplanmıştır. Türbede hiçbir süsleme bulunmamaktadır (Bilgen, 2014, sy. 325). Türbe içerisindeki on iki mermer lahit Tokat Müzesi'ne nakledilmiştir. Lahitler üzerinde arapça ve farsça ayet ve beyitler bulunur (Seçgin, 1993, sy. 71).

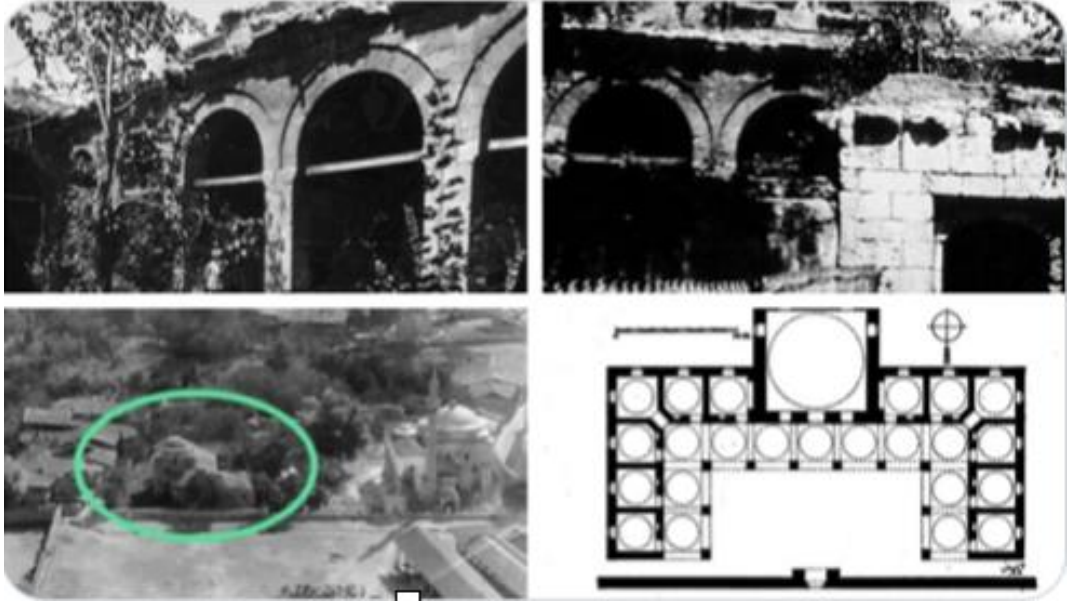

Fotoğraf 2 73.Pir Ahmet Bey Türbesi Güneydoğu Cephesi (Bilgen, 2014, sy. 327)

Medreseler

2.6.8. Hatuniye Medresesi

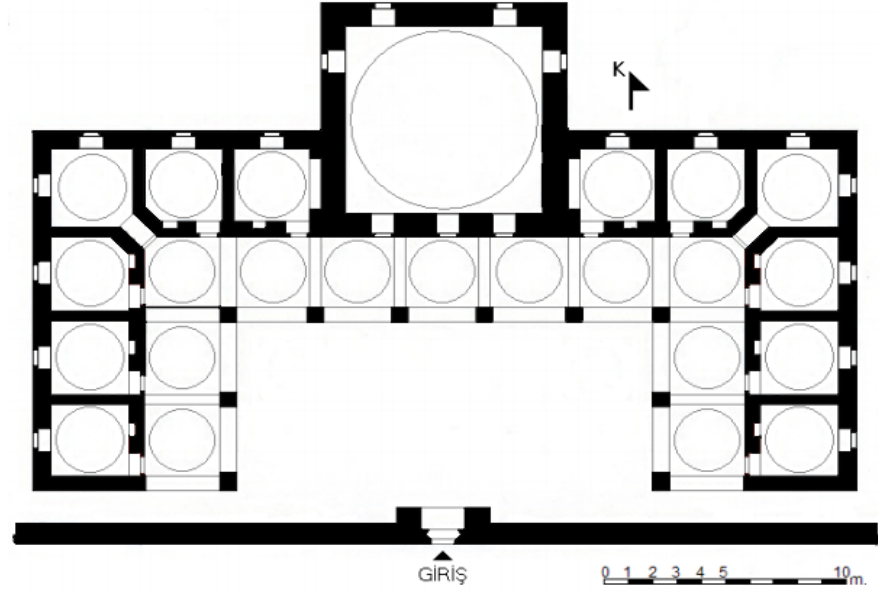
Bugün mevcut olmayan bu yapı Gülbaharhatun Cami'nin karşısında, tarihte panayırın kurulduğu Meydan denilen alanda bulunmaktaydı. Gabriel (1934) tarafından belgelendirilen bu yapı, 1939 depreminde de ayakta idi. Ancak daha sonra yıkılan bu medresenin yerinde günümüzde yol geçmektedir. Gülbaharhatun Cami, medresesi ve imareti zamanında bir külliye teşkil etmekteydi (Akın, 2009, sy. 91).

Fotoğraf 2 74.Hatuniye Medresesi1930 Görüntüsü, Hasan Erdem (twitter.com)

Fotoğraf 2 75.Hatuniye Medresesi1930 Görüntüsü, Hasan Erdem (twitter.com)

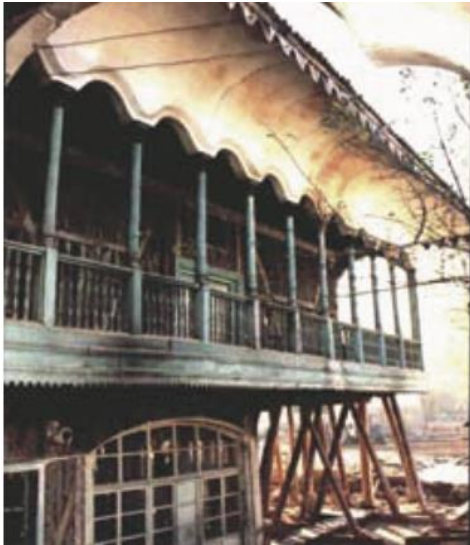

Şekil 2 27.Hatuniye Medresesi Plan Çizimi (Bilgen, 2014, sy. 145), (İşlenerek)

Zaviyeler

2.6.9. Mevlevihane

Muslu Ağa tarafından 1638 yılında yaptırılan, Behzat Deresi'nin geçtiği Bey Sokak'ın girişinde tarihi bir doku içerisinde bulunmaktadır. Mevlevikhanenin ana binasında semahane, kare oda, şeyh odası ve derviş hücreleri bulunmaktadır (Akın, 2009, sy. 128).

Fotoğraf 2 76.Mevlevihane Genel Görüntüsü (Atılğan, 2010, sy.64)

Fotoğraf 2 77.Mevlevihane Genel Görüntüsü (2021)

Fotoğraf 2 78.Tokat Mevlevihânesi Genel Görünüş Arşiv Fotoğrafı (V.G.M. Arşivi'nden),(Şahin,2019, sy.461)

Zemin katta derviş odaları denilen beş oda vardır. "Şeyh'in Kabul Odası" olarak bilinen ana oda dışında, içlerinde çeşitli hizmetler düzenlenmektedir. Dışarıdan ahşap bir merdivenle ulaşılan en üst kat, binadan L şeklinde bir çıkışa sahiptir. Zemin katın önünde ahşap sütunlu revaklı alçı mihrap, girişin hemen karşısında yer alan alçı mihrap, girişin iki yanında ayin yapanlara ayrılmış bir bölüm ve semakhane bölümü vardır. enstrümanlar yer alır, birinci katın cephesine hakimdir. Semakhane bölümünün kubbe tavanındaki ahşap çubuklar ve bu katın batı cephesindeki oda oyma bitki motifleriyle süslenmiştir. Bu mekanın giriş kapısının kapılarında da oyma tekniği kullanılarak bir dua yazılıdır. Ahşap sütunlarla taşınan kubbe ile örtülü semakhan bölümünün doğusunda, asma kat şeklinde düzenlenmiş harem bölümü bulunmaktadır. Her iki katta da dikdörtgen pencereler vardır ve yapının dışı kırma çatı ile örtülüdür. Ahşap karkas arasına ham agrega kullanarak inşa edilen yapının ahşap süslemeleri

büyük önem taşımakta olup özellikle üst kattaki revaktaki ahşap kolonların baş ve kaide kısımları oyma tekniğinde bitkisel bezemeler işlenerek yapılmıştır (Bilgen, 2014, sy. 603-604).

Şekil 2 28. Mevlevihane Zemin kat ve Birinci Kat Plan Krokisi (Atılğan, 2010, sy.65)

Öte yandan bir bütün olarak değerlendirildiğinde Tokat Mevlenihanesi kapladığı alan, yapı planının ana özellikleri ve ender bulunan dekoratif unsurlarla Türk konut mimarisinin çarpıcı bir temsilidir ve öteki dünyaya kapı aralamaktadır. Muhteşem plastik etkisi ile geçmişten günümüze Mevlevi tarikatının mistik havasını taşıyan bir dünyanın kapılarını aralamaktadır (Atılğan, 2010, sy.63).

Fotoğraf 2 79. Mevlevihane Genel Görünüş (2021)

2005 yılında restorasyonu tamamlanan tekke, 1945 yılına kadar kadınlar hapishanesi, daha sonra da kız Kur'an kursu olarak kullanılmıştır. Restorasyonu tamamlanan Mevlevihane müze olarak kullanılmaktadır. Arkasında bulunan konut ve bitişiğinde bulunan hamam Mevlevihane'nin müştemilatı durumundaydı. Hamam özel mülkiyette olup aslına uygun kullanılmaktadır. Konut ise restore edilmiş müzenin bir parçası durumundadır (Akın, 2009, sy. 129).

Müze haline getirilen Mevlevihane bahçesinde sekiz adet mezar kitabesi bulunmaktadır. Fiziki durumları itibarı ile; dördü sağlam, ikisi kırık ve ikisinin üzerindeki yazılar tahrip olmuş durumdadır (Türklü, 2010, sy. 33).

Fotoğraf 2 80.Mevlevihane Birinci Kat Balkon Görüntüsü (2021)

Fotoğraf 2 81.Mevlevihane İç Mekan Görüntüsü (2021)

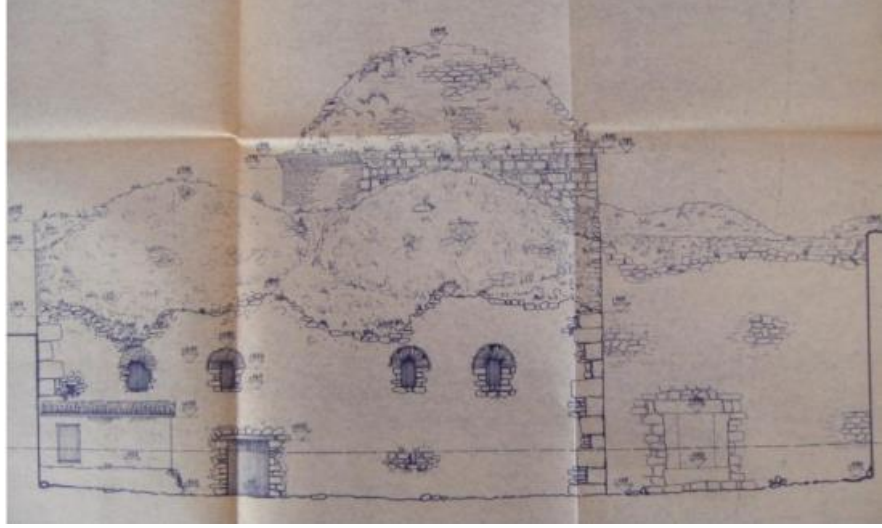

Fotoğraf 2 82.Mevlevihane İç Mekan (Semahane)Görüntüsü (2021)

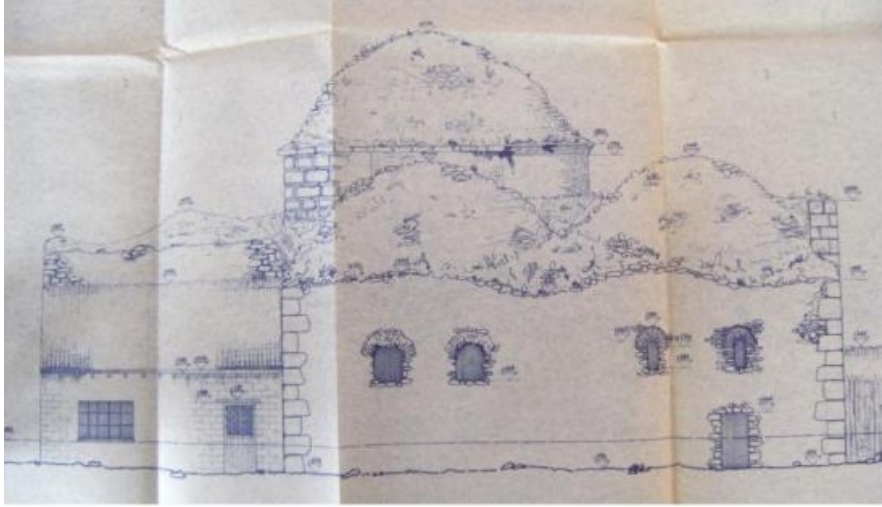
2.6.10. Pir Ahmet Bey (Horozoğlu) Zaviyesi

Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde planlı imaret ve zaviyelerin ne derece yaygın olduğunu bilmekteyiz (Seçgin, 1993, sy. 45). Hatuniye (Meydan) Cami karşısında bulunan yapı 15. Yüzyıl eseridir. Çelebi Mehmet zamanında Pir Ahmed Bey tarafından yapıldığı kabul edilmektedir. Genelde zaviyeler türbesiyle iç içe

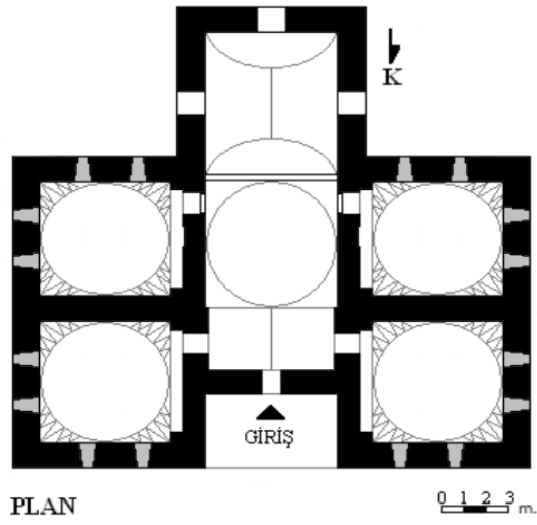
bulunmaktadır. Bu yapının türbe kısmı binadan ayrı yapılmış Tokat'taki tek örnektir (Akın, 2009, sy. 126).

Şekil 2 29.Horozoğlu (Pir Ahmet Bey) Zaviyesi Doğu Cephe Çizimi (V.G.M. Arşivi),(Şahin, 2019, sy.199)

Şekil 2 30.Horozoğlu (Pir Ahmet Bey) Zaviyesi Doğu Cephe Çizimi (V.G.M. Arşivi),(Şahin, 2019, sy.199)

Şekil 2 31.Horozoğlu Zaviyesi Planı (Akın, 2009, sy. 128), (İşlenerek)

Yapının girişi, kuzeye bakan sivri kemerli geniş bir eyvanın içinde yer almaktadır. Girişten geçildikten sonra,orta mekana ulaşılmaktadır. Orta bölüme yanlardan birer kapıyla ikisi doğuda, ikisi batıda olmak üzere dört oda açılmaktadır. Orta mekan dışarı çıkıntı yapmaktadır (Akın, 2009, sy. 127).

Fotoğraf 2 83.Pir Ahmet Bey (Horozoğlu) Zaviyesi (Akın, 2009, sy. 127)

Hanlar

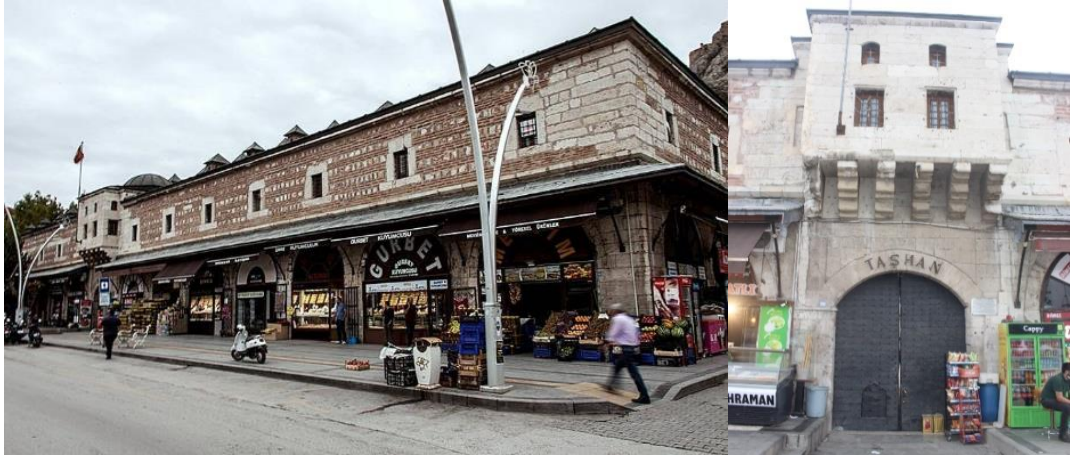
2.6.11. Taşhan (Voyvada)

Tokat Gaziosmanpaşa Caddesi üzerinde bulunan Voyvoda Han, 1631 yılında yapılmış önemli bir Osmanlı eseridir (Bilgen, 2014, s. 529). 1605-1689 yılları arası

yaşayan Tavernier (2006), Voyvoda Han'ın buradan geçerken inşa edildiğini ve inşaatın halen devam ettiğini bildirmektedir (Akın, 2009, sy. 77).

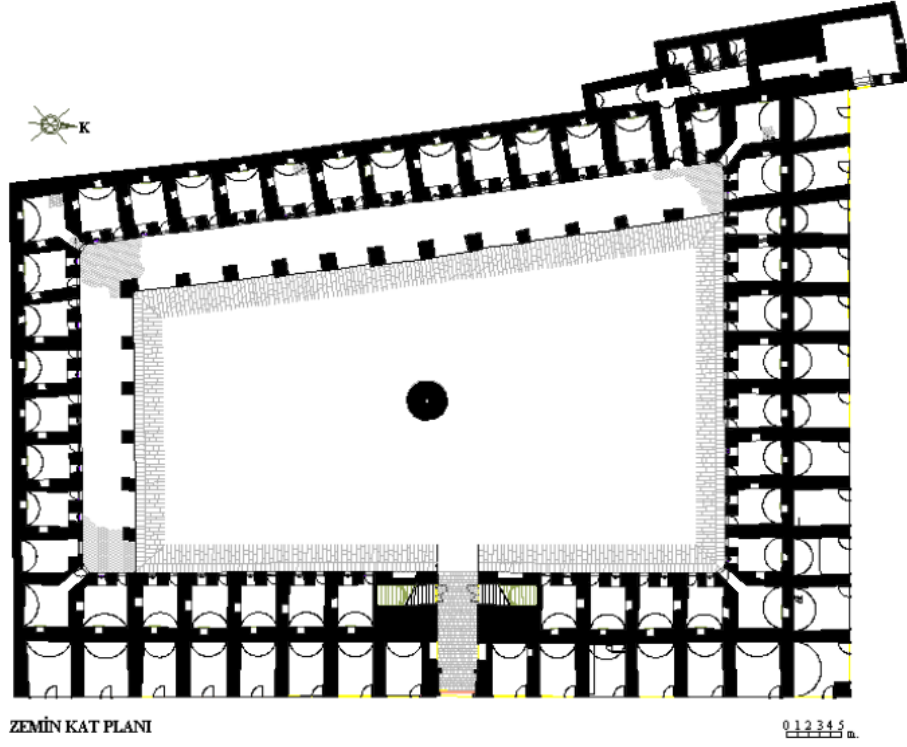
Fotoğraf 2 84.Taşhan (Voyvoda)1920 , Ali Sami Ülgen Arşivi (Ülgen, 2022)

Fotoğraf 2 85.Taşhan (Voyvoda) Genel Görüntüsü (2021)

Voyvoda Hanı dış ölçüler itibariyle 80.80x52.60 metrelik bir alanı kurulmuş dikdörtgen iki katlı bir yapıdır. Yay kemerli portal, kemerlerle takviye edilmiş 6.10 metre uzunluğunda beşik tonozlu bir koridorla 53.60x28.20 metre ölçülerindeki dikdörtgen avluya açılır (Seçgin, 1993, sy. 83-84). Kuzeyden güneye doğru kesme taş ve tuğladan yapılmış iki katlı dikdörtgen bir hanın ortasında geniş bir avlu vardır.

Hamamın her iki katında da odaların ve cami alanının bulunduğu avluya bakan revaklar vardır. Yapının sadece doğu yönündeki blokun birinci katında revak bulunmamaktadır (Akın, 2009, sy. 78).

Şekil 2 32.Voyvoda Han (Taşhan) Zemin Kat Plan Çizimi (Bilgen, 2014, sy. 530), (İşlenerek)

Fotoğraf 2 86.Voyvoda Han (Taşhan) Kuzey Doğu Görüntüsü (2021)

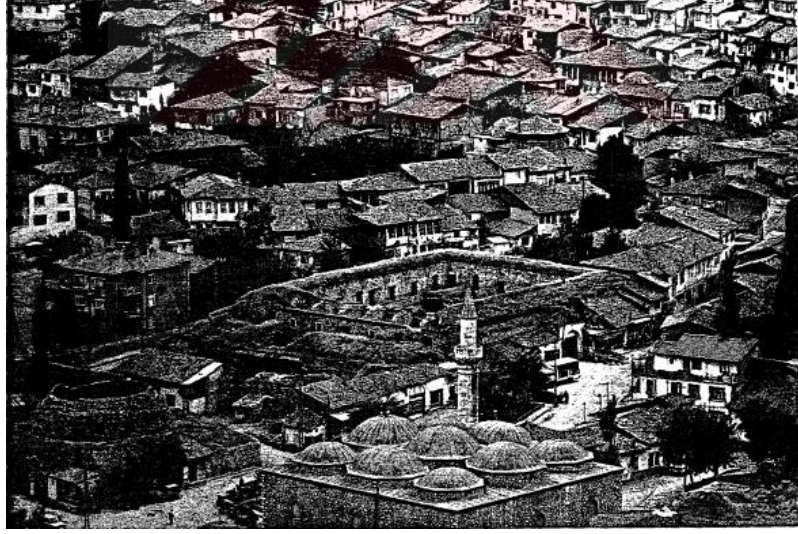

Fotoğraf 2 87.Taşhan (Voyvoda) Avlu Görüntüsü (2021)

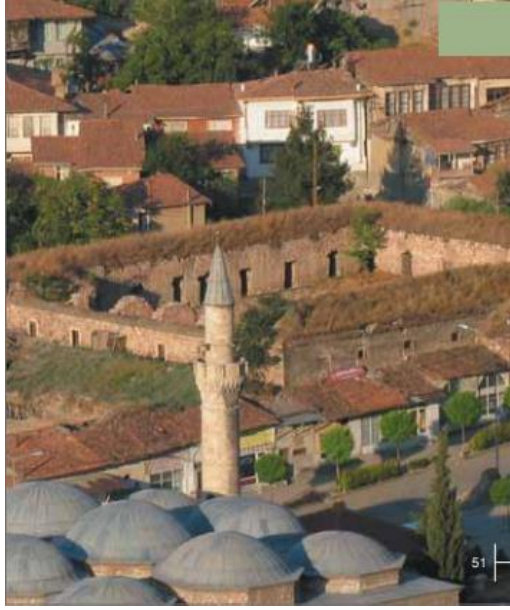
1939 depreminde han ağır hasar görmüş; doğu tarafındaki revak ve avlu girişlerinin kemerlerinin çoğu tahrip olmuştur. Binanın son restorasyonu 2007 yılında tamamlanmış ve bina orijinal görünümüne kavuşmuştur. Bu restorasyonlarda alt ve üst kat galeri pencereleri kaldırılmıştır. Belirli bir işleve bakılmaksızın restore edilen meyhanenin günümüzdeki işlevi orijinal işlevinden farklılık göstermektedir. Otel alanı küçük el sanatları atölyelerinin bulunduğu küçük dükkanlar ve ortadaki avlu çay bahçesi olarak hizmet vermiştir. Böylece yapının işlevi sadece yapının bütünlüğüne uygun olmakla kalmayıp, kentin yerel eserlerinin tanıtımına olanak sağlaması açısından da önem kazanmış ve özellikle bu yönleriyle vatandaşlar tarafından sıkça kullanılan bir yapı haline gelmiştir (Bilgen, 2014, sy. 529).

2.6.12. Deveciler Hanı

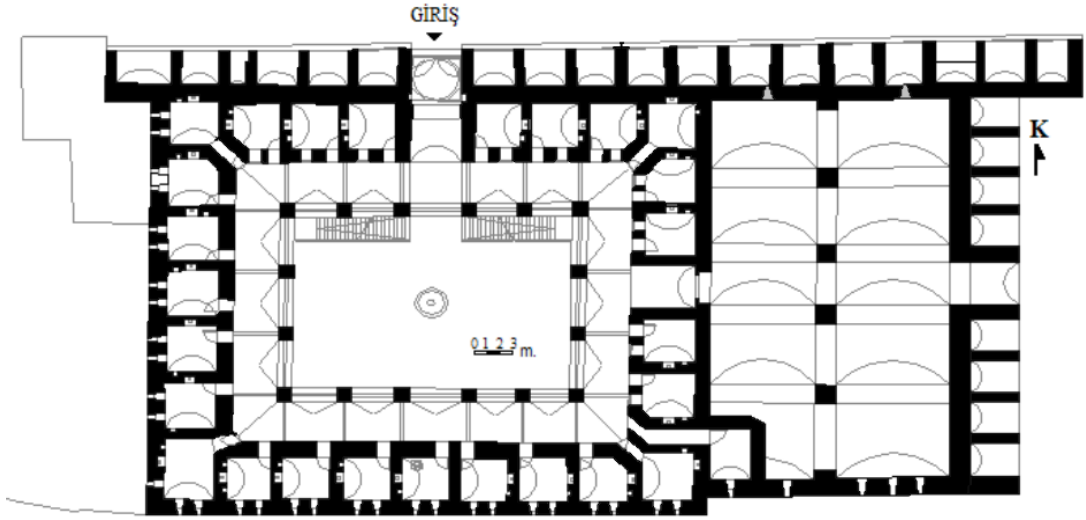
Takyeciler Cami'nin güneyinde Sulu Sokak'ta yer almaktadır (Akın, 2009, sy. 84). Yapının inşa tarihi veren kitabesi bulunmamaktadır. Ancak Plan şemasının bir şehir kervansarayı şeklinde olması ve Voyvoda Hanı ile gösterdiği plan benzerlikleri nedeniyle 17.yy.'a tarihlendirilebilir (Seçgin, 1993, sy. 90).

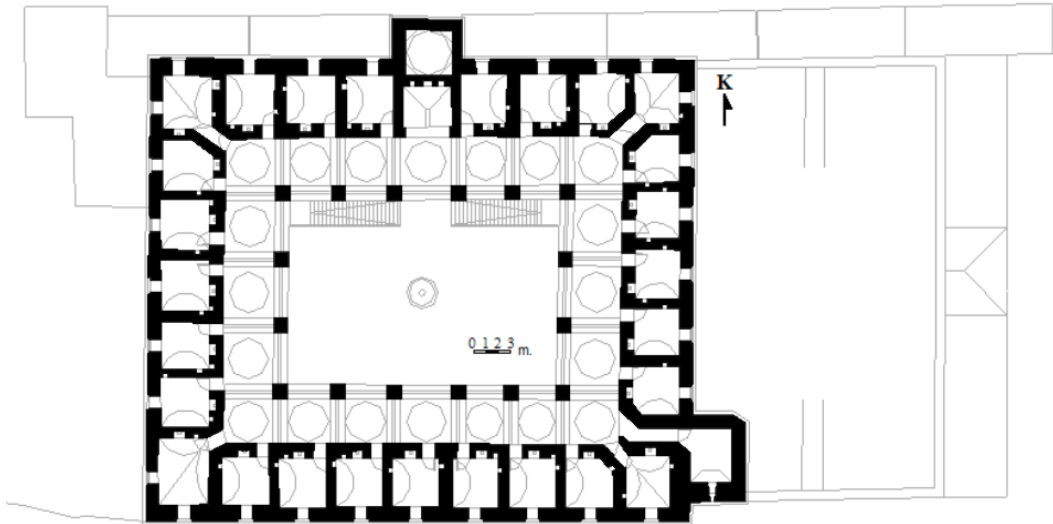
Fotoğraf 2 88.Deveciler Hamı Giriş (Kuzey) Cephesi (Seçgin, 1993, Resim.173)

Fotoğraf 2 89.Deveciler Hamı (T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı, 2010, sy. 51)

Şekil 2 33. Deveci Han Zemin Kat Planı (Akın, 2009, sy. 85), (İşlenerek)

Şekil 2 34. Deveci Han Birinci Kat Planı (Akın, 2009, sy. 85), (İşlenerek)

Han yapısına Taşhan'da olduğu gibi birbiri ardına gelen iki mekandan geçilerek girilmektedir. İlk olarak sivri kemerli kare planlı ve pandantif geçişli kubbe örtüsüne sahip olan mekandan sonra basık kemerle inşa edilmiş tonoz örtülü mekana geçilmektedir. Bu mekanlardan direkt olarak avluya geçiş sağlanmıştır. Avluda zemin katta köşe kısımlarda sütun ve revakların bir kısmı mevcuttur. Avluya girişi sağlayan koridor biçimindeki eyvan kısmının iki yanında köşe hücreleri de dahil dörder hücre bulunmaktadır. Üst katta ise giriş koridorunun üstüne denk gelen kısım geniş ve yuvarlak kemerli tonoz örtüsü olan bir eyvan gibi planlanmış ve bu kısmın yanına da dörder oda yerleştirilmiştir. Yapının avlusunun güney ve batı yönünde alt ve üst katlar

simetrik bir düzen gösterip, batı yönünde alt ve üst katta yedişer oda, güney yönünde ise dokuzar oda yer almaktadır. Hanın doğu cephesinin ortasındaki bölüm ise ahır kısmına geçilen bir koridor şeklinde olup bu koridorun iki yanında köşedeki mekanlar da dahil üçer oda bulunmakta olup, üst katta ise köşe mekanları dahil yedi oda yer almaktadır (Bilgen, 2014, sy. 511).

Fotoğraf 2 90.Deveciler Hanı Giriş (Kuzey) Cephesi (Seçgin, 1993, Resim.174)

Fotoğraf 2 91.Deveciler Hanı Avlusu (2021)

Deveciler Hanı moloztaş, tuğla ve derz ile inşa edilmiş kargir bir yapıdır. Yapı ve revak kemerleri ile üst örtü bütünüyle tuğla örgüye sahiptir. Kesme taş sadece dış

cephelere açılan pencere sövelerinde kullanılmıştır (Seçgin, 1993, sy. 92-93). Yakın zamanda restorasyon geçirmiş olan yapıda hiç süsleme bulunmamaktadır.

Fotoğraf 2 92.Deveciler Hanı Güney Cephesi ve Kuzey Cephesi Görüntüsü (2021)

Fotoğraf 2 93. Deveciler Hanı Batı Cephe Görüntüsü (2021)

Fotoğraf 2 94. Deveciler Hanı İç Mekanı Görüntüsü (2021)

2.6.13. Arastalı Bedesten

Nuri Savuran böyle bir yapı ile bilgileri çok hızlı bir şekilde bir deftere aktarmıştır. Savuran binanın, Tokat Sulu Sokak Cad. 124-140'ta bulunan on bir kubbeli büyük bir ticari yapı olduğunu ve Takeciler Camii'nin doğusunda Sulu Sokak'ta olduğunu belirtmiştir. Yapının peş peşe gelen Tokat depremlerinde ağır hasar gördüğünü, bu hasarın özellikle Bedesten'in iki yanındaki kapı ve kubbelerde olduğunu belirtmiştir. Binanın tuğladan inşa edildiğini, ne dışında ne de içinde herhangi bir süsleme bulunmadığı bilgisini ekleyerek yazısını sonlandırmıştır (Bilgen, 2014, S.561).

Fotoğraf 2 95. Bedesten – Savuran 1931-1955 (Bilgen, 2014, S.562)

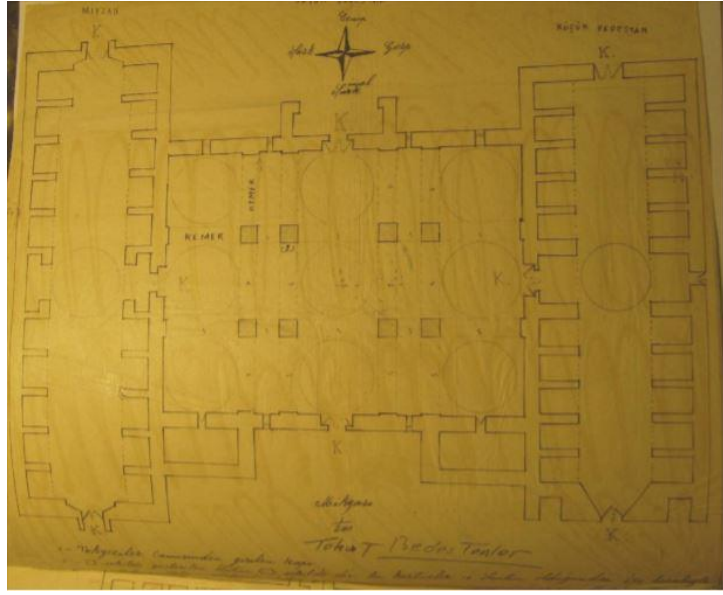

Fotoğraf 2 96. Bedesten – Savuran 1931-1955 (Bilgen, 2014, S.562)

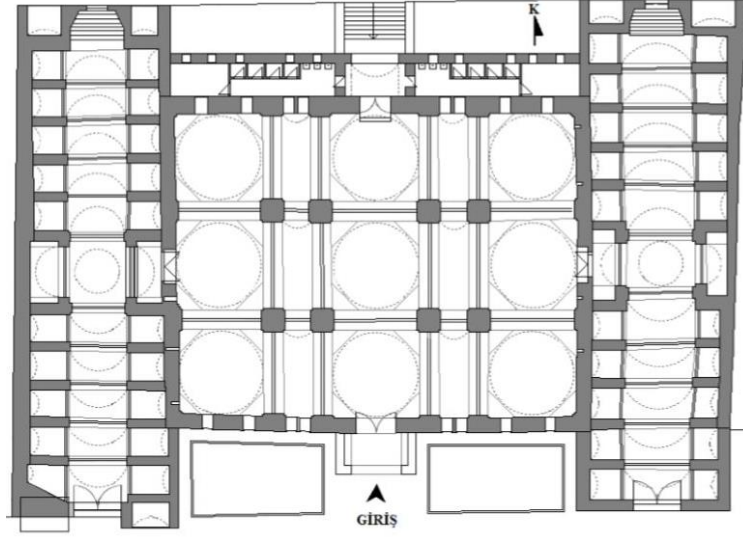

Fotoğraf 2 97. Arastalı Bedesten İç Mekan Görüntüsü

Arastalı bedestenlerden sayılması gereken Tokat Bedesteni, plan açısından üç hacimli bir yapıdır. Bunda, arasta kısmı bedestenin etrafını çevirmeyip iki yanda uzanmaktadır. Bedestenin dört kapısından ikisi bunlara açılmaktadır. Bir sokak üzerine karşılıklı dükkan sırasından meydana gelen bu bölümlerin dar kenarlarının ortalarında birer kapıları vardır. Bu iki yan hacim, adeta birer arasta bedestenidir. Nitekim, ortadaki kubbe örtülü bölümü Büyük Bedesten diye anılırken, yan hacimlerde Küçük Bedesten şeklinde adlandırılmaktadır. Bu adlandırma karşısında, yan hacimlerden, dışarıya üç kapısı olan bölümün de gerçekten bedesten olarak kullanıldığı sonucuna varmak gerekir. Bedestenin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Polonyalı Simeon Tokat Bedesteni'nin en geç XVI. Yüzyıl sonlarının yapısı olabileceğini söylemektedir (Akın, 2009. S.90).

Şekil 2 35.Bedesten plan çizimi 1/200 ölçek – Karagülle 1931-1955 (Bilgen, 2014, S.561)

Şekil 2 36.Arastalı Bedesten plan çizimi (Akın, 2009, S.90)

Fotoğraf 2 98.Arastalı Bedesten Genel Görüntüsü (2021)

Ortada yer alan ana bedestenin iki yanında uzanan üzeri örtülü arasta yapıları yer almaktadır. 13.80 x 12.00 metre ölçülerindeki kubbeli çarşı, dört çift kare sütunla desteklenen dokuz kubbeyle örtülüdür. Kapalı çarşının ana cephesinin giriş kısmı küçük bir eyvan özelliğindedir. Cephenin üst kısmında üçü kemerli, diğer ikisi mazgallı beş pencere bulunmaktadır. Bu bölüme ana giriş cephede kemerli ve geniş bir açıklık şeklinde yapılmıştır. Mimari açıdan dikkat çekici bir yapı olan Tokat Bedesteni taş bir yapıdır; Moloz, tuğla ve harçtan inşa edilmiştir. Üst örtü ve üst örtüyü taşıyan kemerler tuğladan yapılmıştır. 2008 yılında tamamlanan restorasyon çalışmaları sonucunda, dikkat çeken Tokat Bedesteni'nin tahrip olmuş yan mekanları orijinal görünümüne kavuşturulmaya çalışılmıştır. Ancak belirli bir işlev görmeden restore edilen yapı, 2012 yılında müze işlevine kavuşmuş ve eski yeri Gök Medrese

olan Tokat Müzesi Bedesten'deki yeni yerinde hizmet vermeye başlamıştır (Bilgen, 2014, s. 564).

Bedesten; Kıymetli kumaş, mücevher ve benzeri eşyaların satıldığı üstü kapalı, tüm mahfuz çarşıların ortak adıdır. O zamanlar önemli iktisadi kurumlar olsalar da bugünkü banka ve borsaların hizmetini veriyorlardı.

Arkeolojik ve Etnografik eserlerin sergilendiği karma müzelerden olan Tokat Arastalı Bedesten Müzesi, tarihi dokusuyla ve teşhir biçimleriyle dikkat çekmektedir. Müze olarak kullanılan Arastalı Bedesten'in bedesten bölümü arkeoloji salonu olarak düzenlenmiştir. Bedestenin batı cephesinde yer alan arasta Etnografya salonu olarak düzenlenmiştir. Doğu cephesindeki arasta ise bir bölümü eser deposu diğer bir bölümü de idari işler için ayrılmıştır. Müzenin teşhiri yapıya uygun bir biçimde yapılmıştır. Bedesten kısmı büyük bir sergileme alanı olarak kullanılmıştır. Bedesten bölümü arkeoloji salonu olarak düzenlenirken, batı cephede yer alan arasta bölümü etnografya salonu olarak düzenlenmiştir. Teşhir salonları yapıya uygun olarak düzenlenmiştir. Klasik sergileme tasarımları kullanılan müzede cam vitrin, orta vitrin ve duvar vitrini içerisinde eserler sergilenmektedir. Ayrıca bedesten kısmında payandalar arası taş kaideler ve duvara dayalı büyük taş kaideler üzerinde eserlerin sergilenmektedir. Arkeoloji salonunda; 1973- 1984 yılları arasında Tahsin Özgüç tarafından kazısı yapılan Maşat höyük buluntuları, Hitit dönemine ait kap kacaklar, dokuma aletleri, heykelcikler, çivi yazılı tablet, Frig dönemine ait kap kacaklar, Geç Kalkolitik döneme ait taş ve pişmiş topraktan eserler, Zile ilçesi Ağılı köyünde ele geçen Roma dönemine ait Apollon, Posedion, Nike heykelciklerinin olduğu bronz eserler grubu, Roma dönemine ait takı ve süs eşyaları, urneler, kandiller, şamdan eserler, lahitler, mezar stelleri, Bizans dönemine ait haçlar, mühürler, bilezikler, kâseler, Klasik dönemden başlayarak Zile, Tokat, Niksar kentlerine ait Roma şehir ve imparatorluk sikkeleri, Bizans ve İslami dönemlere ait sikkeler sergilenmektedir. Etnografya salonunda; halkın hayat tarzını, kültürünü temsil eden bakırcılık, yöresel kumaş süsleme sanatı örneği olan yazmalar, giyim kuşam, dokuma tezgâhı, erkek ve kadın takıları, aydınlatma araç gereçleri, kapı tokmakları, silahlar, barutluklar, hamam takımları ve mutfak eşyalarıyla Osmanlı dönemine ait tarikat eşyaları, yazı takımları,

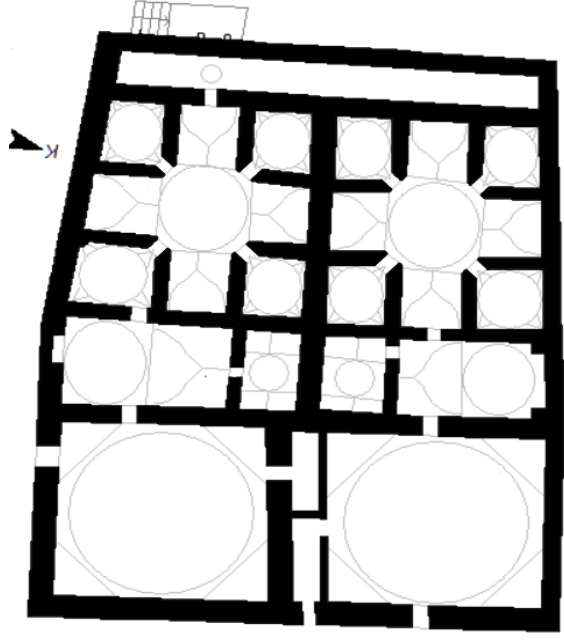
el yazması kitaplar, Tokat seramikleri, kilise eşyaları, ikonografik resimler, Aziz Kristina heykeli ve harita sergilenmektedir (Sezgin, 2020, sy.91).

Hamamlar

2.6.14. Mustafa Ağa Hamamı

Takyeciler Camii'nin kuzeyinde, tarihi kent merkezinde yer almaktadır. Hamam Tokat'ın ticari dokusunun bulunduğu bölgededir. Hemen güneyinde Tokat Bedesteni bulunmaktadır. Hamamın kesin inşa tarihi bilinmemektedir (Akın, 2009, sy. 130).

Erkekler ve kadınlar bölümlerinden oluşarak çift fonksiyonlu hamamlar grubuna giren yapının erkekler ve kadınlar bölümlerinin sıcaklık kısımları dört eyvanlı ve köşe hücreli olarak yapılmıştır. Hem erkek hem de kadınlar bölümlerinin soyunmalık kısımları içten kubbe, dıştan kubbe ile örtülü olup; erkekler bölümünün soyunmalık kısmının üst örtüsü üç bölümden oluşmaktadır. Girişten hemen sonra gelen bölüm kubbe, ortadaki kısım sivri tonoz, kuzeydeki küçük hücre de kubbe ile örtülüdür. Erkekler bölümünde yapılan bu düzenleme kadınlar bölümünde de tekrarlanmış olup; erkekler ve kadınlar bölümlerinin sıcaklık kısımlarında da simetrik bir şema göze çarpmaktadır. Ortada bulunan pendentif geçişli kubbelere, dört taraftan sivri beşik tonozlu eyvanlar açılmaktadır. Diagonal olarak yerleştirilmiş basık kemerli kapılarla bağlanan halvet hücrelerinin kubbe geçişleri ise Türk üçgenleriyle sağlanmıştır. Yapının külhan kısmı ise kadınlar ve erkekler bölümünün batı cephesini kaplamaktadır (Bilgen, 2014, sy. 450-451).

Şekil 2 37.Mustafa Ağa Hamamı Plan Çizimi (Bilgen, 2014, sy. 452), (İşlenerek)

Fotoğraf 2 99.Mustafa Ağa Hamamı Solda (Kadınlar Bölümü), Sağda (Erkekler Bölümü)

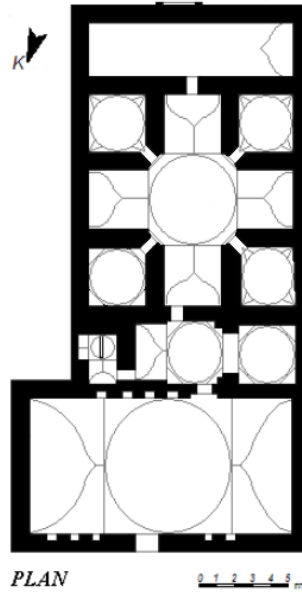
Fotoğraf 2 100.Mustafa Ağa Hamamı (Bilgen, 2014, sy. 453)

2.6.15. Paşa Hamamı

Tokat kent merkezinde, Erenler Mahallesi, Sulu Sokak'ın bitiminde dört yolun hemen köşesinde yer almaktadır. Hamamın doğusunda Deveci Hanı ile batısında bugün sadece kapısı günümüze gelmiş olan hamamla aynı vakıftan Paşa Hanı bulunmaktadır. Girişin üzerinde yer alan iki satırlık Arapça kitabesine göre Yörgüç Paşa tarafından H.838/M. 1435 tarihinde inşa ettirilmiştir (Akın, 2009, sy. 132).

Hamam günümüzdeki mevcut haliyle ılıkılık, sıcaklık ve camekân bölümlerinden oluşan tek hamam planında bir yapıdır. Genel olarak 16.90x 31.25 bir alana inşa edilmiş olan hamamın, camekân bölümü yaklaşık 7.35x14.25 m'lik bir alana sahip olup geçişi pandantiflerle sağlanmış ve aydınlık feneri olan bir kubbe ile örtülüdür. Camekân kısmına paralel olarak konumlandırılmış ılıkılık mekanının güney duvarından açılan bir kapı ile sıcaklık mekanına geçiş yapılmaktadır. Göbek taşının yer aldığı sıcaklık bölümünde kubbeli orta mekana açılan hamam, yaklaşık 3.25 metrelik bir derinliğe sahip üzerleri sivri beşik tonozla örtülü dört eyvan bulunmaktadır. Bu eyvanların köşelerinde kalan dört tane halvet odası ise, prizmatik Türk üçgeni geçişli kubbeleri olan 3 oda ve tromp geçişli kubbesi olan bir diğer oda şeklinde inşa edilmiştir. Külhan kısmı ise sıcaklığın güney tarafına yapılmıştır (Bilgen, 2014, sy. 458-459).

Hamamın duvarlarında kaba yonu ve moloz taş, kapı, pencere söveleri ile kemerlerinde ve giriş kapısının yüzünde kesme taş kullanılmıştır (Akın, 2009, sy. 132).

Şekil 2 38.Paşa Hamamı Planı (Akın, 2009, sy. 133), (İşlenerek)

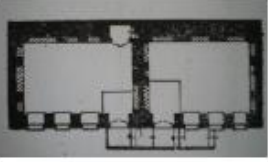
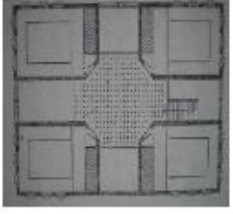
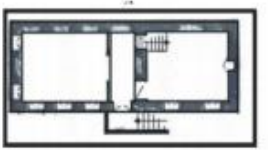
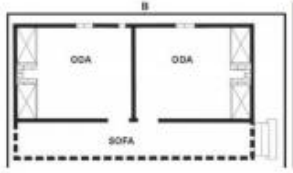
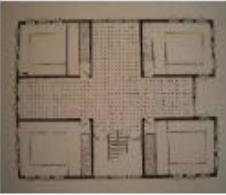
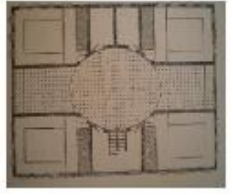

Fotoğraf 2 101.Paşa Hamamı Kuzeybatı Cephesi (2021)

2.7. SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERİ

Öncelikle yaşadıkları bozkır kültürünün bir yansıması olan çadırlı (yurt-oba) yaşam bölgelerinden, çeşitli aşamalardan geçerek bahçeli, cumbalı ve ağırlıklı olarak Haremlik ve Selamlık bölümlerinin olduğu Türk tipi evlerin planları, özellikle etkilendiği ve iletişim kurduğu toplumlar, kültürel yapılar, inanç sistemleri ve coğrafi bölgelerin etkisi ile şekillendiği gözlemlenen bir yapı formudur.

Türk ev planında oda ve sofa önemli ayrıcılardır. Türklerin bağımsız yaşam biçiminin ev içerisindeki birimleri olan odalar ile göçebe kültüründeki çadır arasında düzen ve plan yönünden bir örtüşme söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında Türklerin mesken yönünden kökeninin göçebe bir kültürden geldiği, Anadolu'nun farklı iklim bölgelerine göre buradan beslendikleri ve değişip geliştikleri söylenebilir (Gülebenzer, 2016, sy.9).

SOFASIZ PLAN TİPİ	DIŞ SOFALI PLAN TİPİ	İÇ SOFALI PLAN TİPİ	ORTA SOFALI PLAN TİPİ
			
			

Şekil 2 39.Geleneksel Türk Konutu Plan Tipolojisi (Talu ve Uzun, 2019, sy, 17)

Tokat Kenti Geleneksel Konut Dokusu bünyesinde barındırdığı konutların pek çok mimari ve kültürel özellikleri ile geleneksel türk evi konutu niteliğini taşımaktadır. Geleneksel Konut Dokusunun yerleşimi kentte mimari bütünlüğün ne denli kuvvetli olduğunu göstermektedir. Eski kentlerin birbiri ile uyumlu bir düzen içerisindeki mimari bütünlüğünü ve donatıları koruyabilmiş sokaklar, mahalleler, alanların kentsel sit olarak tanımlanmasıyla Tokat Kenti de bu tanımlama içerisinde yerini almış olup,

sadece konut bölgeleriyle değil, ticaret alanları, el sanatlarının yer aldığı bölgeler ile de kentin tarihi mirasını bütüncül olarak yaşatmaktadır (Akçay, 2013, sy.21).

Tokat'a 16. yüzyılda gelmiş olan Evliya Çelebi, bu kenti dört tarafında bağ ve bahçelerle çevrili olan, havası hoş bir şehir olarak tanımlamaktadır. Meyveleri lezzetli ve yumuşaktır. Her bağda bir köşk, bir havuz, bir çeşme ve çeşitli meyveler bulunur; Camileri, sarayları, köşkleri ve aşevleri ile şehre gelenleri kendisine hayran bıraktığını belirtmektedir. Kent, 16. yüzyılda başlayan gelişimini 17. yüzyıl ortalarına kadar devam ettirmiştir. 18. yüzyıl başlarında kentte bulunan Tournefort'a göre bölgedeki evlerin çoğu iki katlı olup çok iyi inşa edilmişlerdir. Su kaynaklarının zengin oluşundan dolayı her evin kendi çeşmesi olduğunu ve yağmur sularının evlerinin bodrumlarına girmesini önlemek için sokaklara kaldırımlar yapıldığı da belirtilmektedir (Akın, 2009, sy.157).

Tokat Şehri, iskan bakımından tarihi oldukça eski zamanlara uzanan bir beldedir. İlk ve orta çağların küçük fakat muhteşem bir şehridir. Geleneksel Tokat evlerinin mimari özelliklerinin Osmanlı dönemi yaşam kültürünün şekillendirdiği, ahşap malzeme ile oluşturulmuş "Osmanlı evi / Türk evi" olarak tanımlanabilecek özellikler olduğu görülmektedir. Ahşap malzeme bölgenin iklimine, malzeme kaynaklarına ve deprem riskine en uygun malzemedir (Paç ve Binan, 2019, sy. 284)

Tokat evlerinde yaygın olarak kullanılan üç ana plan tipi görülmektedir.

1)İkiyüzlü iç sofalı plan tipi: Ortadaki sofa kısmına iki yandan açılan odalar sistemidir. Bu çeşit evlerde iki yanda bulunan oda sayısı değişebilmektedir. Ancak Tokat'ta ikişer odalı tip tercih edilmiştir.

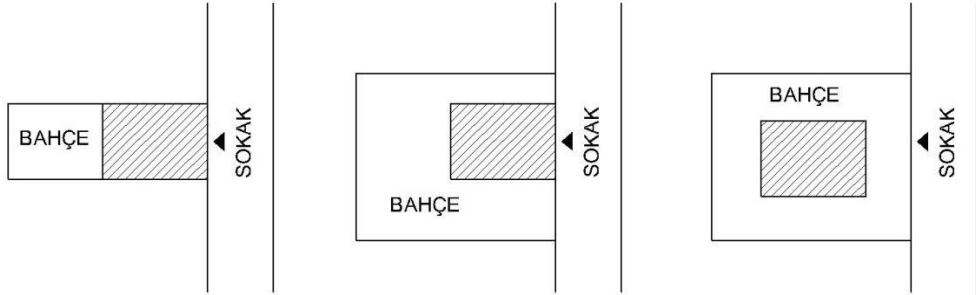
2)Üç tarafı odalı dış sofalı plan tipi: Sofanın bir yüzü dışarı açılmakta, diğer üç tarafı odalarla çevrilmektedir. Sofa bölümünden inişi sağlayan merdivenler ise odalar arasına gizlenmiştir.

3)Dış ve köşe sofalı plan tipi: Köşeye yerleştirilen sofa ve etrafını çevreleyen odalar bu plan tipini oluşturur. Bu planda merdiven sofanın bir köşesinde yer almaktadır (Yılmaz, 2012, sy. 32).

Geleneksel Tokat evlerinin karakteristik özellikleri şunlardır:

- Yerleşim yönünden çoğunlukla bitişik
- Sokak sınırlarını çevreleyen yapıda
- Küçük ölçekli planlar ve bu planların dışı vuruşuyla oluşan cepheler
- Kat sayısı
- Çıkmalar
- Planlamada genellikle iç sofalı plan tipinde oluşlar (Gülebenzer, 2016, sy. 21)

Geleneksel Tokat Evlerinin yerleşim planı genel olarak organik biçimde şekillenmiştir. Bu yerleşim konutun bulunduğu arazinin topoğrafik yapısı ve konut mülkiyeti ile doğrudan ilişkilidir. Konutların yerleşim planı sokak, ev ve bahçe üçlüsünün bir araya gelmesi şeklinde oluşmaktadır.

Şekil 2 40.Konutların Yerleşim Planı İlişkisi (Akçay, 2013,sy.25)

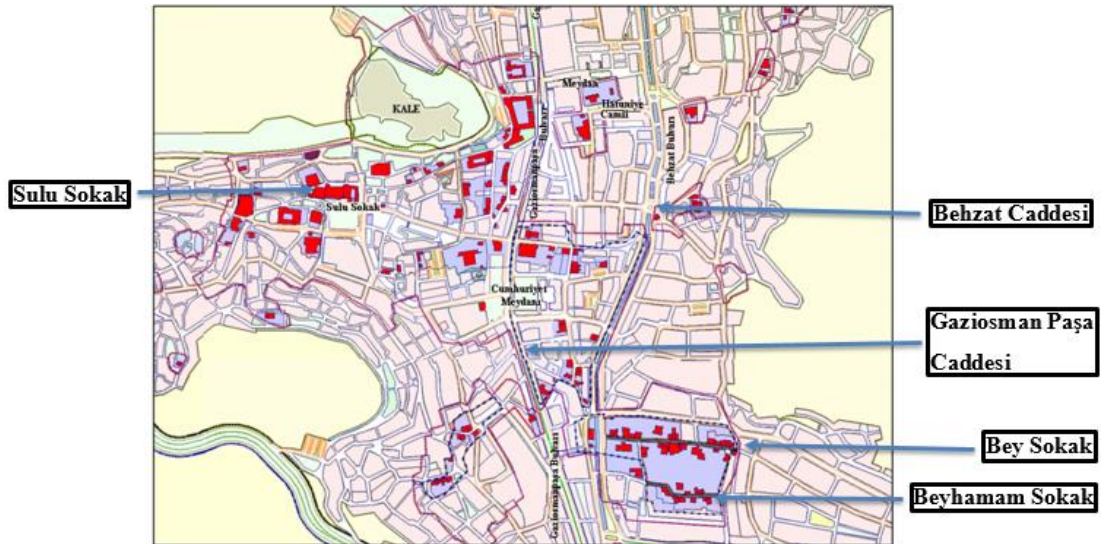

Fotoğraf 2 102.Sokaktan Konuta- Konuttan Bahçeye Giriş Örnekleri (2021)

Fotoğraf 2 103.Sokaktan Bahçeye- Bahçeden Konuta Giriş Örnekleri (2021)

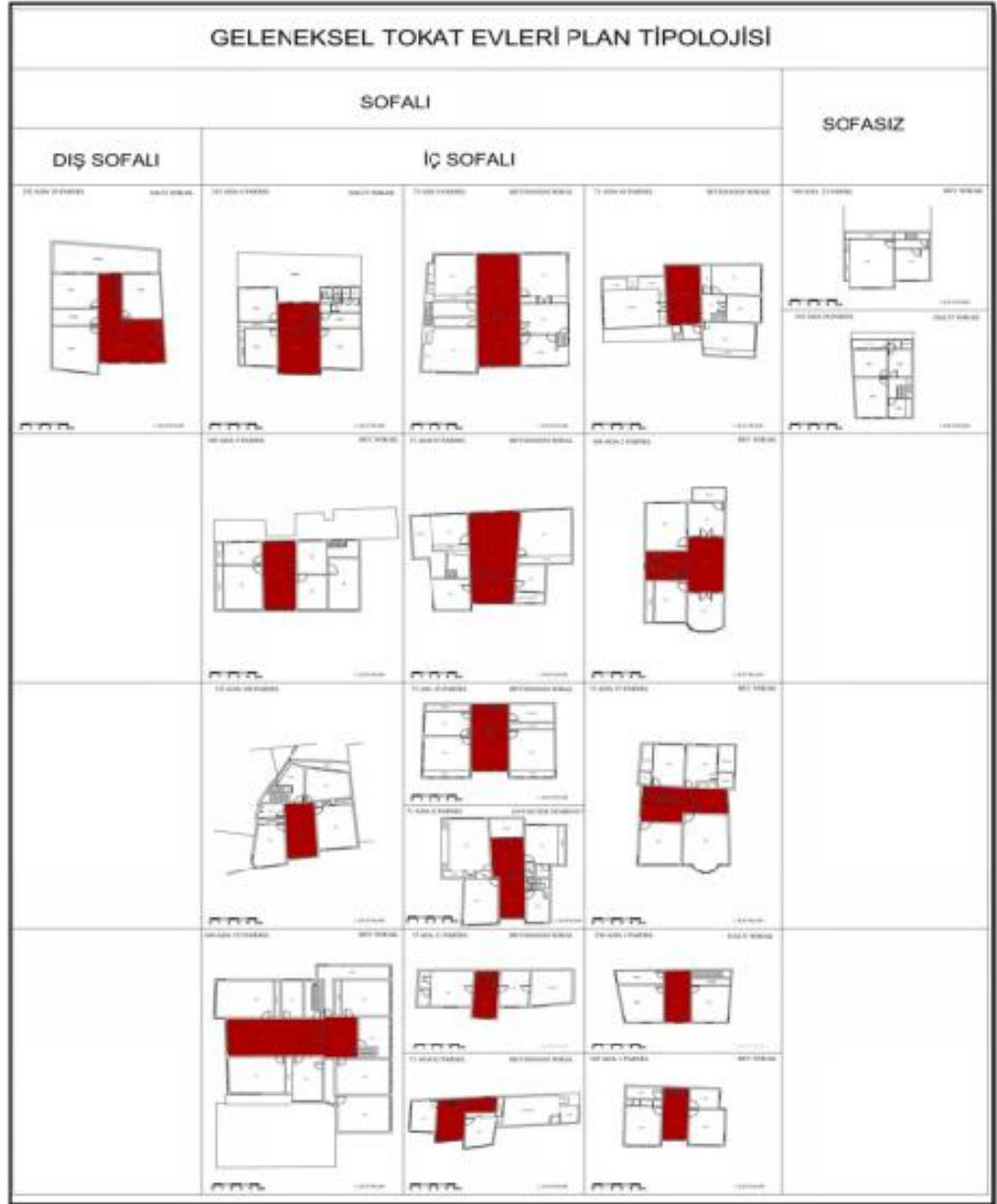
Tokat'ın tescilli konutları kale eteklerinde ve Behzat dersi çevresinde yoğunlaşmaktadır. Sulu sokak, Halitbey sokak, Bey sokak ve Beyhamam sokak, tescilli konutların sıkça görüldüğü yerleşimlerdir. Kent ölçeğinde cephe özelliklerini koruyan ve siluet veren sokaklar olarak tanımlanabilir. Tokat Belediyesinin ve Valiliğin ortak yürütmüş olduğu çalışma ile Tokat sivil mimarisi ve sokak sağlamlaştırma uygulamaları 2004 yılında başlanmış bir kısmı tamamlanmış olmasına karşın, belirtilen sokaklarda çalışmaların devam ettiği görülmektedir.

Şekil 2 41.Tarihi yapıların yoğun olduğu kent merkezi (Akın, 2009, sy. 11), (İşlenerek)

Tokat evleri genellikle iki katlıdır. İki kat arasında asma kat bulunmaktadır. Zemin katta taş ev, ofis, bodrum katı ve odunluk gibi yapılar bulunmaktadır. Bir veya

iki odalı asma kat daha düzdür ve kışın oturmak için kullanılır. Hemen hemen tüm konutlarda birinci kat servis işleri için ayrılmıştır. Aslında bu tip tasarım sadece Tokat'ın bir özelliği değildir. Genel olarak, bu 19. yüzyıl Türk konut mimarisinin ayırt edici özelliklerinden biridir. Orta sofa, geleneksel Tokat yerleşim düzeninin yaşam biçimini belirleyen unsurdur. Duruma göre hemen hemen tüm Tokat evlerinde dış ve iç sofa olmak üzere iki ana tip yerleşim kullanılmıştır. Evlerin ana cepheleri sokağa bakmaktadır. Gösterişsiz cephelere sahip evlerin ortaya çıkması dikkat çekicidir (Gülebenzer, 2016, sy. 18).

Şekil 2 42. Geleneksel Tokat Evleri Plan Tipolojisi (Paç ve Binan, 2019, sy. 289)

GELENEKSEL TOKAT EVLERİ CEPHE TİPOLOJİSİ			
ÇIKMALI			ÇIKMASIZ
TEK ÇIKMALI	ÇİFT ÇIKMALI	TÜM CEPHE GENİSLİĞİNCE ÇIKMALI	

Konutların pek çoğunun cümle kapıları kanatlıdır. Bahçe, bağ ve avlu kapıları ise taç tepelikli ahşap veya kerpiç olup, yük hayvanlarının girebileceği yükseklik ve genişlikte yapılmıştır. Kapıların kanatları çam kerestelerinden yapılmış ve arkalarından ahşap kuşaklarla bağlanmıştır. Kuşak aralarına konulan çapraz veya düz silme demirler çivilerle perçinlenmiş, demir ustalarının yaptığı bir dizi aksesuar belirli kurallar içinde kapıya monte edilmiştir. İç kapılar ayna ve çerçeveden yapılma sade ve tek kanatlıdır.

Fotoğraf 2 105.Tokat Kenti Geleneksel Konutlarının Kapı Örnekleri

Tokat evleri genel olarak malzeme kullanımı açısından ele alındığında yaygın olarak evlerin yapımında hımış tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Bu teknik ahşap çatkılarla oluşturulan yapı aralıklarının kerpiçle doldurulmasından ibarettir. Duvarlar ise samanla karıştırılan çamur harçla sıvanmakta ve daha sonra evi yaptıranın ekonomik durumuna göre ya o haliyle bırakılmakta ya da badanadan sonra alçı ve ahşap aplikasyonlarla daha da zengin bir hale getirilmektedir. Evlerin zemin kat taşılığı blok taşlarla kaplanmış olup diğer kısım zeminleri ise sıkıştırılmış topraktır (Yılmaz, 2012, sy.31).

2.7.1. Halit Sokak

Halit Sokak, Tokat şehrinin ilk yerleşim merkezindeki gelişmeyle oluşan sokaklardan biridir ve kaynaklar, şehirdeki gayrimüslimlerin çoğunluğunun bu sokakta yaşadığını belirtmektedir. Kaynaklar, cadde üzerinde günümüze ulaşmamış

ancak gayrimüslimler için yapılmış iki kilisenin olduğundan da bahsetmektedir (Paç ve Binan, 2019, s. 291).

İlçe merkezindeki Bedestenlerden başlayarak doğuda Pervane hamamına bağlanan Halit Sokak Caddesi üzerinde 24 adet geleneksel ev ve 10 adet yeni konut bulunmaktadır. 9 geleneksel ev tescilli olup 4'ü restore edilmiştir (Erkara, 2019, sy. 70).

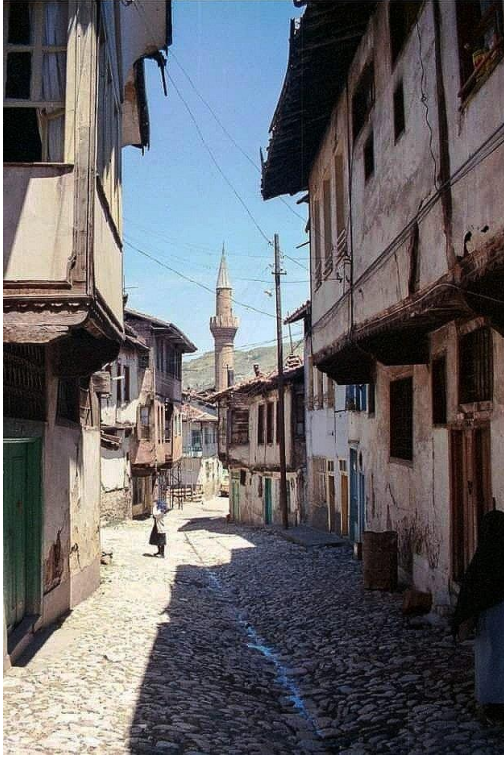

Şekil 2 44.Halit Sokak, konumu ve sınırları (Erkara, 2019, sy. 71)

Halit sokak'daki geleneksel konut dokusu arazinin eğimi ve parsellerin mülkiyet durumlarına göre organik bir biçimde ve çoğunlukla bitişik nizamda oluşmuştur. Sokak yapısını konutların ön cepheleri belirlemektedir. 19 yy. Türk tipolojisine göre şekillenen konutlar genellikle 2 ve 3 katlı olarak iç sofalı olarak inşa edilmiş, bahçe arka tarafta yer almakta olup, komşu düzende olmayan evlerin girişinin serbest konumlu olduğu görülmektedir.

Şekil 2 45.Halit Sokak 242 Ada Sokak Silüeti (T.İ. K.T.M. Arşivi), (Akçay, 2013, sy.37)

Fotoğraf 2 106.Halit Sokak (Yahudi Sokağı) 1980(Solda), Hasan Erdem Arşivi (twitter.com), Halit Sokak (Yahudi Sokağı) 2021 (Sağda)

Evlerin yerleşimi kural olarak Türk evlerinin tipolojisine uygun bir iç sofalı planlıdır. Arazi genellikle mutfak, banyo, tuvalet, işyeri, depo gibi mekanlara bölünürken, binaların üst katları yaşam alanları olarak tasarlanmıştır. Rezidanslar 2 veya 3 katlıdır. Konutların bir kısmında ara kat bulunduğu gibi büyük bir kısmında ara kat mevcut değildir. Plan düzeninde yapılan değişikliklerin, özgün plan düzeninin bozulmasına yol açtığı gözlemlenmektedir.

Halit Sokakta bulunan konutlarda cepheler özgünlüğünü korumuş ve çıkmalı cepheler olarak ön plana çıkmaktadır. Cephelerdeki çıkmalar sofanın plandaki yerine göre kurgulanmıştır. Cephe düzeni incelendiğinde plan düzenini anlayabilmek mümkündür. Sokaktaki konutlarda plan kurgusu genel olarak benzer olsa da çıkmalardaki farklılıklar ile cepheler zenginleştirilmiştir. Sokaktaki kapı ve pencerelerin değiştirilmesi sebebiyle cephelerin bir kısmının özgün düzeninde bozulmalar gözlemlenmektedir.

Halit Sokak'ta yeni yapılan yapıların tamamı betonarme olarak inşa edilmiştir. Geleneksel yöntem ile yapılan konutların yapım sistemi kentteki diğer geleneksel

konutlarla benzer özelliktedir. Konutlar, fazla derin olmayan bir yığma taş sistemi topraktan bağıntısı kesilmiş şekilde tasarlanmış, sonrası ise ahşap çatkı arası kerpiç dolgu malzeme ile oluşturan ahşap karkas sistemdir.

2.7.2. Bey Hamam Sokak

Beyhamam ve Bey Sokak Evlerinin Özellikleri Çalışma alanı içinde bulunan evlerin mimari özellikleri yerleşim, plan ve cephe açısından incelenmiş ve tipolojileri oluşturulmuştur.

Yerleşim

*Sokak-bahçe- ev ilişkisi

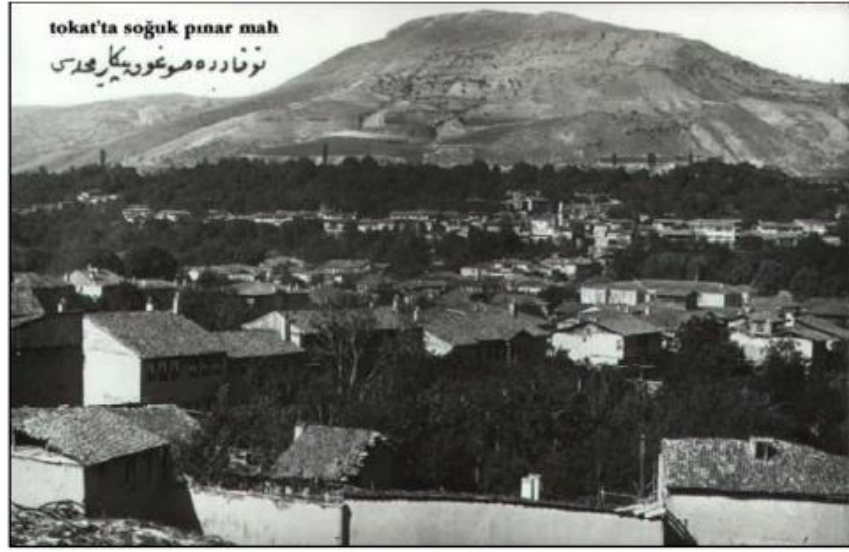
*Evlerin bahçeleri

*Evlerin bir arada bulunuş biçimleri

Sokak, bahçe ve ev üçlüsünün bir araya gelmesi iki şekilde olmaktadır. Biri sokaktan dolaysız eve giriş ve evden bahçeye çıkış, diğeri de sokaktan bahçeye giriş ve bahçeden eve giriş şeklindedir (Akın & Özen, 2010, sy.174).

Şekil 2 46.Bey Sokağı, konumu ve sınırları (Apple Inc., 2012-2019'dan işlenerek)

Fotoğraf 2 107.1900'lü yılların başında Soğukpınar Mahallesi (Bey Sokak ve BeyHamam Sokak) (Akın, 2009, sy. 157)

Şekil 2 47.Beyhamam Sokak - Sokak Silüeti (Akın, 2010: 173)

Şekil 2 48.Beyhamam Sokak Konum ve Sınırları (Akın & Özen, 2010, sy.174).

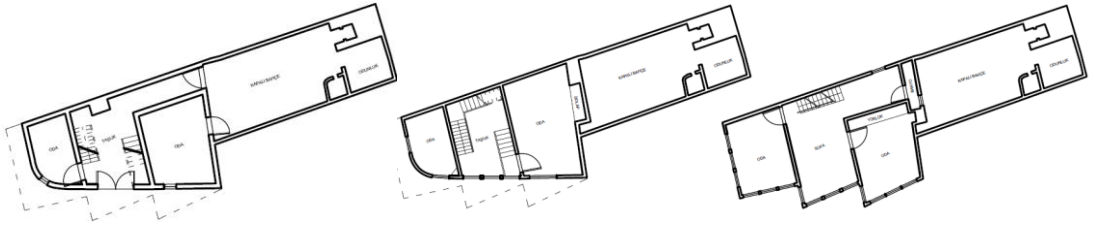
Tokat sivil mimari eserlerinin özgünlüğünü koruyup korumadığını anlamak için tipoloji çalışması yapılmıştır. Bu çalışma doğrultusunda; Mahmut Akkok'un Tokat Şehrinin Eski Evleri adlı çalışmasında yer alan Yağcızade Abdullah Evi ve ulaşılabilen tüm eski görsel sivil mimari yapıların eski tarihli sokak fotoğrafları incelenmiştir. İncelemeler doğrultusunda tokat evlerinin özgün mimari unsurları tipolojisi belirlenmeye çalışılmış, Bey hamamı ve Bey Sokak içerisinde yer alan yapılar da bu tipolojiye göre incelenmiştir.

Fotoğraf 2 108.Bey Hamam Sokak Konut Mimarisi (Solda) (Akçay, 2013,sy.146) (2021) Görünümü (Sağda)

Bey hamam sokakta yer alan bitişik nizamlı yapılar 3 katlı ve sokağa çıkmalı vaziyettir. Yapılara giriş bey Hamam sokağında bulunan çift kanatlı ahşap kapılardan sağlanmaktadır. Kıрма çatılı olan yapılar, ahşap saçaklı ve alaturka kiremit kaplamalıdır.

Yapılar sokak sağlamlaştırma kapsamında onarılmıştır. Ancak yapılar detaylı incelendiğinde 1. Katta yer alan pencere açıklığı belirlenen form ve tipolojiye uymamaktadır. Yine ikinci katta yer alan pencereler belirlenen özgün tipolojiye uymamaktadır. Yapı girişinde bulunan kapı da muhtes çift kanatlı ahşap kapıdır. Kapı üzerinde yer alan tepe pencereleri ve pencerelerde bulunan demir korkuluklarda özgün tipolojiyi yansıtmamaktadır.

Şekil 2 49.Bey Hamam Sokak Konut Planı Zemin, 1. Ve 2. Kat Planları (Akçay, 2010,sy.138)

Sokak bitiminde yer alan 71 ada 62 parselde yer alan yapının eski ve yeni tarihli görselleri karşılaştırıldığında, cephede yer alan muhtes yeşil renkli pencerenin kaldırılıp, yerine özgün form ve tipolojiye uydun ahşap pencereler yapıldığı gözlemlenmiştir.

Fotoğraf 2 109.Bey Hamam Sokak Konut (Solda) (Akçay, 2013, sy.144)(2021) Görünümü (Sağda)

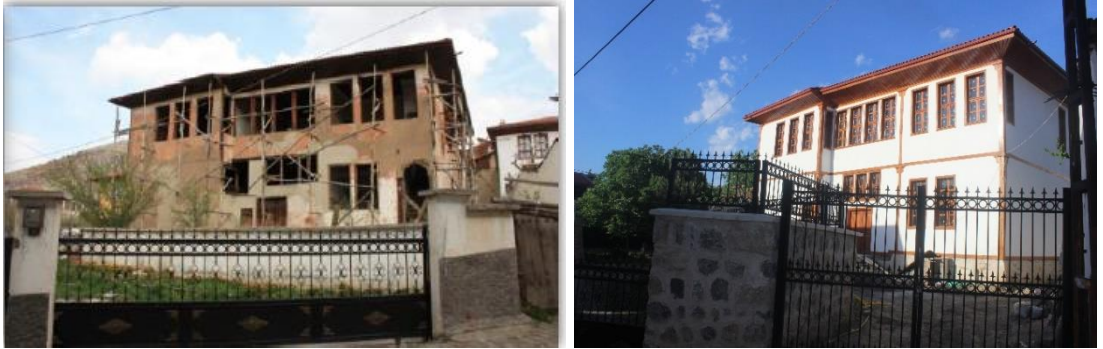
Tokat Belediyesinin ve Valiliğin ortak yürütmüş olduğu çalışma ile Tokat sivil mimarisi ve sokak sağlamlaştırma uygulamaları 2004 yılında başlanmış bir kısmı tamamlanmış olmasına karşın, 71 ada 65 parselde yer alan yapı henüz bakım ve onarım görmemiştir. Yapının Bey Hamam sokağında bulunan ana giriş kapısı, muhtes çift

kanatlı ahşap penceredir. Pencere üzerinde eyer alan tepe penceresinin de muhtes olduğu düşünülmektedir.

Fotoğraf 2 110.Bey Hamam Sokak Konut (Solda) (Akçay, 2013, sy.139)(2021) Görünümü (Sağda)

Sokak bitiminde yer alan yapı incelendiğinde, 2 fotoğrafta yer alan kapı boylarının eşit olmadığı ve yol kotunun yükseltildiği görülmektedir. Yapıya girişi sağlayan çift kanatlı ahşap kapı ve tepe penceresinin özgün tipolojide olduğu düşünülmektedir. Çıkmaları taşıyan ahşap konsolların boylarının kısaltıldığı ahşap alınlarından anlaşılmaktadır. Yapıda yer alan pencerelerin özgün form ve tipolojiye uygun olduğu düşünülmektedir.

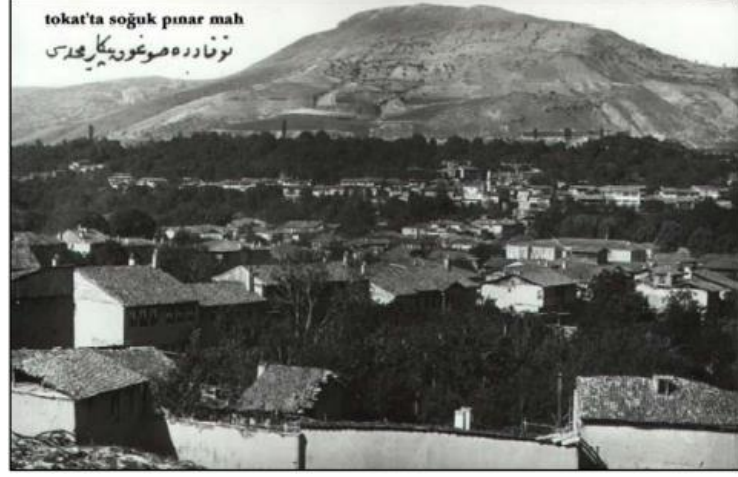

Fotoğraf 2 111.Bey Hamam Sokak Konut Mimarisi (Solda) (Akçay, 2013,sy.146)(2021) Görünümü (Sağda)

2.7.3. Bey Sokak

Günümüzde pek çok tarihi merkezinin baskı altında hızlı ve çarpık kentleşme ile karşı karşıya olduğu bilinmektedir. Tokat kent merkezinin de önemli sorunlarından birisi hızlı kentleşmedir. Kentin merkezinde yer almasına rağmen hiçbir değişime

uğramadan varlığını sürdüren bey sokak kentin yerleşim ve mimari özelliklerini analiz etmek için önemli yere sahiptir.

Fotoğraf 2 112.1900'lü yılların başında Soğukpınar Mahallesi (Bey Sokak ve BeyHamam Sokak) (Akin, 2009, sy. 157)

Bey Sokak kaleden uzak ve kentin Behzat Deresi adı verilen derenin yanıbaşında konumlanmaktadır. Sokak içerisinde Pek çok tarihi evin yanı sıra bu alanda önemli anıtsal yapılar da bulunmaktadır. Bu yapılar Mevlevihane, Mevlana Hamamı, Yolbaşı Mescidi, Vakıf Ev, Tokat Saat Kulesi ve Hacıbehzadi Camii'dir.

Şekil 2 50.Bey Sokak Cephe Siluetleri, (Akin, 2009, sy. 158)

2.7.3.1. Vakıf Ev (Musluoğlu Konağı)

Tokat'ta 18. yüzyıla ait en erken tarihli konut Beyhamam Sokak'taki Vakıf Ev'dir. Mevlevihane müstemilatı olarak yapılan yapı basık bir zemin kat ve üst kattan oluşmuştur. Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce restore edilip müze olarak kullanılan yapının inşa malzemesi, ahşap karkas arası kerpiç doludur (Akın, 2009, sy. 159).

Fotoğraf 2 113. Vakıf Ev (Musluoğlu Konağı) (2021)

2.7.4. Sulu Sokak

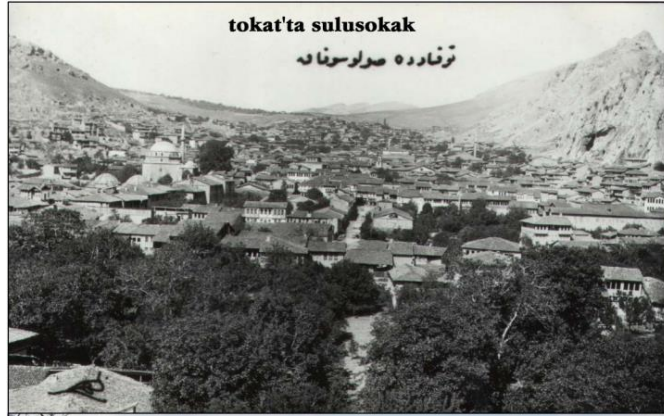
Kentin ilk yerleşkesi comana antik kent ve sonrasında kalenin kuzey-Güney yönünde yerleşmesi ile ilk kurulan mahalle Sulusokak olarak bilinmektedir. Prekapitalist kentlerin temel özelliklerini 18. yüzyıl Tokat'ında da görmek mümkündür. Prekapitalist kentlerde konut ile işyeri farklılaşması yoktu. Konutlar aynı zamanda iş yeri, dinsel binalar, eğitim hatta alışveriş merkezi fonksiyonunu görmektedir. Tokat Sulusokak da genellikle iki katlı evlerin alt katlarında zanaatkârlar, sanatlarını yaparlar, üst katında barınırlardı (Kacatürk ve Şengül, 2014, sy.393).

Tokat kentinin en eski ticaret merkezi kalenin güneyinde bulunan Sulu Sokak ve çevresidir. Zamanla büyüyen kent Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde 3 önemli alan oluşturmuştur. Biri Sulu Sokak ve çevresi, diğeri günümüzde Cumhuriyet

Meydanı denilen Ali Paşa Camii ve çevresi, üçüncüsü de Hatuniye (Meydan) Camii, Taşhan ve Gökmedrese arasında kalan alandır (Akın & Özen, 2013, sy.26).

Şekil 2 51.Tournefort'un Meydan Semti'ni ve Sulusokak'ı gösteren gravürü (Tournefort, 1714), (Erkara, 2019, sy. 55)

Fotoğraf 2 114.Tokat Sulu Sokak, (Akın, 2009, sy. 18)

Fotoğraf 2 115.Tokat Sulu Sokak (2021)

Kentlerdeki dönüşümü anlamak ve anlamlandırmak kentsel kimliği ve tarihi sürekliliği taşıyan sembolleri anlamakla mümkün olacaktır. Bu sembollerden birisi de tarihi şehir merkezleridir. Günümüzde unutulmuş ve modern kent planlamalarında geri plana itilebilen tarihi merkezler, kentin kuruluş dönemlerinden itibaren kentliye ve yaşam biçimlerine hizmet etmiş mekânlardır. Kentlerin çağın koşullarına göre sürekli bir dönüşüm ve değişim içerisinde olması tarihi çevrelerden bağımsız olarak düşünülemez. Tarihi çevreler bu sürecin bir parçasıdır. Bu süreç içerisinde eskiyen, yıpranan, baskı altında kalan tarihi dokuların, çeşitli politikalarla yeniden kazanımı arzu edilmektedir. Tarihi çevrelerde yeniden canlandırma stratejileri kapsamında yeni yapı yöntemi, tarihi dokuların yeniden kazanılması bağlamında uygulanacak politikalardan biridir. Eski şehir merkezlerinin modern şehir anlayışlarınınca kaybolduğu bir ortamda kente yeniden kazandırılması kentin tarihsel sürekliliği açısından değerli olacaktır (Korumaz & Eraslan, 2019, sy.412).

Tarihi dokusu bozulan ve sağlıklı yapıların geliştiği tarihi kent merkezinde (Sulusokak çevresi) 2018 yılı başında Tokat Valiliği, Tokat Belediyesi ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA) iş birliği ile Kültür Yolu ve Sulusokak Caddesi Sağlıklaştırma Projesi ilan edilmiş, proje kapsamında kentsel koruma ve canlandırma çalışmalarına başlanmıştır. Bu proje ile tarihi kent merkezinin yeniden canlandırılması ve turizme kazandırılması hedeflenmektedir.

“Tokat’ın önemli tarihi bölgelerinden olan Sulusokak Sokağı, Selçuklu, Danişmentli ve Osmanlı eserleriyle adeta açık hava müzesi görünümündedir. Sulusokak Caddesi’nde proje kapsamında, sivil mimari yapıların cephe giydirmeleri yaptırılarak tarihi yapılar tekrar canlandırılacak ve bu mahaldeki ticari faaliyetlerin artırılması sağlanacaktır.” cümleleri ile ifade edilmektedir. (Hardal, 2022, sy.1311)

özellikleri ile birlikte gelecek kuşaklara iletilmesi hedeflenmelidir. Çok katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi öneminin ortaya konması ve turizm potansiyelinin sağlanabilmesi için alanın güçlü ve zayıf yönleri ile alanın sahip olduğu fırsat ve tehditleri dikkate alarak koruma politikaları ve koruma ilkelerini belirleyip bu veriler çerçevesinde fiziksel ve işlevsel müdahalelerde bulunulması gerekmektedir.

Ülkemiz, zengin kültürel mirası ile kültür varlıklarını bir bütün olarak sahip çıkarak korunmalarında sorumlulukları yüksek ülkelerin başında gelmektedir. Mimari miras; ortak hafıza ve tarihsel ayrıntılar, ortak aidiyet, kültürel kimlik ve mimari dokuya altyapı oluşturan somut olmayan kültürel miras ve çevre ile birlikte ele alınmalıdır. Benzer şekilde, kültürel miras sadece geçmiş ve eski toplumların izleri ve tanıkları olarak nitelendirmek ve bu şekilde yalıtmak bu değerlerin korunmasında önemli bir etken olan insanı dışarıda bırakmaktadır. Kültürel miras sürekliliği olan ve içinde bulunduğu toplumun kimliğinin yeniden doğrulayan ve günümüzdeki yeri de süreklilik içinde önem taşıyan değerler toplamı ve birbirleriyle olan etkileşimidir (Muşkara, 2017, sy. 445).

Tokat şehrinin çok katmanlı tarihi merkezinde değişim ihtiyaçlarının etkin ve verimli bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi ve karşılanması ancak ilgili ve yetkili kişilerin, her kurumun içinde yer aldığı bir halk ve halk bilincinin oluşturulmasıyla mümkündür. Bu sebeple yönetim planının oluşturulma sürecinde toplantılar düzenlenmelidir. Toplantılar alan için hazırlanan (SWOT) analizlerinin ve koruma politikalarının oluşturulmasında önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÇOK KATMANLI TARİHİ KENT MERKEZLERİNİN KORUNMASI İÇİN YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ

Koruma sorunlarının temelinde kültürel mirasa yönelik bilinçsiz tutum yatmaktadır. Uzun bir süreç içeren koruma çalışmalarında sabır, anlayış ve farkındalık son derece önemlidir. Bu nedenle koruma araştırmalarından beklenen sonucun alınabilmesi ve sürekliliğin sağlanabilmesi için ilk adım koruma bilincinin oluşturulması olmalıdır. Geçmişten günümüze tüm uygarlıklara aynı duyarlılıkla, hangi ideolojiden olursa olsun, ne yazık ki henüz hak ettiği değeri kazanmamış kültürel mirasımıza duyarlılıkla yaklaşmaya çalışan bir bilincin oluşturulması gerekmektedir. Bu, erken yaşlardan başlayarak uzun süreli yetiştirme ve eğitim ile mümkündür.

Tarihi bir bölgede yaşayan bireylere baktığımızda, güvenlik duygusu ancak çevrelerindeki değerlerin farkına varıp onları kabul ettikten sonra oluşabilmektedir. Bu nedenle okul çağından başlayarak tüm kişilere bölge ile ilgili bilgiler aktarılmalı ve yaşadıkları bölgenin değeri de anlatılmalıdır. Koruma çalışmalarının başlatılması ve sürekliliğinin sağlanması için halkın katılımı esastır. Bu da ancak farkındalıkla mümkündür. Koruma bilincinin oluşturulması sürecinde Tokat başta olmak üzere çevre illerdeki yerel yönetimler ve üniversiteler tarafından akademik araştırmalarla desteklenerek halka yönelik eğitimler verilmelidir.

Ülkemizde ulusal ölçekte korunan kültürel miras alanlarında alan yönetimi planı uygulanmamaktadır. Ancak farklı kültür katmanları ile oluşan tarihi alanlar özgün kültürel nitelikleriyle birlikte güncel kent dinamikleri değerlendirilerek bütün olarak korunmalıdır. Bu yaklaşım; Sürdürülebilir entegre korumada, kaynakların verimli kullanılmasını sağlayan bir "arazi yönetimi" modeli sağlar. Bu nedenle sürdürülebilir koruma, modern bir yaklaşım olan saha yönetimi yaklaşımı ile tarihi bir çevrede uygulanmalıdır. Ayrıca yerleşimlerin tarihlerinde var olan uygarlıkların ve

izlerinin koruma uygulamalarına dâhil edilerek koruma uygulamasının doğru politikalarla gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Yavaşcan, 2019, sy. 45).

3.1. ÇOK KATMANLI ALANLARIN KORUMA SORUNLARI

Yapılan saha çalışmaları ve literatür araştırmaları sonucu, ülkemizde ve özellikle Tokat Tarihi Kent Merkezi özelinde, kent içindeki çok katmanlı alanların korunmasına yönelik sorunlar belirlenmiştir.

- 1- Tokat Kent Merkezinde arkeolojik alanları içeren detaylı koruma mevzuatının bulunmaması ve kurumsal örgütlenmenin yetersizliği arkeolojik alanların korunmasını zorlaştırmaktadır. Belirlenen sorunlar fotoğraflar ile desteklenmiştir.

Fotoğraf 3 1.Komano Pontika Antik Kenti ve Çevresi

2 - Çağımız Kentlerinde modernleşme ve çağa ayak uydurma gereksinimine gerçekleşen yapım faaliyetleri, kontrolsüz alt yapı çalışmaları ve hızlı kentleşme ile birlikte yer altında ve yer üstündeki arkeolojik eserlere zarar verilmektedir. Birçok kentimizde Kentsel gelişim haritalarının üretilmemesi ile birlikte, kente dair planlama çalışmaları yapılırken kentsel arkeolojik alanlara yönelik özel bir veri ve çalışma standardının yer almaması bu durumu arttırmaktadır. Ülkemizde disiplinler arası çalışma konusunda eksiklikler vardır. Ancak, planlama ve koruma çalışmalarının disiplinler arası katılım ile yapılması, Sanat Tarihçisi ve arkeologların da süreçte yer alması önemlidir.

Fotoğraf 3 2.Sebastapolis Antik Kenti üzerine kurulu ilçe

3 - Ülkemizde çok katmanlı kentlere ilişkin detaylı bir envanter çalışmasının bulunmaması, planlama sırasında potansiyel arkeolojik alanların dikkate alınmayarak imar faaliyetlerine bağlı farklı yapıların yapılmasına ve arkeolojik mirasımızın geri dönülmez şekilde tahribata uğramasına sebep olabilmektedir.

Fotoğraf 3 3.Gök Medrese bahçesine bitişik olarak inşa edilen ticaret yapısı

4 - Kentteki katmanlara ait potansiyel arkeolojik alanlara ilişkin envanter çalışması bulunmaması, koruma ve sit kararlarının da eksik verilmesine yol açmaktadır. Mevcut sistemde koruma ve sit kararları verilirken potansiyel arkeolojik alanlar önemsenmemekte, politik baskılar ve kent merkezindeki rant sebebiyle sit dereceleri düşürülerek, sit sınırları küçültülmeye çalışılmaktadır. Bu şekilde pek çok potansiyel sit alanı dikkate alınmayarak yapılaşmaya açılmaktadır. Sit sınırlarının belirsiz ve değişken olması, bazı alanların yapılaşmaya açılırken bazılarının takas yolu

ile kamulaştırılmasını beraberinde getirmektedir. Günümüzde kent merkezlerinde rant amaçlı olarak arazilerin değeri ortadadır. Bu durum arazi sahiplerinin hak ihlali olduğu konusunu düşünmelerine yol açmaktadır. Koruma bilincinin yerleşmesi beklenirken ortaya çıkan bu olumsuzluklar, kentli ile kent tarihi arasında bağ kurmayı zorlaştırmaktadır.

Fotoğraf 3 4.Anadolu'nun En Büyük Sinagogu(Solda), bugün ki Halk Eğitim Merkezi(Sağda) (2021)

5 - Günümüzde hızlı kentleşmenin yaşandığı çok katmanlı kentlerde, müze denetimde yürütülen sondaj kazılarının sonuçlarına göre sit dereceleri belirlenmektedir. Ancak sondaj kazıları çoğunlukla rastlantısal olarak ve kısa vadede gerçekleşen kazılardır. Alandaki kültürel ve arkeolojik miras ile ilgili detaylı sonuçlara ulaştırmayabilir. Sadece bu kazılara dayanarak alanın derecesinin belirlenmesi yanlıştır.

6 - Kentlerin tarihsel katmanlarını kaybetmeyerek ve tarihi kent kimliklerini yansıtabilmeleri için kentsel arkeolojik alanların doğru bir şekilde planlanarak kentlerin kimliğine katkıda bulunmalarına olanak sağlanmalıdır.

7- Tüm çok katmanlı kentlerde yaşanan sorunların başında kentsel arkeolojik alanlarda yapılan kaçak kazılar ve eserlerin yurtdışına kaçırılması gelmektedir. Bu durumun önüne geçebilmek için denetimlerin ve güvenlik önlemlerinin arttırılması gerekmektedir.

8 - Tokat Tarihi Kent Merkezinde Kentsel arkeoloji kavramı yerleşmemiştir, kent içi ve kent dışında bulunan arkeolojik alanlarda aynı yöntemler uygulanarak kazı,

koruma ve sergileme çalışmaları yapılmaktadır. Bu bilincin yerleşmesi ve kent içi arkeolojik alanlarda, kent arkeolojisi metodolojisinin uygulanması gerekmektedir.

9 - Çok katmanlı kentlerde her dönem katmanının aynı derecede önemli olduğu ve tüm dönem katmanların bütün olarak korunması gerektiği, bu şekilde tarihi kent kimliğine katkıda bulunacağı fikri benimsenememiştir.

10 - En üst katmanda tarihi doku bulunan katmanlı kentlerde, o katmanın altındaki kültürel mirasın ortaya çıkarılmasının gerekip gerekmediği tartışılmaktadır. Korunan alanda hangi dönemin hangi katmanının daha değerli olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak, tüm katmanlar birlikte korunmalı ve açığa çıkarılmalıdır.

11- Korunan alandaki en büyük sorun mali kaynak yetersizliğidir. Belgeleme, Projelendirme ve Restorasyon çalışmaları için yeterli kaynak bulunamaması, çok katmanlı alanların tahrip olmasına neden olmaktadır.

Fotoğraf 3 5.Paşa Hamamı (Solda), Tokat Evleri (Sağda)

12 - Restorasyon çalışmalarının uzun soluklu bir çalışma olduğunu vatandaşlara anlatmak gerekmektedir. Uzun süreli anketler ve çevrenin güvenlik açısından yakın olması vatandaşları koruma kavramından uzaklaştırmaktadır. Bu alanların şantiye sahaları olarak, gürültü ve görüntü kirliliğine yol açması korumada halkın desteğini almayı güçleştirmektedir.

Fotoğraf 3 6.Sultan Hamamı Şantiye Sahası (2021)

13 - Kentlerde arkeolojik alanları ön plana çıkartabilecek çalışmalar yürütülmemektedir. Günümüzde pek çok ören yeri ya terk edilmiş durumda ya da ihtiyaca cevap vermeyen vasıfsız tasarımlarla ziyarete açık durumda. Birçok alanda araba yolları, koruyucu çatılar, reklam ve aydınlatma elemanları, servis birimleri yoktur. Bu projeler kentlinin de dahil edilerek tasarlanmış olsa kentlerdeki turizm faaliyetlerin artmasına sebep olacak ve bu şekilde elde edilecek gelir ile kültürel miras korunabilecektir.

14 - Kültürel mirası koruma bilincinin yerel halk ve toplum tarafından benimsenmemesi kültürel mirasımızın korunmasını güçleştirmektedir. Tarihi dokularda güvenlik problemi, kalıntılarla olan fiziksel ve görsel ilişkinin sınırı oldukça hassas bir konudur. Aksi takdirde bu alanlar vandalist etkilere maruz kalmaktadırlar. Özellikle yer üstündeki eserler bilinçsizce yerel halk tarafında günlük kullanım alanlarına dönüştürülmektedirler. İnsanlar tarafından kasıtlı veya farkında olmadan bu kalıntılara büyük zararlar verilmektedir.

Fotoğraf 3 7.Gök Medrese Vandalizm (2021)

3.2. AVRUPA KENTLERİNDE FARKLI KORUMA YAKLAŞIMLARI VE GELİŞEN SİSTEMLER

Korumacılık bilinci aslen birinci yüzyılın Roma hukukunda kendine yer bulmuştur. Daha sonraki dönem olan Orta Çağ daha kapalı olduğundan, hükümdarlar ve halk eski eserleri korumak için fazla aktif çalışma yapmamıştır. Modern zamanlarda koruma politikaları ilk olarak İngiltere, İsveç, İtalya, Portekiz, Fransa ve Danimarka’da ön plana çıkmıştır. Başlangıçta sadece yapı koruması varken, daha sonra kumaş korumasına geçilmiştir. Daha bilinçli olarak, İkinci Dünya Savaşı korumacılık olgusunda bir dönüm noktasıdır. Bu dönüm noktası, tüm antik eserlerin korunması kadar, gayrimenkullerin korunmasının da bir arada düşünülmesini gerekli kılmıştır. Sonuç olarak, eserler kalıcı "belgeler" olarak görülmüştür. Bu süreç 1960'larda başlamış ve Batılı kabul edilen ülkelerde belgelerin korunması çok etkili olmasa da iyi sonuçlar vermiştir (Yılmaz, 2006, s. 6).

“1975 Avrupa Mimari Miras” yılında yapılan “Amsterdam Kongresi” sonrasında yayımlanan “Amsterdam Bildirgesi”nde mimari mirasın korunması, bölgesel ve kentsel planlamanın hedeflerinden biri olarak tanımlanmıştır. Bildiride, amacın kapsamlı koruma olduğu belirtilmiştir. Bütünleşik koruma yaklaşımı ise yasal, idari, sosyal ve ekonomik çalışmalardan elde edilen verileri değerlendiren bir koruma modelidir. Geçmiş ile günümüz arasındaki ilişkiyi, her dönemin mekanları ve

dönemler arası ilişkilerle birlikte tespit etmek, sorgulamak ve değerlendirmek gerekir. Bu dönem katmanları ile kapsamlı bir koruma gerektirir (Demir, 2019, sy.11).

Bütünleşik kentsel koruma, anıt eserler ve çevresinin sürdürülebilir yaklaşım ile kültür ve mekan arasındaki ilişkiyi bütün olarak görerek kapsamlı koruma fikrini taşımaktadır. Koruma fikri tek yapı ölçeğinden ziyade sit alanları ve kültür varlıklarını kapsayan ve bunları kültürün odağı olarak gören bütünleşik korumayı ifade etmektedir.

Çok seviyeli şehirlerde yeni inşaat ve geliştirme hükümleri ve arazi kullanım sistemi içinde mimari ve arkeolojik mirası korumak için entegre bir çevre politikası ihtiyacı da Granada ve Malta anlaşmalarına dahil edilmiştir.

Avrupa Birliği bünyesinde “Mimarlık ve Kültürel Miras Başkanı” gözetiminde bazı araştırmalar yapılmaktadır. Araştırma, Avrupa kentlerinin tarihsel sürekliliği, kamusal alanların kalitesi ve kentsel çeşitliliğin zenginliği gibi ortak paydalarının, kültür turizmini ve bölgesel ekonomik kalkınmayı olumlu yönde etkileyen faktörler olduğunu dikkate almıştır. Avrupa Birliği kararının belirlediği sorun, yapısal önemi kadar kültürel boyutuyla da kamu yararını etkileyen mimarinin bütünlüğüdür. Bu karar, tüm kültür politikalarının kentsel ve kırsal planlamayı, kültürel mirası, çevreyi, insanların yaşam koşullarını iyileştirmeye ve bireysel katılımı artırmaya yönelik çabalara odaklanması gerektiğini önermektedir.

“Avrupa Birliği Konseyi’nin “Kentsel ve Kırsal Çevrede Mimari Kalite” ile ilgili Kararı, Avrupa vatandaşlarının günlük yaşam ortamlarının kalitesini iyileştirmek amacıyla 12 Şubat 2001 tarihinde dokuz madde ve alt maddeler halinde kabul edilmiştir. Bu kararın ilk altı maddesi, Birliğin kararda etkisi olan diğer kararlarına atıfta bulunur. İlk 6 madde ana başlıkları ve atıf yaptığı kararlar şu şekildedir:

1- Konsey'in Parlamento ile işbirliği içinde çalışacağını belirten Avrupa Birliği Antlaşması'nın 151. maddesi,

2- Mimari, binaların kalitesi, doğal ve kentsel çevre, binaların yapılı çevre ile uyumluluğu, bireysel ve toplu kültürel mirasın kamu yararının önemli unsurları olduğunu belirten “85/384 sayılı Konsey Direktifi”,

3- 10 Kasım 1994 tarihli Avrupa Birliği kültürünün desteklenmesine ilişkin Avrupa Konseyi komisyon bildirisi,

4- 21 Temmuz 1994 tarihli Avrupa Konseyi toplantısının eğitimin sanatsal ve kültürel yönlerine ilişkin metni,

5- 4 Kasım 1995 tarihli kültür ve çoklu medya ile ilişkili Avrupa Konseyi kararı,

6- 17 Aralık 1999 tarihli “Avrupa’da kültür endüstrileri ve istihdamına ilişkin Avrupa Konseyi toplantısı” sonuç metni

Kararın yedinci ve sekizinci maddeleri, bu kararın alınmasına yol açan ve daha önce yapılmış olan toplantılara atıfta bulunmaktadır. Kararın son ve en önemli noktası olan dokuzuncu maddede Avrupa Birliği üyesi ülkelere önerilecek çalışmalar yer almaktadır (Yılmaz, 2006, s. 22).

Koruma alanında son yıllarda kültürel mirasın modern yaşamla uyumlu bir şekilde sunulmasına yönelik kararlar gündeme gelmiştir. Binan, küçük nesneler ve yapılar için alınan koruma kararlarındaki farklılaşmayı, bir müzedeki bir nesnenin aksine, kentteki nesneler (örneğin binalar) ile toplumun ekonomik ve sosyal yapısı, değişimi ve dinamikleri arasındaki ilişkiye dayanarak gerekçelendirilmiştir (Taşçı ve Levi, 2016, sy. 104).

3.3. AVRUPA KENTLERİNDE ÇOK KATMANLILIK OLGUSU

Koruma kavramının ortaya çıkışının başlangıcı olarak kabul edilen mimari mirası koruma geleneği, 13.yüzyılda Hırvatistan’da kasaba statüsündeki bazı yerleşimlerde oluşturulan koruma yöntemlerine dayanmaktadır. Ancak 18.yüzyılda Sanayi Devrimi etkileri ile kent, arka planda kalmıştır. 18.yüzyılın sonuna doğru ise Avrupa’da başlayan görsel ve sanatsal değerlerin kıymetlenmesi hareketi Aydınlanma Dönemi ile gelişmiş olup, 19.yüzyıl milliyetçilik akımının etkisiyle toplumların kültürlerine ve geçmişlerine sahip çıkma eğilimleri ile iyice hissedilmiştir. Böylece yaşadıkları kültüre ve değerlerine sahip çıkmaya çalışan toplumların öncülüğünde kentsel koruma kavramın etkileri belirginleşmiştir. Koruma kavramının temelinde ait olma-aidiyet, sahip çıkma ve eylemsizlik ilkesinin bulunduğu söylemek mümkündür. Tüm toplumlar, tarihsel süreç içinde nereden geldiklerini bilmek nereye

gideceklerini öngörmek istemekte ve emeğiyle ürettiği veya bir şekilde sahip olduğu şeyleri korumak istemektedir (Demirden, 2019, sy.11).

Çok Katmanlı Tarihi kentler, farklı uygarlıkların bilgi ve yaşam kültürlerini birbirinin üzerine kurmuş, bir önceki uygarlığın kültüründen izler taşıyan yaşam alanları olarak ifade edilebilir. Ancak modern çağın gereksinimlerini karşılamak üzere tarihi katmanları dikkate almaksızın oluşması ve günümüz kentlerinin kontrolsüz gelişimi, çok katmanlılık olgusu kültürel katmanları ve tarihi izleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Kültürel değerlerin sürekliliği koruma disiplininin temel hedefleri arasında yer almaktadır ve toplum tarafından algılarının sürmesi ve bu alanların korunması ile sağlanabilir. Bu amaçla, kentsel arkeolojik alanların ve tarihi katmanların korunması ve kentlerin farkındalığını artıracak şekilde sunulması önemli bir müdahale haline gelmiştir. Zaman içinde önem ve bilinç kazanan koruma kavramı, tek yapı ölçeği ile başlamış ve uzun süre sonunda bütüncül koruma ve bütünleşik koruma kavramları ile bugünkü haline gelmiştir.

3.4. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Son yıllarda, korunan alan yöneticileri için hazırlanmış bir rehber olarak tanımlanan yönetim planlarının, kademeli alanların ve tarihi kent merkezlerinin korunması, geliştirilmesi, sürdürülebilirliği ve yönetimi alanlarında yapılan araştırmalarda artış görülmektedir.

Alan yönetimine yönelik çalışmalar, yönergeler ve ilgili yasa ve yönetmelikler incelenerek yönetim planlama sürecinin üç ana bölümden oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu aşamalar;

- Çalışma alanının belirlenmesi ve kültürel değer ve öneminin belirlenmesi,
- Alanın değerlendirilmesi ve korunmasına yönelik politikaların belirlenmesi,
- Uygulama, izleme ve gözden geçirme aşamaları.

Çalışma Alanının tanımlanması aşaması, çok katmanlı bir alanın veya tarihi alanın konumunun ve sınırlarının belirlenmesi, tarihi gelişim sürecinin incelenmesi,

mevcut koruma durumunun belirlenmesi ve çalışma alanının detaylı analizinin yapılması olarak belirtilmektedir.

“Değerlendirme” aşamasındaki analitik çalışmaların sonuçlarına göre, incelenen bölgenin zayıf ve güçlü yönleri, tehditleri ve fırsatları belirlenir ve koruma politikaları belirlenir. Tanımlanan güvenlik politikaları açıklandıktan sonra yönetim hedefleri tanımlanmalıdır. Yönetim hedefleri belirli başlıklar altında toplanmalı ve bir eylem programı hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

Projeler ve eylem programları uygulama aşamasındadır. Hedeflere ulaşmak için eylem programları ve eylemler, her eylemin hedef süresi ve eyleme katılacak temsilciler belirlenmelidir.

Uygulama aşamasının izleme ve gözden geçirme aşamaları, yönetim planının en önemli aşamalarıdır. Burada elde edilen gözlem ve sonuçlara göre yönetim planı revize edilebilir.

YÖNETİM PLANI

1: Alanın Tanımlanması

1.1. “Konum ve Sınırlar

(Haritalar, grafikler, fotoğraflar)

1.2. Tarihsel Gelisim

(Haritalar, grafikler, fotoğraflar)

1.3. Alanın Mevcut Koruma Statüsü

- Dünya Miras alanı durumu
- Kaynak tanımlanması

1.4. Alanla İlgili Fiziksel, Doğal ve Sosyo-Ekonomik Yapı Analizler

- Fiziksel yapı analizleri
- Doğal yapı analizleri
- Sosyo-ekonomik yapı analizleri

2: Değerlendirme ve Koruma Politikalarının Belirlenmesi

2.1. Alanın Özelliklerinin ve Potansiyellerinin Değerlendirilmesi.

2.2. Koruma Politikalarının Belirlenmesi

2.3. Yönetim Hedeflerin Belirlenmesi

3: Uygulama

3.1. Projeler

- Projenin tanımlanması, başlık ve sınıflandırma
- Proje defteri/kaydı
- Proje açıklamaları

3.2. Eylem Programı

- Yıllık çalışma planı
- Yıllık plan ile orta ve uzun dönemli” (Ayrancı, 2007, sy. 60).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DÜNYA'DA ÇOK KATMANLI ALANLARIN SUNUMUNA İLİŞKİN FARKLI YAKLAŞIM ÖRNEKLERİ

Tarihte ilk koruma çalışmaları, yönetim ve dinden etkilenecek idari yapılar ile kilise ve manastır gibi dini yapılarda gerçekleştirilmiştir. Bu yapılar temsil ettikleri gücü arttırmak, doğal ve fiziksel yaşlanmayı önlemek için korunup restore edilmiştir. Eski Mısır ve Mezopotamya uygarlıklarında koruma, büyük ölçüde dini inanç ve uygulamalara bağlı olarak gelişmiştir. Yazıtlar, anıtların dini ve aşk değerlerini vurgulamaktadır. Eski Mısır yerleşimlerinin kutsal yapılara ve çevrelerine gösterdikleri özen ve bu çalışmaları merkeze alarak geliştirdikleri yerleşim planı ile hem yerleşim planlamasının hem de çevresini koruma çabalarının ilk örnekleri olduğu iddia edilmektedir.

Roma İmparatorluğu döneminde, tüm şehir bir sanat eseri olarak kabul edildi ve ana endişelerden biri, önceki dönemlerden kalma binaların korunmasıydı. İmparatorluğun çöküşünden sonra İtalya'da korumaya yönelik duyarlılık giderek zayıflamıştır. Koruma adına özellikle Hristiyanlığın yayılma devri talihsiz bir dönem olmuştur. Bu dönemde daha hızlı yayılma adına için Hristiyanlık ışığında inançların simgesi olan her türlü dini eseri yok etmeye çalıştılar. Bu dönemi takip eden Orta Çağ'da antik Roma ve Helenistik eserler tahrip olmuştur (Mazı, 2009, sy, 2).

İlk dönemlerde kentsel dönüşüm ve kentsel kültürel değerlerin kaybolmasına yönelik yaklaşımlar sorgulandı ve tekdüze bir kent sorunu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, günümüzde küresel ve yerel kentsel gelişimdeki kültürel farklılıklar, kentsel politika ve stratejilerin önemli bir konusu haline gelmiştir. 1982 yılında kent kültürünü ve kent yaşamını canlandırmayı amaçlayan yerleşik kentsel kültür değerlerinin korunup geliştirilmesi ve onlardan canlandırma yoluyla yeniden yararlanma fikirleri ve “kentsel yenileşme kampanyası” ile yerleşik kentsel kültür değerlerinin korunup geliştirilmesi ve onlardan canlandırma yoluyla yeniden yararlanma düşünceleri gündem olmuştur (Çakır, 2006, sy. 94).

Bu bölümde çeşitli ülkelerdeki planlama sistemlerine yönelik okumalar yapılmış, kentin farklı bileşenleri için geliştirilmiş farklı planlama araçları değerlendirilmiş son olarak çok katmanlı kentler ve dolayısı ile kentsel arkeoloji çalışmalarına yönelik kullanılan araçlar ve örnek projeler ortaya konulmuştur. Arkeolojik çalışmalar ile ilgili olan kısım ise ICOMOS'un "Apperear Managing Archaeological Remains in Towns & Cities" çalışması, ISOCARP, ITA AITES VE ITACUS'un desteklediği "Think Deep: Planning, Development and Use of Underground Space in Cities" çalışmasından yola çıkılmış olup araştırma bu çalışmaların ışığında derinleştirilmiştir. Bu çalışmalar iki temel gerekliliği gözler önüne sermektedir.

1- Koruma sağlanabilmesi için kültürel mirasın bilinmesi,

2- Koruma, kullanma ve geliştirme dengesinin sağlanması gerekmektedir (Emre, 2017, sy, 60).

Uzaktan bakıldığında dünyada çok çelişkili olarak algılanan gelişmelerin gündemde olduğu görülmektedir. Bir yandan "küreselleşme'den sıklıkla söz edilirken, diğer yandan da ondan çok farklı özelliklere sahip olduğu düşünülen "yerelleşme" kavramından söz edilmektedir. Her iki eğilimi de ortaya çıkaran süreç genellikle "sermaye seferberliği" veya "ulusallaştırılması" olarak görülmektedir. Şehirler bu sürece katılarak küresel sermayeyi çekmek için gerekli altyapıyı oluşturma yanısıra farklılıklarına da vurgu yaparak, yerel özelliklerini ve değerlerini öne çıkarmakta, süreçlerin önemini ortaya koymaktadır.

Bu açılımlar çerçevesinde farklılaşma arayışının ortaya çıkardığı kavramlar koruma, kültürel miras, kentsel hafıza, yerel kültür ve sürdürülebilirlik olarak kentsel dönüşüme yansımaktadır.

Farklılaşma arayışının keşfiyle ortaya konan bu kavramlar, bu çalışmada "kültürel mirasın korunmasına ve sürdürülmesine yönelik" oluşumlarda yansımaları bulmuştur.

Tablo 4 1.Farklılaşma Arayışının Kentsel Dönüşümle Etkileşimi (Çakır, 2006, sy. 94)

	Kentsel Dinamik	Amaçlar	Kentsel Dönüşüm
FARKLILAŞMA ARAYICI	- Kültürel Mirasın Ön Plana Çıkarılması ve Kültür Değerlerinden Canlandırma Yoluyla Yeniden Yararlanma -Kentteki Karakteristik Farklılıkların Uluslararası Görüntü, Ses ve ifade Pazarında Kendi Avantajlarına Yönelik Kullanılabilmesi	Kentsel Hafıza Kültürel Miras Sürdürülebilirlik Yerel Kültür Koruma	'Kültürel Mirasın Korunmasına ve Sürdürülmesine Yönelik'

Günümüzde Kültürel mirasın yeniden ele alınarak değerlendirilmesi ve bir proje olarak sunulması stratejik olarak yapılan çalışmalar arasında yer almaktadır. Özellikle küresel yeniden yapılanma süreçlerindeki değişimler, kent merkezlerinin çok katmanlı tarihi alanlarının turizme yönlendirilmesi ve kentsel dönüşüm kapsamında korunması anlamına gelmektedir. İlk kez 1985 yılında seçilen Avrupa Kültür Başkenti olma hakkı için kentler birbirleriyle yarışmakta ve farklılıklarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu süreçte kentler, tarihsel birikimi korumak ve geliştirmek ve böylece tarihi dokunun sürdürülebilirliğini sağlamak için dönüşümler uygulamıştır.

Kentsel gelişme, kentin mekansal, tarihsel ve yapısal yönleriyle ilgilenir. Bu konsept, şehri bir bütün olarak keşfedebileceğiniz gibi, şehri parçalar halinde de keşfedebilir. Avrupa'nın İsviçre, İsveç ve Finlandiya gibi bazı ülkelerinde, tarihi ve modern kentsel alanlar bir bütün olarak şekillendirilmiş, kentsel bir imaj yaratmak için geleneksel mimariye dayanılarak oluşturulmuştur. Eski ve yeni arasındaki uyum arayışıyla, kentin tüm alanlarında sürdürülebilir kentsel gelişme anlayışı hakim olmuştur. Ayrıca Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, Portekiz ve İspanya gibi antik yerleşimlerde kentsel kültür korunmuş ve mimari miras korunarak sürdürülebilir bir kent oluşturulmuştur.

Kentsel gelişmenin sürdürülebilir olması için kentsel yayılmanın durdurulması veya yavaşlatılması gerekmektedir. Bunun için doğal ve kültürel değerlerin korunması ve şehirlerin özgün değerlerinin korunması gerekmektedir. Kültürel değerlerin korunması; Bu, yerel, bölgesel, ulusal ve dini kimlikler yaratmanın bir aracı olduğu için önemlidir. Bu sayede önceki nesillerden alınan mirasın gelecek nesillere

aktarılması da garanti edilmektedir. Kültür varlıklarının korunması sonucunda; toplumsal bilincin arttırılması, eski yapıların onararak i levselle tirilmesi, yerel ekonominin özellikle turizm yoluyla canlandırılması, yerel, bölgesel ve ulusal kimlik duygusunun geliştirilmesi, yerel istihdam olanakları sağlanması ve toplumdaki kültürel zenginliğin tanınması sağlanmış olacaktır ( erbet i, 2017, sy. 207).

4.1. ŞEFFAF DÖŞEME VE GEZİ PLATFORMU OLUŞTURULMASI

4.1.1. Aquileia Harabeleri ve Bazilikası ( talya)

1998'den beri “UNESCO Dünya Mirası Listesi”ndedir. Roma döneminin en müreffeh şehirlerinden biri olan Antik Aquileia kenti,  u anda  talya'nın Friuli Venezia Giulia bölgesinin bir parçası olan Udine ili içerisindedir. M  180/181'de  lirya Savaşları sırasında bir sınır kalesi olarak kurulmuş olmasına rağmen, 5. yüzyılda Avrupa Hun imparatorluğunun hükümdarı Attila'nın savaşçıları tarafından tahrip edilmiş olan bu kent, Avrupa'nın en büyük arkeolojik alanlarından biridir (Barca, 2013, sy. 10).

Şekil 4 1. Aquileia Arkeoloji Müzesi vaziyet planı (Ta  ı, 2015, sy. 180)

Fotoğraf 4 1. Aquileia Harabeleri ve Bazilikası (Lucenti, 2020)

Aquileia’da çok sayıda tarihi ev bulunmaktadır. Piazza Capitalo’nun kuzeyinde yer alan kentin en eski evlerinin tüm odalarının gün içinde ışık alabilmesi için batıya bakması planlanmıştır. Via Julia Augusta’daki evlerden birinde Hristiyan ibadetine adanmış bir oda vardır. Sütunlar ve revaklarla çevrili bu evlerin tabanlarının, evin içine nem girmesini önlemek için düzensiz seviyelerde inşa edildiğine inanılmaktadır.

Şekil 4 2 . Aquileia Kasabası. Nuremberg Chronicle, 1493 (Schedel, 2006)

Amfiteyatronun yanında yol boyunca yer alan tarihi nekropol, 1939 yılında keşfedilmiş ve günümüze ulaşan ender Roma mezarlıklarından biri olduğu için özenle

restore edilmiştir. Mezarlıkta, MS 1. ve 3. yüzyıllar arasına tarihlenen, taş bloklarla birbirinden ayrılmış beş farklı bölüm bulunmaktadır.

Fotoğraf 4 2.Aquileia Antik Roma lathi (Treppo, 2016)

Bazilikası sayesinde 1751 yılına kadar bölgedeki manevi değerini koruyan şehir, Orta Çağ'da Hristiyanlığın yayılmasına katkıda bulunmuştur. Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında forumun bir bölümü, bazilika, Cumhuriyet Macellum'u, hamam kalıntıları, konut kalıntıları ortaya çıkmıştır. Geç dönem kent surlarının dışında amfi tiyatro ve mezarlar bulunmuştur. Alanda ticaret hayatını yansıtan liman bölümleri olarak depo ve iskele kalıntıları da ortaya çıkmıştır. Aquileia Bazilikası alandaki en önemli yapıdır. Piskopos Theodorus üç ana salondan oluşan at nalı şeklinde bir kompleks inşa ettirmiştir. Bu kompleks ihtiyaçları karşılamayınca M.S. 345 yılında alanın kuzeyine büyük bir yapı daha eklenmiştir. Bu yapı Hunlar tarafından yıkılmış ve tekrar yapılmamıştır. Saldırıda hayatta kalanlar bazilikanın güney bölümünü onarmak istemiş ve 1031 yılında yapım tamamlanmıştır. Romanesk üslupta yapılan bazilikaya 1348 depremi sonrasında 178 onarımda Gotik tarzda eklemeler yapılmıştır. Bazilikanın iç kısmındaki en etkileyici kalıntı, 4. yüzyıl binasının mozaik zeminleridir. Mozaikler, 11. yüzyılda yapılan kil döşemenin 1909'da kaldırılmasından sonra ortaya çıkmıştır. Bu mozaikler Hristiyan dünyasının en büyük ve en iyi korunmuş mozaikleri arasındadır. Mozaikler İncil'den sahneleri, bağışçıların portrelerini, peygamber Yunus ve havarilerin hikayesini tasvir etmektedir.

Fotoğraf 4 3.Yunus'un döngüsünün bu detayında peygamber bir tekneden denize atılıyor ve bir deniz canavarı tarafından yutuluyor (Kateusz, 2016, sy.5)

Yapıda 6. ve 7. yüzyıla tarihlenen freskler vardır. Bazilikanın doğu tarafında bulunan kapı, 20. yüzyılın ilk yıllarında ortaya çıkarılan, ölülerin gömüldüğü mahzene açılır. Burada 1. yüzyıldan kalma mozaikler ile Attila saldırısından sonra yıkılan ve tekrar inşa edilmeyen kuzey salonları kalıntıları bulunmaktadır. Bazilikanın batı girişinde 9. yüzyılda inşa edilmiş ve çağdaş vaftizhaneye erişim sağlayan, korunaklı bir revak vardır. Kompleks içinde 1031 yılında yapılmış çan kulesi de yer almaktadır. Aquileia arkeolojik alanı ve bazilikası farklı dönemlere ait pek çok kalıntı içermekte ve her yıl 500.000 kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Projede mozaiklerin sergilenmesi ve zarar görmesini önlemek amacıyla şeffaf bir gezi platformu tasarlanmıştır (Taşcı, 2015, sy. 177).

Şeffaf gezi platformu, Aquileia Bazilikası'nın mozaiklerini sergilemek ve korumak için tasarlanmıştır. Ziyaretçiler bu şeffaf görüntüleme platformunu kullanarak bazilikada dolaşabilir, bazilika ve mozaikleri farklı açılardan görebilirler. Mozağin görsel etkisine müdahale etmemek için basit bir yapı yapılmış ve platform istenildiği zaman kaldırılabilmesi için iki parçaya bölünmüştür. Birinci bölüm, ortaçağ bazilikasının sütunlarının kaidelerine yerleştirilmiş cam yollar ve bazilikanın orta nefini geçen bir köprüden oluşmaktadır. İkinci bölümde, 4. yüzyıldan kalma kuzey salondaki tavandan şeffaf pasajlar sarkmaktadır. Geçit korkulukları ve korkulukları şeffaflık için camdan yapılmıştır. Çelik halatlar kullanılarak yapılan korkuluklar mozaik görünümünü en aza indirecek şekilde tasarlanmıştır. Yüzey aşınması sorunu

göz önüne alınarak tasarımda ucuz, sökülebilir ve kolay değiştirilebilir bir malzeme seçilmiştir (Bolat, 2016, sy. 20).

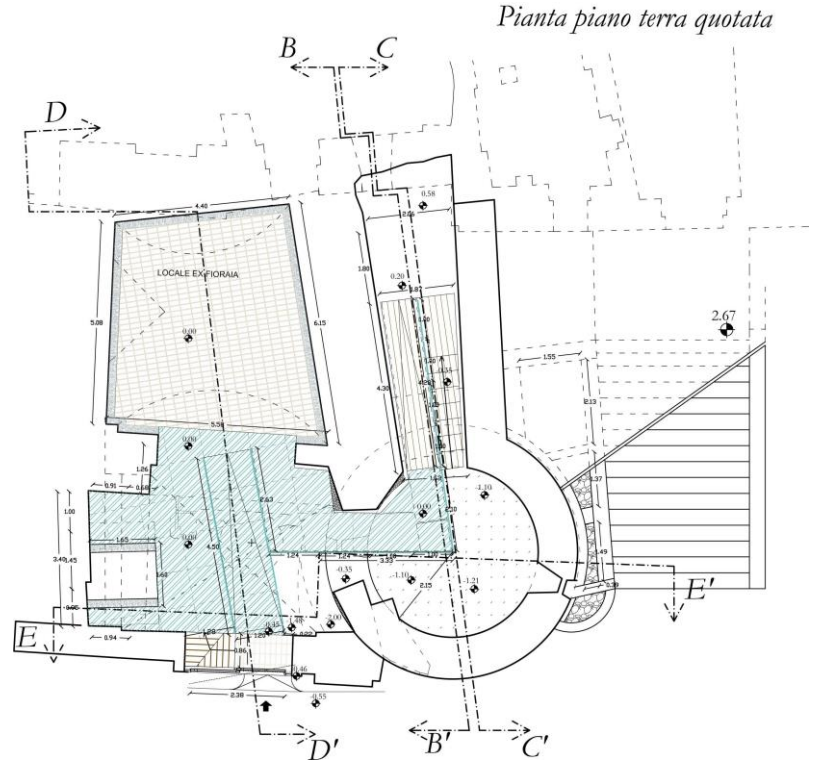
Fotoğraf 4 4.Bazilika, Aquileia'daki MS 4. yüzyıldan kalma çarpıcı mozaïği (Kateusz, 2016, sy.2)

4.1.2. Porta Gabella Kulesi (İtalya)

Porta Gabella Kulesi, Ripa Teatina kentini savunmak amacıyla 15. yüzyılda yapılan surun bir parçasıdır. Sur duvarları ve kuleler, tarihsel süreçte imar hareketleri nedeniyle tahrip olmuş, sur duvarının bazı bölümleri tamamıyla yıkılmıştır. Surun ve kulelerin etrafında farklı dönemlere ait yapılar yer almaktadır. Saint Stefano Kilisesi ve çan kulesi M.S. 1000 tarihlerinde adı bilinmeyen bir tapınak üzerine inşa edilmiştir. Şehit Kilisesi olarak bilinmektedir ve yakınlarında mezarlık bulunmaktadır (Taşçı, 2015, sy. 172).

Fotoğraf 4 5.Porto Gabella Kulesi Cephe Görünümü (Taşçı ve Levi, 2016, sy.267)

Şekil 4 3.Porto Gabella Kulesi Restorasyon Planı (<https://www.archilovers.com>)

Şekil 4 4.Porto Gabella Kulesi Restorasyon Cephe Görüntüsü (<https://www.archilovers.com>)

Fotoğraf 4 6.Porto Gabella Kulesi Restorasyon Sonrası İç Mekan Görüntüleri
(<https://www.archilovers.com>)

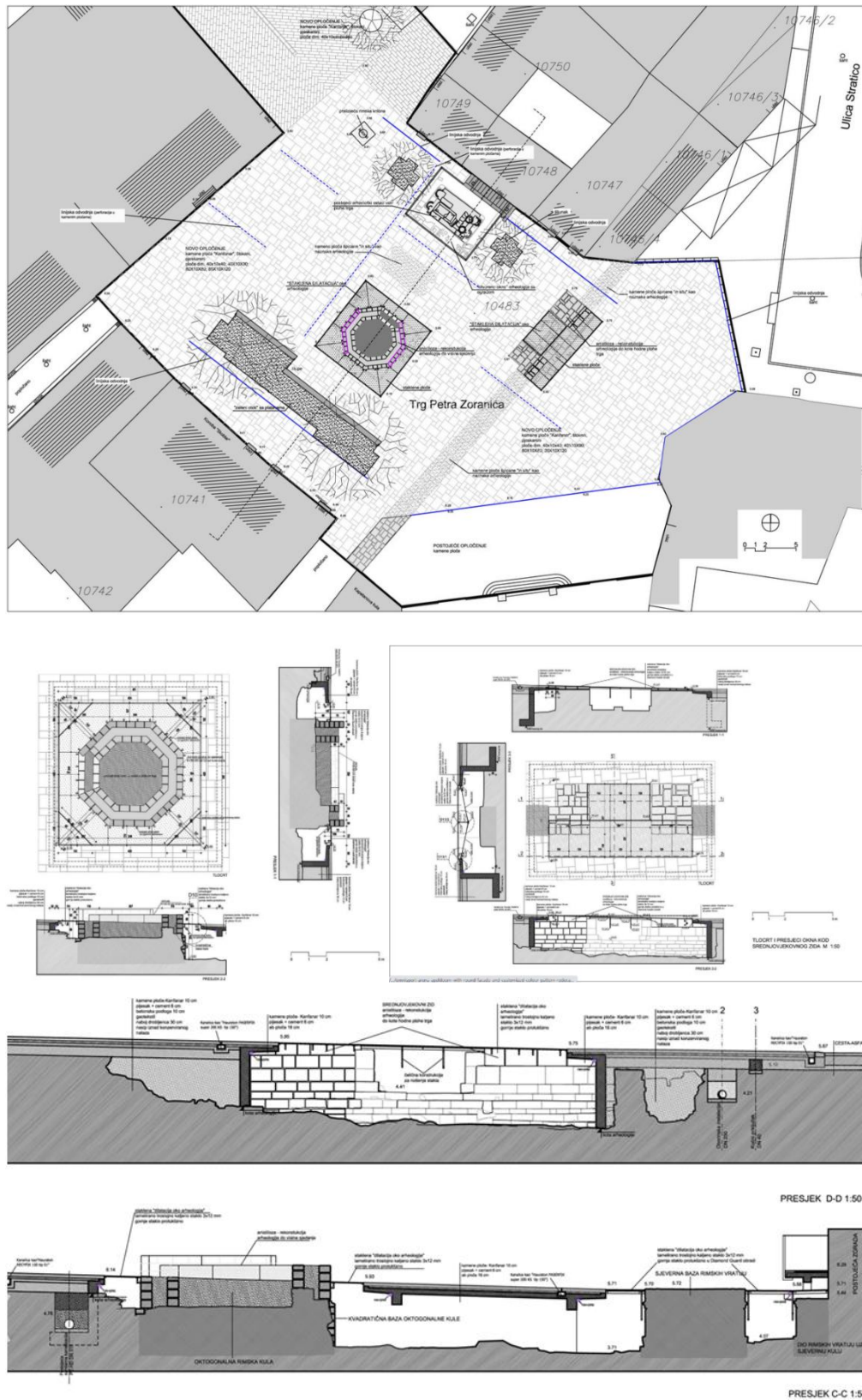
Geçmişte savunma amaçlı olarak yapılan sur duvarları ve kulelerin günümüzde atıl durumda, yıkılmaya terk edilmesi yaygın bir durumdur. 15. yüzyılda yapılan Porta Gabella Kulesi, bitişiğindeki ek yapı ile beraber kent kimliğine katkı sağlayacak şekilde sergi salonu olarak işlevlendirilmiştir. Yapı içindeki kalıntıları ziyaretçilere algılatmak için şeffaf bir gezi platformu oluşturulmuştur. Bu şeffaf platform tonozlu ana sergi mekânında masif malzemeye dönüşmüştür. Yapının giriş bölümünde çelik malzeme ile ızgara sistemle oluşturulmuş, şeffaf bir rampa tasarlanmıştır. Bu rampa şeffaf gezi platformuna bağlanmaktadır. Gezi platformu yapının girişinden kule kısmına kadar uzanmaktadır. Kule kısmından sonra ahşap bir rampa ile güzergâha devam edilmiştir. Platformun bazı bölümleri boşaltılarak oluşturulan galeriler ile yapının zemininde bulunan kalıntıların algılanması sağlanmıştır. Şeffaf korkuluk kullanılması ve aydınlatma tasarımı şeffaf yüzeylerin altındaki kalıntıların görsel etkisini arttırmaktadır. Tasarlanan rampalar ile engellilerin yapı içindeki dolaşımları sağlanmaktadır. Yapı içerisinde tarihsel sürece yönelik bilgilendirme elemanları yer almamaktadır. Sergiye gelen ziyaretçilere yapının ve çevresinin geçirdiği sürecin görseller ve yazılı metinlerle ifade edilmesi önemlidir (Taşçı, 2015, sy.176).

4.1.3. Petar Zoranic ve Sime Budinic Meydanı (Hırvatistan)

Hem Roma hem de orta çağ dönemine ait mimari kalıntılar, arkeolojinin eksik parçalarının bugün meydanın yürüme seviyesine yeniden yapılandırılması ve meydanın kalıntıları ile yürüyüş yolu arasında bir “cam boşluk” oluşturarak eski kat

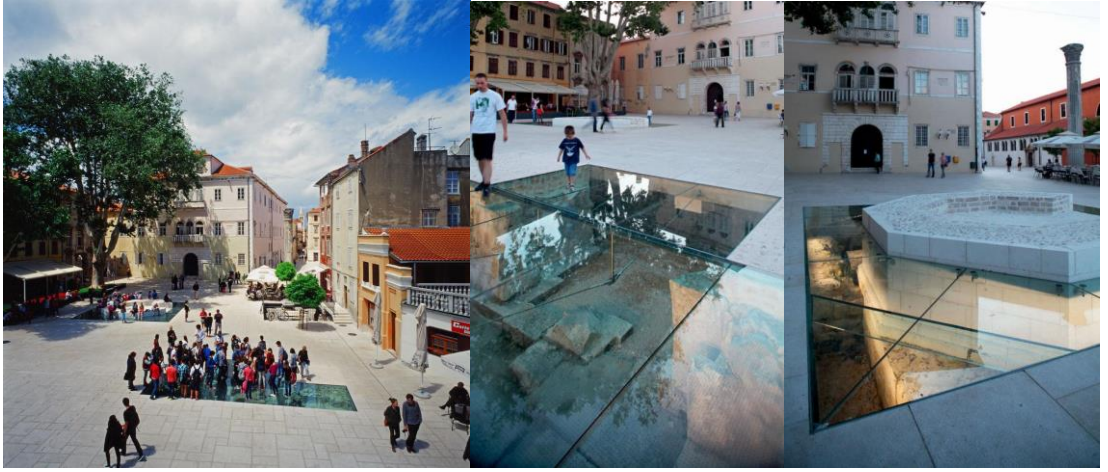
seviyesinin görülmesini sağlamak için bütünleştirilmiştir. Roma ve ortaçağ dönemi. Meydanın alanı öncelikle sürekli yüzeyin “topografyası” aracılığıyla çözülür ve meydanadaki tüm farklı yükseklikleri birbirine bağlayan pürüzsüz, sıvı, kaldırım hizalaması oluşturulur (Krebel And Kostrenčić, 2013).

Halk meydanı, Zadar'ın tarihi merkezinde, bu antik Roma kentinin ana eksenlerinden birinin sonunda yer almaktadır: Decumanus. Kasaba kapısının yüzyıllar boyunca ve orta çağa kadar bulunduğu yer burasıdır. Site, tarihi mirasa gebedir ve gerçek bir Akdeniz atmosferi yayar. Ana fikirlerden biri, meydanın tam kalbinde yer alan hem Roma hem de orta çağdan kalma mimari buluntuları şehrin çağdaş kentsel yaşamıyla bütünleştirmektir. Sorun, meydan seviyesinden yaklaşık 1.60 m aşağıda bu tarihi kalıntıların işlevsel kamusal alan ile entegrasyonu sağlanmıştır. Bu, bir yandan, meydanın bugünkü zemin seviyesinin altındaki arkeolojik buluntuların dikkatli bir şekilde yeniden yapılandırılması- anastylosis - ve diğer yandan, aşağıdaki Roma ve ortaçağ buluntuları arasında bir “cam arayüz” oluşturulmasıyla başarılmıştır (<https://www.archdaily.com>).

Šekil 4 5. Petar Zoranic ve Sime Budinic Meydanı Arkeolojik Çalışma Alanı Planları (Krebel And Kostrenčić, 2013)

Sonuç olarak, Kent merkezinde gerçekleşen alt yapı çalışmaları sırasında ortaya çıkan kalıntıların kentli ile bütünleşmesi sağlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak meydanın kamusalılığına ve bütüncül mekân anlayışına zarar vermeyen bir tasarım anlayışı görülmektedir. Zeminde kot farkı yaratmadan oluşturulan şeffaf yüzeyler ile hem kalıntıların atmosfer etkilerinden korunması hem de ziyaretçiler ile görsel ilişki sağlanmıştır. Yalın, net formlar kullanılarak, cam ve çelik gibi çağdaş malzemeler ile oluşturulan zemindeki yırtıklar, tarihi dokuda kontrast yaratmaktadır. Meydanın etrafındaki Ortaçağ yapıları ile arkeolojik kalıntılar şeffaf yüzeyler ile ayrıştırılmıştır ve bu yapılar arka fon oluşturacak şekilde düşünülmüştür. Meydanın en çok kullanılan bölümündeki kalıntılar tasarlanan galeri içinde sergilenmektedir (Taşçı, 2015, sy.171). Sekizgen Roma kulesinin izi şeklinde tasarlanan oturma birimi ile yeşil alanların etrafına ahşap kent mobilyaları yerleştirilerek insanların alanda daha çok zaman geçirmesi ve alanın daha uzun süre kullanılması sağlanmıştır (Bolat, 2016, sy. 17).

Fotoğraf 4 7.Arkeolojik Buluntuların Cam Zemin Detayı İle Sunumu (Ferrer,2016)

4.2. YER ALTINDA GEZİ PLATFORMU OLUŞTURULMASI

4.2.1. DOMunder (Hollanda)

DOMunder, yirmi asırlık tarihin ihtişamını sergilemek ve ziyaretçilerin Dom Kilisesi'nin çökmüş bölümünün etkisini, yani nefin boyutunu, temellerin kapsamını ve yüzyıllar öncesinden inşa tekniklerini algılamasını sağlamak istiyor. Amaç, ziyaretçileri meydanın zemin seviyesinden geçmiş günlere götürerek kelimenin tam anlamıyla zamanda geriye götürmek. Şans ve sıkıntı, barış ve huzursuzluk

zamanları. DOMunder, tarihin gölgelerini çağrıştıran derinleşen bir deneyim ve ortam yaratır (Singhal, 2014).

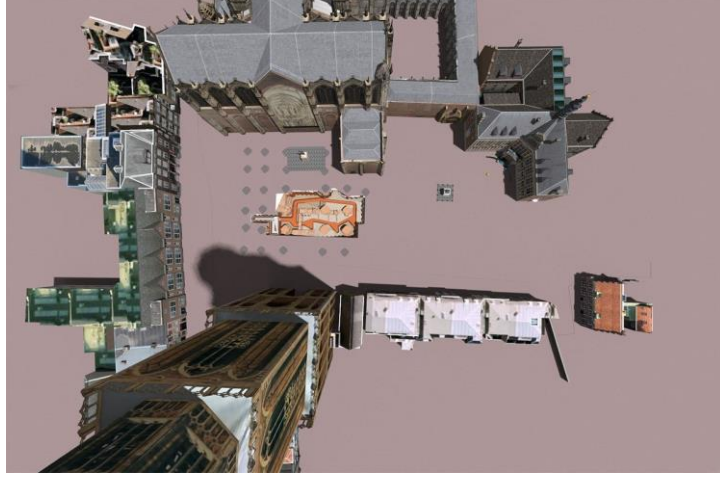

Fotoğraf 4 8.DOMunder Restorasyon Sonrası Meydan Girişi ve İç Mekan Görüntüleri(Singhal, 2014)

DOMunder, daha büyük bir arkeolojik ve tarihi bağlamın parçasıdır: Domplein Meydanı. Utrecht'in tarihi merkezinin ortasında yer alan bu halk meydanı, her ay binlerce ziyaretçiyi kendine çekiyor ve şehrin kültürel kalbini oluşturuyor. Domplein Meydanı, 1674'te bir kasırga, kuleyi yapının geri kalanına bağlayan Dom katedralinin nefsinin havaya uçtuğunda ortaya çıktı. Çok daha sonra, 1826'da, enkaz temizlendi ve bir zamanlar kule ile katedralin birleştiği yerde büyük bir boşluk bıraktı. Bu boşluk, şimdi Domplein Meydanı olarak bilinen şeyin ilk aşamasını oluşturdu. 1826 ile günümüz arasında, Utrecht Üniversitesi için ünlü Akademi binası da dahil olmak üzere, meydanın etrafına birkaç bina inşa edildi (Boom, K.H.J., 2018, sy.49).

Tasarım, hiçbir bozulmamış arkeolojik malzemenin kaybolmaması koşuluyla, arkeolog Van Giffen tarafından 1949'da gerçekleştirilen kazılar olan '19 ve 20 açmaları'nın 'anahatları'na tam olarak girecek şekilde tasarlanmış ve konumlandırılmıştır. Araştırma ve modelleme sırasında, bu kazıların stratigrafik ve fotoğraf biçimindeki dokümantasyon materyallerinin yanı sıra kapsamlı bir araştırmasına dayanarak, mevcut olan orijinal kütlenin sanal bir 3D rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Bu temelde, kazıdan sonra görsel olarak algılanabilir sonucun ne olacağı,

hala neyin mevcut olacağı ve hem fiziksel hem de görsel olarak ne beklenebileceği konusunda bir tahmin ortaya konulmuştur (Os & Friends, 2016, sy. 343)

Şekil 4 6.DOMunder mevcut olan orijinal kütlenin sanal bir 3D rekonstrüksiyonu (<https://www.archdaily.com>)

Projede ziyaretçileri meydandan yer altına indirip, tarih içinde yolculuk yapmaları, alanı bütünüyle deneyimlemeleri ve merak, huzursuzluk, sıkıntı gibi duyguları hissetmeleri amaçlanmaktadır. Alana giriş ve çıkış meydandan yer altına inen bir merdivenle sağlanmaktadır. Bu merdivenin üzeri ahşap bir sistemle kapatıldığında, yapının meydandan algılanan tek ögesi de zemin döşemesi haline gelmektedir. Bu yöntemle kalıntıların iklim şartlarından korunması sağlanmıştır. Tasarlanan gezi platformu ile tüm mekân farklı açılardan algılanabilmektedir. Platformun değişik yön ve seviyelerde tasarlanması ile ziyaretçilerde zaman içinde yolculuk yapma ve arkeolojik bir keşfe katılma hissi yaratılmaktadır (Taşçı, 2015, sy. 231).

Platform bazı bölümlerde genişleyerek, gruplar için toplanma alanına dönüşmektedir. Platformda sürdürülebilir ve nemden etkilenmeyen bir kaplama malzemesi kullanılmıştır. Korkuluklarda metal, masif malzeme kullanılması kontrast yaratmakla birlikte, kalıntılar ile ziyaretçiler arasında fiziksel bir sınır oluşturmaktadır. Gezi platformunun bir tarafında bilgilendirme amaçlı görseller yer alırken, diğer tarafta arkeolojik kalıntılar bulunmaktadır. Ziyaretçilerin kendilerini arkeolog gibi hissetmeleri için ellerindeki fenerleri tuttukları yerde bir görselin belirmesi sağlanmıştır. Görselin belirmesi ile birlikte ziyaretçilerin kulaklıklarından o görsel ile

ilgili bilgi aktarımı yapılmaktadır. Yüzeylerdeki görsellerde kiliseye ve diğer katmanlara ait bilgiler ile rekonstrüksiyon çizimleri yer almaktadır (Singhal, 2014).

Fotoğraf 4 9.DOMunder Gezi platformu (<https://www.archdaily.com>)

Ziyaretçilerin kilise ile yer altındaki kalıntılar arasında bağ kurmalarını sağlamak için yıkılan nef bölümünde bulunan sütunların özgün yerlerinde boşluklar açılmıştır. Fırtınanın kiliseye verdiği zararı hissettirmek amacıyla ses ve ışık efektleri kullanılmaktadır. Yüzeylerdeki tarihi görselleri aydınlatacak şekilde, metal korkuluğa bağlı bir aydınlatma tasarımı yapılmıştır. Tasarım kararı olarak yapının meydana algılanması istenmemektedir. Ancak bu alanda kilisenin yıkılan bölümü, zemin döşemesinde yapılacak malzeme farklılıklarıyla iki boyutlu olarak hissettirilebilir. Projede engelli ulaşımı düşünülmemiştir (Taşçı, 2015, sy. 231).

4.3. KORUMA ÇATISI TASARLANMASI

4.3.1. Roma Hamam Kompleksi Kalıntıları (Yunanistan)

Elde edilen bulgular ve kaynak araştırmaları doğrultusunda kent sınırları dışında kalan bu alan Hadrian Dönemi’de kent sınırları genişletilmesiyle, akarsu ve yeşil alanlara sahip bölgeyi önemli ibadet yeri konumuna getirmiştir. Hadrian kapısı’nın inşası ve Olimpia Zeus Tapınağı’nın tamamlanması ile kent yeni tapınaklar, hamam ve özel kamu yapılarına kavuşmuştur.

MS 3. yüzyılın sonunda inşa edilen hamam, MS 5. ve 6. yüzyıllarda yenilenmiş ve genişletilmiştir. Bölgede MS 3. yüzyılın sonları ve 4. yüzyılın başlarına tarihlenen iki cehennem, iki ısıtma odası ve dokuz oda keşfedilmiştir. MS 5. ve 6. yüzyıllarda, ikinci aşama olarak adlandırılan komplekse yeni binalar eklenmiş ve genişletilmiştir. Duvarlardaki resimlere bakılırsa burası erken Hristiyanlık döneminde sığınak olarak

kullanılmış. Bizans döneminde tahıl depolamak için kullanılan birkaç kil çömlek onarılmıştır (Bolat, 2016, sy. 22).

Kent merkezinde metro yapım çalışmaları sırasında ortaya çıkan ve çok katmanlılık özelliği gösteren bu alanın araştırılması, belgelenmesi, sergilenmesi ve korunmasına yönelik çalışmalar kent tarihi ve kimliği açısından önemlidir. Proje kalıntılara rastlanması nedeniyle revize edilerek, havalandırma bacalarının yeri değiştirilmiştir. Sunum sırasında, kalıntıların doğal etkenlerden etkilenmemesi için koruyucu bir çatı yapılmıştır. Çelik yapı ile birlikte şeffaf bir malzeme kullanılması, doğal ışığın kullanılmasına olanak sağlar. Kalıntılar bir galeride sergileniyor ve galeri şeffaf korkuluklarla çevrili. Şeffaf korkulukların kullanılması, kalıntıların görsel algısını artırır. Alandaki katmanlar için bir bilgi panosu bulunmaktadır. Bindirmenin düşey taşıyıcı elemanlarının kalıntıların bulunduğu yerde değil, üstyapıda sonlanması, yük aktarımı sırasında kalıntıların zarar görmesini engeller (Taşçı, 2015, sy. 183).

Fotoğraf 4 10.Atina Roma Hamam kompleksi kalıntıları (Bolat, 2016, sy. 22)

4.3.2. Rhineland Endüstri Arkeoloji Parkı (Almanya)

Ziyaretçilere bölgenin endüstriyel geçmişini göstermek için koruyucu bir çatı olarak metal bir kabuk tasarlanmıştır. Tasarlanan kabuk, kaba beton payandalar üzerine oturmakta ve geometrik olarak alandaki baskın karakteri göstermektedir (Tuna, 2016, sy.132) Yapı malzemesi yaygınlaştırma amacıyla seçilmiştir. Çatının koruyucu formu, kazıların ve arkeolojik buluntuların keşfedildiği alanı kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. Arkeolojik kazıların doğu ve batı olmak üzere iki girişi vardır.

Fotoğraf 4 11.Rhineland Endüstri Arkeoloji Parkı Çatı Örtüsü (<https://www.archdaily.com>)

Ziyaretçi gruplarını bir araya getirmek ve bilgilendirme amaçlı olarak koruyucu yapı içerisinde iki mekan tasarlanmıştır. Mevcut kazı alanından 80 santimetre uzaklıkta cam korkuluklu çelik bir yaya köprüsü bulunmaktadır. Köprü, aydınlatma ve bilgilendirme panoları şeklinde yapılmış sütunlarla da desteklenmektedir (Tuna, 2016, sy. 140).

Şekil 4 7.Rhineland Endüstri Arkeoloji Parkı Çatı Örtüsü (<https://www.archdaily.com>)

Tasarlanan metal kabuk ile kalıntıların korunması sağlanmaktadır. Ziyaretçilerin alana yaklaşımı yönünde tasarlanan yürüme yolları kabuğun altında gezi platformuna ve bazı bölümlerde gruplar için toplanma alanlarına dönüşmüştür. Gezi platformu metal aydınlatma ve bilgilendirme panoları içermektedir. Alanın geçmişine

atıfta bulunacak şekilde, konsept olarak metal malzeme seçimi projeye artı bir değer katmıştır. Gezi platformu tasarlanırken rampa ve merdiven kullanımı engelli ulaşımının düşünülüğünün kanıtıdır. Kabuğu taşıyan ayaklar kalıntılara zarar vermemek amacıyla kalıntıların bulunmadığı alanda sonlandırılmıştır.

4.3.3. El Molinete Arkeolojik Parkı (İspanya)

İspanya'nın güneydoğusundaki Molinete Arkeoloji Parkı'nda tasarlanan üst örtü elemanı, hem Roma dönemi kalıntılarını korumayı hem de farklı mimari tarzıyla tarihi sahil kasabası ile bağlantı kurmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda arkeolojik park içinde dolaşım hattını sağlamak üzere yaya köprüsü ve arkeolojik kalıntıları koruyucu çatı konstrüksiyonu gibi yapısal ögeler kullanılmıştır.

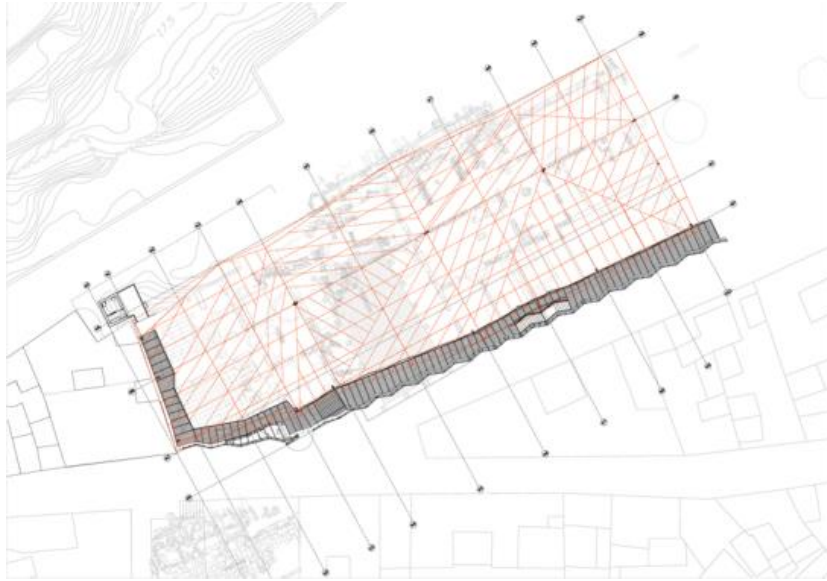
Molinete Arkeoloji Parkı, domus (Roma dönemi müstakil konutları) yapı kalıntıları, palestra (Roma hamamlarında bedensel etkinliğe ayrılmış açık alan) ve Roma İmparatorluğu döneminde M.Ö. 200- M.S. 435 yılları arasında önemli bir konumda olan Carthago Nova kıyı kentinin antik Yunan dönemi üslubunda inşa edilmiş olan Roma hamamını içermektedir. Koruyucu çatı yapısı yapısı, kıyı kentinin diğer unsurlarıyla bağlantısını güçlendirmek için Cartagena'nın şehir manzarasını farklı bir mimari stilde vurgulamayı amaçlamıştır. Koruyucu çatı unsuru, arkeolojik buluntuları farklı kümeler halinde birleştirerek park alanının bütünlük hissini pekiştiriyor. Çatı kıvrımlı metal yapısı sayesinde varlığını gizleyebilirken, yeni bir kentsel cephe oluşturması açısından da dikkat çekmektedir (Tuna, 2016, sy. 138).

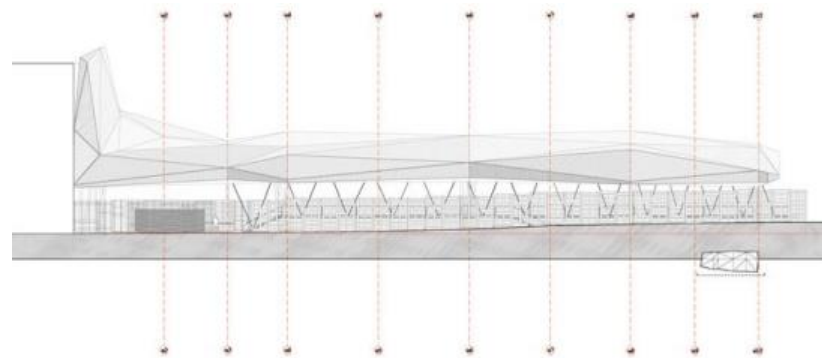
Fotoğraf 4 12.El Molinete Arkeolojik Parkı Çatı Örtü Sistemi (Çobaner, 2022, sy.62)

Şekil 4 8. Cartagena Roma kalıntıları vaziyet planı (Taşcı, 2016, sy. 194)

Şekil 4 9. Cartagena Roma kalıntıları Kat planı (Taşcı, 2016, sy. 194)

Şekil 4 10. Cartagena Roma kalıntıları koruma çatısı cephe çizimi (Taşcı, 2016, sy. 195)

Binayı tasarlarken, onu çevreleyen Barok ve modern mimariyle ilişkilendirmeye ve uyumlu hale getirmeye çalıştılar. Alan, şehrin yoğun yapılaşma alanı ile gelişmemiş yamaç arasında bir geçiş bölgesi oluşturmaktadır. Hafiflik ve ışık duygusunun önemli unsurlar olduğu bir projede, dikey desteklerin sayısı minimumda tutulmuş ve amaç, hasar ve kalıntılara müdahaleyi en aza indirmektir. Ayrıca plakalar modüler bir sistemle bir araya getirilerek en büyük açıklığa ulaşılmıştır (Bolat, 2016, sy. 26).

Fotoğraf 4 13.El Molinete Arkeolojik Parkı Çevre Bağıntısı (Ceylan, 2020)

Yapıda öne çıkan üçgen, şeffaf levhalardan oluşan koruyucu örtü, yoğun yapılaşma arasında yer alan arkeolojik alanda farkındalık yaratmaktadır. Bu örtü şeffaf levhalar ile oluşturularak doğal ışık alımı sağlanmıştır. Kent merkezinden bakıldığında yapı silüetinin devamı niteliğinde süreklilik sağlamak amaçlanmıştır. Roma dönemi kalıntılarına en az zarar verecek şekilde düşey taşıyıcı sayısının az tutularak koruyucu örtü tasarlanması projenin başlıca hedeflerindendir. Ziyaretçileri ile kalıntıların arasında görsel algıyı sağlayan ahşap ve metal gezi platformları, metal ve şeffaf korkuluklar yalın bir şekilde tasarlanmıştır. Bu platform yükseklik ve konum olarak kalıntılara genel bir bakış açısı yaratacak şekilde konumlandırılmıştır. Ayrıca bu platform engelli ziyaretçilerin erişimi düşünülerek tasarlanmıştır (Taşçı, 2015, sy. 195).

4.3.4. Maurice Manastırı Arkeolojik Alanı (İsviçre)

Saint-Maurice, Rhône vadisinin üst kısmına giden bir geçidin girişinde yer almaktadır. Bu nedenle stratejik bir öneme sahiptir ve bu erişimi kontrol etmek için 15. yüzyıldan itibaren savunma çalışmaları yapılmıştır. Bronz çağı yerleşimine ait olan Saint Maurice'de gerçek yerleşim planı tam olarak bilinmeyen bir Roma kasabası

bulunmaktadır. Saint Maurice’de farklı birkaç dini topluluk yer almaktadır. Ancak kasabadaki en önemli dini kurum manastır’dır.

Şekil 4 11.1782’de Saint Maurice kalesi ve köprüsü (Agaunum, St-Maurice, 2022)

Fotoğraf 4 14.Saint Maurice Manstırı İç Avlusu (Arthis,2016)

Konumu itibari kayaların yardan kopması ile yapı, tarihte birçok ağır hasara uğramıştır. Manastırın avlusu oluşan hasarlar nedeniyle yeniden tasarlanmıştır. Bu kapsamda yapının cephesi ile kaya arasında bağlantı kurulabilecek 170 ton taştan oluşan "taş çatı sistemi" uygulanmıştır. Bu sistem aynı zamanda manastırın avlusundaki arkeolojik kazılar için koruyucu bir çatı görevi görmüştür. Bu sistem aynı zamanda ışığı filtreleyerek düzenli aydınlatma sağlar. Manastırın avlusundaki kalıntılar arasında hareketi sağlamak için kompozit ahşap malzemeden yapılmış patikalar planlanmıştır (Tuna, 2016, sy. 137).

Şekil 4 12. Saint Maurice manastırı koruyucu çatı detayları Restorasyon Planları
<https://www.archdaily.com>

Fotoğraf 4 15. Saint Maurice manastırı (Arthis,2016)

Fotoğraf 4 16. Saint Maurice manastırı koruyucu çatı detayları (Arthis,2016)

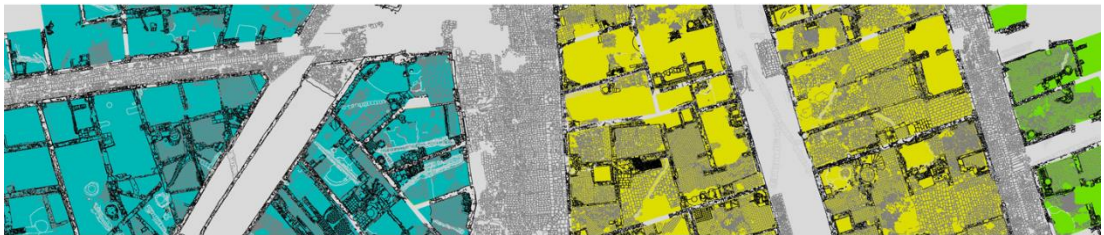
4.3.5. Born Kültür ve Hafıza Merkezi (İspanya)

İspanya'nın Barselona kentinde yer alan Born kültür ve hafıza merkezi, M.S. 3. Yy Roma dönemine ait mezar kalıntıları, 8. Yy Müslüman Dönemine ait kalıntıları, 13. Yy Ortaçağ Şehirlerine ait bulgular ve 18. Yy da İspanya Veraset Savaşları döneminde yıkılan evlerin kalıntılarıyla eşsiz bir arkeolojik alana ev sahipliği yapıyor (Clomer, 2018, sy. 9). El Born'un arkeolojik alanında 11 ayrı blok boyunca dağılmış 60 evin kalıntıları bulunabilir. Bu bloklardan bazıları, eski pazarın sınırlarının ötesine geçtikleri için yalnızca kısmen bulunabilir.

Fotoğraf 4 17.Born Kültür Merkezi koruma çatısı ve kalıntılar (Clomer, 2018, sy. 10)

Arkeolojik alanda, 13. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar La Ribera mahallesinin kentsel ve sosyal bölümünün karmaşıklığını mükemmel bir şekilde temsil eden keskin bir şekilde farklılaşmış üç bölüm vardır. Citadel ve güvenlik şeridinin inşası tarafından tahrip edilen 42 caddenin bir kısmı, daha spesifik olmak gerekirse, dokuz farklı caddeden oluşan bölümleriyle El Born'un arkeolojik alanının içinde yer almaktadır. El Rec Comtal, batı yarısının kentsel planlamasını belirlediği ve La Ribera mahallesinin bu bölümünde belgelenen el sanatları faaliyetlerini yürütmek için çok önemli olduğu için arkeolojik alanın kilit parçalarından biridir.

Şekil 4 13.Arkeolojik sitenin sektörleri

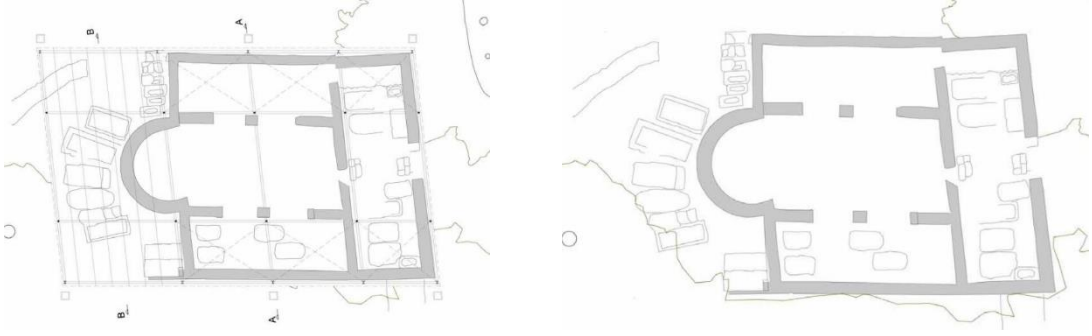
İspanya'nın Barselona kentinde yer alan proje için bir koruma çatısı önerilmiştir. Koruma çatısı malzemesi olarak 19. yüzyılın dökme demir malzemesinin kullanılması çatıyı daha da önemli kılmaktadır. Ayrıca çatıdaki yer yer şeffaf kaplı bölümler doğal aydınlatma imkanı sağlamaktadır (Bolat, 2016, sy. 32).

4.4. TAMAMLAMA İLE ESERİN ÜÇ BOYUTLU ALGILATTIRILMASI

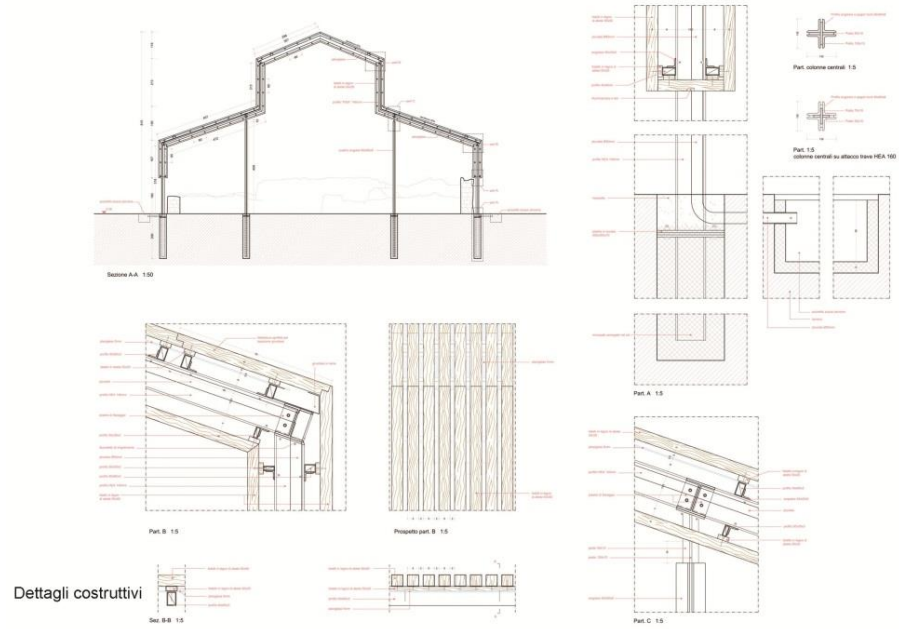
Arkeolojik kazı sürecinde zarar görmüş eserlerde üçüncü boyut algısı oluşturmaya yönelik tamamlama çalışmaları yapılabilir. Konuyla ilgili olarak “Venedik Tüzüğü”nde “Bütün yeniden inşa işlemlerinden peşinen (a priori) vazgeçilmelidir. Yalnız anastylosis’e, yani mevcut fakat birbirinden ayrılmış parçaların bir araya getirilmesine izin verilebilir. Birleştirmede kullanılan madde her zaman ayırt edilebilecek bir nitelikte olmalı ve bu, kültür varlığının korunmasını sağlamak ve eski haline getirmek için mümkün olduğunca az kullanılmalıdır” şeklinde bir madde bulunmaktadır. Bu durumda yapının üç boyutlu görüntülenmesi için özgün ya da modern malzeme kullanımı önem kazanmaktadır (Taşçı ve Levi, 2016, sy. 106).

4.4.1. Caucana Arkeolojik Alanı (İtalya)

Caucana arkeolojik sit alanı İtalya'nın Santa Croce Camerina şehrinde bulunmaktadır. Caucan Arkeolojik Sit Alanı ve Koruyucu Çatısı Architrend, Francesco Finocchiaro ve Giuseppe Guerrera tarafından Caucana kilisesinin kalıntıları için tasarlanan çatı, mozaikçi hava koşullarından korumak ve turistlerin bölgeyi ziyaret etmesine olanak sağlamak için tasarlanmıştır. Tasarıma başlayarak, kilisenin çağdaşlarının boyutları incelenerek bazilikanın yüksekliği hakkında bilgi elde edilmiştir. Elde edilen veriler dikkate alınarak kilisenin orijinal plan tipine uygun bir plan ve cephe silüetine uygun bir proje oluşturulmuştur. Kilisenin girişi ahşapla kapatılırken, diğer yerlerde şeffaf malzeme tercih edilmiştir (Bolat, 2016, sy. 14).

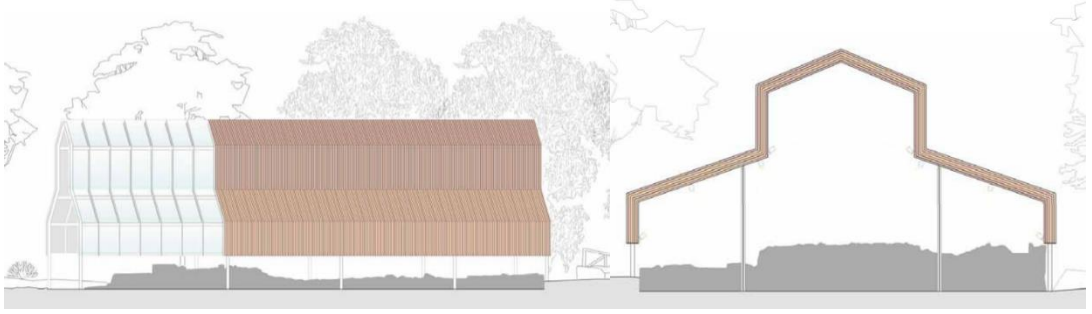

Şekil 4 14.Caucana Arkeolojik Alanı Plan Çalışmaları (<https://www.archilovers.com> Erişim Tarihi: 27.04.2022, 11:20)

Şekil 4 15.Caucana Arkeolojik Alanı Detay Çözümleri (<https://www.archilovers.com> Erişim Tarihi: 27.04.2022, 11:20)

Alanda kalıntıların atmosfer etkilerine karşı korunmasını sağlayacak üst örtü çelik, ahşap ve şeffaf malzeme kullanılarak tasarlanmıştır. Bu koruyucu çatı tasarımı ile Caucana Kilisesi'nin özgün durumdaki üç boyutlu hali ziyaretçilere algılatılmak istenmiştir. Tamamlama yoluna gitmeden, kontrast oluşturarak üç boyut algısı yaratılmaktadır. Kilise ve mezarlar üst örtüde kullanılan malzeme farklılığı ile ayrıştırılmıştır. Üst örtünün düşey taşıyıcı elemanları kalıntıları tahrip etmeyecek şekilde konumlandırılmıştır. Kalıntıların çevresinde yapılaşma olmaması ve yeşil doku içerisinde yer alması arkeolojik alanın görsel algısını arttırmaktadır (Taşçı, 2015, sy. 227) .

Şekil 4 16.Caucana Kilisesi Üç Boyutlu Algılatma Çözümleri (<https://www.archilovers.com>
Erişim Tarihi: 27.04.2022, 11:20)

Fotoğraf 4 18.Caucana Arkeolojik Alanı üçüncü boyut algısı yaratan koruyucu çatı (Taşçı, 2015, sy. 225)

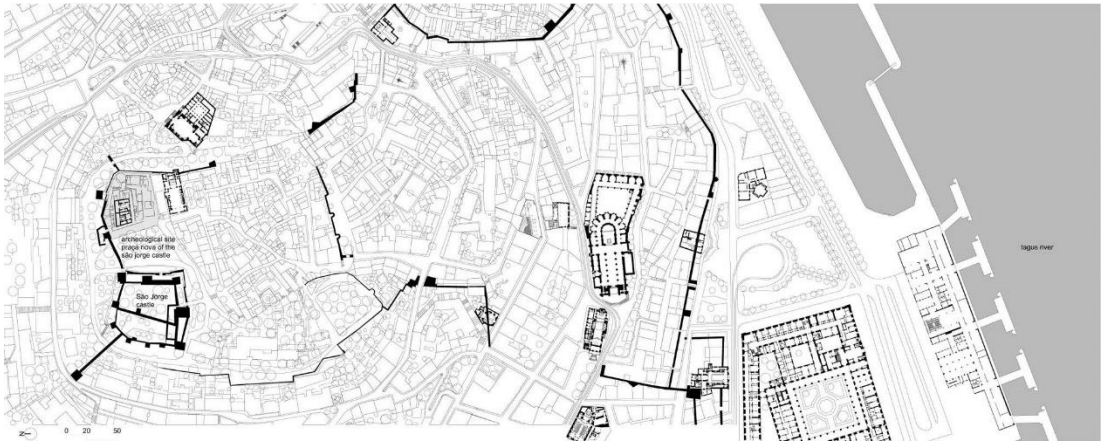
4.4.2. São Jorge Kalesi Meydanı Arkeoloji Müzesi (Portekiz)

Portekiz'in Lizbon kentinin ilk yerleşim yeri olduğuna inanılan bir bölgede 1996 yılında başlatılan kazılarda farklı dönemlere ait izler keşfedildi. Bu arkeolojik kalıntılar, Lizbon tarihindeki üç önemli dönemin kanıtlarını göstermektedir:

- 1- MÖ 7. yüzyıla kadar uzanan bilinen ilk yerleşim yerleri;
- 2- Kalenin 11. yüzyılın ortalarında inşa edildiği dönemden kalma Mağribi dönemi yerleşim bölgesinin kalıntıları;
- 3- 1755 depreminde yıkılan eski alcáçova'daki son palatine konutunun kalıntıları (Carrilho da Graça and Gomes da Silva,2010, sy.3).

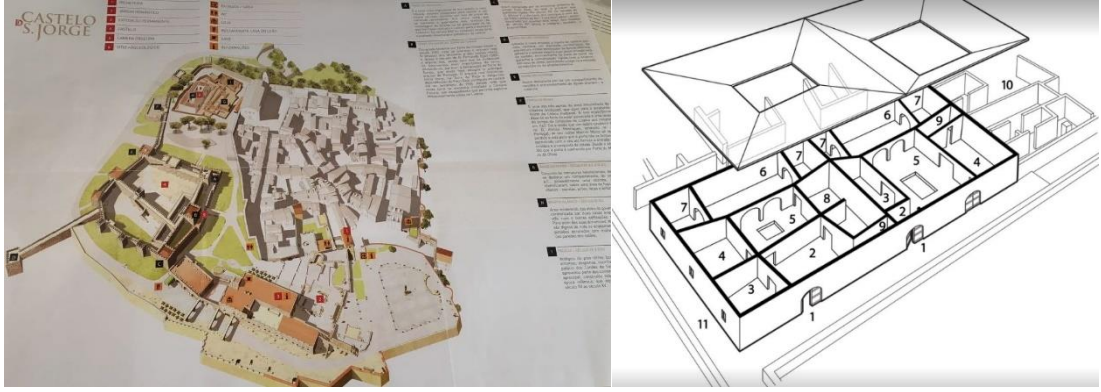
Fotoğraf 4 19.São Jorge Kalesi Meydanı Arkeoloji Müzesi (<https://www.archdaily.com>)

Şekil 4 17 .São Jorge Kalesi Meydanı Arkeoloji Müzesi vaziyet planı (Carrilho da Graça and Gomes da Silva,2010, sy.3)

11. yüzyıl Müslüman konutlarının ve duvar resimlerinin korunması amacıyla duvar kalıntıları yalın, beyaz duvarlar şeklinde tamamlanmıştır. Tamamlama yapılırken yeni duvarlar ile kalıntılar arasında boşluk bırakılmıştır. 15. yüzyıl saray yapısına ait mozaikler bulunmaktadır. (<https://www.archdaily.com>).

Bölgeye hakim olmayan ve kalıntıların öne çıktığı bir tasarım dili benimsenmiştir. İslami döneme tarihlenen yapı tamamlanırken modernist dil benimsenerek kontrast yaratılmış ve tamamlanan parçalar askı sistemi ile tarihi kalıntılardan ayrılmıştır (Bolat, 2016, sy. 26).

Şekil 4 18. São Jorge Kalesi'nin haritası ve Arkeoloji ekibi tarafından geliştirilen İslami konut konjonktür çalışması (Heldt,2017, sy.3)

São Jorge Kalesi surları içerisinde yer alan ilk yerleşim alanı kent tarihi için büyük önem taşımaktadır. Bu alanda pek çok farklı dönem ve uygarlığa ait izler beraber sergilenmektedir. Alana yapılan müdahalelerde modernist, yalın bir dil tercih edilerek, baskın bir karakter sergilenmemiş, arkeolojik kalıntıların öne çıkması amaçlanmıştır. Kazı alanının daha iyi algılanabilmesi açısından tasarlanan gezi platformu ile ana yapı aynı tasarım diline sahip olmasının yanında, kaplama malzemesinin rengi ile kontrast yaratılmıştır. İslam dönemine ait konut yapısı modernist bir yaklaşım ile tamamlanmıştır. Tamamlama yapılırken duvar kalıntılarına zarar vermemek için özel bir askı sistemi kullanılmıştır. Tamamlanan yapıda doğal ışık kullanımına önem verilmiştir. Aydınlatma tamamlanan yüzeyler ile kalıntıları ayrıştıracak şekilde tasarlanmıştır. Alanın etrafında bulunan yeşil dokunun korunması görsel algıya olumlu katkıda bulunmaktadır (Taşçı, 2015, sy. 223).

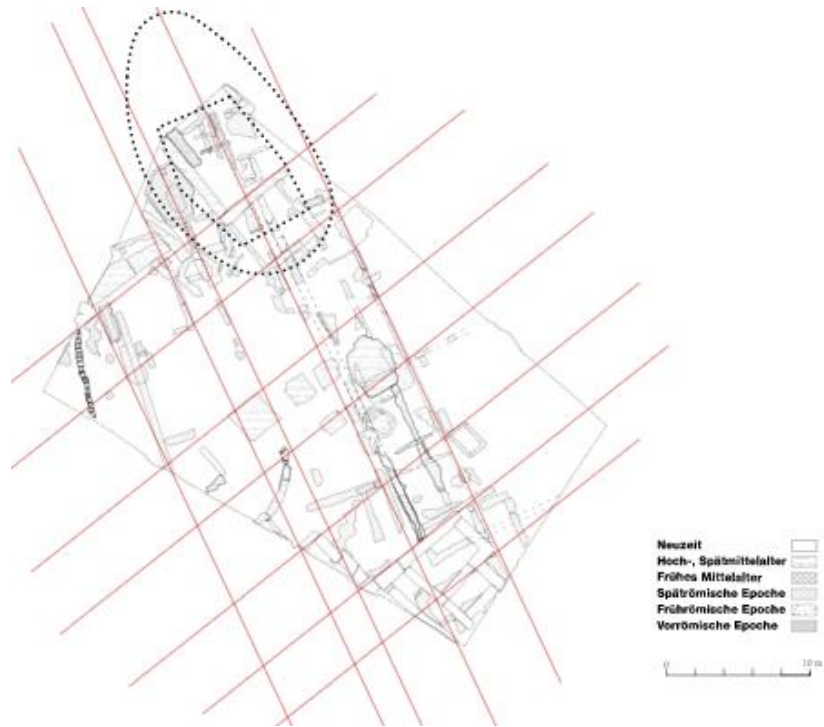
Fotoğraf 4 20. São Jorge Kalesi Meydanı Arkeoloji Müzesi'nin iç mekân görüntüleri ve tamamlanan kalıntılar (<https://www.archdaily.com>)

4.5. KALINTILARIN ÇEPERİNDE ŞEFFAF BİRİM OLUŞTURULMASI

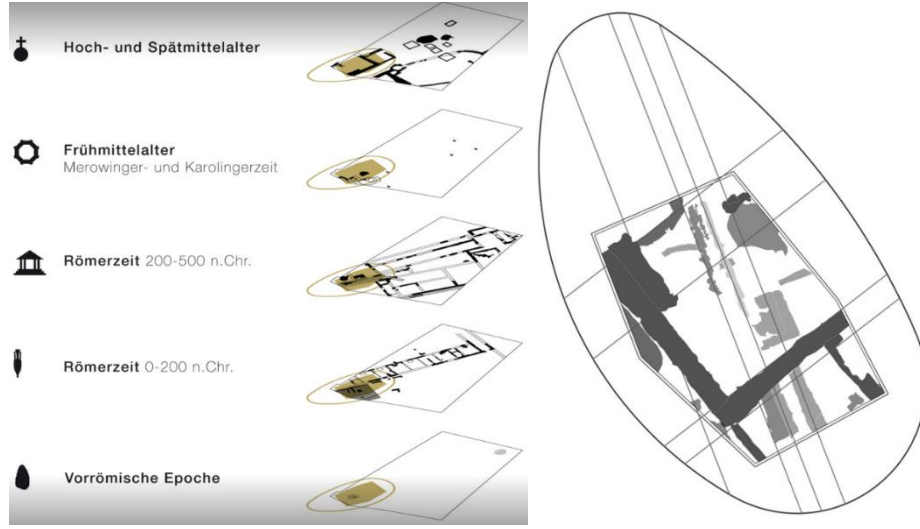
4.5.1. Aachen Arkeoloji Pavyonu (Almanya)

Almanya bölgesinden alıntı yapmaya değer olan şey, Aachen'deki (Kadawittfeldarchitektur tarafından tasarlanan) şehrin kalbinde, popüler şehir parkı Elisen'de Gotik katedrale açılan manzaralı arkeolojik pavyondur. Geniş çaplı arkeolojik araştırmalarda, Neolitik çağdan Orta Çağ'ın sonlarına kadar uzanan dönemlere kadar uzanan tabakalı bir yer ortaya çıkarılmıştır. 60 m2'lik alan, çevredeki bahçenin yeşilliğini ve gelişimini görebileceğiniz çok sayıda mercekten oluşan çelik ve camdan yapılmış bir açık oval pavyondan oluşmaktadır. Köşk, örtüsü açılmış kalıntıları tahrip etmemek ve stratigrafiye dokunulmamak için kazık temeller üzerine kurulmuştur.

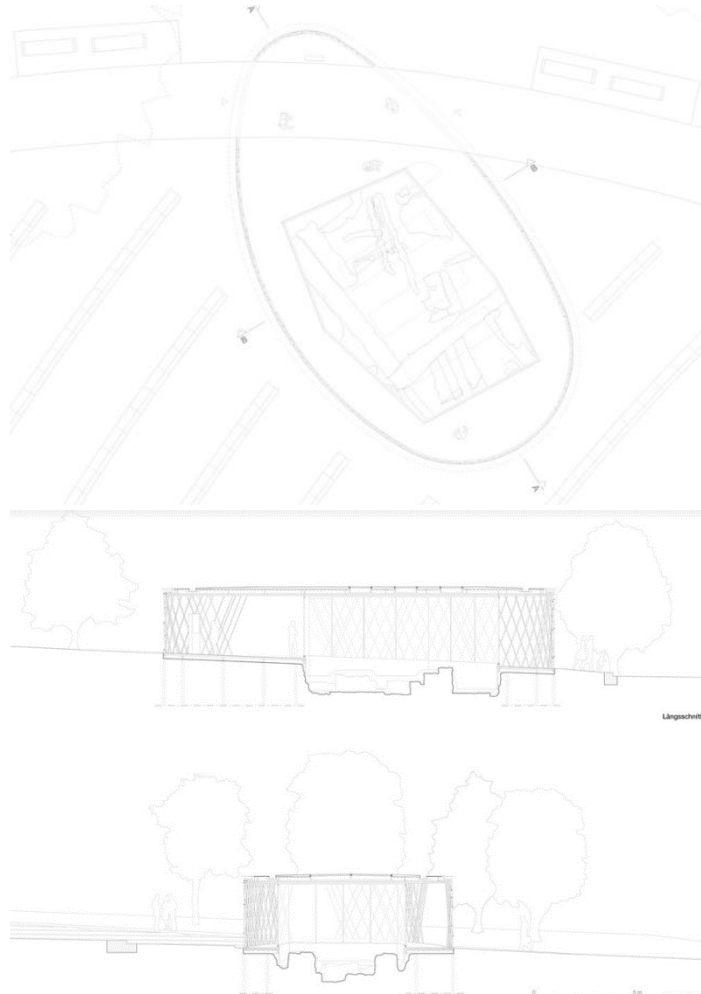
Köşkün şekli, günümüzün bir çardakını andırıyor, yeşil alana mükemmel uyum sağlıyor ve bugün şehir sakinlerinin en çok ziyaret ettiği yerlerden biri (Stala, 2015, sy.201)

Şekil 4 19.Elisengarten Aachen'deki kazılar (Göricke, 2013)

Şekil 4 20.Aachen Arkeoloji Pavyonu'nda sergilenen katmanlar (Göricke, 2013)

Şekil 4 21.Aachen Arkeoloji Pavyonu Kat Planı ve kesit çizimleri
(<https://www.archdaily.com>)

Kentin yoğun olarak kullanılan yeşil alanı içinde yer alan bu yapı, eliptik tasarımı ile peyzajın bir parçası olarak görülmektedir. Park içerisinde bir kent mobilyası niteliği taşımaktadır. Yeşil alan içerisinde arkeolojik katmanların çevresindeki kamusal yaşantı ile beraber bütünleyici bir öge olarak durmaktadır. Dış kabuktaki çelik profillerin boyutları ve bir araya gelme biçimleri ile şeffaflık ve geçirgenlik sağlanmış, parkta vakit geçirenler ile bulgular arasında görsel bir ilişki oluşmuştur. Aynı zamanda çelik kabuğun içinde bulunan şeffaf kabuk ile de bulguların korunması sağlanmaktadır (Taşçı, 2015, sy. 206).

Fotoğraf 4 21.Aachen Arkeoloji Pavyonu'nda kalıntıların çeperinde oluşturulan şeffaf birim (Stala, 2015, sy.214)

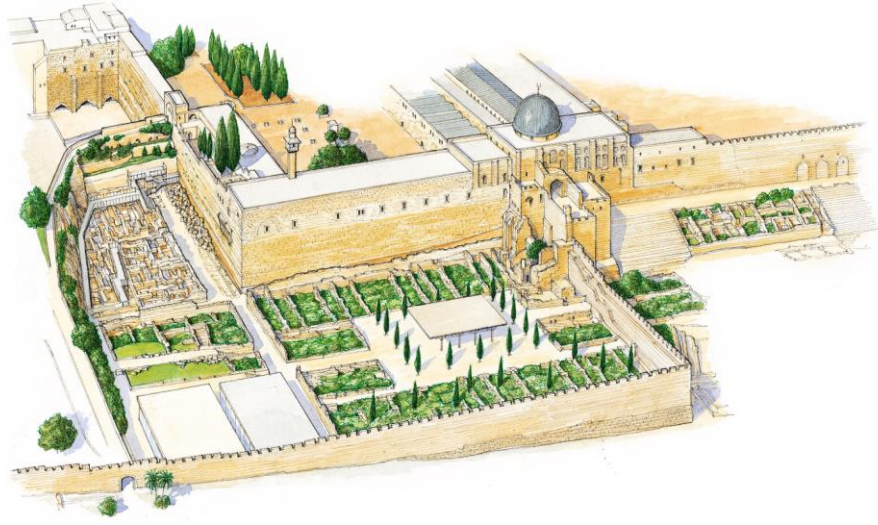
Bu kabuk kalıntılara farklı bakış açıları yaratan ve doğal hava akışı ile korunmalarını sağlayan bir kabuktur. Aynı zamanda bir bilgi kaynağı olarak da kullanılan bu şeffaf yüzey üzerinde döner bir zaman çizelgesi, alanının haritası, katmanların çizimleri, bilgileri ve görselleri yer almaktadır. Gün içinde bu yüzeylerden gelen doğal ışık ile sağlanan aydınlatma, geceleri LED ışıklar ile sağlanmaktadır. Yapının montajı sırasında kalıntılara zarar vermemek açısından alanın kum ile doldurulması ve geçici bir iskele kurulması olumlu bir yaklaşımdır. Elisen Parkı döner zaman çizelgesi ve kentin tarihine yönelik içerdiği bilgiler nedeniyle kente gelen ziyaretçilerin rehberli şehir turlarının da başlangıç noktası olmuştur (<https://www.archdaily.com>).

Fotoğraf 4 22.Aachen Katedrali ve Elisen Parkı gece görünümü (Stala, 2015, sy.214)

4.5.2. Davidson Arkeoloji Müzesi (İsrail)

Davidson Arkeoloji Müzesi, MÖ 1. yüzyılın sonunda, Kral Herod İkinci Tapınağı yeniden inşa etti ve onu büyük bir ihtişamlı yapı haline getirdi. MS 70 yılında, İmparator Vespasian'ın oğlu Titus komutasındaki Roma lejyonları, Yahudilerin Roma'ya karşı beş yıl süren isyanını bastırıp Kudüs'ü fethettiğinde yıkıldı. Herod tarafından Tapınağın üzerinde durduğu podyumu oluşturmak için inşa edilen devasa istinat duvarlarının temelleri bugüne kadar görülebilmektedir. En iyi bilinen bölüm, Yahudilerin bugüne kadar dua ettikleri Tapınağın saygıdeğer kalıntısı olan Ağlama Duvarı'dır. Araştırmacılar Ağlama Duvarı'nın yakınında geniş ve etkileyici bir cadde keşfetmiştir. Bu caddenin bölgenin ana caddesi olduğu düşünülmektedir (Tsimbler, 2021).

Şekil 4 22 .Davidson Arkeoloji Müzesi Kompleksi

19. yy'da, arkeolog Edward Robinson, güney duvarından çıkıntı yapan bir kemerin kalıntılarını fark etti. Şimdi Robinson's Arch olarak bilinen kemer, aşağıdaki Herodian caddesini kapsayan ve Temple Mount'a giden devasa bir kompleks ve kemerden geriye kalan tek kalıntıdır.

Fotoğraf 4 23.Batı Duvarı Boyunca Herodian Caddesi ve Robinson's Arch (Mazar,2002)

Tapınak Merdivenleri - Tapınak Dağı'na çıkan orijinal geniş merdivenin Güney Duvarı'na yakın bölümleri ve Güney duvarında yer alan mühürlü Huldah Kapıları görülmektedir. Güney duvar kapıları tapınağa girmek için, batı duvar kapıları ise tapıntan çıkmak ve Tapınak Dağı'ndan inmek için kullanılmıştır. Bizans altın sikkeleri ve Müslüman Dönemi'nden Emevi saraylarının kalıntıları da dahil olmak üzere tarihin sonraki dönemlerine ait eserler ve arkeolojik yapılar ortaya çıkarılmıştır. Bu saraylardan birinin onu Mescid-i Aksa'ya bağlayan ve Sultan'ın

doğrudan erişimini sağlayacak bir köprüsü vardı. 749 yılında meydana gelen depremde Müslüman Devri yapıları yıkılmıştır (Mazar,2002)

Davidson Arkeoloji Müzesi tasarımı arkeolojik kalıntılar ile yeni yapının entegre edilmesi düşüncesi ile başlamıştır. Arkeoloji parkının silüetine zarar vermemek açısından yapının büyük bölümü zemin altında tasarlanmış ve özgün yapı yüksekliğine bağlı kalınmıştır. Tarihi doku ile cam, çelik ve ahşap malzeme kullanılarak kontrast yaratılmıştır.

Fotoğraf 4 24.Davidson Arkeoloji Müzesi genel görünümü (Mazar,2002)

Kafeterya bölümünde yapının maketi, çizimleri ve görselleri yer almaktadır. Ziyaretçilerin bilgilendirilmesi için farklı dönemleri anlatan video gösterileri ve zaman çizelgeleri hazırlanmıştır. Gerçekleştirilen kazı çalışmaları hakkında bilgi verilmekte, yaratılan galeriler ile bulgular sergilenmekte ve farklı dönem izlerinin okunması sağlanmaktadır. Yapıda kalıntıların dijital ortamda yapılan rekonstrüksiyonlarının ziyaretçilere gösterildiği alanlar bulunmaktadır. Tasarlanan rampalarla her kota engelli ulaşımı sağlanmıştır.

Fotoğraf 4 25.Davidson Arkeoloji Müzesi genel görünümü (<https://www.archilovers.com>)

4.6. KALINTILARIN ÇEPERİNDE METAL YÜZEYLER OLUŞTURULMASI

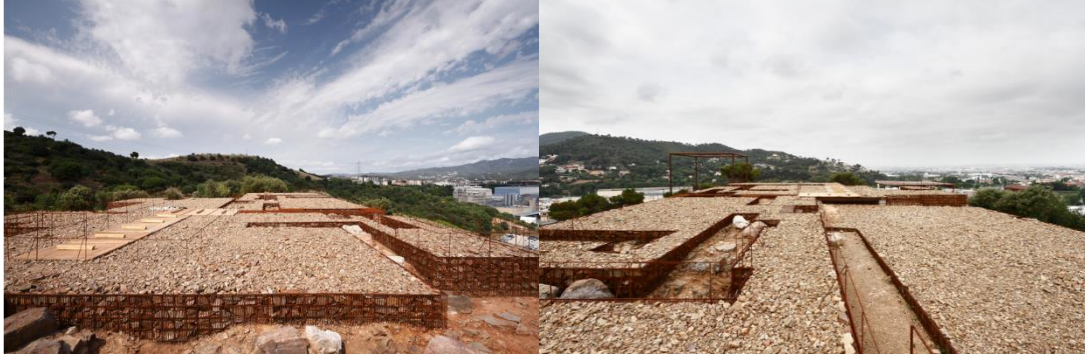
4.6.1. Can Taco Archaeological Site (İspanya)

Can Taco arkeolojik alanı, Congost ve Mogen Nehirleri'nin birleştiği noktadan 50 metre yükseklikte, kent merkezine yakın, doğal güzellikleri ve biyoçeşitliliği ile öne çıkan yerleşim alanıdır. Alanda Roma Dönemi Augusta Yol'u ve konut yapılarına ait kalıntılar bulunmaktadır. Augusta Yol'u öncesi bölge önemli bir yerleşim yeri durumundadır.

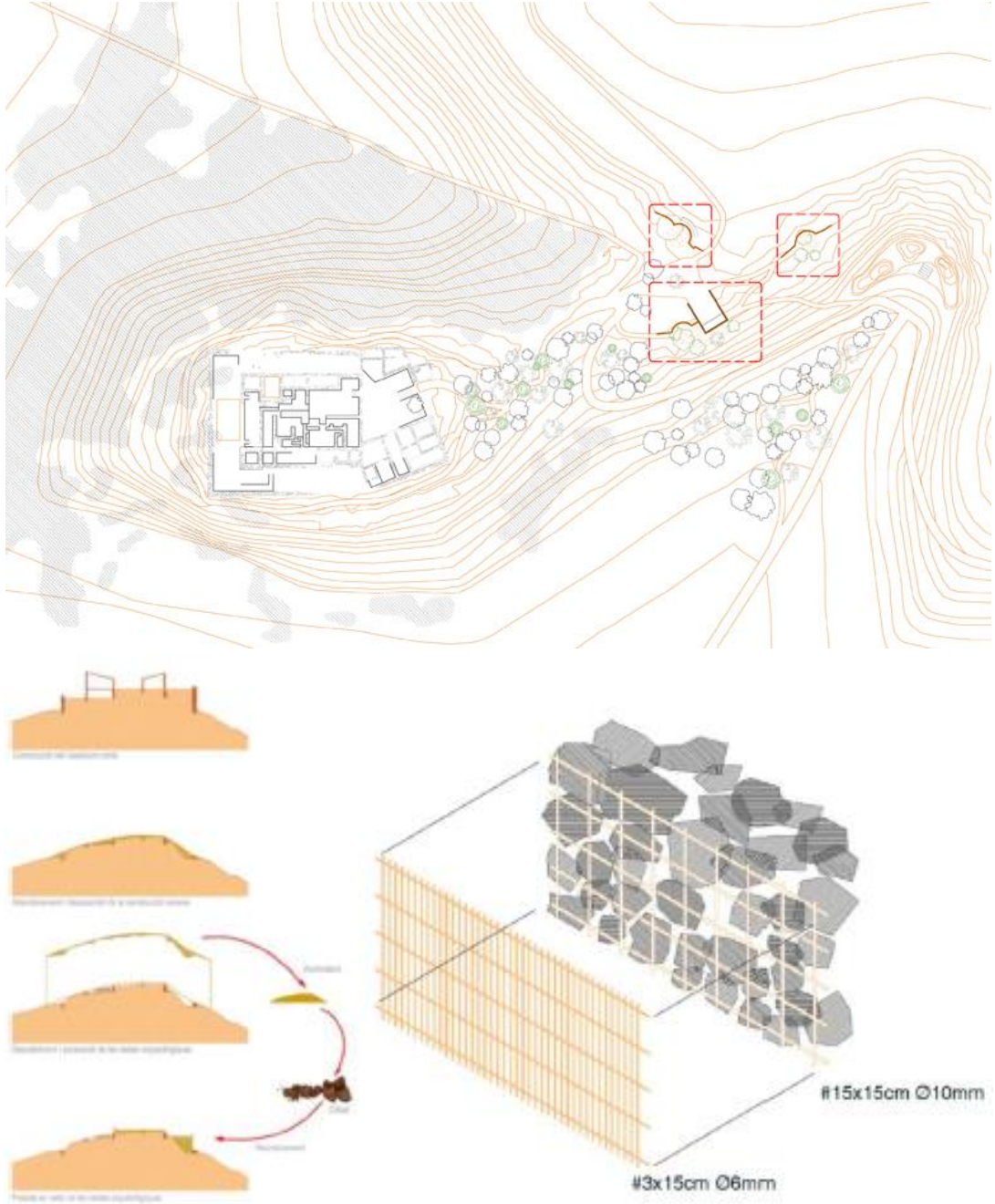
Fotoğraf 4 26.Can Taco Arkeolojik Alanı ve çevre yerleşimler (<https://www.archdaily.com>)

Projede Roma Dönemine ait duvarların etrafında oluşturulan çelik hasırlar ile kalıntıların korunması ve vurgulanması hedeflenmiştir. Süreç içerisinde kazılarda ele geçen toprak malzeme ve kayalar, projede dolgu malzemesi olarak kullanılacak malzemelerden birisi durumuna gelmiştir. Alanda duvar kalıntılarının etrafına sabitlenen boşluklu yüzeyler ve içi dolgu malzemesi ile kaplı yatay düzlemler oluşturularak hem plan kurgusunun zemine aktarılması sağlanmış, hem de manzaraya yönelik teraslamalar yapılmıştır. Bu yapılırken iki tip çelik hasır kullanılmıştır. Birinci tip çelik hasır örgüde, 15x15 cm boyutlarında ızgara oluşturulmuş ve Ø10 mm olan donatılar kullanılmıştır. İkinci örgü daha sık olup, 3x15 cm ızgara oluşturulmuş ve Ø6 mm olan donatılar kullanılmıştır.

Fotoğraf 4 27.Can Taco Arkeolojik Alanı Çelik Hasır Teller ile Teraslama Yöntemi (Girones,2021)

Teraslama çelik hasır örgülerin, yerel Licorella taşı kullanılarak oluşturulan yüzeylere takılmasıyla yapılmıştır. Taş ve çelik malzeme ile dağ ve endüstri birlikteliği, parçalar arasında dinamik bir etki yaratmıştır. Projede kalıntıların algısı eklemeler yapılmadan, tamamlamaya gidilmeden, kalıntılar yorumlanarak ve kaynaklar en iyi şekilde kullanılarak arttırılmıştır. Platformlar oluşturulurken yalın geometrik formlar kullanılmıştır. Günümüzde alan yerel Licorella taşı ve çelik malzeme kullanılarak yapılan teraslamalar ile doğal bir gözlem noktası haline gelmiştir (<https://www.archdaily.com>).

Şekil 4 23.Can Taco Arkeolojik Alanı vaziyet planı ile Konsept diyagramları ve çelik hasır detayı (Girones,2021)

Can Taco arkeolojik alanı sahip olduğu konum, doğal güzellikler ve arkeolojik değerlerin öne çıkarıldığı bir yaklaşım ile tasarlanmıştır. Alandaki yeşil dokuya minimum müdahale edilmiş, sadece kazı yapılan bölgelerde yeşil doku yok edilmiştir. Minimum malzeme kullanımı sağlamak amacıyla kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkan toprak ve taşlar, alanın düzenlenmesi sırasında teraslamalar yapılırken dolgu

malzemesi olarak kullanılmıştır. Malzemenin geri dönüşümü ve yerel taş kullanımı projeye sürdürülebilirlik özelliği katmıştır. Kalıntılar ile kontrast oluşturacak şekilde, duvarların korunması, sınırlarının belirlenmesi ve platformlar yaratılması amacıyla çelik hasırlar tercih edilmiştir. Ancak kullanılan çelik malzemenin rengi, yerel taş kullanımı ve teraslamalar ile tasarım tepenin doğal bir parçası şeklinde algılanmaktadır. Söz konusu teraslamalar yaratılırken Roma Dönemi konut yapısının planı zemine aktarılmıştır. Bu yöntemle manzara faktörü de dikkate alınarak, ziyaretçilerin kalıntıları bütüncül olarak algılaması istenmiştir (Taşçı, 2015, sy. 236).

4.7. KALINTILAR VE ÇEVRESİNDE MEYDAN OLUŞTURULMASI

4.7.1. Colchestre Kültür Meydanı (İngiltere)

Colchester, İngiltere'deki en eski kayıtlı kasaba olarak bilinir, ancak yerel halk onu modern bir kasaba olarak da tanır. Alışveriş yapmak, yemek yemek ve eğlenmek için iyi bir yer. Colchester ayrıca üç müze, bir görsel sanatlar merkezi, bir gösteri sanatları merkezi, bir sanat galerisi ve çok popüler bir tiyatro ile kültürel olarak gelişiyor.

Colchester'daki şehir hayatının merkezinde, yüzyıllardır olduğu gibi, Colchester Kalesi bulunur. Kale (Norman yapımı), Romalıların şehri işgal ettiği zamana kadar uzanan Claudius Tapınağı'nın temelleri üzerine inşa edilmiştir. Kalenin içinde yer alan müze, bir Norman kemeri inşa etmeyi veya bir Romalı doktorun mezarını kazmayı ve yakın zamanda keşfedilen Roma Sirki'ni tasvir eden fantastik bir ses ve ışık gösterisi projeksiyonunu içeren sergiler ve etkileşimli deneyimlerle kale tarihinin tam zaman çizelgesini sunar.

Kale arazisine bakan Hollytrees Müzesi, üç yüzyıla yayılan geniş bir oyuncak, kostüm ve dekoratif sanat örnekleri koleksiyonuna ev sahipliği yapar. Ekranlar, geçmiş dönemlerden çocukluk ve ev hayatı hakkında büyüleyici bir fikir veriyor. Binanın kendisi 1929 yılına kadar özel konut olarak kullanılan güzel bir Gürcü konağıdır. Kaleye yakın bir diğer müze ise Doğa Tarihi Müzesidir (<https://www.greatbritishlife.co.uk>).

Fotoğraf 4 28.Colchester Kalesi ve Aziz Botolph Manastırı (Gzahal,2022)

“Colchester Kültür Meydanı Projesi” Şehirdeki kamusal alan için hazırlanmıştır. Plazanın peyzajı, mavi-gri karo taşlardan oluşan sağlam bir zemin ve brüt beton üzerine altın, pembe ve kahverengi mozaik taşla kaplı oturma yerleri kullanır. Roma döneminden bir mozaik kaplama kullanılarak bahsedilmiŐtir. Meydan; yarı dairesel altın renkli bir cephe ile Rafael Vinoli'nin görsel sanatlar atölyesini çevrelemektedir. Alan, antik binaların kalıntılarının bulunduğu alanın bir parçası olarak, Roma duvarlarının kalıntılarının ve diğer kalıntıların görünürlüğünü vurgulamak için daha düşük bir kotta yer almaktadır. Kalıntıların zarar görmemesi için projenin uygulama aşamasında yükseltilmiş platformlar kullanılmıştır. Projenin tasarım ve uygulama aşaması, English Heritage birimi ve sit alanı yöneticisi sorumluluğunda Stockley tasarım ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir (Tuna, 2016, sy. 137).

Hem gösteri hem de görsel sanatlar da kent için büyük önem taŐıyor. 2011 yılında, Colchester'ın ilk sitesi, yeni  aėdaŐ görsel sanatlar üssünü, yıllar süren beklentinin ardından halka açtı. Binanın kendisi ikoniktir, East Hill House'un mevcut D Şeklindeki bahçesinin etrafında kavis yapan düşük seviyeli bir bina.

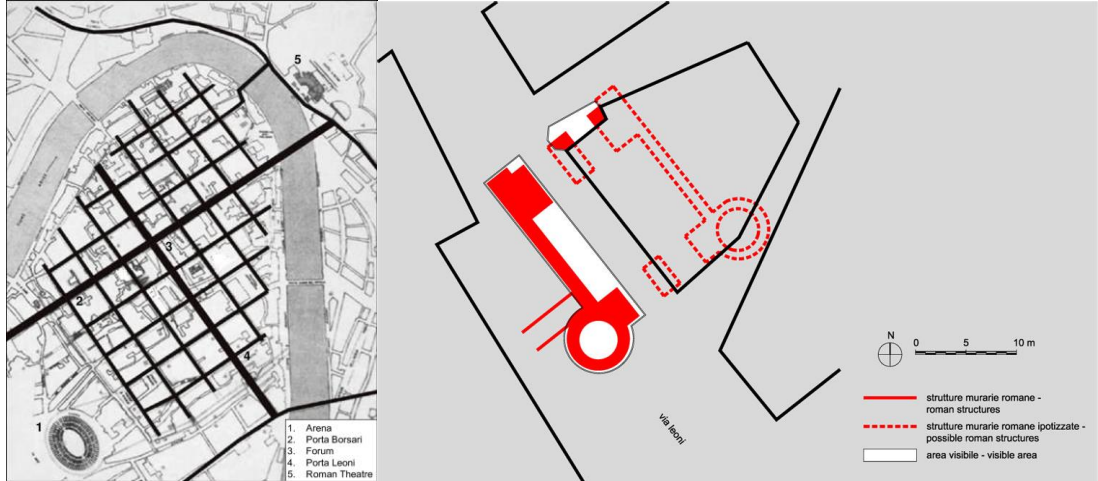
Yapı, dövülebilir bir bakır-alüminyum alaŐımı olan TECU altından yapılmıştır. Macar mimar Rafael Vi oly tarafından tasarlanan, tamamen camlı  n girişi 11 metre y ksekl ğe ulaŐıyor ve bu, altın kaplama ile birleŐtiėinde onu etkileyici bir manzara haline getiriyor (<https://www.greatbritishlife.co.uk>).

Fotoğraf 4 29.Colchestre Kültür Meydanı (<https://www.greatbritishlife.co.uk>)

4.7.2. Porta Leoni (İtalya)

Verona'nın iki yanında Adige nehri tarafından korunan kentsel yerleşimi çevreleyen surların iki ana kapısı bulunmaktadır. Bunlar, Porta Borsari ve Porta Leoni'dir. İkincisi, adını, çevresinde bulunan ve bugün komşu Umberto I anıtının arkasında bulunan iki aslanlı taş bir lahit kapağından almaktadır. Porta Leoni'nin doğu kısmının kalıntıları, bir saray duvarına dahil edilmiş, ve batıdaki, sokak seviyesinin altındaki arkeolojik alanda korunmuştur. Porta Leoni, M.Ö. 1. yy da inşa edilmiştir.

Şekil 4 24.Porto Leoni Şehir İçindeki Konumu ve Koruma Plan  alışması

Birçok başarılı şehir, arkeolojik mirasın modern şehirle bütünleşmesine örnek teşkil edebilir. İtalya bu konuda öncüdür. Dünya kültür mirasının koruması altındaki Verona şehrinin tarihi merkezinde arkeolojik mirasın bütünlüğü, bilimsel, e  tsel ve estetik nitelikleri ile korunması ve sergilenmesi uluslararası düzeyde başarılı olarak kabul edilmektedir. Verona şehri, antik  a  dan, Orta  a  dan ve Rönesans'tan

olağanüstü bir askeri kale örneğini ve kayda değer sayıda anıtsal yapıyı korumuştur (Türk, 2019, sy. 41).

Kentsel koruma ve kentsel arkeoloji alanındaki son gelişmeler, halkın koruma bilincini artırmak için kentsel arkeolojik kalıntıların halka sunulmasına büyük önem vermiştir. Buna paralel olarak son on yılda şehir plancıları sürdürülebilir kentsel gelişme vurgusu ile sürdürülebilir mekânlar yaratmak için alternatifler aramaya başlamışlardır. Farklı disiplinlerin bu iki hedefi, kentsel arkeolojik kalıntıların modern kente ve tarihi kent merkezlerinde modern yaşamla bütünleştirilmesinde buluşmaktadır (Alpan, 2005).

Siena'nın tarihi merkezinde, tüm şehir merkezini keşfetmek için disiplinler arası deneysel planların başlatıldığı büyük ölçekli projeler oluşturulmuştur. Uzmanlar, İtalya'da kentsel arkeolojinin sadece kentsel değil, ulusal düzeyde de yasal, idari ve operasyonel bir strateji oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir (Bolat, 2016, s. 12).

Verona'nın tarihi merkezi, Arche Scaligere, Loggia del Consiglio, Palazzo del Governo, Palazzo del Comune ve tarihi binaları içeren Piazza dei Signori ve Piazza Delle Erbe'den (pitoresk meyve ve sebze pazarı ile) ve Piazza Bra, Domus Nova gibi farklı dönemlere dayanan birçok tarihi yapıdan meydana gelmektedir. Böylece şehrin kentsel yapısı ve hayatta kalan mimarisi, her dönemin yüksek kaliteli sanatsal unsurlarını bünyesinde barındıran, kentin 2000 yıllık tarihi boyunca gelişimini yansıtan, kesintisiz gelişim gösteren bir şehrin seçkin bir örneklerindendir.

Kentte bulunan arkeolojik kalıntılar, Roma İmparatorluğu döneminde MS 1. yüzyıla kadar uzanmıştır. Şehir kapılarını birbirine bağlayan ana trafik arterleri kuzey-güney yönünde ilerleyerek şehir meydanını (eski Roma forumu, Piazza delle Erbe) Romeo Juliet'in evi ile sınırlayarak bugünkü Bologna şehri ile bağlantı kurmuştur. Doğu-batı yönünde dikey olarak geçen Corso Sant'Anastasia antik yolu (Decumanus Maximus) ve Corso Porta Borsari (*Cardo Maximus, günümüzün Cappello Caddesi*) şehri dört eşit parçaya bölmektedir. Bu yol üzerinde eski kent surlarının bulunduğu Porta Leoni'nin (*Arco di Valerio veya Porta San Fermo*) bölgesinin yakınlarında, kent yollarının 3 m. altında bulunan arkeolojik kalıntılar, insanlığın görüş ve bilgisine

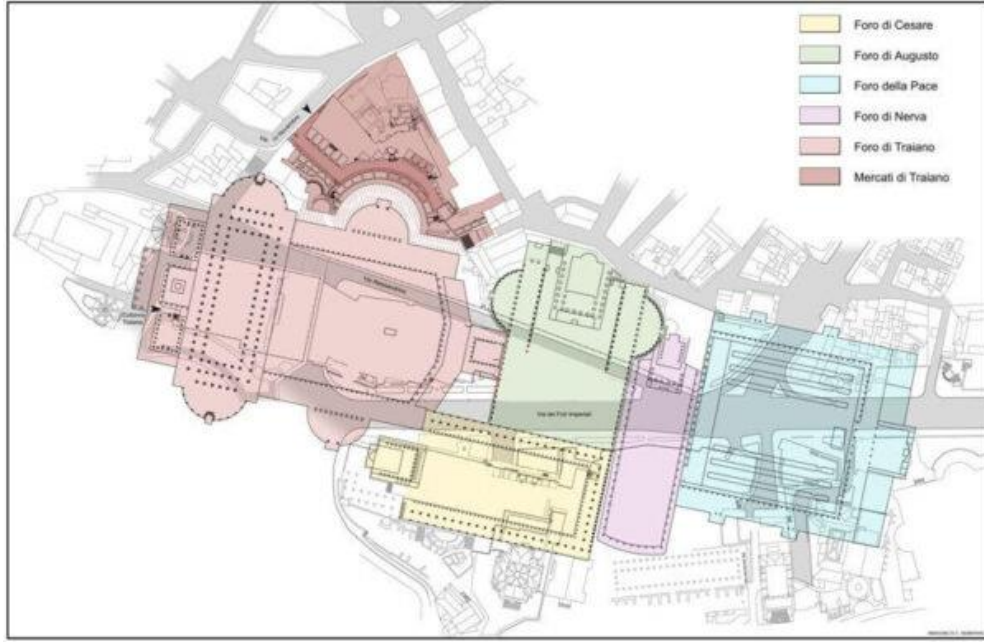
açılmaktadır., bu kalıntıların etrafındaki konut binaları, kentin turizm merkezi olan bu bölgede konaklama amacıyla turistlere açılmıştır (Türk, 2019, sy. 42).

Fotoğraf 4 30.Porto Leoni Şehir Arkeolojik Kalıntılarının Sergilenmesi(Richmond & Holford, 2013, sy. 72)

4.7.3. Mercati di Traiano Forum (İtalya)

Dünyanın en eski ticaret merkezi olduğuna inanılan Trajan'ın pazarı adlı bir arkeolojik alan, İtalya'nın Roma kentinde bulunmuştur. Trajan Forumu'nun bir parçası olan mevcut yapılar, o dönemin başkenti Roma'nın sosyal yaşamının bir modelini temsil etmesi ve o dönemin mimari üslubunu yansıtmaları açısından literatürdeki yerini almıştır. Forumda yer alan pazaryerlerinin katmanlı yapılar olarak inşa edildiği bilinmekte ve günümüzde pek çok katman ziyaret edilebilmektedir. Ayrıca kütüphanenin mermer zeminleri ve kalıntıları mimari üslup hakkında bilgiler içermektedir.

Şekil 4 25.İmparatorluk Forum Haritası (Meriç, 2015, sy.29)

O zamanlar sadece basit bir pazar değil, aynı zamanda Trajan'ın hemen altında genişlemesinin zirvesine ulaşan muazzam imparatorluğun en önemli tüm ofislerinin bulunduğu bir yer. Günümüzde dış ve iç süslemelerin çoğu kaybolmuş olsa da, bugün şehrin en popüler müzelerinden birine dönüştürülen mekan tüm ihtişamını korumaktadır. İmparatorluk Forumlarının tüm alanından en önemli buluntuları barındıran kompleksin birçok alanının içinde yürümek ve panoramik olarak tüm yapıyı gözlemlemek mümkün kılınmıştır.

Fotoğraf 4 31.Mercati di Traiano Forum Genel Görünüm (Meriç,2015,sy.31)

Forumu çağdaş ortamlara entegre etmek için Hollandalı “West 8 Kentsel Tasarım” şirketi, arkeolojik alanların doğal karakterine özgü müdahale tekniklerini belirlemiştir. “Roma Eski Eserler Danışma Kurulu”, arkeolojik kalıntıların zarar görebileceği ve bu nedenle tahrip edilemeyeceği görüşünden dolayı, arkeolojik alanın

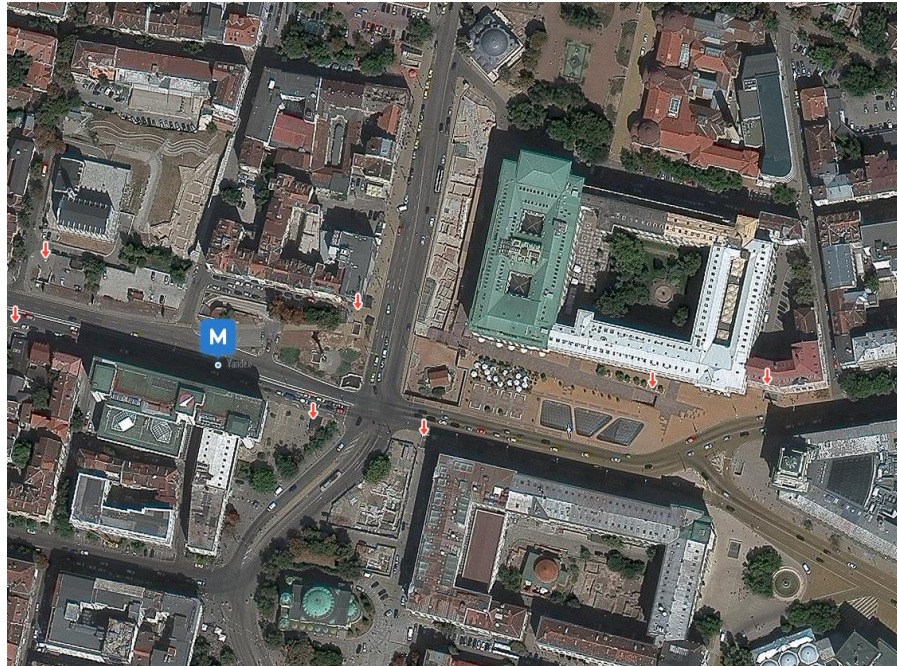
çevre düzenlemesi önerisini başlangıçta olumsuz olarak değerlendirmiştir. Bu olumsuz görüş, "eski Roma harabeleri ortasında bir Hollanda çayırı" temasıyla sona ermiştir. Çim kaplı yükseltilmiş çelik bir kap (konteyner) koruyucu çatı olarak kullanılır. Platformdaki kalıntıların bulunduğu alan, Leerdammer peyniri şeklinde ve Hollanda kültürüne atıfta bulunarak açık bırakılmıştır. Yükseltilmiş yeşil halı, kırmızı aydınlatma hatlarıyla vurgulanmıştır.

Fotoğraf 4 32. Mercati di Traiano arkeolojik sit alanında uygulanan yeşil çatı detayı (Tuna, 2016, sy. 137)

4.7.4. Antik Serdika Arkeoloji Kompleksi (Bulgarsitan)

Bulgaristan, Sofya'daki Antik Serdika Arkeoloji Kompleksi, 2010 metro inşaatı sırasında ortaya çıkarılan ve 2016 yılında tamamlanan modern bir projedir. Antik Roma kalıntılarının metro istasyonunun bir parçasını oluşturduğu kısmen kapalı kazı alanı, bir zamanlar bu bölgede bulunan Roma Kenti Serdika'nın kalıntılarının sergilendiği alandır.

Fotoğraf 4 33. Antik Serdika Arkeoloji Kompleksi Sofya Kenti Entegrasyonu (2022)

Antik kültür ve iletişim kompleksi ‘‘Serdica’’, iki bölgeye ayrılmış, çeşitli amaçlara sahip alanları birleştirir. Nezavisimost Meydanı'nın altında yer alan ‘‘Largo’’ bölgesi, ortaya çıkarılan arkeolojik kalıntıları kültürel etkinlikler için bir alana entegre ediyor. Roma kentinin iki ana caddesinden biri olan ve kentin doğu ve batı kapısını birbirine bağlayan decumanus maximus'un kalıntıları burada görülebilir. Güneyinde bütün bir insula'yı (kentsel ada) kaplayan büyük bir konut binası görülebilir.

Kompleks, şehir seçkinlerinin evlerinin bulunduğu Roma şehrinin ana caddeleri boyunca birkaç Kentsel alandan oluşmaktadır. 6000 m2'lik bir alanda, iki erken Hristiyan bazilikası, thermae ile birlikte altı caddenin bir kısmı, konut, üretim ve ticaret işlevlerine sahip binalar görülebilir. Binaların çoğu dikkate değer büyüklüktedir, hem özel ısıtma sistemi hem de hamam içerir ve zengin i dekorasyonlarıyla ayırt edilirler; bunların tümü, Serdica'daki şehir seçkinlerinin en parlak dönemindeki kaynaklarını gösterir. Kalıntılar 4. Ve 6. Yüzyıllardan kalma sekiz sokak, erken Hristiyan bazilikası, hamam ve evlere ait parçalardan meydana gelmektedirler.

Fotoğraf 4 34.Antik Serdika 4. Ve 6. Yüzyıl şehir Kalıntıları (2022)

Kompleksin ne çıkan özellikleri arasında, binalardan birinde tamamen korunmuş olan Felix mozaiği yer alıyor.

Fotoğraf 4 35.Antik Serdika 4. Ve 6. Yüzyıl Şehir Kalıntıları ve Felix Mozaïği (2022)

Bölgedeki en eski Hristiyan tapınaklarından birinin kalıntıları muhtemelen Serdica Konseyi'nin 343'te toplandığı Protogenes Piskoposluk Bazilikası ve VI. şehrin tarihi. Bazı bölümler kompleksi çevreleyen modern mimari yapıları görebileceğiniz cam kubbeler ile örtülüdür.

Fotoğraf 4 36.Antik Serdika Arkeoloji Kompleksi Cam Kubbeleri (2022)

Fotoğraf 4 37.Antik Serdika Arkeoloji Kompleksi St. George Kilisesi (2022)

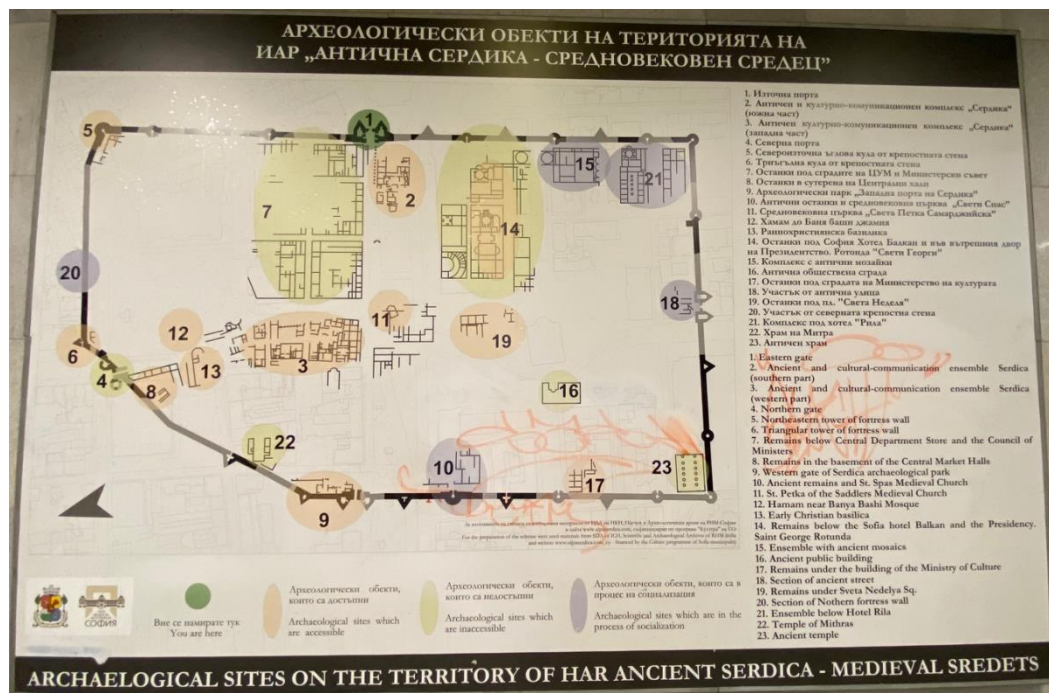
Kompleksi çevreleyen modern mimari unsurlarla erişime açık olan Roma kalıntılarının bağlantısı kesintiye uğratılmadan sağlanmıştır. Sofya'da, özellikle antik ve ultra modern yapılar arasında bu kadar büyük bir karşıtlık bulmak çok nadirdir. Kent, daha önce Serdika olarak bilinen antik Roma kentinin kalıntıları üzerine kurulmuştur.

Fotoğraf 4 38.Antik Serdika Arkeoloji Kompleksi Antik Roma Kalıntıları (2022)

Fotoğraf 4 39.Antik Serdika Arkeoloji Kompleksi Kalıntıları (2022)

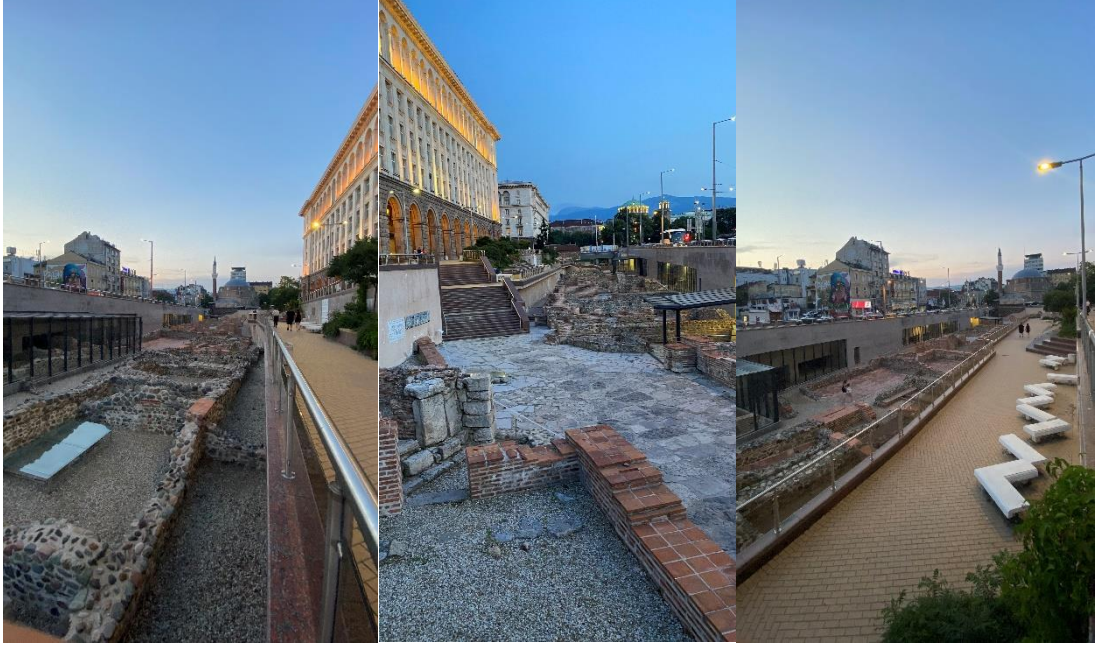
Şekil 4 26 .Antik Serdika Arkeoloji Ortaçağ Kalıntıları Haritası (2022)

Şekil 4 27. Antik Serdika Arkeoloji Sergi Haritası (2022)

Yapılan çalışmaların gün yüzüne çıkarılması ile birlikte Antik yerleşim yerlerinden modern mimariye ter bir bakış ile tarihi gelişimin sergilendiği bir alan üretilmiştir. Sofya şehir hayatının merkezinde, Romalıların şehri işgal ettiği zamana kadar uzanan Serdika kentinin temelleri üzerine Kültür Meydanı Projesi, kentteki kamusal alan için hazırlanmıştır. Meydanda peyzaj yapıları olarak yer döşemesi taşları açığa çıkarılmış ve oluşturulan meydan yer döşemeleri de açığa çıkarılan orijinal yer

döşemesine uygun olarak seçilen taşlardan kaplanarak Roma dönemine atıf yapılmıştır. Alan, antik yapıların kalıntılarının keşfedildiği alanın bir parçası olarak, Roma duvarlarının kalıntılarının ve diğer kalıntıların görünürlüğünü vurgulamak için daha düşük bir seviyede yer almaktadır. Kalıntıların zarar görmemesi için projenin uygulama aşamasında yükseltilmiş platformlar kullanılmıştır.

Fotoğraf 5 1.Antik Serdika Arkeoloji Kompleksi Kalıntılarının Sergilenmesi (2022)

4.7.5. Philippopolis Yerleşimi (Bulgarsitan)

Günümüz Plovdiv topraklarındaki ilk tarih öncesi yerleşimler, 8000 yıldan daha uzun bir süre önce Neolitik dönem olarak belirlenmiştir. Avrupa'nın sürekli yerleşime açık, dünya'nın en eski şehirlerden biri olan Plovdiv, antik Truva ve Miken'in çağdaşdır ve hala 7 tepenin yanında gururla ayakta durmaktadır. Sekiz bin yıldır biriken zengin kültürel miras, şehrin kalbindeki Roma Stadyumu ve Antik Tiyatro “dünyanın en iyi korunmuş tiyatrolarından biri” Küçük Bazilika'daki Roma mozaikleri ve 18. ve 19. yüzyıllara tarihlenen muhteşem Bulgar Revival tarzı ahşap çerçeveli evleri ile Plovdiv'nin Eski Kenti ünvanını almaktadır.

Antik Plovdiv Mimari ve Tarihi Koruma Alanı (Eski Kent), Plovdiv şehrinin orta kesiminde Üç Tepe (Nebet Tepe, Taksim Tepe ve Dzhambaz Tepe) üzerinde yer alır ve yaklaşık 35 hektarlık bir alanı kaplar. Tarih öncesi, Trakya, Helen, Roma, Geç

Antik, Ortaçağ, dönemlerinden günümüze kadar yüzyıllar boyunca kesintisiz yaşam ve yerleşim yeri olarak öne çıkmaktadır.

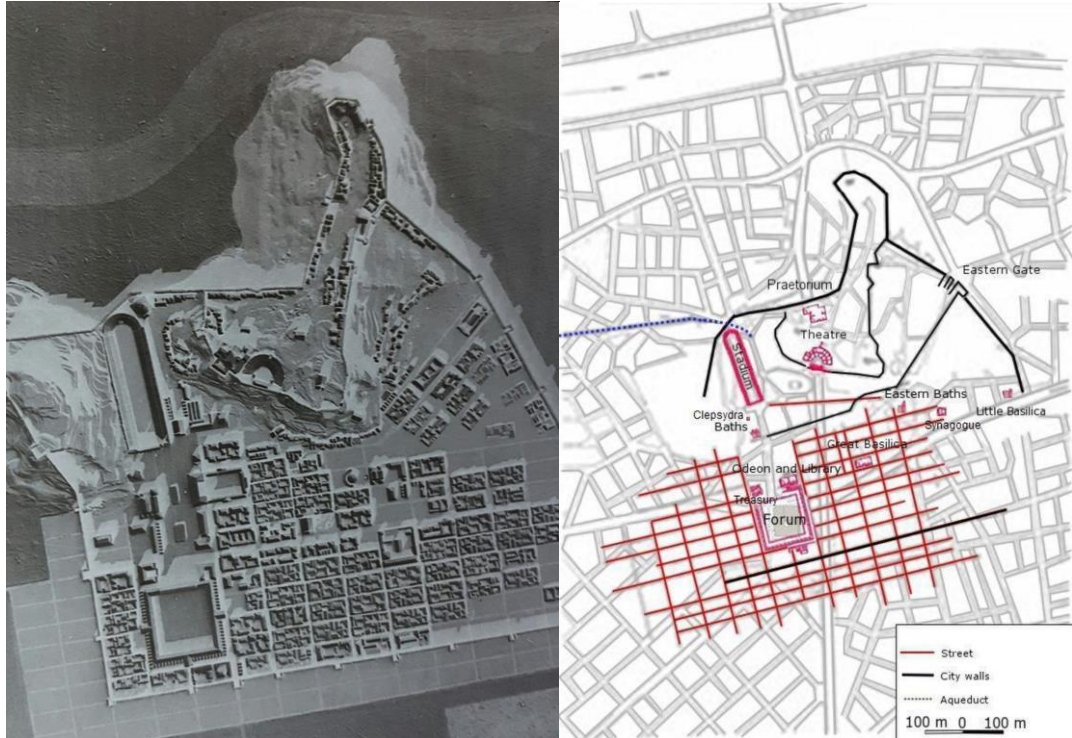
Fotoğraf 4 40.Philippopolis Yerleşiminin Plovdiv İçerisinde Sergilenmesi (2022)

Philippopolis'in yerleşim planı, 1965-85 yılları arasındaki arkeoloji tarafından büyük ölçüde ortaya çıkarılmıştır; bu, tarihsel kayıtlarla, Helenistik, Roma ve Geç

Roma olmak üzere üç arkeolojik seviyenin varlığını doğrulamaktadır. Şehir içerisinde Arkeolojik kompleks, Antik Roma Tiytrosu, Ortodoks Kiliseleri, çeşitli anıt eserler ve olağan üstü mimari özelliklere sahip mimari yapıların oluşturduğu sokaklar bulunmaktadır.

Nebet Tepe ve genel olarak Üç Tepe'deki orijinal Trak yerleşiminden başlayarak, ilk olarak tepeler üzerine kurulan kasaba, Helenistik dönemde ovaya kadar genişlemiştir. Philippopolis'in ilk planlaması ve inşası II. Philip'in yönetimi sırasında (MÖ 359-336) başladı ve Büyük İskender ve Diadochi döneminde devam etmiştir. MÖ 4. yüzyıldan MÖ 1. yüzyıla kadar istikrarsız siyasi ve ekonomik ortama rağmen, büyük ölçekli kentsel planlama ve karmaşık inşaat teknikleri uygulanmıştır.

Hippodamian sokak planı gibi diğer antik kentlerde olduğu gibi Philippopolis uygulandı Milet, Efes, İskenderiye ve Olynthus . Helenistik Philippopolis, dik çakıllı sokaklardan oluşan bir ağa sahipti. Bazı sokaklarda yağmur suyu drenajını sağlamak için kaldırımlar, bordürler ve bombeler vardı. Kesişen sokaklar, konut ve kamu binaları ile dikdörtgen şehir blokları (insulae) oluşturdu. Tiyatro, agora, tapınak gibi çok sayıda kamu binası yapılmıştır (Kapoutsis, 2008).

Şekil 4 28 .Philippopolis'in yerleşim planı (Kapoutsis, 2008)

Helenistik döneme ait kentsel planlama modeli, kentin Roma imparatorluğunun bir parçası haline gelmesinden sonra takip edilmiş ve geliştirilmiştir. Romalılar, Yunan mimarların bıraktığı mirası sürdürdüler; Romalıların kullandığı ölçü birimi (Roma ayağı - 296 mm), Helenistik dönemde kullanılan Attika basamağı ile neredeyse tamamen örtüşmekte ve bu sayede önemli değişiklikler yapmadan kentin ilk kentsel planlama modelini kolayca takip etmelerini sağlamıştır.

Bugün görülebilen Roma yapıları; Stadyum, Tiyatro, Roma forumu, Odeon, Kütüphane, doğu kapısı ve güney kapısı dahil şehir surları, su kemerleri, Domus Eirene olarak bilinen lüks ev olarak sıralanabilir.

Fotoğraf 4 41.Plovdiv Roma Şehri Güney Kapısı (Solda) ve Helenistik ve Roma Duvarları (Sağda)(2022)

Konut binaları iki ana gruba ayrılır. İlk grup evler, dağ asimetrik tipine karşılık gelmekle birlikte, kentsel yaşamın ihtiyaçlarına göre genişletilmiş ve zenginleştirilmiştir. İkinci grup, sözde “Plovdiv simetrik şehir evi”dir. Bu bina grubu, Avrupa barok ’unun eşsiz bir ulusal yorumu ile karakterize edilmektedir.

Surlarla çevrili şehrin kuzey kesiminde, Taksim Tepe ile Sahat Tepe arasında yer alan Philippopolis Stadyumu, MS 2. Yüzyılda inşa edilmiştir. Roma Stadyum Meydanı'nda Stadyumun (sfendona) kuzey kavisli kısmı sergilenmektedir. Kademeli oturma sıralarının (cavea) altında üstü kapalı tonozlu bir geçit bulunmuştur. Stadyumun ana girişi, mermer sütunlar ve kabartmalarla süslenmiş yığma sütunlardan oluşmaktadır.

Muhteşem etkinlikler için diğer imparatorluk binaları gibi, Philippopolis Antik Stadyumu da mermer bloklardaki yazıtlarla korunan onur koltuklarına sahiptir. Daha

yüksek kamu pozisyonundaki üyeler için özel koltukların varlığını kanıtlayan Yunanca yazıtlı koltuklar bulunmuştur. Stadyumun keşfedilen bazı unsurları, Plovdiv'nin ana caddesi boyunca sergilenmektedir.

Fotoğraf 4 42.Plovdiv Roma Stadyum Meydanı (2022)

8.000 yıllık tarihi boyunca gelişimini yansıtan, her döneme ait sanatsal unsurları bünyesinde barındıran kentteki arkeolojik kalıntılar Roma İmparatorluğu döneminden kesintisiz olarak gelişen bir kentin olağanüstü bir örneği olarak görülebilen bir yerleşim alanıdır.

Fotoğraf 4 43.Philippopolis Stadyumu Kalıntıları ve Kent İçi Entegrasyonu (2022)

Şekil 4 29.Philippopolis Stadyumu Kalıntıları ve Kent İçi Koruma Alanı (2022)

Ana caddenin sonuna ulaşıldığında ise MS. 1. Yüzyıldan kalma Philippopolis Roma Formu arkeolojik kalıntıları, Odeon Roma Formu aekeolojik kalıntıları ve Philippopolis Piskoposluk Bazilikası arkeolojik kalıntılarına ulaşılmaktadır. Arkeolojik kazılar sonrasında ortaya çıkarılmış olan kalıntıların çevreleri şehir parkına çevrilerek koruma altına alınmış ve sergilenmek üzere birbirlerine bağlanmıştır.

Philippopolis Piskoposluk Bazilikası kalıntıları üzeri çatı ile örtülerek sergilenirken Philippopolis Roma Formu arkeolojik ve Odeon Roma Formu arkeolojik kalıntılarının çevresinde meydan oluşturularak sergilenmesi tercih edilmiştir.

Fotoğraf 4 44.Plovdiv Odeon Roma Formu Kalıntıları (2022)

Fotoğraf 4 45.Philippopolis Piskoposluk Bazilikası (2022)

Fotoğraf 4 46.Philippopolis Roma Formu Kalıntıları (2022)

4.8. ÇOK KATMANLI KENTLERDE TOPLUMSAL KATILIMI SAĞLAMININ BİR ARACI OLARAK ALAN YÖNETİMİ

4.8.1. Bath (İngiltere)

Kentsel korumanın temel konularından biri kentte nelerin, hangi alanların ve semtlerin korunacağıdır. Geçmişte anıt ölçekli koruma yaklaşımları anıt koruma mantığının doğmasına yol açmıştır. Venedik Tüzüğü'nde yer alan genişletilmiş anıt kavramı, 1976 yılında UNESCO tarafından diğer terminolojide yeniden karıştırılmış ve kültürel geleneklerle ilişkili tüm maddi değerleri içerecek şekilde "kültürel varlık" kavramını ortaya koymuştur (Tosun, 2008, s. 56).

Kültür; bir insan topluluğunun sosyal ve doğal çevresiyle etkileşim sürecinde ürettiği maddi ve manevi unsurların birleşimidir. Bu tanıma dayanarak kültürün maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayrıldığını söyleyebiliriz. Maddi kültür; tasarımlar, teknik ilerleme ve üretim teknolojileri. Manevi kültür ise değerleri, davranış kurallarını, gelenekleri, dini, siyasi ve felsefi inançları içerir (Şerbetçi, 2017, s. 207).

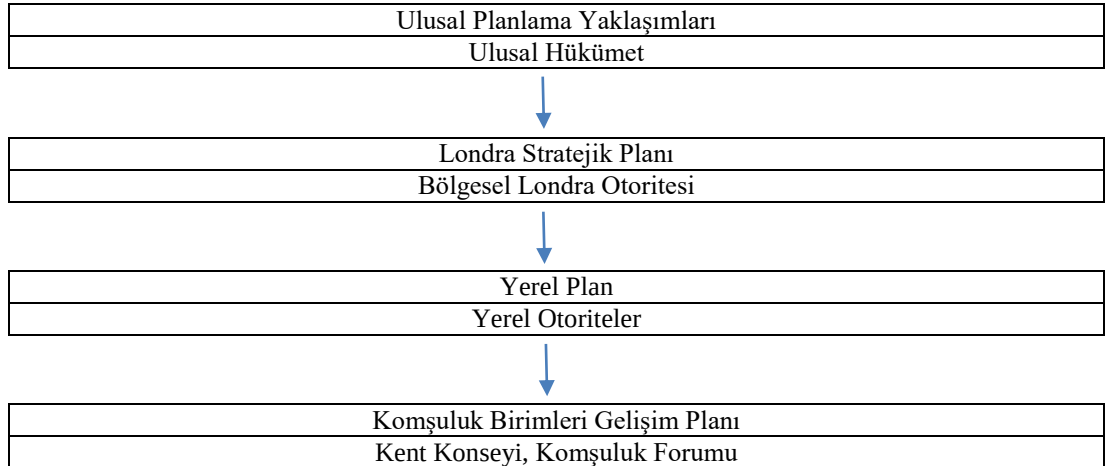
“1975 Avrupa Mimari Miras” yılında yapılan “Amsterdam Kongresi” sonrasında yayımlanan “Amsterdam Bildirgesi”nde kentsel ve bölgesel planlamanın hedeflerinden biri olarak mimari mirasın korunması tanımlanmıştır. Bildiride, amacın kapsamlı koruma olduğu belirtilmiştir. Entegre kentsel korumanın hedeflerini akılda tutarak; Entegre koruma, kültür ve mekan arasındaki ilişki, sürdürülebilirlik ilkelerinin yeni bir yorumu olarak görülmektedir. Koruma, binaları veya nesneleri tek bir bina ölçeğinde korumak anlamına gelmez, tüm bunları kültürlerinin odak noktası olarak görmek ve onları daha geniş bir bağlamda kültürel varlık olarak görmek, yani kapsamlı koruma anlamına gelir. Çok seviyeli şehirlerde yeni inşaat ve geliştirme düzenlemeleri ile mimari ve arkeolojik mirasın arazi kullanım sistemi içinde korunması için entegre bir çevre politikası ihtiyacı Granada ve Malta Anlaşmalarında da yer almaktadır (Demir, 2019, sy. 11).

Alan Yönetimi kavramı, “koruma” ve “yönetim” kavramlarını bir araya getiren çağdaş koruma algısının yönetsel boyutudur. Alan yönetimi planlamasına yönelik çalışmalar, korunması gerekli alanda sorumluluk sahibi kurumlar, o alanda yaşayanlar ve alandan geçici olarak faydalananlar arasında etkileşim sağlayan bir platform olarak görülebilir. Alan yönetimi; disiplinler arası bilgi üretimini sağlamak ve üretilen bilgileri

toplumun da katılımını sağlamak üzere paylaşarak hızlı gelişme, yenilenme ve değişimlerin planlı aynı zamanda da sistematik bir şekilde yönetilmesini hedef almaktadır (Tunç, 2019, sy. 34).

Dünya’da koruma yaklaşımları ile ilgili olarak ilk inceleme İngiltere ile başlatılmıştır. İngiltere’de tarihi çevrenin korunmasında sivil toplum kuruluşlarının payı çok büyüktür. Bu sürece William Morris fikirleri ile öncülük etmiş, 1887’de “Tarihi Binaları Koruma Birliği”ni kurmuştur. Morris korumanın yalnızca uzmanların eline bırakılmaması gerektiği ve sanattan anlayan halkın bu sürece dâhil olması fikri ile sivil İngiltere’de tarihi yapıların korunmasında görev alan 500’ün üzerinde dernek ve sivil toplum kuruluşunun gücü her zaman kendini hissettirir. Nitekim Bakanlığın aldığı karar doğrultusunda tescilli bir binanın yıkılmasına karar vermeden önce beş sivil toplum kuruluşunun ve Kraliyet Tarihi Anıtlar Komisyonu’nun bilgisine başvurulması şart koşulmuştur (Çekül, 2010, sy. 22).

Tablo 4 2.İngiltere'nin Planlama Sistemi (Emre, 2017, sy. 63)

Bath şehri, İngiltere’nin Güney Batı bölgesinde bulunan benzersiz tarihsel kentsel peyzajı, günümüze kadar korunmuş kentsel yaşam alanları ve sosyokültürel aktiviteleri ile sadece İngiltere değil tüm Dünya için önemli kentlerdendir. 1996’dan beri yerel bir otorite olarak 38 “Bath ve North East Somerset Tek Seviyeli Yerel İdare” merkezidir. Şehir statüsü, 1590’da Kraliçe I. Elizabeth tarafından verilmiştir.

Fotoğraf 4 47.Bath Genel Görünüm (Moreton and tried, 2010, sy.4)

18. Yüzyılda bath, modaya uygun bir sağılık tesisi olarak yeniden inşaa edildi. Şehir duvarlarının ötesine önemli ölçüde genişledi. Ortaçağ sokakları, mimari ve doğal peyzajın birbirini tamamladığı, geniş ve güzel bir klasik şehre dönüştü. Bath'ın ünlü olduğı yerel olarak çıkarılan bal renkli kireçtaşının evrensel kullanımıyla tasarımın tekdüzeliğı geliştirildi. Şehirde neo-klasik mimari tarz hakimdir. John Wood Sr., John Wood Jr., Robert Adam, Thomas Baldwin, John Palmer, John Evely ve John Pinch gibi mimarlar evlerin, kamu binalarının, köprülerin ve kiliselerin inşasında palladyan ilkelerini takip etmişlerdir. Şhrin Roma kalıntılarının çoğı roma hamamları çevresinde toplanmıştır. Bunlar arasında tanrıça sulis minerva'nın roma tapınağının arkeolojik kalıntıları ve kapsamlı banyo kompleksi bulunmaktadır. Roma kenti aquae sulis, duvarlarla çevrili bir yerleşim yeri idi. Surların ötesinde, yerleşimin kapsamını gösteren tepe kaleleri, tarla sistemleri ve villaları içeren roma ve demir çağı kalıntıları vardır. Yol sistemi ve roma sokak planı şhrin gelişimini etkilemiştir (Moreton and tried, 2010, sy.11).

Fotoğraf 4 48.Bath 18. yy Şehir Planlaması (Lloyd, 2022)

Bath şehri, ülke planlama yaklaşımlarına uygun şekilde yerel planlarını hazırlamaktadır. Bu şehrin tüm insanlar için kültürel olarak bu kadar önemli olması, UNESCO Dünya Mirası niteliğinde korunmasını sağlamıştır. Bath şehrinin tarihsel arka planı oldukça güçlüdür, kent ilk olarak Roma zamanında doğal kaynakları (termal su) ile dikkat çekmiş bir şehirdir, daha sonra kentte Ortaçağda tekstil öne çıkmış, 18. Yüzyıla gelindiğinde ise kent Georgian dönemini yaşamış ve lüks spa merkezi olmuştur. Edebiyat ve sanat bu şehirde gelişim göstermiştir. Katmanlar şeklinde gelişen kent bu gün Roma dönemi arkeolojisi ile dikkat çeken bir turizm merkezi halini almıştır (Tunç, 2019, sy. 38).

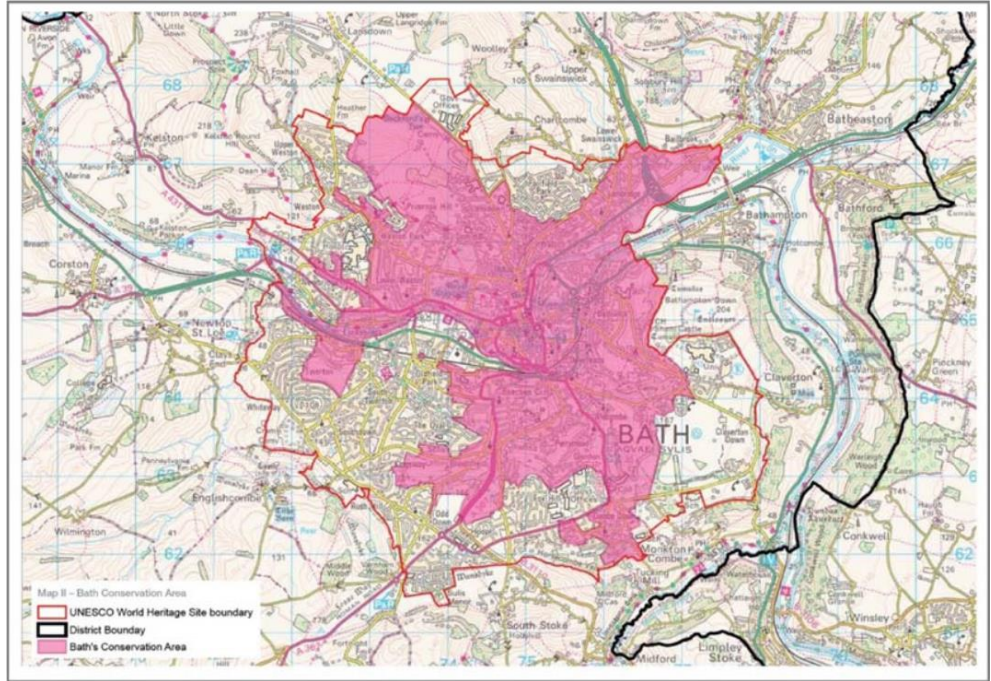
2016-2022 yılları için hazırlanmış olan Kültürel Miras Alan Yönetim Planı 6 temel başlığı tartışmaktadır. Bunlar; Roma arkeolojisi, Termal kaynaklar, Georgian Şehir Planı, Georgian Mimarisi, Yeşil Sistem, Georgian Tarzının, 18. yüzyıl sosyal yaşamına yansımaları (Emre, 2017, sy. 68).

Kültürel Miras Alan Yönetim Planı kapsamında gelişmenin yönetilmesi, ulaşım sistemi, kamusal alan, eğitim ve doğal kaynakların kendini yenileyebilmesine yönelik stratejiler ve eylem planları tanımlanmıştır. Bu strateji ve eylem planlarının uygulanabilirliği, finansman, zaman çizelgesi, sorumluların da tanımlanması ile geliştirilmiş olup, plan ayrıca koruma sağlamayı, kaynak bulmayı, araştırma yapmayı,

erişimi arttırmayı, ziyaretçiler için politikalar üretmeyi ve projeler için belirlediği sorumlular ile yönetim planlamasını oluşturmayı sağlamaktadır (The City of Bath World Heritage Site Management Plan 2016 - 2022, 2016).

Arkeolojik alanların kentsel sisteme entegrasyonu örneği olarak Bath şehrinin Roma Döneminden kalan kültürel varlıkların kentin yaşam formuna nasıl katıldığı incelenmiştir.

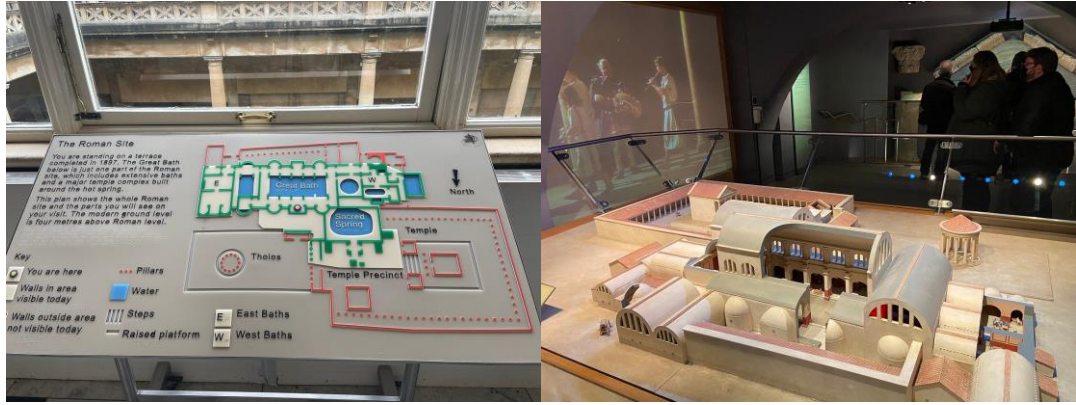
Bath şehri Roma döneminden bu zamana kadar termal kaynakları ile ön plana çıkmaktadır. Bu sebeple Roma döneminden kalan eserlerde, özel veya kamusal termal kaynaklardan faydalanılan alanlar haline gelmiştir. Bunun sonucunda da kentte yaşayanların ve ziyaretçilerin de bu alanlara olan ilişkisi güçlenmiştir. Arkeolojik kalıntıların en yaygın şekilde kentsel alana dâhil edilme yönteminin müzecilik anlayışı olduğundan söz etmektedir. Bath şehrinde özellikle Roma dönemi eserlerinde bu yaklaşım ön plana çıkmıştır (Tunç, 2019, sy. 39).

Şekil 4 30. Bath Şehri Koruma Alanı (The City of Bath World Heritage Site Management Plan 2016-2022, 2016)

“Thermae” bu müzelerden en çok bilinenidir. Roma zamanında öğleden sonra sosyalleşme mekânı olarak kullanılan bu alan bu gün kentin en önemli arkeolojik eserlerinin sergilendiği müzelerindendir (Emre, 2017, sy. 68). Bu müzelerde en çok

dikkat çeken canlı mankenler ile mekânda canlandırma yöntemleri kullanılması ve dönemin sosyal yaşamına dair de fikir verilmesidir. Yalnızca eserlerin sergilendiği ve gezip çıkılmak istenen müzelerden oldukça uzaktır. Mekânsal olarak küçük bir alanda bulunmasına rağmen gezmek çokça vakit alan müze, müze dışına çıkıldığında da etkisini kaybettirmeyen müze kent “deneyim turizmi” nin bir modelini sunmaktadır (Tunç, 2019, sy. 39).

Fotoğraf 4 49.Bath şehri Roma Dönemi termal su kaynağı Plan Şeması

Fotoğraf 4 50.Bath şehri Roma Dönemi termal su kaynağı

4.8.2. Londra (İngiltere)

Londra planlama sistemi incelendiği takdirde, ilk olarak hükümetin belirlediği “National Planning Policy Framework” ile karşılaşılmaktadır. Bunun bir altında, karşılaşılabilecek kuruluş “The Great London Authority” dir. Bu oluşum “The London Plan” ını hazırlamakla yükümlü olup, bu plan planlamanın konusu olan pek çok alan

ile ilgili genel stratejileri belirlemektedir. Çalışmanın “Living Space and Place” başlığının altında “Historical Environment and Landscape” çalışması bulunmakla birlikte, aslında hazırlanmış olan stratejik planın ilgili tüm kararları tarihi çevrenin korunması ve peyzajı kavramına etki etmektedir. Bu nedenle planın genel perspektifinin ve alt ölçeklerde önerdiği planlama araçlarının anlaşılması önemlidir.

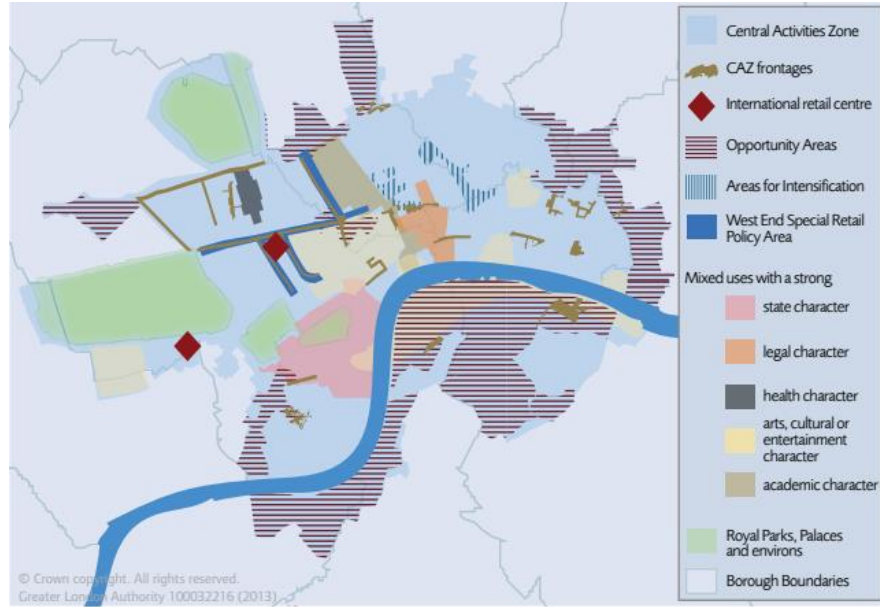
Londra’da belirlenmiş temel stratejilerin ışığında çeşitli konularda master planlar hazırlanmaktadır, örnek olarak ulaşım master planı ve konut politikaları planı verilebilir.

Bu planda belirlenmiş olan stratejiler ile planın sorumluluğu “The Major of London, 32 London Boroughs and The Corporation of The City of London” arasında dağıtılmıştır. Stratejik plan geniş kapsamlı planlama yaklaşımı doğrultusunda ele alınmış, alt kademeli planlar bu planda belirlenen stratejiler doğrultusunda geliştirilmek zorundadır. Diğer planlarda bir stratejinin uygulanamaması durumu mutlaka plan kapsamında açıklanmalıdır. Stratejik plan alt kademelerde **master plan**, **yönetim planı** ve **rehberlerin** oluşturulmasına öncülük etmektedir (The London Plan, 2016, sy. 3).

İngiltere'nin tarihi çevre ve peyzaj kavramları ile ilgili belirlemiş oldukları genel stratejilerin Miras Alanları ve Arkeoloji başlığı altında değerlendirmiş olması, planlama yaklaşımı açısından iki boyutlu korumadan üç boyutluya taşınmış olduğunu göstermektedir. İngiltere'nin genel stratejilerini belirlemek için oluşturulmuş olan planda koruma ile ilgili olarak 2 temel strateji belirlenmiştir. Bunlar;

1. Envanter çalışmasının oluşturulması,

2. Alanda öngörülen gelişme koruma, kullanma ve geliştirme dengesinin Gözetilmesidir (Emre, 2017, sy. 64).

Şekil 4 31 .Londra Şehir Merkezi Diyagram Şeması (The London Plan, 2016, sy. 58)

London View Management Plan ve Kentsel Arkeolojik Alanların Kent ile bütünleştirildiği görülmektedir. Londra'nın bazı kısımları son derece yüksek kaliteli ortamlara sahiptir, ancak

Diğer bölgeler, kötü düşünülmüş ve bazen kötü yönetilen bir mirastan muzdariptir. Kamusal alanlarda yetersiz yatırımlara sahiptir. Hazırlanan Master Planda bu sorunların giderilmesi sağlanmaktadır. Kamusal alanlar, karakteristik yapılar, mimari değere sahip anıtsal eserler hazırlanan, Londra'nın kamusal alanlarını dönüştürmek ve güzel başkentin her yerinde ve Londra'nın manifestosunda herkes için tasarlanmış yerler Great Outdoors'ta, çevrenin iyileştirilmesini savunma taahhüdünü ortaya koymaktadır. Uygun yerler yaratmak için daha iyi yollar ve sokaklar ve yeşil kamusal alanlar üreterek benzersiz bir dünya şehri kurmayı hedeflemektedir.

Landon View Management Plan, the London Plan'ın 20. yüzyıldaki görüntüsünü ve büyük kent simgelerinin kent içindeki algılarını korumak için oluşturulmaktadır. The Landon Plan, görsel koruma için 4 yol tanımlamıştır. Bunlar, önemli noktalardan Londra' nın panoramasının korunması, önemli yapıların kentsel alanda algılanması, River Nehri etrafındaki perspektifin korunması, tariksel kentsel peyzajın korunmasıdır.

Bu rehber ile önemli yapılar ile önemli tariksel kentsel peyzaj alanları bütünleştirilerek, geometrik koridorların oluşturulması ve bütünleştirilmesi hedeflenmektedir (Emre, 2017, sy. 64).

Shakespeare'in ilk performansını gerçekleştirdiği “Rose Theater” bulunmuştur. Bu kalıntının bulunması ile birlikte;

- Arkeolojik keşif ile ilgilenen gruplar arasında karışıklığa neden olmuştur.

- Kalıntının bakımına yönelik bir hüküm bulunmaması sorunların temel kaynağı olmuştur.

- Turizmin gelişmeye başlaması, açılmış olan alan üzerinde baskıya neden olmuştur.

Tüm olumsuzluklara rağmen halkın ve sivil toplumun ilgisi sonuç vermiş, bu kalıntı yeni yapılan binanın giriş katında sergilenecek şekilde korunmuştur. Yeni teknoloji ile ışıklandırılarak, sergi alanında eski tiyatronun iç mekân planı oluşturulmuştur.

Fotoğraf 4 51.“Rose Theatre” Kalıntılarının Kente Entegrasyonu (Aiwok,2011)

4.8.3. Paris (Fransa)

Fransa, ekonomik ve kültürel açıdan Avrupa'nın önde gelen ülkelerinden biridir. 22 ilçesi bulunan ülkede şehir muhafızlığı 17. yüzyılın sonlarında başlamış ve 18. ve 19. yüzyıllarda gelişmiştir. 1887'de Fransa'da anıtların korunmasına yönelik ilk ciddi adım atılmıştır. Ardından 1913'te çıkarılan yasalar gelmektedir. Victor Hugo'ya göre anıtın kullanımı sahibine aittir, ancak güzelliği herkese aittir. İkinci özellik, her şeyden önce sahiptir. Böylece kültürel miras kavramının ilk tohumu atılmış sayılabilir. Değerlerin hangi ülkenin coğrafi sınırlarına değil, tüm dünyaya ait olduğu vurgulanmıştır. Fransa'da kentsel koruma ilk yasal boyutuna 1906 yılında ulaşmış ve daha sonra yeni yasalarla bugünkü boyutlarına ulaşmıştır (Tosun, 2008, sy. 58).

Fransa'nın ilk planlama sistemi 1967 yılında iki ölçek şeklinde oluşturulmuştur. Bunlardan ilki stratejik plan ikincisi yerel plandır ancak içerik olarak aynıdır. Açıklama raporu ve bölgeleme planı şeklinde geliştirilen planlardır. (Guet, 2005, sy. 2).

1990'lı yılların sonuna kadar kentsel arkeolojiye ilişkin bir ifadenin yer almadığı Fransa yasalarında koruma yasası 1941 yılında çıkmış ve 1945 yılında güncellenmiştir. Fransa'da önlemsel arkeolojinin gelişimi; 1992 yılında imzalanan “Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi - Malta Valetta Sözleşmesi”nin Fransız yasalarına uyarlanması sonucu hazırlanan 17 Ocak 2001 tarihinde çıkarılan kanun ile düzenlenmiş olup 2003 ve 2004 yıllarında yapılan değişiklikler ile son halini almıştır. Son halini almış olan bu kanun temelde iki ilkeye dayanmaktadır. Bunlar;

- Geliştirici/yatırımcı (developer) olan tanımlanan taraf, önlemsel arkeoloji için gerekli tüm maliyeti karşılar ve bu “kirleten öder ilkesi” olarak tanımlanabilir.

- Önlemsel arkeoloji çalışmalarına ilişkin faaliyetler, Kültür Bakanlığı ve Araştırma Bakanlığı'nın ortak gözetimi altında kamu araştırma enstitüsü olan “*Institut National de Recherches Archéologiques Preventives*” (INRAP) tarafından yürütülür.

Şekil 4 33.Paris 10.yy – 11yy Eserler Haritası (Prouvost and Gagneux, 2004)

Şekil 4 34.Paris 13.yy Eserler Haritası (Prouvost and Gagneux, 2004)

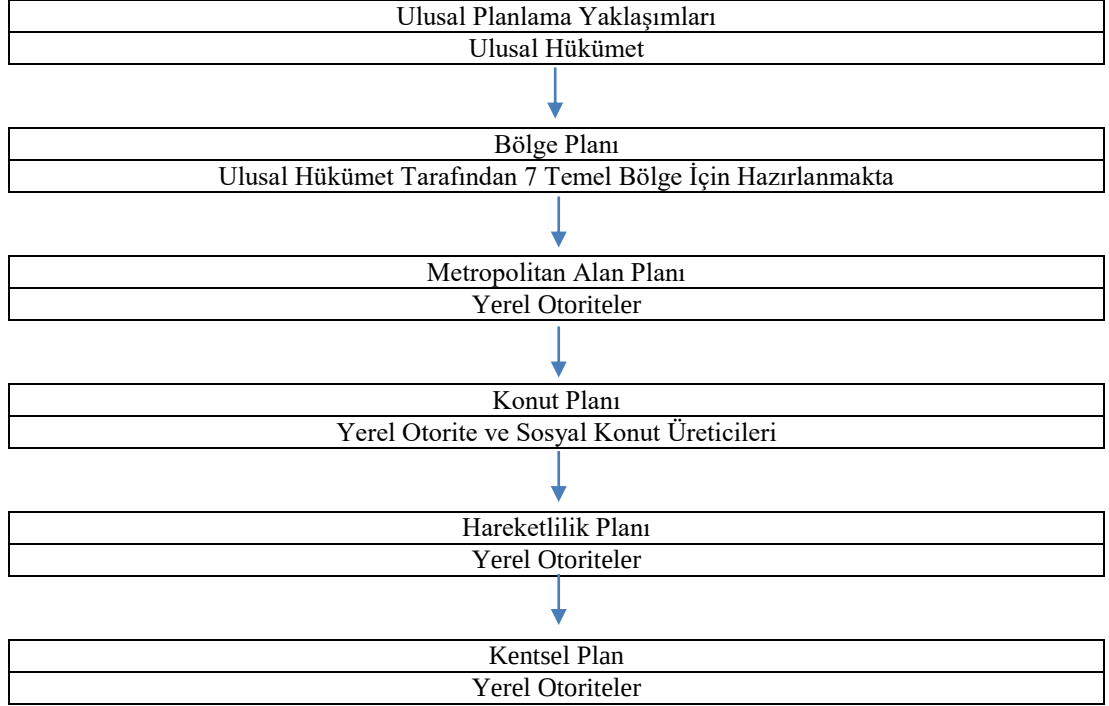
INRAP, araştırma sahalarındaki bilimsel çalışma kalitesini, yerel düzeyde kontrol etmekten, kontrol edilmesinden, çalışmaların yayınlanmasından ve ayrıca diğer bilimsel kurumlarla iş birliğinden sorumlu olan belli sayıda bölgelerarası departmanı içermektedir ve üniversiteler, şehir ve bölgelerin arkeolojik hizmetler birimleri ile bazı yabancı kurumlarla birçok iş birlikleri gerçekleştirmiştir (Demirden, 2019, sy. 61).

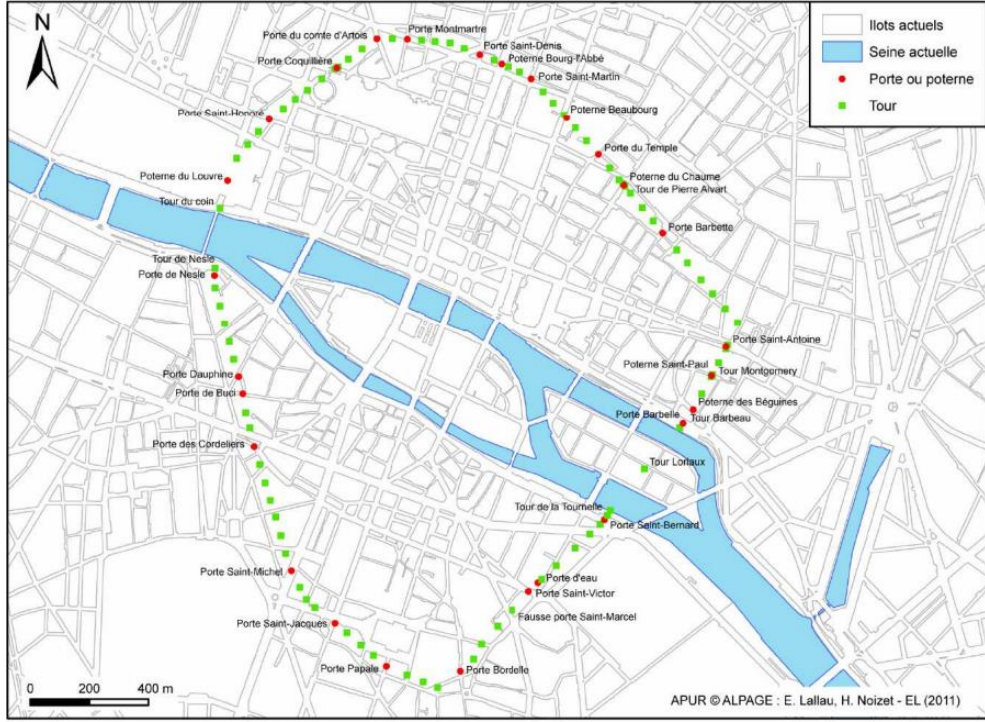
Şekil 4 35.Paris 15.yy Eserler Haritası (Prouvost and Gagneux, 2004)

Koruma kavramının gelişim süreci, kavramın gelişinde Fransa'nın korumanın kurumsallaşması ve yasal altyapısının oluşturulmasında öncü olduğunu göstermektedir. Fransa'da "Malraux Yasası" koruma konusundaki temel yaklaşımları ortaya koymakta olup, merkezi sistemin hâkimiyetini azaltan, geçmişe ait eserlerin, yapıların, kentsel dokuların yaşam içerisinde değerlerinin anlaşılabilir olarak yaşaması, gelişmesi ve kimliğini koruması sağlamayı amaçlamaktadır (Çekül, 2010, sy.19). Avrupa'nın bir çok kentinde olduğu gibi Fransa'da da koruma konusunda sivil toplumun rolü büyüktür.

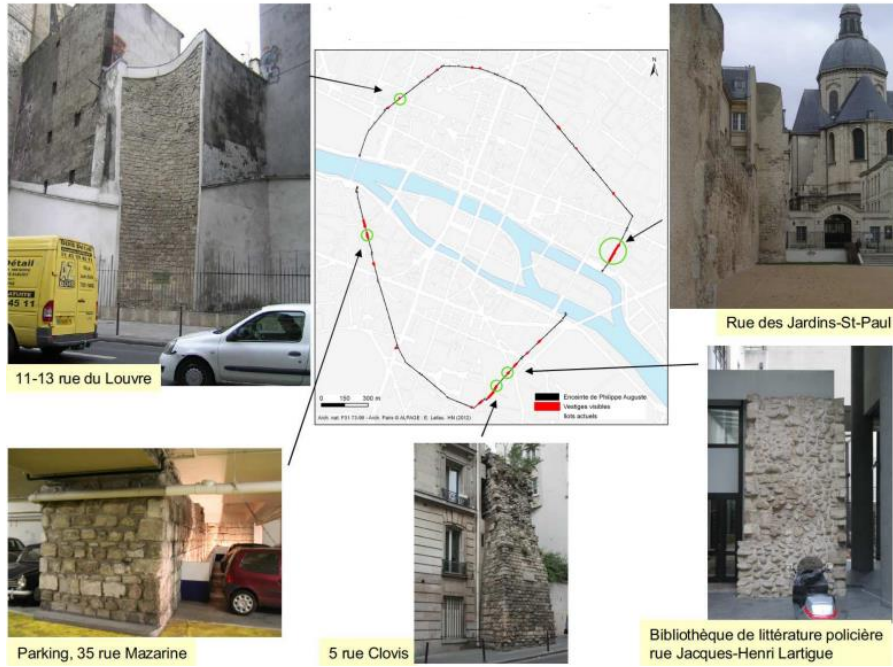
Tablo 4 3.Fransa' nın Planlama Sistemi (Emre, 2017, sy. 71)

Fransa'nın başkenti Paris, kültürel mirasının korunması açısından ülkenin en önemli zenginliğidir. Ülkeye yılda 75 milyon turist geliyor ve bunların %35'i Paris'e gelmiştir. Avrupa'nın başkenti olarak kabul edilen Paris, kültürel ve ekonomik açıdan dünyanın önde gelen şehri olarak kabul edilmiştir. Kentin gelişimi küreselleşme sürecinin izlerini gösterse de gelişmiş bir koruma anlayışına da sahiptir. Bu anlamda Paris'in gelişim sürecinin incelenmesi, küreselleşme ve koruma dengesinin anlaşılması açısından önemli olacaktır (Tosun, 2008, sy. 60).

Şekil 4 36.Paris 1190 – 1212 Dönemi Eser Gezi Güzergahı (Prouvost and Gagneux, 2004)

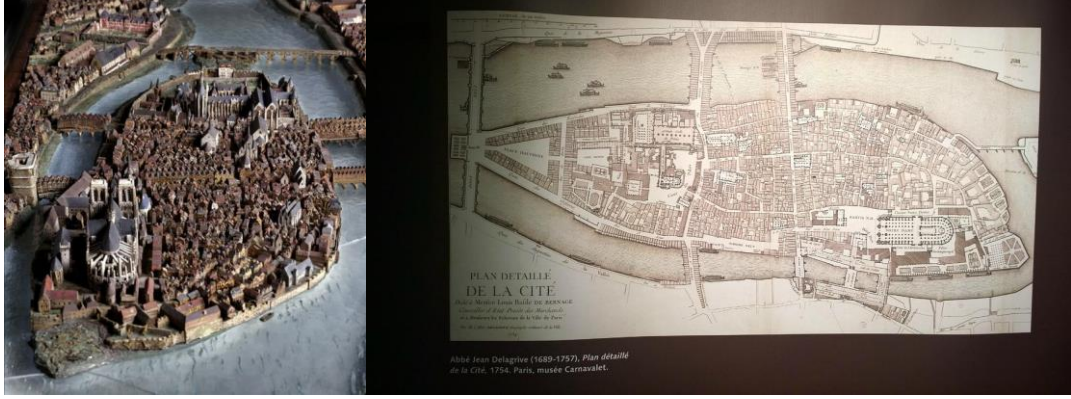
Fotoğraf 4 52 .Paris 1190 – 1212 Dönemi Eser Gezi Güzergahı ve Sergileme Yöntemi (Prouvost and Gagneux, 2004)

Paris koruma derecelerinin yasal mevzuatta ayrılmasından dolayı, koruma kriterleri ülke mevzuatınca belirlenmiştir. Ancak kentin kendisi zaten tarihsel arka planı ile değerli olduğundan, şehir planlarının tamamının odağında koruma kavramı bulunmaktadır. Kentsel yenileme projeleri ile oluşturdukları planlama yaklaşımları kenti yayılmacı planlamadan uzaklaştırarak, kompakt kentlerde ancak açık alanları fazla ve akıllı sistemeler ile desteklenmiş şekilde geliştirmektedir (Emre, 2017, sy. 72).

Tarihi yerleri ile ünlü olan şehir, koruma açısından örnek alınabilir çünkü anıtsal yapılarını günümüze kadar korumayı başarmıştır. Paris'in şehircilik anlayışı 4 temel dokudan oluşur;

- Paris Faubourg'ları: Bir yerleşim alanı için sınırlı ama gerçek bir fırsat sunar. Bu yeşil alanların ve ekipmanların yaratılması için önemlidir.
- 1970'lerin dinamikleriyle şekillenen yeni semtler: Kentin kentsel dönüşümle ve büyük ölçekli projelerle buluşmasını sağlayan semtlerdir. “Kentsel Yenileşme Milli Ajansı”nın (ANRU) üzerinde çalıştığı mekânlardır.
- Demiryolu çevreleri, boş alanlar: Kentsel gelişmeye uygun alanlar olarak kentleşmeye yardımcı olurlar.
- Diğer özellikli alanlar: Paris'in genel dokusunu ulaşım ağlarına bağlı donanımlı alanlar, bulvarları çevreleyen tepeler, özellikle şehrin kuzey batısında Paris ile kentsel bağlantısı olabilecek politik olarak isteğe bağlı alanlar oluşturmaktadır. Kentte bulunan 1.144.726 konutun %67'si tarihi konuttur (Tosun, 2008, sy. 61).

Notre Dame Katedrali Roma Dönemine ait kalıntıların bulunduğu alanda yer almaktadır ve bu alan çok katmanlı yapısı ile dikkat çekmektedir.

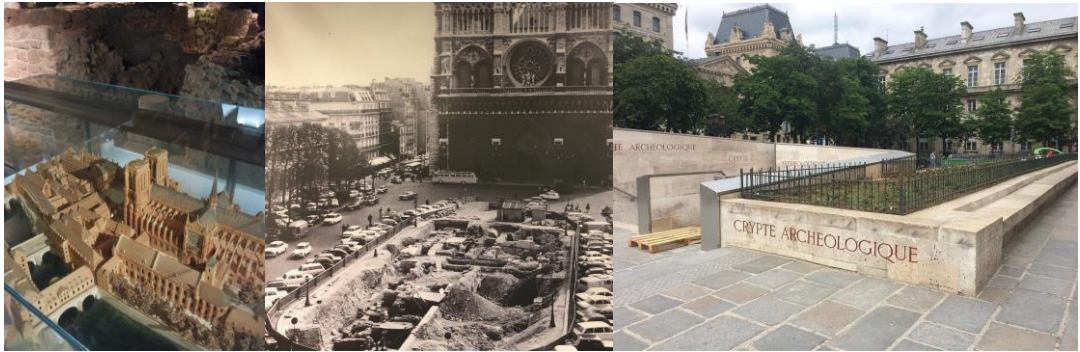

Şekil 4 37.Ortaçağ Dönemi Paris Yerleşim Alanı

Paris’ de bu tür alanların kente entegrasyonu başarılı bir şekilde sağlamaktadır. Alan çalışmaları sırasında Roma kalıntısı olarak sur izleri, hipodrom, mahzen ve mağazarına ait kalıntıların yanı sıra 18. yy’a ait hastane ve 19.yy alt yapı sistemi ile karşılaşmıştır.

Fotoğraf 4 53.Paris Notre - Dame Alanı Roma Dönemi Kalıntıları ve Çok Katmanlı Yapısı

Fotoğraf 4 54.Paris Notre - Dame Alanı Roma Dönemi Kalıntıların Entegrasyonu

Notre Dame arkeolojik alanı kent içerisine entegrasyonu ve kent içerisindeki planlama yaklaşımı ile örnek olarak gösterilebilecek çalışmalar arasındadır. Ayrıca koruma yaklaşımı ve bütünlüklük koruma çözümleri ile ekonomik destekleyici gücünün halk tarafından anlaşılması, planlamanın yalnızca karar alma ile kalmamasını da sağlamakta ve uygulamalarda alınmış kararların izleri görülmektedir.

1930'dan beri Paris, dünyadaki gelişme trendlerini belirleyen şehir olarak anılmıştır. Henri Prost, 1932'de "Paris Bölgesini Düzenleme ve Genel Organizasyon Komitesi"nin planlama direktörü olmuştur. Bu tarihten itibaren kentsel donanım eksikliğini gidermek için planlama ve koruma çalışmaları yapılmıştır. Şehir içinde yeni bahçeler kurulmaya başlandı ve korundu. Banliyöler kendi gelişim süreçlerini tamamlamaya çalışmıştır. "Paris'in gelişme Komisyonu", Donat-Alfred Agache, Henri Prost, Paris'in banliyöleri, park ve yeni sokaklarla entegrasyonu için bir plan geliştirmiştir. Şehrin kendi kaderini belirlediği anlayışı hakim olmaya başlamış ve küresel bir yarış ortaya çıkmıştır. 1954 planlarında Raymond Lopez ve Bernard Lafay Paris için radikal bir dolaşım ağı planı yapmışlardır. André Malraux 1959'da sistematik bir politikaya devam etmiş ve 1964'te "Marais'in Koruma Planı"nı geliştirmiştir. Kent teorileri ve uygulamaları 1970'lerde değişmiştir. Yaşam ve çevre kalitesi konuları ana hedef olarak zihinleri meşgul etmeye başlamıştır. 1977'de "Plan d'occupation de sol" (POS) uyarlanmıştır. Bu günde planlama yaklaşımı kültürel miras sorununu bir kez daha öne çıkarmış ve rehabilitasyon çalışmalarının sayısı artmıştır. Kentin tarihi ve modern mirası sayesinde her yıl 26 milyon turistin ziyaret ettiği önemli bir turist kitlesi haline gelmiştir.

4.8.4. Roma (İtalya)

İtalya'da yer alan tarihi varlık ve anıtların fiziki yönde korunmasına yönelik çalışmalar 16. yüzyılda Rönesans Dönemiyle başlamıştır. 1860 yılında günümüz yönetsel yapısıyla İtalya Hükümeti'nin kurulmasının ardından 1865 yılında Eğitim Bakanlığı bünyesinde, "Antik Eserler Kazı Çalışmaları ve Bilimsel Miras Çalışmaları" ile ilgili bir yasanın çıkarıldığı bilinmektedir. Fakat bu süreçte bilimsel olarak önemli bir uygulamanın gerçekleştiği görülmemiştir.

Şekil 4 38.1761 Roma Haritası (Tice, 2018, sy. 3)

1874 yılında ise Eğitim Bakanlığı arkeolojik kazı çalışmalarına yönelik olarak “İyi Pratik” adında bir rehber yayını ortaya çıkarmıştır. Buna bağlı olarak da 19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde arkeolojik kazıların nasıl ve hangi biçimde yönetileceği ve arkeolojik malzemeler ile ilgili riskler yasal bağlantılarla ortaya konulmuştur. 1875 yılında İtalya’da “Arkeolojik Kazı ve Müzeler Merkez Müdürlüğü” kurulmuştur. 19. yüzyıl İtalya için arkeolojik ve tarihi miras hakkında pek çok yeni oluşumun meydana getirildiği, fakat çokça profesyonel uygulamaların sağlanamadığı bir süreç olarak kalmıştır (Tunç, 2019, sy. 40).

2012 ve 2016 yıllarında ise İtalya’da kentsel arkeolojik alanlar ve önlemler arkeolojiye yönelik iki genelge çıkmış ve kültürel mirasla ilgili yönetsel olarak köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin yapılma nedenleri;

- Koruma alanlarını sömürden uzaklaştırmak,
- Karar vericilerin hiyerarşisini düzenlemek,
- Gözetim ve denetim mekanizmalarını artırmak/kontrol altında tutmak.

İtalya’da günümüz yaşantısının devamlılığı için yapılmak zorunda olan çeşitli altyapı çalışmalarında karşılaşılan sorunlar sebebiyle önlemsel arkeolojinin önemi daha iyi anlaşılmıştır. Arkeologların bilgi verme yetisinden öte vatandaşlarla iletişim kurarak katılımsal korumayı kentsel arkeolojik düzeyde gerçekleştirmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Guermandi, 2016, sy. 307).

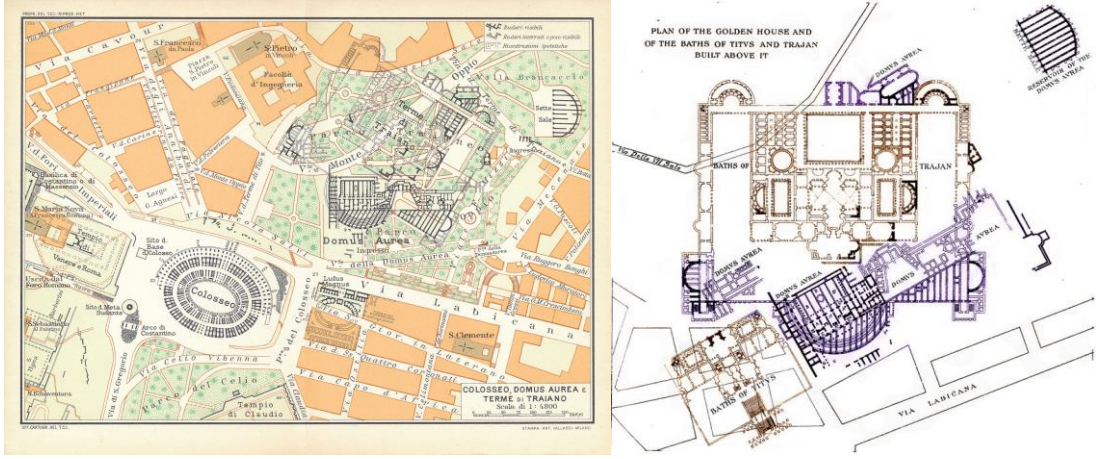
Tablo 4 4.İtalya’nın Planlama Sistemi (Emre, 2017, sy. 74)

İtalya’da tüm kültürel mirasın korunması devletin sorumluluğundadır. “*Kültürel Miras ve Çevre Bakanlığı*” ile ona bağlı olarak çalışan ofisler, faaliyet yapısını oluşturmaktadır. Ülkenin neredeyse her yerinde Arkeolojik Ofisler bulunmaktadır. “*Kataloglama ve Dokümantasyon Enstitüsü*” ile “*Restorasyon Enstitüsü*” gibi ulusal enstitü birimleri de ülke çapında koruma ile ilgili sorumluluk sahibidirler. İtalya’nın Ortaçağ Dönemine ait anıtlar ile birlikte çağdaş anıtların korunmasından da “*Mimari Miras ve Çevre Ofisleri*” sorumludur. Ortaçağ döneminin sonrasındaki mirasın korunması yükümlülüğü ise “*Artistik ve Tarihi Miras Ofisleri*”nin sorumluluk alanına dâhil edilmiştir (Tunç, 2019, sy. 41). İtalya’da kültürel değerlerin korunmasında, kullanıcının katılımının sağlanması için Mahalle Komiteleri, dünyaca benimsenen örneklerden biri olarak görülmektedir. Planlama sistemi ülke yasal sistemi ile ülke planlarından alan, il, belediye (genel arazi

kullanımı), belediye (detaylı gelişme ve yapı) şeklinde geliştirilmiştir (Emre, 2017, sy. 73).

İtalya Roma örneğinde ülke planlama sistemi, ülke planlarından mekânsal belediye planlarına kadar çeşitli içerik ve ölçeklerde alt kademelere sistematik şekilde getirilmiş olan planların uygulanmasında girişimcilerin ve kentlilerin rolü büyüktür. Burada Devlet projeleri uygulayan değil, projelerin alanlarını ve uyulması gereken kuralları ortaya koymakla sorumludur. Projelerin uygulanabilirliği de elbette ki girişimcinin yapacağı projeden kazanç elde etmesine bağlıdır (Tunç, 2019, sy. 41).

Şekil 4 39.Roma Domus Aurea Çok Katmanlı Planı (Arnaldos,2020, sy.1)

Şekil 4 40.Roma Domus Aurea 3D Planı (Conde,2014)

Roma’da proje olarak geliştirilmiş olan Domus Aurea Arkeolojik Alanının, korunması, kullanılması ve geliştirilmesi projesi yeni teknolojiler ile tarihi merkezlerin bir araya getirilmesine verilebilecek en güzel örneklerdendir (Emre, 2017, sy. 74).

Planların mekânsallaştırılması ve arkeolojik kültür mirasının kentsel yaşama bütünleşik hale getirilmesi konusunda, incelenmiş olan bu projede Kültür Mirası ve Turizm Bakanlığı devreye girmiş ve alanda farklı dönemlere tarihlenen katmanlar belirlenmiştir. Proje olarak oluşturulmuş olan plan özünde arkeolojik alan yönetim planları ile benzerlik göstermektedir. Alan genelinde veri toplama, verileri görselleştirme, alan ziyaretçi planını hazırlama, yeni teknolojiler kullanılarak geçmiş dönemlerin deneyimlenmesini sağlayan hedefleme gibi pek çok farklı disiplin bilgisi tek arkeolojik alanda bir araya getirilmiştir (Tunç, 2019, sy. 41).

Bu olumlu uygulamalar ebetteki alanın varlığının keşfedilmesi ile gerçekleşmiştir. Belki de en kritik konu ise Roma dönemine tarihlenen bu kalıntının varlığının 21. yüzyılda keşfedilmiş olmasıdır. Dünya genelinde arkeolojik alanlara ilginin gelişmesi ne yazık ki oldukça uzun zaman almıştır. Ancak en azından bulunduktan sonra gerekli hassasiyetin gösterilmiş olması açısından bu örnek oldukça önemlidir (Emre, 2017, sy. 76).

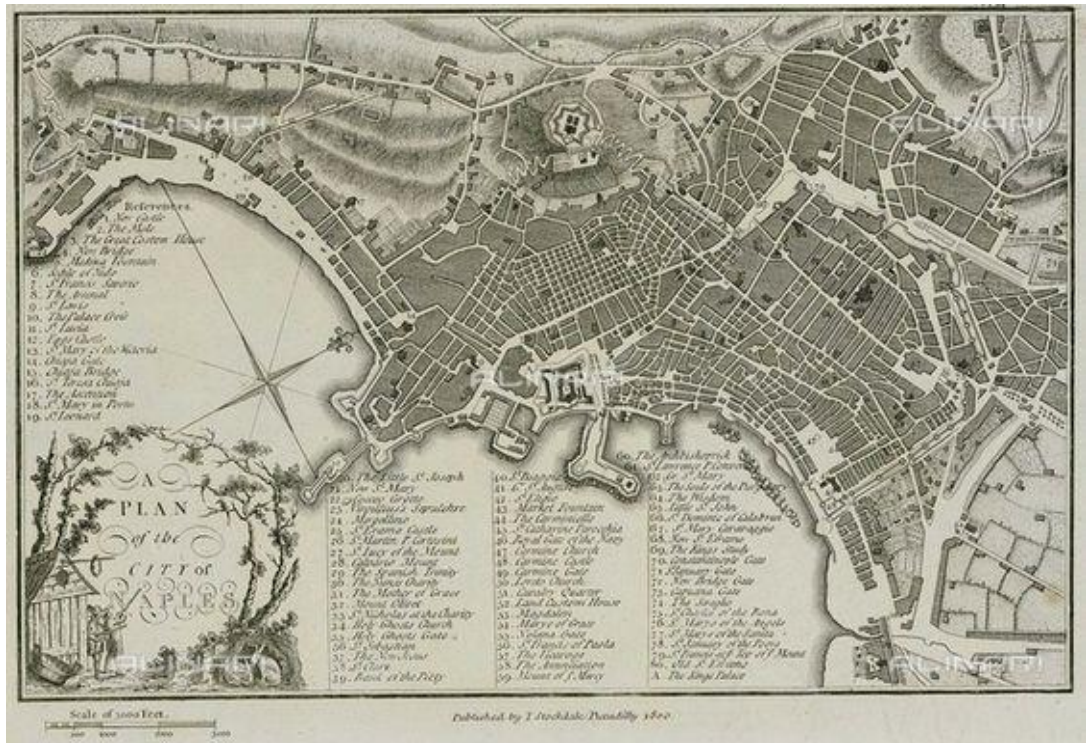
Fotoğraf 4 55.Roma Domus Aurea Kalıntıları ve Kolezyum Gezi Alanı (Weiss,2008, sy.1)

4.8.5. Napoli (İtalya)

Bölge, yüksek işlev ve hizmet yoğunluğuna sahip 92 belediyeden oluşan bir bölgedir. Nüfus bakımından İtalya'nın üçüncü büyük şehri ve Avrupa'nın en yoğun

bölgelerinden biri olan Napoli, şehir sakinlerinin yakın şehirlere taşınmasıyla bir “boşalma” sürecinden geçmektedir (Varol ve Ark., 2017, sy. 69). Napoli’de kent planı ve araştırma raporları kentsel gelişim sistemine etki etmiştir. 1960 kent planları oldukça genel ve şehrin dinamiklerini ve doğal özelliklerini dikkate almadan yapılmış, arkeolojik kültür varlıkları alınan ulaşım kararlarına bütünleştirilmemiştir. 19 yüzyıl’da artan nüfus ve yeni yapılaşma kararları Napoli’de yer altı kültür varlıklarına dikkat çeken raporun hazırlanması ile gündeme gelmiştir. Napoli volkanik alanda olmasından dolayı 10 metreden az olmayan tüflü dolgu alanı üzerinde yapılaşmış bir şehirdir ve araştırma raporlarının ardından şehir bu varlığı görerek ve ulaşım kararlarını ve diğer kararları yer altında hali hazırda bulunan sisteme entegre ederek geliştirmeye başlamıştır.

(Emre, 2017, sy. 78). Kentsel mekânların anlamlı bir bütünlük oluşturma sürecinde en önemli yakınsama anı, onların “ilişkisel” yapısıdır. Bu mekânsal ilişkiler, kentin düzenli veya düzensiz bir yol ağının oluşum özellikleriyle açıklanabilir. Bu özellik, kentsel mekanları okurken bazı planlama ilkelerini vurgular (Gündoğdu ve Özkök, 2017, sy. 59).

Şekil 4 41.18.yy Napoli Haritası (<https://tr.pinterest.com>)

Planlama çalışması, sosyal, coğrafi ve kültürel işlevlerin ötesinde üretim de dahil olmak üzere gelecekte güçlendirilebilecek 10 alt alan belirlemiştir. Plan aynı zamanda dengeli birçok merkezli modeli desteklemek için bazı alan merkezlerinde belirgin bir farklılaşmayı da içermiştir. Planın ana stratejisi, mevcut şehir sistemini daha çok merkezli bir ağ haline getirmektir. Bu strateji, mevcut odakların güçlendirilmesi, yeni odakların geliştirilmesi, odakların ağa bağlanması, Napoli yoğunluğunun azaltılması ve bazı alt alanlarda karma işlevlerin geliştirilmesi gibi çeşitli yönleri içermektedir (Varol ve Ark., 2017, s. 69).

Fiziksel şehrin görsel anlatımı ve etkili bir modelin oluşturulması; Kentin mekânsal yapılanmasının iki ana sorunu göz önünde bulundurulmalıdır.

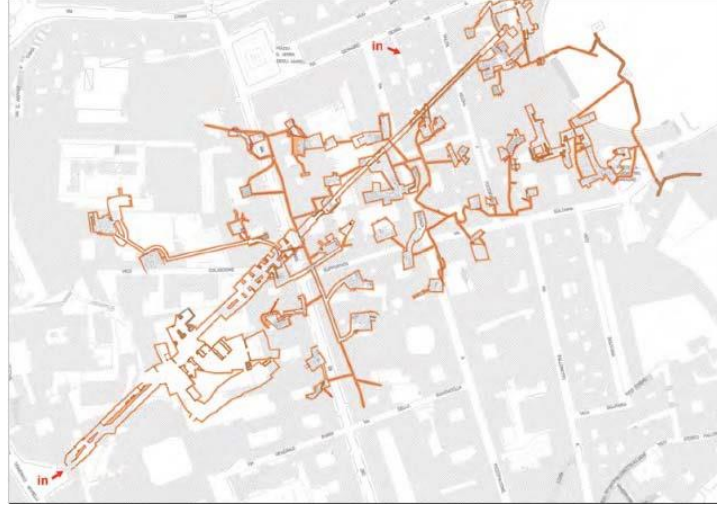
1. Problem; Çoklu İşlevselliktir. Kentsel formun fiziksel ve işlevsel oluşumunun her yönü birçok disiplinde iş başındadır. (İklim - ekonomi - sosyal özellikler - estetik vb.) Fonksiyonel değişim hızlı iken kentsel değişim yavaştır.

2. Problem; parça-bütün ilişkisi; Gerçekten de birçok şehirde, mekanlar tek bir bütün oluşturduğundan, bir kısım ile diğeri arasında net bir biçimsel ayırım elde etmek zordur.

Mekan ve trafik ilişkisinden etkilenen yapı yoğunluğu ve arazi kullanımı farklılaşmasından kaynaklanan çoklu etkiler şehre kendine özgü bir yapı kazandırmaktadır. Kentsel ağın farklılaşmasını anlamak için bölgenin oluşum özelliklerinin modellenmesi gerekmektedir (Gündoğdu ve Özkök, 2017, sy. 56).

Arkeolojik alanların kent sistemine katılımı ile ilgili olarak Borbonico tüneli, kent planı ile bütünleşik şekilde incelenmiştir. Bu tünelin keşfi 19. Yüzyılda gerçekleşmiştir. II. Ferdinand savunma amaçlı olarak iki paralel tünel kazdırma kararı almıştır. Kazım işlemleri başlamış, 84 metre kazıldıktan sonra bir kazma darbesi ile büyük bir boşluk açılmış böylelikle 1512 yılına tarihlenen “Cave Carafa” keşfedilmiştir. 35 metre yüksekliğinde ve 3180 metrekare olan tünelin keşfinin ardından, savunma amaçlı yalnızca bir tünel kazılmıştır. II. Dünya Savaşı’nda hastane olarak kullanılan tünel, 2005 yılında tamamen kendi haline bırakılmış durumdadır. 2010 yılına kadar tünel temizlenmiş ve açılmış, bundan sonraki beş yılda da restore

edilmiştir. Bu gün ziyaretçi planları hazırlanmış şekilde turizm amaçlı görülebilecek durumdadır (Emre, 2017, sy. 78).

Şekil 4 42.Napoli Borbonica Tünelinin Kent Planındaki İzi (Emre, 2017, sy. 80)

Fotoğraf 4 56.Napoli Borbonica Tünelinin İç Mekan Görüntüsü (Kolkka,2018)

Pompeii, MÖ 6. Veya 7. yy da orta İtalya'daki Osci halkı tarafından kurulmuş olan kent, bir Roma kolonisi olmadan önce MÖ 80'de Samnitler, Etrüskler ve Antik Yunanlar da dahil olmak üzere bir çok uygarlık tarafından kontrol altına alınmıştır. Kentin Akdeniz havzası ve Romalıların ticaret yolların yakınlığı sebebiyle stratejik konumda bulunması ticarete önemli bir rol almasını sağlamıştır.

Dünyaca ünlü Pompeii, 1.yy Roma yaşamını en güzel şekilde sergileyen eşsiz bir açık hava müzesidir. MS 79 yılında meydana gelen volkanik patlamanın ardından 16. yy da İtalyan Mimar Domanico Fontana'nın su tüneli kazma

alışmalarıyla yeniden keşfedilene kadar pompeii 1500 yıl yaklaşık 6 m derinde gömülü kalmıştır. Alanın düzgün bir şekilde ortaya çıkarılması 1748 yılında gerçekleşmiştir.

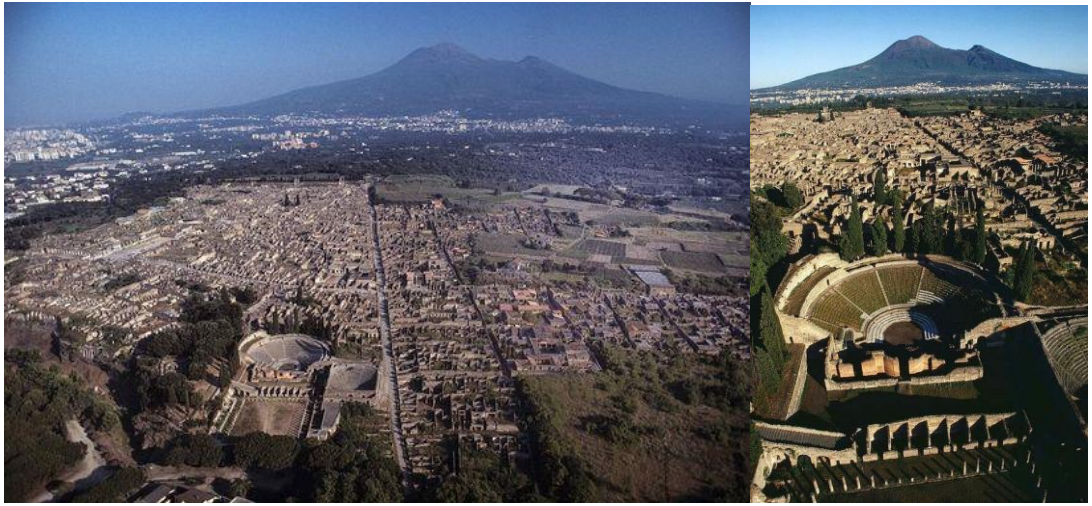
Bu kazılar sırasında arkeologlar, inanılmaz derecede pişmemiş ekmekler de dahil olmak üzere tüm binaları, nesneleri, güzel çok renkli freskleri bozulmadan bırakarak, harabelerin olağanüstü düzeyde korunduğunu fark ettiler. Çalışma kapsamında görkemli villalar, heykeller, duvar resimleri, mozaikler, tapınaklar ve pazarları ile gün yzene çıkarılmıştır. Su kanalları, kanalizasyon alt yapısı, amfi tiyatrosu, limanı, mimarisi ve daha birçok özelliği ile kendi dönemine göre oldukça ileri seviyede teknolojik gelişmelere sahip olan şehri günümüze kazandırmayı hedeflemiştir.

Arkeolojinin doğduğu yer olarak belirtilen alanda 1700 yılı aşkın bir süredir korunmuş olan 1. Yüzyıl Roma yaşamının eşsiz bir görüntüsünü, hayatın gereklerini taşıyan asırlık arabaların oluşturduğu tekerlek izlerini görebilirsiniz; evlerin içerisini dolaşarak yaşayanların kullandıkları portreleri, kişisel eşyalarını, mallarını, bugün tanıyabileceğimiz dükkanları, işyerlerini, fırınları, çamaşırhaneleri, tiyatroları ve ibadethaneleri doşarak geçmiş yaşamı izlemek mümkün kılınmıştır. Ayrıca, Pompeii'nin sakinlerin erkekler, kadınlar ve çocuklar olmak üzere yaşamlarının son anlarını, yapılan çalışmalar ile ileri doldurulmuş insan bedenleri sergilenmektedir.

M.. 5000 yıllarında Osca halkı tarafından 155 dönümlük bir arazi üzerine kurulan Pompeii, patlamadan 159 yıl önce Romalıların egemenliği altına girmiş. İtalya'nın en popüler turistik merkezlerinden biri olan Pompeii, UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır.

Fotoğraf 4 57.Pompeii Antik Kenti (<https://tr.pinterest.com>)

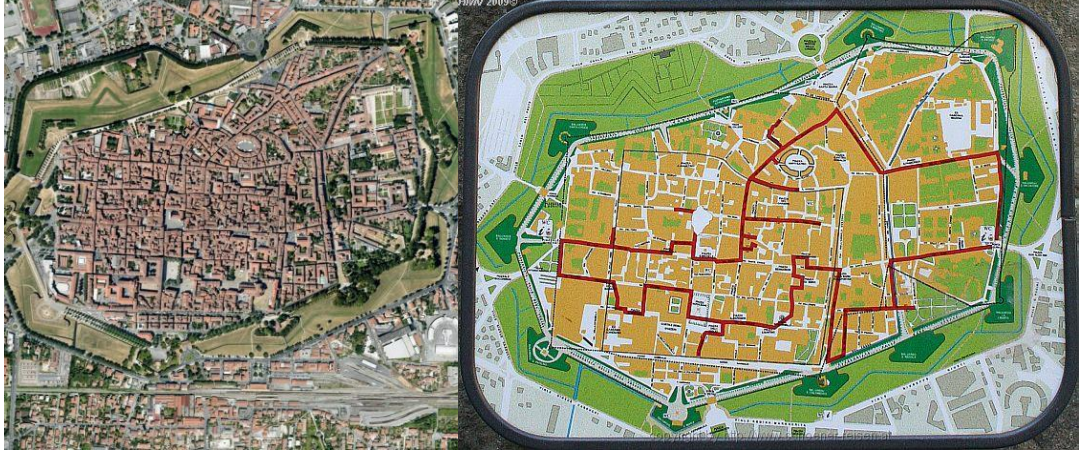
Fotoğraf 4 58.Pompeii Antik Kenti Genel Görünüm (<https://tr.pinterest.com>)

4.8.6. Toscana (İtalya)

İtalya’da günümüz yaşantısının devamlılığı için yapılmak zorunda olan çeşitli altyapı çalışmalarında karşılaşılan sorunlar sebebiyle önlemsel arkeolojinin önemi daha iyi anlaşılmıştır. Arkeologların bilgi verme yetisinden öte vatandaşlarla iletişim kurarak katılımsal korumayı kentsel arkeolojik düzeyde gerçekleştirmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Guermandi, 2016, sy. 305).

İtalya’nın pek çok kentsel arkeolojik alanından biri olan Toscana bölgesinde yer alan Lucca kenti şehrin az bilinen bir kasabası olmasına rağmen oldukça önemli bir tarihe sahip olan iyi bir örnektir. Bu alana ilişkin Lucca Beni Culturali (LUBEC), kurumu her yıl Lucca kültürel mirası üzerine tartışmak amacıyla teknoloji ve turizm çerçevesinde kamu yöneticileri ve uzmanlarla toplanmaktadırlar. Hem kültürel mirasın

değerinin artması hem de kültür turizmi pazarlaması stratejilerinin belirlenmesi çalışmaları yapılmaktadır. Bu stratejilerin başında ise planlı gelişen alanlar ile tarihsel- arkeolojik kent merkezinin ilişkisinin kurulması yatmaktadır (Demirden, 2019, sy. 50).

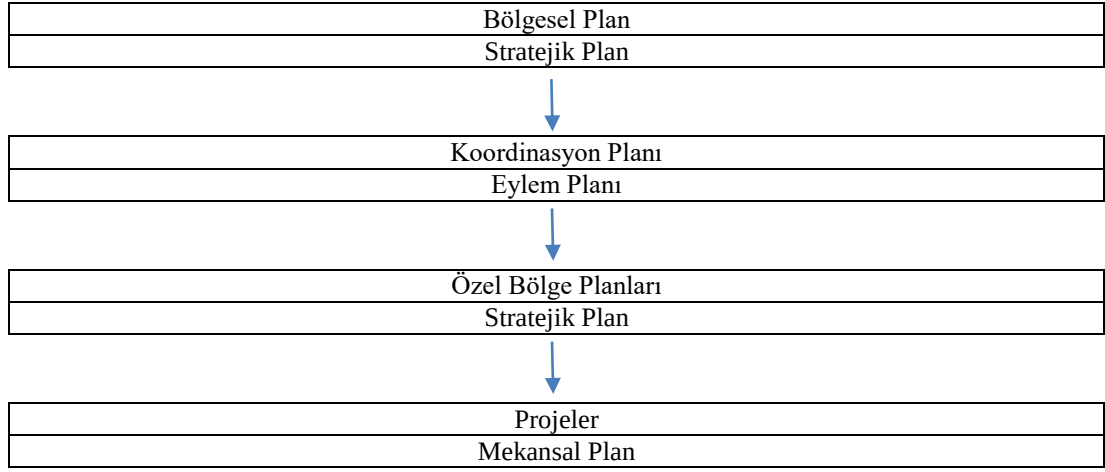
Fotoğraf 4 59.Toscana, Lucca kenti kentsel tarihsel yerleşim alanı (<https://tr.pinterest.com>)

4.8.7. Barselona (İspanya)

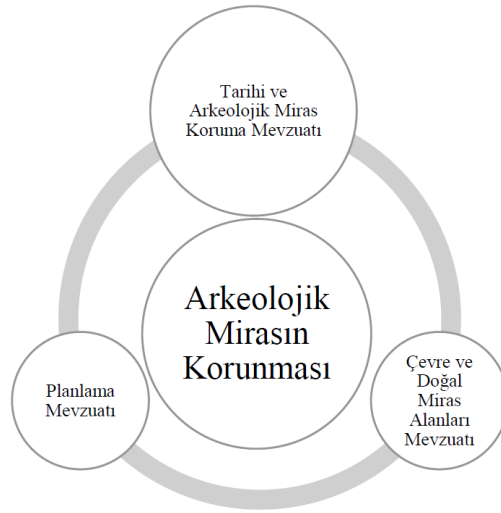
İspanya'nın planlama sistemi iki kademededen oluşmaktadır. Bunlar yetkili olan kurumlara göre ikiye ayrılmaktadır. İlkinde sorumlu hükümettir ve stratejik plan yaklaşımı ile oluşturulmuş planları ifade etmektedir. İkinci Kademe planların sorumluluğu kent konseylerindedir. Böylelikle planlama sistematigi ikiye ayrılmıştır (Emre, 2017, sy. 81).

İspanya Tarihi Miras Kanunu doğrultusunda İspanya'da bulunan on yedi özerk topluluğun her biri kendi bölgeleri için çalışmalara başlamış ve bu topluluklardan on beş adedi kültürel ya da tarihi miras üzerine kendi yasalarını yayınlamışlardır. Bu durum bölgesel yönetimler aracılığıyla, ülke genelinde sorumlulukların eşit bir şekilde paylaşılmasını sağlamış olsa da önlemler arkeoloji kapsamındaki çalışmalarda farklılıkların artmasına neden olmuştur (Demirden, 2019, sy. 54).

Tablo 4 5.İspanya'nın hükümet Planlama Sistemi (Emre, 2017, sy. 82)

Kentsel arkeolojik alanlarda yapılacak uygulamalarda şehir planlama aşamasında ya projenin parçası olarak dahil olur ya da korunacak öğeler Kültürel İlgi Öğeleri veya Kültürel Öğelerin Envanteri (*Elements of Cultural Interest or Inventory of Cultural Elements*) olarak adlandırılan listeye dahil edilerek tarihi miras kanunları uyarınca bu alanlara ve tekil varlıklara özel koruma sağlanır.

Şekil 4 43.Önlemsel Arkeoloji İçin Arkeolojinin Temel Koruma Esasları (Demirden, 2019, sy. 55)

Barselona'da arkeolojik alanlar ile ilgili kararlar zaman ile değişmiştir. Kentin arkeolojik varlığı önceleri kapatılarak yada taşınarak sergilenirken bugün ki yaklaşım kalıntıları oldukları mekanda akılcı çözümlerle kentsel alanlara entegre ederek koruma sağlanmasını hedeflemektedir. Bu plan kapsamında, turizm ve toplum

arasındaki ilişkinin anlaşılması, bölgesel hareketliliğe karşı hazırlıklı olunması, alt yapının ve kent içi hareketliliğin planlanması, turizmin çeşidinin belirlenmesi, profesyonelleşmenin sağlanması, turizm yönetim planının hazırlanması gerekmektedir (Emre, 2017, sy. 83).

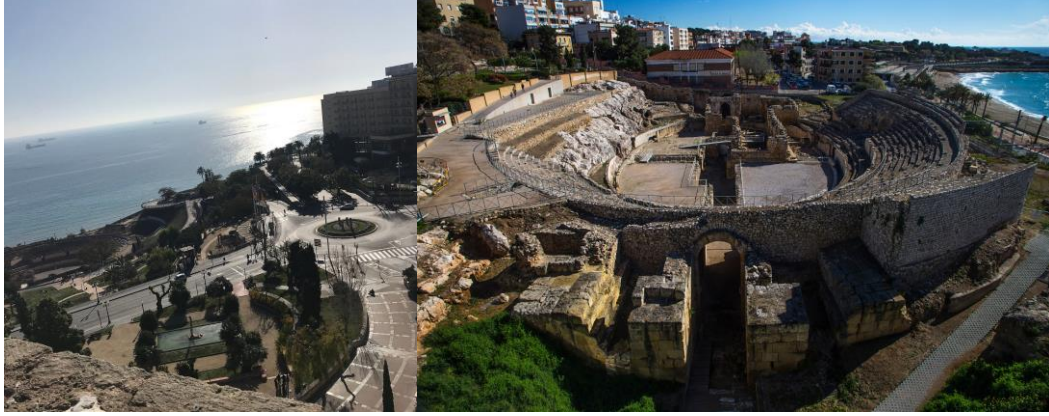
Şekil 4 44.Tarragona Kenti Orta Çağ Dönemi

Bir plan onaylanmadan önce plan kararları ile oluşan durumdan etkilenebilecek arkeolojik alanlar, kültürel miras alanları, anıtlar gibi unsurların değerlendirilmesi yapılır. Bu sayede ön arkeolojik çalışmalar yürütülerek, kalıntı içeren araziler doğru bir şekilde sınıflandırılabilir veya inşaat vb. faaliyetlerden etkilenmeleri kaçınılmaz olduğunda alana özel geliştirilen önlemlere ilişkin kararların belirlenmesi mümkün olmaktadır.

Fotoğraf 4 60.Tarragona Kenti Görselleri

Örneğin, Tarragona ve Merida gibi Roma dönemi kalıntılarını barındıran şehirlerde kalıntıları korumak için, şehir planları değiştirilmiştir.

Fotoğraf 4 61.Tarragona Kentinden Kent ve Arkeolojinin Entegrasyonu Görselleri

4.9. ÜST ÖLÇEKLİ PROJELERDE KÜLTÜR ODAĞI VE AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ PROJELERİ

Kendi ekonomik düzenlerini oluşturmaları, kentlerin yalnızca küresel ölçekte var olmaları, tüm dünyaya kimliklerini tanıtmaları ve satabilmeleri küreselleşmenin kentler için en önemli sonucudur. Dünya şehirleri rekabet güçlerini artırmak için ulusal projeleri şehirlerine çekmek istemiştir. Olimpiyat Oyunları, Avrupa Kültür Başkenti, festivaller ve büyük sergiler gibi büyük ölçekli projeler, yerli ve yabancı turistlerin şehirlere çekilmesi şehirlerin ekonomik kalkınması, ve şehirlerin birçok yönden gelişmesi için yapılmaktadır. Kültür ile bu tür büyük ölçekli projeler arasında güçlü bir bağ vardır. Kültür, projelerin dayandığı temel noktadır, ve zaman zaman bir tema ile süslenen projelere yerel ve bölgesel kültürler de konu olabilmektedir. Olimpiyatlar bir spor olayıdır. Ancak çoğunlukla Yunan kültürünün izlerini taşır. Avrupa Kültür Başkenti projeleri, son yıllarda kültür odaklı projelerin en önemli örneğidir (Tosun, 2008, s. 72).

Özellikle küresel yeniden yapılanma süreçlerindeki değişimler, kültürel mirasın yeniden düşünülmesi ve değerlendirilmesinin bir strateji olarak ortaya konduğu birçok proje, kentsel dönüşüm kapsamında kent merkezlerindeki tarihi alanların turizme açılması ve korunmasına neden olmuştur. Şehirler 1985 yılından bu yana her yıl seçilen Avrupa Kültür Başkenti olmak için yarışmakta ve farklarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Türkiye de bu sürece katılmıştır. 2010 yılında Avrupa

başkenti olmak için çalışmalar yapılmıştır. Bu süreçte kentler, tarihi dokuyu korumak ve geliştirmek ve böylece tarihsel sürdürülebilirliği sağlamak adına dönüşümler geçirmiştir.

Atina, Avrupa kültürünün doğduğu şehir olarak; Floransa Rönesans sanatının merkezi olarak, kanallarının ve mimari dokusunun farklılığı ile Amsterdam Avrupa'nın kültür başkenti olmuştur.. Örneğin 1991 yılında Dublin " İrlanda'yı Avrupa'ya, Avrupa'yı İrlanda'ya Götmek " temalarını tercih ederken, Porto şehri 2001 yılında "Geleceğe Köprüler" temalarını tercih etmiştir (Çakır, 2006, sy. 95).

4.9.1. Dublin (İrlanda)

Dublin'in kültür başkenti olma yolunda öne sürülen kentsel dönüşüm projelerinin, kentin tarihi kimliğini kentin çağdaş kültürüyle başarıyla birleştirdiği vurgulanmıştır. Sokaklara sanatsal etkinlik yerleştirilirken kamusal alanların kentle etkileşim için bir alan oluşturduğu varsayılır. Bu programlar, kişisel becerilerin her zamankinden daha büyük ölçekte geliştirildiği bir çalışma ortamı yaratmaya odaklanmıştır. Temple Bar alanı plot alan olarak belirlenmiş ve bölgedeki çevre düzenlemeleri tarihi yapıların korunması ve yeniden kullanılması için geliştirilmiştir (Çakır, 2006, sy. 96). Dublin'in kültürel politikası Temple Bar'da bir kültür mahallesi kurulması üzerine inşa edilmiştir. Yaklaşık 50 kadar kültür kurumunu barındıran Temple Bar kültür mahallesinden bağımsız olarak, yine kent merkezinde eski tarihi binaların dönüştürülerek IMMA ve Dublin Writers Museum gibi önemli kültür mekanları oluşturulmuştur (Niksarlıoğlu, 2007, sy. 83).

Fotoğraf 4 62.Dublin Kent Merkezi ve Dublin Kalesi (<https://tr.pinterest.com>)

Projede çeşitli etkinliklerle kent kültürü zenginleştirilmiştir. Bir yandan yapıların korunmasıyla kentsel hafıza güvence altına alınırken, diğer yandan alana getirilen yeni etkinliklerle kamusal alan canlandırılmaya çalışılmıştır., kendine özgü değerlerini koruyan küçük bir alan dünya çapında farkını göstermiştir. Sanatsal etkinliğe önem vererek tarihi kültürünün devamlılığını sağlamaya çalışmıştır.

Fotoğraf 4 63.Dublin Kent Merkezi Görselleri (<https://tr.pinterest.com>)

Dublin Sosyokültürel olarak;

- 1991'den sonra ele alınan projelerin yapısı ve kalitesinde Avrupa Kültür Başkenti sürecinde kazanılan tecrübeden yararlanmıştır.

- Dublin 1991 ekibi tarafından sanat konseyi ve yerel yetkililer arasında ilişkileri inşa etmek için bir araç olduğunu ispat eden Dublin Sanatları Raporu komisyona verilmiştir. Bu rapor, kentteki ve ülkedeki sanat gelişim gündemini etkilemeye devam etmektedir.

- Temple Bar'ın gelişimi uzun vadede bir miras olarak anılabilir.

- 1991 Dublin kent yaşamında ve ekonomisindeki kültürün önemi tartışmasının artışı sağlamıştır.

- Dublin 1991, daha önce edebi ve müzikal açıdan geleneksel mirası ile tanımlanan bir kent için çağdaş kültürle ilişkili geliştirilmiş kimliğini elde etmeye yardımcı olmuştur.

- Sanatları halka açan projeler; toplum merkezleriyle yapılan bağlantılar sürdürülmüştür.

- Çocuklar için kültürel merkez olan Ark'ın kuruluşu bir miras olarak listelenmiştir.

- Palmer Raporu'ndaki anket sonuçlarında katılımcılar; başarı duygusunu etkileyen; yerel nüfus tarafından oluşan bir sahiplenme yoksunluğundan ve olumsuz medya haberlerinden bahsetmişlerdir.

- Toplum programında, 1991 Dublin'nin başarılı hareketlerinden bazıları devam etmemiştir (Albayrak, 2009, sy. 28).

4.10. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ

Yapılan araştırmalar sonucu, çok katmanlı kentlere ev sahipliği yapan ve bu sebeple kentsel ve önlemsel arkeoloji yaklaşımları hususunda incelenen ülkelerde benimsenen yaklaşımların zaman zaman benzeştiği zaman zaman farklılaştığı tespit edilmiştir. Ortaya konan tespitler ortak konulardaki yaklaşımlara göre sınıflandırılarak incelenmiştir.

- Yasal ve kavramsal yaklaşımlar: İncelenen ülkelerdeki koruma yasasının ortaya çıkışı, kentsel arkeoloji ve koruma kavramlarına olan yaklaşımı kapsamaktadır.

- Kurumsal ve ekonomik yaklaşımlar: Kentsel koruma ve arkeolojik alanlarda yetkili olan kurumlara yönelik yaklaşım ile çalışmaların finansör sistemine yönelik yaklaşımları kapsamaktadır.

- Mekansal yaklaşımlar: Çok katmanlı kentlere yönelik ele alınan ve kentsel mekana yansıtılan yöntem ve sistem yaklaşımlarının incelenmesini kapsamaktadır.

Yürütülen arkeoloji ve koruma restorasyon çalışmaları yalnızca tarihsel katmanların ortaya çıkarılması ve belgelenmesi olarak görülmemektedir. Günümüz kent merkezlerinde konumlanan çok katmanlı alanlarda özellikle katmanlara yönelik kazı, koruma ve belgeleme çalışmaları yanında bulguların sunumuna yönelik çalışmalar da yapılmaktadır. Yapılan bu tür çalışmalar ile bu alanların kent içinde bakımsız, işlevsiz ve ter edilmiş alanlar algısının önüne geçilebilir.

Ülkemizin farklı şehirlerinde kent içi arkeolojik çalışma alanları olmuş olsada bunların kent içi yaşamına entegre edilmesi ve buna yönelik proje örneği çok fazla bulunmamaktadır.

Avrupa ülkelerinde kentsel arkeoloji ve anıtsal eserlerin korunarak kent içine entegrasyonu erken tarihlerde başlayarak benimsendiği düşüncesinden yola çıkarak bu bölümde dünya'dan ve bir çok Avrupa kentinden örnekler sunulmuştur. Örneklerin çoğu İtalya'da görülsede, Almanya, Hırvatistan, Hollanda, İspanya, İsviçre, Portekiz, Yunanistan, İngiltere ve İsrail'den de uygulanmış arkeoloji ve anıtların korunarak kent içine entegrasyonu çalışmaları mevcuttur.

Tez kapsamında incelenen dünya örneklerinde farklı uygulama ve yaklaşımların ön plana çıktığı görülmektedir. Uygulamaları birbirinden farklı kılan bu öncelikler, şeffaf döşeme ve gezi platformu oluşturulması, yer altında gezi platformu oluşturulması, koruma çatısı tasarlanması, koruma çatısı tasarlanması, kalıntıların çeperinde şeffaf birim oluşturulması, kalıntıların çeperinde metal yüzeyler oluşturulması, kalıntılar ve çevresinde meydan oluşturulmasıdır.

- Şeffaf döşeme ve Gezi platformu yaklaşımı; Aquileia Harabeleri ve Bazilikası, Porta Gabella Kulesi ve Petar Zoranic ve Sime Budinic Meydanı, zemin düzlemi ve yanal yüzeylerin bir arada kurgusu- şeffaflaştırılması ve şeffaf gezi platformları ile ön plana çıkan örneklerdir. Şeffaf gezi platformları ile çok katmanlılık olgusu ve alanın görsel bütünlüğünün bozulmasının önüne geçilmektedir. Şeffaf gezi platformu uygulanan anıt eser ve arkeolojik alanlarda platform korkulukları da bir bütün içerisinde şeffaf malzeme ile oluşturulmakta böylece görsel bütünlüğün ve zenginliğin maksimum oranda sağlanması amaçlanmaktadır. Petar Zoranic ve Sime Budinic Meydanı projelerinde, günümüz kent kotu kullanılarak yürüme yolları sabit tutulmuş ve yer altındaki arkeolojik kalıntıların şeffaf zemin döşemesi ile sergilenmesi amaçlanmıştır. Bu yöntem ile işlek kent merkezi ve meydanlarda, arkeolojik açmaların sosyal hayatı olumsuz yönde etkilemesinin önüne geçilmiştir.

- Eksi kotta kentin çok katmanlı yapısının deneyimlendirilmesi; DOMunder projesinde uygulanan bu yöntem, günümüz kent yerleşkesinde herhangi bir müdahalenin mümkün olmadığı, kentsel arkeolojik alanlar için uygun bir temsil biçimidir. Uygulanan bu yöntemle, günümüz kent kotunda açılacak küçük bir alandan iniş platformu yardımı ile eksi kota inilmesi ve inilen kotta gezi platformları oluşturularak zaman içinde Kentin çok katmanlı yapısının sergilenmesi sağlanabilmektedir.

- Koruma çatısı yöntemi; Roma Hamam Kompleksi Kalıntıları, Rhineland Endüstri Arkeoloji Parkı, El Molinete Arkeolojik Parkı, Maurice Manastırı Arkeolojik Alanı, Born Kültür ve Hafıza Merkezi gibi alanlarda uygulanarak, çalışmaların çevresi ve kent ile olan uyumu sağlanmıştır. Yunanistan’da yer alan Roma Hamam kompleksi kalıntıları, Çelik strüktür ile birlikte şeffaf malzeme kullanılarak çalışma alanının doğal ışık alınması sağlanmış ve alandaki katmanlara yönelik hazırlanan bilgilendirme panoları ile ziyaretçilerin bilgilendirilmesine olanak tanınmıştır. Gezi platformu metal aydınlatma ve bilgilendirme panoları içermektedir. Rhineland Endüstri Arkeoloji Parkı alanında, bölgenin geçmişine atıfta bulunacak şekilde, konsept olarak metal malzeme seçimi projeye artı bir değer katmıştır. Tasarlanan kabuk bürüt beton ayaklar üzerine oturmakta ve geometrik olarak alanda baskın bir karakter göstermektedir. Kabuğu taşıyan ayaklar kalıntılara zarar vermemek amacıyla kalıntıların bulunmadığı alanda sonlandırılmıştır. El Molinete Arkeolojik Parkı çalışmalarında ise_koruyucu çatı yapısı, kıyı kentinin diğer unsurlarıyla olan bağlarını güçlendirmek için Cartagena'nın kentsel peyzajını farklı bir mimari stille vurgulamayı amaçlamıştır. Koruyucu çatı unsuru, arkeolojik buluntuları farklı kümeler halinde birleştirerek park alanının bütünlük hissini pekiştirmektedir. Çatı kıvrımlı metal yapısıyla varlığını gizlerken, yeni bir kentsel cephe oluşturması açısından da dikkat çekmektedir. Maurice Manastırı Arkeolojik Alanındaki çalışmalar taş çatı sistemi uygulaması ile diğer örneklerden farklılaşmaktadır. Born Kültür ve Hafıza Merkezinde yapının üç boyutlu etkisi göz önünde tutularak uygulanan_Koruma çatısı üzerinde şeffaf alanlar bırakılarak 19. yy malzemesi olarak dökme demir kullanılması çatıyı daha da önemli kılmaktadır.

- Mevcut kalıntıların üçüncü boyutta tamamlanması; Caucana Arkeolojik Alanı kalıntıların üç boyutlu olarak ziyaretçilere algılatmak istenmesi, Caucana Kilisesi'nin özgün durumdaki halinin çelik, ahşap ve şeffaf malzeme yardımıyla tasarlanarak sağlanmıştır. Bu yöntem ile eserde tamamlama yoluna gitmeden üç boyutlu algısı yaratılmıştır. São Jorge Kalesi Meydanı Arkeoloji Müzesi projesinde, kalıntılar askı yöntemi ile tamamlanarak üç boyut etkisi sağlanmıştır. Tamamlama yapılırken tamamlanan kısımların askıda bırakılması ve tamamlamanın yeni malzemeler ile yapılması alanın dünyadaki diğer örneklerden ayrılmasını sağlamıştır. Eserlere üç

boyut etkisi kazandırma çalışmaları, alanın ve kültürel mirasın ziyaretçiler tarafından görsel ve psikolojik olarak daha iyi algılanmasını sağlamaktadır.

- Kalıntıların Çeperinde Şeffaf Birim Oluşturulması; Aachen Arkeoloji Pavyonu dünyadaki birçok örnekten farklı olarak kalıntıların farklı bir bakış açısı ile gözlemlenmesi ve doğal hava akışı ile korunmalarını sağlamak üzere, kalıntıların çevresi şeffaf bir kabuk ile çevrelenmiştir. Davidson Arkeoloji Müzesi tasarımı ise arkeolojik kalıntılar ile yeni yapının entegre edilmesi düşüncesi ile Arkeoloji parkının silüetine zarar vermemek açısından yapının büyük bölümü zemin altında tasarlanmış ve özgün yapı yüksekliğine bağlı kalınmıştır. Tarihi doku ile cam, çelik ve ahşap malzeme kullanılarak kontrast yaratılmıştır. Gerçekleştirilen kazı çalışmaları ile farklı dönem izlerinin açılan galeri boşlukları ile okunması sağlanmaktadır.

- Kalıntıların Çeperinde Metal Yüzeyler Oluşturulması; Can Taco arkeolojik alan projesi sürdürülebilirlik ve arkeolojik değerleri ön plana çıkarmayı hedefleyerek, kazı çalışmaları sırasında ortaya çıkan toprak ve taşları alanın düzenlenmesi sırasında teraslama yöntemi ile kullanmıştır. Kalıntılar ile kontrast oluşturacak şekilde, duvarların korunması, sınırlarının belirlenmesi ve platformlar yaratılması amacıyla çelik hasırlar tercih edilmiştir. Söz konusu teraslamalar yaratılırken tasarım tepenin doğal bir parçası olarak algılanması sağlanmıştır. Roma Dönemi konut yapısının planı alana aktarılırken manzara faktörü ve ziyaretçilerin kalıntıları bütüncül olarak algılaması istenmiştir.

- Kalıntılar ve Çevresinde Meydan Oluşturulması

Colchester Kültür Meydanı Projesi, kent içinde mozaik döşemeler kullanılarak Roma dönemine atıfta bulunulmuş ve taş kaplamalı oturma birimleri üretilerek kamusal alan oluşturulmuştur. Yapılan çalışmalar ile antik dönem yapılara ait kalıntıların, Roma dönemine ait duvar kalıntılarının ve diğer kalıntıların görünürlüğünü artırmak amacıyla daha alçak bir yükseklikte konumlandırılmıştır. Kalıntıların zarar görmemesi için projenin uygulama aşamasında yükseltilmiş platformlar kullanılmıştır. Kent de görsel sanatların sergilenebileceği peyzaj içerisinde D formunda ikonik bir bina üretilmiş ve üretilen binanın etkileyici görünebilmesi için ön tarafı tamamen cam geri kalan kısımları ise dövme bakır – alüminyum alaşımından

üretlmifltir. Porta Leoni kapısı ve kent arkeolojisi projesinde, halkın koruma bilincini arttırabilmek için Kentsel koruma ve kentsel arkeoloji alanındaki kalıntıların halka sunulması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda kentin sürdürülebilirliği ve farklı disiplinlerin bir arada çalışarak kentsel arkeolojik kalıntıların modern kent ile tarihi kent merkezinin bütünleştirilmesi sağlanmıştır. Mercati di Traiano Forum'u modern çevreye entegre edebilmek amacı ile arkeolojik alanın doğal karakterine uygun müdahale yöntemleri tanımlanmıştır. Koruyucu çatı olarak çim kaplı yükseltilmiş çelik taşıyıcı kullanılır. Öngörülen platformda kalıntıların bulunduğu yerler açık bırakılmıştır.

- Avrupa'nın kültürel başkenti; Küreselleşme sürecinin bir sonucu olan büyük ölçekli projelerin en önemli özelliği, diğer kentsel projelerle uyumlu olmaları, sürdürülebilir olmaları ve diğer bütün projelere olumlu etki yapabilecek katalitik etkiye sahip olmalarıdır. Bu tür projeler şehri farklı şekillerde etkiler. Kente getirilen yeni çözüm ve uygulamalar, yeni yapılar, kamusal alanlar ve yeni kentsel donatılar büyük ölçekli projelerin ortak özellikleridir. Yeni yapılar ve ekipmanlar için yer seçimi, projenin odak alanının konumlandırılmasına bağlı olarak değişmektedir. Büyük ölçekli projelerin çoğu şehrin tarihi merkezlerinde veya yakın çevresinde gerçekleştirilmektedir

-Diğer Yöntemler; Günümüzde kentsel arkeolojik ve anıt eserin tarihi kent merkezlerindeki sunumları için değişik ve modern teknikler geliştirilmeye devam etmektedir.

Tez kapsamında incelenen her projenin konumu, tarihçesi, yapım sistemi, mimari tanımı, fotoğrafları ve çizimleri ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. Farklı koruma türleri kullanılarak üretilen tüm projeler incelendiğinde, kent içi çok katmanlılık olgusunun sunumuna yönelik bir çok parametreler içerdiği belirlenmiştir. Mevcut örneklerde tarihsel tabakalaşmanın sunulması bağlamında çeşitli yaklaşımlar ele alınmış ve tabakalı alanların sunumuna, alanın kalitesine yönelik farklı yaklaşımların yanı sıra kalıntıların konumunun da önemli olduğu gözlemlenmiştir. Düşünölen projelerde kullanılan yaklaşımlar, gerçekte çalışılması gereken alana bağlı olarak farklı olumlu ve olumsuz taraflara sahip olabilir. Ancak restorasyon uygulamalarında akla gelen "her yapı kendi kuralını beraberinde getirir" şeklindeki Annoni ilkesini

böyle bir bağlamda çok katmanlı şehirlerdeki harabelerin sunumunda söylemek yanlış olmayacaktır. Çalışma alanının doğasına bağlı olarak farklı yaklaşımların entegre bir şekilde kullanılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması önemlidir. Disiplinler arası bu çalışma yöntemi ile 21. yüzyılda bilimin tüm alanlarında olduğu gibi teknolojik gelişmelerin sunum yaklaşımlarına dijital teknikler ile öne çıkması kaçınılmazdır. Tarihi kent merkezlerinin Arkeolojik alanları ve çok katmanlı tarih birikimini kentlinin yaşamına dahil edecek fırsatlar yaratılmalıdır. Bu yenilikçi yaklaşımla tarihi miras bir anma mekânına dönüştürülebilir. Bunu başarmada, tasarım ve uygulama aşamasında disiplinler arası bir çalışma ortamında mimarların katkısı elzem hale gelmektedir. Dünya kültür mirası zenginliğinin en önemli kaynaklarından biri olan çok katlı yerleşimlerin korunması, niteliklerinin korunarak kent yaşamına kazandırılması, diğer bir deyişle yaşatılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması ortak bir hedef olmalıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. ÇOK KATMANLI TARİHİ KENT MERKEZLERİNİN KORUNMASI İÇİN TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ BAĞLAMINDA YÖNETİM PLANI MODELİ GELİŞTİRİLMESİ

Çalışmada, Tokat kent merkezinin yönetsel sınırları içindeki fiziksel yapı, anıtsal yapıları ve içine girilebilen sivil mimari örnekleri ele alınmıştır. Ancak, genel bilgiler bölümünde Tokat’la ilgili siyasi, ekonomik ve fiziksel gelişim incelenirken yakın çevresi ve Anadolu’da kurulmuş olan uygarlıklar bünyesindeki yeri üzerinde de durulmuştur.

Çalışma alanında bulunan anıtsal yapılar yoğun olarak kent merkezinde, kalenin güneyinde bulunmaktadır. Sivil mimari örnekleri de yine kalenin güneyinde kent merkezinde ve yakın çevresinde bulunmaktadır.

Tarih boyunca Tokat farklı devletlerin egemenliği altında kalmıştır. Bu nedenle kentin tarihi yapılarının mimarisinde farklı üslup, malzeme ve yapım yöntemleri ön plana çıkmaktadır.

Genellikle medrese, zaviye, türbe cinsinden olan yapılar 12-14. yüzyıldan günümüze ulaşanlardır. Yapım teknikleri kesme taş gövde ve tuğla üst örtüden oluşmuştur. Camii, mescit, medrese ve hamamlardan oluşan yapılar ise 15-16. yüzyıl ve sonrası yapılar olup Osmanlı mimari özellikleri gösterirler.

Kentteki geleneksel evlerin yapı malzemelerinin ahşap çerçeve ve çerçeveler arasındaki çamur dolgusu nedeniyle çok dayanıklı olmaması nedeniyle meydana gelen yangın ve deprem nedeniyle ayakta kalmıştır (Başaran, 2014, s. 10).

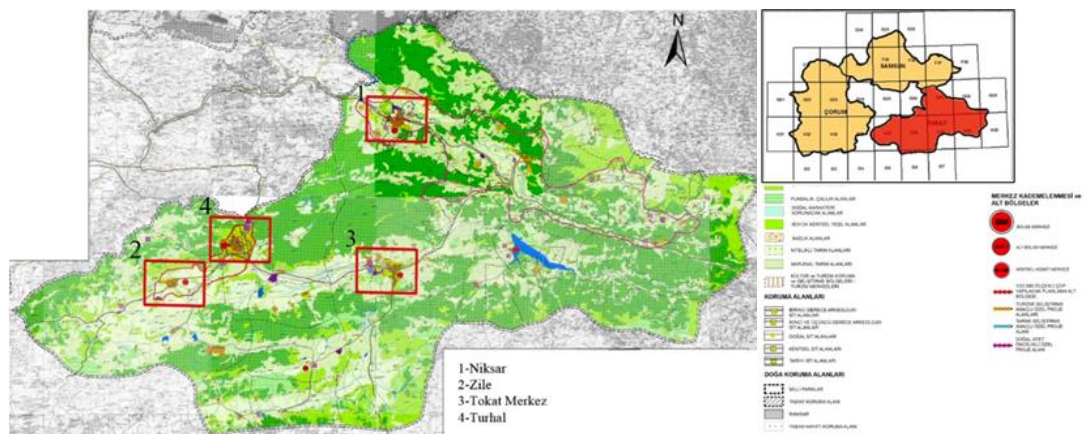
“Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü” tarafından, Tokat kentini içine alan bölgesel ve kentsel ölçekli çalışmalar, plan notlarında, plan hükümlerinde ve “Samsun-Çorum-Tokat Planlama Bölgesi” 1/100.000 ölçekli “Çevre Düzeni Planı”nda “1.5.20. Sit alanları” başlığı altında 3 madde bulunmaktadır. Üç maddeden ilk ikisi;

1.5.20.1. “KTVK kanunu, ilgili yönetmelikler, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun ilke kararları ile KBK’nın kararları doğrultusunda hazırlanacak Koruma Amaçlı Nazım Uygulama İmar Planı’na göre uygulama yapılacaktır;

1.5.20.2. “Sit alanlarında kullanım kararları, ilgili kurum ve kuruluş görüşleri alınmak ve bu planın ilke ve stratejilerine aykırı olmamak koşuluyla, ilgili idaresince hazırlanacak olan koruma amaçlı imar planları belirlenecek olup KTVKK’nın uygun görüşü doğrultusunda kesinleşecektir” şeklinde genel hükümler içermektedir.

Tokat Tarihi Kent Merkezi yerleşim tarihinde var olan uygarlıkların ve bu uygarlıkların izlerinin sürdürülebilir korunması amacıyla alanın tarihi katmanlarının alan yönetim planına dâhil edilerek koruma politika ve kararlarının alınması önerilmektedir.

Tokat Tarihi kent merkezinin sürdürülebilir korunması için alan yönetim planı önerilmekte ve bu yönetim planının da diğer yönetim planlarından farkı, kentin tarihsel katmanları ile bir bütün olarak korunması ve kullanıcıların alanı sahiplenerek koruma eylemini birlikte gerçekleştirebilmeleri istenmektedir.

Şekil 5 1.Samsun, Çorum, Tokat Planlama Bölgesi kapsamında Tokat Bölgesi 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı (URL-7)

Tokat ili bünyesinde hazırlanan diğer çalışmalar olan Eylem Planları;

“Çevre ve Şehircilik Eylem Planı (2018-2023)”; Eylem planının kültürel ve doğal değerleri ile ilgili maddelere yer verilmiştir.

8	Tokat genelinde tabiat varlıklarının tespiti ve tescili ile ilgili işlemlerin yürütülmesi	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Yerel Yönetimler İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2018 - 2022	Anıt ağaç ve tescil ağaç topluluklarının budama ve rehabilitasyonunun yürütülmesi, bilgilendirme tabelaları ile doğal değerlere dikkat çekilmesi, koruma alanların tespit, tescil ve ilanı ile plan ve projeler çerçevesinde , yönetilmesi, doğal ve kültürel değerlerin araştırılması, korunması ve izlenmesini sağlayacak tabiat varlıklarını koruma şube müdürlüğü kurulması	Tespit edilen tabiat ve kültür varlığı sayısı, izlenen ve bakım yapı yapılan anıt ağaç ve tescilli ağaç sayısı
9	E-Plan otomasyon sisteminin kurulması ve eğitim çalışmalarının yürütülmesi	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	2018 - 2023	E-Plan otomasyon sistemi hakkında yerel yönetimlere bilgilendirme ve eğitim çalışmaları yapılması, mekânsal plan verilerinin sistem üzerinden girilmesi ve düzenlenmesi, mekânsal planların deetim etkinliğinin artırılması	Eğitim verilen yönetim ve kişi sayısı, sisteme dahil olan yönetim sayısı

(a) İmar ve yerleşim planlarında düzenleme yapılması

4	Kentlerin yönetsel ve kültürel içerikli binalarının tasarım süreçlerinde kent kimliklerinin ortaya konmasının sağlanması	Yerel Yönetimler	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	2018-2023	Tokat merkez dahil tüm ilçelerde belediye ve kaymakamlık binalarının kent kimliğine uygun engelli dostu binalar olarak tasarlanması	Yapılan Proje Sayısı
5	Kent meydanı projelerinin hazırlanması	Yerel Yönetimler	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	2018-2023	Tokat merkez dışında kalan ilçelerde o yerleşim yerinin kimliğini yansıtan kent meydanı projeleri hazırlanması ve hayata geçirilmesi	Hazırlanan Proje Sayısı

6	Kent sosyal ve kültürel merkezinin kurulması	Tokat Belediyesi	Tokat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2018-2023	Tokat ve ilçelerinde yaşayan insanların hafta sonu yada tatil günlerinde alışveriş merkezlerinde ziyade, içerisinde kütüphane, sanat galerisi, bilim merkezi, şehir müzesi, çocuk etkinlik alanları ve ailelerinin tüm bireylerinin katılabileceği etkinlik alanlarının oluşturulduğu kent sosyal ve kültür merkezinin yapılmasının sağlanması (Örnek Danimarka AarhussDOKK1 9	Merkezin Yapılması
7	Mevcut yapılarda yapılan mantolama uygulamaları için standart oluşturulması	Tokat Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü	Yerel yönetimler	2018-2020	Son dönemde sıkça yapılan mantolama işlemlerine bir standart oluşturulması, hangi malzeme hangi kesitlerde uygulanırsa enerji kimliği belgesi almada hangi durumla karşılaşabileceği konusunda insanların bilgilendirilmesi	Oluşturulan Standart ve Konu Binas Sayısı

(b) yerleşim alanlarının altyapısının geliştirilmesi

5.1. YÖNETİM PLANI HAZIRLANMASI

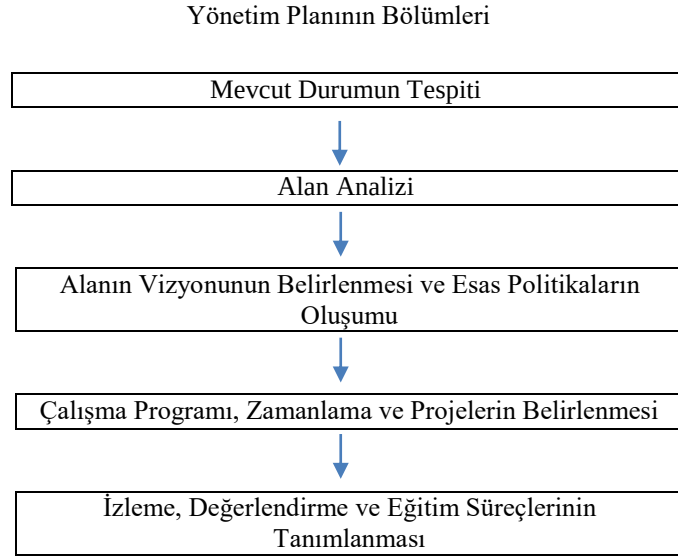
Yönetim planı hazırlamak ekip çalışması gerektiren bir süreçtir. En basit yönetim planını hazırlarken veya uygularken bile mimar, arkeolog, tarihçi, mühendis, şehir plancısı gibi farklı alanlardan insanları bir araya getirmek gerekmiştir.

Kaynak yönetimi, rasyonel hedefler belirleme ve ortaya çıkabilecek zorluklardan kaçınma açısından disiplinler arası bir ekip yaklaşımının tek bir disiplin veya bireysel yaklaşımdan daha faydalı olduğunu savunur. Bu, özellikle devletteki her insanın varlığından daha uzun sürecek bir süre için amacın devamlılığının sağlanması açısından önemlidir. Bir süreç olarak tanımlanan yönetim planının doğru uygulanmasında süreklilik önemli rol oynar (Ayrancı, 2007, sy. 45).

Yönetim planları hazırlanırken öncelikle çalışma alanının SWOT Analizleri hazırlanır ve yönetim planlarının sistematik ve tutarlı olması istenmektedir. Hazırlanan yönetim planının sistematik ve tutarlı olması için bazı adımların izlenmesi gerekir. 2005 yılında yayınlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında

Yönetmelik” uyarınca yönetim alanı için hazırlanacak yönetim planının aşamaları, mevcut durum, alanın analizi, alanın vizyonunun belirlenmesi ve ana politikaların oluşturulması, öğrenme Program, projenin zamanlaması ve tanımlanması, izleme, değerlendirme ve öğrenme süreçlerinden oluşmaktadır.

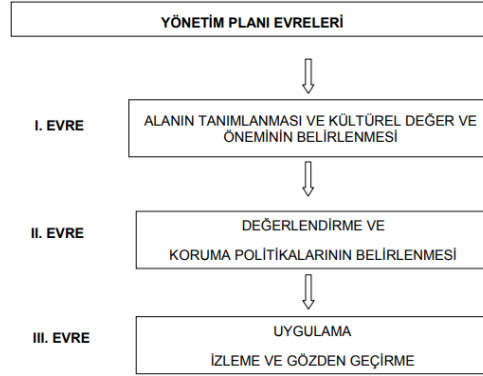
Tablo 5 1.Yönetim Planının Bölümleri (26006 Yayın Sayılı Yönetmelik) (Ayrancı, 2007, sy. 46)

Yönetim planı hazırlama süreci, farklı kaynaklara göre üç ana başlıkta toplanabilir;

- 1.Bölüm: Bir yerin belirlenmesi ve kültürel değerinin ve öneminin belirlenmesi
- 2.Bölüm: Değerlendirme ve Koruma Politikalarının Belirlenmesi
- 3.Bölüm: Uygulama aşaması, izleme ve analiz, maliyetlendirme ve proje hazırlama.

Tablo 5 2.Yönetim Planının Evreleri (Ayrancı, 2007, sy. 46)

5.2. ALANA İLİŞKİN SWOT ANALİZİ

Tarihi çevreler sürdürülebilir oldukları ve kentin gelişimi ve değişimi ile uyumlu entegrasyonu sağlayabildikleri ölçüde kentsel çevreye önemli katkılarda bulunurlar. Bu alanlardaki müdahaleler, ya kullanımın geri dönüşü olmayan fiziksel müdahale ile sınırlandırılması, fiziksel değerın vurgulanması ya da geri dönüşü olmayan fiziksel müdahale ile kullanım türlerinin yönlendirilmesi, kullanımın vurgulanması şeklinde olmaktadır (Bademli, 2005, s. 20).

Ülkemizde koruma kavramının uygulama alanında birçok otoritenin yarattığı sorunlar gelecekte geri dönülemez zararlara yol açacaktır. Uygulamada gözlemlenen parçalı ve proje anlayışı sonucunda tarihi çevreler geri dönülemez kayıplara uğramaktadır. Bu durum, ülkemizde güvenlik yasasının birçok farklı kurum ve kuruluşa yetki vermesi ve diğer kurum ve kuruluşların koruma sürecine hangi aşamada dahil olacaklarını net olarak belirtmemesinin bir sonucudur.

Toplumların dünü ve bugününü kente bağlayan tarihi çevrenin restore edilmesi ve bu bağlamda yaşanan dokulara müdahale edilmesi gerekmektedir. Ancak bu şartın başka bir kanunda yer alarak uygulanabilmesi için önce bu yapılara özel kanuni hükümlerin getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bütünlük planlamanın faydalarını düşündüğümüzde bütünlük bir hukuk sistemine her zaman ihtiyaç duyulmaktadır (Avcıoğlu, 2016, sy. 713).

Tokat Kent merkezi tarih, turizm, tarım, ekonomi, kültür vb. pek çok alanda değerlendirildiğinde geçmişin başkentleri arasında yer almaktadır. Ancak günümüzde belirli bir seviyeye ulaşamamıştır. Bu nedenle SWOT analizi sayesinde sektörün zayıf

ve güçlü yönleri, fırsatları ve tehditleri belirlenmiştir. Analiz, alan için koruma önerilerine ışık tutacaktır.

Güçlü Yönler

1. Tarihi Kalkolitik çağa kadar uzanır.
2. Çok katmanlı ve çeşitli maddi ve manevi tarihi ve kültürel yapı ve eşsiz tarihi dokusu vardır.
3. Tarihi antik kalıntılar ve geleneksel doku iç içedir.
4. Kentin en eski yapısı Kale ve surların alanda yer alması
5. Comano Pontica Antik Kentine sahip olması
6. Roma dönemine ait bir kaleye sahip olması
7. Danişmentlilere ait eserlere sahip olması
8. Anadolu Selçuklular ait eserlere sahip olması
9. İlhanlılara ait eserlere sahip olması
10. Osmanlılara ait eserlere sahip olması
11. Farklı dönemlere ait farklı işlevli özgün yapıların yer alması
12. 20. yy a kadar üç semavi dinin mabedi bir arada bulunuyordu. Ulu Cami, Mavi çinili Ortodoks Kilisesi, Tokat Havrası (Sinagogu).
13. Tarıma elverişli alanların olması
14. Bozulmamış/Keşfedilmemiş olması
15. Pansiyon, kafe, restoran vb. Yaratılışa uygun birçok yapının varlığı
16. Kentin tarihi izler barındırıyor olması
17. Orijinalliğinin büyük ölçüde korunması.
18. Arkeolojik yapıların varlığı
19. Tarihi estetik, kültürel, ekonomik, sosyal ve sembolik özelliklere sahip anıtsal yapıların yer alması
20. Karakteristik özelliklere sahip geleneksel konut dokusunun yer alması

21. Alanın tarihi ticari kimliğinin olması, günümüzde de ticaretin devam etmesi
22. Kent içerisinde akarsu bulunması
23. İdari yönetimin Kent İçi Tarihi dokuya duyarlılıkla yaklaşması
24. Orijinal dokunun bölgenin canlandırılması için uygun oluşu..
25. Bölgenin küçük olmasından dolayı turisti yaya bölgesi içinden yürümeye, yorulmaya ve iyi vakit geçirmeye zorlayarak bölgeye finansal kaynak sağlama yeteneğine sahip olması.
26. Roma dönemi büyük kentlerinden (metropol) biri olması
27. Bölgede yaşayan diğer kültürlerin izlerinin bulunması (kültürel zenginliği yüksek)

Zayıf Yönler

1. Geleneksel doku büyük ölçüde terk edilmiş ve evler büyük ölçüde dağılmaya başlamıştır.
2. Bölge halkı kadınlarının üretim yapmıyor olması
3. Koruma bilincinin yetersizliği
4. Şehir için yeterli tanıtım yok
5. Arkeolojik değerine rağmen Türkiye'de çok az bilinmektedir.
6. Turistlerin bölgeye finansal olarak katkıda bulunabilecekleri birimlerin olmaması
7. Düşük nüfus
8. Modern yaşamın giderek daha çekici hale gelmesi sonucunda, orijinal evlerin çoğu artık kullanılmaması.
9. Yetersiz altyapı
10. Şimdiye kadar, altyapıyı geliştirmek için çok fazla yatırım ve araştırma yapılmaması.

11. Ulaşım erişilebilirliğine rağmen, ziyaretçi sayısının az oluşu.
12. Yerli ve yabancı turistlerin bölgede konaklamaları için yetersiz konaklama seçeneği.
13. Yeterli alan bilgisi yok
14. Arazinin izlerini yok eden bilinçsiz onarım ve restorasyon çalışmaları (Teknoloji ve deneyim eksikliği)
15. Yerli halkın yeni yerleşim yerlerine göçü
16. Şehirde terk edilmiş veya yıkılmaya hazır evlerin tehlikesi

Fırsatlar

1. Şehri tanıtmak ve geliştirmek için yerel yönetim çabaları
2. Sosyal bir platformda tanıtım yapmaya çalışmak
3. Kent çevresinde bulunan Ballica tabiat parkı ve Niksar UNESCO Geçici Listesi'ne girmiş olması
4. Yerel yönetim bölgenin değerinin farkında oluşu ve değer katmak için birlikte çalışmaya entelektüel olarak hazır olması.
5. Kültürel miras için fonların artırılması
6. Bölgenin değerini ortaya çıkararak yeni arkeolojik alanlar için fırsatlar yaratmak
7. Varlığı bilinen ancak günümüze ulaşmayan farklı dönemlere ait yapıların bilinmesi
8. Katmanlaşmanın insanları heyecanlandırması
9. Karakteristik özelliklere sahip geleneksel konut dokusunun yer alması
10. Bölgenin Tarihi dokusu restore edilerek tanıtımının yapılması
11. Bölge yerlilerle birlikte canlandırılırsa daha fazla esneklik
12. Seyahat programında yer alacak bir konumda olması

13. Alana fazla müdahale olmadığı için doğru planlama ile alanı bir ağırlık merkezi haline getirme potansiyeli.

Tehditler

1. Aktif fay hatları üzerinde bulunması
2. Yapılarla ilgili herhangi bir dokümantasyon çalışmasının olmaması
3. Restorasyon prosedürlerinin karmaşıklığı ve uzun sürmesi
4. Tescil kararlarının nitelikli araştırmalara dayandırılmadan yapılmış olması
5. Gelecek nesillere kültürel birikimin tam anlamıyla aktarılamaması ihtimali, tıpkı alanın geçmişteki değerlerinin günümüze azalarak ulaşması gibi
6. Turistik güzergahlarda olmaması
7. Fon eksikliği (ekonomik zorluklar)

Bu alanla ilgili koruma sorunlarına çözüm önerileri sunan konular, alanın SWOT analizi yapılarak ayrıntılı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Kentsel kültürel miras ölçeğinden mahalle ölçeğine kadar çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

Tablo 5 3.Tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri

SORUN	ÇÖZÜM
Kültürel mirasa karşı bilinç eksikliği ve bilinçsizlik	Halka, bölge değerinin anlatılması
	Kültürel miras bilincinin oluşabilmesi için eğitimlerin verilmesi
Sivil mimarlık yapıların terk edilmesi ve terk edilmişlikten kaynaklı bakımsızlık	Yapıların belgelenmesi ve envanter çalışmasının yapılması
	Basit veya esaslı onarım kararlarının alınması
	Yapıların tekrar mevcut kullanımıyla veya yeniden işlevlendirilerek hayata kazandırılması
Deprem	Mevcut yapıların depreme karşı dayanıklılığının tespit edilmesi
	Gerekli güçlendirme önlemlerinin yapılması
Kent içi ulaşım	Kentin tarihi dokusunun bulunduğu çevrenin araç trafiğine kapatılması ve dolaşım güzergahının yeniden kurgulanması

Ülkemizde ulusal ölçekte korunan kültürel miras alanlarında alan yönetimi planı uygulanmamaktadır. Ancak farklı kültür katmanları ile oluşan tarihi alanlar özgün kültürel nitelikleriyle birlikte güncel kent dinamikleri değerlendirilerek bütün olarak korunmalıdır. Bu yaklaşım; Sürdürülebilir entegre korumada, kaynakların verimli kullanılmasını sağlayan bir "arazi yönetimi" modeli sağlar. Bu nedenle sürdürülebilir koruma, modern bir yaklaşım olan saha yönetimi yaklaşımı ile tarihi bir çevrede uygulanmalıdır. Ayrıca yerleşmelerin tarihinde var olan uygarlıkların ve izlerinin koruma uygulamasına dahil edilmesi ve koruma uygulamasının doğru bir politika ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Yavaşcan, 2019, sy. 45).

Tez kapsamında, Çok Katmanlı Tokat Kent merkezine uygulanacak koruma yönteminin günümüze kadar yapılmaya çalışılan hatalı ve başarısız koruma yöntemlerinden farklı olarak kente özgü olması amaçlanmıştır. Bu bağlamda tarihi çevrelerde sürdürülebilir koruma yaklaşımı ile uygulanan alan yönetim planı modelinin kentin tarihsel katmanlarının dâhil edildiği bir yöntemle uygulanabilir olduğu düşünülmüştür.

Kent katmanlarının koruma uygulamalarında yer alması ile tarihsel katmanlar kent yaşamına kazandırılacak, kullanıcının yaşam pratikleri içerisinde yer alacak böylece alan kullanıcısı tarafından sahiplenilerek benimsenmiş olacaktır. Alanın koruma ve yönetiminin sürdürülebilirliği bu şekilde kullanıcının aidiyet hissederek katılımı ile ancak gerçekleştirilebilir.

Tablo 5 4.Çok katmanlı tarihi kent merkezleri için yönetim planı modeli önerisi (Yavaşcan, 2019, sy. 47)

5.3. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANI HAZIRLANMA AMACI VE İLKELERİ

Hazırlanması önerilen yönetim planının amacı, Tokat Tarihi Kent Merkezi arkeolojik ve kentsel sit alanlarını, tarihsel katmanları barındıran yer altında ve üstündeki evrensel değerlerin korunması ve bütünlük koruma politikasının izlendiği çağdaş koruma yaklaşımı ile sürdürülebilir yönetimini sağlayarak gelecek nesillere aktarılabilmesidir. Tokat Tarihi Kent Merkezinde yer alan değerlerin tarihi öneminin ortaya çıkartılarak dengeli, sürdürülebilir bir koruma yaklaşımı sisteminin kurulması ile kurumların, yerel halkın ve ziyaretçilerin ortak ve bilinçli çabaları ile korunmasını sağlamak hedeflenmiştir. Tarihsel katmanların günümüz çağdaş yaşantısı ile bütünlleştirilerek bir bütün olarak alandaki tarihi değerlerin korunması için Tokat Tarihi Kent Merkezinin çağdaş korumanın yönetsel boyutu olan alan yönetimine ihtiyacı bulunmaktadır. Bu yönetim planının hazırlanma sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır:

- Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin sürdürülebilir yönetiminin sağlanması,
- Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin koruma sınırlarının belirlenmesi ve alanın öneminin ortaya konulması,
- Alanının kimliği ve ayırt edici özellikleriyle korunması,
- Alanın tarihi katmanlarının korumaya dâhil edilerek günümüz yaşantısı ile bütünlüşmesinin sağlanması,
- Uluslararası koruma ilke ve sözleşmelerini dikkate alarak bakım, onarım, restorasyon ve çevre koruma için gerekli faaliyetleri yürütmek, bu çalışmalara şehrin katmanlarını da dahil ederek çalışmak,
- Katılımcı yaklaşım esas alınarak alanın kullanıcılarının dâhil edildiği yönetim planı sistemi oluşturmak,
- Kültür turizmini geliştirmek için uluslararası işbirliğinin sağlanması ve ziyaretçi memnuniyetlerinin artırılması,
- Bölgenin korunması ve geliştirilmesine yönelik projeler için bir program geliştirilmesi,

Alandaki değerleri korumanın ve iyileştirmenin en etkili yolu olan orijinal kullanımın sürdürülmesi şeklinde sıralanabilir.

Benimsenecek temel ilkeler ise:

- Koruma
- Etkin katılım
- şeffaflık
- Sürdürülebilirlik
- Erişebilirlik
- Tanıtım

Bu ilkeler plandaki bütün eylemler ve hedeflerin belirlenmesi ve uygulanması için esas alınmalıdır.

5.4. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANI ORGANİZASYON YAPISI

Alan yönetimi kavramı, modern koruma anlayışının "yönetim" ve "koruma" kavramlarını birleştiren idari bir boyutudur. Her anlamda Herhangi bir yaşamsal alandaki tüm kaynaklar iyi ya da kötü yönetilebilir. Günlük hayatımızda bizim tarafımızdan fark edilmese bile, insan elinden etkilenen insan yaşamının sürdürülmesi, kaynakların değerlendirilmesi veya tüm alanların işlevselliğin sağlanması için bazı yönetim eylemlerine tabi tutulduğu bilinmektedir. Sitenin yönetimi esasen yasal, idari ve mali açıdan çok disiplinli ve çok paydaşlı bir koruma çabasının devamıdır. Alan yönetimi; disiplinler arası bilgi üretimini sağlamak ve üretilen bilgileri toplumun da katılımını sağlamak üzere paylaşarak hızlı gelişme, yenilenme ve değişimlerin planlı aynı zamanda da sistematik bir şekilde yönetilmesini hedef almaktadır (Tunç, 2019, sy.35).

İlgili yasa ve yönetmeliklere göre Tokat Belediyesi'nin "Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planı" hazırlama hakkı vardır ve bu alışma Kültür ve Turizm Bakanlığı ile koordineli olarak yrtlmalıdır. Yönetmelik uyarınca, bölge yönetim birimleri dört bölüme ayrılmıştır: bölge başkanı, danışma konseyi, koordinasyon konseyi ve denetim ekibi. Alan yönetimi alanda bulunan merkezi ve yerel yönetim

temsilcileri ile mimarlık, şehir ve bölge planlama, arkeoloji, sanat tarihi, ekonomi, işletme, inşaat mühendisliği, kamu yönetimi, sosyoloji, tarih bölümleri mezunu uzmanlardan oluşması önerilmektedir (Yavaşcan, 2019, sy. 50).

Tablo 5 5.Yönetim Planı Organizasyon Şeması

Yönetim ekibine başkanlık edecek, atanacak olan alan başkanı, alanla ilgili bilgisi bulunan, alanı tanıyan, alana hakim ve vizyon geliştirebilen koruma ve restorasyon alanlarında uzmanlaşmış biri olmalıdır. Danışma Kurulu taslak yönetim planını inceler ve bu projenin onaylanması ve uygulanması için önerilerde bulunur. Danışma Kurulu, alan sahibi, sivil toplum kuruluşları temsilcileri, meslek odaları temsilcileri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcileri, yetkili idare ve alan başkanı tarafından atanan en az beş üyeden oluşmaktadır. Yılda en az bir kez toplanan komitede görüşülen tüm konular ve öneriler tutanaklara geçirilerek koordinasyon ve denetleme kuruluna gönderilir. “Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu” ise, yönetim kurulu başkanı, danışma kurulu tarafından kendi üyeleri arasından seçilecek iki üye ve her idareden birer temsilci olmak üzere en az beş kişiden oluşur. Saha şefi aynı zamanda denetleme ve koordinasyon kurulunun da başkanıdır. “Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu”, yetkili idarenin talebi üzerine yılda en az iki defa toplanır. “Eşgüdüm ve denetleme kurulu”, yönetim planı taslağını onaylar ve planın uygulanmasını denetler. Alan Yönetim Ekibi olarak, Yönetim Planı’nın hazırlaması uygulanması aşamasında sivil toplum kuruluşları, yerel halk, üniversiteler, devlet kurum ve kuruluşları ile çok sayıda görüşme yapılması gerekmektedir.

5.5. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANININ YAPISI

Çok katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planında belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda öncelikle alan tanımlanmış alanın değeri ve önemi ortaya konmuştur. Tarihsel katmanları belirlenerek geçmişle bağlantısı kurularak somut ve

soyut tüm değerlerin korunması amaçlanmıştır. Daha sonra yapılan analiz ve değerlendirme çalışmalarının ardından alanın geleceğini yönlendirecek koruma politikaları belirlenmiştir. Alanın geleceği için vizyon geliştirilerek yönetim hedefleri ortaya konmuştur. Alan için alan yönetim planı analiz ve değerlendirme aşamaları önerilmiştir. Alanın tanımlanması aşamasında ortaya çıkartılan tarihsel katmanlaşmanın geçmiş uygarlıklara ait ve sosyal, kültürel ve fiziksel ilişkinin kurulabilmesi için uygulama bölümünde bu katmanların, izlerin kent pratiklerine katılarak farkındalık oluşturulması istenmektedir. Böylelikle alanın geçmişi ile bağlantı kurularak alan yönetim planlarının tarihsel katmanların da korunarak geleceğe aktarılmasını sağlayacaktır. Bu kapsamda yapılan çalışmaların Tokat Şehri'nin tamamında yapılarak alanın bütüncül düşünülmesi gerekmektedir. Şehirde yer alan her yerleşim alanı için bu araştırmaların detaylıca yapılması tamamlayıcı bir yönetim planı ile sağlanabilir. Analiz, değerlendirme ve uygulama aşamalarından oluşan alan yönetim planı bu tez kapsamında kısıtlılıklar nedeniyle tamamı ele alınamamaktadır. Alanın tamamı için değil Tokat Tarihi Kent Merkezi için önerilen modelde alan yönetim planının analiz aşamasının tamamı uygulanmış ve değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın örneklenerek Tokat Şehrindeki diğer alanların hepsi için detaylı analiz çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla çalışmanın önce Tokat Kent Merkezi için ve Tokat ilinde yer alan diğer alanlar için de örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

5.6. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ ALANININ TANIMLANMASI VE KÜLTÜREL DEĞER VE ÖNEMİNİN BELİRLENMESİ

Tokat Tarihi kent merkezi için geliştirilen yönetim planı için öncelikle İl'in Karadeniz Bölgesi'ndeki konumu, sınırları araştırılmıştır. Çalışmalara genelden (bölge, il, kent merkezi) başlanarak kent merkezi ölçeğine inilmiştir. Öncelikle Karadeniz Bölgesi'nin konumu, tarihi araştırılmış, Tokat'ın bölgedeki konumu, sınırları açıklanmıştır. İl için katmanlaşma süreci araştırılmıştır.

5.6.1. Tokat'ın Karadeniz'deki konumu, önemi ve sınırları

Tokat ili, Karadeniz Bölgesi'nin iç kesimlerinde güneyde Sivas, batıda Yozgat ve Amasya, kuzeyde Samsun ve doğuda Ordu ile komşudur. Yeşilırmak içinden doğu-

batı, Behzad çayı ise güney-kuzey yönünde akar (Yılmaz, 2020, s. 6). Şehrin ortasından geçen Yeşilırmak tarafından Tokat ili ikiye bölünmüştür. Kuzeydeki kısım ova üzerine kurulmuş ve yeni mahalleler ile şehrin daha sonra gelişen kısmını oluşturmuştur. Güneyin geri kalanı Tokat oluşumunun ana merkezidir ve bu, yerden 100 m yüksekte yükselen kalenin üç tarafında yer alan yamaçların, ovaların ve vadilerin iki yanına kurulmuş mahalle, sokak ve evlerden meydana gelen tarihsel dokuya sahip kısımdır (Kalkan, 2021, sy. 6).

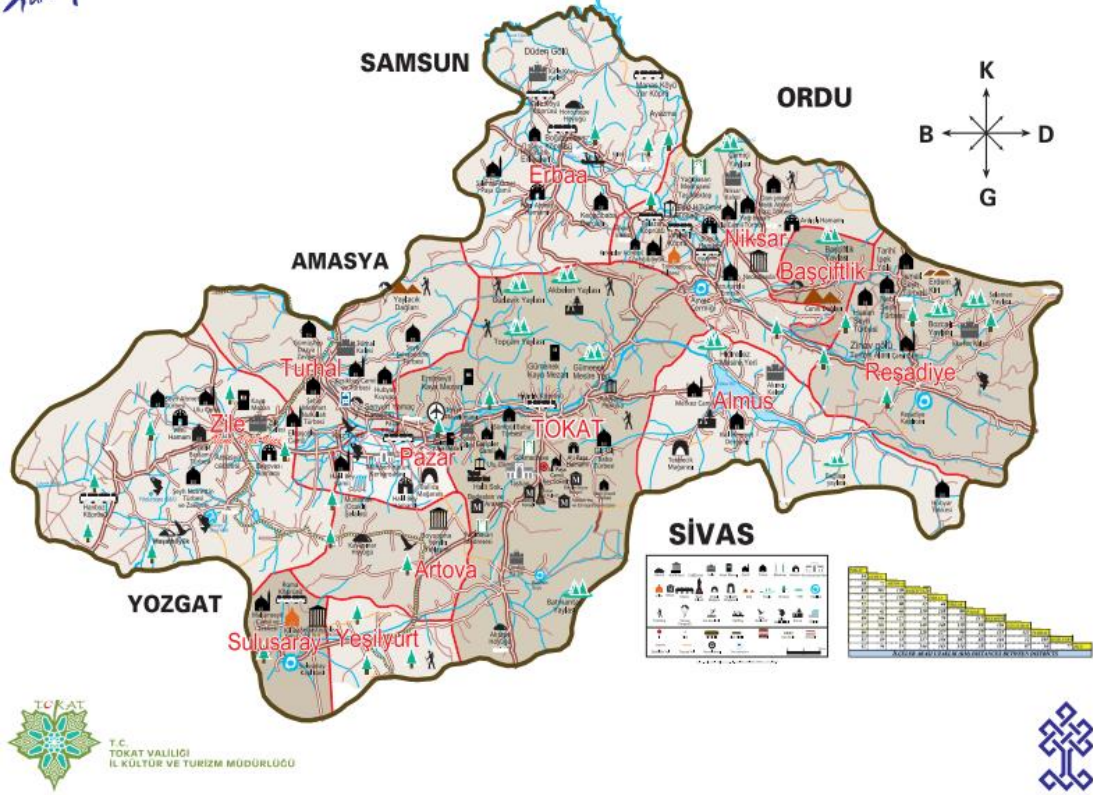

Şekil 5 2. Tokat İl Haritası (Tokat İli Tanıtım Broşürü)

Tokat şehri, tarihi çok eskilere dayanan önemli bir şehirdir. Kentin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte bölgenin yerleşim tarihi Eneolitik döneme (MÖ 5400-3000) kadar uzanmaktadır. Tarihsel arenada birçok beylik, devlet ve imparatorluk tarafından yönetilen Tokat, birçok medeniyete ev sahipliğinin yanı sıra çok sayıda tarihi olaya tanıklık etmiştir. Buna göre kültürel mirasımıza katkısı açısından çok önemli bir Anadolu kentidir (Kalkan, 2021, sy. 6).

TOKAT KÜLTÜR MİRAS HARİTASI

Şekil 5 3.Tokat Kültür Miras Haritası (Tokat Valiliği)

5.6.2. Unesco Dünya Miras Listesi'nde Tokat

Çeşitli sebeplerle yok olan ve kültürel bozulan doğal değerlerin yaşatılması için gereken işbirliğini sağlamak, söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak toplumsal bilinci oluşturmak ve tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip doğal ve kültürel varlıkları dünyaya tanıtmak için 17 Ekim–21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan UNESCO'nun "17. Genel Konferansı" kapsamında, "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" 16 Kasım 1972 tarihinde kabul edilmiştir.

Uluslararası öneme sahip ve dolayısıyla saygı ve korumaya değer sitler, anıtlar ve doğal oluşumlar "Dünya Mirası" statüsünü alır. Aday mülkler, sözleşmeyi kabul etmiş olan Üye Devletler tarafından UNESCO'ya başvuruların sunulmasıyla başlayan ve "Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği" (IUCN) ve "Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi" (ICOMOS) uzmanlarının başvuruları

değerlendirilmesiyle sona eren bir dizi sürecin ardından “Dünya Mirası Komitesi”nin kararı doğrultusunda bu statüyü alırlar. Anıtlar ve Sitler (ICOMOS)

“UNESCO Dünya Miras Listesi”ne 2021 yılı itibarıyla kayıtlı 218'i doğal, 897'si kültürel ve 39'u karma (kültürel/doğal) olmak üzere 1.154 kültürel ve doğal sit alanı bulunmaktadır. Bu sayı, “Dünya Miras Komitesi” tarafu-ndan yapılan yıllık toplantılarda artmaktadır.

Dünya Miras Listesi:

Erken Dönem Anadolu Türk Mirası: Danişmend Beyliği Başkenti Niksar (Tokat)

Dünya Miras Geçici Listesi

Balıca Mağarası Tabiat Parkı (Tokat) 2019 yer almaktadır.

5.6.3. Tokat İli'nin tarihsel katmanlaşma süreci

Tokat; Yeşilirmak havzasının verimli toprakları üzerine kurulmuş olması nedeniyle 6.000 yıllık tarihi boyunca önemli bir ticaret ve kültür merkezi, 14 devlet ve birçok beyliğe ev sahipliği yapmış önemli bir Anadolu kenti olmuştur.

On dört medeniyetin ve daha başka uygarlıkların hüküm sürdüğü Tokat şehri, birbirleriyle etkileşimde bulunan ve iç içe olan uygarlıkların kültür sentezlerinin yarattığı mimarlık, kültür ve sanat eserleri bakımından zengin bir ildir. Neolitik dönemlerden beri birçok devlete ev sahipliği yapmış olan Tokat kenti; zengin bir kültür mozağine çanak tutmuştur. Tokat şehrinin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber bölgede erken yerleşimin M.Ö 4000'lere kadar indiği Maşat höyük kazısında ortaya çıkan buluntulardan anlaşılmaktadır. Bu bulgular şehrin M.Ö II. binyıllarda Hititler'in (M.Ö 3000—800) egemenliği altında olduğunu göstermektedir. Bunun dışında Frigler, Pontuslular (M.Ö 5. yy), Romalılar (M.S 34), Bizanslılar, Danişmentliler, Selçuklular ve Osmanlılar da bu bölgeye hâkim olmuşlardır. Maşat höyükteki Hitit şehri, Roma, Bizans dönemlerinden kalma Sebastapolis yerleşim bölgesi, Tokat Kalesi, Taşhan, Bey Sokağı, Hıdırlık Köprüsü, Ali paşa Hamamı gibi birçok tarihi yapılar şehrin en önemli yapılarından birkaçı sayılmaktadır. Ayrıca Tokat şehri, yüzyıllardır bozulmadan günümüze ulaşan gelenek ve görenekleri, yemek

kültürü, yöresel giysileri, folklorik değerleri, bakırcılık, yazmacılık, halı ve kumaş dokumacılığı ile kültürünü yansıtmaları açısından ön plana çıkmaktadır(Sezgin, 2020, sy.89).

5.6.4. Tokat Tarihi Kent Merkezinin tarihsel katmanlaşma süreci

Tarihi çevreler farklı zamanda üst üste, yan yana gelen birikimlerin katmanlarının oluştuğu alanlardır. Bu katmanlar bazen bir öncekini silerek, bir öncekine eklenerek, bir öncekinden izler bilgileri taşıyarak oluşur ve devam ederler. Çok katmanlılık; Bu kelime jeolojik kökenlidir ve fiziksel olarak farklı katmanların ve sınıfların oluşum durumunu ifade eder. Arkeolojide birden fazla kültür katmanının bir arada yaşamasını ifade etmek için kullanılır. Katmanlı kent kavramı, antik çağlardan beri farklı toplumların yaşadığı ve bu toplumların kültürel katmanlarının yatay, dikey veya farklı açılarda konumlandığı kentleri tanımlar. (Yavashkan, 2019, s. 103).

Tokat çok katmanlı tarihi merkezinde yer alan tarihi Komana şehri, Sulusaray'da Roma- Bizans Dönemlerinin izlerini taşıyan Sebastapolis, aynı zamanda Danişmend Devletine Başkentlik yapmış olan Niksar'da bulunan tarihi kale, Roma Döneminde yol güvenliği için kurulmuş olan Tokat Kalesi, Yeşilırmak-Hıdırlık köprüsü, Gökmedrese, Yağlıbasan medresesi, 9 adet zaviye, Malazgirt sonrası yapılan en eski Türk Camisi Garipler Camii, Arastalı Bedesten, Deveciler Hanı, Voyvoda han (Taşhan), 18. Yüzyıla ait bütün Anadolu'nun en görkemli tavan eğine sahip Latifoğlu Konağı Müze Evi, Osmanlı Dönemine ait Ali Paşa camii ve hamamı, Anadolu'nun en güzel Saat Kulesi ve en güzel ahşap Mevlevihanesi, Sulusokak, Halit Sokağı, Bey Hamam Sokağı, Bey sokağında yer alan sivil mimarlık örneği yapılarla Türklerin Anadolu'ya gelişlerinden itibaren 900 yılda mimarlık adına ortaya koydukları önemli eserlerin kesintisiz olarak görülebileceği tek şehirdir.

Tokat'ın tarihi merkezinin Roma, Selçuklu ve Osmanlı imparatorlukları dahil Anadolu'nun kavşak noktasında yer alması nedeniyle, bir zamanlar Sulu Sokak'ta 12 şehir hanı vardır. Dünyanın ilk tek kişilik konaklamalı otel odası olan Deveciler Han'da butik otel işletmeciliği de yapılmıştır. Dünyanın en eski bağımsız ve halen faaliyet gösteren Sıkma Diş Helası, Tokat Sulu Caddesi üzerinde yer almaktadır. Selçuklular döneminde Anadolu'da ilk kez Tokat'ta (iki at arabasının sığabileceği büyüklükte) bir

kanalizasyon şebekesi yapılmış ve Cumhuriyet döneminde bile kullanılmıştır. Bu kentin gelişmişlik düzeyine işaret etmektedir.

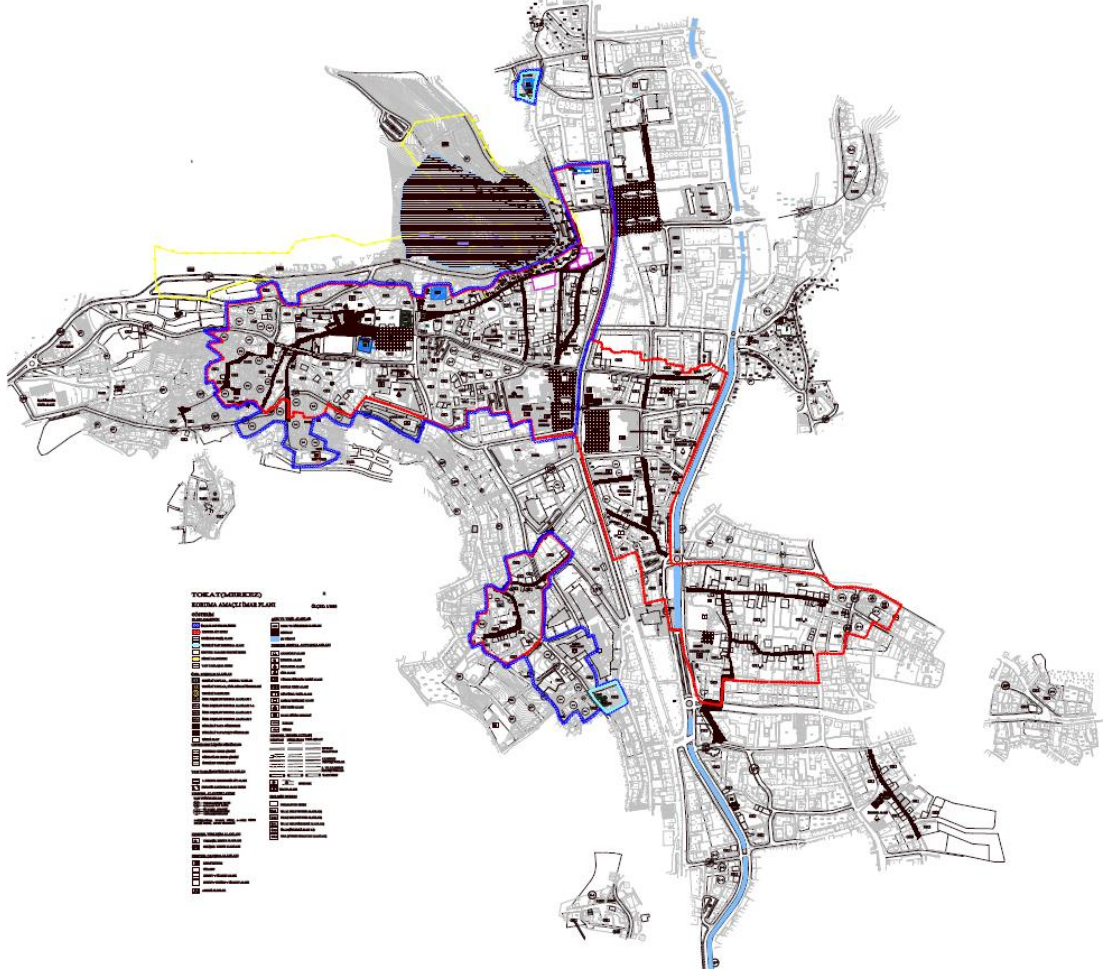

Şekil 5 4.Roma Dönemi Tokat Kenti

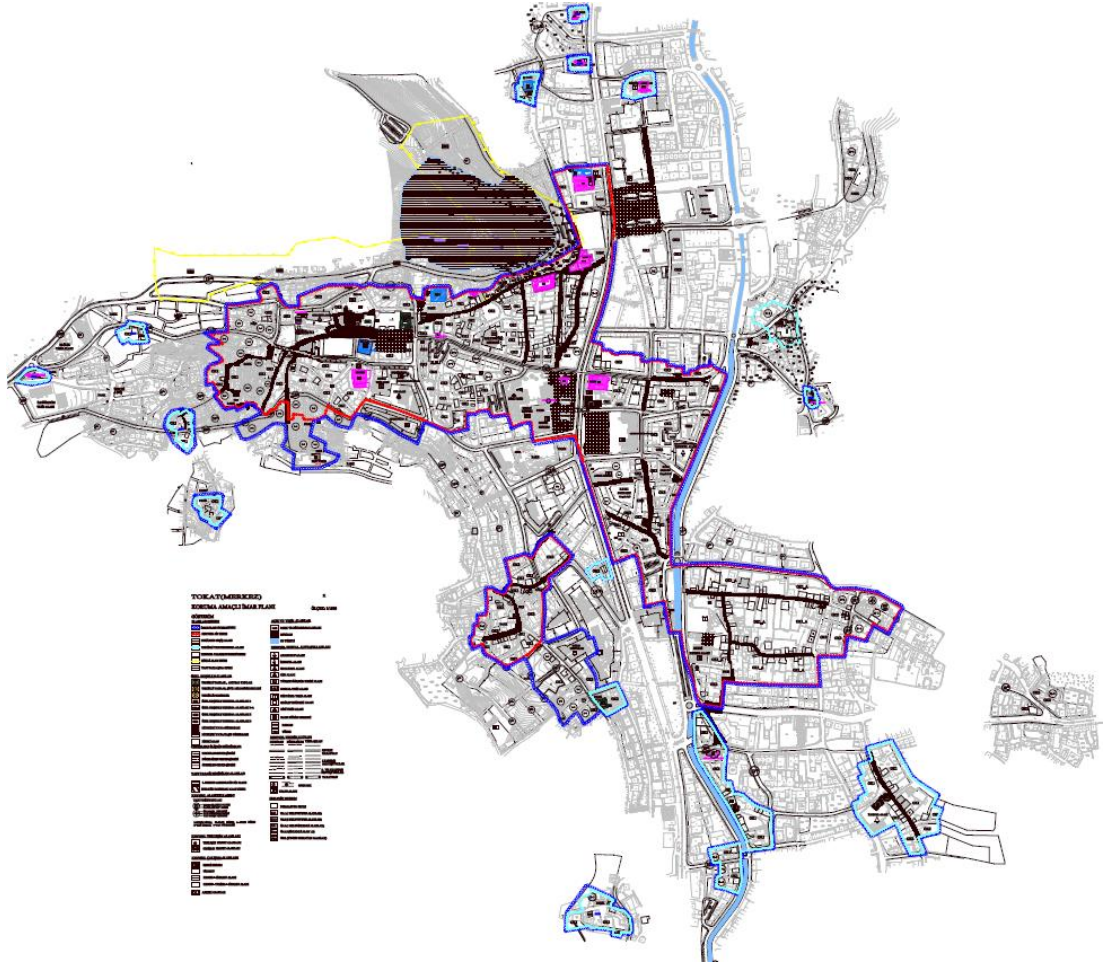
Tarihi kentlerde koruma ve yönetim konularını ele almak, koruma müdahale kararları vermek ve gelecek koruma planlarını oluşturmak için kentlerin geçmişlerinin anlaşılması adına oluşan katmanlarının açığa çıkartılması, anlaşılması ve belgelenmesi gerekmektedir. Bu amaçla Tokat kent merkezinde günümüze ulaşan, ulaşmayan, yeraltında ve üstünde bulunan değerler belirlenerek, bunların dönemleri araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar sonrasında dönemlere göre katman haritaları oluşturulmuştur. Daha sonra katman haritaları tek paftada çakıştırılarak Tokat Kent Merkezi değerlendirilmiştir.

Katmanlaşmanın çözümlenmesinde kaynak kullanımında birincil derece kaynaklar; seyahatnameler, hava fotoğrafları, eski resimler, kroki, plan, kartpostal,

minyatür vb., vakfiyeler, kentin planlama çalışmaları, tespit ve tescil çalışmaları, arkeolojik kazı ve sondaj çalışmaları ve yazılı kaynaklardır. İkincil derece kaynaklar ise yüzey taramaları, günümüze ulaşan izler ve günümüz yayınlarıdır (Yavaşcan, 2019, sy. 104).

Şekil 5 5.Danişmentli Dönemi Tokat Kenti

Şekil 5 6.Selçuklu Dönemi Tokat Kenti

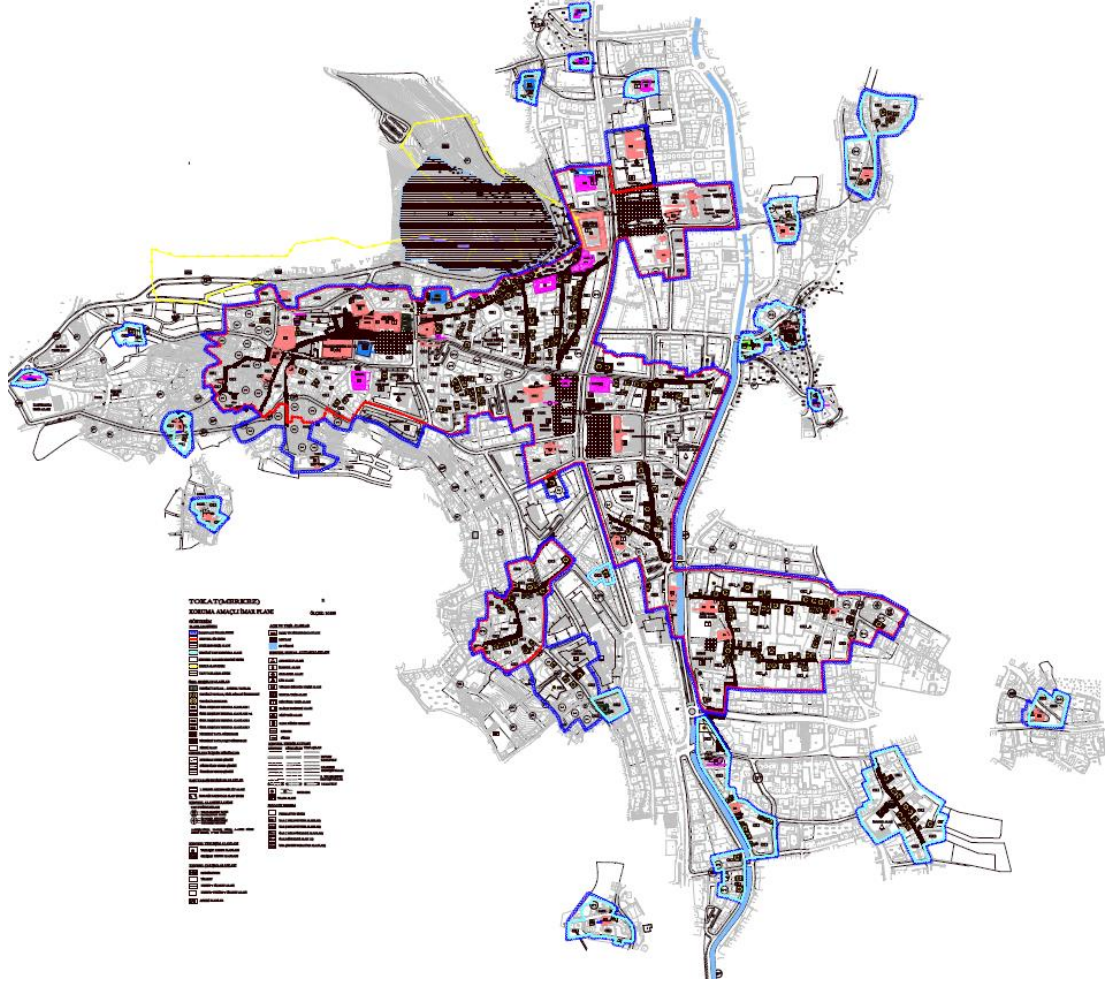

Şekil 5 8.Osmanlı Dönemi Tokat Kenti Sivil Mimari Yerleşimi

5.6.5. Tokat Tarihi Kent Merkezi Dönemsel Katman Haritalarının Çakıştırılarak Analiz Edilmesi, Kentin Günümüzdeki Durumu

Tokat Kent Merkezinin çok katmanlı yapısını belirlemek için öncelikle kentin kuruluşundan günümüze egemen olan dönemler belirlenmiştir. Bu dönemler; Hattiler, Hititler, Frigler, Medler, Persler, Büyük İskender, Pontuslar, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Danişmentliler, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti dönemleri olarak ortaya konulmuştur. Dönemlere ait günümüze ulaşan, ulaşmayan anıt eserlerin işaretlendiği çalışma alanının çevresini de kapsayan bir pafta oluşturulmuştur. Kentin hali hazır haritası üzerine, Tokat Tarihi Kent merkezinde günümüze ulaşan bütün anıt eserlerin paftada yer almasına özen gösterilmiştir. Bu çalışma ile daha geniş bir alanda katmanlaşma araştırılmıştır. Günümüze ulaşmayan yapılar için kent merkezi araştırmalarında yeri bilinenler harita üzerine işlenmiş ve bu

yapılar daire formunda gösterilmiştir. Alanlar ve yapılar numaralandırılarak haritalara işlenmiştir. Hazırlanan paftalar birbirleri üzerine çakıştırılarak çalışma alanında yer alan çok katmanlılık saptanmıştır. Dönemlere ait eserler farklı renkler ile ifade edilmiş ve çalışma alanında bu renklerin yoğun olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışma ile tüm tarihi katmanların bir arada görülebildiği pafta elde edilmiştir.

Şekil 5 9. Günümüz Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi

Yapılan bu analiz ve çalışmalar sonucu Tokat Tarihi Kent Merkezinde egemenlik sürmüş her uygarlık farklı gelişim ve değişim göstermiş, bu uygarlıklara ait günümüze farklı sayılarda eserler ulaştığı tespit edilmiştir. Günümüzde bu yapıların bir kısmının varlığını koruduğunu ancak çoğunun gelecek nesillere ulaşması için bakım ve onarıma ihtiyacı olduğunda belirlenmiştir. Katmanlaşma sürekliliğinin yaşandığı Tokat Tarihi Kent Merkezi çalışma alanının tarihi ve kültürel zenginliği yaşattığı için korunması gerekmektedir.

5.7. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ ALANI İÇİN KORUMA YAKLAŞIMI

Tokat Kenti, mimari ve kültürel olarak çok sayıda anıtsal ve sivil mimari örneklerini barındıran Çok Katmanlı Tarihi Kent özelliğine sahip bir yerleşimdir. Bir toplumun kültürel kimliğinin mekansal yansıması olan tarihi alanlar gerek somut gerek somut olmayan miras öğelerini barındırır. Geçmiş yaşamlarla biçimlenen ve günlük yaşamın parçası olan bu tarihi alanların niteliklerini kaybetmeden çağdaş yaşam koşullarına adapte edilmesi önemlidir. Kentin Konut Dokusunun yerleşim üzerindeki etkisi, mahalleler ve sokakların mimari bütünlüğünün korunabilmiş olduğunun göstergesi olarak gözlemlenebilmektedir.

Tokat Kenti Geleneksel Kent Dokusu kentin belirli alanlarında yoğunlaşmıştır. Kentte geleneksel konutların bir bölümü belirli sebeplerden korunamayıp yok olmuş, büyük bir kısmı ise günümüze kadar ulaşmış ancak bakım ve onarıma ihtiyaç duyan konutların olduğu gözlemlenmiştir. Kale etrafındaki yerleşimlerin kente yayılması ile genişleyen geleneksel konut dokusu, sokak boyunca devam eden konutları da bünyesinde barındırdığı gibi dağınık ve ayırık biçimde de çalışma alanı içerisinde bulunmaktadır. Kent merkezindeki bu konutları birbirinden ayırmadan bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Bu bağlamda kentin geleneksel konutları için alan ölçeğinde koruma adına alınacak doğru kararlar ve bunun üzerinden yapılacak çalışmalar önem teşkil etmektedir.

Çalışma alanı olan Tokat Tarihi Kent Merkezi tarihte farklı kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Halen kısmen yapılar üzerinden var olan bu çok kültürlü kimlik, kültürel miras değerlerinin sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir. Tokat Tarihi Kent Merkezi sahip olduğu özgün mimari ve doğal doku ile Anadolu'nun kentsel gelişimine tanıklık etmiş bir yerleşimdir. Tokat'ın Anıtsal ve sivil mimarlık örnekleri ve yeşil alanları kentin öne çıkan değerleridir. Bölgedeki kültür ve tabiat varlıklarının miras değerlerinin gelecek nesillere aktarımının sağlanması ve alanın sahip olduğu tüm değerlerinin sürdürülebilir bir yaklaşımla korunması hedeflenmelidir. Bu hedefe ulaşmak için öncelikle, zamanın kentler üzerinde yarattığı değişimler doğal, yapı ve sosyal çevreye etkileri ile birlikte doğru analiz edilmelidir. Çalışma alanındaki kültür ve tabiat varlıklarının ve bunların korunma sorunlarının

fiziksel ve sosyal-demografik analizlerle tespit edilmesinin ardından değerlendirme bölümünde bu tespitlerin sonucu olarak koruma ve süreklilik bağlamında yapı, mahalle ve çevre ölçeğinde olmak üzere bazı öneriler sunulmuştur.

5.7.1. Çok katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi alanının konumu ve sınırlarının belirlenmesi

Tarihi kent merkezleri, kentin oluşumunu ve tarihsel süreç içinde geçmişin kültürel kalıntılarını gösteren, yeniden üretilemeyen ve kentin kimliğini yansıtan önemli odak noktalarıdır. Şehirlerimizdeki hızlı nüfus artışı koşullarında, kentsel alanların sınırlarının genişlemesi, kentsel işlevlerin farklılaşmasında önemli bir faktör haline gelmiştir. Kentin bu hızlı kentsel değişimden en çok zarar gören kısmı tarihi kent merkezleridir. Günümüzde tarihi kent merkezlerinin canlandırılması ve mekân kalitesinin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar hız kazanırken, bu alanlara yönelik planlama ve uygulama zorlukları da artmaktadır (Şendoğdu ve Dağlıoğlu, 2021, s. 899).

Tarihi eser, kültürün en önemli izidir. Tarihi eserler bu kültür hakkında bilgi edinme ve ön bilgi edinme açısından büyük önem taşımaktadır. Kültüre ilgi duyan ve bu tarihi eserleri görmek isteyen herkes bu eserleri rahatlıkla ve özgürce gezebilmelidir. Bu bağlamda engelli ve hareket kısıtlılığı olan kişilerin bu eserlere erişiminin olması gerekmektedir. Doğru müdahale ve önlemlerle bu mekanlar büyük bütçe harcamaları olmadan ulaşılabilir hale getirilebilir (Söylemez, 2020, sy. 165).

Tarihi çevreler ve içerisinde barındırdığı eserler toplum kimliğinin birer parçası olmalarının yanı sıra uluslararası alanda da yerleri doldurulamayan ve gelecek nesillere aktarılması gereken önemli sahalar olarak görülmelidir. Ulusal kimliğin birer parçası olan kültürel miras yapıları, gelecek nesil ve sürdürülebilir bir toplum için vazgeçilmez unsurlardır.

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve birbirinden farklı doğal güzelliklere sahip olan Tokat her bakımdan çok şanslıdır. Kentsel ve doğal anıtlar, arkeolojik buluntular, anıtlar, kalıntılar, kervansaraylar, oteller, hamamlar, camiler, kiliseler ve türbeler gibi tarihi varlıklar açısından oldukça zengindir. Kısaca Tokat, M.Ö. 5400 yılından bu yana sürekli yerleşime konu olduğundan, tarih öncesi yerleşimlerden tarihi

eserler, Hristiyanlığın ilk tapınakları, Roma döneminden kaleler, Selçuklu döneminden cami ve medreseler ile Osmanlı döneminin her döneminden kalma tarihi eserler geniş bir alana yayılmıştır. Kervan yolu üzerindeki konumu nedeniyle şehir, Türk mimarisinin seçkin eserleri olarak kabul edilen abidelerle şehir süslenmiştir. Bu eserlerin en başında Tokat'ın sembolü olarak sayılan Taş (Voyvoda) han, Gök medrese, Ali Paşa Cami, Deveciler Hanı, Arastalı Bedesten, Hıdırlık Köprüsü, Saat Kulesi, Yazmacılar Hanı, Ulu Cami gibi eserler sayılabilir. Bünyesinde çok sayıda tarihi eser bulunmasının en önemli nedenlerinden biri Tokat'ın antik çağlardan beri Anadolu'dan geçen geniş ve önemli bir yol üzerinde yer almasıdır.

Anıt, bir kültürün en önemli izidir. Anıtlar, bu kültür hakkında bilgi edinme ve ön bilgi edinme açısından büyük önem taşımaktadır. Kültüre ilgi duyan ve bu anıtları görmek isteyen herkes bu anıtları rahatlıkla ve özgürce gezebilmelidir.

Tarihi kentler, kavram, tarihi arka plan, doğal değerler, mimari, arkeolojik ve anıtsal yapılarla bütünlük gösteren dokuların oluşturduğu yerleşimlerdir. Tipik olarak tarihi kent merkezleri, insanların dinlenebilecekleri, alışveriş yapabilecekleri, özgürce dolaşabilecekleri, araç trafiğinin olumsuz etkilerinden mümkün olduğunca uzak olabilecekleri alanlar olarak planlanmaya çalışılmıştır (Söylemez, 2020, sy. 175).

Tokat Tarihi Kent Merkezi Tokat ili, Merkez ilçede yer almaktadır. Alan; Alipaşa, Erenler, Gülbahar Hatun, Kabe-İ Mescid, Soğuk Pınar, ve Yarahmet Mahallelerinin tamamını, Cemalettin, Deve Görmez, Hoca Ahmet, Kale Ardı, Mehmet Paşa, Semerkat, Seyit Necmettin, Mahallelerinin bir kısmını kapsamaktadır. Alanın batısında Tepebağları Bölgesi Tepebağları 1.Derece Arkeolojik Sit Alanı 3. Derece Doğal Sit Alanı, kuzeybatısında Kayaardı Bölgesi 3.Derece Doğal Sit Alanı bulunmaktadır.

içermesine rağmen, bunlardan sadece birkaçı kayıt kriterlerini karşılamaktadır (Yavaşcan, 2019, s. 95). Bu nedenle gerekli çalışmalar yapılarak sınırların alandaki tüm değerleri kapsamasını sağlamak gerekir.

Tez kapsamında Tokat Tarihi Kent Merkezi için yapılan alan neticesinde kentsel dokunun bozulmalara uğradığı görülmüştür. Tarihi Kent Merkezi içerisinde yüksek katlı yapılar inşa edilmiş, anıtsal geleneksel ve yapılar göz ardı edilmiştir. Bu yapıların değerli anıtsal yapıların yanında yükselmesine izin verilmiş ve arazinin dokusu ne yazık ki tahrip olmuştur. Bu yüksek katlı yapıların yapılmasına müsaade edilmeseydi, günümüzde, bu apartman dizisinin kesintiye uğrattığı Alipaşa Mahallesi, Sulu Sokak, Halit Sokak, Kabe-i mecsit Mahallesi'nin bütünlüğü korunabilecek, arada bulunan yüksek katlı binalar duvar gibi iki alanı birbirinden ayıramayacaktı. Korumanın başlangıcı olarak Tarihi Kent sınırının belirlenmediği için, telafisi olmayan hatalı bir kararın sonuçları görülmektedir.

Alan analizleri sonucu elde edilen veriler ile çevrede yer alan değerler dikkate alınarak etkileşim sahası oluşturulmuştur. Gök Medrese ve Alipaşa Cami'nin de yer aldığı tarihi dokunun, batısında yer alan pek çok harap geleneksel konutun, Saat Kulesi ve Doğusunda yer alan tahribata uğramış tarihi dokuyu içeren alan etkileşim alanı olarak belirlenmiştir.

Koruma bölgesi ve tanımlanan etkileşim bölgesi, kontrol planının sınırını oluşturur. Alanda günümüze ulaşan değerlerin bir kısmının acil müdahaleye ihtiyaç duyması ve bu değerlerin gelecek nesillere ulaşmama riskinin bulunması nedeniyle, hedeflendiği için etkilenen bir geçiş bölgesi oluşturulmuştur. Özgün dokunun her geçen gün bozulması ve terkedilmiş (yıkılmış) yapı sayısının artması, bu alanın bütüncül bir koruma yöntemiyle korunmasını ve yönetilmesini gerektirmektedir. Bu tez kapsamında Tarihi Kent Merkezi için bir yönetim planı önerisinde bulunulmuştur. Yönetim planı hazırlarken içerik ve nitelik, mülkiyet türüne bağlı olarak önemli ölçüde değişmektedir. Örneğin, şehir merkezi için yapılacak yönetim planı, tek bir bina için hazırlanan plandan daha karmaşık olacaktır. Tokat Tarihi Kent Merkezi için etkileşim sahası sınırlarında birden fazla çekirdek alan oluşturularak alanın yönetimi de sağlanabilir. Örneğin etkileşim sahasında yer alan Halit Sokağın bir çekirdek alan olarak sokak sağlıklılaştırma uygulaması yapılmış, geleneksel konut yapıların yer aldığı

bir alan olarak, yönetimi kendine özgü olacaktır. Gök Medrese'nin de anıtsal bir yapı olarak belirlenen çekirdek alan niteliğinde yönetimi kendine özgü olacaktır. Ancak bu tez kapsamında katmanlaşmanın en yoğun olduğu Sulu Sokak ve çevresi koruma (çekirdek) alan olarak belirlenmiş ve "Çok Katmanlı Tarihi Kent Merkezlerinin Korunması için Yönetim Planı Modeli" bu koruma (çekirdek) alan bağlamında geliştirilmiştir. Yönetim alanı sınırı ise çekirdek alanının korunmasına, hayatta kalmasına ve takdir edilmesine izin vermek için yeterli büyüklükte yönetilen alanlar olarak belirlenmiştir.

Şekil 5 11.Yönetim Alanının Kent Merkezindeki konumu

5.7.2. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi alanının önemi

Tokat tarihi olarak M.Ö. 5500'lere kadar inmektedir. O tarihten günümüze 14 devlet ve 5 beyliğin yaşadığı ve egemen olduğu bölgede yapılan kazılarda ortaya çıkan bulgular, bu bölgenin Eneolitik dönemden beri yerleşime açık olduğunu

göstermektedir. Hattiler, Hititler, Frigler, Akdeniz, Persler, Pontuslar, Büyük İskender, Bizans, Roma, Araplar, Danişmendliler, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Osmanlılar ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde bu topraklar her zaman önemli bir yerleşim bölgesi olmuştur.

Farklı dönemlere ait anıt niteliğinde yapıları barındıran alan farklı nitelikte bir çok mimarlık örneklerinin bulunduğu bir bölgedir. Tarihi, sembolik, kültürel, estetik, ekonomik vesosyal, özellikler taşıyan Tokat'ın tarihi anıtları tarihi kent merkezinde yer almaktadır. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Alan Yönetimi Başkanlığınca tarihi merkez için Dünya Mirası Listesi'ne adaylık başvurusunda bulunulmalıdır. Dünya Miras Listesi'ne kaydedilmek için en önemli koşul, söz konusu varlığın “Dünya Mirası Komitesi” tarafından belirlenen yüksek evrensel değerlere sahip olduğuna dair belgesel kanıttır. Bu bağlamda bir varlığın Dünya Mirası Listesi'ne alınabilmesi için olağanüstü evrensel değerleri belirleyen 4 doğal ve 6 kültürel kriterden en az birini taşıması gerekir.

Üstün evrensel değer tanımı Tarihte Anadolu Toprakları içerisinde İpekyolu üzerinde önemli bir konuma sahip olan Tarihi Tokat Kent Merkezi, merkez ilçenin en eski yerleşim bölgesi, kentin çekirdeği olma özelliğini taşımaktadır. Kent merkezinde Hatti, Hitit, Frig dönemine kadar giden kalıntılar elde edilmiş ve Roma, Bizans'dan beri tarihsel süreklilik devam etmektedir. Çok katmanlı bir yapı ve çeşitlilik gösteren somut ve/veya somut olmayan tarihi ve kültürel yapı gibi özgün tarihi nitelikteki dokuya sahip alan topografya ve organik dokuya sahiptir. Alanda farklı dönemleri belgeleyen, tarihi, estetik ve kültürel, ekonomik, sosyal, sembolik özellikler gösteren farklı işlevli özgün yapılar yer almaktadır. Karakteristik özelliklere sahip, dönem özelliklerini taşıyan geleneksel konut dokusunun örnekleri günümüze ulaşmıştır. Farklı dönem özelliklerinin bir araya gelerek oluşturduğu alan özgün özellikler taşımaktadır.

Bütünlük UNESCO'ya göre, bir mülkün istisnai evrensel değerinin ve bütünlüğünün ve/veya özgünlüğünün tam olarak ifade edilmesini sağlamak için sınırlar oluşturulmalıdır. Kriterler kapsamında aday gösterilen varlıklar için, varlığın istisnai evrensel değerinin doğrudan somut bir ifadesi olarak tüm bu alanları ve nitelikleri ve ayrıca bu anlayışa katkıda bulunma veya geleceğin ışığında bu anlayışı

geliştirme potansiyeli sunan alanları kapsayacak sınırlar çizilmelidir. (Yavaşcan, 2019, sy.) Alanda farklı dönemlere ait birçok farklı işlevli yapıların bir arada bulunması ve yapısal özelliklerini günümüze kadar taşımış olmaları olumlu bir durumdur.

5.7.3. Tokat Tarihi Kent Merkezine Yönelik Yapı Ölçeğinde Sürdürülebilir Koruma Önerileri

Bir yandan tarihi kentlerin çok katmanlı kültürel dokusunu ve tarihsel gelişimini korumak, diğer yandan kentsel planlamayı sağlamak, çözülmesi farklı bir yönetim modeli gerektiren çok yönlü ve karmaşık sorunları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, kültürel mirasın korunması alanında çeşitli alanları bir araya getiren önemli bir buluşma noktası olan yerel yönetimler, bölgenin etkin ve kapsamlı yönetimi ile çeşitli ölçeklerde koruma araştırmaları ve planlamaları tarafından yürütülen koruma çalışmalarını sağlamalıdır (Karabağ, 2008, s. 262).

Tokat'ın tarihi merkezinde daha sonra inşa edilen yapıların mevcut tarihi dokuya uyum katsayıları belirlenmeli, doku ile uyumsuz yapı stoku belirlenmeli ve koruma nedenleri ayrıntılı olarak tartışılmalıdır. Tokat parselasyon durumunun komşu yapılara yol açması bölgede bazı sorunlar yaratmaktadır.

Tokat kentinde önceki dönemlerde yapılan güzelleştirme çalışmaları ve planlar kapsamında yerel yönetimlerin bu bağlamda yapılar arasındaki fiziksel ve işlevsel bağı güçlendiren çalışma ve planlama yöntemlerinin olmadığı tespit edilmiştir. Tarihi yapılar tek tek ele alındığından kentsel ölçekte korumaya bütüncül bir yaklaşım mümkün değildir. Ancak koruma, özellikle uygulama için yerel yönetimlerin meselesi olmalıdır. Her iki bölgede de tarihi binalar, şehir çapında kabul edilemez ve bireysel onarımlardan ve pratik değeri olmayan restorasyonlardan geçmiştir. Sonuç olarak, tarihinde Anadolu'nun en önemli kentlerinden biri olan Tokat kentinin kültürel değerlerinin restorasyonunda yeni işlevlerin seçilmesi ve yeni çevre ile yeni çevre ilişkisinin kurulması anıtsal yapılar, bütüncül bir koruma yaklaşımı ile ele alınarak koruma anlayışı içerisinde planlama ve uygulama çalışmalarının benimsenmesi hedeflenmelidir (Akın ve Özen, 2013, s. 45).

Sürdürülebilirlik kavramı, toplumda mevcut kaynakların sınırlı olduğu bilincinin oluşmaması nedeniyle tükenen kaynakların tükenmesinden doğmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma, uzun zamandır tüm dünyanın gündeminde olan bir kavramdır.

istikrar; Hammaddeden yapı teknolojisine ve enerji kaynaklarına kadar çok çeşitli konuları kapsar. Yapı ölçeği sürdürülebilirliği bu kavramlarla doğrudan ilişkiyken, tarihi yapılarda mevcut bir yapıya sahip olmak bu faktörlerin birçoğunu ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda tarihi yapıların sürdürülebilirliğini sağlamak için yeniden işlevlendirme yöntemi öne çıkmaktadır (Güneş, 2021, sy. 172).

5.7.4. Tokat Tarihi Kent Merkezinde Bulunan Tarihi Yapıların Sürdürülebilirliği Açısından Yeniden İşlevlendirme

Tarihi çevrelerin en önemli unsurlarından biri de kültürel değerlerdir. KTVKK'nın (1983) 3. Maddesi uyarınca "Kültür varlıkları, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din, güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel, kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır." Bu maddede kültürel değerlerin zaman faktörüne ve ikinci olarak kültürel değerlerin kalite faktörüne dikkat çekilmiştir. Gayrimenkulün kültürel değere sahip olması için zaman faktörüne göre; İlim, kültür, din, güzel sanatlar ile ilişkilendirilmeli ve nitelik olarak toplumsal hayatın içinde yer alan bilimsel ve kültürel özelliklere sahip özgün tanımlar içermelidir.

Geçmişten günümüze kadar gelen mimari yapılar tarihsel bilincimizi oluşturmaktadır. Bu yapıları değerlendirirken bulundukları çevre ile birlikte değerlendirmek gerekir. Tarihi yapılar, yaşadıkları dönemlerin yaşam tarzı, sosyal, ekonomik ve kültürel değerleri hakkında veri elde etmemizi sağladığı için tarihi bir belge niteliği taşımaktadır. Bu nedenle tarihi yapıların korunması ve kültürel miras olduğu bilincinin topluma aktarılması önemli noktalardır (Güneş, 2021, s. 70).

Toplumlar bu değerleri günümüze uyarlayabildikleri ölçüde tarihsel ve kültürel özelliklerini koruyabilirler. Bu değerleri korumanın ve kaybolmasını önlemenin çözümü, tarihsel çevreyi işlevsel değişikliklerle yeniden işlevlendirmek ve toplumla uyumunu sürdürmektir. Yapının özelliklerinin çevre tarafından algılanabilmesi ve anlaşılabilmesi için yeniden ön plana çıkması çok önemlidir. Tarihi yapılar için

değişen sosyal ve zamansal koşullar dikkate alınarak; toplumun ihtiyaçlarına yönelik yeni işlevler kurularak ve bu işlevlere uygun onarımlar yapılarak kullanılmalıdır. Yeniden yapılanma ile kentte ve toplumda geleneksel yapılar yeniden ortaya çıkmaktadır (Güneş, 2021, sy. 16).

Tarihi yapı ve alanların insansızlaştırılmamaları adına yeniden işlevlendirilmeleri kültür mirasının sürekliliğini sağlar. Kitabevleri, halk kütüphaneleri, kültür evleri gibi ücretsiz kullanılacak birimlerin yanı sıra sanatçılara atölye ortamı sunan yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapılar kira bedeli üzerinden semte ekonomik gelir de getirilebilir. Geleneksel el sanatları geleneğine ev sahipliği yapan bir yapı, tarihi yapıyı üretim yoluyla canlı tutacaktır (Amsterdam Bildirgesi). Çeşitli sanatsal üretimlerin gerçekleştiği bu mekanlar, belediye kontrolünde gündelik hayata katılabilir (Kaya, 2021, sy.227). Bu konuda mümkünse kullanım dışı kalmış özel mülkiyetteki yapılar kamulaştırılabilir ve Tokat Belediyesi, VGM ve Hazine'ye ait parsellerdeki kullanım dışı, tarihi yapılar yeniden işlevlendirilebilir.

5.7.5. Tokat Tarihi Kent Merkezinin Kültürel Mirasa Yönelik Algı ve Tutum Düzeylerinin Belirlenmesi

Binlerce yıllık geçmişi olan Tokat, hem coğrafi konumu hem de egemenliği altındaki çeşitli millet ve devletlerden etkilenmiş önemli bir kültürel mirasa sahiptir. Kavramsal olarak bir neslin gelecek nesillere bıraktığı değerler bütünü olarak tanımlanan kültürel miras, ekonomik açıdan ülkeler için önemli bir turizm alternatifidir. Gelir getiren bir kalkınma aracı olmasının yanı sıra kültürel değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından üzerinde durulan bir disiplindir.

Kültür turisti veya kültürel turist; kendilerine yabancı olan birçok kültürü tanımak amacıyla seyahat eden, farklı halklara ait kültürel değerleri yerinde görmek, deneyimlemek, araştırmak ve ziyaret etmek isteyen kişilerdir. Bu kişiler bulundukları coğrafyada arkeolojik alanlar ve müzeler, mimari yapılar, sanat galerileri, yerel müzikli danslar ve eğlenceler, dini ritüeller, tiyatro gösterileri ve mutfak kültürleri gibi alternatifleri gözlemleyerek, görerek ve deneyimleyerek kültür turizmi alanında faaliyetler yürütürler (Günden, 2021, s. 41).

Tokat Tarihi Merkez destinasyonlarının turizme kazandırılması önce bölgenin, sonra bölgenin ve ülkenin kalkınmasına ciddi katkı sağlayacaktır. İle; Kültür turistleri, kültür turizmi hareketi sırasında yapacakları konaklamanın yanı sıra yerel deneyim kazanarak, öğrenerek, öğrenerek, tadarak veya görerek seyahat ettikleri bölgeye ekonomik katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, kültürel değerler açısından zengin bir yerleşimin miras unsurlarının korunması, geliştirilmesi ve söz konusu kazanımlara altyapı oluşturması temelinde tanıtılması için turizm ürünü geliştirme çalışmaları artırılmalıdır.

Kültürel unsurlar, mekanlar ve etkinlikler seyahat etmek için önemli bir güdülenme kaynağıdır. Kültür turizminin kapsadığı turizm unsurları şunlardır; arkeolojik turizm, hüznün turizmi, diaspora turizmi, edebiyat turizmi, eğitim turizmi, etkinlik turizmi, etnik turizm, gastronomi turizmi, gönüllü turizmi, inanç turizmi, kent turizmi, kırsal turizm, yaratıcı turizm, slow turizm ve miras turizmi'dir (Coşkun, 2021, sy. 26).

Tokat Tarihi Kent Merkezinin Kültür turizminde ön plana çıkartabilmek amacıyla, turizm ürününün çeşitlendirilmesi ve pazar yelpazesinin genişletilmesi bağlamında aşağıdaki ilkelerin önemli olduğu düşünülmektedir;

- Kültürel miras unsurlarını oluşturan envanter, tanım ve sınıflandırma çalışmaları,
- Şehir merkezindeki anıtsal ve sivil mimari yapıların turizm amaçlı olarak ziyarete açılması,
- Tokat dönemi eserlerine ve ziyaretlerine bu anlamda artan ilgi,
- Geleneksel mimari özellikleri koruyarak turizme kazandırmak,
- Tokat ili kültürel yaşam tarzını yansıtan unsurların turizmde kullanılması,
- Önemli kişileri, kahramanları ve tarihi olayları tanıtmak, anlatmak,
- İnanç turizmi ile ilişkilendirilen değerlerin belirlenmesi,
- Müzelerin daha verimli ve bütünleşik kullanımının sağlanması,
- Turizm ürünleri pazar yelpazesinin genişletilmesi,

- Doğal ve kültürel mirasın özellikleri turizm teşvik programları ile korunmalı ve geliştirilmeli ve yaşatılmalıdır,
- Geleneksel el sanatlarının canlanmasını sağlamaktadır,
- Yöresel ürünlerin üretimi artarak tekrar canlanmasını sağlanması,
- Çevre koruma konusunda bilinçlilik düzeyinin artmasını sağlanması,
- Koruma ve turizm için oluşturulan planlamalara ev sahibi topluluklar ve yerel halkın katılımının sağlanması,

Kültürleri tanıma amaçlı seyahatler, kültür turizminin motivasyon araçları olarak kabul edilmektedir.

Tablo 5 6.Kültür Turizmi Motivasyon Araçları

KÜLTÜREL TURİZM MOTİVASYON ARAÇLARI	
Miras Çekicilikleri	Arkeolojik Sit Alanları ve Müzeler
Tarihsel Öneme Sahip Olaylar ve Kişiler	Dil ve Edebiyat Çalışmaları
İnanç Değerleri	Dini Bayramlar, Hac, Türbeler, Kiliseler, Ritüeller
Endüstri ve Ticaret	Tarımsal Çekicilikler, Mağazalar, Pazarlar, Alışveriş Merkezleri
Etkinlikler	Kültürel Turlar, Yerel Filmler ve Yayın Organları, Temalı Parklar
Kültürel Faaliyetler	Sanat, Heykel, El Sanatları, Galeriler, Festivaller, Yerel veya Çağdaş Müzik ve Dans
Sanatsal Faaliyetler	Tiyatro, Sinema, Drama, Müzik
Gastronomi	Yerel Yiyecek ve İçecekler
Mimari Çekicilikler	Kalıntılar, Ünlü Yapılar, Tarihi Köy ve Kasabalar

Tablodaki motivasyonun kültür turizmine yönelik tercih ve gerekçelerinin geniş olduğu söylenebilir. Bu bağlamda motivasyon araçları bakımından zengin toplumlar kültür turizmi açısından oldukça cazip kabul edilmekte ve bu durum ülkeye maddi ve manevi fayda sağlamaktadır (Günden, 2021, s. 44).

Yapılan araştırmalara göre bölgedeki yerel nüfusun algı ve tutum düzeylerinin görece yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak tüm analizlerin odak noktası, özellikle kültürel mirasın somut unsurlarının korunması ve tüm somut ve somut olmayan miras varlıklarının sürdürülebilirliği konusunda gerekli eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri yoluyla bu farkındalığın geliştirilmesini sağlamaktır.

5.7.6. Tokat Tarihi Kent Merkezi Çok Katmanlı Kültürel Miras Alanının Bütüncül Deneyimi: Öneri Gezi Güzergahı

Alternatif turizm türlerinden biri olarak gelişen kültür turizmi, seyahatin değişen nedenleri ve ihtiyaçları nedeniyle her geçen gün önemini artırmaktadır. İnsanların eşsiz, farklı ve etnik yerleri ziyaret etme isteği, kültürel alanlara ve bölgelere yapılan seyahatlerin artmasına neden olmuştur. Günümüzde kültür turistlerinin kültürü keşfetme ve seyahatleri sırasında bulundukları coğrafyanın kimliğini tanıma, öğrenme ve deneyimleme eğiliminde olmaları nedeniyle kültür turizmi bu sektördeki önemini ve tercih payını artırmıştır (Güneren, 2021, s. 43).

6000 yıllık, gerek coğrafi konumu gerekse egemenliği altındaki çeşitli halk ve devletlerin etkisi ile önemli bir somut olmayan ve somut kültürel mirasa sahiptir. Çok katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezinin okunabilirliğinin sağlanması amacıyla önemli yapı ve akslarının gözlenebileceği bir gezi güzergahı oluşturmak olumlu olacaktır. Tokat Tarihi Kent Merkezinde; Dini, mimari, ticari, kırsal, doğal gibi farklı temalara sahip kültürel rotalar oluşturulmaya müsaittir.

ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'ne göre, toplumdaki sivil mimari eserler, hem o bölgede hem de Dünya çapında kültürel çeşitlilik oluşturmaktadır. Mimari eserlerin yanı sıra, yerleşimdeki yapım teknikleri ve diğer zanaatlar da yaşatılmalı ve sürdürülmelidir. Koruma bütüncül olmalı ve kültürel peyzaj ile değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, kültürel rotalar, yerleşimin bütüncül olarak algılanabilmesi için etkili bir yöntemdir.

ICOMOS Kültürel Turizm Tüzüğü'ne göre, kültürel çeşitliliği olan toplumlar, kültürel turizm açısından büyük çekim potansiyeline sahiptirler. Turizmin, yerleşimin kaynaklarını tehdit etmeden, topluma yarar sağlaması için temsilcilerin disiplinlerarası boyutta bir turizm planlaması hazırlaması gerekmektedir. Bu planlamalar, yerleşimdeki halkın bu kültürel varlıkların bilincine varması ve ziyaretçilere de fırsatlar sunularak farkındalığının sağlanması ile mümkündür. Koruma ve turizm geliştirme projelerinin, yerleşimin karakteristik özelliklerinin çok iyi anlaşılacak şekilde hazırlanması gerekmektedir. Kültürel varlıkların özgünlüklerinin korunarak yaşatılması çok önemlidir. Gelenek-görenekler, somut olmayan kültürel miras değerleri gibi kavramlar kültürel deneyimlere açılmalıdır. Koruma ve turizm

programları, yerleşim hakkında açık ve detaylı bilgi sunmalıdır. Alandaki kültürel varlıklar üzerinde oluşabilecek turizm kaynaklı olumsuz etkileri en aza indirmek amacıyla dolaşım rotaları belirlenebilir (Güleç, 2019, sy. 145).

Çalışma alanının kentsel mekânsal çerçevesinin oluşmasında yalnızca “Alan Yönetim Planı” ve “Koruma Amaçlı İmar Planı” etkili değildir. Ülke planları, bölge planları, ulaşım planları gibi üst ölçek planları yalnızca fiziksel mekânda etki ettikleri alanları değil, onların çevrelerini de etkilemektedir (Emre, 2017, sy. 142).

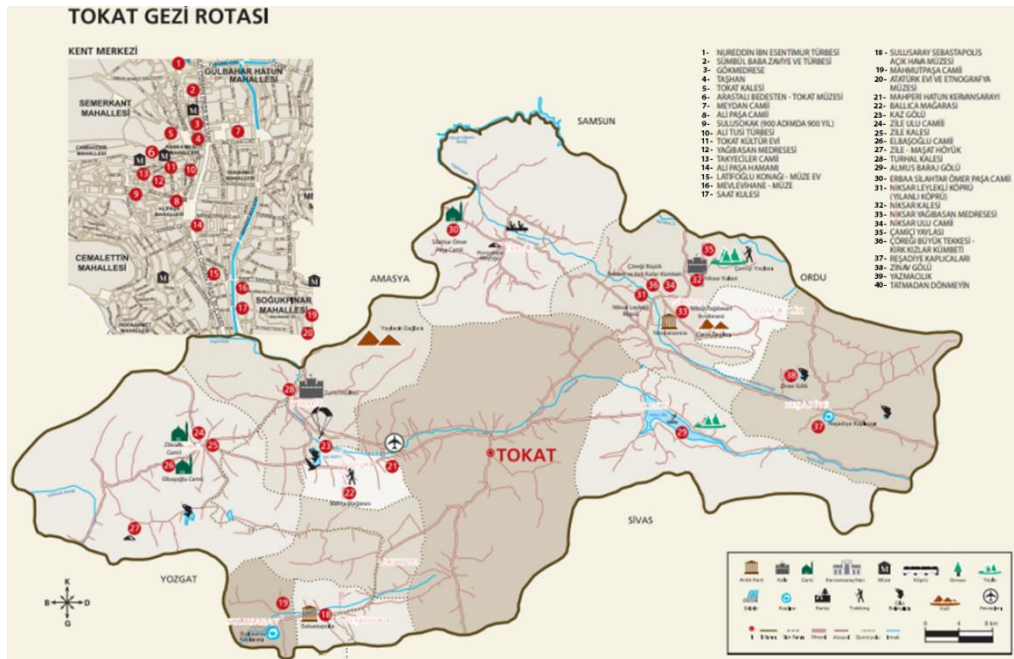
Doğal ve kültürel mirasın korunması ve ziyaretçiler tarafından farkındalık oluşturabilmek adına ulusal ve uluslararası kültürel rota örnekleri irdelenerek Tokat geleneksel dokusunda öneri rotalar kurgulanmıştır. Önerilen rotaların Tokat Tarihi Kent Merkezinde farkındalık seviyesini yükselterek kültür turizmine destek olması amaçlanmaktadır. Tokat’ta öneri kültürel rotalar oluşturulurken, derin geçmişe sahip somut ve somut olmayan kültürel değerler belirlenmiş ve toplum üzerinde etkileri olan bu değerlerin halk tarafından bilinirlik seviyesi ölçülmüştür. Sözlü görüşmeler sonucunda, yerli halk ve esnaf tarafından bilinirliği en yüksek olan alanlar, dini yapılar ve anıtsal yapılar olarak belirlenmiştir. Dini alanlar ve anıtsal yapılar gibi, somut olmayan kültürel mirasın bilinirliğinin oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir.

Kamusal alanlarda ve anıtsal yapılarda belirlenen odak noktaları:

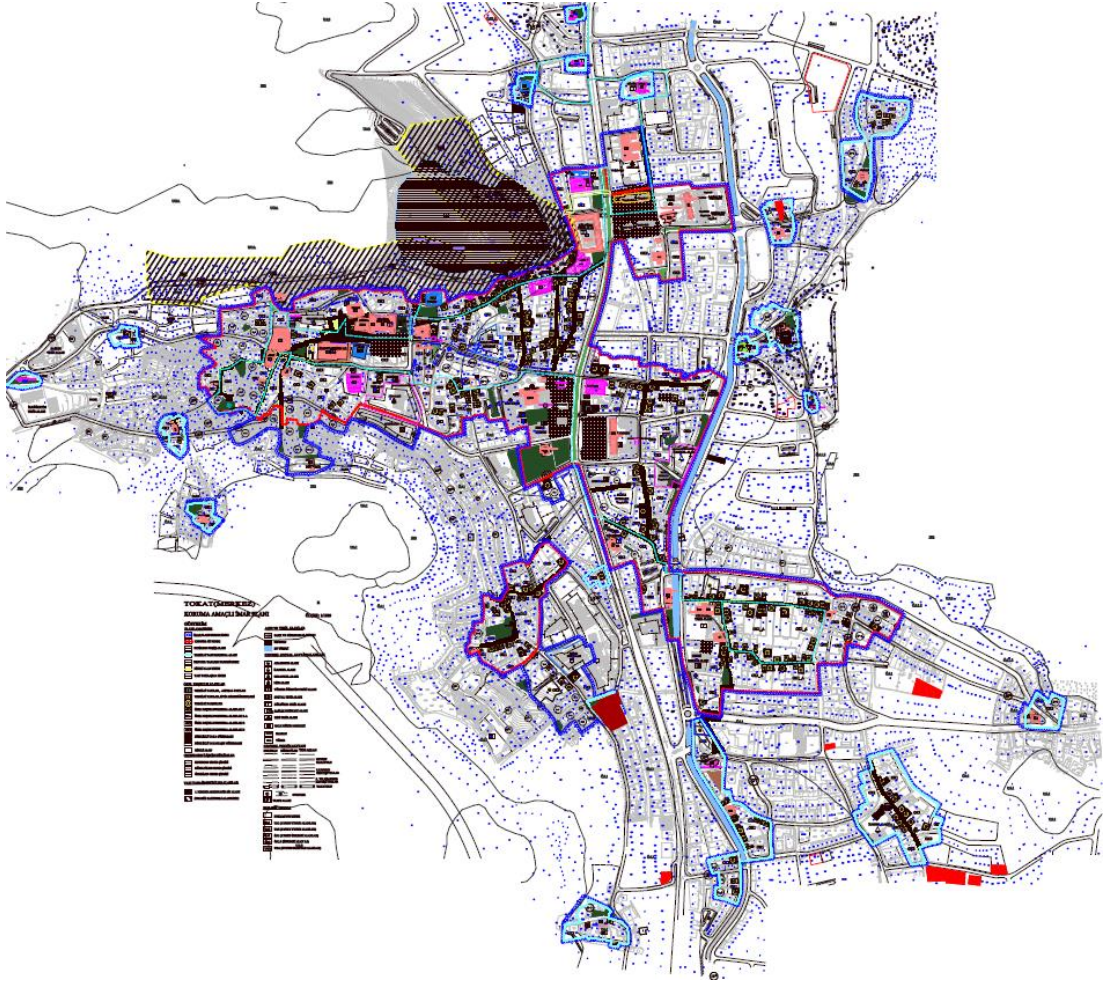
- Cumhuriyet Meydanı,
- Ulu Cami,
- Alipaşa Cami,
- Garipler Cami,
- Takyeciler Cami,
- Kaya Mescidi,
- Saat Kulesi,
- Ali Paşa Hamamı,
- Pervane Hamamı,
- Hıdırlık Köprüsü,

- Taş (Voyvoda) Han,
- Yüksek Kahve,
- Sulu Sokak,
- Bey Sokak,
- Hükümet Konağı,
- Mevlevihane,
- Arastalı Bedesten,
- Gökmedrese olarak sıralanmaktadır.

Odak noktası olarak tespit edilen kamusal alanlardan, Hıdırlık Köprüsü, Voyvoda / Taş Han ve Ali Paşa Cami arasında şekillenen güzergah ana aks olarak belirlenmiştir. Anıtsal yapılardan ise; arkeolojik yapılar, dini yapılar, su yapıları, ticari yapılar, eğitim ve idari yapılar belirlenmiş ve gruplandırma yapılmıştır. Somut olmayan kültürel miras bağlamında, yerleşimde ve kırsal bölgelerinde günümüzde devam eden gelenek-görenekler ve zanaatlar araştırılmıştır. Öneri kültürel rotalar, tematik rotalar, arkeolojik miras rotası ve somut olmayan kültürel miras rotası olarak gruplandırılmıştır.

Şekil 5 12.Tokat Gezi Rehberi

Şekil 5 13.Tokat Kültür Miras Öneri Gezi Haritası

ALTINCI BÖLÜM

6. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ KÜLTÜREL MİRAS ALANLARINDA YÖNETİM PLANLAMASI

Kültürel miras yönetimi planlaması, kültürel mirasın korunması ve değerlendirilmesi için yapılması gereken araştırmalarda kurumlar arası koordinasyonu, karar alma ve izleme süreçlerine ilgili tüm paydaşların katılımını ve kültürel varlıkların ele alınmasını amaçlayan bir planlama modelidir. Site yönetimi ise yönetim kapsamının belirlenmesi, yönetim planlarının hazırlanma, uygulanma, denetlenme ve uluslararası standartlara uygun olarak güncellenmesi süreçlerini kapsayan bir yaklaşımı tanımlamaktadır.

Türkiye'de saha yönetimi uygulamalarının tarihi çok uzun değildir. 2004 yılında 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”nda yapılan değişiklikle ören yeri ve sit alanı yönetim planlarının hazırlanması yasal zemine kavuşturulmuştur. Çalışmalar “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”in 2005 yılında yayımlanmasıyla fiili olarak başlamıştır.

Tokat'ın tarihi merkezinin topraklarının yönetiminin oluşturulmasında kullanılan yöntemde site yönetiminin amaç ve ilkeleri belirleyicidir. Yukarıdaki amaç ve ilkeleri ortaya koyan UNESCO’nun “Uygulama Rehberi”nin yanında;

- 1999 yılında revize edilen Burra Tüzüğü
- 2863 Sayılı KTVK Kanunu
- 5226 Sayılı Kanun ve Gerekçeleri

26006 Sayılı Yönetmelik hükümleri takip edilmiştir.

Tablo 6 1.Tokat Çok Katmanlı Tarihi Kent Merkezi Alan Yönetimi Oluşturulurken Takip Edilen Yöntemin Kaynakları

UNESCO Operasyonel Rehberi, 2008 1. Plan Hazırlanırken; • Alana ait değerlerin ulusal ve evrensel ölçeklerde tanımlanması, • Alan sınırları, Alan içindeki Kültürel Varlıklar ve Alan'ın genel yerleşim yüzeyi ile ilgili sözlü, yazılı ve görsel belgelerin oluşturulması ve derlenmesi, • Alanın SWOT Analizi yapılarak, var olan tehdit, potansiyel, olanak ve zaafıların tespiti, • Paydaş Analizi, Çevresel Etki Analizi, Fiziksel, ekonomik ve sosyal taşıma kapasitesi analizleri, Risk Analizi ve Risk Yönetim Planı hazırlayarak bu analizlerden elde edilen veriler ışığında kısa, orta, uzun vadeli hedef, politika ve stratejilerin belirlenmesi, • İş, Zaman ve Maliyet Planları hazırlanarak Ana Eylem planının ortaya konması, 2. Uygulama Aşamasında; • Yıllık olarak geri bildirimlerin takip edilmesi ve değerlendirilmesi • Her beş yılda bir uygulamaların izlenerek, geri bildirimlerin değerlendirilmesi ile gerekli revizyonların yapılması.	Burra Tüzüğü, 1999 1. Önemin anlaşılması • Alanın tanımlanması • Yazılı, sözlü, fiziksel bilgilerin bir araya getirilmesi • Önemin değerlendirilmesi • Önem bildirgesi (Statement of Significance) hazırlanması 2. Politikaların geliştirilmesi • Önemin ortaya çıkardığı önceliklerin belirlenmesi • Alanın geleceğini etkileyecek kullanıcı ve yönetici ihtiyaçlarının, kaynakların, dış faktörlerin ve fiziksel koşulların saptanması • Politika seçeneklerinin Tanımlanması.değerlendirilmesi ve önem üzerine olası etkilerinin araştırılması • Politika bildirgesinin hazırlanması 3. Yönetim • Stratejilerin geliştirilmesi • Stratejilerin Yönetim Planı doğrultusunda uygulanması • Değişikliklerin kaydedilmesi • Uygulamaların izlenmesi ve	2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 1. Yönetim Planı (2863\3) • İşletme projesi, kazı planı, çevre düzenleme projesi veya KİP kararlarını dikkate alan koruma geliştirme projeleri içeren, yıllık ve beş yıllık uygulama etapları ve bütçelerine sahip, her beş yılda bir gözden geçirilecek olan Yönetim Planları hazırlanacaktır 2. Plan Hazırlanırken (26006\9) • Mevcut durum tespiti: Alanın yönetim, işlev ve koruma ihtiyaçlarının belirlenmesi, ilgili kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurulması. • Alan analizi: Alanın öneminin belirlenmesi, sorunlarının tespiti, alanın taşıma kapasitesinin tespiti, işlevsel ve yönetsel analizinin yapılması. • Alanın vizyonunun belirlenmesi ve esas politikaların oluşumu: Yönetim planının, alanın geleceğe ait vizyonunu belirleyecek, işletme, yönetim, idari ve finansal modelleri içerecek, ulusal ve uluslararası platformda alanın sunumunun ve tanıtımını sağlayacak yönetim, koruma, kullanma, sunum ve tanıtım, ziyaretçi politika ve stratejilerinin belirlenmesi. • Çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi: Alan yönetiminde yer alacak kurum ve kişilerin görev tanımlarının yapılması ve bunların gerçekleştirilmesine ilişkin çalışma programlarının, bütçe analizlerinin hazırlanması ile finans kaynaklarının,
--	--	--

		belirlenmesi, kısa, orta ve uzun vadede yapılacak işlere ait bir eylem planının oluşturulması ve proje tanımlarının yapılması 3. Alan Yönetimi Birimleri • Alan Başkanı (26006\14) • Danışma Kurulu oluşturulur (26006\15) • Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu (26006\16) • Denetim Birimi oluşturulabilir (26006\17)
--	--	--

Yukarıda belirtilen bu belgelerin ortak üzerinde durduğu noktalar;

1. **Alan Yönetiminin Amacı;** çok aktörlü ve multidisipliner koruma faaliyetlerinin finansal, yönetim ve yasal olarak bir sisteme bağlı kalınarak devam ettirilmesi ve yürütülen bütün işlemlerde; disiplinlerarası bilgi üreterek üretilen bilgileri halka sunmak ve bu şekilde korumayı etkileyen faktörler üzerindeki değişimlerin planlı bir biçimde yönetilmesini sağlamak.

2. **Alan Yönetiminin İlkeleri:** Alan yönetim amacının sağlanmasına yönelik olarak yürütülen koruma eyleminin her aşamasında katılımın, etkinliğin ve planlılığın sağlanmasıdır.

3. Alan Yönetiminin Hedefleri

– Alan sınırlarının tespiti, etkileşim alanları, bağlantı noktaları için, coğrafi, doğal, tarihi, sosyal, kültürel ve santsal bütünlük çevrevesinde doğru tespit edilmesi.

– Hazırlanacak yönetim planında sürdürülebilir ekonomik kalkınma, erişim, koruma ihtiyaçları ile bölge halkının çıkarları arasında dengeyi sağlayacak durumların oluşturulması,

– Değer odaklı ve uluslararasılaşma için strateji, yöntem ve araçların geliştirilmesi, finansal kaynakların oluşturulması,

- Kültür turizminin gelişimi için uluslararası işbirliği ve değişim ağlarının oluşturulması,

– Bölgesel kültürel sistemleri teşvik etmek ve desteklemek için uygulama planlarının geliştirilmesi,

– Devlet kurum ve kuruluşları, mal sahipleri, kamu kuruluşları, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile bölge sakinleri arasında yönetim alanlarında işbirliğini sağlamak,

- Ekonomik ve ilgili bölgelerin uluslararası korunmasına ilişkin ilke ve sözleşmeleri dikkate alarak; bakım, onarım, restitüsyon, restorasyon, kullanım esaslarının ve sınırlarının belirlenmesi, gösterim, geliştirme ve çevre korumanın sağlanması ve geliştirilmesi,

– Yönetim, tasarım, uygulama ve korumada ve üst düzey standartların kullanılması

6.1. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM ALANI

Yönetim bölgesi, korunması gereken kültür varlıkları ve bu varlıkların etkili geçiş bölgelerinden oluşmaktadır. Tokat Çok Katmanlı Tarihi Kent Merkezi Yönetim Alanı'nda yürütülen çalışmalar;

- Alan Tespiti,
- Alanda yer alan Kültürel varlıkların belgelenmesi,
- Alanın değeri ve öneminin ortaya konması ve,
- Bu alanla ilgilenen paydaşlar belirlenmiştir.

Mevzuatımızda "Yönetim Bölgesi" olarak anılan korunan alanın, koruma işlevini en iyi şekilde yerine getirecek şekilde tanımlanması, gereksiz alanları içermemesi, alan gerekli tüm sosyal ve fiziki kaynakları içermesi, yönetimi çabasının ilk aşamasını oluşturmuştur. Bu tespitler sırasında anıtın korunması, teşhir edilmesi ve işleyişi için gerekli olan bir ekolojik bölge (etki geçiş bölgesi) belirlenmiştir.

Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi yönetim alanının tespiti, önceden belirlenen iki aşamada yapılmıştır. İlk aşamada Tokat Kent Merkezi Sit Alanı belirlenmiştir, (Tokat Kalesi ve Çevresi), İkinci aşamada ise Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim Alanı belirlenmiştir. Söz konusu yönetim alanının belirlenmesi, alan yönetimi sistemini 2863 sayılı kanunda değişiklik yaparak mevzuatımıza getiren 5226 sayılı 17.07.2004 tarihli kanun ve bu kanunun getirdiği değişikliğe dayanılarak çıkarılan 26006 sayılı 27.11.2005 tarihli yönetmelik sonrasında gerçekleştirilmiştir.

6.2. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANI HAZIRLANMA AMACI VE İLKELERİ

Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi'nin Yönetim Planı hazırlanma amacı, şehrin tarihi merkezinde kültürel ve insani değerleri korumak ve geliştirmek ve modern koruma yöntemleri kullanarak bölgenin gelecek nesillere aktarılabilmesi için sürdürülebilir yönetimini sağlamaktır.

Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planı hazırlanma aşamasında gözönüne alınan temel ilkeler:

- Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi'nin sürdürülebilir yönetiminin sağlanması;
- Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planı'nın sınırlarının Dünya Mirası Komitesi'nin belirlediği ilkeler çerçevesinde belirlenerek, bölgenin öneminin ortaya konması;
- Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi'nin ayırt edici farklı özellikleri ve karakteriyle korunması;
- Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi'nin gelecekteki kullanımları için geçirdiği tarihsel süreçler belirtilerek, bu bilgilerin bölge halkı, ziyaretçiler ve kullanıcılar dikkate alınarak değerlendirilmesi;
- Alanda yer alan doğal, kültürel ve evrensel değerler için sürdürülebilir koruma ve bakımında yol gösterici kılavuzlar hazırlanması;
- Alanı kullananların bölgenin değeri ve önemi konusunda bilgilendirilmesi;
- Ziyaretçilerin memnuniyetinin ve sürdürülebilir turizmin artırılması;
- Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi'nin geliştirilmesi ve korunması için projeler yapılması;
- Alanda yer alan değerlerin korunması ve geliştirilmesinde en etkili yolların başında gelen özgün fonksiyonlarının mümkün mertebe devam ettirilmesi sürdürülmesidir.

Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planı temel alınan ilkeler ve belirlenen amaç doğrultusunda, Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim

Planı içeriği oluşturulmuştur. Organizasyon yapılarına Yönetim Planı sürecinde ayrıntılı olarak değinilmiştir.

Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planı

Önsöz

“1. Bölüm: Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Alanının Tanımlanması

1.1. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi’nin Konumu ve Sınırları

1.2. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi’nin Tarihsel Gelişimi

1.3. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi’nde Yapılmış Planlama Çalışmaları

1.4. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi’nin Mevcut Koruma Statüsü

1.5. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi’nde Yer Alan Kültürel Değerlerin Belirlenmesi

1.6. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi ile ilgili Doğal, Fiziksel ve Sosyo-Ekonomik Yapı Analizleri

1.6.1. Doğal Yapı Analizleri

1.6.2. Fiziksel Yapı Analizleri

1.6.3. Sosyal ve Ekonomik Yapı Analizleri

2. Bölüm: Değerlendirme ve Koruma Politikalarının Belirlenmesi;

2.1. Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Alanının Değerlendirilmesi

2.3. Koruma Politikalarının Belirlenmesi

3. Bölüm: Uygulama

3.1. Projeler

3.2. Eylem ve İş Programları

3.3. İş Maliyetleri ve Evrenlenmesi”

6.3. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ'NİN MEVCUT KORUMA STATÜSÜ

Paris'te 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihleri arasında “UNESCO 17. Genel Konferansı” toplanmış ve 16 Kasım 1972 tarihinde “UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme”yi kabul etmiştir. Türkiye 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla bu sözleşmeye taraf olmayı kararlaştırmış, Bakanlar Kurulu’nca alınan 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Kararla bu Kanun onaylanmıştır. Bu kanun 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeye resmi olarak 16.03.1983 tarihinde “UNESCO Genel Merkezi”ne gerekli belgelerin sunulması sonrasında taraf olmuştur. 1972 “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi”ne göre oluşturulmuş olan ve “Dünya Mirası Komitesi”nin (DMK) belirlediği “Dünya Mirası Listesi”nde “Dünya Miras Alanı” olarak kabul edilen 1154 miras alanı vardır.

Bu alanlardan 39’u karma (doğal ve kültürel), 218’i doğal ve 897’si kültürel mirastır. Türkiye’den bu listeye 2’si karma 17’si kültürel olmak üzere toplam 19 miras alanı girmiştir (<https://www.unesco.org.tr> Erişim Tarihi : 2022).

Bu sözleşme Türkiye’de 23 Mayıs 1982 tarihinde onaylanmış ve Resmi Gazete’de 1983 yılında da yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

“Operational Guidelines”da Dünya Mirası listesine alınacak kültürel alanlara yönelik altı tane kriter belirlenmiştir (UNESCO Dünya Mirası Merkezi, 2005). Kültür varlığının özgün olması ve belirlenen kriterlerden en az birini karşılaması gerekmektedir.

- “Yaratıcı insan dehasının ürünü olması”

Danışmentli Dönemine ait “Yağlıbasan Çukur Medrese”, Anadolu Selçuklu Dönemi eserlerinden “ Gök Medrese”, İlhanlı Dönemi Eserlerinden “ Abdullah Bin Muhyi Türbe ve Zaviyesi, Osmanlı Dönemi eserlerinden “Ali Paşa Cami” gibi farklı dönemleri yansıtan eserlerin yanı sıra sosyal düzenini yansıtan bireysel yapılarının bir araya gelişiyile muazzam yapılar topluluğu oluşturmaktadır.

- “Belli bir zaman diliminde veya kültürel mekanda, mimarinin veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzaj alanlarının yaratılmasında insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi”

Değişik Uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan Tokat’da inşa edilen Anıt eserler her tür yapının evrimini gözler önüne sermektedir.

- “Kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması”

14 devletin yerleşim alanı, Tarihi İpek Yolu gibi bir çok tarihi ticaret yollarının kesişim noktası olan Tokat sayısız beyliklerin üst üste çakıştığı tarihi şehir olarak önemli bir yerleşimdir.

- “İnsanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamli dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması”

Tokat Tarihi ve geleneksel ahşap evlerinin oluşturduğu Bey Sokak, Halit Sokak, Sulu Sokak ve Beyhamam Sokak gibi alanlar 19. yy. Tokat’ının özelliği olan hızla yok olan bölgesel mimari örnekleridir. Geleneksel mimari üslup, yapım yöntemi, geri dönüşü olmayan ekonomik ve sosyo-kültürel değişimlerin ya da doğal çevrenin etkisi etkisi bu alanların hayatta kalması için tehdit oluşturmaktadır.

6.4. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ ALANI’NIN DEĞERLENDİRMESİ VE KORUMA POLİTİKALARININ BELİRLENMESİ

Çok katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planı taslağının hazırlanması sürecinde 26006 Yayın Sayılı Yönetmelik gereğince aşağıda maddeler dikkate alınmalıdır;

Yönetim planı

Madde 7 — (Değişik:RG-26/3/2021-31435)

“Yönetim planı taslağı, Bakanlık tarafından atanan alan başkanının eşgüdümünde, alanın niteliğine bağılı olarak farklı meslek gruplarına mensup

uzmanlardan oluşturulacak bir ekip tarafından bu Yönetmelik esaslarına göre hazırlanır.

Plan taslağının hazırlanması öncesinde ve hazırlanma sürecinde ilgili kurum ve kuruluşların, yerel halkın, ilgili sivil toplum örgütlerinin, meslek odalarının, üniversitelerin, gerekli görülecek özel sektör temsilcilerinin ve alanda mülkiyet hakkı bulunanların katılımı ile bilgilendirme ve yönetim planına veri oluşturacak konuların belirlenmesi amacıyla ilgili tarafların katıldığı asgari iki toplantı düzenlenir. Bu toplantılar halka, mahalli idarelerce panolara asılacak ilanlarla, mahalli idarelerin internet siteleri ve sosyal medya hesapları vasıtasıyla, diğerlerine yazı ile duyurulur.”

Yönetim planının hazırlanması

Madde 9 — “Yönetim alanına ilişkin hazırlanacak yönetim planının içeriği, aşağıda belirtilen ana bölümlerden oluşur:

a) Mevcut durum tespiti: Alanın yönetim, işlev ve koruma ihtiyaçlarının belirlenmesi, ilgili kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurulması.

b) Alan analizi: Alanın öneminin belirlenmesi, sorunlarının tespiti, alanın taşıma kapasitesinin tespiti, işlevsel ve yönetsel analizinin yapılması.

c) Alanın vizyonunun belirlenmesi ve esas politikaların oluşumu: Yönetim planının, alanın geleceğe ait vizyonunu belirleyecek, işletme, yönetim, idari ve finansal modelleri içerecek, ulusal ve uluslararası platformda alanın sunumunu ve tanıtımını sağlayacak yönetim, koruma, kullanma, sunum ve tanıtım, ziyaretçi politika ve stratejilerinin belirlenmesi.

d) Çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi: Alan yönetiminde yer alacak kurum ve kişilerin görev tanımlarının yapılması ve bunların gerçekleştirilmesine ilişkin çalışma programlarının, bütçe analizlerinin hazırlanması ile finans kaynaklarının, belirlenmesi, kısa, orta ve uzun vadede yapılacak işlere ait bir eylem planının oluşturulması ve proje tanımlarının yapılması.”

Eylem planı için kullanılabilecek örnek bir tablo aşağıdaki gibidir.

(Değişik tablo:RG-26/3/2021-31435)

Politikalar	Hedefler	Eylemler	Sorumlu Kuruluş	Finans Kaynakları	Hedef Tarihi
	Hedef 1	Eylem 1			
		Eylem 2			
	Hedef 2	Eylem 1			
		Eylem 2			

e)” İzleme, değerlendirme ve eğitim süreçlerinin tanımlanması: Yönetim planının uygulamasının izlenmesi, değerlendirilmesi ve bu süreçte yer alacak tarafların eğitimine ilişkin programların hazırlanması.”

Yönetim planı hazırlama ekibi

Madde 10 — (Değişik:RG-26/3/2021-31435)

“Yönetim planlarının hazırlanması veya hazırlattırılması hallerinde kurulacak planlama ekibinde en az;

a) Kentsel sit alanları için; üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama ve sanat tarihi bölümleri,

b) Arkeolojik sit alanları için; üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, sanat tarihi ve arkeoloji bölümleri,

c) Tarihi sit alanları için; üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama ve tarih bölümleri, mezunu uzmanların bulunması zorunludur.

Alanın niteliğine göre üniversitelerin tarih, sosyoloji, antropoloji, kamu yönetimi, işletme, ekonomi, turizm işletmeciliği, reklamcılık, halkla ilişkiler ve iletişim gibi bölümlerinden mezun uzmanlar ile gerekli olabilecek farklı meslek gruplarına mensup kişiler de ekibe dahil edilebilir.”

Yönetim planının uygulanması ve denetlenmesi

Madde 13 — (Değişik:RG-26/3/2021-31435)

“Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan yönetim planına uymak, plan kapsamındaki hizmetlere öncelik vermek ve bu amaçla bütçelerine gerekli ödenekleri koymakla yükümlüdürler.

Yönetim planlarında tanımlanan görevlerin gerçekleştirilmesi sürecinde alan başkanı, uygulamadan sorumlu kurum ve kuruluşlar ile Bakanlık koordineli olarak çalışır. Bu koordinasyonu sağlamak alan başkanının görevidir.

Alan başkanınca, yönetim planı kapsamında belirlenen yönetim hedef ve politikaları doğrultusunda alana yönelik yapılan çalışmaların yıllık performans değerlendirmeleri ve bir sonraki yılın çalışma programı ile bütçe taslağı bir raporla birlikte hazırlanır. Hazırlanan raporlar eşgüdüm ve denetleme kurulunca değerlendirilir ve bir sonraki yılın çalışma programı ve bütçesi onaylanır. Yıllık incelemenin dışında alan başkanı ve Bakanlık koordinasyonunda beş yılda bir vizyon, hedefler ve politikalar gözden geçirilerek güncellenen yönetim planı taslağı 11 inci ve 12 nci maddelerde tanımlı süreç doğrultusunda değerlendirilir ve onaylanır. Planın, beş yıl sonunda kapsamlı olarak güncellenmesi sürecinde gerekli görülmesi halinde Bakanlıkça ilgili tarafların katılımıyla koordinasyon toplantıları düzenlenebilir.

Yönetim alanı kapsamındaki taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile sit alanlarında yönetim planı ile yapılması öngörülen çalışmalara ilişkin her türlü inşai ve fiziki müdahale ve fonksiyon değişiklikleri ile bunlara ait plan ve proje için Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun izninin alınması zorunludur.”

Bunlarla ilgili plan ve projelerle ilgili olarak karmaşık doku değerleri ile bir bütün olarak korunamamış, geçmişte kültürel mirasın yönetimi tam olarak sağlanamamış, kendine has değerleri ve sorunları vardır. Çok katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi ile ilgili arkeolojik kazı çalışmalarına yeterince önem verilmemesi, tarihi dokunun değerinin bilinmemesi, koruma çalışmalarının yetersiz kalması gibi sebepler nedeniyle alanın yüksek koruma duyarlılığı ile hazırlanan alan yönetim planlarına ihtiyacı bulunduğu anlaşılmaktadır. Kent merkezinde katmanlaşmanın

oluştugu bu alanın tüm değerleriyle bir bütün olarak korunması ve yerin ruhunun yansıtılabildiği, alana ait özgün özelliklerin gelecek kuşaklara iletilerek, ilin bölgedeki öneminin ortaya konması ve bu şekilde turizm potansiyelinin sağlanabilmesi için alanın sahip olduğu güçlü ve zayıf yönlerini ve bölgenin fırsat ve tehditlerini sağlamak. Koruma politikası ve koruma ilkeleri belirlendikten sonra, kültürel mirasın bu politika ve ilkeler çerçevesinde fiziksel ve işlevsel müdahalelerle yönetilmesi sağlanmalıdır.

Çok katmanlı Tokat tarihi kent merkezinin etkili ve etkin bir Şekilde korunması, değerlendirilmesi, değişimin ihtiyaçlarına cevap verebilmesi ve yaşatılması için her kurum ve kuruluşun ve ilgili ve yetkili bireylerin dâhil edildiği bir toplum ve kamu bilincinin oluşturulması ile mümkündür. Bu sebeple alan yönetim planının oluşturulma sürecinde bilgilendirme ve yönetim planına veri oluşturacak toplantılar düzenlenmelidir. Toplantılar sağlıklı alan için oluşturulan (SWOT) analizlerinin ve koruma politikalarının oluşturulmasında önemlidir.

Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi Yönetim Planı hazırlık sürecinde “Değerlendirme” aşaması sonrasında bu aşamada yer alan temsilcilerin katılımı ile Yönetim Ekibi ve Alan Başkanı’nın başkanlığında bir toplantı daha yapılır. Bu toplantılar sonucunda “Koruma Politikaları” oluşturulur. Ancak Danışma Kurulu’nun bu Koruma Politikaları’nın belirlenmesi sürecinde de aktif olarak rol alması gerekmektedir. Toplantılar; Alan başkanı, Yönetim Ekibi ve danışma Kurulu başkanlığında katılımcı ve paydaş olarak aşağıdaki grupları içermelidir.

Yerel Halk: ikamet edenler, çalışanlar, öğrenciler, ziyaretçiler.

Kararı Etkileyenler: meslek odaları temsilcileri, akademisyenler, alanlarla ilgili bölge ve il genelinde faaliyet gösteren dernek-kulüp temsilcileri,

Karardan Etkilenenler: Alanlarda yer alan mülk sahipleri, mahalle muhtarları, kooperatif, vakıf, birlik, dernek ve meslek odaları temsilcileri,

Karar Vericiler: Belediye, Valilik, “İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü”, İl Güvenlik Birimleri, İl Sağlık Birimleri, “İl Özel İdaresi”, “Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü”, danışman akademisyenler, “Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü” ve “Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü”,

Bu toplantılar katılımlı bir planlama yöntemidir. Halkın bu toplantılara katılımı çok önemlidir. Çünkü Çok katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi Yönetim Planı halkın katılımı ilkesini esas almaktadır. Toplantılara halkın katılımı mutlaka sağlanmalıdır, gerekirse toplantılar halkın kolaylıkla dâhil olabildiği mekân ve zamanlarda yapılmalıdır.

Koruma Politikalarının Belirlenmesi

“Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi Yönetim Planı” üzerine yapılan analizlerin değerlendirilmesi sonucunda belirlenmiş olan Koruma Politikaları; korum, yönetim, ziyaretçi yönetimi, eğitim ve araştırma, alanın algılanmasının artırılması ve fiziksel erişimdir.

Koruma politikaları belirlenen bu ana başlıklar çerçevesinde şu şekilde sıralanmıştır:

Yönetim Hedefleri

1. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi’nin sürdürülebilir yönetiminin sağlanması.
2. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi içinde yer alan değerleri tespit etmek ve alanı genişletmek.
3. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi’nin korunması ve tanıtım çalışmaları için yönetim tarafından kaynak sağlamak.
4. Yönetim planında yer alan göstergeler çerçevesinde, Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi’ni düzenli olarak izlemek, yönetim planının aksatılmadan belirli aralıklarla gözden geçirmek.
5. Alandaki riskleri izleyerek, düzenli aralıklarla risk izleme sürecini gözden geçirmek.

Koruma Hedefleri

6. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi’nde bulunan sivil mimari örnekleri, çöküntü bölgesi görüntüsünden kurtarmak.

7. Mülk sahiplerinin alanın yönetim ve korunmasında desteklenmesini sağlamak.

8. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'ni mimari ve arkeolojik değerlerini en iyi şekilde koruyarak geliştirmek.

9. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bulunan değerleri korumak ve alan içerisinde yürütülen tüm koruma projelerinde karakter ve dokuya uygun malzemeler, yapım şekli ve teknikler kullanmak.

10. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin geçmişten gelen peyzaj özelliklerinin canlandırılması ve yeşil alanların arttırılması.

11. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin tarihi çevre peyzajı ile birlikte açık alanlarının tarihi dokusunun korunması ve iyileştirilmesi.

12. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin soyut değerlerinin araştırılarak belgelenmesi ve korunması.

13. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'ndeki geleneksel el sanatlarının desteklenmesi.

14. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde görsel bütünlüğü olumsuz yönde etkileyen yapılaşmayı önlemek.

15. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde kimliği ile uyuşmayan kullanımları alandan çıkarmak.

16. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bina yüksekliklerinin denetlenmesi.

Alanın Algılanmasının Arttırılması, Eğitim ve Arastırma Hedefleri

17. Alan yöneticileri ile halk arasında koordinasyon sağlanarak koruma bilincinin oluşturulması.

18. Alan ile ilgili nitelikli araştırmalar desteklenerek alanın yönetimi ve algılanmasını arttırmak.

19. Ziyaretçi ve yaşayanların alanı algılamasına yardımcı olacak destek projelerin geliştirmek.

20. Bölgede korumayı teşvik etmek

21. Bölgedeki tarihi eserlerin sürdürülebilirliğini sağlamak.

Fiziksel Erisim Hedefleri

22. Tokat Tarihi Kent Merkezi içerisinde yaya erişiminin geliştirilmesi.

23. Toplu ulaşım ile Tokat Tarihi Kent Merkezi arasındaki ilişkiyi geliştirmek.

24. Alana ziyaretçi taşıyan otobüslerin denetimini sağlamak.

25. Tokat ilinin tarihi merkezi ile toplu taşıma arasındaki iletişimin geliştirilmesi.

25. Şehrin tarihi merkezindeki değerleri etkilemeyecek şekilde ziyaretçilere yönelik otobüsler geliştirilmek.

26. Arazide araç kullanımının kontrolü ve değerlendirilmesi.

27. Alana erişimin sağlanabilmesi için sosyal ve fiziksel engelleri belirleyerek olanaklar dahilinde uzaklaştırmak.

Ziyaretçi Yönetimi Hedefleri

28. Turizmin sürdürülebilir gelişimine uygun bir yönetim planı geliştirmek.

29. Ziyaretçi memnuniyetini sağlamaya yönelik eğitimlerin düzenlenmesi.

30. Sürdürülebilir ziyaretçi akışının uygun ve yeterli altyapıyla geliştirilmesi.

31. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bulunan yeri doldurulamaz evrensel değerlerin olumsuz biçimde etkilenmesini engelleyecek sürdürülebilir, yüksek kalitede ve düzenli ziyaretlerinin sağlanması.

32. Alanın ziyaretçiler için çekim merkezi yönünde geliştirilmesi için sürdürülebilir ve uygun kullanımlarına dikkat edilmesi ve bölgeye olan ziyaretçi faydalarının en üst düzeye çıkarılması.

33. Sürdürülebilir ziyaretçi memnuniyetinin geliştirilmesi için aktif katılım sağlamak.

Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi Yönetim Planı'nda, hedefler ve koruma politikalarının belirlenmesinden sonra yönetim planının hazırlanmasındaki

son adım olan uygulama aşamasına geçilmektedir. Eylem programı hazırlanırken, temsilcilere ve hedeflere dayalı faaliyetler ve bu faaliyetlerin koordineli olarak uygulanmasını sağlayacak süreç belirlenmelidir. Eylemlerin yürütülmesinden birkaç kurum ve kuruluş sorumlu olabileceği gibi tek bir temsilci de sorumlu olabilir. Uygulamanın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için en önemli husus, uygulama sürecinde temsilciler arasında koordinasyon ve mutabakatın sağlanmasıdır. Bu koordinasyonu sağlama sorumluluğu Alan Başkanı'na ve Yönetim Ekibi'ne aittir.

“Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi Yönetim Planı” önerisinde bulunan faaliyetler:

Yönetim Eylemleri

1. “Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi Koordinasyon Komitesi” oluşturmak.
2. Koruma planına ihtiyaç duyan alanları belirlemek ve bir koruma planı hazırlamak.
3. Alanı komana pontika antik kentini içine alacak biçimde genişletmek ve “UNESCO Dünya Merkezi”ne sunmak.
4. Mevcut yönetimin bölgeye ayırdığı fonları gözden geçirmek ve artırmak.
5. Alan içinde koruma çalışmaları düzenli olarak denetlemek, elde edilen sonuçlar Yönetim Planı izleme sistemine entegre etmek.
6. Yıkılma riski bulunan tüm tarihi varlıkları tespit ederek raporlamak.
7. Tarihi çevre içerisinde yer alan mülk sahipleri ve yerel halk için uygun bir dille metin haline getirilmiş bilgilendirme nitelikli rehberlik hazırlamak.

Koruma Eylemleri

8. Alanda yer alan en iyi koruma uygulamaları belirlenerek bu uygulamaları ödüllendirmek.
9. Yönetim planı veya koruma ihtiyacı olan bölgeleri belirlemek.
10. Yıkılma riski bulunan tüm tarihi varlıklar tespit etmek, gelecekte uygun şekilde yeniden kullanımını sağlamak üzere onarımları teşvik etmek.

11. Yapıların sürdürülebilirliğini sağlamak üzere yeni stratejiler belirlenerek uygulamak

12. Tarihi çevre içerisinde yer alan mülk sahipleri ve yerel halk için uygun bir dille metin haline getirilmiş bilgilendirme nitelikli rehberlik hazırlamak.

13. Tarihi binaların restorasyonu ve çevredeki peyzajın geliştirilmesine yönelik finansman belirlemek ve teşvik etmek.

14. Daha önce hazırlanmış ancak yarım kalmış koruma planlarının tamamlanmasını sağlamak.

15. Anıtsal yapıların onarımını detaylı araştırmalar neticesinde hatasız olarak bitirmek.

16. Alan için önemli bir yere sahip olan çevre düzenlemesi ve peyzaj çalışmalarının kalitesini yükseltmek.

17. Yeşil alanları arttırmak için çalışmalar yapmak.

18. Bakım ve koruma ihtiyacı bulunan park ve bahçeleri tespit edilerek raporlamak.

19. Alan içinde yer alan han ve medreseler için stratejiler geliştirerek yönetimini ve geliştirilmesini sağlamak.

20. Arkeolojik alanlar için Kentsel Arkeolojik Stratejiler geliştirmek ve uygulamak.

21. Arkeolojik alanlarının önemi belirleyerek algılanmasını arttırmak.

22. Tarihi yapıların korunmasını sağlamak üzere bakım ve onarımlarının öneminin algılanması ve arttırılmasını sağlamak.

23. Alanda metodoloji çalışmalarını arttırarak Arkeolojik bilgiye ve objelere erişim sağlamak.

24. Alandaki kamusal işlerin yürütülmesini sağlamak üzere tasarım, malzeme, bakım ve işçilik programları için alt yapı oluşturmak ve yol göstermek.

25. Kamu hizmetlerinin yönetim programını gözden geçirmek.

26. Alanın altyapısını değerlendirmek ve tarihi çevreyle entegrasyonunu sağlamak.
27. Alan için aydınlatma stratejisi (otopark aydınlatmaları, projektör aydınlatmaları, sokak aydınlatmaları, ilan panoları ve reklamlar) hazırlamak.
28. Alan içerisinde iyileştirmeye gereksinim duyulan bölgeler tespit edilerek gelişme programları hazırlamak.
29. Alanda bulunan umumi tuvaletlerin sayısını arttırarak düzenli bakımını sağlamak.
30. Cadde ve sokakların temizlik programlarını kontrol ederek revize etmek.
31. Cadde ve açık alanların bakımı için alan kullanıcıları, kiracılar ve mülk sahipleri teşvik etmek.
32. Alandaki tarihi doku ile görsel uyumun bütünlüğü üzerine, kamusal donanımın olumlu etkilerini geliştirmek.
33. Komana Pontika Antik Kenti efsaneleri üzerine toplantılar düzenlemek
34. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin geçmişini anlatan hikayeleri içeren yayınlar basmak.
35. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde yaşayan yerel halk ve bölge ziyaretçileri için geleneksel el sanatlarını içeren kurslar açmak.
36. Geleneksel el sanatları merkezlerini daha etkin kullanabilmek ve geliştirebilmek için ulusal fonlardan kaynak sağlamak.
37. Koruma planları dahilinde boş arazilere yapılması planlanan yeni yapıları denetime almak.
38. Alan içerisinde yer alan imalat sanayi bölgeden çıkarmak.
39. Yapılan analizler sonucunda alan içerisinde sokak siluetlerinin oluşturulması ile bölge yapı kat yüksekliklerini belirlemek ve bu doğrultuda denetlemek.

Alanın Algılanmasının Arttırılması, Eğitim ve Araştırma Eylemleri

40. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi içinde sunuma ihtiyacı olan bölgeler ve öğeler belirlemek.

41. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin internet ortamı ve sosyal platformlarda tanıtımını geliştirmek.

42. Teknoloji noktaları belirlemek ve sokak tanıtımları yapmak.

43. Araştırma/inceleme/sergileme/arşiv alanlarının Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi içindeki uygulanabilirliğini ve gereksinimini araştırmak.

44. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi alanının okullarda ve diğer eğitim kurumlarında eğitim aracı olarak tanıtım olanaklarını araştırmak.

45. Okullarda ve diğer eğitim kurumlarında UNESCO ve Dünya Miras Alanları'nın önemini anlatılmasını sağlamak.

46. Okullarda ve diğer eğitim kurumlarında, yerel, ulusal ve uluslararası kültürel miras programlarının gerekliliğini anlatmak.

47. Yerel toplumun, Dünya Miras Alanları'nın kullanımıyla ilgili bilgilendirme ve eğitimi için olanakları belirlemek ve uygulanmasını sağlamak.

48. Dünya Mirasları'nın bir eğitim aracı olarak kullanımlarını sağlamak üzere öğretmenlerin eğitimi ile ilgili gereksinimleri belirlemek.

49. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin idaresinde bulunan, Belediye Meclisi personelinin eğitimi ile birlikte bilinçlendirilmesini sağlamak üzere eğitim ve bilgilendirme programları hazırlamak ve uygulamak.

50. Toplumda var olan becerileri ortaya çıkarabilmek amacıyla eğitim programları düzenlemek.

51. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi içinde eğitim amaçlı kullanılabilecek yeni alanlar tespit etmek.

52. Alanın önemi ve özellikle alanda bulunan evrensel değerlerin algılanmasını sağlayacak araştırmalar yapılmasını teşvik etmek.

53. Araştırma ajandası hazırlamak ve teşvik etmek.

54. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi üzerine yapılan araştırmaları izlemek, bu araştırmaların yayınlanması ve yayınların geniş kitlelere ulaşmasını sağlayacak yöntemler geliştirmek.

55. Tarih, arkeoloji ve kültürel miras içeren organizasyonlar ve bireyler için bilgi değişim program ihtiyaçlarını araştırmak.

56. şehir arşivlerinin durumunun denetlenmesi sağlamak ve iyileştirilmesini teşvik etmek.

57. Tarihi yapıların korunmasını sağlamak üzere bakım ve onarımın öneminin algılanması ve artırılmasına teşvik etmek.

Fiziksel Erişim Eylemleri

58. Alana ağır tonajlı taşıtların girişine kısıtlama getirmek.

59. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'ndeki nakliye saatlerine düzenleme getirmek.

60. Alanda nakliye giriş – çıkışları için bir sistem oluşturmak.

61. Sürdürülebilir ulaşım seçeneklerini araştırarak, alan için gerekliliğinin vurgulanmasını sağlamak.

62. Toplu taşıma seçeneklerini araştırmak.

63. Tur otobüslerinin, alan içindeki olumsuz fiziksel, görsel ve çevresel etkilerinin azaltılması için çalışmalar yapmak.

64. Çevreci ulaşım sistemlerini görüşmek ve uygulanmasını teşvik etmek.

65. Yayaları yönlendiren trafik işaretları, sinyalizasyon ve tabela sistemlerinin gözden geçirilerek düzenlenmesini sağlamak.

66. Ana yaya güzergâhlarını belirlemek, gereksinimler doğrultusunda geliştirmek ve yeni yaya güzergâhlarının oluşturulmasını sağlamak.

67. Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bulunan tarihi yapılara erişimini arttırmak ve değerlere saygılı olacak şekilde, en iyi rehberlik ve uygulama imkanlarını belirlemek.

68. Tur otobüslerine özel güzergâh ve otopark alanlarını düzenlemek.

Ziyaretçi Yönetimi Eylemleri

69. Sürdürülebilir ulaşım seçeneklerini vurgulamak ve Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'ne erişimi teşvik etmek.

70. Ziyaretçiler için gerekli olan donatılarının mevcut durumları değerlendirmek ve gerekli iyileştirmeler için plan hazırlayarak teşvik etmek.

71. Alanın bir bütün olarak algılanmasını sağlamak ve geliştirmek için Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi çevresinde ziyaretçilerin tüm alana yayılmasını teşvik etmek.

72. Turizm konaklamalarını teşvik edecek fırsatlar tanımlamak ve desteklemek.

73. Ziyaretçilerin Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi Kültürel ve Evrensel Miras Alanı'nın, korunması ve yönetimine finansal olarak katkıda bulunabilmeleri için programlar düzenlemek.

74. Yerel halk için turizm başlıklı paneller düzenlemek.

Eylem Programı'nda kısıtlı zaman dilimi içinde, belirlenen hedeflere bağlı olarak tamamlanabilecek eylemler vardır. Her eylemin karşısında belirli bir eylemden sorumlu bir temsilci veya temsilciler bulunmalıdır. Bir eyleme katılan birden fazla temsilci olabilir.

Tablo 6 2.Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi Yönetim Planı Önerisi Eylem Programı

KONU	HEDEFLER	EYLEMLER	TEMSİLCİ	SÜRE
Yönetim	Hedef 1: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin sürdürülebilir yönetimini sağlamak.	Eylem 1: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi Koordinasyon Komitesi oluşturmak.	Tokat Belediyesi	Kısa Vadeli
	Hedef 2: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi içindeki değerleri belirlemek ve alanı genişletmek.	Eylem 2: Koruma planına ihtiyaç duyan alanları belirlemek ve bir koruma planı hazırlamak.	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak.	Kısa Vadeli
		Eylem 3: Alanı komana pontika antik kentini içine alacak biçimde genişletmek ve "UNESCO Dünya Merkezi"ne sunmak.	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak.	Orta Vadeli
	Hedef 3: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin korunması ve tanıtım çalışmaları için yönetim tarafından kaynak sağlamak.	Eylem 4: Mevcut yönetimin bölgeye ayırdığı fonları gözden geçirmek ve artırmak.	Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak.	Orta Vadeli
	Hedef 4: Yönetim planında yer alan göstergeler çerçevesinde, Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'ni düzenli olarak izlemek, yönetim planının aksatılmadan belirli aralıklarla gözden geçirmek.	Eylem 5: Alan içinde koruma çalışmaları düzenli olarak denetlemek, elde edilen sonuçlar Yönetim Planı izleme sistemine entegre etmek	Esgüdüm ve Denetleme Kurulu Denetim Birimi	Devam eden
	Hedef 5: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bulunan sivil mimari örnekleri, çöküntü bölgesi görüntüsünden kurtarmak.	Eylem 11: Yapıların sürdürülebilirliğini sağlamak üzere yeni stratejiler belirlenerek uygulamak	Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak.	Devam Eden
	Hedef 6: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bulunan sivil mimari örnekleri, çöküntü bölgesi görüntüsünden kurtarmak.	Eylem 11: Yapıların sürdürülebilirliğini sağlamak üzere yeni stratejiler belirlenerek uygulamak	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi	Orta Vadeli

KONU	HEDEFLER	EYLEMLER	TEMSİLCİ	SÜRE
Koruma	Hedef 7: Mülk sahiplerinin alanın yönetim ve korunmasında desteklenmesini sağlamak	Eylem 7: Tarihi çevre içerisinde yer alan mülk sahipleri ve yerel halk için uygun bir dille metin haline getirilmiş bilgilendirme nitelikli rehberlik hazırlamak.	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi	Kısa Vadeli Orta Vadeli
	Hedef 8: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'ni mimari ve arkeolojik değerlerini en iyi şekilde koruyarak geliştirmek	Eylem 20: Arkeolojik alanlar için Kentsel Arkeolojik Stratejiler geliştirmek ve uygulamak. Eylem 21: Arkeolojik alanlarının önemi belirleyerek algılanmasını arttırmak. Eylem 23: Alanda metodoloji çalışmalarını arttırarak Arkeolojik bilgiye ve objelere erişim sağlamak.	Alan Yönetimi Ekibi Kültür ve Turizm Bak. Alan Yönetimi Ekibi Kültür ve Turizm Bak. Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak.	Kısa Vadeli Orta Vadeli Orta Vadeli / Uzun Vadeli
	Hedef 9: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bulunan değerleri korumak ve alan içerisinde yürütülen tüm koruma projelerinde karakter ve dokuya uygun malzemeler, yapım şekli ve teknikler kullanmak	Eylem 14: Daha önce hazırlanmış ancak yarım kalmış koruma planlarının tamamlanmasını sağlamak. Eylem 15: Anıtsal yapıların onarımını detaylı araştırmalar neticesinde hatasız olarak bitirmek.	Tokat Belediyesi Tokat Belediyesi	Orta Vadeli Kısa Vadeli
	Hedef 10: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin geçmişten gelen peyzaj özelliklerinin canlandırılmak ve yeşil alanları arttırmak.	Eylem 17: Yeşil alanları arttırmak için çalışmalar yapmak Eylem 18: Bakım ve koruma ihtiyacı bulunan park ve bahçeleri tespit edilerek raporlamak.	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi Tokat Belediyesi	Orta Vadeli Orta Vadeli/Uzun Vadeli
	Hedef 11: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin tarihi çevre peyzajı ile birlikte açık alanlarının tarihi dokusunu korumak ve iyileştirmek.	Eylem 13: Tarihi binaların restorasyonu ve çevredeki peyzajın geliştirilmesine yönelik finansman belirlemek ve teşvik etmek. Eylem 16: Alan için önemli bir yere sahip olan çevre düzenlemesi ve peyzaj çalışmalarının kalitesini yükseltmek.	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi	Orta Vadeli Devam Eden

	Hedef 12: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin soyut değerlerini araştırarak belgelemek ve korumak.	Eylem 33: Komana Pontika Antik Kenti efsaneleri üzerine toplantılar düzenlemek Eylem 34: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin geçmişini anlatan hikayeleri içeren yayınlar basmak.	Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak. Sivil Toplum Kuruluşları Üniversite Kültür ve Turizm Bak. Sivil Toplum	Orta Vadeli Orta Vadeli
Koruma	Hedef 13: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bulunan geleneksel el sanatlarını desteklemek.	Eylem 35: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde yaşayan yerel halk ve bölge ziyaretçileri için geleneksel el sanatlarını içeren kurslar açmak Eylem 36: Geleneksel el sanatları merkezlerini daha etkin kullanabilmek ve geliştirebilmek için ulusal fonlardan kaynak sağlamak	Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak. Sivil Toplum Kuruluşları Kültür ve Turizm Bak.	Orta Vadeli Orta Vadeli
	Hedef 14: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde görsel bütünlüğü olumsuz yönde etkileyen yapılaşmayı önlemek.	Eylem 37: Koruma planları dahilinde boş arazilere yapılması planlanan yeni yapıları denetime almak.	Tokat Belediyesi	Orta Vadeli
	Hedef 15: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde kimliği ile uyumayan kullanımları alandan çıkarmak.	Eylem 38: Alan içerisinde yer alan imalat sanayi bölgeden çıkarmak	Tokat Belediyesi	Orta Vadeli
	Hedef 16: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bina yüksekliklerinin denetlenmesi.	Eylem 39: Yapılan analizler sonucunda alan içerisinde sokak silüetlerinin oluşturulması ile bölge yapı kat yüksekliklerini belirlemek ve bu doğrultuda denetlemek	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi	Orta Vadeli Devam Eden

KONU	HEDEFLER	EYLEMLER	TEMSİLCİ	SÜRE
Alanın Algılanmasını Arttırılması, Eğitim ve Araştırma Hedefleri	Hedef 17: Alan yöneticileri ile halk arasında koordinasyon sağlanarak koruma bilincinin oluşturulması.	Eylem 44: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi alanının okullarda ve diğer eğitim kurumlarında eğitim aracı olarak tanıtım olanaklarını araştırmak.	Milli Eğitim Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı	Orta Vadeli / Devam eden
		Eylem 45: Okullarda ve diğer eğitim kurumlarında UNESCO ve Dünya Miras Alanları'nın önemini anlatılmasını sağlamak.	Alan Yönetimi Ekibi Milli Eğitim Bakanlığı	Devam eden
		Eylem 46: Okullarda ve diğer eğitim kurumlarında, yerel, ulusal ve uluslararası kültürel miras programlarının gerekliliğini anlatmak.	Milli Eğitim Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı	Devam eden
	Hedef 18: Alan ile ilgili nitelikli araştırmalar desteklenerek alanın yönetimi ve algılanmasını arttırmak.	Eylem 40: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi içinde sunuma ihtiyacı olan bölgeler ve öğeler belirlemek. Eylem 41: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin internet ortamı ve sosyal platformlarda tanıtımını geliştirmek. Eylem 43: Araştırma/inceleme/sergileme/arşi v alanlarının Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi içindeki uygulanabilirliğini ve gereksinimini araştırmak. Eylem 48: Dünya Mirasları'nın bir eğitim aracı olarak kullanımlarını sağlamak üzere eğitimcilerin eğitimi ile ilgili gereksinimleri belirlemek Eylem 49: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin idaresinde bulunan, Belediye Meclisi personelinin eğitimi ile birlikte bilinçlendirilmesini sağlamak üzere eğitim ve bilgilendirme programları hazırlamak ve uygulamak Eylem 52: Alanın önemi ve özellikle alanda bulunan evrensel değerlerin algılanmasını sağlayacak araştırmalar yapılmasını teşvik etmek.	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak. Alan Yönetimi Ekibi Alan Yönetimi Ekibi Milli Eğitim Bakanlığı Tokat Belediyesi Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi	Devam Eden Kısa Vadeli Devam Eden Orta Vadeli Orta Vadeli Orta Vadeli

		Eylem 54: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi üzerine yapılan araştırmaları izlemek, bu araştırmaların yayınlanması ve yayınların geniş kitlelere ulaşmasını sağlayacak yöntemler geliştirmek Eylem 55: Tarih, arkeoloji ve kültürel miras içeren organizasyonlar ve bireyler için bilgi değişim program ihtiyaçlarını araştırmak.	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi Alan Yönetimi Ekibi	Orta Vadeli Uzun Vadeli / Orta Vadeli
	Hedef 19: Ziyaretçi ve yaşayanların alanı algılamasına yardımcı olacak destek projelerin geliştirmek.	Eylem 42: Teknoloji noktaları belirlemek ve sokak tanıtımları yapmak Eylem 47: Yerel toplumun, Dünya Miras Alanları'nın kullanımıyla ilgili bilgilendirme ve eğitimi için olanakları belirlemek ve uygulanmasını sağlamak. Eylem 53: Araştırma ajandası hazırlamak ve teşvik etmek. Eylem 56: Şehir arşivlerinin Şehir arşivlerinin durumunun denetlenmesi sağlamak ve iyileştirilmesini teşvik etmek. Eylem 57: Tarihi yapıların korunmasını sağlamak üzere bakım ve onarımın öneminin algılanması ve artırılmasına teşvik etmek	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak. Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak. Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak. Alan Yönetimi Ekibi Sivil Toplum Kuruluşları Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak.	Kısa Vadeli Orta Vadeli Orta Vadeli Orta Vadeli Devam Eden
	Hedef 20: Bölgede korumayı teşvik etmek	Eylem 18: Bakım ve koruma ihtiyacı bulunan park ve bahçeleri tespit edilerek raporlamak.	Alan Yönetimi Ekibi	Orta Vadeli
	Hedef 21: Bölgedeki tarihi eserlerin sürdürülebilirliğin i sağlamak	Eylem 19: Alan içinde yer alan han ve medreseler için stratejiler geliştirerek yönetimini ve geliştirilmesini sağlamak	Tokat Belediyesi	Kısa Vadeli

KONU	HEDEFLER	EYLEMLER	TEMSİLCİ	SÜRE
Fiziksel Erişim Hedefleri	Hedef 22: Tokat Tarihi Kent Merkezi içerisinde yaya erişiminin geliştirilmesi.	Eylem 65: Yaya yolları yönlendiren trafik işaretleri, sinyalizasyon ve tabela sistemlerinin gözden geçirilerek düzenlenmesini sağlamak Eylem 66: Ana yaya güzergâhları Ana yaya güzergâhlarını belirlemek, gereksinimler doğrultusunda geliştirmek ve yeni yaya güzergâhlarının oluşturulmasını sağlamak.	Tokat Belediyesi Tokat Belediyesi	Kısa Vadeli Devam eden
	Hedef 23: Toplu ulaşım ile Tokat Tarihi Kent Merkezi arasındaki ilişkiyi geliştirmek	Eylem 61: Sürdürülebilir ulaşım seçeneklerini araştırarak, alan için gerekliliğinin vurgulanmasını sağlamak. Eylem 62: Toplu taşıma seçeneklerini araştırmak. Eylem 64: Çevreci ulaşım sistemlerini görüşmek ve uygulanmasını teşvik etmek	Tokat Belediyesi Tokat Belediyesi Tokat Belediyesi	Devam eden Kısa Vadeli Kısa Vadeli
	Hedef 24: Alana ziyaretçi taşıyan otobüslerin denetimini sağlamak	Eylem 63: Tur otobüslerinin, alan içindeki olumsuz fiziksel, görsel ve çevresel etkilerinin azaltılması için çalışmalar yapmak.	Tokat Belediyesi	Kısa Vadeli
	Hedef 25: Şehrin tarihi merkezindeki değerleri etkilemeyecek şekilde ziyaretçilere yönelik otobüsler geliştirilmek.	Eylem 68: Tur otobüslerine özel güzergâh ve otopark alanlarını düzenlemek	Alan Yönetimi Ekibi	Uzun Vadeli/Orta Vadeli
	Hedef 26: Arazide araç kullanımının kontrolü ve değerlendirilmesi	Eylem 58: Alana ağır tonajlı taşıtların girişine kısıtlama getirmek. Eylem 59: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'ndeki nakliye saatlerine düzenleme getirmek. Eylem 60: Al Alanda nakliye giriş – çıkışları için bir sistem oluşturmak	Tokat Belediyesi Tokat Belediyesi Tokat Belediyesi	Devam Eden Orta Vadeli Orta Vadeli/ Uzun Vadeli
	Hedef 27: Alana erişimin sağlanabilmesi için sosyal ve fiziksel engelleri belirleyerek olanaklar dahilinde uzaklaştırmak	Eylem 67: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bulunan tarihi yapılara erişimini arttırmak ve değerlere saygılı olacak şekilde, en iyi rehberlik ve uygulama imkanlarını belirlemek.	Alan Yönetimi Ekibi Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak.	Orta Vadeli

KONU	HEDEFLER	EYLEMLER	TEMSİLCİ	SÜRE
Ziyaretçi Yönetimi Hedefleri	Hedef 28: Turizmin sürdürülebilir gelişimine uygun bir yönetim planı geliştirmek	Eylem 69: Sürdürülebilir ulaşım seçeneklerini vurgulamak ve Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'ne erişimi teşvik etmek	Tokat Belediyesi	Devam eden
	Hedef 29: Ziyaretçi memnuniyetini sağlamak amacıyla eğitimler düzenlenmesi.	Eylem 74: Yerel halk için turizm başlıklı paneller düzenlemek	Tokat Belediyesi Sivil Toplum Kuruluşları Üniversite	Devam eden
	Hedef 30: Sürdürülebilir ziyaretçi akışının uygun ve yeterli altyapıyla geliştirilmesi	Eylem 63: Tur otobüslerinin, alan içindeki olumsuz fiziksel, görsel ve çevresel etkilerinin azaltılması için çalışmalar yapmak	Tokat Belediyesi	Kısa Vadeli
	Hedef 31: Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nde bulunan yeri doldurulamaz evrensel değerlerin olumsuz biçimde etkilenmesini engelleyecek sürdürülebilir, yüksek kalitede ve düzenli ziyaretlerinin sağlanması.	Eylem 71: Alanın bir bütün olarak algılanmasını sağlamak ve geliştirmek için Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi çevresinde ziyaretçilerin tüm alana yayılmasını teşvik etmek. Eylem 72: Turizm konaklamalarını teşvik edecek fırsatlar tanımlamak ve desteklemek	Tokat Belediyesi Kültür ve Turizm Bak.	Orta Vadeli Kısa Vadeli
	Hedef 32: Alanın ziyaretçiler için çekim merkezi yönünde geliştirilmesi için sürdürülebilir ve uygun kullanımlarına dikkat edilmesi ve bölgeye olan ziyaretçi faydalarının en üst düzeye çıkarılması.	Eylem 73: Ziyaretçilerin Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi Kültürel ve Evrensel Miras Alanı'nın, korunması ve yönetimine finansal olarak katkıda bulunabilmeleri için programlar düzenlemek	Kültür ve Turizm Bak.	Devam Eden

6.5. ÇOK KATMANLI TOKAT TARİHİ KENT MERKEZİ YÖNETİM PLANI UYGULAMA, İZLEME VE GÖZDEN GEÇİRME

Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi için hazırlanan Yönetim planı, belirli hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı ve eylem programlarının doğru uygulanıp uygulanmadığı, eylem programlarının doğru bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği ve belirlenen hedeflere bağlı kalınıp kalınmadığı "Denetim Birimi" tarafından periyodik olarak kontrol edilir. Ayrıca, 26006 sayılı Yönetmelik uyarınca, Denetim Birimi tarafından bu alandaki araştırmaların etkinliğinin yıllık değerlendirmesi ve bir sonraki yıl için bir çalışma programı hazırlanır.

Yönlendirme grubu, izleme ve gözden geçirme aşamalarına atanan uzmanlarla birlikte çalışmalı ve her dönem sonunda gözlemlerini bir rapor haline getirmelidir.

Eylem programlarında belirtilen tüm operasyonlar değerlendirilmekte ve izleme ve analizler sonucunda hazırlanan aylık, üç aylık ve yıllık raporlarda sunulur.

Ayrıca Yönetim Planı gözden geçirilmeli ve beş, yedi veya on yıllık denetimlerle genel bir inceleme yapılmalıdır.

Yönetim planının uygulama aşamasında planın uygulanması kadar kamu bilincinin arttırılması da çok önemlidir. Bu sebeple geri dönüşümü başarılı bir planda halkın katılımının önemsinmesi gerekmektedir.

Günümüzde korunan alanların önemi ve değerinin bilinmesi sonucunda korumaya ilgi artmıştır. Özellikle 1980'lerden sonra uluslararası kuruluşların artan çabaları, günümüzde kullanılan modern koruma yaklaşımına doğru önemli bir adım olmuştur. Bu olaylar sayesinde koruma, sadece fiziksel olarak değil, ekonomik ve sosyal yönleriyle de değerlendirilmiş, koruma ile kalkınmanın birbirinin zıttı değil, birbirini tamamladığı ortaya çıkmıştır. Böylece savunmada devamlılık ve katılım kavramları önem kazanmıştır. Modern koruma anlayışının getirdiği yeniliklerden biri olan alan yönetimi kavramı, korunan alanların sürdürülebilir yönetimi için bir gereklilik haline gelmiştir.

Aynı zamanda “UNESCO Dünya Mirası Komitesi”nin “Doğal ve Kültürel Miras” konulu çalışmaları sonucunda "Dünya Mirası" kavramı geliştirilmiş, yayınlanan Dünya Miras Listeleri kültürel ve doğal değerlerin korunmasına katkı

sağlamıştır. Dünya Miras Listesi'ne alınma kriterleri arasında, korunan alanlar yönetim planının hazırlanmasına bağlı olarak yönetim planlarına olan ihtiyaç da artmıştır.

Tüm bu gelişmeler sonucunda Türkiye'de yönetim planı ve bölge yönetimi kavramları önem kazanmış ve 2004 yılında hazırlanan 5226 sayılı Kanun ile ilk yasal düzenleme yapılmaya başlanmıştır. 2005 yılında yayınlanan 26006 yayın sayısı ile Kanun kapsamında tanımlanan tüm kavramlar bir yönetmelikle genişletilmiş ve katılımcılar, yönetim planı hazırlama süreci ve bu süreçte olması gereken birimler ve hususlar açıklanmıştır.

SONUÇ

Çalışma kapsamında tarihi çevre ve tarihi doku kavramları ile bu bölgelerin maruz kaldıkları sorunlar, koruma kavramı, dünyada ve ülkemizde yapılan koruma ve sergileme çalışmalar ile Çok Katmanlı Tarihi Tokat Kent Merkezi'nin sahip olduğu değerler ve tarihi kent dokusunun özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Tarihi kent merkezi; belirli nitelikleri taşıyan, kendine özgü özellikleri olan, estetik, sanatsal ve çevresel değerlere sahip yapıların bir arada yoğun olarak görüldüğü, tüm yapay ve doğal özellikleri ile bir bütün olarak korunması gereken kentsel sit alanları şeklinde tanımlanan bölgelerdir. Geçmişte yaşamış uygarlıkların sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını sergileyen bu özellikli bölgeler aynı şekilde ya da değiştirilerek günümüze kadar ulaşmışlardır.

Çalışma alanını oluşturan Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi; tarihsel süreç içerisinde birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış, Antik Çağ'dan günümüze kadar yerleşme alanı olarak kullanılmıştır. Özellikle Roma Dönemi ve sonrasında Tokat Kalesi ve çevresi yerleşmenin merkezini oluşturmuş, önemli ekonomik faaliyetler yerleşme merkezinin etrafında gelişmiştir. 1950 tarihi sonrasında kırdan kente göç hareketlerinin artması sonucunda tarihi kent merkezini meydana getiren alan ve çevresinde oluşan gecekondu yerleşmeleri ile birlikte tarihi doku bozulmaya başlamıştır. Tarihi kent merkezinde yaşanan bu hızlı büyüme, aşağıda özetlenen olguları ortaya çıkarmıştır:

- Yanlış planlama çalışmaları sonucunda tarihsel dokuya zarar veren, koruma hedefi bulunmayan ve yer yer yıkmayı amaçlayarak geleneksel dokuya uyumsuz planların yapılması,

- Yapılan çalışmaların yetersiz kalması, tarihi kent merkezlerinin ve geleneksel dokunun korunamaması, köhneleşmesi ve terk edilme gibi problemlerin ortaya çıkması,

- Bölge halkının yaşadıkları yerleri terk etmesi, tarihi kent merkezlerinin sosyal çöküntü bölgeleri haline gelmesi,

- Spekülasyon amaçlı yıkımların gerçekleştirilmesi çevre ile uyumsuz ve geleneksel dokuya uymayan yapılaşmaların oluşması,

- Giderek artan otopark sorunu ve ulaşım problemi.

Yaşanılan bu sorunlar ile birlikte dünya ve ülkemizde koruma üzerine birçok çalışma yapılmıştır. İlk olarak tek yapı korunması kavramı üzerine durulmuş ancak sonrasında tarihi çevreyi bir bütün olarak düşünüp bu çerçevede korumanın daha doğru bir yaklaşım olduğu bilinci ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında büyük ölçüde tahrip olan ve yok edilen kentlerin savaş sonrasında koruma anlayışına yeni bir bakış açısı kazandırılması etkili olmuştur. 1964 yılında Venedik’te düzenlenen İkinci Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenler Kongresi’nde “tarihi anıt” kavramı sadece bir eseri değil, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal yerleşmeleri de kapsayacak biçimde tanımlanmıştır. Ayrıca bu yeni anlayış sonrasında tarihi ve kültürel mirasın sadece sınırları içinde bulunduğu ülkeye değil, tüm insanlığın ortak malı olduğu düşüncesi benimsenmiştir. Ancak Avrupa’da yaşanan bu gelişmeler ülkemizde hemen uygulanmaya konulamamış, ilk olarak 1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı yasa ile sit kavramı kamuoyu gündemine getirilmiştir. Yasa çerçevesinde birçok tarihi çevrede koruma uygulamaları yapılmıştır.

Bu kapsamda çalışma bölgesi olarak seçilen Tarihi Tokat Kent Merkezi’nin M.Ö. 5500 yıllarında kurulmuş çok eski yerleşim alanı olması sebebiyle farklı uygarlıklara ait izler, kalıntılar ve eserlerin bir arda görülebildiği tarihi kent dokusu sayesinde çok katmanlı kent olgusunu oluşturmaktadır. Tarihi kentler ve çevreleri modern toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere zaman içerisinde kalıcı olarak değişime uğramaktadır ve her nesil bu değişimden etkilenmektedir. Kentin tarihinde gözlemlenen değişimler, maruz kaldığı sosyal ve ekonomik konular ile ilişkilendirilebilir ve bu bilgiler ışığında kentler hakkında analiz yapılabilir. Kentler sahip oldukları bu bilgi ve özellikleri sebebiyle açık hava müzeleri gibidirler. Tarihi kent merkezleri modern kent yaşamı ile bütünleştirilerek kentin sürdürülebilir kimliği bakımından belirleyicidir. Günümüz yaşantısında tarihi kent merkezlerinin geçmişteki önemlerini yitirmesi, sınırlı sayıda ticari aktivitelerinin bulunması ve modern yaşam ile tam anlamıyla bütünleşmemesi gibi nedenlerle yeterli özen gösterilmeden kullanılmaktadır. Yaşanılan durum yeni kuşakların kent tarihi ve belleğinden

ayrılmasına, özgün kent dokularının kaybedilmesine ve kent kimliğinin olumsuz şekilde etkilenmesine sebep olmaktadır. Tarihi kent dokusunu modern kent ile bütünleştirmek, tarihi çevrelerin canlılığının yaşatılmasında önemli bir bakış açısıdır.

Ülkemizde tarihi kent merkezlerindeki kontrolsüz ve kimliksiz değişimlerinin önüne geçilebilmek üzere, kentsel sit alanları ilan edilmiş ve bu alanda koruma amaçlı imar planları üretilmiştir. Bu planlamaların temel olarak amacı tarihi kent merkezlerindeki spekülasyon kentsel alan yenilemelerin önüne geçebilmektir. Planlama faaliyetlerine paralel olarak sokak sağlıklaştırma ve cephe iyileştirme çalışmaları ile kentlerin kaybettikleri kentsel görünümü yeniden kazanmalarına ve yeniden kent kimliği oluşturulmasına çalışılmaktadır.

Tarihi bir kent dokusu içerisinde yeni tasarımların yapılabilmesi için aşağıda belirlenen tasarım parametrelerinin oluşturulması ve bu parametreler doğrultusunda analizlerin yapılması gerekmektedir:

- Çevresel konum (yaya taşıt aksları, kent içindeki konumlar, yönelme, peyzaj)
- Kütlesel Hacim (Tüm çizimleri, çatı örtüleri ve kütle hareketleri)
- Cephe görünümü (Cepheyi meydana getiren renk, doku, malzeme gibi...)

Yenileme projeleri; tarihi kentsel alanların değişim eğilimlerini doğru ve akılcı bir biçimde analiz etmeli ve bu doğrultuda bilimsel tabanlı bu süreci yönetecek şekilde organize edebilmelidirler. Kenti meydana getiren tarihi değerlerle kurulacak bağ, kenti korumanın anahtarı olacaktır. Bu sebeple eski uygarlıkların izlerinin gerek sahiplenilmesi, gerekse de planlama sistemine dâhil edilmesi ve bu şekilde korunmasının sağlanması çok önemlidir. Kendi içerisinde farklı sorunları barındıran bu uygulamaların temel amacı, gelecek kuşaklara kentin sahip olduğu değerlerin nitelikli olarak aktarılmasının yollarının aranmasıdır.

Tarihi dokusu bozulma tehlikesi ile karşı karşıya gelen ve sağlıksız yapıların olduğu Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezi “Sulusokak çevresi” 2018 yılı başında Tokat Valiliği, Tokat Belediyesi ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı ortak çalışması ile “Kültür Yolu ve Sulusokak Cadde Sağlıklaştırma Projesi” ilan edilmiş, proje kapsamında kentsel koruma ve canlandırma çalışmalarına başlanmıştır.

Yürütülen bu çalışma ile tarihi kent merkezinin yeniden canlandırılması ve bu kapsamda turizme kazandırılması hedeflenmektedir.

Koruma kapsamında belirlenen hedefe ulaşabilmek için tarihi çevrenin yaşam standartlarının yükseltilmesi, kentsel ve tarihi dokuya zarar veren trafiğin merkezden uzaklaştırılarak kültürel işlevlerin yer aldığı, sürdürülebilir kaynak sorunlarının çözülmesi gerekmektedir.

Koruma kavramı ve bu kapsamda korunması gerekli tarihi çevrede yürütülen planlama çalışmaları, süreç içerisinde sürekli üzerine konularak geliştirilmiş, insanın geçmiş ile kurduğu bağ algısı arttığı sürece de gelişmeye devam edecektir. Bu hareket; mekânı oluşturma sürecinde tarihi çevrede çok katmanlılık olgusu ile bugünün, “geleceğin geçmişi” olacağı yaklaşımına dikkat çekmektedir. Günümüzde yapılan çalışmalar sonucunda edinilmiş bilgiler ışığında, tarihi çevrenin korunmasına yönelik yürütülen çalışmalarda “tarihi kentsel peyzaj” kavramına rastlanılmaktadır. Hazırlanmış olan çalışmalar incelendiğinde tarihi kentsel peyzaj kavramı, kentsel arkeoloji kavramı ile oldukça güçlü bağlara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kentsel arkeoloji ve tarihi kent kavramları, tarihi kentsel peyzaj kavramı karşısında daha fazla fiziki mekân odaklı bir yapıya sahip olmakla birlikte, tarihi kentsel peyzaj kavramının içeriğini oluşturan, ekonomik, sosyal ve endüstriyel peyzaj gibi tüm farklı alanların verileri ile desteklenmesi gereken bir alandır. Çok katmanlı kentlerin planlama çalışmalarında, “tarihsel kentsel peyzaj” kavramı kentsel kimlik, kentsel bellek ve aidiyet kavramlarının gelişmesini öngörmektedir. Kentsel açık alanların insanların hayatındaki önemi tartışılmaz bir değere sahiptir. Bu alanların kent içerisindeki konumları ve kullanımları planlama süreci dâhilinde alınan kararlar ile birlikte paralel olarak gelişim ve değişim göstermektedir. Çok katmanlı tarihi Tokat kent merkezi ya da tarihte pek çok dönemin tanıklığında gelişmiş yerleşimlerde, farklı bilgilerin analiz ve planlama aşamasında devreye sokulması gerekmektedir.

Tokat tarihi kent merkezinin çok katmanlılık bakımından oldukça zengin bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Ancak mevcut planlama çalışmaları bu bilgi birikimlerinden yeterince faydalanamadıkları anlaşılmıştır. Planlama çalışmalarının daha çok tescilli kültür varlıklarına yönelik envanterin kullandığı, buna karşın arkeolojik sondaj verilerinin plan çalışmalarına dahil edilmediği görülmektedir. Bu

durumda, yer altı kültür arkeolojisi tam olarak algılanamamakta ve bunun sonucunda da hatalı olarak verilen plan kararları ile mevcuttaki arkeolojik zenginlik gün geçtikçe ya zarar görmekte ya da yok olmaktadır. Arkeolojik kültür mirası bünyesinde insanlık tarihi için son derece önemli bilgi barındırmaktadır, bu nedenle tespit edilmesi ve korunması gerekmektedir.

Korumayı gerçekleştirebilmek için yapılan tüm kentsel yenileme çalışmaları, ancak stratejiler bütünü dâhilinde gerçekleştirilebilecek uzun bir süreçtir. Oluşturulan bu stratejilerden sonra uygulamada yerel yönetimlere çok önemli görevler düşmektedir. Çalışmaları yürütebilmek üzere yerel yönetimler, üzerlerine düşen görevlerini, alanın sosyo-kültürel, ekonomik ve fiziki-mekânsal niteliklerini göz önünde bulundurarak, farklı kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde gerçekleştirmelidirler. Çalışmanın bu aşamasında kaynaklar üzerindeki baskıları azaltacak, bütün alanın daha iyi algılanmasını sağlayarak çevresel kaliteyi yükseltecek planlama önlemleri kapsamında alan yönetimi gündeme gelmelidir. Alanda yürütülen çalışmalar sonucunda Çok Katmanlı Tokat Tarihi Kent Merkezinde bulunan anıtsal ve sivil mimari yapıların sorunları ve bu sorunları giderebilecek öneriler analiz edilerek özetlenmiştir.

Bu tez kapsamında, Tokat Tarihi Kent Merkezinin katmanlaşma süreci, dünyada “Çok Katmanlı Tarihi Kent Merkezleri’nin korunması için geliştirilen yönetim planı modelinin tarihi Tokat şehir merkezinde uygulanması üzerine koruma politikalarının belirlenmesi, yönetim planının uygulama, izleme ve gözden geçirme süreci hipotezler çerçevesinde geliştirilen literatür araştırması değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonuçları, “Çok Katmanlı Tarihi Kent Merkezlerinin Korunması için Yönetim Planı Modeli Önerisi” kapsamında incelenmiş ve Tokat Tarihi Kent Merkezi’nde gerçekleştirilmesi gerekli koruma uygulamalarına dair önerilerde bulunulmuştur.

Tokat Tarihi Kent Merkezi alan yönetim planı altıncı bölümde yer alan yönetim planı tanımları ve hazırlanma süreçleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Planlamada yöntem aşaması hazırlanırken, planlamanın tüm basamaklarının ayrı ayrı tartışılabileceği şekilde düzenlenmiştir. Bu sebepten dolayı analiz aşamasından başlayarak, plan karar aşamasına gelene kadar yöntem belirlemede bütünsellik ve

multi disiplinler anlayış öne çıkarılmalıdır. Mimari ve Kültürel miras çalışmaları sonucunda elde edilen verilerin şeffaf olması ve bu zengin kültürel birikimden insanların yararlanmasının yâda bilgi edinmesinin çeşitli yolları aranmalıdır. Çalışmalar yürütülürken kurumlar arasındaki diyalog sürecinin çok hızlı bir şekilde aşılması sağlanmalı, kurumlardan bilgi havuzları oluşturmaları, oluşturulan havuzların ortaklaşması ve farklı konularda deneyime sahip kurumların da fikir alış-verişi sağlayacakları toplantıların belirli aralıklar ile düzenli şekilde gerçekleştirmesi gerekmektedir. Çok katmanlı kent sistemi içerisinde mekânsal süreklilik ve sürdürülebilir planlama yaklaşımı konu ve içerik bakımından pek çok disiplinin bilgisine ihtiyaç duymaktadır. Hazırlanan tezin geliştirilme sürecinde dahi farklı zamanlarda yapılmış olan her görüşme tezin gelişimine katkı sağlamış ve geliştirmiştir. Bunun planlama sistemine dahil edilmesi bir gereklilik olmasının yanı sıra mutlak suretle farklı disiplinlerden çok katmanlılıkta uzman veya çalışma yapmış kişilerin görüşlerine başvurulmalıdır.

“Koruma Sürecinde Çok Katmanlı Tokat Tarihi Yerleşiminin Mimari Mirasının Değerlendirilmesinde Bir Yöntem Önerisi” çalışması, çok katmanlı kent dokusu ve kültür mirasının önemini yansıtmaları ile birlikte bu kültürel mirasın alan yönetimi ve yönetim planlama sistematigi içerisinde nasıl değerlendirileceği sorusuna cevap aramaktadır. Kentlerin her geçen gün değişen çehreleri karşısında geçmişteki referanslarını koruyan planlama çalışmalarının oluşturulması, kentin kendini gelişen yeni durumlar karşısında yenileyebilmesi ve kentin yaşamını devam ettirmesi için gereklidir. “Sürdürülebilirlik” terimi günümüzde pek çok kavram açısından yeni arayışları ortaya çıkarmıştır. Sürdürülebilir Planlama da bu arayışlar içerisinde bir tanesini ifade etmektedir. Yapılan çalışmalarda planlama yaklaşımı olarak belirlenen yeraltı kültür mirasının kentsel yaşama entegre edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Fakat bu durum toplumsal değişim kaynaklı, değişen ihtiyaçların mekan üzerinden karşılanması gerekliliği ile karşı karşıya gelen bir şey olarak görülmektedir. İşlevsel fonksiyonlarını yitiren kültür miraslarının değişen ihtiyaçlar sonucunda fonksiyon kazandırılması yada kullanılan mekanın parçası haline getirme zorunluluğu bu alanların sürdürülebilirliği için gereklidir. Fonksiyon değişikliği konusunda farklı planlama araçlarının devreye sokulması olmazsa olmazdır.

Tarihi ve kültürel miras alanlarında tanımlanan, “Koruma Amaçlı Nazım İmar Planları” bina koruma odaklı hazırlanmaktadır. Hazırlanan planların çözüm süreçleri doğal, yapılaşmış ve sosyo - kültürel yapıya yönelik detaylı çalışma ve analizler gerektirdiğinden zahmetlidir. Bu özellikleri sebebiyle, bu planlar hazırlanıp bitecek ve devamında uygulanacak, yapı kütle nizamları şeklinde incelenmektedir. Oysa ki bu planlar mekanın hareketli yapısını yansıtamamakta ve oldukça katı yaklaşımlar içermektedir. Süreç içerisinde Alan Yönetim Planı ile kırılmaya çalışılmış ancak planlama konusuna farklı bakış açıları gelişmediğinden kısır bir döngüye sürüklendiği gözlemlenmiştir. Tarihsel süreçte arka planı güçlü ve çok katmanlı yapısını korumaya devam etmekte olan kentsel alanlarda, koruma sürekliliğinin sağlanması zorunludur, bu çerçevede alanlar için dialog sürecini sürekli hale getirilerek vatandaşları mekan oluşturmaya teşvik etmek ve daha küçük yönetim birimleri oluşturmak gerekmektedir. Kent konseyleri, sivil toplum kuruluşları ve mahalle dernekleri bu amaç dahilinde desteklenebilecek oluşumlar olarak belirlenip ilk etapta ön plana çıkarılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açikel, A.,** (2017). Osmanlı Döneminde Tokat Cami vakıflarına Bir Örnek: Gülbahar Hatun Camii Vakfı, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi,(Kış 2017) 12/2:01-16 / (Winter 2017) 12/2: 01-16, Tokat.
- Agaunum, St-Maurice** (2022). St-Maurice, a bit of history, Work available online at the National Library of France: Treasury of the Abbey of Saint-Maurice d'Agaune / described and drawn by Edouard Aubert.
- Ahunbay, Z.,** (2014). Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon, Yem Yayınları, İstanbul.
- Aiwok,** (2011). Globe Theater in Southwark, reconstruction from 1997 of the famous theater which William Shakespeare once worked in from 1599.
- Akbaş, A.,** (2001). Anadolu'daki Roma Dönemi Sütunlu Caddeleri, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Metin Ahunbay, İstanbul.
- Akçay, D., G.,** (2013). Tokat Kenti Geleneksel Konut Dokusunun Koruma Bağlamında İrdelenmesi: Halit Sokak, Bey Sokak, Beyhamam Sokak, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Restorasyon A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Demet Binan, İstanbul.
- Akın, E., S.,** (2009). Tokat Kenti'nin Fiziksel Gelişimi, Anıtsal Ve Sivil Mimari Örneklerinin Analizi Ve Değerlendirmesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hamiyet Özen, Trabzon.
- Akın, E., S., & Özen, H.,** (2010). Tokat Geleneksel Evlerinin Beyhamam ve Bey Sokak Örneğinde İncelenmesi, The Black Sea Journal of Social Sciences Year:2 Number: 2 Spring: 2010.
- Akın, E., S., & Özen, H.,** (2013). Tarihi Yapılarda Yeniden Kullanım Sorunları Tokat Meydan Ve Sulu Sokak, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. I, (2013): 23-48 23.
- Aktaş, E.,** (2018). Roma İmparatorluk dönemi'nde orta ve doğu karadeniz bölgesi yerleşimleri, adnan menderes Üniversitesi, sosyal Bilimleri Enstitüsü, arkeoloji A.B.D., Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Aynur civelek, aydın.
- Akyurt, S.,** (2019). Anadolu'da Roma Dönemi Kent Planlama Uygulamaları Ve Teknikleri - Nikaia Örneği -, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen, İstanbul.

- Albayrak, N.,** (2009). Avrupa Kültür Başkentliği Ve Sürdürülebilir Kültür Odaklı Yenileme Deneyimleri Kapsamında 2010 İstanbul Avrupa Kültür Başkentliği Değerlendirmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı, Müzecilik Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Tomur Atagök, İstanbul.
- Alpan, A.,** (2005). Kentsel Arkeolojik Kaynakların Tarihi Kent Merkezleri Tarragona, Verona Ve Tarsus'ta Günlük Hayatla Bütünleşmesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Danışman: Prof. Dr. Numan Tuna ve Prof. Dr. Sevgi Aktüre, Ankara.
- Arlı, Y.,** (2014). Güneybatı Anadolu'da Roma Dönemi Şehirciliği, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nurettin Koçhan, Erzurum.
- Arnaldos, M.,** (2020). Basilica of Rome, Historian of Mercaba.
- Arthis, (2016).** Voyage Culturel En Valais, Voyage Culturel En Valais, Musée Des Beaux-Arts De Sion Et Abbaye De Saint-Maurice.
- Atılğan, S., O.,** (2010). Düünden Bugüne Tokat Mevlevihane'si, Dini Araştırmalar, Ocak - Haziran 2010, Cilt : 13 Sayı :36 ss. 47-68
- Avcioğlu, S.,** (2016). Tarihi Çevrelerde Kentsel Koruma Ve Kentsel Yenileme Eğilimleri: Yasal Ve Yönetmelik Çerçeve ,Kent Araştırmaları Dergisi, Sayı 20, Cilt 7, Issn: 1307-9905, Eylül 2016, 698-719
- Ayrancı, İ.,** (2007). Koruma Alanlarının Yönetimi Ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy, İstanbul.
- Aytaç, N.,** (2017). Anadolu'da İlhanlı Mimari Eserleri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nuri Seçgin, İstanbul.
- Barca, N.,** (2013). Roman Aquileia, The Impenetrable City-Fortress, A Sentry Of The Alps, eBook Details, Oxbow Books, ISBN: 9781789257755.
- Başaran, E., Y.,** (2014). Tokat İli Mustafa Yılmaz Evi Restorasyon Önerisi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nurçin Çelik, Ankara.
- Baykar, T.,** (1986). Tokat Ulu-Camii Üzerine Bazı Düşünceler, Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu, Gelişim Matbaası, 229 86 91 —229 06 75, Ankara.

- Bilgen, Ç.,** (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Ait Bir Kitap Taslağı: Tokat Kent Tarihi Çalışmaları Tokat Müzesi Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aygöl Ağır, İstanbul.
- Bolat, M., E.,** (2016). Antakya Tarihi Yerleşimi Çok Katmanlı Yapısının Algılanmasına Yönelik Tespit Ve Öneriler, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Restorasyon Programı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman; ,Doç. Dr. Hümeysra Birol Akkurt, İzmir.
- Boom, K., H., J.,** (2018). Imprint of action : the sociocultural impact of public activities in archaeology, Leiden University, Doctoral Thesis, Supervisor: Kolen, J.C.A.; Willems, W.H.J., Publisher: Leiden: Sidestone Press, ISBN:9789088906992 ; 9789088907012.
- Can, C.,** (1993). Kentsel Koruma Alanları Ve Koruma Sorunları , Ankara Üniversitesi, Dil Ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt 36, Sayı 1-2, E-Issn 2459 – 0150
- Carrilho Da Graça, J., L., & Gomes Da Silva, J.,** (2010). Musealization Of The Archeological Site, Praça Nova Of São Jorge Castle, European Union Prize For Contemporary Architecture, Mies Van Der Rohe Award.
- Ceylan, A.,** (2020). El Molinete Arkeolojik Parkı, Ödev Serisi.
- Coşkun, R.,** (2021). Kentsel Kültürel Mirasın Korunması Ve Turizmle İlişkisi: Eskişehir Odunpazarı Örneği, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe Okuyucu, Bilecik.
- Çakar, K.,** (2017). “Tokat Kalesinin Hüzün Turizmi Potansiyeli”, 18. Ulusal Turizm Kongresi, 18-22 Ekim 2017, Mardin.
- Çakır, N.,** (2006). Günümüzde kent dinamiklerinin kentsel dönüşüme etkileri, istanbul teknik üniversitesi, disiplinler arası a.b.d., kentsel tasarım programı, yüksek lisans tezi, danışman: prof. Dr. Hülya turgut yıldız
- Çekül Vakfı,** (2010). Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci, Çekül Vakfı Yayını, ISBN: 978-605-88626-2-3, İstanbul.
- Çetin, S.,** (2012). Anadolu Selçuklu Dönemi (Geometrik Yıldız Hayat Ağacı, Nar Ve Rumi) Motiflerinin Heykel Sanatı Bağlamında Yorumlanması, Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Heykel A.S.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Başak Burcu Tekin, Kayseri.

- Çobaner, B.,** (2022). Arkeolojik Alanların Korunması Ve Sunumunda Mimari Yaklaşımlar: Çağdaş Yapının Geçmişle Diyalogu, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Selen Durak, Bursa.
- Çobanoğlu, A., V.,** (2004). Meydan Camii, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, 29. Cilt, 500-501, İstanbul.
- Colomer, L.,** (2018). El Born, Barcelona, The European Archaeologist – Issue 56, Spring 2018, Spain.
- Conde, M.,** (2014). Roma Archeologia E Restauro Architettura: "Rome's Bad Boy - Rethinking Nero," National Geographic, Usa (September 2014).
- Demir, İ.,** (2019). Çok Katmanlı Kentlerde Kırsal Mimarinin Korunması: Kütahya-Çavdarhisar-Cereller Mahallesi Örnekleme, Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Hicran Hanım Halaç, Eskişehir.
- Demir, S.,** (2019). Erken Osmanlı Dönemi Cami Ve Mescitlerinin Cephelerinde Tuğla Kullanımı, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Lokman Tay, Antalya.
- Demirden, H., E.,** (2019). Çok Katmanlı Kentlerin Korunmasında Tasarım Destekli Yöntem Arayışları Ve Önlemsel Yaklaşımlar: Eski Foça Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şehir Ve Bölge Planlama A.B.D., Kentsel Koruma Planlaması Programı, Danışman: Doç. Dr. Ayşegül Altınörs Çırak, İzmir.
- Deriu, F.,** (2020). The Theater In Elisabettian England, Theatrical And Performative Cultures 19/20, Lecture Presentation.
- Emre, B.,** (2017). Çok Katmanlı Kentte Mekânsal Süreklilik Ve Sürdürülebilir Planlama Yaklaşımları: Tarihi Yarımada – Tahtakale Örneği, İstanbul, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şehir Ve Bölge Planlama A.B.D., Kentsel Koruma Ve Yenileme Programı, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Adem Erdem Erbaş, İstanbul.
- Erciyas, B.,** (2010). Komana Pontika Antik Kenti, Aktüel Arkeoloji Dergisi, s.122-128.
- Erciyas, D., B.** 2013 "Komana'da bir Ortaçağ İşliğı: Bizans'dan Danişmendliler'e Tokat'ın Değişen Çehresi." Güneş Karadeniz'den Doğar. Sümer Atasoy'a Armağan Yazılar, 141-159. Hel Yayıncılık, Ankara.
- Erciyas, D., B., ve Tatbul, M., N.,** (2015). Komana'da Ortaçağ Yerleşimi / The Medieval Settlement at Komana. Ege Yayınları, İstanbul.

- Erdoğan, B., G.,** (2019).KüreselleşEn Modern Dünyada Metropoller Ve Kentsel Koruma Sorunları, X1. Uluslararası Sinan Sempozyumu, Trakya Üniversitesi, 11 – 12 Nisan, Edirne.
- Ergen, B.,** (2006).Kentsel Koruma Ve Kentsel Tasarım İlişkisi üzerine Bir Araştırma: Tokat Örneği, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri enstitüsü, Şehir Ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı : Prof. Dr. Zekai Görgülü (Y.T.Ü), İstanbul.
- Erkara, A.,** (2019). Kentsel Korumada Sürdürülebilir Turizm İlkelerinin Belirlenmesi: Tokat Kentsel Sit Alanı Örneği, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr.Nilüfer Gürer, Ankara.
- Erkatal, P., Ö.,** (2016). Kentsel Koruma Ve Rekonstrüksiyon: Münster Prinzipalmarkt Örneği, Kent Araştırmaları Dergisi, Sayı 19, Cilt 7, Issn: 1307-9905, Mayıs 2016, 498-520
- Ersoy, M.,** (2007). Anadolu Türk Mimarlığı'nda Danışmendli Dönemi, Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. H. Sencer Erkman, Kayseri.
- Eyice, S.,** (1989). Alipaşa Camii, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, 2. Cilt, 430- 431, İstanbul.
- Ferrer, T., N.,** (2016). Public Space And Heritage Or The Longevity Of European Cities, Public Space.
- Ful, Ş., D.,** (2012). Antik Dönemde Tokat'ta Tapınım Gören KültlerTokat Sempozyumu, 01 – 03 Kasım Bildiriler III.Cilt, 89-109, Tokat.
- Girones, T.,** (2021). Adaptation of The Roman Ruins of Can Taco, Urban Design Lab.
- Goodman, P., J.,** (2012). R. Meneghini, The Imperial Forums And The Traiano Markets. History And Description Of The Monuments In The Light Of Recent Studies And Excavations. Rome: State Library, 2009. Pp. 277, İllus. ISBN: 97888824014243.
- Göricke, j.,** (2013). The „Spa Culture“ station on the Route Charlemagne, The Route Charlemagne, Editor: Dr. Jutta Göricke, Text: Dr. Jutta Göricke, Dr. Werner Tschacher, Photo: Andreas Hermann, Peter Hinschläger, Ann Münchow, Andreas Schaub, Design Maurer United Architects, 2010 / Wesentlich.com, 2013
- Guermendi, M., P.,** (2016). Birth and crib death of preventive archaeology in Italy. Recent Developments in Preventive Archaeology in Europe Proceedings of the 22 and EAA Meeting in Vilnius, 301-312.

- Guet, J., F.,** (2005). French Urban Planning Tools and Methods Renewal, ISOCARP Congress.
- Gülebenzer, S.,** (2016). Geleneksel Tokat Evleri “Kültür Konutunun İç Mekân Açısından İncelenmesi”, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat Ve Tasarım A.S.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Harun Diler, Antalya.
- Güleç, G.,** (2019). Kültürel Turizm Bağlamında Bergama’nın Değerlerinin İrdelenmesi Ve Koruma Yaklaşımı, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Restorasyon Programı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi, İzmir.
- Günden, B.,** (2021). Yükseköğrenim Gören Bireylerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumları İle Kültürel Miras Kavramına İlişkin Metaforik Algıları Üzerine Bir Çalışma, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danışman Doç. Dr. Ebru Güneren, Nevşehir.
- Gündoğdu, H., M., & Özkök, M., K.,** (2017). Antik Kentlerde Fonksiyonel Yapılanma Özellikleri İle Mekânın Biçimlenme Özellikleri Arasındaki İlişki: Pompeii Kenti Örneği, Art – Sanat 8/2017.
- Güneş, S.,** (2021). Tarihi Yapıların Sürdürülebilirliği Açısından Yeniden İşlevlendirme Projeleri Üzerine, İstanbul Kadıköy Bölgesi Örnekleri, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimarlık A.B.D., İç Mimarlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Selma Kayhan Tunalı, Kocaeli.
- Gzahal, Z.,** (2022). Colchester Castle – The Exemplary Norman Heritage of Essex, Revistinghistory.com
- Hatami, M.,** (2013). Tarihi Kent Merkezlerinin Koruma Sorunları, Urmiye Tarihi Kent Merkezi Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Ve Bölge Planlama A.B.D., Şehir Planlama Programı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy, İstanbul.
- Hardal, S.,** (2022). Tarihi Kent Merkezinden Dönüşüme Bakmak: Tokat Kent Merkezinde Kentsel Dönüşüm Uygulamaları, Kent Akademisi Dergisi, Cilt: 15, Sayı:3, 1310-1326. <https://doi.org/10.35674/kent.1011548>
- Heldt, G.,** (2017). Descubra Os Segredos Do Castelo De São Jorge Em Lisboa. <https://www.archdaily.com/546042/domunder-jddvarchitects> Erişim Tarihi: 25.04.2022, 09:15

- <https://www.archilovers.com/projects/121434/valorizzazione-dell-area-archeologica-di-caucana-gallery?938846> Erişim Tarihi: 27.04.2022, 11:20
- <https://www.archilovers.com/projects/95926/restauro-torre-di-porta-gabella-gallery?723161> Erişim Tarihi: 24.04.2022, 18.46
- <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Icomostuzukleri&dil=tr> Erişim Tarihi: 27.05.2021, 12:20
- <https://www.greatbritishlife.co.uk/homes-and-gardens/places-to-live/cultural-colchester-6964648> Erişim Tarihi: 27.04.2021, 17:20
- <https://www.komana.org> Erişim Tarihi: 09.05.2021, 17:14
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9637&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi : 22.05.2022 , 10:32
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2863.pdf> Erişim Tarihi: 15.05.2022, 21:34
- <https://tr.pinterest.com/pin/354658539407048483/>
- <https://twitter.com/hergezgin/status/1351254858658172928>
- <https://www.unesco.org.tr/Pages/158/177/S%C3%B6zle%C5%9Fmeler> Erişim Tarihi: 15.05.2022, 16.38
- İlcalı, R., H.,** (1999). Anadolu Türk Sanatında Danişmendli Eserlerin Yeri Ve Önemi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danişmanı: Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Yurttaş, Erzurum.
- İlkan, S., D.,** (2020) Tarihi Eserlere Erişilebilirlik: Konya Tarihi Kent Merkezi Örneği. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, “Erişilebilirlik” Özel Sayısı Cilt 1,165-191. DOI: 10.21560/spcd.vi.818720.
- Kalkan, S.,** (2021). Kırsal Mimarinin Korunması Bağlamında Tokat Bağ Evlerinin Belgelenmesi: Gümele Ve Alaçık Örnekleri, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danişman : Doç. Dr. Özlem Sağıroğlu, İkinci Danişman : Öğr. Gör. Dr. Emine Ercan Ankara.
- Kalpaklı, A., S.,** (2019). Integration Of Immoveable Cultural Heritage To Contemporary Urban Areas: The Case Of Ankara Castle A Thesis Submitted To, Middle East Technical University, The Graduate School Of Natural And Applied Sciences, City Planning In City And Region Planning, Master, Supervisor : Assist. Prof. Dr. Ahmet Burak Büyükcivelek, Ankara.
- Kaplan, E.,** (2007). Tokat Yazmacılar Hanı’nın Restorasyon Önerisi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Danişman: Prof. Dr. Işık Aksulu, Ankara.

- Kapoutsis, K.,** (2008). The City Of Plovdiv (Philippopolis) - Mainly The Old Part Of The City - Seen From The Hill Where Is The Ancient Thracian Settlement Of "Nebet Tepe", <https://commons.wikimedia.org>.
- Karabağ, N., E.,** (2008). Kent Arkeolojisi Metoduyla Çok Katmanlı Kentlerdeki Tarihsel Sürekliliğin Çözümленerek Korunması (İzmir Örneği), Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Restorasyon A.B.D., Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi İzmir.
- Karayaka, N.,** (1988). Eski Çağ Tarihinde Tokat, Yüksek Öğretim Kurumu Dokümantasyon Merkezi, Ankara.
- Kateusz, A.,** (2013). Women in the Aquileia Basilica Mosaics, course material.
- Kavukcuoğlu, S.,** (2016). Tokat Yüksek Kahve Koruma Projesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Programı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. K. Kutgün Eyüpgiller, İstanbul.
- Kaya, N., N.,** (2021). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Kandilli Semtinin Tarihi Dokusunun Sürdürülebilir Koruma Bağlamında İrdelenmesi, Mimarlık A.B.D., Koruma Ve Restorasyon Programı, Yüksek Lisans Tezi, Danışmanı: Doç. Dr. Burcu Selcen Coşkun, İstanbul.
- Kılınç, G.,** (2010). Roma Dönemi Floransa Kenti Ve Günümüze Gelen İzleri, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cengiz Can, İstanbul.
- Korumaz, M., & Eraslan, M., H.,** (2019). Tokat Tarihi Kent Merkezi Taşhan Ve Civarı Yeniden Canlandırma Çalışmalarına Yönelik Değerlendirmeler, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 12 Sayı: 65, Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3457>.
- Kocatürk, G., A., & Şengül, M.,** (2014). Ticaret Merkezinden Yoksulluk Mekânına Sulusokak, Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu (25-26 Eylül 2014), Cilt 2, Tokat.
- Kolkka, D.,** (2018). The Bourbon Tunnel, A Must Do İn Naples, Bagni Lucca And Beyond.
- Krebel, A., & Kostrenčić, A.,** (2013). Renovation Of Petar Zoranić Square Zadar (Croatia), Public Space.
- Kuban, D.,** (1994). Türkiye’de tarihi çevre korumanın kültürel boyutları, tarihi kentlerde planlama/düzenleme sorunları, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Matbaası, Ankara.

- Lloyd, C.,** (2022). The Great Spa Towns of Europe: a UNESCO World Heritage Site, Historical Association.
- Lucenti, L., M.,** (2020). Aquileia (Ud). The Patriarchal Basilica, Onlin Archaeological Map Of Friuli Venezia Giulia.
- Marangoz, E., B.,** (2019). Konya Ve Merkez İlçelerindeki (Karatay, Meram, Selçuklu) Anadolu Selçuklu Dönemi Sütun Ve Sütunçe Başlıkları, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sevgi Parlak, İstanbul.
- Mayor Of London,** (2016). The London Plan The Spatial Development Strategy For London Consolidated With Alterations Since 2011.
- Mazar, E.,** (2002). The Complete Guide to the Temple Mount Excavations. Jerusalem: Shoham Academic Research and Publication. pp. 55–57. ISBN 978-965-90299-1-4.
- Mazı, F.,** (2009). Tarihi Çevrenin Korunmasında Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi, Mevzuat Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 138, Issn: 1306-0767.
- Menevşe, Ş.,** (2010). 13.-14.Yüzyıl Tokat Merkez Yapılarında Taş Süsleme, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Muhammet Görür, Ankara.
- Meriç, İ.,** (2015). History Of Architecture I - Lesson 9: Rome "Caput Mundi".
- Moreton, S., Wunderlich, M., Gulat, P.,** (2010). Bath Height Construction Strategy, Report Submitted By Urban Initiatives, Status Final Report.
- Mumcuoğlu, S., S.,** (2019). Xi-Xv. Yüzyıl Tokat Merkez Ve İlçeleri'ndeki Cami Plan Ve Cephelelerini TıPolojik İRdelenmesi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ab.D., Yüksek Lisans Tezi, DanışMan: Prof. Dr. C. Nakış KaramağAralı, Ankara.
- Muşkara, Ü.,** (2017). Kırsal Ölçekte Geleneksel Konut Mimarisinin Korunması: Özgünlük, Sefad, 2017 (37): 437-448 E-Issn: 2458-908x
- Mülayim, S.,** (1996). Garipler Cami, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 13. Cilt, 381-382, İstanbul.
- Namaz, A.,** (2020). Ahlat Müzesi'nde Bulunan İlhanlı Dönemi Sikkeleri, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Oktay Başak, Van.
- Nisarlıoğlu, A.,** (2007). Kültür eksenli kentsel dönüşüm: 2010 Avrupa kültür başkenti olarak İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Disiplinlerarası A.B.D., Kentsel Tasarım Programı, Danışman: Yardımcı Doç. Dr. İpek Akpınar, İstanbul .

- Os, B., V., Groot, T., Schreurs, J., Stappers, M., Verschuur, M.,** (2016). Combining New Awareness And Public Support For Archaeology With In Situ Preservation Of An Archaeological Monument, Conservation And Mgmt Of Arch. Sites, Vol. 18 Nos. 1–3, February–August, 2016, 342–352.
- Osi, E., B.,** (2019). Balkanlarda, Osmanlı Dönemi Kentsel Gelişme Ve Prizren Kenti Örneği, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Dr.Öğr.Üyesi İsmet Osmanoglu, Edirne.
- Örten, H.,** (2008). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yerel Tarih Konularının Sosyal Bilgiler Üniteleri İle İlişkilendirilmesine Yönelik Bir Çalışma (Tokat Örneği), İlköğretim A.B.D., Sosyal Bilgiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Yrd. Doç. Dr. İsa Tak, Tokat.
- Özerk, N.,** (2019). Geçmişten Geleceğe Yaşam Dünyaları ve Mekanlar; Kastamonu Deneyimi, Yem Yayınları, 1. Baskı, ISBN: 978-605-80434-7-3, İstanbul.
- Paç, B.,** (2019). Geleneksel Konut Dokusunun Korunmasına Yönelik Yaklaşım Önerisi: Geleneksel Tokat EVLERİ Halit Sokak, Bey Sokak, Beyhamam Sokak, Mimarlık ve Yaşam Dergisi, ISSN:2564-6109, DOI:10.26835/my.620287, sy. 283-308.
- Papagan, F.,** (2018). Anadolu Selçuklu Dönemi Süslemelerinin Günümüz Resim Ve Seramik Sanatı Bağlamında Yorumlanması, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Bileşik Sanatlar A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nurettin Şahin, Ankara.
- Prouvost, D., & Gagneux, R.,** (2004). Sur les traces des enceintes de Paris - Promenades au long des murs disparus, Paperback: 288 pages, ISBN-10 : 2840963221, ISBN-13 : 978-2840963226.
- Richmond, I., A., & Holford, W., G.,** (2013). Roman Verona: The Archaeology of its Town-Plan, Published online by Cambridge University Press: 09 August 2013, pp. 69-76.
- Saçkesen, T.,** (2013). Edirne’de Osmanlı Dönemi Cami Mimarisi Ve Mimari Öğelerin Seramik Eserlerde Yorumlanması, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Seramik A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Yücel Başegit, Çanakkale.
- Sadeghnezhad, M.,** (2014). İran, Zencan/Sultaniye Şehrindeki İlhanlı Dönemi Mimarisi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nakış Karamağaralı, Ankara.
- Schedel, H.,** (2006). Chronicle of The World 1493, German historian, cartographer, physician and humanist (1440-1514), ISNI : 0000 0000 8342 5952, Taschen.

- Seçgin, N.,** (1993). Tokat'taki Türk Mimari Eserleri, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ve Sanat Tarihi A.B.D., Türk Ve İslam Sanatları Programı, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gönül Cantay, İstanbul.
- Seçgin, N.,** (1997). Tokat ve ilçeleri mimari eserleri, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ve Sanat Tarihi A.B.D., Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gönül Cantay, İstanbul.
- Sezgin, A.,** (2020). Tarihi Yapılara Müze İşevinin Verilmesi Kapsamında Tokat (Arastalı Bedesten) Müzesi Örneği, International University Museums Association Platform, UNIMUSEUM, 3 (2), 87-95.
- Singhal, S.,** (2014). Domunder | An Underground Discovery İn Utrecht, Netherlands By Jddvarchitecten / Tinker Imagineers.
- Stala, K.,** (2015). The Role And Significance Of Archaeological Heritage İn The Contemporary Urban Space, Technical Transactions Architecture, 6/A – 2015.
- Şahin, F.,** (2019). Tokat'taki Tekke Ve Zaviyeler, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Prof. Dr. Remzi Duran, Konya.
- Şahin, M.,** (2016). Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisi Mekan Tipolojisi Bağlamında Malatya Hekimhan (Taşhan) Kervansarayı Üzerine Bir İnceleme, Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. H. Sencer Erkman, Kayseri.
- Şahin, M., K.,** (2018). Anadolu Selçuklu Döneminde Malatya ve Tokat Çevresinde Bulunan Bazı Yazılar Üzerine Düşünceler, Selçuklu Medeniyeti Araştırma Dergisi, Sayı: 3, ISSN: 2651-2602 e - ISSN: 2548-0367, Konya.
- Şahin, M., & Şimşek, T.,** (2018). "17 19 Yüzyıllarda Tokatın Sosyo Ekonomik Yapısı," Türk İdare Dergisi, No. 486, Pp. 297-318, Jun. 2018.
- Şendoğdu, S., & Dağlıoğlu, Ü.,** (2021). "Konya Tarihi Kent Merkezi Ulaşım Düzenlemelerinin Kullanım Sonrası Değerlendirilmesi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 7(44): 899-913.
- Şerbetçi, Z.,** (2017). Kentsel Gelişme Ve Kültür Değerleri Arasındaki İlişki: Üsküp Örneği, Marmara Coğrafya Dergisi / Marmara, Yıl: 2017, Sayı: 36, Ss: 206-217, Issn: 1303-2429, E-Issn: 2147-7825.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı** (2010). Tokat: Zamana Kök Salan Kent, ISBN: 978-975-8329-89-2.

- Tan, B.,** (2020). Tarihi Çevrenin Korunmasında Mimari Tasarımın Rolü, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Mimari Tasarım Programı, Doktora Tezi, Danışman: Doç. Dr. F. Pınar Arabacıoğlu, İstanbul.
- Tangüler. D., A.,** (2019). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Tespiti, Korunması Ve Aktarılması Bağlamında Hamamlar: Adana Ve Antakya Hamamları, Mersin Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kültür Varlıklarını Koruma A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danışman Dr. Öğr. Üyesi Tuba Akar, Mersin.
- Taşcı, B., & Levi, E., A.,** (2016). Çok Katmanlı Yerleşimlerde Kalıntıların Sunumuna İlişkin Yaklaşımlar, Mimar.İst, 56. Sayı, 2016/2
- Taşcı, B.,** (2015). Çok Katmanlı Yerleşimlerin Koruma Sorunlarının Foça Örneği Üzerinden İrdelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık A.B.D., Restorasyon Programı, Danışman: Prof. Dr. Eti Akyüz Levi, İzmir.
- Tatbul, M., N., & ErciYas, B.,** (2019). Komana Kazısının 10.Yılı 2018 Yılı Çalışmaları, 41. Uluslararası Kazı, Araştırma Ve Arkeometri Sempozyumu, 41. Kazı Çalışmaları Sonuçları 1. Cilt, Diyarbakır.
- Tice, J.,** (2018). A Digital Extension Of A Roman Cartographic Classic: The 1748 Nolli Map And Its Legacy, Journal 18, A Journal Of Eighteenth-Century Art And Culture.
- Tokat, E.,** (2015). Başlangıcından II. Mehmet Dönemine Kadar Türk Milli Mimarlığının Evrimi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. M. Zeki Sönmez, İstanbul.
- Tosun, Y.,** (2008). Kültürel Mirasın Korunmasında Üst Ölçekli Projelerin Rolü 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Ve Fatih Suriçi'ne Etkileri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Ve Bölge Planlama A.B.D., Kentsel Koruma ve Yenileme Programı, Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Dilek Erden Erbey İstanbul.
- Treppo, P.,** (2016). Burials and human remains discovered restoring the Roman necropolis, www.ilgazzettino.it
- Tsimbler, L.,** (2021). Davidson Center – Jerusalem Archaeological Park – Visitors Guide.
- Tuna, A.,** (2016). Arkeolojik Peyzajların Sunumunda Kullanılan Yapısal Unsurların İrdelenmesi, İnönü University Journal Of Art And Design Issn: 1309-9876 E-Issn: 1309-9884 Cilt/Vol. 6 Sayı/No.13.

- Tunç, G.,** (2019). Çok Katmanlı Kentlerde Arkeolojik Alanların Yakın Çevresinde Yaşayanların Arkeolojik Varlıklar Üzerine Değerlendirmeleri: İzmir Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şehir Ve Bölge Planlama A.B.D., Danışman: Doç. Dr. Ayşegül Altınörs Çırak, İzmir.
- Turan, İ.,** (2016). Selçuklular Döneminde Tokat, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih A.B.D., Orta Çağ Bilim Dalı, TürkYüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erhan, Göksu, Tokat.
- Türk, E.,** (2019). Arkeolojik Mirasın Çağdaş Kente Uyumu: Antakya Müze Otel Örneği, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Ve Bölge Planlama, A.B.D., Yüksek Lisans Tezi , Danışman : Doç. Dr. Nevin Turgut Gültekin , Ankara.
- Türk, Y., A.,** (2006). Bütünleşik Kent Planlama Ve Tasarımına Yönelik Bir Yöntem, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Saliha Aydemir, Trabzon.
- Türkecul, H.,** (2019). Yarım Kubbeli Tarihi Medreselerin Dinamik Davranışlarının İncelenmesi: Tokat Yağbasan (Çukur) Medrese Örneği, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Dr.Öğr. Üyesi Murat Çavuş, Tokat.
- Türklü, M., E.,** (2010). Tokat Mezar Ve Yapı Kitabeleri Üzerine Bir İnceleme, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan Yüksel, Sivas.
- Uçar, M.,** (2013). Arnavutluk'taki Osmanlı Dönemi Mimarisinde Süsleme, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Abdülhamit Tüfekçioğlu, Van.
- Usl, D., İ.,** (2016). İlhanlı Döneminde Uygurlar, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih A.B.D., Doktora Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muhittin Tuş, Konya.
- Uzun, T., & TALU, E., G.,** (2019). Tokat'ta Geleneksel Konut Mimarisine Üç Örnek: Mustafa Vasfi Süsoy Konağı, Gazi Osman Paşa Konağı, Cevdet Erek Konağı, Modular Journal, 2019;2(1):12-45 , ISSN 2651 – 5210.
- Ülgen, A., S.,** (2022). Fotoğraf Arşivi, <https://archives.saltresearch.org>
- Ünal, T.,** (2019). Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma Kapsamında Geleneksel Mimariye Sahip Tokat Evlerinin Ekoturizme Kazandırılmasında Yerel Halkın Tutum Ve Davranışlarının İncelenmesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nuray Kızılaslan, Tokat.

- Vakıflar Genel Müdürlüğü**, (2020). Vakıflar Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi.
- Varol, Ç., Sat, A., N., Üçer, Z., A., G., Yenigül, S., B.**, (2017). Metropoliten Alanlarda Çok-Merkezli Mekansal Gelişmelerin Sürdürülebilirlik Üzerinden Değerlendirilmesi: Avrupa Birliği'ndeki Uygulamalar, Türk Bilim Araştırma Vakfı, Yıl: 2017, Cilt:10, Sayı:1, Sayfa: 61-74
- Venning, P.**, (2011). Onlar Nasıl Başlıyorlar/Avrupa'da Kültürel Miras ve STK'lar, Birleşik Krallıkta Tarihi Binaları Koruma Heyeti, sf 126-145, Europa Nostra Yayını, İstanbul.
- Weiss, C., F.**, (2008). Dov'e Il Colosseo? (Where Is The Colosseum?), Studio Michael Shanks ~ Stanford University.
- Yavaşcan, E., E.**, (2019). Çok Katmanlı Tarihi Kent Merkezlerinin Korunması İçin Yönetim Planı Modeli Araştırması: Niğde Tarihi Kent Merkezi Örneği, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık A.B.D., Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Z. Gediz Urak , Ankara.
- Yıkıcı, A.**, (2010). Kentsel Arkeolojik Alanların Korunmasına Yönelik Planlama Yaklaşımları: Yenikapı Arkeolojik Alan Yönetim Ve Yönlendirme Rehberi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Ve Bölge Planlama, A.B.D., Kentsel Koruma Ve Yenileme Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Dilek Erden Erbey, İstanbul.
- Yılmaz, B.**, (2006). Avrupa Birliği'ne Üye Bazı Ülkelerdeki Kültür Varlıklarını Koruma Yaklaşımı, Örgütlenme Ve Türkiye, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Restorasyon A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Akın Ersoy, İzmir.
- Yılmaz, G.**, (2020). Tokat İlinde Geç Osmanlı Dönemi Ve Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu Yapıları, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Danışman Prof. Dr. Ahmet Ali Bayhan, Ordu.
- Yılmaz, Ş.**, (2012). Tokat Bey Sokağı Evleri, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Sevay Atılgan, Ankara.
- Yolcu, F.**, (2017). Tokat Merkezde Yer Alan Selçuklu Ve İlhanlı Dönemine Ait Mezar Anıtları, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi A.B.D., Lisans Tezi, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüseyin Yurttaş, Erzurum.
- Zakar, L., & Eyüpgiller, K., K.**, (2020). Mimari restorasyon koruma teknik ve yöntemleri, 4. Baskı, ISBN:978-605-65416-3-9, ömür matbaacılık A.Ş., İstanbul.

EKLER

1972 Paris Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme

Kanun : 14 Nisan 1982 tarih ve 2658 sayı

Bakan/arı Kuru/ı Kararı: 23 Mayıs 1982 tarih ve 8/4788 sayı

Resmi Gazete :4 Şubat 1983 tarih ~'e 17959 sayı

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı 17 Ekim-21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan on yedinci oturumunda,

Kültürel mirasın ve doğal mirasın sadece geleneksel bozulma nedenleriyle değil, fakat sosyal ve ekonomik şartların değişmesiyle bu durumu vahimleştiren daha da tehlikeli çürüme ve tahrip olgusuyla gittikçe artan bir şekilde yok olma tehdidi altında olduğunu not ederek,

Kültürel ve Doğal mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının veya yok olmasının, bütün dünya milletlerinin mirası için zararlı bir yoksullaşma teşkil ettiğini göz önünde tutarak,

Bu mirasın ulusal düzeyde korunmasının, korumanın gerekli kıldığı kaynakların genişliği ve kültürel varlığın toprakları üstünde bulunduğu ülkenin ekonomik, bilimsel ve teknik kaynaklarının yetersizliği nedeniyle çoğu kez tamamlanmamış olarak kaldığını göz önünde tutarak,

Örgüt yasasının, dünya mirasının muhafaza ve korunmasını sağlamak ve ilgili milletlere gerekli uluslararası sözleşmeleri tavsiye etmek suretiyle bilgi muhafazasını, arttırmayı ve yaymayı öngördüğünü hatırlatarak,

Kültürel ve doğal varlıklara ilişkin mevcut uluslararası sözleşme, tavsiye ve kararların hangi halka ait olursa olsun bu eşsiz ve yeri doldurulmaz kültür varlıklarının korunmasının dünyanın bütün halkları için önemini gösterdiğini göz önünde tutarak,

Kültürel ve doğal mirasın parçalarının istisnaî bir öneme sahip olduğunu ve bu nedenle tüm insanlığın dünya mirasının bir parçası olarak muhafazasının gerektiğini göz önünde tutarak,

Kültürel ve doğal varlıkları tehdit eden yeni tehlikelerin vüsat ve ciddiyeti karşısında, ilgili devletin faaliyetinin yerini almamakla beraber bunu müessir bir şekilde tamamlayacak kolektif yardımda bulunarak, istisnaî evrensel değerdeki kültürel ve doğal mirasın korunmasına iştirakin, bütün milletlerarası camianın ödevi olduğunu göz önünde tutarak,

Bu amaçla, daimi bir temel üzerine ve modern bilimsel yöntemlere uygun olarak, istisnaî değerdeki kültürel ve doğal mirasın kolektif korunmasına matuf etkin bir sistemi kuran yeni hükümleri, bir sözleşme biçiminde kabulünün zorunlu olduğunu göz önünde tutarak,

On altıncı oturumunda bu sorunun uluslararası bir sözleşme konusu yapılmasına karar vermiş olarak,

16 Kasım 1972 tarihinde bu sözleşmeyi kabul eder.

I- Kültürel ve Doğal Mirasın Tanımları

Madde 1- Bu sözleşmenin amaçları bakımından aşağıdakiler “kültürel miras” sayılacaktır:

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnaî evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar.

Madde 2- Bu Sözleşmeye göre aşağıdaki eserler “doğal miras” sayılacaktır:

Estetik veya bilimsel açıdan istisnaî evrensel değeri olan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından müteşekkil doğal anıtlar.

Bilim veya muhafaza açısından istisnaî evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar,

Bilim, muhafaza veya doğal güzellik açısından istisnaî evrensel değeri olan doğal siteler veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar.

Madde 3- Yukarıda 1. ve 2. maddelerde belirtilen ve kendi toprakları üzerinde bulunan çeşitli varlıkları saptayıp belirlemek bu Sözleşmeye taraf olan her devlete ait bir sorumluluktur.

II- Kültürel ve Doğal Mirasın Ulusal ve Uluslararası Korunması

Madde 4- Bu Sözleşmeye taraf olan devletlerden her biri 1. ve 2. maddelerde sözü edilen ve topraklarında bulunan kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve gelecek kuşaklara iletilmesinin sağlanması görevinin öncelikle kendisine ait olduğunu kabul eder. Bunun için kaynaklarını sonuna kadar kullanarak ve uygun olduğunda özellikle mali, sanatsal, bilimsel ve teknik alanlarda her türlü uluslararası yardım ve işbirliği sağlayarak elinden geleni yapacaktır.

Madde 5- Bu Sözleşmeye taraf olan her Devlet topraklarındaki kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri amacıyla etkili ve faal önlemlerin alınmasını sağlamak için, mümkün olduğunca her ülkenin kendi koşullarına uygun biçimde şu çabaları gösterecektir:

a) Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemek;

b) Kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri için, halen mevcut değilse, topraklarında bir veya daha fazla hizmet kurumunu, işlevlerini ifaya yeterli olacak görevli ve araçlarla kurmak;

c) Bilimsel ve teknik çalışma ve araştırmaları geliştirmek ve Devletin kültürel ve doğal mirasını tehdit eden tehlikelere karşı harekete geçmesine olanak sağlayacak müdahale yöntemlerini mükemmelleştirmek;

d) Bu mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri, yenileştirilmesi için gerekli olan uygun yasal, bilimsel, teknik, idarî ve malî önlemleri almak; ve

e) Kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası ve teşhiri konularında eğitim yapan ulusal veya bölgesel merkezlerin kurulmasını veya geliştirilmesini desteklemek ve bu alandaki bilimsel araştırmaları teşvik etmek,

Madde 6

1. Bu Sözleşmeye taraf olan Devletler, 1. ve 2. maddelerde sözü edilen kültürel ve doğal mirasın toprakları üzerinde bulunduğu devletlerin egemenliğine tam olarak saygı göstererek ve ulusal yasaların sağladığı mülkiyet haklarına zarar vermeden, bu tür mirasın, bütün uluslararası toplum tarafından işbirliği ile korunması gereken evrensel bir miras olduğunu kabul ederler.

2. Taraf devletler, 11. maddenin 2. ve 4. paragraflarında belirtilen kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası ve devamının sağlanması konularında bu mirasa sahip olan devletler istediği takdirde yardım etmeyi bu Sözleşme hükümleri uyarınca üstlenirler.

3. Bu Sözleşmeye taraf olan her Devlet, Sözleşmeye taraf olan diğer devletlerin topraklarında bulunan ve 1. ve 2. maddelerde sözü edilen kültürel ve doğal mirasa doğrudan doğruya veya dolaylı olarak zarar verebilecek kasıtlı önlemleri almamayı üstlenir.

Madde 7- Bu Sözleşmenin amacı bakımından, dünya kültürel ve doğal mirasının uluslararası alanda korunması deyimi, Sözleşmeye Taraf olan Devletlerin kültürel miraslarını saptama ve koruma çabalarına destek olmaya matuf bir uluslararası işbirliği ve yardım sisteminin kurulması olarak anlaşılacaktır.

III- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması İçin Hükümetlerarası Komite

Madde 8

1. İstisnaî evrensel değere sahip kültürel ve doğal mirasın korunması için bu Sözleşmeye Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü çerçevesinde “Dünya Mirası Komitesi” adı altında bir Hükümetler arası Komite kurulmuştur. Komite, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı'nın olağan oturumu sırasında genel kurul olarak toplanan ve Sözleşmeye Taraf Devletlerce seçilen 15 Taraf Devletten oluşacaktır. Komite üyesi Devletlerin sayısı, Genel Konferansın, bu sözleşmenin en az 40 Devlet için yürürlüğe girişini izleyen olağan oturumunun yapıldığı tarihten itibaren 21'e yükseltilecektir.

2. Komite üyelerinin seçiminde, dünyanın değişik bölge ve kültürlerinin adilâne bir biçimde temsili güvence altına alınacaktır.

3. Kültürel Varlığın Muhafazası ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezinin (Roma Merkezi) bir temsilcisi, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) bir temsilcisi ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nin (IUCN) bir temsilcisi ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansının olağan oturumu sırasında genel kurul olarak toplanan Sözleşmeye taraf Devletlerin isteği üzerine benzer amaçlı diğer hükümetlerarası veya hükümet dışı örgütlerin temsilcileri anılan Komite'nin toplantılarına danışman olarak katılabilirler.

Madde 9

1. Dünya Mirası Komitesine üye Devletlerin görev süreleri, Genel Konferansın, Komite üyeliğine seçildikleri olağan oturumunun sonundan, bunu izleyen üçüncü olağan oturumunun sonuna kadar sürecektir.

2. Ancak, ilk seçim sırasında atanan üyelerin üçte birinin görev süreleri, Genel Konferansın, üyeliğe seçildikleri olağan oturumunu izleyen ilk olağan oturumunun sonunda sona erecektir; aynı zamanda atanan diğer üçte bir üyenin görev süresi de Genel Konferansın seçildikleri olağan oturumunu izleyen ikinci olağan oturumunun sonunda sona erecektir. Bu üyelerin isimleri Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve

Kültür Örgütü Genel Konferansı Başkanı tarafından, İlk seçimden sonra kura ile belirlenecektir.

3. Komiteye üye Devletler, temsilcilerini kültürel ve doğal miras alanında yetkili kişiler arasından seçeceklerdir.

Madde 10

1. Dünya Mirası Komitesi kendi iç tüzüğünü kabul edecektir.

2. Komite, belirli sorunlar hakkında danışmada bulunmak üzere, özel veya resmî örgütleri veya kişileri her zaman toplantılarına katılmaya çağırabilir.

3. Komite, görevlerinin yerine getirilmesi bakımından gerekli gördüğü danışma organlarını kurabilir.

Madde 11

1. Bu Sözleşmeye Taraf olan her Devlet, kültürel ve doğal mirasının bir parçasını oluşturan, kendi topraklarında bulunan ve bu maddenin 2. paragrafındaki listeye girmesi uygun olan kültürel varlıklarının bir envanterini, mümkün olan en kısa sürede, “Dünya Kültür Mirası Komitesi”ne sunacaktır. Nihai addedilmeyecek olan bu envanter söz konusu kültürel varlığın yerini ve önemini gösteren belgeleri ihtiva edecektir.

2. Komite, 1. Paragraf uyarınca Devletlerce verilen envanterlere dayanarak, bu Sözleşmenin 1. ve 2. maddelerinde tanımlandığı üzere, saptamış olacağı ölçütlere göre istisnai evrensel değerde mütalâa ettiği, kültürel veya doğal mirasın parçasını oluşturan varlıkların bir listesini yapacak, güncel hale getirecek ve “Dünya Kültür Mirası Listesi” başlığı altında yayınlanacaktır. En geç her iki yılda bir, güncelleştirilmiş bir liste dağıtımına tâbi tutulacaktır.

3. Bir varlığın Dünya Kültür Mirası Listesine alınması, ilgili Devletin onayını gerektirir. Üzerinde birden çok devletin egemenlik veya kaza hakkı iddiasında bulunduğu bir toprakta bulunan bir kültürel varlığın listeye alınması anlaşmazlığa taraf olan devletlerin haklarını hiç bir biçimde etkilemeyecektir.

4. Komite, Dünya Kültür Mirası Listesi'nde bulunup korunması için çok büyük çapta çalışmaları gerektiren ve bu maksatla işbu Sözleşme çerçevesinde yardım talep

edilmiş olan kültürel varlıkların bir listesini, “Tehlike Altındaki Dünya Kültür Mirası Listesi” başlığı altında durum gerektirdikçe düzenleyecek, güncelleştirecek ve yayınlayacaktır. Söz konusu liste, gerekli çalışmaların tahminî bedelini de içerecektir. Liste, kültürel ve doğal mirası oluşturan varlıklardan, yalnız hızlı bozulma nedeniyle yok olma tehdidi, büyük çapta resmî veya özel projeler veya hızlı kentsel veya turistik gelişim projeleri; toprağın kullanım veya mülkiyetindeki değişikliklerin neden olduğu tahribat; bilinmeyen nedenlere bağlı büyük değişiklikler; herhangi bir nedenle bir varlığın terkedilmesi; silâhlı bir çatışmanın çıkması veya çatışma tehdidi; âfet ve felâketler; ciddi yangınlar, depremler, yer kaymaları; volkanik patlamalar; su düzeyindeki değişimler, su baskınları ve gelgit dalgaları gibi ciddi ve belirgin tehlikelerin tehdidi altında bulunanları içerebilir. Âcil ihtiyaç halinde Komite, herhangi bir zamanda Tehlike Altındaki Dünya Kültür Mirası Listesi’ne bir miras ekleyerek, söz konusu değişikliği duyurabilir.

5. Komite, kültürel veya doğal mirasa ait bir varlığın bu maddenin 2. ve 4. Paragraflarında belirtilen iki listeden birine dâhil edilmesinde temel alınacak ölçütlerin tanımını yapacaktır.

6. Bu maddenin 2. ve 4. paragraflarında belirtilen iki listeden birine dahil edilme isteğini reddetmeden önce, Komite, söz konusu edilen kültürel veya doğal varlığın toprakları üzerinde bulunduğu devlete danışacaktır.

7. Komite, ilgili Devletlerin onayıyla, bu maddenin 2. ve 4. paragraflarında atıfta bulunulan listelerin hazırlanması için gerekli olan çalışma ve araştırmaları koordine ve teşvik eder.

Madde 12- Kültürel ve doğal mirasa ait olan bir varlığın 11. maddenin 2. ve 4. paragraflarında sözü edilen her iki listeye de dahil edilmemiş olması hiçbir şekilde onun bu listelere dahil edilme sonucu olanlar dışındaki amaçlar için istisnâ değeri olmadığı anlamına gelmeyecektir.

Madde 13

1. Dünya Kültür Mirası Komitesi, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin, topraklarında bulunan ve 11. maddenin 2. ve 4. paragraflarında sözü edilen listelere dahil olan veya dahil edilmesi muhtemel bulunan Kültürel ve doğal mirasın bir

parçasını oluşturan varlıklara ilişkin olarak yaptıkları, uluslararası yardım isteklerini alır ve inceler. Bu tür istekler, bu tür varlıkların korunmasını, muhafazasını, teşhirini veya yenilenmesini sağlamaya yönelik olabilir.

2. Bu maddenin 1. paragrafı çerçevesindeki uluslararası yardım istekleri, ön incelemeler daha ileri araştırmaların yararlı olacağını gösterdiği takdirde, 1. ve 2. maddelerde tanımlanan kültürel ve doğal varlıkların saptanmasıyla ilgili olabilir.

3. Komite, bu isteklere ilişkin olarak yapılacak olan işlemi kararlaştıracak, uygun olması durumunda yapacağı yardımın niteliği ve boyutunu belirleyecek ve gerekli tertiplerin ilgili

Hükümet ile kendi adına alınması için yetki verecektir.

4. Komite, çalışmaları için bir öncelik sırası saptayacaktır. Bunu yaparken, koruma gerektiren kültür varlığının dünya kültürel ve doğal mirası içindeki önemini, bir doğal çevreyi veya dünya milletlerinin dehasını ve tarihini en iyi biçimde temsil niteliği olan varlığa uluslararası yardım yapılması zorunluluğunu, yapılacak işin ivediliğini, tehdit altındaki varlıkların topraklarında bulunduğu Devletlerin kaynaklarının durumunu ve özellikle, kendi olanaklarıyla bu tür varlıkları ne dereceye kadar koruyabildiklerini göz önünde bulunduracaktır.

5. Komite, uluslararası yardım yapılmış olan varlıklarla ilgili olarak bir listeyi hazırlayacak, güncelleştirecek ve duyuracaktır.

6. Komite, bu Sözleşmenin 15. maddesi gereğince kurulan Fon'un kaynaklarının kullanımı konusunda karar sahibi olacaktır. Bu kaynakları artırma yollarını arayacak ve bu amaç için faydalı bütün tedbirleri alacaktır.

7. Komite, bu Sözleşmenin amaçlarına benzer amaçları olan, uluslararası ve ulusal örgütler ve hükümetlerarası veya hükümet dışı örgütlerle işbirliği yapacaktır. Komite, programlarının ve projelerinin uygulanması için, bu tür örgütlere özellikle Kültürel Varlıkların Muhafazası ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi'ne (Roma Merkezi), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'ne (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'ne (IUCN) ve ayrıca resmi ve özel kurum ve kişilere çağrıda bulunabilir.

8. Komitenin kararları oylamada bulunan ve oy veren üyelerin üçte iki çoğunluğuyla alınır. Komite üyelerinin çoğunluğu, nisabı oluşturur.

Madde 14

1. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörü tarafından atanan bir Sekreteryaya Dünya Kültür Mirası Komitesine yardımcı olur.

2. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörü, Kültürel Varlıkların Muhafazası ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi'nin (Roma Merkezi), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği'nin (IUCN) ihtisasları ve imkânları dahilinde hizmetlerinden azami şekilde yararlanarak, Komite'nin belgelerini, toplantılarının gündemini hazırlayacak ve kararlarının uygulanmasından sorumlu olacaktır.

IV- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Fonu

Madde 15

1. İstisnaî Evrensel Değeri olan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını korumak için “Dünya Mirası Fonu”adı altında bir Fon kurulmuştur.

2. Fon, UNESCO'nun Malî tüzüğü hükümlerine uygun olarak vakıf şeklinde teşkil edilecektir.

3. Fon'un kaynakları aşağıdakilerden oluşacaktır.

a) Bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin yaptıkları zorunlu ve gönüllü katkıları;

b) Aşağıdaki kaynaklardan sağlanabilecek katkı, hibe ve bağışlar;

i) Diğer Devletler;

ii) Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, Birleşmiş Milletler Sisteminin diğer örgütleri, özellikle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve diğer hükümetlerarası örgütler;

iii) Resmi veya özel kurum ve kişiler,

c) Fon'un kaynaklarından sağlanan her türlü faiz geliri;

d) Fon'un yararına düzenlenen faaliyetlerden sağlanan bağış ve gelirler ve

e) Dünya Mirası Komitesi'nce hazırlanacak Fon yönetmeliğinde belirtilen diğer bütün kaynaklar.

4. Fon'a yapılan katkılar ve Komite için sağlanmış olan diğer tür yardımlar ancak Komite'nin belirleyeceği amaçlar için kullanılabilir. Komite, yalnız belirli bir program veya projede kullanılmak üzere yapılan katkılarını, bu program veya projenin yürütülmesinin komitece kararlaştırılmış olması şartıyla kabul edebilir. Fon'a yapılan katkılar hiçbir siyasi koşula bağlanamaz.

Madde 16

1. Bu Sözleşmeye taraf Devletler ilâve gönüllü katkıda bulunma hakları haleldar edilmeden Dünya Mirası Fonuna muntazaman iki yılda bir katkıda bulunmayı taahhüt ederler. Bu katkılarının bütün Devletlere uygulanabilecek tek bir yüzdeye göre hesaplanan miktarı, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı sırasında, toplanan sözleşmeye taraf Devletlerin genel kurulu tarafından kararlaştırılacaktır. Genel Kurulun bu kararı, bu maddenin 2. paragrafında öngörülen beyanı yapmamış olan, hazır bulunan ve oy veren Taraf devletlerin çoğunluğu ile alınır. Sözleşmeye taraf Devletlerin zorunlu katkısı hiç bir surette Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün mutlak bütçesine yaptıkları katkının % 1' inden fazla olamaz.

2. Ancak, bu Sözleşmenin 31. ve 32. maddelerinde atıfta bulunulan her Devlet, onay, kabul veya katılma belgelerinin verilmesi sırasında bu maddenin 1. paragrafı hükümleriyle bağlı olmayacağını bildirebilir.

3. Bu maddenin 2. paragrafında sözü edilen bildirimi yapmış olan Sözleşmeye Taraf bir Devlet, her an Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörünü haberdar ederek sözü geçen bildirimi geri alabilir. Ancak bildirimin geri alınması, bu Devletin zorunlu katkısı bakımından, Sözleşmeye Taraf olan Devletlerin bir sonraki Genel Kurulu tarihine kadar hüküm ifade etmeyecektir.

4. Komite'nin faaliyetlerini etkili biçimde planlayabilmesi için, bu Sözleşmeye taraf olan Devletlerden bu maddenin 2. paragrafında sözü edilen bildirimi yapmış olan Taraf Devletlerin katkılarını, düzenli olarak her iki yılda bir ödenecek ve bu katkı, bu

maddenin 1. paragrafı hükümleriyle bağılı oldukları takdirde ödeyecekleri katkılardan az olmayacaktır.

5. Bu Sözleşmeye taraf olan herhangi bir Devlet, içinde bulunulan yıl ile ondan hemen önceki yıla ait zorunlu veya gönüllü katkılarından borçlu ise Dünya Kültür Mirası Komitesi üyeliğine seçilemeyecektir; ancak bu hüküm ilk seçime uygulanmayacaktır. Komite üyeliğinde bulunan böyle bir Devletin görev süresi, bu Sözleşmenin 8. Maddesinin 1. paragrafında belirtilen seçimler yapıldığı zaman sona erer.

Madde 17- Bu Sözleşmeye Taraf olan Devletlere, Sözleşmenin 1. ve 2. Maddelerinde tanımlanan Kültürel ve doğal mirasın korunması için yardım sağlamak amacıyla ulusal, resmi ve özel vakıf veya dernekler kurmayı öngörür veya kuruluşunu teşvik ederler.

Madde 18- Bu Sözleşmeye Taraf olan Devletler Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü himayesinde Dünya Mirası Fonu yararına uluslararası fon toplama kampanyalarının örgütlenmesine yardımcı olacak, 15. maddenin 3. paragrafında sözü edilen organların para toplamasını kolaylaştıracaklardır.

V- Uluslararası Yardımın Koşulları ve Düzenlenmesi

Madde 19- Taraf olan herhangi bir Devlet topraklarında bulunan istisnaî evrensel değere sahip kültürel ve doğal mirasın bir parçasını oluşturan varlıklar için uluslararası yardım isteyebilir. Elinde bulunan ve Komite'nin bir karara varmasını sağlayacak nitelikteki 21.maddede öngörülen bilgi ve belgeleri de bu yardım istemiyle birlikte Komiteye sunar.

Madde 20- 13. maddenin 2. paragrafının, 22. maddenin (c) fıkrası ve 23. Maddenin hükümlerine bağılı olarak, bu Sözleşmeyle sağlanan uluslararası yardım, kültürel ve doğal mirasın parçasını oluşturan varlıklardan yalnız Dünya Kültür Mirası Komitesi'nin 11.maddesinin 2. ve 4.paragraflarında belirtilen listelerden birine girmesine karar verdiği veya karar verebileceği varlıklara yapılabilir.

Madde 21

1. Dünya Mirası Komitesi, Uluslararası yardım isteklerini değerlendirme usullerini saptayacak ve özellikle tasarlanan faaliyet, gerekli çalışma, bunlara ait fiyat tahmini, ivedilik derecesi ve yardımı isteyen Devletin kaynaklarının bütün harcamaları karşılayamamasının nedenlerini içerecek yardım talebinin muhtevasını belirleyecektir. Bu tür talepler, mümkün olduğunca uzman raporlarıyla desteklenmelidir.

2. Felâket ve doğal âfetler nedeniyle yapılan talepler, âcil çalışma gerektirebilmeleri nedeniyle, bu tür hadiselerle karşı bir ihtiyat fonu ayırmış bulunması gereken Komite tarafından hemen, öncelikle değerlendirmeye alınmalıdırlar.

3. Komite, bir karara varmadan önce gerekli gördüğü inceleme ve danışmalarda bulunacaktır.

Madde 22- Dünya Kültür Mirası Komitesi'nce verilen yardımlar aşağıdaki biçimlerde olabilir:

a) Bu sözleşmenin 11. maddesinin 2. ve 4. paragraflarında tanımlandığı üzere kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesinden çıkan sorunlarla ilgili sanatsal, bilimsel ve teknik incelemeler,

b) Onaylanan çalışmanın doğru biçimde yürütülmesini sağlamak için uzmanların, teknisyenlerin ve nitelikli işgücünün temini,

c) Kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesi alanlarında her düzeydeki görevli ve uzmanların eğitimi,

d) İlgili Devletlerin sahip olmadığı veya elde edebilecek durumda olmadığı araçların sağlanması,

e) Uzun vadede ödenebilecek düşük faizli ve faizsiz borçlar,

f) İstisnâî durumlarda ve özel nedenlerle, geri ödenmesi gerekmeyen hibeler.

Madde 23- Dünya Kültür Mirası Komitesi, ulusal veya bölgesel merkezlere de kültürel ve doğal mirasın saptanması, korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesi alanlarında bütün düzeylerdeki görevli ve uzmanların eğitimi konusunda uluslararası yardım sağlayabilir.

Madde 24- Büyük çaptaki uluslararası yardımdan önce, ayrıntılı bilimsel, ekonomik ve teknik incelemelerde bulunulacaktır. Bu incelemeler, doğal ve kültürel mirasın korunması, muhafazası, teşhiri ve yenilenmesi için en ileri teknikleri araştırarak ve sözleşmenin amaçlarıyla uyumlu olacaktır. İncelemeler, ilgili devletin mevcut kaynaklarının rasyonel kullanımı yollarını da araştıracaktır.

Madde 25- Genel bir kural olarak, gerekli çalışmanın bedelinin yalnız bir bölümü uluslararası toplum tarafından karşılanacaktır. Uluslararası yardımdan yararlanan devletin katkısı, kaynaklarının buna elverişli olmaması dışında her program veya projeye ayrılan tüm kaynakların önemli bir payını oluşturacaktır.

Madde 26- Dünya Kültür Mirası Komitesi ve yardım alan devlet yaptıkları anlaşmayla, bu sözleşme hükümleri gereği uluslararası yardım sağlanan bir program veya projenin yürütüleceği koşulları saptayacaklardır. Anlaşmayla koyulan kurallara uygun olarak himaye altına alınmış varlığın korunmasına, muhafazasına ve teşhirine devam etme sorumluluğu bu uluslararası yardımı alan devlete ait olacaktır.

VI- Eğitim Programları

Madde 27

1. Bu Sözleşmeye taraf devletler, kendi halklarının sözleşmenin 1. ve 2. Maddelerinde tanımlanan kültürel ve doğal mirasa karşı bağlılık ve saygı hislerini güçlendirmek için, bütün uygun araçlarla ve özellikle eğitim ve tanıtma programlarıyla çaba göstereceklerdir.

2. Taraf Devletler, kamuoyunu, kültür mirasını tehdit eden tehlikelerden ve Sözleşmenin uygulanması için yürütülen etkinliklerden geniş biçimde haberdar etmeyi taahhüt ederler.

Madde 28- Sözleşme çerçevesinde uluslararası yardım alan bu sözleşmeye taraf devletler, kendisi için yardım alınan kültürel varlığın öneminin ve bu yardımın oynadığı rolün bilinmesi için uygun önlemleri alacaklardır.

VII- Raporlar

Madde 29

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Kuruluna, onun tarafından belirlenen tarih ve biçimde verecekleri raporlarda, kabul ettikleri yasal ve idari hükümler ve bu sözleşmenin uygulanması için yaptıkları diğer işlemler hakkında bu alanda kazandıkları tecrübenin ayrıntıları ile birlikte bilgi vereceklerdir.

2. Bu raporlar Dünya Kültür Mirası Komitesi'nin dikkatine sunulacaktır.

3. Komite, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı'nın her olağan oturumunda faaliyetleri hakkında rapor verecektir.

VIII- Son Hükümler

Madde 30- Bu Sözleşme, beş metni de aynı derecede geçerli olmak üzere, Arapça, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca olarak hazırlanmıştır.

Madde 31

1. Bu sözleşme Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütüne üye devletlerin kendi anayasal yöntemlerine göre onaylarına ve kabullerine tâbi olacaktır.

2. Onay veya kabul belgeleri Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörüne tevdi edilecektir.

Madde 32

1. Bu Sözleşme Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü üyesi olmayıp, örgütün Genel Konferansı tarafından sözleşmeye katılmaya çağrılan bütün devletlerin katılmasına açık olacaktır.

2. Katılma bir katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörüne tevdi ile gerçekleştirilir.

Madde 33- Bu Sözleşme, yirminci onay, kabul veya katılma belgesinin tevdi tarihinden üç ay sonra, fakat sadece onay, kabul veya katılma belgelerini bu veya önceki bir tarihte tevdi eden devletler bakımından yürürlüğe girecektir. Diğer her

devlet için, Sözleşme kendi onay, kabul veya katılma belgesinin tevdiinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 34- Aşağıdaki hükümler, Sözleşmeye taraf olan Devletlerden federal veya üniter olmayan anayasal sisteme sahip olanlarına uygulanacaktır.

a) Bu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanmasının federal veya merkezî yasal gücün yargı yetkisi alanına girdiği hallerde, federal ve merkezî hükümetin yükümlülükleri, federal devlet

olmayan taraf devletlerinkilerle aynı olacaktır.

b) Bu Sözleşmenin uygulanmasının, federasyonun anayasal sistemi icabı, yasal önlemler almakla yükümlü tutulmayan ve federasyonu oluşturan her bir devlet, ülke, eyalet veya kantonun yargı yetkisi alanına girdiği hallerde Federal Hükümet, anılan hükümleri, kabulü tavsiyesiyle böyle devletlerin, ülkelerin, eyaletlerin veya kantonların yetkili makamlarının bilgisine sunar.

Madde 35

1. Bu Sözleşmeye taraf olan her Devlet Sözleşmeden çekilebilir.

2. Çekilme Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörüne tevdi edilecek yazılı bir belgeyle duyurulacaktır.

3. Çekilme, çekilme belgesinin alınmasından 12 ay sonra geçerli olacaktır. Bu, çekilen Devletin mali yükümlülüklerini, çekilmenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar etkilemeyecektir.

Madde 36- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörü, Örgüte üye Devletlere, 32. maddede sözü edilen Örgüte üye olmayan devletlere ve Birleşmiş Milletlere 31. ve 32. maddelerde belirtilen bütün onay, kabul ve katılma belgelerinin ve 35. Maddede belirtilen çekilme belgelerinin tevdi edildiğini bildirecektir.

Madde 37

1. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı tarafından tadil edilebilir. Bununla beraber, böyle bir tadil yalnızca tadil edilmiş Sözleşmeye taraf olacak devletleri bağlar.

2. Eğer Genel Konferans bu Sözleşmeyi tamamen veya kısmen değiştiren yeni bir Sözleşme benimserse, yeni Sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça, bu Sözleşme tadil edilen Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onaya, kabule veya katılmaya açık olmayacaktır.

Madde 38- Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 102. maddesi uyarınca, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörünün isteği üzerine Birleşmiş Milletler Sekreteryasınca tescil edilecektir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı'nın on yedinci oturum Başkanı'nın ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Direktörünün imzalarını taşıyan iki geçerli nüsha olarak Paris'te 23 Kasım 1972'de yapılmış olup, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü arşivlerinde saklanacak ve aslına uygunluğu onaylanmış suretleri 31. ve 32. maddelerde belirtilen bütün Devletlere ve Birleşmiş Milletlere gönderilecektir (<https://www.unesco.org.tr>).

Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal sitleri dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO'nun 17 Ekim - 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 16. Genel Konferansında sorunun uluslararası bir sözleşme konusu yapılmasına karar verilmiş ve 16 Kasım 1972'de “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kabul edilmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi 23 Mayıs 1982 tarihinde onaylanmış ve 1983 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

1985 - Granada Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi

3 Ekim 1985 tarihinde imzalanan ve 13/4/1989 tarihli ve 3534 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ekli Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'nin onaylanması, Bakanlar Kurulu'nca 18/5/1989 tarihinde kararlaştırılmıştır.

İşbu Anlaşmayı imzalayan Avrupa Konseyi üye Devletleri;

- Avrupa Konseyi'nin amacının, kendilerinin ortak mirası olan ideal ve prensipleri korumak ve gerçekleştirmek maksadıyla üyeleri arasında daha sıkı bir birlik sağlamayı başarmak olduğu hususunu göz önünde tutarak;

- Mimari mirasın, Avrupa kültür mirasının zenginliği ve çeşitlerinin eşsiz bir ifadesi, geçmişimizin değer biçilmez bir tanığı olduğunu ve bütün Avrupalıların bir ortak mirasın oluşturduğunu kabul ederek; .

- 19 Aralık 1954 tarihinde Paris'te imzalanan Avrupa Kültür Sözleşmesi ve bu Sözleşmenin 1. Maddesi bakımından;

- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 26 Eylül 1975 tarihinde kabul edilen Avrupa Mimari Mirası Yasası ile milli kanun ve nizamnamelerin, mimari mirasın tümüyle korunması için gereken hususlara intibak ettirilmesi hakkındaki 14 Nisan 1976 tarihli ve 28 numaralı Karar (76)'ı nazarı itibara alarak;

- Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin Mimari Mirasın korunmasına ilişkin 880 sayılı tavsiye kararını (1979) göz önünde tutarak;

- Mimar, mühendis, şehir ve peyzaj planlamacısı uzmanlarının yetiştirilmesi ile ilgili olarak Bakanlar Komitesinin üye ülkelere yaptığı R (80) 16 sayılı tavsiye karar ile el sanatları çalışmalarının bazı dallarında yok olma tehlikesi bulunan mesleklere yapılacak yardımlara ilişkin R (81) 13 sayılı tavsiye kararını dikkate alarak;

- Kentsel ve kırsal çevreleri geliştirme ve böylece Devletlerin ve bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan kalkınmasına katkıda bulunma yoluyla, gelecek nesillere bir kültürel kaynaklar sistemi devredilmesinin önemini hatırd tutarak; .

- Mimari mirasın korunması ve bu korunmanın yaygınlaştırılması hususunda ortak bir politikanın ana ilkeleri bakımından bir anlaşmaya varılmasının önemini kabul ederek, aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır:

Mimari Mirasın Tanımlanması

Madde 1

- İşbu Sözleşmede geçen Mimari Miras deyimi aşağıda belirtilen kalıcı varlıkları kapsayacaktır. 1- Anılar: Tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal ve teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer binalar ile diğer yapılar ve bunların müstemilatı ile tamamlayıcı kısımları; .

2- Bina Grupları: Topografik olarak tanımlanabilecek birimleri oluşturmaya yeterince uygun olan ve tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer, kentlerde veya kırsal bölgelerdeki mütecanis bina grupları,

3- Ören Yerleri (Sitler): Topografik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, ayın zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği ile doğal değerlerin birleştiği alanlar.

Korunacak Varlıkların Tespiti

Madde 2

- Korunacak anıt, bina grupları ile ören yerlerinin kesin olarak tespit edilebilmesi için her bir taraf bu tarihsel varlıkların envanterlerini oluşturur ve bu tarihsel varlıklara zarar verebilecek tehlikeli durum doğduğunda, en kısa zamanda gerekli dokümanları, hazırlamayı taahhüt eder.

Yasal Koruma İşlemleri

Madde 3

- Her bir Taraf,

1- Mimari Mirasın korunması için yasal önlemler almayı;

2- Bu önlemler çerçevesinde ve her ülkeye ve bölgeye has yöntemlere göre anıtların, bina gruplarının ve ören yerlerinin korunmasını taahhüt eder

Madde 4

- Her bir Taraf,

1- Söz konusu varlıkların yasal korunması için gerekli denetim ve yetki işlemlerini uygulamayı; 2- Tüm korunan varlıkların bozulmasını, hasar görmesini veya yıkılmasını önlemeyi, taahhüt eder. Bu amaçla, Her Bir Taraf, Aşağıdaki durumları kapsayan yasalar mevcut değilse, bu yasaların çıkarılmasını taahhüt eder:

a) Korunmakta olan veya korunma işlemine konu olan anıtların yıkım veya tadil projelerinin veyahut bunların çevrelerini etkileyen bir projenin yetkili bir makama sunulmasını, sağlamak;

b) Tarihsel binalar grubunu veya bunların bir kısmını veyahut bir ören yerini etkileyen - binaların yıkımını - yeni binaların yapımını - binaların veya ören yerlerinin özelliklerini bozacak önemli tadilat çalışmaları ile ilgili projelerin yetkili bir makama sunulmasını

c) Kamu makamlarının korunmaya alınan bir varlıkta gerekli çalışmaların yürütülmesini o varlık sahibinden istemeye veya varlık sahibi istenilen çalışmayı yapmazsa bizzat kamu makamlarının gerekli çalışmaları yapmasına izin vermeyi

d) Korunmaya alınan bir varlığın istimlakine izin vermeyi

Madde 5

- Her bir Taraf, Maddi koşulların tehlikeye düşürdüğü ve başka bir yere taşınmanın zorunlu olduğu durumlar dışında, korunmaya alınan bir anıtın tümünün ya da bir bölümünün taşınmasını yasaklamayı taahhüt eder. Bu gibi durumlarda, yetkili makamın, anıtın sökülmesi, nakli ve uygun bir yerde yeniden eski şekline getirilmesi için gerekli önlemleri alacaktır.

Tamamlayıcı Tedbirler

Madde 6

- Her bir Taraf, aşağıdaki hususları taahhüt etmeyi kabul eder:

1- Mimari Mirasın bulundukları yerlerde, bunların bakımı ve restorasyonları için kanuni kuruluşlarınca, ulusal, bölgesel ve yerel yetkiler ve mevcut bütçe olanakları içinde mali destek sağlamak, .

2- Gerekirse, bu varlıkların korunmasını kolaylaştırmak için, parasal önlemlere başvurmak,

3- Mimari Mirasın bakım ve restorasyonu konusunda özel girişimleri teşvik etmek.

Madde 7

- Her bir Taraf, anıtların çevresinde, bina gruplarının ve ören yerlerinin içinde, çevre düzenini geliştirmeyi amaçlayan önlemler almayı taahhüt eder.

Madde 8

- Her bir Taraf, Mimari Mirasın fiziksel açıdan bozulma tehlikesini sınırlamak amacıyla;

1- Çevre kirliliğini ve bunun zararlı etkilerini saptayıp analizler yapmayı ve bu zararlı etkileri azaltmaya veya yok etmeye yönelik yolları tayin etmek için bilimsel araştırmaları desteklemeyi; 2- Mimari Mirasın korunması sırasında, çevre kirliliğine karşı alınacak önlemlerden doğabilecek özel nitelikli sorunları göz önünde bulundurma sorumluluğunu taahhüt eder.

Yaptırımlar

Madde 9

- Her bir Taraf, Mimari Mirasın korunmasını sağlayan mevzuata aykırı hareket edildiğinde, sahip oldukları yetkiler çerçevesinde, yetkili makam tarafından bu hususla ilgili ve yeterli bir tepkinin gösterilmesinin teminini taahhüt eder. Bu tepki, uygun durumlarda, zorunlu olan hususlara uymayacak bir biçimde yeni bir bina yapan kişinin bu bir yıktırmasını gerektireceği gibi, korunan bir mimari mirasın eski durumuna gelmesi için restore edilmesini de icap ettirir.

Koruma Politikaları

Madde 10

- Her bir Taraf, aşağıda belirtilen entegre koruma politikalarını uygulamayı yükümlenir:

1- Mimari mirasın korunmasını kırsal yörelerle şehirlerin düzenlenmesinde başlıca hedefler arasına dahil etmek ve bu gereksinmenin hem düzenleme planlarının hazırlanması hem de söz konusu planların uygulamaya konulması aşamalarında dikkate alınmasını sağlamak.

2- Mimari Mirasın restorasyonu ve bakımı ile ilgili programları teşvik etmek;

3- Mimari Mirasın korunması, bunun teşviki ve yaygınlaştırılmasını kültürel ve çevresel planlama politikalarının başlıca unsuru olarak kabul etmek;

4- Kırsal yöreler ve kent planlamasında koruma önlemlerinin mümkün olan her durumda alınmasını kolaylaştırmak ve işbu Sözleşmenin 3. Maddesi, 1. fıkrasının anlamı uyarınca korunmayı gerektirmediği halde, konumu bakımından bir değer taşıyan binaların o kentsel ve kırsal çevre ve yaşam tarzı çerçevesinde korunmasını ve kullanılmasını sağlamak.

5- Mimari Mirasın geleceğine esas teşkil etmek üzere, geleneksel becerilerin uygulamasını ve kullanılan malzemenin geliştirilmesini teşvik etmek;

Madde 11

- Her bir Taraf, Kültür mirasının mimari ve tarihsel özelliklerini koruma açısından,

- Korunan varlıkların, çağdaş hayatın gereksinimleri göz önüne alınacak şekilde kullanımını, Uygun olan durumlarda, eski binaların yeni kullanımlara intibaklarını teşvik etmeye taahhüt eder.

Madde 12

- Her bir Taraf, korunan varlıkların halk tarafından ziyaret edilmesine müsaade olunmasının değerini kabul ederken, bu müsaadenin sonuçlarının özellikle yapısal

gelişmelere ve bu varlıkların ve çevrelerinin mimari ve tarihsel özelliklerine zarar vermemesini taahhüt eder.

Madde 13

- Bu politikaların uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla, her bir Taraf, kendi siyasal, yönetsel yapılarına göre koruma, kültürel ve çevresel planlama faaliyetinden sorumlu makamların çeşitli kademeleri arasında etkin bir işbirliğinin geliştirilmesini taahhüt eder.

Katılma Ve Kuruluşlar

Madde 14

- Her bir Taraf: :Mimari Mirasın tespiti, korunması, restorasyonu, bakımı, yönetimi ve sayılarının artırılması açılarından resmi makamların çalışmalarına yardımcı olmak amacıyla:

1- Karar alma süreçlerinin çeşitli aşamalarında Devlet, mahalli idareler, Kültürel kurumlar ile kuruluşlar ve halk arasında, bilgi sağlama, danışmanlık ve işbirliğini geliştirmeyi

2- Bu konuda çalışacak, parasal ve emek açılarından yardım edecek ve kazanç gayesi gütmeyen kuruluşların oluşturulup geliştirilmesini teşvik etmeyi taahhüt eder.

Enformasyon Ve Eğitim

Madde 15

- Her bir Taraf:

1- Mimari mirasın korunmasının bir kültürel kişilik unsuru olduğu kadar, bugünün ve geleceğin nesilleri için de bir ilham ve yaratıcılık kaynağı olarak değerlendirilmesi için halkın bilinçlendirilmesini geliştirmeyi;

2- Bu amaçla, modern iletişim ve tanıtına tekniklerinin yardımıyla, özellikle aşağıdaki hedeflere ulaşmak üzere gerekli bilgiyi yayma ve uyandırılan ilgiyi arttırmak için politikaları teşvik etmek üzere,

a) Mimari mirasın korunması, insan tarafından düzenlenip yapılmış çevrenin ve binaların niteliklerine karşı halkın ilgisinin uyandırılması ve arttırılması için çaba okul çağlarından başlayıp bu konulara yönelik çalışmaların uygulanmasını;

b) Avrupa düzeyinde veya ulusal veyahut bölgesel çapta kültürel varlıklar ile mimarlık, sanat, halk sanatları ve hayat tarzları arasında varolan birliği ortaya çıkararak. üzerinde durmayı taahhüt eder.

Madde 16 - Her bir Taraf, Mimari mirasın korunmasıyla ilgili olarak çeşitli mesleklerde ve çeşitli el sanatları kuruluşlarındaki eğitimini teşvik etmeyi taahhüt eder. Koruma Politikalarında Avrupa Koordinasyonu

Madde 17

- Taraflar, aşağıdaki konularda, koruma politikaları ile ilgili bilgi teati etmeyi taahhüt ederler:

1- Mimari mirasın, tarihsel gelişmesi ve sayılarındaki artış göz önüne alınarak, söz konusu varlıkların incelenmesi, korunması ve muhafazası alanlarında kabul edilen metotlar;

2- Mimari miras varlıklarının korunması zorunluluğunu bugünün ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetiyle en iyi şekilde bağdaştıracak önlemler;

3- Mimari mirasın tespit ve kayıt edilmesi ve malzemelerin bozulması ile mücadelede olduğu kadar, bilimsel araştırma, restorasyon çalışmaları alanlarında mirasın yönetim ve teşvik yöntemleri ile de ilgili olarak yeni teknolojinin sunduğu imkanlar;

4- Mimari yaratıcılığın, çağımızın Avrupa Mimarisine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirmek için alınacak önlemler.

Madde 18

- Taraflar, gerektiğinde, Mimari mirasın korunması konusunda tecrübe ve uzman teatisi şeklinde karşılıklı teknik yardımlaşmada bulunmayı taahhüt ederler.

Madde 19

- Taraflar, ilgili ulusal yasalar ve bağılı oldukları uluslararası anlaşmalar çerçevesinde Mimari mirasın korunması dalında Avrupa çapında devamlı eğitimden sorumlu olanlar da dahil olmak üzere uzman teatisini teşvik etmeyi taahhüt ederler.

Madde 20

- işbu Sözleşmenin amacına hizmet etmek üzere, Avrupa Konseyi Yasasının 17. Maddesi uyarınca, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kurulan Uzmanlık Komitesi, işbu Sözleşmenin uygulanmasını takip edeceği gibi aşağıda belirtilen hususlarda da görevlendirilmiştir.

1- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne periyodik olarak, Sözleşmeye taraf Devletlerdeki Mimari mirasın korunma politikalarının durumu, sözleşmede öngörülen ilkelerin uygulanması ve bizzat kendi faaliyetleri ile ilgili raporlar sunmak;

2- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine, çok taraflı faaliyetler ve işbu sözleşmenin gözden geçirilmesi veya değiştirilmesi ve halkın, Sözleşmenin hedefleri hakkında bilgi edinmesi gibi konular dahil olmak üzere, Sözleşmenin hükümlerinin uygulanmasına yönelik her türlü tedbiri önermek;

3- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine, Avrupa Konseyi'ne üye olmayan Devletleri Sözleşmeye girmeye davet hususunda önerilerde bulunmak.

Madde 21

- Bu Sözleşmenin hükümleri 1. Maddede belirtilen Mimari mirasın korunmasını ilgilendiren ve aşağıda belirtilen evvelki Sözleşmelerin daha belirli ve elverişli hükümlerinin uygulanmasına engel değildir.

- 16 Kasım 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Tabii Mirasının Korunması ile ilgili Sözleşme;

- 6 Mayıs 1969 tarihli Arkeolojik Mirasın Korunması Avrupa Sözleşmesi.

Nihai Hükümler

Madde 22

1- İşbu Sözleşme, Avrupa Konseyi üyesi Devletlerin İmzasına açıktır. Sözleşme,. onaylanmaya, kabule veya tasvibe tabidir. Onay, kabul veya tasvip belgeleri, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine teslim edilecektir.

2- işbu Sözleşme, Avrupa Konseyine üye üç Devletin, bir önceki paragrafın hükümleri uyarınca, işbu Sözleşmeye bağlı olduklarına dair rızalarını belirten tarihten sonraki üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

3- Bu Sözleşmeyle bağlı olduğuna dair rızasını daha sonra ifade eden her Devlet içinde Sözleşme onay, kabul veya tasvip belgelerinin Genel Sekretere tesliminden itibaren geçen üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

Madde 23

1- işbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Tüzüğü'nün 20. Maddesinde öngörülen çoğunlukla alınmış bir karar uyarınca ve Komitede yer almaya hakkı olan üye Devletlerin temsilcilerinin oybirliği ile Konseye ve Avrupa Ekonomik Topluluğuna dahil olmayan her Devleti bu Sözleşmeye katılmaya davet edebilir.

2- Sözleşmeye katılan her Devlet veya katıldığı takdirde Avrupa Ekonomik Topluluğu için, Sözleşme, katılma belgesinin, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine teslim tarihinden itibaren geçen üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

Madde 24

1- Her Devlet, imza sırasında veya onay, kabul, tasvip veya katılma belgesinin tesliminde, işbu Sözleşmenin uygulanacağı toprak veya toprakları belirtebilir.

2- Her Devlet, daha sonraki bir tarihte, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yapacağı bir beyanla, işbu Sözleşmenin imza tarihinde, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine hitaben yapacağı bir beyanla, işbu Sözleşmenin imza sırasında belirtilen toprak veya topraklardan başka bir toprağa veya topraklara teşmil edileceğini

belirtebilir. Sözleşme, söz konusu genişletilen toprak veya topraklarla ilgili beyanın Genel Sekreter tarafından alınmasından sonra üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın birinci günü yürürlüğe girer.

3- Bundan önceki iki paragraf uyarınca yapılan her türlü beyan, bu beyanda belirtilen bütün topraklarla ilgili olarak Genel Sekretere hitaben yapılacak bir ihbar ile geri çekilebilir. Geri çekme, ihbarın Genel Sekretere yapılış tarihinden sonra altı aylık sürenin bitimini izleyen ayın ilk gününden itibaren geçerli olur.

Madde 25

1- Her Devlet imza sırasında veya onay, kabul, tasvip veyahut katılma belgesinin tesliminde, Madde 4, paragraf c ve d hükümlerine tümüyle veya kısmen uymama hakkını mahfuz tuttuğunu beyan edebilir. Başka çekince konamaz (kayıt konamaz.)

2- Bir önceki paragraf uyarınca, bir çekince bildiren her Akit Devlet, bunu Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirmek suretiyle tamamen veya kısmen geri çekebilir. Geri çekme, ihbarın Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden itibaren geçerli olur.

3- Yukarıdaki 1. paragrafta zikredilen hükümler hakkında ihtirazı bir kayıt koyan Taraf, başka bir Tarafın bu hükmü uygulamasını talep edemez; bununla beraber, çekenin kısmi veya şartlı ise, bu hükmün kendisinin kabul ettiği ölçüde uygulanmasını talep edebilir.

Madde 26

1- Taraflardan biri, herhangi bir zamanda Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bir ihbar göndererek işbu Sözleşmeyi feshedebilir.

2- Sözleşmenin feshi, ihbarın Genel Sekreter tarafından alınma tarihinden itibaren altı ay sonraki sürenin bitimini izleyen ayın ilk gününden itibaren geçerli olur.

Madde 27

- Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Avrupa Konseyine üye Devletlere, işbu Sözleşmeye katılan her Devlete ve katıldığı takdirde Avrupa Ekonomik Topluluğuna,

- a)** Tüm imza,
- b)** Tüm onay, kabul, tasvip ve katılma belgelerinin teslimi,
- c)** işbu Sözleşmenin 23. ve 24. Maddeler uyarınca, her türlü yürürlüğe giriş tarihini
- d)** işbu Sözleşme ile ilgili olan diğer bütün işlem, duyuru ve haberleşmeyi bildirecektir.

Tanık huzurunda, aşağıda imzaları bulunanlar, tam yetkili kişiler olarak işbu sözleşmeyi imzalamışlardır.

Kanun No: 3534, (1989). 3 Ekim 1985 tarihinde Granada'da imzalanmış olan "Avrupa Mimarî Mirasının Korunması Sözleşmesi", Avrupa Mimarî Mirasının Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Resmi Gazete ile yayımı: 20.4.1989 Sayı: 20145.

1992 - Strasbourg Avrupa Kentsel Şartı

Avrupa Konseyi'ne bağlı olarak çalışan Avrupa Yerel ve Bölgesel Yetkililer Sürekli Toplantısı'nın 17-19 Mart 1992'de Strasbourg'ta yaptığı 27'nci oturumda kabul edilmiştir.

Bu sözleşme, Avrupa Konseyi'nin 1980-82 yıllarında yine Konseyce örgütlenen “Avrupa Şehirler Rönesansı Kampanyası'ndan esinlenmiş) şehir politikaları çalışmalarının bir parçasıdır. Şehirlerimizdeki yaşamın daha iyileştirilmesi amacıyla, Avrupa çapında yürütülen 'bu kampanya, dört genel alan üstünde yoğunlaşmıştı:

- Fiziksel şehir ortamının iyileştirilmesi,
- Varolan konut stokunun .onanını,
- Şehirlerde toplumsal ve kültürel fırsatların yaratılması,
- Toplulukların geliştirilmesi ve halk katılımının sağlanması.

Avrupa Konseyi çalışmalarının İnsan Hakları vurgusuna uygun olarak, kampanyada şehir gelişiminin niceliksel yanlarından. çok, niteliksel (kaliteyle ilgili) yanları ağır basmış ve “Yaşanacak Şehirler” (Staedte zum leben, desvilles pour vivre; a better life in towns) sloganı benimsenmişti: Bu kampanya daha sonra, 1982-86 yıllarında, Avrupa: Konseyi içinde (kentsel sorunlardan sorumlu ulusal bakanlıklar temsilcilerinin oluşturduğu) Hükümetler arası bir kurul tarafından geliştirilen bir şehir politikaları programına dönüştürüldü Bu-program da, 1986'da. Avrupa Konseyi'nin Avrupa. Yerel ve Bölgesel Yetkilileri Sürekli Toplantısı'na aktarıldı. Böylelikle, birçok üye ülkedeki uygulamaların mantığı uyarınca, şehir topluluklarına ilişkin kararların esas itibarıyla yerel toplum önderlerince alınması ve diğerlerinde izlenen yerinden yönetimi politikaların mantığı uyarınca da, şehir sorunlarında, hükümetin yerinden yönetim kademelerine daha büyük sorumluluklar verilmesi öngörüldü.

1986'dan günümüzde ise, şehir gelişmesinin (sağlık sorunlarını çözmek, endüstriyel merkezlerin gençleştirilmesini sağlamak, şehirlerdeki güvenlik eksikliğinin üstesinden gelmek, suç işlenmesini ve özellikle de uyuşturucu kaçakçılığını önlemek, mimari gelişmeyi denetlemek, tarihsel mirası korumak,

yurttaşların kendi kendilerine yardım etmeleri ve şehirli topluluklarını geliştirmek gibi) çeşitli yanlarıyla ilgili, bu konuya ayrılmış toplantı ve sempozyumların örgütlenmesi, raporların ve onlara dayanarak Avrupa belediyelerine sunulan karar tasarılarının hazırlanması yollarıyla desteklenen bir program uygulandı.

Siyasetçiler, profesyoneller ve halk arasında karşılıklı bir deneyim paylaşmasının ve bilgilendirmenin sağlanması için yapılan bu etkinlikler, Sürekli Toplantının yerel demokrasi, yerinden yönetim ve katılımı ile ilgili (Avrupa Yerel Özerklik Şartı gibi) diğer çalışmalarıyla birlikte, aşağıdaki Sözleşmenin art alanını oluşturmuştur.

Kentsel Şartın Amacı, Felsefesi Ve Yapısı

Sözleşmenin bir dizi yerel düzeyde iyi şehir yönetimi ilkesini tek bir birleşik metinde toplamaktan amacı,

- yerel yetkililere, pratik bir kılavuz ve kent yönetimi elkitabı sağlamak,
- gelecekte yapılabilecek daha bağlayıcı bir kentsel Haklar Sözleşmesinin başlıca öğelerini şimdiden saptamak,
- bu sözleşme ilkelerine uygun davranan şehirler için uluslararası bir ödüllendirme şemasının esasını oluşturmak.
- Avrupa Konseyi için, insan yapımı çevreyle ilgili sorunlarda bir “kartvizit” olmak ve aynı zamanda Avrupa Yerel ve Bölgesel Yetkililer Sürekli Toplantısı'nın şehirler konusunda ulaştığı çalışma sonuçlarının bir bileşimini meydana getirmektir. Metinde, Sözleşmenin felsefesiyle ilgili bir takım açık seçik ipuçları bulunuyor:
- Bu yönetim düzeyinin özgül sorumlulukları üstünde yoğunlaşan sağlam bir yerel yetki boyutu içermektedir.
- Şehir gelişmesinin niteliksel yanları ve yaşam kalitesi üstünde özellikle durmaktadır.
- Bir dizi evrensel kılavuz ilke belirlemektedir.

-Yerel yetkililerle üye ülkeler, ulusal ve yerel yönetimler, yerel yönetimlerle kendi toplulukları, Avrupa'nın gerek içindeki gerekse ötesindeki şehirler arasında işbirliği yapılmasını ve dayanışmasını öngörmektedir.

- Yurttaşların temel bir takım kentsel hakları olduğu inancını vurgulamaktadır. Bu gibi hakların, herhangi bir ayırım gözetilmeden bütün şehir sakinleri için geçerli olduğunu ileri sürmektedir.

- Dolayısıyla, yerel ve bölgesel yetkililerin uygun stratejiler geliştirerek bu gibi hakları korumalarının da, sorumlulukları arasında olduğunu göstermektedir. Son olarak, şurasını da belirtmek gerekir ki, bu dizinin birinci kitabında çevirisi verilen Avrupa Kentsel Haklar Bildirisi de, Sürekli Toplantının aynı oturumunda, bu Sözleşmeyi özetleyen kısa bir metin olarak benimsenmiştir.

1. BÖLÜM

Ulaşım Ve Dolaşım

Tarih boyunca insanlar faaliyetlerinin kapsamını genişletmeye çalışmışlar ve ulaşım tekniklerini geliştirme eğilimi içinde olmuşlardır.

Ulaşımındaki her gelişmeyle insan hayatı değişmiştir; günümüzün kentlerinde yaya, at, demiryolu, otomobil, otobüs ve mal taşımacılığıyla ilgili ulaşımın etkilerinin iç içe geçtiği gözlenmektedir. Bu durum çeşitli sonuçlar doğurmaktadır. İçinde yaşanacak, etkileşime geçilecek çevre konusunda değişik tercihler yapılabilir.

Ne var ki, 1884'te ortaya çıkışından bu yana otomobil, ulaşım politikalarında genellikle ağır basmış ve bunun sonucunda kamu ulaşım sistemlerinde kötüleşme gözlenmiştir.

Otomobille kent karşı karşıya gelmiştir. Bu yargı belki aşırı basitleştirici bir yaklaşımın ifadesidir, ama durumu üç aşağı beş yukarı yansıtmaktadır. Otomobiller yavaş ama emin adımlarla kentleri öldürmektedir. 2000 yılına kadar bir tercih yapılması gerekiyor; ya biri ya da diğeri gerçekleşecektir: iki seçeneğin bir arada gerçekleşmesine olanak yoktur.

Bir şey yapılmazsa, yeni bir disiplin getirilmezse, karayolu trafiği, özellikle arabalar ve kamyonlar kentleri yok etmekle kalmayacak, “sera” etkisi yaratarak yeryüzündeki çevrenin yok olmasına yol açabilecektir.

Otomobiller gürültüye, rahatsızlığa, psikolojik ve fiziksel emniyetsizliğe, sosyal mekanın elden çıkmasına ve atmosfer kirliliğine yol açarak kentleri tehdit etmektedirler. Bu süreç, varlıklı kent sakinlerinin kenti terk etmesine yol açmakla birlikte, bunun karşılığında bir bedel ödenmekte, işe günlük gidiş-geliş yoğunluğu daha artırmaktadır. Ayrıca bunun sonucunda ortaya çıkan dağınık ve yaygın banliyö alanlarında verimli ve ekonomik kamu taşımacılığının örgütlenmesi olanaksızlaşmaktadır.

Bu ise bütünüyle kültürel ve toplumsal kayba yol açmakta; yaşama, ilişki kurma, faaliyette bulunma ve kültürü gerçekleştirme alanı olarak kentin gerilemesine katkıda bulunmaktadır.

Bu sorunun ele alınması, kent sakinlerinin diğer yerleşim türlerine veya daha az kalabalık alanlara karşı aşırı bencil veya tecrit yanlısı tutumu olarak yorumlanamaz. Tersine, bu yaklaşım, aşırı büyümenin olumsuz yan etkilerinin yaratacağı tehditte gezegeni kurtarmaya yönelik ortak çabaya bir katkıdır.

İlkeler

1. Özellikle özel arabayla yapılan yolculuğun azaltılması önemlidir. Son kırk yıldır savunulan ve uygulanan iki planlama ilkesi, yaygın toprak kullanımı ve işlevlerin ayrılması, günümüzdeki açmaza yol açmıştır. Bunun sonucunda:

(a) Orta sınıflar kentleri doldurmakta ve terk etmektedirler;

(b) Banliyö alanları yaygınlaşmış, kamu ulaşımının verimli ve ekonomik biçimde örgütlenmesi olanaksızlaşmıştır. Böylece, 19. yüzyılın ve 20. yüzyıl başlarının önemli bir kazanımı, olumsuz sonuçlar yaratır hale gelmiştir. Kent sakinlerinin yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerarasına ister istemez mesafeler girmekte, çocukları okullarına gidip gelmek için yolculuklar yapmakta; zorunlu mal ve hizmetler ise başka yerlerden sağlanmaktadır. Ama çözüm, toprak kullanımı konusunda yeni bir planlama stratejisi oluşturulması, kent içinde yoğun kent modelinin tercih edilmesi, kent dışında ise konut, istihdam vb. işlevlerin bütünleştirilmesi ve yan yana

getirilmesidir. İmalat sektöründeki, üçüncü ve dördüncü sektörlerdeki küçük ve orta ölçekli firmaların büyümesi, yakın çevrelerindeki konut ve yerleşim alanlarıyla birlikte ele alınmalıdır. Evden “bilgisayara dayalı” çalışma, toplumdan koparıcı etkisi dolayısıyla çözüm değildir.

2. Dolaşım, yaşanabilir bir kente elverişli ve değişik yolculuk biçimlerinin birlikte varolmasına olanak sağlayacak biçimde düzenlenmelidir. Yolculuğu ortadan kaldırmak elbette ne mümkündür ne de tavsiye edilir. Fakat somut sektörel hedeflere yönelmek yerine, keyifle yaşanacak bir kent yaratma amacı çerçevesinde, farklı yolculuk biçimlerini yeniden düzenlemek yerinde olacaktır. Bu, bireysel taşımacılık kadar kamu taşımacılığına veya toplu taşımacılığa, bisikletlere, yayalara da öncelik verilmesi demektir. Mal taşısa da taşımasa da ağır vasıtalarla kısıtlamalar getirilmesi demektir. Cadde kullanımını denetlemeye yönelik yeni önlemlerin gündeme alınması demektir (sözgelimi, zaman ve mekan yönünden dönüşümlü kullanım dönüşümlü saatler, günler, haftanın veya yılın belli zamanları). Bisiklet yolları oluşturulması; yaya alanlarının dikkatle planlanması; kent dışı pak yerleri kurulması, buna paralel olarak merkezi kentsel alanlara ulaşılmasını sağlayacak düzenli, ucuz, emniyetli ve güvenilir kamu ulaşımının gerçekleştirilmesi demektir.

3. Sokak toplumsal bir arena olarak yeniden kazanılmalıdır. Yaşayan toplumsal bir mekan olarak sokağın kaybı, kentin gerilemesine ve emniyetsizliğin artmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, güvenliğin ve toplumsal uyumun sağlanması, sokağın fiziksel olarak yeniden kazanılması demektir. Bu ise kaldırımların genişlemesi; yaya alanlarının oluşturulması; sokak planlamasıyla trafik akışının denetlenmesi; tek yönlü sokakların (caddelerin) dikkatle kullanılması ile gerçekleşebilir. Bütün bunlar, açık alanların korunması ve ıslahı anlamına gelmektedir. Bu ise kaliteli ve kalıcı imarla.; kaliteli sokak donanımıyla, kamusal işaret tabelaları ve reklam levhalarıyla; cephe düzenlemesiyle; ağaç, yeşillik, su, çeşme ve heykellerle gerçekleşebilir. Bütün bunlar, kaldırımlarda, teraslarda ve kahvehane önlerinde çekici, nitelikli özel. ticari veya kamusal etkinlikler gerçekleştirilmesi demektir. Aykırı nitelikteki gürültünün ortadan kaldırılması demektir.

4. Sürekli bir öğretim ve eğitim çalışması gerekmektedir. Önemli değişimler. hemşehrilerin bireysel davranış modelleri gözden geçirilmeden gerçekleşmez. çünkü

kendi kökleşmiş davranış modellerini değiştirme isteği, genellikle çevre konusunda duydukları kaygı ölçüsünde değildir. Yerel yönetimler, davranış modellerini değiştirmek, kent sakinlerine sokağın kendilerine ait bir kamu malı olduğu, bu nedenle uyumlu biçimde kullanılması ve sokağa saygı gösterilmesi gerektiği inancını aşılama amacıyla, bilinç artırıcı kampanyaları desteklemek göreviyle karşı karşıyadırlar.

2. BÖLÜM

Kentlerde Çevre Ve Doga

Günümüzde kentlerin birçoğu, genellikle tekdüze yeşil alanların veya pek kullanılmayan çok arazinin yer yer kesintiye uğrattığı taş, beton, çelik, cam ve asfalt yığıdır. Atmosfer ve yer, sanayiden, enerji tesislerinden, trafikten ve konutlardan kaynaklanan zararlı elemanlarla ve emisyonlarla kirlenmiştir. Yaban hayatı kentlerin ve yerleşim alanlarının dışına sürülmüştür. Bunun içindir ki doğa koruma alanlarının kurulması ve bitki kullanımının geliştirilmesi, açık alanlarının planlamasında acil bir öge haline gelmiştir. Bunlar her kente özelliğini verir, ilginç bir boyut kazandırır ve kent peyzajını belirgin bir şekilde etkiler. Bu öğelerden yonsun bir kent bireysel özelliğini kaybeder. Kentlerde insanların memur çevreden kaçmasını ve doğayı yaşamasını sağlayacak “akciğerlere” ihtiyaç vardır. Bitkiler ve hayvanlar, bireyin öz gelişiminin ayrılmaz bir parçasıdır ve kentsel çevrede doğmuş çocukların doğayla ilişki kurmasına olanak sağlar Yerel yönetimler doğal miraslarına hakkıyla sahip çıkmak zorundadırlar. Kaynak yönetimini geliştirmek, nitelikli bir çevreye sahip olmak, doğal sistemleri korumak göreviyle karşı karşıyadırlar. Bu ise yerel üretimde, ulaşımda ve tüketimde temizliği ve sağlığı özendirerek gerçekleştirebilir. Bütün bunlardan başka, doğa ile kentin birbirini dışlayan kavramlar olmadığı gerçeği kabul edilmelidir.

İlkeler

1. Kamu yönetimleri doğa ve enerji kaynaklarını tutarlı ve akılcı bir biçimde yönetmek ve kullanmak göreviyle karşı karşıyadırlar. Sürdürülebilir gelişme ilkesi yerel ve bölgesel yönetimlerin sınırlı kaynakların (enerji, su, toprak, hammaddeler, yiyecek) kullanılmasında sorumluluklarını eksiksiz kabul etmelerini; kirliliği ve atıkları başka yörelere aktarmak veya gelecek kuşaklara miras bırakmak yerine,

sınırları içindeki kirliliğe, evsel ve zehirli atıklara çözüm bulma sorumluluğunu üstlenmelerini gerektirmektedir. Giderek artan sayıda kent, kaynaklarını başka yerlerden sağlama arayışı içinde girmekte, bunu yaparken genellikle kaynağın sağlandığı yerde bozulmaya yol açmaktadır. Kentler, mümkün olduğu takdirde, kaynaklarını içerden sağlamaya devam etmeli, bu bağlamda kenti bütünlük taşıyan bir eko sistem olarak görmelidirler. Kaynakları gerektiği gibi kullanmak ve belediyelerin bütçeleri üzerindeki zorlamayı azaltmak için, teknik gelişmelerden ve yeniliklerden (sözgelimi bahçe tesisleri, kompost alanları, küçük ölçekli evsel ısı ve enerji tesisleri, güneş ve rüzgar enerjisinin kullanılması, vb.) yararlanılabilir.

2. Yerel yönetimler kirliliği önlemeye yönelik politikalar benimsemelidirler. Kent sanayiden, trafikten ve konutlardan özellikle evsel ısıtmadan kaynaklanan ciddi bir kirlilik sorunuyla karşı karşıyadırlar. Geçici ve kısa vadeli önlemlerin (sözgelimi katı ve sıvı atıkların nehirlerle ve göllere boşaltılması, atığın yakılması veya yeniden işlenmesi) yerini, emisyonun kaynaktan azaltılması, temiz teknoloji uygulanması, uygun trafik yönetimi sistemleri~ alternatif yakıt kullanımı gibi önlemlerin alması gerekiyor. Yerel yönetimlerin belli malzemeleri seçmek ve belli malzemelerden kaçınmak için, ambalaj malzemelerini yeniden kullanmak için, alternatif enerji kaynakları geliştirmek için yeni sanayilere ihtiyaç vardır. Yerel inşaat sanayiinin, yasalara, sağlığa elverişli malzeme kullanımı ve binalarda iyi bir bina içi iklim oluşturulması konusunda özendirilmesi gerekiyor. Ne var ki, bilgilendirilmiş kamuoyunun siyasal sürece baskı olmaksızın, yeni teknoloji geliştirilmesi ve yasaların ıslahı tek başına yeterli olmayacaktır. Burada bilgilendirmenin yaşamsal rolü öne çıkmaktadır. Bu ise yerel firmaların temiz teknoloji konusunda bilgilendirilmesi, bir bilgilendirme ve danışma merkezleri ağı oluşturulması ve yeni yaklaşımlara öncülük edilmesi demektir. Keza tüketiciler de emisyonun azaltılması, yapı içlerinde uygun malzeme kullanılması, belli ambalaj malzemelerinden ve temizlik maddelerinden kaçınılması konularında bilgilendirilebilir.

3. Yerel yönetimler doğayı ve yeşil alanları koruma göreviyle karşı karşıyadır. Yeşil alanlar, doğanın korunması ve peyzaj programları kentsel alanlarda ana öğelerdir, hava kalitesine ve kent iklimine katkıda bulunurlar. Yabani bitkiler, biyolojik bahçecilik, uygun türlerin seçilmesi, belli yerlerin (sözgelimi aşırı büyüme

mezarlıkların ırmak kenarlarının, demiryolu yan hatlarının) yeniden kullanılması, flora ve faunada zengin bir çeşitlilik sağlar. Çatıların, duvarların, avluların yeşillendirilmesi, farklı bitkilere ve hayvanlara çeşitli yaşam ortamları sağlar. Kent çiftlikleri ve inceleme bahçeleri; çocukların doğayla doğrudan ilişki kurmalarında önemli bir oynar. Eğer doğayla ve doğal kaynaklarla sorumlu bir ilişki kurulacaksa, bu önemlidir. Yerel koşulların analiziyle (yaşam mekanı haritalarının hazırlanmasıyla), doğanın korunmasında öncelikli alanlar oluşturulmalıdır. Açık alanlarda bitki kullanımı özendirilmeli ve bu da yerel, tarihsel ve doğal özellikleri yansıtmalıdır.

4. Doğanın korunması, belde katılımının geliştirilmesinde önemli faktördür. Bitki yetiştirilmesi, kent sakinlerinin kendi beldeleriyle gurur duymalarına ve özdeşleşmelerine yol açabilir. Bu tip işler için alanlar ayrılması, çatı ve kış bahçeleri, oyun alanları kurulması, dar gelirli ailelerin oturdukları semtlerin çevresinde yaşam mekanları için yarı, kamusal alanların yeniden kazanılması, yeşil patikalar, doğa ve okul bahçeleri ve alan araştırması merkezleri oluşturulması.

3.BÖLÜM

Kentlerin Fiziksel Biçimi

Kent peyzajı, çeşitli binaların, çevrelerindeki alanlarla birlikte yıllar boyunca oluşturduğu kentsel tasarım ve yapım sürecinin ürünüdür. Bu kent peyzajının korunma ve gelişme biçimi, emniyet, rahatlık, elverişlilik ve görünüş öğelerinin birbiriyle etkileşim biçimi, gelişmiş bir kentsel çevre açısından önem taşır.

İlkeler

1. Kent merkezleri, Avrupa kültür ve tarih mirasının önemli simgeleri olarak korunmalıdır. Avrupa'daki tarihsel merkezler, binaları, kent mekanları ve sokak modelleriyle, geçmişle bugün ve gelecek arasında bağlantı kurmaktadır. Buralarda paha biçilmez mimari miras öğeleri bulunmaktadır. Tarihsel merkezler kentlerin belleğidir; şimdiki ve gelecek kuşakların kimliğinin oluşturur ve Avrupa halkları arasında dayanışma duygusunun oluşmasında önemli bir role sahiptir. Tarihi merkezlerde varlığını hissettiren kentsel baskıya getirilecek çözüm, yoğun ve farklı gelişmelere ağırlık veren geleneksel yaklaşım ile hızlı değişim ve gelişimi gözetken ve büyük ölçeklerin kullanılmasını öngören yeni yaklaşımlar arasında dikkatli bir denge

kurulmasını gerektirmektedir. Yeni gelişmelerin tarihi alanlarla nasıl bağdaştırılacağı, Avrupa'da ve dünyanın diğer bölgelerinde kent merkezlerinin karşı karşıya bulunduğu temel bir mimari sorundur. Tarihi binaları koruma yöntemleri oluşturulurken, kent merkezlerine yerleştirilen yeni binaların tasarımları üzerinde dikkatle durulmalıdır. Bununla birlikte mimari yeniliklerin özendirilmesi de göz ardı edilmemelidir. Kentin biçiminin gelişmesinde ayrıntıya dikkat edilmesi önemli bir rol oynayacaktır.

2. Kentte açık alan oluşumu ve yönetimi kentsel gelişmenin ana ögesidir. Avrupa kentlerinde ayık alan kaldırımlar, tali sokaklar, ağaçlı bulvarlar, geniş caddeler, parklar, oyun alanları, nehir kıyıları, trafiğe kapalı alanlar, bahçeler, vb. binalar kadar önemli bir ögedir. . Tasarımı ve planlaması iyi yapılmış açık alanlar, bir kentin çekiciliğini artırır ve o kentin ekonomik refahına ve canlılığına katkıda bulunur. Açık alanlar kente insani bir boyut sağlar, toplu yaşama olanağını artırır. Kültürel faaliyet ve insanların refahı, oyalanacak, gezinecek., oynanacak ve bir araya gelecek bir mekanın varlığını gerektirir. Yeni açık alanların oluşturulmasında, kent sakinlerinin ihtiyaçları ve davranış modelleri dikkate alınmalı, ayrıca mimari karakter ve kalite de ölçek ve ayrıntı yönünden gözetilmelidir. Ağaçlar, bitki oluşumu, renk, ışık gölge, malzeme seçimi önemlidir. Açık alanlar, kent sakinlerinin aktif ve yaratıcı olmasına azami olanak sağlayacak biçimde tasarlanmalıdır. Açık alanların bakımı gerektiği gibi yapılmalı, bakımın yasaklama biçimini veya makul olmayan davranış denetlemesi biçimini almasından kaçınılmalıdır. Açık alanların yaratılması ve yönetimi mümkün olduğu ölçüde mahalle esasına dayanmalı, bu ise yerel yönetimlerin, belde gruplarının ve nüfusun bütününe katılımıyla gerçekleşmelidir. Hemşehrilerin doğrudan katılımı, özdenetimin oluşmasını sağlar ve vandalizmle mücadelede yararlı olabilir.

3. Mimari yaratıcılık ve gelişme kentsel görünümün kalitesinde önemli bir rol oynar. Bir kentin karakteri, onun çağdaş mimarisinde ve mimari mirasında aranmalıdır. Kentin çekiciliğiyle kaynaşan bir çekiciliğe sahip olmasıyla artar. Mimari, kendini ifade etme özgürlüğüne sahip olmalı ve farklı ihtiyaçları yansıtmalıdır. Mimari rekabet, yeni fikirlerin oluşmasında yaşamsal bir role sahiptir.

4. Herkes sağlıklı, güvenli, yerleşik, hoş ve özendirici bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Kentlerin fiziksel biçimi, özellikle konutların mahalle ortamı

bakımından taşıdığı nitelik, kaliteli bir kentsel çevrenin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Bunun gerçekleşmesi, yerleşim alanlarının hava, su, toprak ve toprak altı kirliliğine karşı korunmasına; çevrenin korunmasına ve tampon bölgelerin parkların, bahçelerin vb. oluşmasına; rahatsızlık yaratan ağır trafiğin gereğince denetlenmesine; çeşitli kültür ve spor tesislerinin sağlanmasına bağlıdır. Hemşehriye içinde yaşadığı çevrenin biçimi ve bu biçimle ilgili değişiklikler konusunda görüşlerini ifade etme ve alınacak kararları etkileme fırsatı eksiksiz tanınmalıdır.

5. Bir kentin canlılığı, dengeli kentsel yerleşim modellerine ve kent merkezinin yerleşim karakterinin sürmesine bağlıdır. Yerel yönetimler, kent merkezinin yerleşim karakterini korumak için gerekli yetkiye sahip olmalıdırlar; güçlü ekonomik çıkı; çevrelerinin bunu bozmaya yönelik eylemlerine sınırlar getirmeli, dönüştürme ve rehabilitasyon çalışmalarını ise özendirmelidirler. Keza, merkezi yerleşim alanlarında toplumsal çeşitlilik korunmalıdır.

4.BÖLÜM

Kentlerde Mimari Miras

Kentsel mimari, bir kentin kimliğini ve belleğini sürdürmesini sağlayan kalıcı önemdeki öğelerin şekillendirdiği mirastan oluşur. Bunun kapsamına kentin bulunduğu yerin, topografyasının ve ikliminin ürünü olan doğal öğelerin yanı sıra, insan becerisinin, sanat ve kültür değerinin ürünü olan öğeler de girer.

Bu miras, genellikle, geçici veya sürekli ihtiyaçlar veya modalar sonucunda oluşan ek öğelerle tamamlanır.

Kentsel miras, kent dokusunun önemli ve yeri doldurulamaz bir parçasıdır, kentin ve onun sakinlerinin kimliği açısından yaşamsal önemdedir. Bu miras, gelecek kuşaklara bir kültürel referans sistemi aktarır, Avrupa'nın ortak tarihinin ve geleceğinin bağlamını ve bilincini oluşturur. Kentsel miras, Avrupa Mimari Miras Sözleşmesi'nin 1. maddesinde belirtildiği gibi, anıtlardan bina gruplarından ve sit alanlarından oluşur.

Kentsel mirasın genellikle göz ardı edilen, ama belli bir önem taşıyan bir bölümü ise sanayileşme dönemlerinin ürünüdür (fabrikalar, marinalar, köprüler, limanlar, antrepolar, vb.) Bu kentsel miras genellikle cahilliğin, kötü kullanımın ve her

türlü bozulmanın tehdidi altındadır. Yerel yönetimler, kentsel mirasın korunmasını ve sürdürölmesini sağlamak ve bunun sonımluluğunu üstlenmek bakımından çok elverişli konumdadırlar.

Tarihi merkezlerin ve sit alanlarının yapısı, uyumlu bir toplumsal dengenin sağlanmasına yardımcı olur. Eski kentlerimiz, çok çeşitli faaliyetlerin gelişmesine elverişli koşulları sağlayarak toplumsal bütünleşmeye olanak tanımıştır. Eski bir binanın korunmasıyla, bir yörenin karakteri korunmuş ve geliştirilmiş olur.

İlkeler

1. Kentsel koruma, dikkatle oluşturulmuş bir yasal çerçeveyi gerekli kılar. Korumanın sorumluluğu kamu otoritelerinde, tek tek binalar ise genellikle özel mülkiyettedir. Kentsel mirasın korunmasını sağlamak için, bu iki aktör arasında ortaya Çıkacak uyuşmazlıkları, her birinin haklarını ve sorumluluklarını düzenleyecek yasal bir çerçeve gerekmektedir. Korunan yapıların veya yapı gruplarının çirkinleşmesini, yıkıma uğramasını, başkalaşmasını ya da karakterinin değişmesini önlemek için kamu otoriteleri gerekli denetim yöntemlerini ve yetki mekanizmalarını oluşturmalıdırlar.

Bu konudaki yasalar, ilgili makamlara,” korunan bir taşınmazın sahibinin restorasyon çalışması yapmasını sağlayacak, bunun için gerekli mali yardımı gerçekleştirecek ve ev sahibi bunu yapamazsa o restorasyonu bizzat üstlenecek olanakları tanımalı, gerektiğinde taşınmaza el koymak da dahil her türlü yetkiyi sağlamalıdır.

Yasalar kentsel mirasın kapsamlı bir tescilinin veya envanterinin gerçekleştirilmesini de sağlamalıdır. Bir kentteki tarihi binaların yaygın bir şekilde araştırılmasına dayanacak böyle bir envanter bina varlığına yönelik tehditleri, özellikle endüstriyel mirasın uyarlanarak yeniden kullanılma olasılıklarını ve potansiyel nitelikteki yeni mirası da saptamaya çalışmalıdır.

Yasalar, koruma alanlarının veya kentsel miras kuşaklarının oluşturulmasını da sağlamalı; böylece kamu makamlarının, vasıflı zanaatkarlar, geleneksel malzemeler, özgün renkler vb. kullanarak korumayı denetlemesine ve yönlendirmesine olanak vermelidir.

2. Kentsel mirasın korunması, bilgilendirme politikalarını gerekli kılar. Yeterli koruma, ancak, kamuoyunun ve kentsel miras maliklerinin o mirasın değeri konusunda bilinçlenmesiyle gerçekleşebilir. Bu. modern iletişim ve özendirme tekniklerinin kullanılmasını, özellikle okul çağından itibaren gençlerin bilinçlendirilmesine ağırlık verilmesini gerektirir.

Koruma politikaları, felsefesi ve bilgisi, mimarların arkeologların ve tarihçilerin dar çevresinden çıkarılıp kent plancılara, politikacılara, müteahhitlere ve iş çevrelerine kadar yayılmalıdır. Gönüllü çalışma kampları, öz girişim (self-help) kampanyaları ve sit alanları, korumaya katılımın pratik yöntemleri olmakla kalmaz, aynı zamanda, yararlı, öğretici bir etkiye de sahiptir. 3. Yeterli ve genellikle özgün (yeni) mali mekanizmalar ve ortaklıklar gerekmektedir. Kentsel mirasın korunması ağır mali bağlantılar gerektirir. Bu hem binalar ve bina grupları bakımından hem de ulusal, bölgesel ve yerel koruma politikalarını uygulamaya yönelik idari hizmetlerin yeterince sağlanması bakımından böyledir.

Finansman genellikle kamu otoritelerinin kaynak kapasitesini aştığı için, özel sektörle ortaklık ve özel kişilere yönelik teşvikler gerektirir. Bu teşviklerden bazıları şunlardır: Yıkma yerine restorasyonu özendirmeye yönelik vergi önlemleri ve mali teşvikler; binalara farklı KDV değerlemeleri uygulanması; tarihi taşınmazların gerekli onarım ve korunmasının yapılması koşuluyla indirimli fiyatla satılması; uzun vadeli krediler; restorasyon vakıfları kurulması; döner sermayeli fonlar oluşturulması; sponsorluğun yaygınlaştırılması.

Kamu kurumlarının (sözelimi demiryollarının) elinde bulunan kentsel mirasa gelince, bu kurumlar, ilgili oldukları tarihi varlıklar bakımından sorumlu olacaklardır.

4. Belli sanatların ve tekniklerin sürdürülmesi ve bazen de canlandırılması gerekmektedir. Koruma uzmanlığı eğitimi şu üç zanaatkar kategorisi içindir: Bir zanaata girmeyi amaçlayan gençler, yeniden eğitim görmek veya uzmanlaşmak isteyen zanaatkarlar ve becerilerini geliştirme isteyen uzman zanaatkarlar. Bu farklı ihtiyaçlar farklı nitelikte eğitim sağlanmasını gerektirmektedir. Eğitim meslek ve toplumda ilerleme fırsatları yaratacaktır ve bu da zanaatkarların konumunun iyileşmesi açısından önemlidir.

5. Kentsel miras, genel planlamanın asli bir ögesi kılınarak çağdaş yaşamla bütünleştirilmelidir. Entegre korumanın yönlendirici ilkesi, kentsel mirasın korunmasının asli bir planlama hedefi haline getirilmesidir. Bu ise koruma programının bütünsel bir yaklaşıma dayanmasını gerektirmektedir. Kentsel mirasın korunması alanında çalışan ekipler birden çok disiplinle ilgili olmalı ve diğer sektörel politikalarla-ekonomik gelişme, kültür, konut, çevre, vb. aktif bağlantı kurmalıdırlar. Kentin bir açık hava müzesi haline gelmemesine özen gösterilmelidir. Restorasyon, binalara çağdaş bir yaşam sağlamalıdır. Kamu makamları binaların kendi kendine korunacağı bir çerçeve oluşturmalıdırlar.

6. Ekonomik gelişme genellikle kentsel mirasın korunmasıyla ivme kazanabilir. Kentsel mirasın korunması genellikle başarılı kentsel ekonomik canlanma demektir. Koruma bir kentin hem turistler için hem de iş çevreleri için çekiciliğini arttırır. Eski (özellikle endüstriyel) . binaların uyarlanarak yeniden kullanılması, konutlara, otellere, iş merkezlerine vb. olanaklar sağlanarak ekonomide sağlıklı çözüm seçenekleri yaratabilir. Çünkü koruma çalışması emek yoğunudur, işsizliği azaltabilir. Enerjide, ham maddede ve altyapıda tasarruf sağlar.

5.BÖLÜM

Konut

Kentler insanları ve toplulukları her zaman çekmiş ve bu çekilişin özünde hep konut kaygısı yer almıştır.

Konut hakkı, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 25. maddesinde öngörülmüştür. Ev, bireyin kişisel mekanıdır. Kişi bu mekanla kentteki temel varoluşunu özdeşleştirir. Ev beldenin temel yaşama birimidir.

Konut, genellikle, insanın yaşamındaki en büyük harcama kalemidir. Konut stoku ise bir kentin mamur alanının en büyük bölümünü oluşturur. Çalışma rekreasyon ve ulaşımın yanı sıra, kent yaşamının başlıca işlevlerinden biriyle ilgilidir.

Sağlıklı, güvenli, yerleşik, hoş ve şevklendirici bir yaşama çevresinin sağlanmasında kilit faktör konuttur. Konut yetersizliği, emniyetsizliğin, şiddetin, ayrımcılığın, hoşgörüsüzlüğün ve ırkçılığı ortaya çıkmasında önemli bir faktördür.

İlkeler

1. Kent sakini evinde özel yaşam hakkına sahiptir.

Ev bireyin biricik özel mekanıdır. Evde güvenliğe, sükunete ve kişisel mülkiyetin korunmasına azami güvence sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerle ilgili yasal düzenlemeler, özel yaşamın mutlak bir biçimde korunmasını, kamusal ve özel kuruluşların temsilcilerinin ihlallerine karşı özgür kalmasını sağlamaya; birey/oda oranını mümkün olduğunca bire bir düzeyine getirmeyi amaçlayan programlar ve kampanyalar geliştirmeye yönelik olmalıdır. Bu amaçla, gürültü, duvarlar, görünüm vb. konularda standartlar oluşturmalı ve bu standartların uygulanmasını kesinlikle sağlamalıdır.

2. Herkes ve her aile güvenli ve sağlıklı konut hakkına sahiptir.

Ev, bireyin günlük yaşam için gerekli enerjiye ve gücü toplayacağı, maddi esenliğe katkıda bulunacak, güvenli bir ortam oluşturmalıdır. Bu, binalarda emniyet standartlarının sağlanmasıyla; sağlıklı konutların envanterinin çıkarılmasıyla, böylesi konutların yıkılmasına ve yerlerine yenilerinin yapılmasına veya restorasyonuna olanak sağlanmasıyla; yerel sağlık, güvenlik ve barınak hizmetleri arasında sıkı işbirliği kurulmasıyla gerçekleştirilmelidir.

Keza konutlara yeşil alanlar ve bahçeler sağlanmalı, konutlar yeterli bir konutun doğal ögesi olan yeşil alanlar, bahçeler vb. ile çevrili olmalıdır.

3 . Yerel yönetimlerin konut konusunda çeşitlilik, seçme hakkı ve hareket

olanağı sağlanmalıdır. Kentler ve yerel yönetimler konut koşulları konusunda çeşitli seçenekler sunmalı, her ihtiyaca yönelik çeşitli tarz ve standartlarda konut olanağı yaratmalı, konut stokunun ve yerleşim çevresinin dengeli bir beldeye elverişli nitelikte olmasını sağlamalıdır. Konut arzı, yaşam tarzındaki ve sosyo-ekonomik koşullardaki değişimlere bağlı olarak genellikle dalgalanma gösteren kişi ve aile ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Yerel yönetimler, konutta, oturma statüsünde ve yer seçiminde çeşitlilik sağlamalı ve piyasanın yetersiz olduğu durumlarda kamu müdahalesine yönelmelidirler. Yerleşimde hareket serbestliğini kısıtlayıcı faktörler azaltılmalı, taşınmaz değişimine getirilmiş vergiler düşürülmeli ve kira sözleşmelerindeki ihtar süreleri daha esnek hale getirilmelidir.

4. Elverişsiz konumdaki kişilerin ve ailelerin hakkı sadece piyasa güçleri tarafından korunamaz. Piyasa ekonomisinin ağır bastığı koşullarda, ev sahibi olabilmek, aile reisinin ödeme gücünün varlığına ve sürmesine bağlıdır. Bu nedenle, piyasaya erişebilme ve barınma hakkı konusunda, bazı gruplar bakımından ayırım gözetilmiş olmaktadır. Yaşlılar, engelliler, işsizler, tek ebeveynli aileler ve bazı göçmen grupları bu durumdadır.

Bu nedenledir ki konut politikası, yerel yönetimlerin sorumluluk alanı içinde bulunmalıdır. Yerel yönetimler, konut politikasının toplumsal hedeflerini gerçekleştirmek ve ayrıca özel sektörü bu doğrultuda özendirmek için doğrudan müdahale yetkisine sahip olmalıdırlar.

5. Yerel yönetimler konut satın alma olanağı ve kira süresi güvencesinin gerçekleşmesini sağlamalıdırlar. Yerel yönetimler, makul bir fiyatla konut satın alma olanağı sağlama göreviyle karşı karşıyadırlar ve ev sahipliğinin gerçekleşmesini sağlayacak düzenlemeleri desteklemelidirler. Keza güvence hakkı da aynı ölçüde önemlidir. Kira parasını ödeyen kiracıların şu ya da bu biçimde tahliye tehdidi altında yaşamamaları gerekmektedir. Barınma hakkı, bir beldeyle bütünleşip o beldenin bir parçası olabilme hakkı demektir. Bu hak, genellikle, uzun süreli barınma güvencesi olmaksızın gerçekleşemez.

Bu haklar, en iyi, açık ve kesin bireysel ve kolektif (ortak) mülkiyet senetleri ve kira anlaşmaları ile ilgili bütün tarafların yapacağı kesin ifadeli sözleşmelerle korunabilir. Keza yerel yönetimlerin bireylerin ve kiracı derneklerinin konut yönetimine katılımını ve konut kooperatifleri gibi değişik düzenlemelere yönelmelerini özendirmesi de önemlidir.

6. Eski konutların onarılması, mevcut toplumsal dokuyu örselememelidir.

Genellikle, eski taşınmazların rehabilitasyonu ile yeni konutlar sağlanması, daha çok merkezi kentsel alanlarda, yörenin yerli sakinlerinin oraları terk etmelerine yol açmaktadır. Çünkü rehabilitasyon nedeniyle artan fiyatları ve kira paralarını, o yerlerin eski sakinleri ödeyememektedirler. Bu nedenledir ki, yerel yönetimler, rehabilitasyona dayanan konut programlarının yanı sıra yerli sakinlere yönelik belli mali mekanizmaları da devreye sokmaktadırlar.

6. BÖLÜM

Kent Güvenliği Ve Suçların Önlenmesi

Avrupa kentlerinde özellikle uyuşturucularla ilgili suçlar öylesine artmıştır ki bu sorun kentlerle ilgili başlıca siyasal, kamusal ve mesleki gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Güvenlik herkesin kaygısıdır. Kent sakinlerinin güvenliği sağlanmadıkça ve suç korkusu azalmadıkça, kent hakkından söz edilemez. Yerel yönetimler, toplumsal gelişme politikalarıyla suçluluğun ana nedenlerine karşı verilecek mücadelenin temeli konumundadırlar. Böylece yerel toplumda herkese hak ettiği yeri bulma olanağı sağlamış, toplumsal bağlar onarılmış, karşılıklı destek yapıları ve ortaklığa dayalı eylem programları oluşturulmuş olacaktır.

İlkeler

1. Tutarlı bir güvenlik ve suçların önlenmesi politikası, önlemeye yasaların uygulanmasına ve karşılıklı desteğe dayanmalıdır.

Suçun çok çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenle çözüm yaklaşımları hem çeşitlilik içermeli hem de koordine olmalıdır.

Bu ise yerel düzeyde ortaklık yapılarının oluşturulması demektir. Bu yapılar seçilmiş temsilcilerin, görevlilerin, polis yetkililerinin, yargıçların, sosyal hizmet görevlilerinin ve derneklerin katılımıyla oluşacak ve suç nedenlerini, alınan önlemlerin etkinliğini ve geleceğe yönelik eylem programlarını değerlendirecektir. Bütün bunlar ceza uygulandıktan sonra, suçluyu topluma kazandıracak ve suçtan zarar gören kişinin durumunu onaracak bir sistem çerçevesinde ele alınmalıdır.

2. Yerel kent güvenliğin politikası güncel ve kapsamlı istatistiklere ve bilgilere dayanmalıdır. Yerel güvenlik politikası kesin bilgilere ve kapsamlı istatistiklere dayandırılmalıdır. Bunun için ayrıntılı suç istatistikleri (suç yerlerinin ve zamanlarının, suçluların kökenlerinin vb. haritaları) hazırlamalı, kurbanlar veya mağdurlarla ilgili araştırmalar yapılmalı, suç kurbanlarının kurdukları derneklerden, sosyal hizmet görevlilerinden ve eğitim uzmanlarından güncel raporlar sağlanmalıdır.

Yerel ortak yapıların ve yerel suç izleme hizmetlerinin temelinde böyle bir mekanizma bulunmalıdır.

3. Suçun önlenmesi, bütün bclde üyelerinin katılımını gerektirir.

Suçun başlıca nedenlerinden biri, toplumsal yabancılaşma ve özellikle gençlerin bir kültürle, aileleriyle, okullarıyla veya bir bütün olarak toplumla özdeşleşmekle karşılaştıkları zorluklardır. Önlemler, kentsel çevreyi iyileştirmeye yönelik ortak eylemi, gençlere sağlık, rekreasyon, eğitim ve istihdam konularında yardımı içermektedir. Nüfusun sıkıntı çeken kesimlerine özel ilgi gösterilmelidir; bunun için özel yapılar oluşturulması yerine, ekonomik entegrasyon ile konutu bir arada ele alan kapsamlı yaklaşımlar denenmelidir.

4. Etkin bir kentsel güvenlik politikası, polis ile belde arasında sıkı bir işbirliği kurulmasına bağlıdır. Polis, beldedeki diğer kuruluşlarla eylem koordinasyonu sağlayarak etkinliği pekiştirmek amacıyla hemşehrilerle ve onların temsilcileriyle diyalog kurmalıdır. Bu, özellikle şu alanlarda, ortaklık esasına dayalı olarak yerel gözetim usullerinin tanımlanmasını gerektirir: Yerel polis devriyelerinin ve gezici devriyelerin bölgeleri ve zamanlaması; gençlere yönelik eğitim çalışmalarının atılımı; kovuşturma politikasının tartışılmasına adli makamlarla birlikte katılım; hırsızlığın azaltılması, taşınmazların teknik olarak korunması, mahalle izleme planları gibi konularda kamu makamlarına ve hemşehri gruplarına tavsiyelerde bulunulması; özel polis hizmetleriyle ilgili faaliyetlerin denetlenmesi ve sosyal hizmetlerle bağlantılı olarak, uyarıların ve şikayetlerin izlenmesinin sağlanması.

5. Uyuşturucuyla mücadele konusunda yerel bir politika belirlenmeli ve uygulanmalıdır. Suça kaynaklık eden çeşitli faktörlerden doğan uyuşturucu alışkanlığının kendisi bir suç nedenidir. Kaçakçılık olayları ve uyuşturucu sağlamak için suç işleyen bağımlı kişiler bunun tipik örnekleridir. Satıcıların kovuşturulması esas olarak polisin ve adli makamların uzmanlık alanlarına girmekle birlikte, uyuşturucu talebini azaltmak için beldenin bütünü örgütlenmelidir. Bu, sağlık ve sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kuruluşlarla işbirliği içinde çalışan bir uzmanlar grubunun sorunla ilgili bir hazırlık araştırmasıyla, özellikle okul içi ve dışı gençlere yönelik bilgilendirme programlarının hazırlanmasıyla gerçekleşir. Bu konuda öğretmenlerin., gençlerin, sosyal hizmet görevlilerinin ve irtibat personelinin eğitimi için programlar hazırlanması da gerekir.

6. Alışkanlığın nüksetmesinin önlenmesine ve hapsedme dışında seçenekler geliştirilmesine yönelik programlar zorunludur.

Sabıkalık oranının artmasına yol açan bir deneyim niteliğindeki cezaevi en ciddi suçlar için öngörülmalıdır.

Cezanın alternatifi olan yöntemler geliştirilmelidir. Bu yaklaşım, toplumun suça sistemli ve hızlı tepki göstermesini sağlayacak, ayrıca suçlunun topluma mümkün olduğu kadar hızlı bir biçimde kazandırılmasını amaçlayacak ve suçun işlenmesini önleyici bir işlev görebilecektir. Bu tür alternatif yöntemler, cezaevi dışı sosyal hizmet çalışmaları yapılmasını gerektirecektir. Suçluların adli gözetim ve denetimiyle uyuşturucu kurbanlarının uğradığı zararların giderilmesi arasında daha sıkı bir bağlantı kurulmuş olacak; cezaevi ile kent arasında daha iyi ilişkiler geliştirilecek; cezaevlerinde eğitim ve kültür faaliyetleri yapılabilir ve tahliye hazırlıkları ile ilgili çalışmalar belde bağlamında ele alınmış olacaktır.

7. Uyuşturucu kurbanlarının desteklenmesi, her yerel güvenlik politikasının kilit ögesidir. Uyuşturucu kurbanlarına yardım ve destek program programları toplum için manevi bir görevdir ve suçluya topluma kazandırma çalışmalarıyla bir bütün oluşturur.

Bu önlemler, kurbanlara yardım birimleri kurulmasını gerektirecektir. Bu birimler, uyuşturucu kurbanlarının desteklenmesini ve yönlendirilmesini, polise ve mahkemelere yapılan şikayetlerin takibini ve alınan önlemle ilgili bilgi verilmesini sağlayacaktır.

8. Suçun önlenmesine öncelik verilmeli ve bu konuya ayrılan kaynaklar arttırılmalıdır. Avrupa'da suçluluktaki muazzam artış toplumun başta gelen sorunlarından biri kabul edilmesine ve önleme mekanizmaları yaygın biçimde kamuoyunda tartışılmasına rağmen, yerel yönetimlerin elinde hala bu sorunları çözmeye yetecek mali kaynak bulunmamaktadır. Bu nedenledir ki, suçu önlemeye yönelik koordine yapılar oluşturulması, yöntemlerin iyileştirilmesi, polisin çalışmasının -ıslah edilmesi, uyuşturucuyla mücadele politikasının belirlenmesi, uyuşturucu alışkanlığına dönüşü önleyecek programlar geliştirilmesi ve uyuşturucu

kurbanına alternatif yardım örgütlenmesi alışmalarına daha fazla kaynak ayrılması gerekecektir.

7.BÖLÜM

Kentlerdeki Engelli Ve Sakat Kişiler

Her hemşehrinin temel haklarından biri; cinsiyet, yaş, ulus veya bedensel ya da zihinsel yeterlilik ayrımı gözetilmeksizin, kentteki toplumsal etkinliklerden ve tesislerden herkesin serbestçe yararlanması olmalıdır.

Ne var ki, kural olarak kentlerimiz, yetileri eksiksiz gelişmiş ve en dinç çağındaki çalışan yetişkin nüfusun ihtiyaçlarını karşılama çabasındadır.

Geçici veya süreli uyum sorunları yaşayan hemşehri gruplarının (gebe kadınların, çocukların yaşlıların, belli hasta gruplarının, sakatların) durumları genellikle göz ardı edilmektedir. Elverişsiz durumdaki belli hemşehri gruplarının temel bireysel haklardan yararlanabilmeleri ancak öbür kent sakinlerinin anlayışına ve yardımına bağlıdır.

İlkeler

1. Kentler herkesin her yerde yararlanabileceği biçimde tasarlanmalıdır. Bütün ticari, idari ve kamusal binalar; kültür, spor, sağlık tesisleri ve dini binalar; sokaklar; kamu yapıları; kültürel ve toplumsal olaylar, sakatlığı veya engeli ne olursa olsun herkesin erişip yararlanabileceği gibi olmalıdır.

Gerektiğinde, farklı nüfus grupları için özel tesisler ve mekanlar (sözgelimi çocukların yüzmesi ve sakatların spor yapması için özel tesisler, kütüphanelerde çocuk bölümleri vb.) yapılabilir. Ne var ki, kamu binalarının ve donanımının kullanılması hakkı, buralardan yararlanan diğer kişilere de aşırı elverişsizlik yaratmamalı, aşırı ölçüde pahalı olmamalıdır.

Yerel yönetimler, kamuya açık tüm binalar ve mekanlar için bir güvenlik komitesi kurabilirler. Şu ya da bu sakatlığı bulunan kent sakinlerine yardımcı olacak hizmet personeli eğitilmeli ve insanları toplumun bu kesimlerinin varlığının farkına vardırarak politikalar oluşturulmalı, herkese çok küçük yaştan itibaren hoşgörü öğretilmeli ve entegrasyon özendirilmelidir.

2. Sakat ve engelli kişilere yönelik politikalar aşın korunmayı değil, toplumla bütünleştirmeyi (entegrasyonu) amaçlamalıdır.

Kentleri fiziksel veya zihinsel bir zayıflığı veya engeli bulunanlar için koruyucu kozalar olarak tasarlamak ya da bu anlayışla donatmak ne psikolojik yönden ne toplumsal ne de ekonomik yönden uygundur. Ayrıca, bu mümkün değildir. Bunun yerine, çocukların, yaşlıların ve sakatların çevrelerine uyum göstermelerini ve beldenin normal günlük yaşamına tümüyle katılmalarını sağlayacak bir ortam yaratılmalıdır.

Aşırı korunma, refah devleti zihniyetinin teşvikine ve kastların oluşumuna yol açar. Bu ise söz konusu nüfus gruplarının şevkini ve mücadele azmini örseler, toplumsal gruplar arasındaki ilişkilerin bozulmasına yol açar.

Belli bir toplumsal gruba yönelik tesislerin aynı faaliyet sektöründe toplanmasından da kaçınmak gerekecektir.

3. Engellileri veya azınlık gruplarını temsil eden uzmanlık dernekleriyle, bu derneklerin kendi aralarında işbirliği kurulması zorunludur.

Dernekler, engellilerin veya azınlık gruplarının çıkarlarının temsilinde ve savunulmasında, bu kesimlerin toplumla bütünleşmesinde olumlu bir rol oynarlar.

Bu dernekler arasında, bu derneklerle kent planlamasından, sosyo-kültürel faaliyetlerden ve politikalardan sorunlu çeşitli kuruluşlar arasında sıkı, sürekli ve düzenli bir danışma ilişkisi bulunmalıdır. . Hizmetlerin planlanması, geliştirilmesi ve uygulanması aşamalarında danışma ilişkisinin varlığı, sunulan hizmetlerin kalitesini yükseltir ve yerel yönetimlerce benimsenen entegrasyon önlemlerinin verimliliğini arttırır.

Danışma, kentsel çevrenin bir bütün olarak planlanmasında gerçekleşmelidir (sokaklar, kamusal alanlar, kentsel donanım ve ulaşım; inşaat yönetmelikleri; planlama izni uygulamaları, vb. konularda).

4. Evlerin ve işyerlerinin engelli ve sakat kişilerin ihtiyaçlarına uygunluğunun sağlanması önemlidir. Toplumsal yaşam, karşılaşmaların ve alışverişlerin sonsuz etkileşimine dayanır. Her yer herkesin kolaylıkla yararlanabileceği durumda olmalıdır.

Herkes evde ve işte kendini mümkün olduğu kadar güvenli ve rahat hissetmeli, yaşı ve sağlık durumu ne olursa olsun, olanaklarını sonuna kadar geliştirebilecek durumda olmalıdır.

Ne var ki, konutlar, işyerleri, yerleşim bölgeleri genellikle belli toplumsal gruplar açısından elverişsizdir. Değişik toplum kesimleri için şunlar gerçekleştirilmelidir; gençler için ses yalıtımı, mahremiyet, oyun alanları ve güvenlik; gençler için buluşma yerleri, fiziksel rekreasyon ve mahremiyet; yaşlılar için çevreden kopukluğu ve güvencesizliği azaltacak, yardım sağlayacak önlemler ve buluşma yerleri; sakatlar için ulaşım, tuvalet koşullarında uygun önlemler, bedensel engeli (zayıf görüşü, az işitmeyi, zorlukla yürümeyi) hafifletecek teknik aygıtların yaygınlığı.

5. Yolculuk, iletişim ve toplu taşımacılık olanaklarından herkes yararlanabilmelidir. İnsanların ve eşyanın serbest dolaşımı temel bir bireysel hak olmakla birlikte, bazı insan grupları için yolculuk ve iletişim sorunudur.

Bu hakkın kapsamına, yaşları, bedensel veya zihinsel yetenekleri, dilbilgileri ve gelenekleri nedeniyle bazı engellerle karşı karşıya bulurum gruplar da girmektedir. Bu grupların farklı kaynaklardan ve olanaklarından yararlanmaları teşvik edilmeli; bu bağlamda uluslararası pik.1ogramlar, yol işaret tabelaları ve çeviri olanakları yaygın olarak kullanılmalı, etnik azınlıklar için yoğun pratik dil eğitimi verilmeli, kullanıcı-dostu yeni enformasyon sistemleri devreye sokulmalıdır.

8.BÖLÜM

Kentsel Alanlarda Spor Ve Boş Zaman

Spor ve boş zaman, geniş bir fiziksel etkinlik yelpazesini kapsar: Oyun ve fiziksel rekreasyon; amaçlı yatırım ve performansın iyileştirilmesi ve yetkinleşme:

Bunlar bireyde ve toplulukta derinlere yerleşmiş duyguları karşılar. İnsanların kentsel alanlarda toplanması ve kent yaşamının baskıları, çeşitli spor olanaklarının yaratılmasını sağlar ve gerektirir. Spor bireylere ve topluluklara etkileşim olanakları sağlar, onları yakınlaştırm. Özellikle gençlere yön duygusu kazandırır ve onların toplumsal yabancılaşmadan kaçınmasını sağlar. Uyuşturucu kullanımına ve dışlanmaya karşı mücadelede yardımcı olur.

Herkes, ilgisine ve yeteneğine göre spor yapma hakkına sahiptir.

İlkeler

1. Her kent sakini spor ve rekreasyon etkinliklerine katılma hakkına sahiptir. Herkes için Spor Şartı'nın hükümleri uyarınca, yerel yönetimler, toplumsal yetiştirme, ekonomik durum ve gelir, yaş ya da etnik grup ayrımı gözetilmeksizin herkesin spordan ve spor tesislerden yararlanmasını sağlamakla görevlidir.

Bu amaçla esas olarak şunlar yapılmalıdır:

- çoğu kent sakininin spora katılımını önleyen psikolojik, toplumsal, ekonomik ve fiziksel engeller kaldırılmalıdır;

- Özel ihtiyaçlara sahip kişilere yardımcı olmak üzere özel, olumlu politikalar, geliştirme ve yetiştirme programları oluşturulmalı; gençler, kadınlar, yaşlılar, sakatlar, etnik azınlıklar, işsizler ve dar gelirli gibi toplumsal grupların spora katılımı amaçlanmalıdır;

- Her kentin veya kentsel alanın bütününü kapsayan bir spor tesisleri ağı sağlanmalıdır;

- Bu tesislerin evlere yakın küçük ölçekli birimlerden oluşması sağlanmalı, yöre insanları bu tesislerle özdeşleşebilmeli, bu insanlarda sahiplik duygusu özendirilerek vandalizm ve suçluluk azaltılmalıdır; Kamusal veya kurulacak kentsel alanlarda yapılacak spor tesislerinin şimdiki ve gelecekteki ihtiyaçları karşılaması sağlanmalı bu konuda muhtemel katılım düzeyleri, ulaşım bağlantıları vb. göz önünde bulundurulmalıdır;

- Geleneksel olduğu kadar modern sporlara da olanak sağlanmalıdır;

- Mevcut veya kurulacak kentsel alanlarda rekreasyon faaliyetlerini özendirmek ve buna olanak sağlamak için açık alanlar, ağaçlık alanlar, oyun alanları, bisiklet yolları vb. yapılması sağlanmalıdır. Spor ve fiziksel rekreasyon tesisleri şunlar olabilir: Açık alanlar, oyun alanları, ormancılık alanlar, ırmaklar, kanallar, küçük göller, bahçeler gibi kaynaklar; doğal ve yapay çim sahalar, tenis kortları, atletizm parkurları gibi tesisler; spor merkezleri, yüzme tesisleri.

2. Spor tesisleri güvenli ve iyi planlanmış olmalıdır.

Kentlerdeki spor tesisleri çevredeki binalarla ve kent silüetiyle kaynaşmalı, mekan duygusuna katkıda bulunulmalıdır.

Tesislerin tasarımı ve malzemesi bütün toplumsal kesimlere çekici gelecek biçimde seçilmelidir, halkın güvenle ve sağlıklı bir biçimde atılması sağlanmalıdır. Üslup ve plan, yöneticilerin ve kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Futbol stadyumu gibi spor tesisleri, seyircinin güvenliğini sağlayacak, suçluluğu ve şiddeti asgariye indirecek biçimde planlanmalıdır.

Önemli olaylar için çok büyük spor tesisleri planlanırken tesislerin o yörede daha sonraki kullanımı göz önünde bulundurulmalıdır (sözgelimi sporcuların konaklama yerlerinin daha sonra konuta dönüştürülmesi ve konut olarak kullanılması).

3. Bütün kent sakinleri spordaki becerilerini bireysel potansiyellerine göre geliştirme hakkına sahiptirler. Sporda temel bir beceri kazanan birçok insan, spora ilgisini sürdürmek, kendisine saygıyı korumak ve sporu kişisel olarak yapabilmek için, daha da gelişmek ihtiyacı duyar. Bu çaba, özellikle gençler başta olmak üzere sporla uğraşmayan herkes için örnek oluşturur ve özendirici etki yaratır. Bazen ise sporda ustalık ve becerisini geliştirmiş kişiler yaşamlarını profesyonel olarak sürdürürler. yerel ekonomiye katkıda bulunurlar.

Sporda becerilerini ve ustalıklarını geliştirenlerin ihtiyaçları, sporda temel düzeyde beceriyi kazanmış olanlara oranla daha karmaşıktır ve daha başka talepler içerir

Bu ise kamu makamlarının, yüksek standardı sporcuların yarışma ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için bazı temel spor tesislerine özel donanım kazandırılmalarını ve bunu yaparken spor federasyonlarıyla danışma ilişkisi içinde olmalarını gerektirir. Bütün bunların yanı sıra, sistemli eğitim ve yarışma programları devreye sokulmalıdır.

9.BÖLÜM

Kentlerde Kültür

Yerel ve bölgesel yönetimler sanat ve rekreasyon tesislerinin sağlanmasında, kültür etkinliklerinin geliştirilmesinde ve kültürel demokrasinin gerçekleşmesinde

yaşamsal bir rol oynar. Bu nedenledir ki, yerel yönetimler, kentin kültürel geleneği ve kent halkının kültürel özellikleri ışığında bir kültür politikası oluşturma ve uygulama hakkına ve yetkisine sahip olmalıdırlar. Mimari yapıtlar, dil, sanatlar, müzik ve edebiyat kentin zengin tarih hazinesinin ve kolektif belleğinin ifadesidir. Bu kültür ve sanat oluşumları yaşam biçimlerindeki, toplumsal modellerdeki ve kültürel miras ve deneyimdeki değişimin barometresidir. Kültür halkın kazanılmış kavramlarının oluşturduğu bir alandır; edebi, bilimsel ve sanatsal gelenekler ve bilgi demektir.

Somut coğrafya, topografya, iklim ve yaşama koşulları, her yörenin kültürüne kendine özgü özellikler kazandırır, o yöre sakinlerinin yöreyle özdeşleşmesini sağlar.

Kültür politikası ekonomik ve toplumsal gelişmeye katkıda bulunur. Daha geniş bir bağlamda ise kent sakinlerinin Avrupa içi ilişki ve alışveriş ağındaki somut rolünü ve amaçlarını kavramasına katkıda bulunur.

İlkeler

1. Bütün kent sakinleri kültür hakkına sahiptir. Kültür herkesle ilgilidir. Sadece ayrıcalıklı bir avuç insanın veya seçkinlerin alanı değil, tüm toplumsal grupların yaratıcılığını ve hayal gücünü harekete geçiren bir araçtır. Kültürel demokrasinin evrenselliği .İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 27. maddesinde ifade edilmiştir.

2. Kentlerin kültürel gelişmesi ekonomik ve toplumsal gelişmesine katkıda bulunur. Kültür politikası ekonomik gelişmeye, topluluk duygusunun oluşmasına katkıda bulunur. İlk öğretimden yetişkinlerin eğitime kadar bütün eğitim düzeylerinde ana öğedir; belde işlerine kamusal katılımın gerçekleşmesini sağlayabilir; nüfusun engelli kesimlerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Bu nedenledir ki, kültür politikası, kapsamlı bir kent politikasının kilit ögesidir; kentlerde yaşam kalitesinin iyileştirilmesine ve insan haklarının geliştirilmesine yönelik genel politikanın ayrılmaz bir parçasıdır.

3. Kültür alışverişi farklı uluslardan, farklı bölgelerden halklar arasında güçlü bir bağ oluşturur. Yerel yönetimler, kendi kentlerinin kültürel deneyiminin başkalarına aktarılmasının, karşılıklı anlayış ve saygının yaratılmasında önemli bir rol oynadığını kabul etmelidirler.

4. Kültürel gelişme ve gerçek kültürel demokrasi, yerel yönetimlerle belde grupları, gönüllü sektörlerle özel sektör arasında yaygın işbirliği gerektirir. Kültürel gelişme sadece yerel yönetimlerin görevi değildir. Yerel yönetimler, sanatların ve kültürel yaratımın korunmasında sanayinin ve ticaretin katılımının artmasını çeşitli yöntemlerle (sözgelimi mali teşviklerle) sağlamak durumundadırlar. Kültürel yenilemeyi ve belde gruplarına sorumluluk aktarılmasını amaçlayan mahalle gruplarının azami desteğini göz önünde bulundurmalarıdır.

5. Kültürel çoğulculuk yeniliği yaşanmasını ve özendirilmesini gerektirir. . Kültürel faaliyetteki zenginlik, bir yönüyle, örgütlü ve kurumsallaşmış yapıların değil, kültürel faaliyetin kendiliğinden, yenilikçi doğasının ürünüdür. Başarılı kültürel gelişme, gençler ve göçmen toplulukları gibi belli nüfus gruplarının somut ihtiyaçlarını ve katkılarını da dikkate almalıdır. Yerel yönetimler bunu sağlamak için belediye kaynakları çerçevesinde kültürel faaliyetlere ödenek ayırmalıdır.

6. Yerel yönetimlerin kültür turizmini dengeli geliştirmesi, beldeleri olumlu etkileyecektir. Kültür turizmi bütün Avrupa'da büyüyen bir sanayidir; tarihi kentler kültür ve sanat olayları artan sayıda ziyaretçi çekmektedir.

Bunun yerel yönetimlere sağladığı yararlar açıktır: Refah artmaktadır, yerel istihdam olanakları artmaktadır. Kent sakinlerine yönelik kentsel donanım olanakları genişlemekte. İnşaat sanayii ve belli zanaatlar bundan olumlu etkilenmekte ve hepsinden önemlisi, farklı kültürlerin ve toplumların birbirini tanıması hız kazanmakta, karşılıklı saygı gelişmektedir.

Ne var ki bu yararların sağlanması ve muhtemel olumsuz etkilerden kaçınılması, yöre sakinlerinin özel sektörün, turizm sanayi ile yerel yönetim temsilcilerinin katılımını sağlayan bir turizm ve kültür yönetim planının oluşturulmasıyla mümkündür.

10.BÖLÜM

Kentlerde Birden Çok Kültürün Bütünleşmesi

Bir kimsenin içinde yaşadığı yerel topluluğun tam ve aktif üyesi olması, birden çok kültüre sahip her kent toplumunun temelini oluşturur.

Ne var ki bu ilke genellikle gerçekleşmemektedir. Başka ülkelerden gelen göçmen toplulukları, farklı geleneklere, kültürlere, dillere ve dinlere sahip azınlıklar her zaman toplumla bütünleşmemektedirler. Bu insan gruplarının kent yaşamıyla ilgili deneyimi genellikle toplumsal dışlanma, yalnızlık, korku ve yetersiz yaşam standartları anlamı taşımaktadır.

Yerel yönetimler hükümetlerin belirlediği göç politikaları üzerinde sınırlı bir yetkiye sahiptirler; bununla birlikte, büyük ölçüdeki göçün yol açtığı (göçmen kabulü, kent planlaması, eğitim, halk sağlığı vb. ile ilgili) sorunlarla uğraşmak zorundadırlar.

Birden çok kültürün entegrasyonu, göçmen topluluklarının kentlerdeki yaşam biçimlerinin gelişmesi ve kültürün ve ekonominin zenginleşmesi bakımından yaşamsal önemdedir. Kentlerin. bir arada yaşaması gereken farklı kültürel kimliklere sahip gruplara konukseverlik göstermesi, bu grupları yapısına katması, bunun kentsel topluluğun bütününün yararına olduğu gerçeğini kabul etmesi gerekiyor. Böylelikle, aktif demokrasi, bir topluluğa ait olma duygusu ve farklı inançların özgürce ifadesi gibi ilkelere dayanan Avrupa vatandaşlığı anlayışı gelişmiş olacaktır.

İlkeler

1. Ayırım gözetmeme ilkesi kentsel politikaların ana ögesidir. Yerel yönetimler, kamusal yerlerden (sokaklar, ulaşım, oteller, dükkanlar. tiyatrolar, sinemalar vb.) iş eğitiminden, okullardan, konutlardan. kültürel etkinliklerden ve kent yaşamının diğer yönlerinden hemşehrilerin hepsinin ırk veya etnik köken ayırımı gözetilmeksizin eşit olarak yararlanabilmesi için ayırımına karşı yasalar çıkaracaklar veya mevcut yasaları pekiştireceklerdir. Bu yararlanma hakkı, belediyelerin, mahalle derneklerinin ve farklı toplulukların manevi otoritelerinin temsilcilerinden oluşan ortak organların güvencesi altında olacaktır. Ayrıca, göçmen toplulukları, çıkarlarını savunmak ve kültürel kimliklerini ifade etmek için kendi yerel derneklerini kurma hakkına sahip olacaklardır.

2. Yerel yöneticiler göçmenlerin yerel, siyasal yaşama etkin katılımını sağlamalıdır. Kent, Yabancıların Yerel Düzeyde Kamu Yaşamına Katılması Hakkındaki Avrupa Sözleşmesi'nin ilkelerini uygulama konusunda özendirilmektedirler. Sözleşme, ülkede yasal olarak belli bir süre oturmuş yabancılara

yerel seçimlerde oy verme ve seçilme hakkı tanımaktadır. Yerel mekanizmalar göçmen topluluklarının kamusal soruşturma ve kamusal danışma usullerinden yeterince yararlanmasını da sağlayacaktır.

3. Kentlerde kültür ve eğitim politikaları ayırım gözetmeyecektir. 'Farklılıkların' kabulü ve hoşgörü yeteneği, adil bir kent toplumunun temelini oluşturur. Bu ise azınlık gruplarının kültürel ihtiyaçlarının kabulüne dayanan çok-kültürlü ve ırkçılık karşıtı eğitimi, farklı kültürler ve dinler arasında diyalogu ve alışverişi, eşit ibadet olanaklarını sağlayan politikalar demektir.

4. Eşit istihdam olanakları sağlanması kamu makamlarının kaygısı olmalıdır. Göçmen topluluklarına çalışma koşulları konusunda eşit davranılması ilkesi, Göçmen İşçilerin Yasal Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi'nde öngörülmüştür.

Bu eşitlik kamu makamlarının sürekli kaygısı olmalıdır. Alınacak önlemler şunlardır: Engelli grupların iş, firma kurmalarının ve diğer ekonomik faaliyetlere girişmelerinin özendirilmesi; yerleşik yabancıların kamusal ve yarı-kamusal sektörlerdeki işlere girebilmesi. Gizli çalıştırmayla mücadelede özel önem verilmelidir. Bunun için yasalar güçlendirilmeli, denetim mekanizmaları, pekiştirilmeli ve işverenler engelli gruplara iş olanağı sağlama konusunda özendirilmelidirler.

5. Birden çok kültürün entegrasyonu, göçmen topluluklarının toplumsal ve fiziksel kent çevresine eksiksiz entegrasyonu demektir.

Konut programları, rehabilitasyon planları ve kamu tesisleri, toplumsal ve etnik gettoların oluşumundan kaçınmayı amaçlamalı, nüfusun kaynaşmasını sağlamalı, farklı azınlıkların, kültürlerin ve yaşam biçimlerinin ihtiyaçlarına ve geleneklerine açık olmalıdır.

11.BÖLÜM

Kentlerde Sağlık

Sağlığın geliştirilmesinde ve korunmasında kentler eşsiz bir potansiyele ve role sahiptirler. Sağlığın başlıca belirleyici faktörleri, insanların içinde yaşadıkları fiziksel ve toplumsal çevre ve yaşam biçimlerinin niteliğidir.

Belediyelerin amacı, kentsel yaşamın her alanında sağlıklı kamu politikaları oluşturmak ve uygulamak olmalıdır.

Özellikle siyasal bağlanmayı dizginlemek, engelli grupların özel sağlık ihtiyaçlarını ve taleplerini göz önünde bulundurmak, sağlık alanındaki eşitsizlikleri azaltmak, sektörler arası işbirliğiyle sağlıklı yaşam biçimlerine elverişli çevreler yaratmak, yani sağlıklı seçenekleri kolay seçenekler haline getirme önemlidir.

İnsanların bireysel ve kolektif olarak kendilerine bakabilecekleri, hastalık veya kaza halinde genel bakım sağlayan toplumsal koşulların yaratılması da önemlidir.

İlkeler

1. Kentsel çevre bütün sakinlerin sağlığına elverişli olmalıdır.

Bunu sağlamak için ise kapsamlı bir kentsel çevre politikası oluşturulmalı; atık yönetimi gerçekleştirilmeli, hava, su, toprak ve toprak altı kirliliği izlenmeli; gürültü kirliliği azaltılmalı ve izlenmeli; tehlikeli atıklar tümüyle yok edilmeli; doğal ve insan elinin ürünü olan çevreyi etkileyen doğal afetlerin gerçekleşmesine karşı koruyucu önlemler alınmalı; en duyarlı kentsel alanlar ve kesimler sürekli gözetim altında tutulmalı; sakatlar için özel tesisler sağlanmalı; genel olarak belde iman ve toplumsal yenilenme sağlanmalıdır.

2. İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayan malların güvenli ve sürekli bir biçimde sağlanması, sağlık açısından önemli bir faktördür.

Kentsel çevrede insanlar gelişmeleri ve yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli malları sağlama konusunda bağımlı durumdadırlar. Bu mallar herkesin erişebileceği koşullarda sunulmalı, adil olarak dağıtılmalı ve tüketiciler için ayrıcalık bir zorluk nedeni olmamalıdır.

Bunun için ise içme suyu sağlıklı ve güvenli biçimde sağlanmalı; dayanıksız tüketim mallarının arzı ve dağıtımı izlenmeli; gıda kalitesi denetlenmeli, gıda maddelerinin üretimi ve tüketim yerlerinin temizliği konusunda kesin düzenlemeler yapılmalı; belli başlı kamu hizmeti kuruluşları altyapılarının sunulduğu ve dağılımının önceliği konusunda kesin politika açıklamaları yapılmalıdır.

3. Yerel yönetimler beldeye karşı sağlık girişimlerini ve katılımını özendirmelidirler. Sağlıklı toplum, insanların bireysel ve kolektif olarak kendilerine bakabildikleri ve hastalık ve kaza halinde genel bakım sağlayan toplumdur.

Bunun için ise mahalle düzeyinde desantralize sağlık bakımı sağlanmalı; hal sağlığıyla ilgili gönüllü kuruluşlara ve gruplara aktif destek verilmeli; sağlık bakımının idaresiyle ilgili danışma ve karar alma organlarına (belde sağlık bakımı birimleri, hastane ve klinik yönetim kurumları vb.) hemşire katılımı sağlanmalı, uzmanlara ve gönüllü görevlilere yönelik sağlık bakımı eğitimi geliştirilmelidir.

4. Uluslararası önemde bir sorun olan kent sağlığı, belediye çalışmalarının uluslararası programlarla eş güdülmesini gerektirir. Kentler arasındaki uluslararası alışverişlerin ana amacı, bu alışverişin ağının içinde yer alan kentlerin, deneyim ve bilgi alışverişle, yeni bir halk sağlığı geliştirmesini sağlamak, ortak eylemi tanımlamak, sağlıkla ilgili girişimleri meşrulaştırmaktır. Bunun için ise belediyelerin, uluslararası çevre sağlığı hareketlerine, özellikle Dünya Sağlık Örgütü'nün "Sağlıklı Kentler" projesine katılımı özendirilmelidir. Bu proje "Herkesin Sağlığı" stratejisine ve Yerel Düzeyde Çevre ve Sağlık İçin Avrupa Şartı'nın ilkelerine dayanmaktadır.

12.BÖLÜM

Hemşehri Katılımı, Kent Yönetimi Ve Kent Planlaması

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, yerel özerkliğin ve bu özerkliğin dayanağı olan yerel mali kaynakların ilkelerini öngörmektedir. Bu metin, yerel yönetimlerin hemşehri katılımına ve yerel demokrasiye yaklaşımını tanımlamada temel alınmalıdır.

Yerel demokrasi ilkesi olmaksızın, kentlerde insan hakları belirsizlik taşır. Fiziksel, toplumsal ve duygusal ihtiyaçların karşılanması ancak yönetimle kentsel topluluğun üyeleri arasında açık diyalogla sağlanabilir.

Bu nedenle bir kentin yönetimi, önerilen idari işlemlerden ve kararlardan hakları ve malvarlığı önemli ölçüde etkilenen kişilerin bu işlemler ve kararlar konusunda bilgilendirilmesini, görüşlerini duyurmasını ve böylece karar alma sürecinin aktif bir parçası haline gelmesini sağlayacak biçimde yürütülmelidir. Eğer bir yönetim kademesinde alınacak kararın sonuçları amaçlanan kişileri ve kademeyi

aşıyorsa, hiçbir yönetim kademesinde harekete geçilmemelidir. Bu durumda, gerekli kararların daha geniş kapsamlı bir bağlamda alınabilmesi için bir üst yönetim kademesine gidilmelidir. Bu geniş kapsamlı yaklaşım, kent yönetimiyle ilgili şimdiki dikey sisteminin yerini almalıdır. Şimdiki sistem, birbirinden kopuk bir dizi kamu sektörü yaratmıştır ve bu sektörler, çeşitli kent işlevlerini birbirinden kesin sınırlarla ayıran bir anlayışa göre tanımlanmıştır. Mevcut kent yönetimi sistemini, kent sakinleri, anlaşılmaz, vakit kaybettirir ve ekonomik olmaktan uzak bulmaktadırlar.

İlkeler

1. Yerel siyasal yaşama hemşehri katılımı, temsilcileri serbestçe ve demokratik biçimde seçme hakkıyla korunmalıdır. Hemşehrilerin yerel demokrasiye katılım hakkını kullanması, en başta, karar alma yetkisinin seçilmiş temsilcilere devriyle sağlanmaktadır. Seçilmiş temsilciler, o yörede yaşayan hemşehrilerin esinliği için karar alma ve politikaları, programları ve projeleri uygulama yetkisine sahiptir. Bunun için ise siyasal partilerin ortaya çıkıp gelişebilecekleri koşullar yaratılmalı; köken, toplumsal konum veya servet farkı gözetilmeksizin, erkek kadın tüm kent sakinlerinin yerel siyasal temsilcilerin seçimine atılma hakkı sağlanmalıdır.

2. Yerel siyasal yaşama hemşehri katılımı, yerel, siyasal ve idari yapının her kademesinde etkinleştirilmelidir. , Seçimleri sırasında yerel temsilciler görev süreleri boyunca tüm yerel işlerin yapılmasını kapsayan ayrıntılı bir yetki verilmemektedir. Bu nedenle yerel temsilciler, belli konularla danışmak üzere düzenli aralarla seçmenlere gitmelidirler. Keza yerel yönetim personelinin seçilmiş politik kadrolarla ilişkilerinde bir ölçüde özerklik kazanması için, uzun süreli atamalar yapılması ve iş güvencesi sağlanması yönünde bir eğilim vardır. Yöre halkının idari aygıtı ve aygıtın işleyiş biçimini denetlemesi gerekir. Bunun için ise yerel çıkar gruplarının varlığı tanınmalı, yerel siyasal yaşama (yetkili yöneticiye karşı doğrudan sorumlu komitelerde ve kurullarda hemşehrilerin temsili biçimde) ve idari aygıtın işleyişine (denetim kurulu, ombudsman, şikayet mahkemesi biçiminde) hemşehri katılımı kurumsallaştırılmalıdır.

Seçilmiş yerel temsilcilerin, genel yetkiye sahip olmakla birlikte, belli bir yeni sorun veya politika konusunda yetkili olmamaları halinde referanduma başvurulması zorunludur.

3. Beldenin geleceğiyle ilgili bütün büyük projeler konusunda hemşehrilere danışılması gerekmektedir. Hemşehriler yerel demokrasinin tabanıdır. Onlar beldenin planlanmasında ve yönetilmesinde, seçilmiş temsilcilerin ve yerel yönetim görevlilerinin ortağı konumundadırlar. Bu görevleri yerine getirebilmek için, hemşehriler, seçilmiş temsilcilerin ve görevlilerin hazırladıkları bütün büyük planlar konusunda bilgilendirilmelidirler.

En geniş anlamıyla kentsel çevreyle ilgili projeler konusundaki danışmanın sonucu, seçilmiş temsilcilerin müteahhitlerin ve kamuoyunun denetimine açık tutulmalıdır. Bunun için ise formal kamuya danışma usulleri oluşturulmalı, danışma sürecinde tarafsızlığın güvenceleri sağlanmalı; bütün kamu belgelerine serbestçe erişilmesine izin verilmeli; bütün projeleri yerine kamuya duyurulmalı; resmi bir haber bülteni yayımlanmalı; yerel yönetim ile genel kamu arasındaki kopukluğu gidermede gönüllü kuruluşların rolü tanınmalı ve arttırılmalıdır.

4. Kent yönetimi ve planlanması, kentin somut özellikleri konusunda azami bilgilenmeye dayanmalıdır. Her kentin korunması ve ifade edilmesi gereken kendine özgü bir kimliği vardır. Kentin bölgesel mensubiyeti, yeri, nüfusu, mekan büyüklüğü, hinterlandı, havası, biçimi, rengi, kökenleri, tarihi, işlevi bütün bunlar bir kenti öbürlerinden ayıran öğeleridir.

Önceliklerin belirlenmesi ve önerilerde bulunulması, tek bir profesyonelin, tek bir birimin işi değildir ve şansa bırakılamaz. Bu tür kararlar, kentin somut özelliklerini, potansiyeli, faaliyetlerini, gelişme kapasitesini ve kaynaklarını kapsayan ve düzenli olarak güncelleştirilmiş bir başlangıç analizine dayanmalıdır.

Kentsel gelişme modellerinin ve kentsel politikaların kapladıkları alan eğer eksiksiz incelenmiş, değişim kapasitesi belirlenmiş ve sınırları çekilmişse, alınacak sonuç daha güvenilir olacaktır. Bu analiz insan kapasitesinin, coğrafi ve topografik özelliklerin incelenmesini içerecek; beldeye katkıda bulunan projelerle bireysel özgürlükler arasında, sağlık ile güvenlik arasında, kültür ve sanat standartlarının yükseltilmesiyle büyüme ve gelişme arasında denge kurulacaktır. Bireysel veya toplu olarak ilgili herkesin plana önceden katılımının sağlanması. aşılacak engelleri saptamanın en iyi yoludur.

5. Yerel siyasal kararlar, profesyonellerden oluşan ekiplerin yürüttüğü kentsel ve bölgesel planlamaya dayanmalıdır.

Kentsel planlama, bir kentteki fiziksel, toplumsal, ekonomik ve çevresel yapıları biçimlendiren projelerin, programların, stratejilerin ve planların profesyonel uzmanlarca değerlendirilmesi bilimidir. Büyümeyle koruma, sürdürülebilir gelişmenin gerçekleştirilmesiyle uyumsuzluğun çözülmesi arasında kurulacak dengeye dayanmalıdır.

Bu planlama, bir kentteki fiziksel, toplumsal, ekonomik ve çevresel yapıları biçimlendiren projelerin, programların, stratejilerin ve planların profesyonel uzmanlarca değerlendirilmesi bilimidir. Büyümeyle koruma, sürdürülebilir gelişmenin gerçekleştirilmesiyle uyumsuzluğun çözülmesi arasında kurulacak dengeye dayanmalıdır.

Bu planlama hep bir değerlendirme süreciyle el ele gitmelidir; önerilen şeyin gerçekleşikten sonra ise öngörülen ve kararların haklı olup olmadığı gözden geçirilmeli ve irdelenmelidir. Böylesi bir değerlendirme fizibilite, siyasal kabul edilebilirlik, üst düzey politikalara uygunluk gerektirir.

6. Karar alma sürecindeki son aşama olan siyasal tercihlerin yaşamsal ve kavranabilir olması gerekmektedir. Geçmişle ilgili veriler toplandıktan teknik zorluklar ve çözümler incelendikten, geleceği yönelik seçenekler gerektiğinde, simülasyon testine tabi tutulduktan, ekonomik koşullar incelendikten ve kaynaklar sağlandıktan sonra, sıra siyasal makamların tercih yapmasına gelir. Bu tercihin belde halkını motive edip harekete geçirebilmesi için yaşamsal ve kavranabilir olması gerekir.

7. Yerel yönetimler gençlerin yerel yaşama katılımını sağlamalıdır.

Yerel yönetimler, Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımı Hakkında Şart'ta öngörülen ilkeler uyarınca, geleceğin hemşehrilerinin çok erken bir yaşta yerel yaşama katılımını sağlamak zorundadırlar. Bu katılım, toplumsal dayanışmanın sağlanmasında ve gençlerde demokratik kurumlara ve kuruluşlara bağlılık yaratılmasında belirleyici faktördür.

Bunun gerçekleşmesi için ise eşit fırsatlar sağlanması amaçlayan, tutarlı iç bağlantılara sahip sektörel politikalar içeren, gençlerin somut ihtiyaçlarına (iş, konut, çevre, kültür, boş zaman, eğitim ve sağlık gibi) ağırlık veren, iyi düşünölmüş bir yerel gençlik politikası gerekmektedir.

13. BÖLÜM

Kentlerde Ekonomik Gelişme

İstihdam olanağı, çalışma çağına gelmiş her insanın hakkıdır. Böylelikle herkes kentsel alanların sunduğı olanakların semeresinden kendi çabasıyla pay alır. Bu beklentiyle hareket eden kent sakinleri, yerel yönetimlerin diğery yönetim organlarıyla ve özel sektörle birlikte, özellikle ilk defa çalışacağı bir iş arayan gençlere istihdam olanağı yaratmasını beklerler. Yerel yönetimler kentteki ekonomik gelişmeye elverişli koşullar yaratıcı, işletmelere yardım edici, ekonomik olanak sağlayıcı bir role sahiptirler. Kentsel alanlar ülke ekonomisinde önemli bir rol oynarlar. Üretimde, dağıtımda, değişimde, ve tüketimde ekonomik bir tabana sahiptirler. Eğer bir kent sınırları içindeki mal ve hizmet kullanıcılarının yaşam standardına katkıda bulunacaksa, kemin ekonomik gelişmesi zorunludur. Bu kullanıcılar kent sakinleridir, işe veya mağazaya gidip gelenlerdir, kent dışından gelen ziyaretçilerdir ve yurt dışından gelen turistlerdir.

Bu gelişme, kentsel alanlarda genelde yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik toplumsal gelişme, çevre koruması ve diğery önlemlerle birlikte gitmelidir.

İlkeler

1. Yerel yönetimler beldelerinin ekonomik gelişmesini sağlamalıdır. Geleneksel olarak yerel yönetimler rollerini belli belediye hizmetlerini sağlamakla, yürütmekte ve yönetmekle sınırlı görmüşlerdir. Bu belediye hizmetleri, yerel yönetimlerin merkezi yönetimle birlikte yarattıkları gelirlerden finanse edilmektedir.

Kentlerin niteliğinin ve kentsel kullanıcıların beklentilerinin değişmesiyle birlikte, belediyeler, kentlerini ekonomik değişme ve gelişmenin taşıyıcısı olarak görmeli, kentlere üretime, dağıtıma, değişime ve tüketime yönelik ekonomik örgütlenmeler olarak bakmalıdırlar.

2. Ekonomik ve toplumsal gelişme ayrılmaz bir ilişki içindedir.

Kentsel kullanıcıların istihdam yoluyla ekonomik faaliyet gerçekleştirme tarzlarıyla, çalışmanın ürünü ekonomi dışı yaşam alanlarına (boş zaman, kültür; din, vb.) harcama tarzları arasında belirgin bir bağ vardır.

Bu nedenledir ki yerel yönetimler sadece yaşam standardıyla değil, yaşam kalitesiyle de ilgilidirler. Büyümenin sonuçları sadece ekonomik yönden değil, aynı zamanda o büyümenin insani çevre üzerindeki etkileri bakımından da değerlendirilmelidir.

Bireysel öz gelişim, sosyo-ekonomik gelişme planlarında ve kent yönetiminde en önemli öğedir. Bu bağlamda, bireylerin yaşam döngüsü boyunca ihtiyaçlarının farklılaşması en önemli bir olgudur. Sürdürülebilir gelişme, yani ekonomik gelişme ile çevresel koruma ve toplumsal gelişme arasında bir denge kurulması, kentsel ekonomik büyümenin genel hedefi olmalıdır.

3. Kent, çevresindeki bölgenin veya hinterlandının ekonomik ve toplumsal yönden parçasıdır. Yerel yönetimler, planlarını, politikalarını, stratejilerini, önerilerini ve programlarını hazırlarken, kentlerinin içinde bulunduğu bölgeyle ilişkisini ve etkileşimini incelemelidirler. Bir belediyenin sakinlerinin öbürünün hizmetlerini kullanması veya öbüründe çalışması halinde, bir belediyenin ihtiyaçlarının öbürünün doğal veya insan elinin ürünü kaynaklarıyla giderilmesi halinde, diğer belediyelerin rekabete yönelik ve tamamlayıcı planlarını dikkate almak ve işbirliği olanaklarını değerlendirmek (sözelimi su ve maden gibi kaynakların orta kullanılması) için böyle bir inceleme yapılması zorunludur.

Bu ise diğer belediyelerle daha geniş bir alanın planlama sorumluluğuna sahip üst yönetim kademeleriyle ilişkiler kurulmasını gerektirir.

4. Ekonomik büyüme ve gelişme, bu büyümeyi yaratmaya, sürdürmeye ve arttırmaya yeterli bir altyapıya dayanır. Büyüme, destek sağlayacak bir altyapı gerektirir. Bu ise ulaşım, telekomünikasyon, kamu hizmetleri, toplumsal tesisler vb. demektir. Bu geleneksel olarak kamu yönetimlerinin önemli bir işlevi olmuş; kamu yönetimleri. kentsel alanın varlığını sürdürmesi için zorunlu olan altyapının önemli bir bölümünü sağlaya gelmiştir.

Bu nedenledir ki altyapıdaki eksiklikleri saptamak ve sosyo-ekonomik planlarda, politikalarda, önerilerde, stratejilerde ve programlarda bu eksikleri gidermeye çalışmak yerel yönetimlerin görevidir.

5. Özel ve kamusal sektörler arasında işbirliği, kentsel ekonomik büyüme ve gelişmenin önemli bir ögesidir.

Neo-liberal politikaları uygulayan kapitalist ülkelerde olsun, piyasa ekonomisini hakim kılmaya çalışan bir zamanların sosyalist ülkelerinde olsun, her yerde devlet müdahalesiyle piyasa ekonomisi arasındaki ilişki yeniden inceleniyor.

Yerel yönetim açısından, bu durum, kamu hedeflerinin izlenmesinde ve kamu hizmetlerinin rekabete açılmasında özel sektörü devreye sokma arayışını getirmiştir.

Geleneksel olarak, altyapının sağlanması kamu sektörünün görevi olmuştur. Ne var ki, bu altyapı diğer sektörlerle son derece yararlı olduğu için ve ekonomik gelişmenin gerektirdiği altyapı ıslahı zaman zaman yerel yönetimlerin gücünü aştığı için. Altyapının sağlanmasında sorumlulukların yeniden dağılımı üzerinde önemle durulmalıdır.

Özellikle eğitim programlarında özel sektörle işbirliğine gidilmesi, sosyal tesisler sağlanması ve iç kent alanlarının işbirliğiyle ıslahı önemlidir.

2003 Paris Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi

Resmi Gazete : 11.03.2006 tarih ~26105 sayı

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Aşağıda kısaca UNESCO olarak anılacak olan, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatının Paris'te Yirmi dokuz Eylül-On yedi Ekim İki bin üç tarihleri arasında toplanan 32.Genel Konferansı,

İnsan hakları alanında mevcut uluslararası belgelere, özellikle 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine, 1966 Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesine, 1966 Medeni ve Siyasal Haklar Uluslar arası Sözleşmesine atıfta bulunarak,

1989 UNESCO Geleneksel Kültür ve Folklorun Korunması Tavsiye Kararında, 2001 UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesinde ve Kültür Bakanları Üçüncü Yuvarlak Masa Toplantısında kabul olunan 2002 İstanbul Bildirgesinde vurgulandığı gibi, somut olmayan kültürel mirasın, kültürel çeşitliliğin potası ve sürdürülebilir kalkınmanın güvencesi olarak önemini göz önünde tutarak,

Somut olmayan kültürel miras ile somut kültürel ve doğal miras arasındaki köklü karşılıklı bağılılığı göz önünde bulundurarak,

Küreselleşme ve sosyal değişim süreçlerinin, toplumlar arasında diyalogu yenileme koşullarını oluşturmakla birlikte, hoşgörüsüzlük olgusunun yaptığı gibi, özellikle korumaya yönelik kaynakların yetersizliğinden dolayı, somut olmayan kültürel mirasla ilgili bozulma, yok olma veya yıkılma gibi ciddi tehditleri arttırdığını kabul ederek, İnsanlığın somut olmayan kültürel mirasının korunması konusunda evrensel istenç ile bir ortak kaygının varlığının farkında olarak,

Toplulukların, özellikle yerli toplumların, grupların ve bazı durumlarda bireylerin somut olmayan kültürel mirasın üretimi, korunması, bakımı ve yeniden yaratılması konusunda önemli rol oynadıklarını, böylece kültürel çeşitliliği ve insan yaratıcılığını zenginleştirdiklerini kabul ederek,

UNESCO'nun, başta 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi olmak üzere kültürel mirasın korunması konusunda norm oluşturuu belgeler hazırlama yolundaki çalışmalarının geniş etkileri bulunduğunu not ederek,

Somut olmayan kültürel mirasın korunması konusunda henüz, bağlayıcılığı olan hiçbir çok taraflı metin bulunmadığını ayrıca not ederek,

Kültür ve doğa mirasıyla ilgili mevcut uluslararası anlaşmaların, tavsiyelerin ve kararların, somut olmayan kültürel mirasa ilişkin yeni hükümlerle etkili bir şekilde zenginleştirilmesi ve tamamlanması gerektiğini düşünerek,

Somut olmayan kültürel mirasın önemi ve korunması konusunda, özellikle yeni kuşakların daha fazla bilinçlendirilmesi gerektiğini göz önünde bulundurarak,

Uluslararası topluluğun, Sözleşmeye Taraf Devletlerle birlikte işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma ruhu içinde bu mirasın korunmasına katkıda bulunması gerektiğini göz önünde bulundurarak,

UNESCO'nun somut olmayan kültürel mirasla ilgili programlarını, özellikle İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirasının Başyapıtları Bildirgesini hatırlayarak,

Somut olmayan kültürel mirasın, insanları birbirlerine yakınlaştıracı ve onlar arasında değış tokuşu ve anlayışı sağlayıcı, paha biçilmez rolünü göz önünde bulundurarak,

2003 Ekim'inin on yedinci gününde işbu Sözleşmeyi kabul etmiştir.

I. Genel Hükümler

Madde 1: Sözleşmenin Amaçları

İşbu Sözleşmenin amaçları şunlardır:

- a)** somut olmayan kültürel mirası korumak;
- b)** ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek; **c)** somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak;
- d)** uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak.

Madde 2: Tanımlar

Bu Sözleşmenin amaçları bağlamında,

1. “Somut olmayan kültürel miras” toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar- anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur. İşbu Sözleşme bağlamında, sadece, uluslararası insan hakları belgeleri esaslarına uyan ve toplulukların, grupların ve bireylerin karşılıklı saygı gereklerine ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olan somut olmayan kültürel miras göz önünde tutulacaktır.

2. Yukarıda 1. fıkrada tanımlanan “somut olmayan kültürel miras”, özellikle aşağıdaki Alanlarda belirir:

a) Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar;

b) Gösteri sanatları;

c) Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler;

d) Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar;

e) El sanatları geleneği.

3. “Koruma” terimi, somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamına gelir; buna kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar, bu kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması dâhildir.

4. “Taraf Devletler” Sözleşmeyle bağlı olan ve Sözleşmenin yürürlükte bulunduğu Devletlerdir.

5. Sözleşme 33. maddede gönderme yapılan ve işbu Sözleşmeye o maddede belirtilen koşullara uygun biçimde Taraf olan topraklara aynen uygulanır. Bu bağlamda “Taraf Devletler “ terimi mezkur topraklara da atıfta bulunmaktadır.

Madde 3:Başka Uluslar Arası Belgelerle İlişki

Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü,

a) 1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına ilişkin Sözleşme gereğince dünya mirasına dahil oldukları ilan olunan ve somut olmayan bir kültürel miras biriminin doğrudan bağlı bulunduğu malların statüsünü değiştirecek veya koruma düzeyini azaltacak biçimde ; ya da

b) Taraf Devletlerin telif haklarına veya ekolojik ve biyolojik kaynaklarının kullanımına ilişkin uluslararası belgelerden doğan haklarını ve yükümlülüklerini etkileyecek şekilde yorumlanamaz.

II. Sözleşmenin Organları

Madde 4: Taraf Devletler Genel Kurulu

1.İşbu Sözleşme ile bir Taraf Devletler Genel Kurulu oluşturulmuştur; buna aşağıda “Genel Kurul”denilecektir. Genel Kurul, işbu Sözleşmenin egemen organıdır.

2. Genel Kurul, iki yılda bir olağan olarak toplanır. Genel Kurulun karar alması veya Hükümetler arası Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Komitesinin veya Taraf Devletlerin üçte birinin çağrısı üzerine olağanüstü toplantı yapılabilir.

3. Genel Kurul, kendi İç Tüzüğünü kabul eder.

Madde 5: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Hükümetlerarası Komitesi

1.UNESCO nezdinde bir somut olmayan kültürel mirasın korunması hükümetler arası Komitesi kurulmuştur; buna aşağıda “Komite” denilecektir . Komite, bu Sözleşme 34. madde uyarınca yürürlüğe girdikten sonra, Taraf Devletler Genel Kurulunca seçilecek 18 Taraf Devletin temsilcilerinden kurulu olacaktır

2.Sözleşmeye Taraf Devlet sayısı 50 olunca Komite üye sayısı 24’e yükseltilecektir.

Madde 6: Komite Üyelerinin Seçimi ve Görev Süreleri

1. Komite üyesi Devletlerin seçimi hakça coğrafi dağılım ve dönüşüm ilkelerine göre yapılır.
2. Komiteye üye Devletler, 4 yıllık bir görev süresi için, Genel Kurul olarak toplanacak Sözleşmeye Taraf Devletler tarafından seçilir.
3. Bununla birlikte, birinci seçim döneminde seçilen Komite üyesi Devletlerin yarısının görev süresi iki yıl ile sınırlıdır. Bu Devletler birinci seçimde kurayla belirlenir.
4. Komiteye üye Devletlerin yarısı, her iki yılda bir Genel Kurul tarafından yenilenir.
5. Genel Kurul, boş üyelikleri doldurmak için gerekli sayıda Devleti üyeliğe seçer.
6. Komite üyesi bir Devlet, art arda iki görev süresi için seçilemez.
7. Komitesi üyesi Devletler, kendilerini temsil etmek için, somut olmayan kültürel mirasın çeşitli alanlarında nitelikli kişileri seçerler.

Madde 7: Komitenin Görevleri

İşbu Sözleşme tarafından verilmiş başka yetkilere zarar vermemek koşuluyla Komitenin görevleri şunlardır:

- a) Sözleşmenin amaçlarını desteklemek, bu amaçların uygulamaya geçirilmesini özendirmek ve izlemek;
- b) İyi örnek uygulamalar konusunda rehberlik etmek ve somut olmayan kültürel mirasın korunması önlemleri konusunda tavsiyelerde bulunmak;
- c) 25. Maddeye uygun olarak Fon kaynaklarının kullanımı konusunda bir taslak hazırlamak ve Genel Kurulun onayına sunmak;
- d) 25. Maddeye uygun olarak kaynaklarını arttırma yollarını aramak ve bu amaçla gerekli önlemleri almak;
- e) Sözleşmenin hayata geçirilmesi için uygulama yönergeleri hazırlamak ve bunları Genel Kurul'un onayına sunmak;

f) 29. Maddeye uygun olarak Taraf Devletler tarafından sunulan raporları incelemek ve Genel Kurul için bunları özetlemek;

g) Taraf Devletlerin sunduğu talepleri incelemek ve Komite tarafından saptanarak Genel Kurul tarafından onaylanacak ölçütlere göre:

i) 16, 17 ve 18. maddelerde kayıtlı listeye yazım ve teklifler hakkında karar vermek;

ii) 22. madde uyarınca uluslararası yardım tahsisi konusunda karar vermek.

Madde 8: Komitenin Çalışma Yöntemleri

1. Komite, Genel Kurula karşı sorumludur. Bütün uygulamaları ve kararları hakkında Genel Kurula rapor verir.

2. Komite, kendi iç tüzüğünü üyelerinin üçte iki çoğunluğu ile belirler.

3. Komite, görevlerini yerine getirmek için geçici süre ile uygun gördüğü göreve özel danışma organlarını kurabilir.

4. Komite, belirli konularda danışmak amacıyla, toplantılarına somut olmayan kültürel mirasın çeşitli alanlarında yetkili olan herhangi bir özel ya da resmi kuruluşu veya özel kişiyi davet edebilir.

Madde 9: Danışsal Örgütlerin Akreditasyonu

1. Komite, somut olmayan kültürel miras alanında yetkileri kabul edilmiş olan hükümet dışı kuruluşların Komiteye akredite edilmesini Genel Kurul'a önerir. Bu örgütlerin danışsal görevleri bulunacaktır.

2. Komite, aynı zamanda bu akreditasyona ilişkin ölçüt ve usulleri de Genel Kurul'a önerir.

Madde 10: Sekreterya

1. UNESCO Sekreteryası Komiteye destek sağlayacaktır.

2. Sekreterya, Komite ve Genel Kurul'un belgelerini ve Komite toplantılarının gündem taslağını hazırlar, alınan kararların yürürlüğe koyulmasını sağlar.

III. Ulusal Düzeyde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Madde 11: Taraf Devletlerin Rolü

Her Taraf Devlet,

a. Kendi toprağı üzerinde bulunan somut olmayan kültürel mirasın korunmasını güvence altına almak için gerekli önlemleri alacaktır;

b. 2. maddenin 3. fıkrasında belirtilen koruma önlemleri arasından, kendi toprağı üzerinde bulunan somut olmayan kültürel mirasın çeşitli öğelerini grupların, toplulukların ve ilgili Hükümet dışı kuruluşların katılımıyla, belirleyecek ve tanımlayacaktır.

Madde 12: Envanterler

1. Her Taraf Devlet, korumak için tesbit amacıyla kendi toprağı üzerindeki somut olmayan kültürel mirasın bir veya daha fazla envanterini, kendi durumuna uygun olacak biçimde hazırlar. Bu envanterler düzenli olarak güncelleştirilir.

2. Her Taraf Devlet 29. Madde gereğince devresel raporunu Komite'ye sunduğunda, bu envanterlerle ilgili bilgileri de verir.

Madde 13: Diğer Koruma Önlemleri

Her Taraf Devlet kendi toprağı üzerindeki somut olmayan kültürel mirasın korunmasını, gelişmesini ve değer kazanmasını güvence altına almak amacıyla aşağıdaki hususları gerçekleştirmeğe gayret eder :

a) Toplum içinde somut olmayan kültürel mirasın işlevinin değer kazanması yönünde bir genel politika benimsemek ve planlama programlarına bu mirasın korunmasını dahil etmek;

b) kendi toprağı üzerindeki somut olmayan kültürel mirasın korunması konusunda bir veya daha fazla yetkili kurum belirlemek ya da kurmak;

c) özellikle tehlike altındaki somut olmayan kültürel miras konusunda, somut olmayan kültürel mirasın etkili bir şekilde korunması için bilimsel, teknik ve sanatsal incelemeleri ve araştırmaya ilişkin yöntembilimini özendirmek;

d) Aşağıdaki hususları amaçlayan uygun yasal, teknik, idari ve mali önlemler almak:

(i) Somut olmayan mirasın eğitimi ve idaresi ile ilgili kurumların oluşturulmasını özendirmek ve bu mirasın sunum ve anlatımına ayrılmış yerlerde geleceğe iletilmesini sağlamak;

(ii) bu mirasa ulaşılmasını düzenleyen, mirasın kendine özgü geleneksel uygulamalarına saygı göstererek, somut olmayan kültürel mirasa ulaşılmasını güvence altına almak;

(iii) somut olmayan kültürel miras konusunda dokümantasyon merkezleri kurmak ve buralara ulaşılmasını kolaylaştırmak.

Madde 14: Eğitim, Duyarlılığın ve Kapasitenin Güçlendirilmesi

Her Taraf Devlet, uygun tedbirlerle şu hususları gerçekleştirmeye gayret eder:

a) somut olmayan kültürel mirasın tanınmasını, buna saygı duyulmasını ve geliştirilmesini özellikle aşağıda belirtilen önlemlerle sağlamak:

(i) toplumun genelini ve özellikle gençleri hedefleyen eğitici, duyarlılığı artırıcı ve bilgilendirici programlar düzenlemek;

(ii) ilgili topluluklar ve gruplar içinde belirli eğitim ve yetiştirme programları düzenlemek;

(iii) somut olmayan kültürel mirasın korunması için özellikle yönetim ve bilimsel araştırma gibi alanlarda kapasite güçlendirici etkinlikler düzenlemek;

(iv) bilginin kuşaktan kuşağa geçişini okul dışı olanaklarla sağlamak;

b) kamuoyunu bu mirasa yönelik tehditler ve işbu Sözleşme gereğince yapılan etkinlikler konusunda bilgilendirmek;

c) somut olmayan kültürel mirasın anlatımı için gerekli olan doğal alanların ve belleğe ilişkin mekanların korunması için eğitim verilmesini teşvik etmek.

Madde 15: Topluluk, Grup ve Kişilerin Katılımı

Her Taraf Devlet, somut olmayan kültürel mirasın korunması etkinlikleri çerçevesine, toplulukların, grupların ve gerekli durumlarda bu mirası yaratan, sürdüren

ve nakleden bireylerin, mümkün olan en geniş biçimde katılımlarını sağlamaya ve bunların yönetime etkin olarak iştiraklerini gerçekleştirmeye gayret eder.

IV. Uluslar Arası Düzeyde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Madde 16: İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi

1. Komite, somut olmayan kültürel mirası daha gözle görülür kılmak, önemi konusunda bilinçlenmeyi sağlamak ve kültürel çeşitliliğe saygı içinde diyalogu desteklemek için, ilgili Taraf Devletlerin teklifi üzerine, insanlığın somut olmayan kültürel mirasının temsili bir listesini hazırlar, güncelleştirir ve yayımlar.

2. Komite, bu listenin oluşturulması, güncelleştirilmesi ve yayımı ile ilgili ölçütleri hazırlar ve Genel Kurulun onayına sunar.

Madde 17: Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

1. Komite, uygun koruma önlemlerini almak amacıyla, bir Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi hazırlar, güncelleştirir ve yayımlar ve ilgili Taraf Devletin talebi üzerine bu mirası listeye kaydeder.

2. Komite, bu listenin oluşturulması, güncelleştirilmesi ve yayımı ile ilgili ölçütlerini hazırlar ve Genel Kurula sunar.

3. Çok acil durumlara ilişkin nesnel ölçütlerin Komite'nin talebi üzerine Genel Kurul tarafından onaylanması koşuluyla, Komite, ilgili Taraf Devlete danışmak suretiyle bir miras kalemini, 1. fıkra da belirtilen listeye kaydedebilir.

Madde 18: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Programları, Projeleri ve Etkinlikleri

1. Komite, gelişmekte olan ülkelerin özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, Taraf Devletlerce sunulan öneriler temelinde, Komite tarafından tanımlanıp Genel Kurul tarafından onaylanan ölçütlere uygun biçimde, periyodik olarak, mirasın korunmasına yönelik ulusal, bölgesel veya yerel karakterli, Sözleşmenin hedef ve ilkelerini en iyi şekilde yansıtan program, proje ve etkinlikleri seçer ve destekler.

2. Komite, bu amaçla, Taraf Devletlerin önerilerin hazırlanması için uluslar arası yardım taleplerini alır, inceler ve onaylar.

3. Komite, kendisi tarafından saptanacak yöntemlerle iyi örnek uygulamalarına ilişkin bilgileri yaymak suretiyle anılan projelerin, programların ve etkinliklerin hayata geçirilmesine eşlik eder.

V. Uluslar Arası İşbirliği ve Yardım

Madde 19- İşbirliği

1. İşbu Sözleşme bağlamında, uluslararası işbirliği; diğerleri yanında bilgi ve tecrübe değiş tokuşunu, ortak girişimleri, ve somut olmayan kültürel mirası koruma çabalarında Taraf Devletlere yardımcı olacak bir yardım mekanizmasını kurmayı içerir.

2. Taraf Devletler, kendi ulusal mevzuatlarına, örf ve adet hukukuna ve uygulamalarına halel gelmeden, somut olmayan kültürel mirasın korunmasının insanlığın genel çıkarı olduğunu kabul ederler ve bu amaçla birbirleriyle ikili, alt bölgesel, bölgesel ve uluslararası çerçevede işbirliği yapmayı üstlenirler.

Madde 20- Uluslar Arası Yardımın Amaçları

Uluslararası yardım şu amaçlarla sağlanabilir:

(a) Acil koruma gerektiren somut olmayan kültürel miras Listesine kayıtlı mirasın korunması;

(b) 11 ve 12. Maddeler bağlamında envanterler hazırlanması;

(c) Somut olmayan kültürel mirasın korunması amacına yönelik, yöresel, bölgesel ve ulusal düzeyde sürdürülen programların, projelerin ve etkinliklerin desteklenmesi;

(d) Komitenin gerekli görebileceği herhangi bir başka amaç.

Madde 21-Uluslar Arası Yardımın Biçimleri

Komite tarafından Taraf Devlete verilen yardım, 7. Maddede öngörülen uygulama yönergelerine ve 24. Maddede sözü edilen anlaşmaya göre yapılır ve şu biçimlerde olabilir:

- (a) korumanın çeşitli yönlerine ilişkin incelemeler;
- (b) uzman ve uygulayıcı sağlanması;
- (c) gerekli tüm personelin eğitimi;
- (d) norm oluşturucu metinlerin ya da başka önlemlerin düzenlenmesi;
- (e) altyapı oluşturulması ve işletilmesi;
- (f) donatım ve beceri sağlanması;
- (g) gerektiğinde, düşük faizli borç ve bağış dahil olmak üzere başka mali ve teknik yardım biçimleri.

Madde 22- Uluslar Arası Yardımın Koşulları

1. Komite uluslararası yardım taleplerini inceleme usulünü tespit edecek ve taleplerin, alınması öngörülen önlemler, gereken müdahaleler ve bunların maliyetinin hesaplanması gibi hangi unsurları içermesi gerektiğini belirleyecektir.
2. Acil durumlarda, yardım talepleri Komite tarafından öncelikli olarak incelenecektir.
3. Komite karar verebilmek için gerekli gördüğü inceleme ve danışmaları yapar.

Madde 23- Uluslar Arası Yardım Talepleri

1. Her Taraf Devlet topraklarındaki somut olmayan kültürel mirasın korunması için Komiteden uluslar arası yardım talebinde bulunabilir.
2. İki ya da daha fazla Taraf Devlet böyle bir talebi ortaklaşa sunabilir.
3. Talepler 22. Maddenin 1. fıkrasında yazılı bilgileri ve gerekli belgeleri içerir.

Madde 24- Yardımdan Yararlanan Taraf Devletlerin Rolü

1. Sözleşmenin hükümleri gereğince, tahsis olunan uluslararası yardım, yardımdan yararlanan Taraf Devlet ile Komite arasında yapılacak bir anlaşmaya göre yürütülür.

2. Genel kural olarak, yardımdan yararlanan Taraf Devlet, kendi kaynaklarının müsaadesi nispetinde, uluslar arası yardım sağlanan koruma önlemlerinin maliyetini paylaşır.

3. Yardımdan yararlanan Taraf Devlet, somut olmayan kültürel mirasın korunması için sağlanan yardımın kullanımı hakkında Komiteye bir rapor sunar.

VI. Somut Olmayan Kültürel Miras Fonu

Madde 25- Fonun Niteliği ve Kaynakları

1. Aşağıda “Fon” olarak adlandırılacak olan bir “Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma Fonu” oluşturulmuştur.

2.”Fon” UNESCO’nun Finans Yönetmeliğine uygun biçimde emanet fonlarından oluşur

3. Fon’un kaynakları şunları içerir:

(a) Taraf Devletler tarafından yapılan katkılar;

(b) UNESCO Genel Konferansı tarafından bu amaçla tahsis edilen fonlar;

(c) aşağıda belirtilenler tarafından yapılabilecek bağışlar, hediyeler, vasiyetler:

(i) diğer devletler;

(ii) Birleşmiş Milletler sisteminin örgütleri ve programları, özellikle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve diğer uluslararası örgütler;

(iii) Özel ya da kamu kurumları ya da bireyler.

(d) Fon kaynaklarına ödenen faizler;

(e) Fon için toplanan paralar ve Fon yararına düzenlenen etkinliklerden sağlanan girdiler;

(f) Komite tarafından hazırlanacak Fon yönetmeliklerinin müsaade ettiği diğer kaynaklar.

4. Komite bu kaynakları Genel Kurul tarafından belirlenmiş rehber esaslarına uygun olarak harcar.

5. Komite, genel amaçlar için veya kendisi tarafından onaylanmış proje olması koşuluyla belli projelere ilişkin özel amaçlı katkıları veya başka yardımları kabul edebilir.

6. Fon'a yapılan katkılar, işbu Sözleşmenin amaçlarıyla uyuşmayan hiçbir politik, ekonomik veya başka koşulla ilişkilendirilemez.

Madde 26- Taraf Devletlerin Fona Katkıları

1. Sözleşmeye Taraf Devletler, herhangi bir ek gönüllü katkıyı olumsuz yönde etkilememek koşuluyla, Fon'a en az her iki yılda bir ödeme yapmayı üstlenirler. Katkı, tüm Devletlere uygulanabilir eşit oran biçiminde Genel Kurul tarafından belirlenecektir. Genel Kurul'un bu kararı bu maddenin 2. paragrafında sözü edilen beyanı yapmamış olan, toplantıya katılan ve oy veren Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından alınır. Taraf Devletlerin katkı payı hiçbir şekilde UNESCO'nun normal bütçesine yaptığı katkının %1'ni aşamaz.

2. Bununla birlikte, Sözleşmenin 32. ya da 33. Maddesinde belirtilen her Devlet, onay, kabul, uygun görme ya da katılma belgelerinin tevdi sırasında işbu Maddenin 1. fıkrasının kendisini bağlamayacağını beyan edebilir.

3. Bu Maddenin 2. fıkrasında sözü edilen beyanı yapmış olan Taraf Devlet, anılan beyanı UNESCO Genel Müdürüne yapacağı bir bildirimle geri çekmeye gayret edecektir. Bununla birlikte, beyanın geri çekilmesi, Devletin ödeyeceği katkı payını, Genel Kurulun bir sonraki oturumunun açıldığı tarihe kadar etkilemez.

4. Komitenin çalışmalarını etkili bir biçimde planlayabilmesi için, işbu Maddenin 2. fıkrasında kayıtlı bildirimde bulunmuş olan işbu Sözleşmeye Taraf Devletlerin katkıları en az iki yılda bir düzenli bir biçimde ödenmeli ve bu Maddenin 1.fıkrası ile bağlı bulunmuş olsalar da, ödemeleri gerekecek katkıya mümkün olduğu ölçüde yakın olmalıdır.

5. O yılın ve hemen bir önceki takvim yılının zorunlu ya da gönüllü katkısını vaktinde ödemiş olan Sözleşmeye Taraf her Devlet, Komite üyesi seçilemez; bu koşul birinci seçimde uygulanmaz. O sırada Komite üyesi olan böyle bir Devletin görev süresi Sözleşmenin

6. Maddesinde kayıtlı seçimlerle sona erer.

Madde 27-Fona Ek Gönüllü Katkılar

26. Maddede öngörülenlere ek olarak Fona gönüllü katkı yapmak isteyen Taraf Devletler, Komitenin çalışmalarını buna göre planlayabilmesi için, en kısa zamanda bu konuda Komiteye bilgi verirler.

Madde 28- Uluslar Arası Bağış Toplama Kampanyaları

Taraf Devletler UNESCO'nun himayesinde Fon yararına düzenlenen uluslar arası bağış toplama kampanyalarına mümkün olduğu ölçüde destek olmalıdırlar.

VII. Raporlar

Madde 29: Taraf Devletin Raporları

Taraf Devletler Komite tarafından belirlenen biçimlerde ve zaman dilimlerinde Sözleşmenin etkin bir şekilde uygulanması için gereken yasa, tüzük ve yönetmelik düzenlemelerini içeren raporlarını Komiteye sunarlar.

Madde 30: Komite'nin Raporları

1. Komite, Taraf Devletlerin 29. maddede sözü edilen etkinliklerini ve raporlarını esas alan bir raporu her oturumunda Genel Kurula sunar.

2. Bu rapor UNESCO Genel Konferansı'nın bilgisine sunulur.

VIII. Geçici Hükümler

Madde 31: İnsanlığın Somut Olmayan ve Sözlü Kültürel Mirasının Başyapıtları İlanı ile İlişki

1. Komite, işbu Sözleşme yürürlüğe girmeden ilan edilmiş olan “İnsanlığın Somut Olmayan ve Sözel Kültürel Mirasının Başyapıtları”nı İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne dahil eder.

2. Bu kalemlerin İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne dahil edilmesi, 16. Maddenin ikinci fıkrası uyarınca karar verilmiş olan, daha sonraki yazılımların ölçütlerini hiçbir şekilde etkilemez.

3. İşbu Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra hiçbir İlan yapılamaz.

XI. Son Hükümler

Madde 32- Onay, Kabul ya da Uygun Görme

1. Bu Sözleşme, UNESCO'ya Üye Devletlerin kendi anayasal usulleri doğrultusunda onaylanır kabul edilir ya da uygun görülür,

2. Onay, kabul ya da uygun görme belgeleri UNESCO Genel Müdürü nezdine tevdi olunur.

Madde 33: Katılma

1. Bu Sözleşme, UNESCO üyesi olmayan, UNESCO Genel Konferansı tarafından katılmaya davet edilmiş olan devletlerin katılımına açıktır.

2. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler tarafından içişlerinde kendilerini tam olarak yönetebilecekleri tanınmış, ancak Genel Kurul'un 1514 (XV) kararı uyarınca tam bağımsızlığını kazanmamış, işbu Sözleşmenin belirlediği konularda antlaşma yapma dâhil, bu konularda yetkisi tanınmış toprakların katılmasına da açıktır.

3. Katılma belgeleri UNESCO Genel Müdürü nezdine tevdi edilir.

Madde 34: Yürürlük

Bu Sözleşme, sadece onay, kabul, uygun görme ya da katılım belgelerini o tarihte ya da o tarihten önce tevdi etmiş Devletler bakımından, otuzuncu onay, kabul, uygun görme ya da katılım belgesinin tevdii tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girer. Herhangi bir başka Taraf Devlet bakımından onay, kabul, uygun görme ya da katılma belgesinin tevdii tarihinden üç ay sonra yürürlüğe girer.

Madde 35: Üniter Olmayan ya da Federatif Anayasalı Sistemler

Aşağıdaki şartlar üniter olmayan ya da federatif anayasa sistemlerine sahip Taraf Devletlere uygulanır:

(a) Bu Sözleşme hükümlerinin federal ya da merkezi yasama gücünün yasal yetki alanının içinde bulunanlar tarafından uygulanması bakımından, federal ya da merkezi hükümetin yükümlülükleri, federal olmayan Taraf Devletlerinki ile aynı olacaktır.

(b) Bu Sözleşme hükümlerini uygulayacak olan, ancak federasyonun anayasal sistemi bakımından yasal önlemler almak zorunda bulunmayan bireysel kurucu Devletler, ülkeler, eyaletler ya da kantonlar bakımından, federal hükümet, bu Devletlerin, ülkelerin, eyaletlerin ya da kantonların yetkili makamlarını anılan hükümlerden haberdar eder ve bunların kabulü yönünde tavsiyede bulunur.

Madde 36: Fesih

1. Her Taraf Devlet, Sözleşmeyi feshettiğini bildirme yetkisine sahiptir.
2. Fesih UNESCO Genel Müdürüne tevdi edilecek yazılı bir bildirimle yapılır.
3. Fesih, fesih belgesinin teslim alınmasından on iki ay sonra yürürlüğe girer. Bu durum ayrılan Taraf Devletin parasal yükümlülüklerini ayrılışının yürürlüğe girdiği tarihe kadar hiçbir şekilde etkilemez.

Madde 37: Sözleşmenin Tevdi Edildiği Makamın Görevleri

UNESCO Genel Müdürü bu Sözleşmenin tevdi edildiği makam olarak, Örgütün Üye Devletlerine, 33. maddede belirtilen Örgüte üye olmayan Devletlere, Birleşmiş Milletlere 32. ve 33. maddelerde sözü edilen her onay, kabul, uygun görme ya da katılma belgesinin ve 36. Maddede değinilen fesih belgesinin tevdiini bildirir.

Madde 38: Değişiklikler

1. Her Taraf Devlet, Genel Müdüre yapacağı yazılı bir bildirim ile Sözleşmenin değiştirilmesini önerebilir. Genel Müdür bu bildirimi bütün Taraf Devletlere duyurur. Bu bildirimin duyurulmasından sonraki altı ay içerisinde Taraf Devletlerin en az yarısından fazlası talep lehinde cevap verirse, Genel Müdür bu öneriyi bir sonraki Genel Kurul oturumuna görüşülmek ve mümkünse kabul edilmek üzere sunar.

2. Değişiklikler toplantıya katılan ve oy veren Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğuyla kabul edilir.

3. Değişiklikler kabul edildikten sonra Taraf Devletlerin onay, kabul, uygun görme ya da katılımına sunulur.

4. Değişiklikler, sadece bunu onaylayan, kabul eden, uygun gören veya katılan Taraf Devletler bakımından, bu maddenin 3. fıkrasında sözü edilen belgelerin Taraf

Devletlerin üçte ikisi tarafından tevdiinden üç ay sonra yürürlüğe girer. Bundan sonra, sözü edilen değişiklik, bu değişikliği onaylayan, kabul eden, uygun gören veya katılan her Taraf Devlet bakımından, onay, kabul uygun görme veya katılma belgelerinin tevdiinden üç ay sonra yürürlüğe girer.

5. 3. ve 4. fıkrada ortaya konan bu yöntem, Komitenin Taraf Devletlerin sayısı ile ilgili 5. Madde konusundaki değişikliklere uygulanmaz. Bu değişiklik önerileri kabul edildikleri anda yürürlüğe girer.

6. Bu maddenin 4. fıkrası gereğince değişikliklerin yürürlüğe girmesinden sonra bu Sözleşmeye Taraf olan bir Devlet farklı bir bildirimde bulunmadığı takdirde,

(a) Sözleşmenin değiştirilmiş haline Taraf kabul edilir;

(b) Değişikliklerle yükümlü olmayan herhangi bir Taraf Devlet bakımından ise, Sözleşmenin değiştirilmemiş haline Taraf kabul edilir.

Madde 39: Geçerli Sözleşme Metinleri

İşbu Sözleşme; Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca hazırlanmıştır. Altı metin de aynı derecede geçerlidir.

Madde 40: Sözleşmenin Tescili

İşbu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Senedinin 102.Maddesi gereğince UNESCO Genel Müdürü'nün talebiyle Birleşmiş Milletler Sekreteryasına tescil olunur.

Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi “2013”

30 Mayıs 2012 Ve 17 Mart 2013 Tarihleri Arasında Gerçekleştirilen Ulusal Mimari Koruma Uzmanları Toplantıları Ve Icomos Türkiye Milli Komitesi’nin Revizyonu İle Son Şekli Verilmiştir.

I. Gerekçe Ve Amaç

Türkiye, kültürel miras açısından evrensel düzeyde zenginlik ve çeşitliliğe sahip bir ülkedir. Bu durum, Türkiye’ye uluslararası düzeyde bir sorumluluk yükler. Bu nedenle, koruma sürecinde yer alan tüm kadroların, koruma alanına ilişkin ulusal çerçevenin yanı sıra, uluslararası gelişme ve kararları bilmesi ve bir uzlaşma ve iletişim zeminde buluşması gereklidir. Türkiye, Avrupa Konseyi ve UNESCO’nun birçok kararını onaylamış; Venedik Tüzüğü (1964), Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi (1972), Avrupa Mimari Mirası Koruma Sözleşmesi (1985), Avrupa Arkeoloji Mirasının Korunması Sözleşmesi’ni (1992) yasallaştırarak iç hukuk belgesi haline getirmiştir. Ancak, Osmanlı döneminden beri günümüze yasal ve örgütsel düzenlemelere sahip olan Türkiye’de koruma alanını düzenleyen kimi yasa ve yönetmelikler korumayı doğrudan ya da dolaylı olarak tehdit eden nitelikte hükümler içermektedir. 1 Bu durum, TÜRKİYE MİMARİ MİRASI KORUMA BİLDİRGESİ’nin hazırlanmasını zorunlu kılmıştır. Koruma alanında çalışan uzmanlar tarafından oluşturulan bu belge, Türkiye ölçeğinde kamuoyuyla paylaşılacak ve içselleştirilecek bir kültür politikasına kaynak oluşturması amacıyla hazırlanmıştır. Bu belge, koruma sürecinde yer alan tüm disiplinler ve toplumun farklı kesimleri için mimari mirası korumanın temel ilkelerini tanımlar, mimari mirasa yönelik tanımları, korumanın süreç ve araçlarını, koruma eğitimi ve politikalarını, korumanın topluma maledilmesi konularını içerir. Bu belge; Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı kanunla kabul edilen “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme”, 13.04.1989 tarih ve 3534 sayılı kanunla kabul edilen “Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi” ve 05.08.1999 tarih ve 4434 sayılı kanunla kabul edilen “Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi’nin (Gözden Geçirilmiş)” birer iç hukuk belgesi haline geldiğini de göz

önüne alarak, söz konusu belgelerde ele alınmış hususları ve ICOMOS tarafından hazırlanmış uluslararası belgeleri benimser.

II. Kuramsal Çerçeve

Kültürel miras, insanoğlunun, toplumların ve toplumu oluşturan kültür gruplarının varlığının, kimliğinin ve sürekliliğinin simgesi ve kanıtıdır. Somut ve somut olmayan kültürel miras, tarihselbelgesel, estetik-sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik, dini ve manevi ve hatta politik değerler içerir. Yenilenemez bir kaynak olan kültürel mirasın, toplumumuz için önemli değer olan “emanet” kavramıyla özdeşleştirilerek içerdiği tüm değerleriyle birlikte gelecek nesillere aktarılması toplumsal bir sorumluluktur. Mimari miras, kültürel mirasın en önemli bileşenlerinden biridir. Mimari mirasın çağdaş yaşam ile bütünleştirilmesi toplumların kültürel sürekliliği açısından önem taşır.

Mimari mirası korumanın amacı, özgünlüğü ve kimliği oluşturan nitelikleri bozmadan estetik ve kültürel değerleri ortaya çıkarmaktır. Kültürel, sanatsal, teknik ve ustalık gerektiren bir eylem olan mimari koruma, koruma etiğine uygun olarak bilimsel ve sistematik araştırma ve değerlendirmelere dayanan, insanoğlunun kültürel üretimine saygılı bir uygulamadır. Bu nedenle mimari koruma, mimari mirasın bütünlüğünü, parçası olduğu sosyal ve kültürel bağlam ile birlikte dikkate almalıdır. Dolayısıyla mimari mirasın korunması, kültürel ve çevresel gelişmenin bir parçasıdır. Tutarlı bir gelişmeyi amaçlayan ve mimari mirasa saygılı her politika, korumayı, güncel, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla ele almalıdır. Sürdürülebilir gelişme çerçevesinde mimari mirasın işlevlendirilmesi, yaratıcılığın ve ekonomik çekiciliğin önemli bir bileşeni olduğunu göstererek toplumda yaşam kalitesinin yükseltilmesini sağlayacak; aynı zamanda toplumsal bütünleşmenin ve karşılıklı anlayışın temin edilmesinde önemli bir rol üstlendiğini gösterecektir. Mimari miras sadece ekonomik değere bağlı bir meta olarak görülmemeli, bu eserler kültür varlığı olmalarını sağlayan tüm değerleriyle birlikte ele alınmalıdır. Mimari mirasın korunmasına yönelik eylemler, bu varlıkların değerlerini ve niteliklerini göz önüne alan en üst düzeyde uygulama standardına ulaşmalıdır. Bu nedenle koruma uygulamaları sadece gerekli eğitimi almış, yeterli bilgi ve deneyime sahip kişilerce gerçekleştirilmelidir. Bu husus,

koruma sürecinin planlama, projelendirme ve uygulama aşamalarında görev alacak her tür kurum ve kişi için de geçerli olmalıdır.

III. Mimari Mirasa Yönelik Temel Tanımlar Ve Koruma Değerleri

III.1. Temel Tanımlar

Kültürel Miras Geçmişten bugüne ulaşmış, insanların sahiplik bağı içinde olmaksızın sürekli değişim halinde olan değerlerinin, inançlarının, bilgilerinin ve geleneklerinin bir yansıması olarak betimlenen somut ve somut olmayan tüm varlıklardır. Kültürel miras, insanlar ve mekânlar arasında zaman içinde meydana gelen etkileşimden kaynaklanan çevrenin tüm özelliklerini içerir.

Mimari Miras İnsanlığın ortak malı olan ve günümüze ulaşmış özgün nitelikleriyle geleceğe aktarılması gereken, farklı ölçek ve nitelikte olan ve tüm değerleriyle, bütünsel koruma ilkelerine göre korunması gereken yapı ve yapı gruplarıdır.

Koruma Alanı Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve içinde bulundukları korunması gerekli çevrenin değerlerinin korunabilmesi için gelişme ve yapılaşması kontrol altında tutulması gereken alandır.

Etkileşim Geçiş Alanı Koruma alanı dışında, sınırları iyi belirlenmesi gereken bir geçiş bölgesidir. Koruma alanını çevreleyen ikincil koruma alanı olan etkileşim geçiş alanı, onu fiziki, görsel ve sosyal olarak etkiler ve bu alandan etkilenir.

Sit, Sit Alanı Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, bu uygarlıkların ait oldukları dönemlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan, süreklilik ve bütünlük gösteren kent ve/veya yerleşme kalıntılarıdır. Sitler; kentsel, kırsal, arkeolojik, tarihi, doğal ve karma sit olarak nitelendirilirler.

Kentsel Sit Kentsel sitler, mimari, tarihsel, sanatsal ve yerel özellik taşıyan ve bir arada bulunmaları ve bütünlükleri nedeniyle değerleri artan kültürel ve doğal çevre öğelerinin (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte bulundukları alanlardır.

Arkeolojik Sit Tarih öncesinden günümüze ulaşan eski uygarlıkların yerüstü, yeraltı veya sualtında bulunan ve varlıklarını sürdürdükleri dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan kültür varlıklarının yer aldığı alanlardır.

Kırsal Sit Yerleşim düzeni, yapım tekniği ve tasarımıyla yerelin ürünü olan yapıların, yol, meydan, tarım alanı vb. öğelerle birleşerek oluşturduğu, korunacak değerler taşıyan kırsal alanlardır.

Geleneksel Mimari Miras Teknoloji ve iletişim olanaklarının gelişmesiyle hızla çeşitliliğini yitiren dünyada, yöreye özgü malzeme ve tekniklerle, yöresel yapım geleneklerini, yerel kimliği yansıtan geleneksel yapı, yapı grupları ve yerleşmelerdir.

Endüstri Mirası Endüstriyel üretim süreçlerinin içinde yer aldığı ve/veya endüstri devrimi teknolojisiyle üretilmiş yapılardır. Artık kullanım dışı kalmış yapılar, üretim donatıları, yapı aksamaları ve yerleşimler ile içinde bulundukları doğa ve kent peyzajları endüstri mirasını oluşturur.

Modern Mimarlık Mirası Türkiye’de 20. yüzyılın başından itibaren üretilmiş, gerek uluslararası, gerekse ulusal yönelimleri ve/veya yenilikçi teknik ve teknolojileri örnekleyen yapı, yapı grupları ve yerleşmelerdir.

Sualtı Kültür Mirası Sualtı kültür mirası; sualtı ortamında bulunan veya oradan çıkarılmış olan arkeolojik miras olarak anlaşılmaktadır. Sualtında kalmış yerleşme ve yapılar, batık alanları, batıklar ve bunların arkeolojik içerikleriyle doğal çevreleri de bu kapsama girmektedir.

Kültürel Peyzaj Alanları Toplumun ve insan yerleşmelerinin, tarih içinde ekonomik, sosyal ve kültürel etkenler bağlamında doğal çevreleriyle birlikte ve etkileşim içinde bulunarak dönüştürdüğü alanların yanı sıra, insanın ve doğanın birlikte oluşturduğu kültürel ve doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikle birlikte anılan, ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlardır.

III.2. Koruma Değerleri

Yapı, yapı grubu veya yapı parçasının korunması gerekli kültür varlığı niteliğini kazanabilmesi, özgünlüğünün yanısıra aşağıdaki değerlerden bir veya birkaç tanesine sahip olmasıyla mümkündür:

Özgünlük: Bir mimari kültür varlığının anlam kazanabilmesi için gereken ve onun gerçekliğini, değerini ve bütünlüğünü kanıtlayan tüm özellikleridir. Mimari mirasın özgünlüğü söz konusu olduğunda, konum, tasarım, malzeme ve işçilik özellikleri açısından içinde bulunduğu kültür alanının bozulmamış ve tahrif edilmemiş bir belgesi olması istenir. İlk yapımından günümüze yapıların bünyesinde yer alan ve yapının kimliğini oluşturan tarihsel katmanlar, özgünlüğünün bileşenleri olarak kabul edilir. Mimari mirasın korunmasına yönelik tüm yaklaşım ve uygulamalar, bu mirasın sahip olduğu değerleri somutlaştıran özgünlüğünün korunmasını hedeflemelidir.

Özgünlüğünü tüm boyutları ile (konum, tasarım, malzeme ve işçilik) kaybetmiş bir mimari kültür varlığının korunmasından söz edilemez. Özgünlüğü dikkate alınmadan ve onarılabılır maddi varlığı yok edilerek yeniden ve yeni tasarım, taşıyıcı sistem, malzeme ve işçilik ile ve yeni bir çevre içinde inşa edilen yapıların korunmuş olduğundan söz edilemez. Aynı kapsamda tarihin bir döneminde var olan ancak, günümüzde yok olmuş ve çevresel bağlamı değişmiş bir yapının, yeniden inşa edilmesi, savaş vb. bir durum söz konusu değil ise, koruma uygulaması olarak kabul edilemez. Bu konularda yasalar, yönetmelikler ve ilke kararlarında var olsa dahi ve yenileme başlığı altında mimari kültür mirasının yok edilmesine ve yanıltıcı sonuçların ortaya çıkmasına neden olan hükümlerin ve uygulamaların doğruluğundan bahsedilemez.

Bütünlük: Mimari mirasın yapısal ve mimari olarak bir bütün tanımlaması ve miras olma durumunu belgeleyen tüm unsurları ile var olması durumudur. Bütünlüğün diğer bir boyutu ise, mimari mirasın içinde varlık kazandığı çevre ve diğer miras unsurları ile birlikte süreklilik göstermesi şeklinde anlaşılmaktadır.

Tarihsel Değer Tarihsel değer iki ölçüte bağlı olarak anlaşılmaktadır: 1. Yapı ya da yapı gruplarının tarihsel önem taşıyan bir “olay”, kişi ve/veya kurumla ilişkili olması; 2. Kentsel, kırsal, endüstriyel miras ögesinin eskiliği.

Belgesel Değer Yaşamın mekâna yansıması olarak kabul edilen yapılar, değişik dönemlerde yaşayan topluluklar ve onların sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yaşamları, yapım teknolojileri hakkında bilgi veren kaynaklardır.

Estetik Ve Sanatsal Değer Kültür varlığının tasarımındaki anlayışı ve bezeme özelliklerini, dönemin ulaştığı beğeni düzeyini ve niteliğini kapsar.

Teknik Ve Teknolojik Değer Kültür varlığının ait olduğu dönemin teknik bilgi, beceri, yapım, malzeme ve işçiliğine ilişkin belgesel niteliklerinin tümüdür.

Enderlik - Teklik Değeri Benzerleri zaman içerisinde yok olmuş yapılar ya da yapı elemanları enderlik değeri taşırlar. Türü, mimari üslubu ve tasarımcısı bağlamında benzeri olmayan ya da günümüze tekil olarak gelen yapı ya da yapı elemanları teklik değeri taşırlar.

Grup Değeri Birlikte bir bütün oluşturan, mimari miras öğelerinin yapısal ve anlamsal bağlamda bir arada bulunmalarından doğan değerdir.

Kullanım Değeri Kültürel varlığın kullanımının sürmesi ve kendisine çağdaş toplumda bir yer bulması bağlamında, yapının kullanılarak korunması ve çağdaş yaşamda yer alarak geleceğe taşınması durumudur. Yapının özgün kullanımının ya da toplumun onun için öngördüğü yeni kullanımın yapıya kattığı değerdir.

Folklorik Değer Toplumun yerleşmiş örf ve adetleri, yaşam biçimleri, inanışları ve alışkanlıklarının mimari mekânlarla (yapılar, yapı grupları veya yapı parçaları) birlikte varolmasının yarattığı değerdir.

IV. Mimari Mirası Koruma Süreci Ve Araçları

Mimari mirasın korunmasına yönelik süreç; belgeleme, araştırma, çözümleme, yorumlama, teşhis ve koruma yaklaşımının belirlenmesi, uygulamaya yönelik müdahale tanımlarının yapılması, uygulama ve izleme faaliyetlerinden oluşur. Bu süreçte ilgili mesleklerle mensup uzmanlar yer almalıdır. Her kültür varlığının kendine özgü nitelik, sorun ve potansiyeli olduğu göz önüne alındığında, evrensel yaklaşımlara uymak koşuluyla, bu çok zengin ve çeşitlilik gösteren mirasın incelenmesine, belgelenmesine, değerlendirilmesine ve koruma müdahalelerinin tanımlanmasına yönelik çalışmalar o yapıya özgü olmalıdır.

IV.1. Mimari Mirasın Tanımlanması, Çözümlemesi Ve Değerlendirilmesi

Yapı ve yakın çevresinin çözümleme süreci, tasarım özelliklerinin betimlenmesinin yanı sıra, tüm dönemleri kapsamak koşuluyla, taşıyıcı sistem, yapım tekniği ve malzeme konusunda yeterli ve gerekli müdahalelerin yapılmasına olanak sağlayacak ölçek ve nitelikte, araştırmaya dayanan bilgi ve belge içermelidir. Bu süreçte yapının değerlerinin tespiti de yapılmalıdır. Mimari mirası etkileyebilecek doğal ve insan kaynaklı çoklu risklerin yönetimi için yapılacak analiz çalışmaları, yapının tanınma sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Herhangi bir müdahale öncesinde kültür varlığının yapım tekniği, malzemesi, taşıyıcı sistem özellikleri araştırılmalı; bozulma nedenleri ve sorunları bu doğrultuda incelenmelidir. Bu araştırmalara dayanan bir temel yaklaşım geliştirilmeli, bu yaklaşım ışığında kısa ve uzun vadeli bir planlama yapıp buna bağlı projeler üretilmeden uygulamaya geçilmemelidir. Korumaya yönelik projelendirme süreçleri "toplum yararı"nı öne çıkaran bir anlayışla kurgulanmalıdır.

IV.1.1. Belgeleme

Mimari Belgeleme, yapının ve yakın çevresinin mevcut durumunun, yazıya, çizime ve fotoğrafa ilişkin yöntemler ile ses, multimedya gibi araçlar ve gelecekte keşfedilecek diğer yöntemler aracılığıyla kayıt altına alınmasıdır. Gerekli görülen hallerde yapıyı belgeleme, araştırma, çözümleme, yorumlama ve tespit süreçleri, uygulama sırasında ve sonrasında da devam etmelidir.

Taşıyıcı Sistemin Araştırılması mimari belgeleme ile bütünleşmek koşuluyla, yapı taşıyıcı sisteminin incelenmesidir. Yapının taşıyıcı sistem davranışını belirlemeye yarayacak veriler, tarihi belgelerden, yapının doğrudan kendisinden, alanda veya laboratuvar ortamında yürütülen test ve ölçüm çalışmalarından elde edilir. Alanda yürütülecek testlerin, tahribatsız testler olmasına dikkat edilmelidir. Yapı temellerinin ve zemin özelliklerinin tespiti de bu inceleme kapsamındadır.

IV.1.2. Taşıyıcı Sistem Sorunlarının Tanımlanması-Tespit

Mimari mirasın korunmasına yönelik kararların alınması, hasarların tespiti, müdahale tekniklerinin belirlenmesi ve yapı güvenlik değerlendirmeleri

disiplinlerarası çalışma gerektiren işlemlerdir. Bunlara yönelik kararlar, tüm disiplinlerin birlikte yapacakları çalışmalar sonucu geliştirilmelidir. Taşıyıcı sistem güvenliğinin değerlendirilmesi ve iyileştirme/destekleme müdahale önerilerinin geliştirilmesi için taşıyıcı sistemin ve yapıda tespit edilen hasarların incelenmesi gerekmektedir. Güvenlik değerlendirmesi öncesinde, yapının maruz kaldığı deprem ve yangın gibi afetler ile bu afetler sonrasında gerçekleştirilmiş onarım bilgilerinin, yapının geçmişte hangi işlevlerle kullanıldığının, kullanıcı müdahalelerinin, yapının çevresinde meydana gelen değişikliklerin ve yapının komşu yapılarla ilişkilerinin tespit edilmesi gerekir. Bu bilgilerin yanında, deneysel ve sayısal analizlere dayanan verilerin elde edilebilmesi de önemlidir.

Mimari mirasın yapısal güvenliğinin değerlendirilmesi için gerekli araçlar ve izlenecek ilkeler ile uygulamada kullanılacak müdahale teknikleri hakkındaki bilgiler, hazırlanacak uygulama rehberinde tanımlanacaktır.

IV.1.3. Korunacak Değerlerin Tanımlanması

Mimari mirasın korunmasına yönelik ana tavrın belirlenmesinde kültür varlığının kendi değerlerinin tanımlanması, korunması ve sürdürülmesi esastır. Koruma sürecinin, bu değerleri tehdit eden etkenleri ortadan kaldırması ve/veya denetim altına alması gerekir. Bu süreçte kültürel mirasın içinde bulunduğu sosyal ve fiziksel ortamın gerektirdiği değişiklikler dikkate alınmalı, kültürel, teknolojik ve sosyal tarihi araştırılmalıdır.

IV.1.4. Bilginin Oluşumu Ve Paylaşımı Belgeleme

Araştırma, çözümleme, yorumlama ve teşhis sürecinin her aşaması kayda alınmalı ve bu belgeler arşivlerde bulundurulmalıdır. Bu arşivler, telif haklarının gerektirdiği koşullar saklı kalarak, tüm uzmanların inceleme ve kullanımına açık tutulmalı, ulusal kültür envanteriyle ilişkilendirilmelidir. Bilginin oluşturulması kadar, o bilgiye gereksinim duyacak her kişi ve kurum tarafından kullanılmasının da önemli olduğu göz önüne alındığında, koruma konusunda üretilen her ölçek ve nitelikteki bilginin kullanılabilmesi için gerekli tüm önlemler alınmalıdır. Ülke ölçeğinde taşınmaz kültür varlığı envanterinin tamamlanması için mevcut yasalara ek düzenlemeler yapılmalıdır. Bu envanterin tüm ilgililer tarafından kullanılabilen bir

bilgi altlığı oluşturması ve bu oluşumun kurumsallaşması için gerekli örgütlenme gerçekleştirilmelidir.

IV.2 Mimari Mirasa Müdahale lkeleri

1. Mimari mirasın korunmasına yönelik müdahalelerde yapının özgünlüğünün tüm boyutlarıyla korunması esastır.

2. Müdahaleler yapıya zarar vermemeli; tarihi belge niteliğ olan izlerin yok olmamasına ve değştirilmemesine dikkat edilmeli; yapının bütünlüğü korunmalıdır.

3. Herhangi bir kültürün (veya dönemin) verisi, zorunlu olmadıkça diğr bir kültürün verilerinin açığı çıkarmak için ortadan kaldırılmamalıdır. Bu konuda girişilecek eylemler, uzmanların ortak mutabakatı ile gerçekleştirilmelidir.

4. Müdahaleler, daha sonra gerçekleştirilecek araştırma ve çalışmaları yanıltnamalı, özgün yapıya olabildiğnce zarar vermeden kaldırılabilir ve/veya yenilenebilir tekniklerle yapılmalıdır.

5. zgn malzeme ve tekniklerle birlikte kullanılması zorunlu olan yeni malzeme ve teknikler, ilgili proje özelinde tanımlanacak testler yapılmadan ve bilimsel verilerle uygunluğ ortaya konulmadan kullanılmamalıdır.

6. Uygulama sürecinde ve sonrasında yapılan müdahalelerin etkinliğni belirleyecek şekilde, ölçüme dayalı ve düzenli izleme yapılacak mekanizmalar tanımlanmalıdır.

7. Mimari mirasın korunması ile ilgili olarak proje hazırlama, uygulama ve denetleme süreci, bu sisteme özgü geliştirilecek yasal ere ve (ihale kuralları-koşulları ve fiyatlandırma sistemi) kapsamında ele alınmalıdır.

8. Uygulamanın her aşaması belgelenmeli ve bu belgeler, sürecin başlangıcında hazırlanacak diğr belgelerle birlikte arşivlerde bulundurulmalıdır. Bu arşivler, telif haklarının gerektirdiğ koşullar saklı kalarak, tüm uzmanların inceleme ve kullanımına açık tutulmalıdır.

9. Her kültür varlığının kendine özgü sorun ve potansiyeli olduğ göz önüne alındığında, evrensel ve ulusal yaklaşımlara uyulmak koşuluyla projelendirme ve uygulamada değşik değrlendirme ve çözümler gerekebileceğ kabul edilmelidir. Bu

kabulün doğal sonucu olarak, bu çok zengin ve çeşitlilik gösteren kültürel mirasın belgelenmesi, değerlendirilmesi ve uygulamaya yönelik müdahalelerin belirlenmesinde genellemelerden kaçınılmalıdır.

IV.3. Mimari Mirasın Korunması: Müdahale Ölçeği, Müdahale Yaklaşımları Ve Müdahale Biçimleri

Mimari mirasın korunması kapsamında gerçekleştirilecek her düzeydeki müdahale, bu bildirgenin öngördüğü bilimsel yaklaşım ve ilkeler çerçevesinde ele alınmalıdır. Müdahale biçimleri yapının sahip olduğu değerlere ve koruma ilkelerine göre belirlenir tanımlanır. Koruma müdahalelerinde özgün niteliklerin korunması ve en az müdahale esastır; gerekli durumlarda aşağıdaki yaklaşım ve biçimlerden biri, ya da birkaçına bütüncül bir anlayışla başvurulabilir.

IV.3.1. Müdahale Ölçeği

Bakım Yapının özgün şekli ile korunmasını, geleceğe aktarılmasını ve yapının yaşamını sürdürmesini amaçlayan; tasarımda, malzemede, strüktürde ve mimari öğelerde değişiklik gerektirmeyen uygulamalardır (çatı aktarımı, oluk onarımı, boya-badana vb.).

Basit onarım Yapıların, taşıyıcı sistemine ve plan kurgusuna müdahale etmeden, bozulan ve eksilen malzeme ve mimari elemanlarının uzman değerlendirmesiyle, belgeleme ve irdelemeye dayalı olarak, özgün biçimlerine uygun şekilde onarılması veya tamamlanmasıdır.

Esaslı onarım Kültür varlıklarının bakım ve basit onarımla çözülemeyen sorunlarına yönelik, çoğu kez birkaç müdahale tekniğinin bir arada kullanıldığı, projeye dayalı uygulamalardır. Müdahalelerin derecesi, yapıdaki hasarların niteliği ve çağdaş kullanımın gerektirdiği donatıların eklenmesi gerekliliğine göre değişir. Hasarlı, ya da eksik olan kesimlere yapılacak müdahale, yapının sunumu ve/veya kullanımıyla bağlantılı olarak malzemelerinin sağlamlaştırılmasından, yeniden yapımına doğru artar.

IV.3.2. Müdahale Yaklaşımları

Sağlıklılaştırma-Rehabilitasyon Güncel kullanımda çağdaş konfor koşullarını karşılayamayan ve bu nedenle kullanım değerini yitirmiş yapıların, mimarisini koruyarak, onarım ve çağdaş donanım ile desteklemeyi kapsayan uygulamalardır.

Yeniden kullanım – Yeni işleve uyarılma Kültür varlığının özgün işlevi dışında başka bir işlev için kullanılması yönünde alınan kararın gerektirdiği müdahalelerin, restorasyon/koruma projesi kapsamında uygulanmasıdır. Bu yeniden kullanım sürecinde yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltirken, özgünlüğü, bütünlüğü ve anlamı saygı görmelidir.

Taşıma Taşınmaz kültür varlıkları ve parçalarının, bulundukları yerlerde (in-situ) korunmaları esastır. Ancak, taşınmaz kültür varlıkları için açık ve ortadan kaldırılamaz bir tehdit söz konusuysa ya da bilimsel olarak kanıtlanmış ve seçeneği olmayan toplumsal bir yarardan ötürü başka bir yere nakil zorunluluğu varsa ve bu işlem mümkün ise, hazırlanacak projelere göre taşıma işlemi gerçekleştirilebilir.

Anastylosis Mimari mirasa ait dağınık mimari parçaları, anıt hakkında fikir verecek biçimde yeniden bir araya getirerek onu belirli bir bütünlüğe kavuşturma yöntemidir. Bu müdahale yeniden yapıyı hedeflemez; yapının ayakta tutulması için gereken çağdaş müdahale ve ekler sınırlı tutulmalı ve öne çıkmamalıdır.

Yeniden Yapım Kültür varlığı değerlerini taşıyan ve toplumsal hafızada güncelliğini korumakla birlikte herhangi bir nedenle yitirilmiş olan yapının, gerek kültür varlığı niteliği, gerekse kültürel çevreye olan tarihsel katkıları ve toplumsal açıdan vazgeçilmezliğinin tanımlanması durumunda yeniden yapılmasıdır. Yapının içinde bulunduğu kentsel bağlamın değişmemiş, bu değişikliğin toplumsal hafızada yer bulmamış olduğu, eldeki mevcut belgelerin varsayımları en aza indirgeyecek düzeyde olduğu durumlarda (yapı kalıntısı, rölöve, fotoğraf, her türlü özgün yazılı - sözlü, görsel arşiv belgesi vb.) kapsamlı restitüsyon etüdüne dayalı ve kendi parselinde daha önce bulunduğu yapı oturma alanında, özgün mimarisi, malzeme ve yapım tekniğiyle ilk durumuna uygun olarak projelendirilmesi ve uygulanmasıdır.

VI.3.3. Müdahale Biçimleri

Acil Koruma Önlemleri Yapının inceleme ve nihai koruma kararları oluşuncaya kadar, daha fazla tahrip olmasını ve çevreye zarar vermesini önlemek amacıyla alınan geçici koruma önlemleridir.

Koruma Yapı bileşenlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak üzere, malzemeleri sağlamlaştırarak var olanı korumak şeklindeki onarım yöntemidir.

Sağlamlaştırma Kültür varlığının bozulma sürecinin engellenmesi/ yavaşlatılması amacıyla malzemesinin ve/veya taşıyıcı sisteminin dayanımının artırılması, mevcut fiziksel ve mekanik özelliklerinin iyileştirilmesi işlemleridir.

Bütünleme-Reintegrasyon Kısmen hasar görmüş veya bazı bileşenleri yok olmuş bir yapının eksik bölümlerinin özgün veya çağdaş malzeme kullanılarak tamamlanması işlemidir.

Yapısal İyileştirme Yatay ve düşey yükler göz önünde bulundurularak, yapının mevcut güvenlik seviyesinin iyileştirilmesi ve en fazla ilk yapım aşamasında sahip olduğu güvenlik seviyesine kadar çıkarılmasıdır. Müdahaleler yapı bileşenlerinin bir bölümünü ya da taşıyıcı sistemin bütününe kapsayabilir. Yapının mevcut taşıyıcı sisteminin, işlevini yeterince yerine getiremediği durumlarda, hasarlı yapı bileşenlerine yapılacak destekler uygulamada farklı müdahale tekniklerini içerebilir. Müdahaleler, özgünlükgüvenlik ilişkisini optimum düzeyde sağlayacak biçimde tasarlanmalıdır.

Güçlendirme Bir yapının mevcut güvenlik seviyesinin işlev değişikliği ya da standartların gereği olarak yükseltilmesi amacıyla yapılan strüktürel müdahalelerin tümüdür. Kültür varlıklarının mimari bütünlüğüne zarar vermeden, aşağıdaki ilkeler çerçevesinde ve buna uygun geliştirilecek düzenlemeler doğrultusunda ihtiyatla uygulanmalıdır:

1. Geleneksel tekniklerle inşa edilmiş yapılarda strüktürel güvenliği arttırmak amacıyla yapılacak müdahaleler yapının özgün strüktürel bünyesini değiştirmemeli ve geri dönülebilir olmalıdır.

2. Erken modern ve çağdaş yapı strüktürleri söz konusu olduğunda, özellikle kamusal kullanımlarda olması durumunda, yapının özgün niteliklerinin başkalaştırılmasına yol açılmaması öngörülür.

V. Politikalar

V.1. Yasal Ve Yönetmelik Düzenlemeler

Mimari mirasın korunması kamu yararına olan dinamik bir süreçtir. Bu nedenle mimari mirasın korunmasına yönelik yasal düzenlemeler, koruma alanındaki evrensel ilkelerden ödün vermeden yeni kavram ve yaklaşımları içerecek şekilde güncellenebilir olmalıdır. Yasal düzenlemeler taşınmaz sahiplerini özendirici ve destekleyici bir anlayış içermelidir. Bu doğrultuda devlet, kişi ve kurumların korumaya yönelik yatırımlarını destekleyen ve özendiren yeni önlemler almalıdır. Bu önlemlerin ortak kültürel miras anlayışı içinde tüm vatandaşların yararına olduğu unutulmamalıdır. Kültür varlıklarının, özgün işlevleri olabildiğince sürdürülerek ve içinde yaşayanlar yerlerinde tutularak korunması yönünde politikalar geliştirilmelidir. Mevcut yasal ve yönetmelik çerçevesinde yetki ve sorumluluklar dağınıktır ve çelişkiler içermektedir. Yapılacak düzenlemelerle bu sorunlar giderilmeli, dil ve eylem bütünlüğü sağlanmalıdır. Mimari miras yenilenemez bir kaynaktır ve korunması kamu yararına olmalıdır. Bu nedenle mimari miras söz konusu olduğunda farklı mevzuat arasındaki çelişkiler mimari miras yararına çözümlenmelidir. Yeni yapılar için üretilen yasal düzenlemeler, teknik hükümler ve standartlar (her durumda) mimari mirasa uygun değildir. Dolayısıyla mimari mirasa özgü düzenlemeler üretilmelidir. Koruma kararlarının alınması sürecinde önemli rol oynayan koruma kurulları, koruma konusunda uzmanlaşmış mimarların yanı sıra bu konuda uzmanlaşmış farklı disiplinlerin temsilcilerinden oluşmalıdır. Mimari mirasın korunmasıyla ilgili kurumlar bünyelerinde farklı disiplinlerden koruma uzmanları barındırmalıdır. Kuruluş amaç ve hedefleri koruma ile ilişkili olmayan ve bünyesinde koruma uzmanı olmayan kurumlar, bu alanda karar üretmemeli ve uygulama yapmamalıdır. Bu aşamada yer alan tüm uzmanların görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmelidir. Mimari mirasın korunmasından doğrudan ya da dolaylı olarak sorumlu kamu kurum ve kuruluşları, bu konuda geliştirecekleri kuramsal ve uygulamaya yönelik strateji ve ilkeleri, konuyla ilgili uzmanlar, akademik kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve

kamuoyunun temsilcileriyle paylaşmalıdır. Koruma kararları olabildiğince en geniş katılımın ve mutabakatın sağlandığı bir ortamda alınmalıdır. Kamuoyu, korumayla ilgili süreç ve kararlara katılma ve her aşamasından haberdar olma hakkına özel bir başvuru yapmadan sahip olmalıdır.

V.2. Koruma Alanında Çalışan Uzmanlar

Mimari mirasın korunması doğası gereği çok disiplinli bir alandır. Kültürel mirasın niteliğine ve sorunlarına bağlı olarak koruma alanında deneyimli veya uzmanlık sahibi mimar, arkeolog, inşaat mühendisi, sanat/mimarlık tarihçisi, kimyacı, fizikçi, şehir plancısı, peyzaj mimarı, hukukçu, işletmeci, ekonomist, iletişim uzmanı, sosyolog, jeoloji mühendisi ve diğer ilgili mühendislik alanlarından aktörler koruma sürecinde yer almalıdır. Koruma alanında uzmanlaşmış farklı disiplinler kendi alanları ile ilgili konulardan sorumlu olmalıdır. “Koruma konusunda uzmanlaşmış mimar” ise bu çok disiplinli alanın bütününün eşgüdüm ve yönetiminden sorumludur. Koruma alanında uzmanlaşma tanımının birinci boyutunu eğitim, ikinci boyutunu ise uygulama deneyimi oluşturmaktadır. “Koruma konusunda uzmanlaşmış proje müellifi mimar” ve proje danışmanı uzmanlar, uygulama sürecinde karşılaşılan yeni durumları değerlendirmeli ve çözüme yönelik kararları ortak olarak almalıdır.

V.3. Aktörler Ve Paydaşlar

Koruma alanında uzmanlaşmış farklı disiplinlerin yanı sıra, merkezi ve yerel yönetimler, koruma kurulları, uygulamacılar ve mülk sahipleri mimari mirasın korunmasındaki diğer aktörlerdir. Bu aktörlerin farklı aşamalarda ve farklı boyutlarda yetki, görev ve sorumlulukları ana hatlarıyla tanımlanmalıdır. Üniversiteler, sivil toplum örgütleri, halk, kullanıcılar, meslek odaları, basın yayın organları mimari mirasın korunmasındaki paydaşlardandır. Aktörlerin ve paydaşların mimari mirasa atfettikleri değerler, tanımladıkları sorunlar ve beklentileri koruma sürecinde bir arada göz önünde bulundurulmalı ve koruma kararları bu şekilde oluşturulmalıdır. Mimari korumanın başarısı bu kararların tüm aktörler ve paydaşlar tarafından benimsenmesiyle mümkündür. Bu nedenle, tüm aktör ve paydaşların katkı ve katılımlarıyla bir mutabakat modeli geliştirilmelidir.

VI. Mimari Mirasın Korunmasında Eğitimin Rolü

Mimari mirasın korunması, salt yasal kısıtlar ve önermelerle sağlanamaz. Bu konudaki başarı toplumun her bireyinin, koruma olgusunu benimsemesi ve kimliğinin ayrılmaz bir parçası haline getirmesiyle doğrudan ilişkilidir. Mimari mirasın korunması konusunda kamu bilincinin gelişimi, her aşamada verilecek eğitimle sağlanabilir. Bu nedenle koruma eğitimi, her yaşa ve düzeye yönelik örgün ve yaygın eğitimi kapsamalıdır. Eğitimin hedefleri:

-Koruma eğitiminin okul öncesi dönemden itibaren ve süreklilik içerisinde uygulanması korumanın toplumca benimsenmesi için önkoşuldur.

-Koruma eğitiminin başarısı için uluslararası çağdaş koruma yaklaşımları ulusal ve yerel niteliklere göre yeniden tanımlanmalı, bu yaklaşımların uzmanlar tarafından tüm hedef kitlelere doğru araç ve yöntemlerle ulaştırılması hedeflenmelidir.

-Koruma eylemlerinde görev alan farklı uzmanlık dalları arasında ortak çalışmanın sağlanabilmesi için bu uzmanların temel koruma bilgileriyle ve ortak koruma terminolojisiyle donatılması gerekmektedir.

Örgün Eğitim Mimari mirasın korunmasıyla ilgili eğitimde, her uzmanlık alanının kendi dalında yapacağı eylemleri çağdaş korumanın kuramsal yaklaşımları çerçevesinde sürdürmesi ana amaçtır. Koruma çalışmalarının gerek planlama, gerekse uygulama aşamasının uzmanlık gerektiren çalışmalar olduğunun bilinmesi ve tüm bu eylemlerin, konu hakkında eğitim almış uzmanlara bırakılması gerekmektedir. Söz konusu eğitim şunları sağlamalıdır:

-Uluslararası ve ulusal koruma kavramlarını bilmek,

-Ülkede geçerli olan yasal, yönetsel ve ekonomik koşulları bilmek,

-Her yapının bağlamı ile ilişkisini fiziksel özellikleri yanısıra, ait olduğu toplumun nitelikleri açısından da değerlendirebilecek bilgi birikimi ve bakış açısına sahip olmak,

-Bu bildirgenin yapının tanımlanması ve çözümlemesine ilişkin bölümünde yer alan (bölüm IV.1.) bilgi birikimine sahip olmak. Mimari koruma projelerinin başarısı, öngörülen hedeflerin uygulamalara tam ve doğru biçimde aktarılmasıyla sağlanır. Bu

hedef doğrultusunda, uygulamaları gerçekleştirecek teknik elemanların yetiştirilmesi ve bu elemanların uzmanlıkları doğrultusunda istihdamlarının sağlanması gereklidir.

Yaygın Eğitim Mimari mirasın korunması, bu kavramın toplumun tüm kesimleri tarafından benimsenmesi ve desteklenmesiyle srekliлик kazanabilir. Bu nedenle kamu bilincini artıracak yaygın eğitimin de tasarlanması gerekir. Toplumun tüm kesimlerine (birey ve kurumlar düzeyinde) yönelik koruma bilincinin yaygınlaştırılması amacıyla;

-Birey ve kurum düzeyinde hedef kitlenin tanımlanması,

-Hedef kitlenin niteliklerine uygun olarak yaygın eğitim programlarının tasarlanması,

-Kitlesele ve odaklı iletişim stratejisinin oluşturulması, araçlarının belirlenmesi ve uygulanması,

-Tasarlanan eğitim programlarının ve odaklı iletişim stratejisinin uygulanması sürecinde, üniversitelerin ilgili bölümleri, sivil toplum örgütleri, kurum ve kuruluşlar ile medyanın desteği alınarak iş birliğinin sürekli hale getirilmesi gerekmektedir.

Icomos Ahşap Mimari Mirasın Korunması İçin İlkeler “2017”

Aralık 2017’de Yeni Delhi’de yapılan 19. ICOMOS Genel Kurulunda kabul edilmiştir.

Giriş

Bu ilkeler ICOMOS tarafından, Ekim 1999’da Meksika’da yapılan 12. Genel Kurulda kabul edilen “Tarihi Ahşap Yapıların Korunması için İlkeler”in güncellenmesi amacı ile yazılmıştır. 2012’de Meksika’nın Guadalajara kentinde başlayan güncelleme süreci, 2013’te Himeji (Japonya) ve 2016’da Falun’da (İşveç) sürdürülmüştür. Bu belge Venedik Tüzüğü (1964), Amsterdam Bildirgesi (1975), Burra Tüzüğü (1979), Nara Özgünlük Belgesi (1994) ve ahşap kültür mirasının korunması ve konservasyonu ile ilgili UNESCO ve ICOMOS kuramsal metnlerinin genel ilkelerini uygulamayı hedeflemektedir. Belgenin amacı ahşap kültür mirasının kültürel önemine saygı göstererek, korunması ve konservasyonu için en geniş uluslararası çerçevede uygulanabilir temel ilke ve uygulamaları tanımlamaktır. Burada kullanılan “ahşap kültür mirası” deyiimi, kültürel önem taşıyan veya tarihi alanların parçası olan her tür ahşap bina ve yapıların yanı sıra, geçici, hareketli ve evrilen yapıları da kapsamaktadır. Bu belgedeki “değerler” sözcüğü ile kültür mirasının estetik, antropolojik, arkeolojik, kültürel, tarihi, bilimsel ve teknik değerleri kastedilmektedir. Bu ilkeler tarihi değer taşıyan ahşap mimari ve strüktürler için geçerlidir. Tümüyle ahşap olmayan binalarda, ahşabın yapımda kullanılan diğer malzemelerle etkileşimine dikkat edilmelidir.

İlkeler:

- Her döneme ait ahşap kültür mirasını Dünya kültür mirasının bir parçası olarak değerlendirmek, taşıyıcı sistemlerinin ve ayrıntılarının önemine saygı göstermek,
- Ahşap kültür mirasının ve onunla bağlantılı somut olmayan kültür mirasının zengin çeşitliliğinin farkında olmak ve saygı göstermek,

- Ahşap kültür mirasının zanaatkar ve yapı ustalarının yetenekleri ile onların geleneksel, kültürel ve kuşaktan kuşağa aktarılan birikimleri hakkında veri sağladığının bilincinde olmak,

- Kültürel değerlerin zaman içindeki evrimini ve değerlendirmelerin belirli aralıklarda gözden geçirilmesi gerektiğini, özgünlüğün değişen kavram ve eğilimlere nasıl uyarlandığını anlamak,

- Korumada kullanılabilecek yöntem ve tekniklerin zengin çeşitliliğini dikkate alarak, değişik yerel geleneklere, yapı uygulamalarına ve koruma yaklaşımlarına saygı göstermek,

- Geçmişte kullanılan değişik ahşap tür ve kalitelerini tanımak ve saygı göstermek,

- Ahşap yapıların, binanın tümünün veya taşıyıcı sisteminin zaman içinde geçirdiği değişiklikler hakkında değerli veriler barındırdığını bilmek,

- Ahşap taşıyıcı sistemlerin deprem kuvvetlerine karşı koymada mükemmel bir davranış gösterdiğini dikkate almak,

- Tümüyle veya kısmen ahşaptan yapılmış binaların ısı ve nem değişiklikleri, ışık, mantar, böcek saldırıları, aşınma, yıpranma, yangın, deprem veya diğer doğal afetler ile insanların yıkıcı eylemleri gibi çevresel ve iklimsel koşullara olan duyarlılığını bilmek,

- Tarihi ahşap yapılardaki kayıpların, kolay hasar görme, kötü kullanım, geleneksel zanaatlerin, geleneksel tasarım ve yapım tekniklerinin unutulması, halkların manevi ve tarihi gereksinimleri konusundaki anlayış eksikliği dolayısıyla arttığının farkında olmak,

- Halkın katılımının ahşap kültür mirasının korunmasındaki öneminin, sosyal ve çevresel dönüşümlerle olan ilişkisinin ve sürdürülebilir gelişmedeki rolünün farkında olmak.

İnceleme, Rölöve Ve Araştırma

1. Bir müdahaleye karar vermeden önce, taşıyıcı sistemin ve bileşenlerinin durumu, daha önce yapılmış olan müdahaleleri de kapsayacak şekilde, dikkatle belgelenmelidir.

2. Her müdahale öncesinde, ayrıntılı ve doğru bir teşhis yapılmalıdır. Bunun yanında, yapım tekniklerinin ve taşıyıcı sistemin durumunu, bozulmaların, hasar veya taşıyıcı sistem aksaklıklarının nedenlerini, tasarım, boyutlandırma veya birleşim hatalarını açıklayan bir analiz yer almalıdır. Teşhis belgesel verilere, fiziksel inceleme ve analize dayanmalı; gerekirse, fiziksel durumun belirlenmesi için hasar vermeyen teknikler (NDT) kullanılmalı ve laboratuvar deneyleri yapılmalıdır. Bu çalışmalar gerekli olan küçük müdahalelerin yapılmasını ve acil önlemler alınmasını engellemez.

3. Taşıyıcı sistem üzerindeki katmanlar dolayısıyla, yapılan inceleme durumu değerlendirmek için yeterli olmayabilir. Eğer kaplamanın önemi izin veriyorsa, incelemeyi kolaylaştırmak için kaplamanın bir kısmının geçici olarak kaldırılması düşünülebilir. Bu işlem mevcut durum ayrıntılı olarak belgelendikten sonra yapılır.

4. Eski ahşap kısımlar üzerinde yer alan, “görünmeyen” (gizli) izler de kaydedilmelidir. “Görünmez” sıfatı, ahşap ustaları tarafından, ahşap öğelerin yapı içindeki konumunu, seviyeleri belirtmek için, ilk yapım sırasında (veya daha sonraki onarımlarda) konulan, görünmesi istenmeyen işaretleri tanımlamak için kullanılmıştır.

Çözümleme Ve Değerlendirme

5. Korumanın ana amacı tarihi dokunun özgünlüğünü sürdürmektir. Bu, tarih boyunca yapılan değişikliklere saygı göstererek, onun biçimini, malzemelerini, birleşim özelliklerini, bütünlüğünü, mimari ve kültürel miras değerlerini korumayı kapsar. Bunu yapabilmek için, yapının karakterini tanımlayan tüm özelliklerin olabildiğince korunması gerekir.

Karakteri tanımlayan özellikler aşağıdakilerden biri veya birkaçı olabilir:

a genel taşıyıcı düzen,

b cepheler, ara bölmeler, merdivenler gibi taşıyıcı olmayan öğeler,

c yüzey özellikleri,

d ahşap öğelerin bezenişi,

e gelenekler ve teknikler,

f nitelik (veya dereceleri) ve ayırıcı özellikleriyle, yapımda kullanılan malzemeler.

6. Bir müdahale planı oluşturmak için, önce karakteri tanımlayan özelliklerin değerinin belirlenmesi gerekir.

Müdahaleler

7. Müdahale sürecinin ilk adımı yapının korunması için genel bir strateji oluşturulmasıdır. Bu konu üzerinde tartışılmalı ve tüm ilgililer tarafından bir anlaşmaya varılmalıdır.

8. Müdahale stratejisi geçerli olan kültürel değerleri dikkate almalıdır.

9. Eğer yapının özgünlüğüne zarar vermeyecek veya aşırı müdahale gerektirmeyecekse, yapının ilk işlevi sürdürülmeli veya restore edilmelidir.

10. Müdahaleler aşağıdaki şekillerde olabilir:

a geleneksel ahşap işleme teknikleri veya uyumlu çağdaş bağlantı öğeleri kullanılarak yapılan basit onarımlar,

b taşıyıcı sistemin geleneksel veya uyumlu yeni malzeme ve teknikler kullanılarak sağlamlaştırılması,

c mevcut yapının yüklerini alacak bir sistemin eklenmesi. Müdahale seçenekleri arasından yapının kültürel anlam ve önemini en iyi biçimde koruyacak olan seçilir.

11. Müdahaleler tercihan:

a yapı veya sitin fiziksel ve strüktürel güvenliğini, kültürel önemini ve uzun süre dayanımını sağlamak için gereken, en az düzeyde olmalı,

b geleneksel yöntemleri izlemeli,

c eğer teknik olarak mümkünse, geri dönüşebilir olmalı,

d ilerde gerek olursa, yapılacak koruma işlemlerine zarar vermemeli veya engellememeli,

e yapının açığa çıkan ve içinde korunan özgün yapısal verilere daha sonar ulaşma olanağını engellememeli,

f çevresel koşulları dikkate almalıdır.

12. Müdahaleler yapının ayakta kalmasını sağlayacak en az düzeyde olmalı, özgünlük ve bütünlüğünü mümkün olduğunca korumalı ve işlevini güvenle sürdürebilmesine izin vermelidir. Bununla birlikte, aşağıda belirtilen özel durumlarda, yapının bir kısmının veya tümünün sökülmesi engellenmez:

a yerinde (in-situ) ve özgün öğelere yapılacak onarımlar kabul edilemeyecek derecede müdahaleler gerektirecekse,

b yapının deformasyonu taşıyıcı sistemi tekrar normal davranışına döndürmeyi engelleyecek kadar fazlaysa,

c yapıyı deforme olmuş biçimiyle korumak için uygun olmayan ek işlemler gerekiyorsa. Söküm işleminin uygunluğu ile ilgili karar, her kültürel bölgenin koşullarına göre değerlendirilmeli ve yapının özgünlüğünü en iyi şekilde korumaya yönelik olmalıdır. Karar verilirken, söküm sırasında ahşaba, geçme ve bağlantılara (çivi gibi) geri dönüşü olmayan zararlar verilebileceği göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmalıdır.

13. Mevcut öğeler mümkün olduğunca korunmalıdır. Bir öğenin veya bir parçasının yenilenmesi gerektiğinde, yapının karakteri ve önemine saygı gösterilmelidir. Eğer yerel kültürde onarım için başka yapılardan eski parçaları alıp kullanma geleneği varsa, bu usul uygulanabilir.

14. Yenileme için kullanılacak ahşap tercihan:

a özgünle aynı cins olmalı,

b nem oranı özgünle uyumlu olmalı,

c görünen yerlerde aynı doku özelliğine sahip olmalı,

d özgünle aynı aletler kullanılarak, benzer yöntemlerle işlenmelidir.

15. Yenilenen ahşabı yapay olarak eskitmeye çalışılmamalıdır. Yeni kısımlar estetik olarak bütünü zedelememelidir. Yenilenen kısımları özgünle uyumlu kılmak için renklendirmeye ancak özel durumlarda, yapının estetik anlamı ve önemi kabul edilemeyecek derecede zedelenenlerse, izin verilebilir.

16. Yeni öğelere veya bölümlere uygun bir işaret konularak, bunların daha sonra kolay ayırt edilmesi sağlanabilir.

17. Geçici, gelişen binalar gibi bazı ahşap yapıların kültürel anlamını belirlemek için özel değerlerini dikkate almak gerekebilir.

18. Müdahaleler söz konusu olduğunda, tarihi yapı bir bütün olarak ele alınmalıdır. Taşıyıcı sistem, ahşap karkas dolgusu, dış kaplama, çatılar, döşemeler, kapı ve pencereler dahil, tüm öge ve malzemelere eşit ilgi gösterilmelidir. İlke olarak, eğer yapının taşıyıcı sistemine, dengesine olumsuz etkileri yoksa, mevcut malzemeler ve eski onarımlar mümkün olduğunca korunmalıdır. Koruma sıva, boya, kaplama, duvar kağıdı gibi yüzey katmanlarını da kapsamalıdır. Özgün malzemelere, tekniklere ve dokulara saygı gösterilmelidir. Eğer harap olan yüzeylerin yenilenmesi veya değiştirilmesi gerekli görülürse, uygun malzeme ve tekniklerin kullanılması istenir.

19. Taşıyıcı öğeler söz konusu olduğunda:

a yapının performansının yeterli olup olmadığı; eğer kullanımı, mevcut koşulları ve yükleme düzeni değiştirilmezse, yakın dönemde oluşan hasar ve kaybın sadece onarım/sağlamlaştırma ile giderilip giderilemeyeceği,

b eğer yakın tarihte değişiklikler yapılmışsa, veya önerilecek yeni kullanım daha ağır bir yükler getirecekse, herhangi bir güçlendirmeye girişmeden önce, taşıyıcı sistemin analizi yapılarak, yük taşıma kapasitesi belirlenmelidir.

20. Taşıyıcı sistemi çağdaş yapı normlarına uygun hale getirmek amacıyla hiçbir müdahale yapılmamalıdır.

21. Tüm müdahaleler güvenilir yapısal ilkelere ve kullanım gerekçelerine dayandırılmalıdır.

22. Zamanla oluşan ve taşıyıcı sistemi etkilemeyen, kullanımı zorlamayan deformasyonları, sadece estetik kaygılarla, düzeltmeye girişilmemelidir.

Günümüz Malzeme Ve Teknolojileri

23. Günümüz malzeme ve teknikleri çok dikkatli seçilmeli; yalnız dayanıklılığı ve davranışı uzun bir süre denendikten sonra kanıtlanmış olanlar, ihtiyatla kullanılmalıdır.

24. Altyapı hizmetleri (elektrik, su, tel, vb.) yapının veya alanın somut ve somut olmayan değerleri gözetilerek eklenmelidir.

25. Tesisat, ısı ve nem gibi önemli çevresel koşullarda değişime neden olmayacak şekilde tasarlanmalıdır.

26. Kimyasal koruyucuların kullanımı dikkatle denetlenmeli ve izlenmeli; ancak kesin bir yarar olduğunda, halkın ve çevrenin güvenliğinin olumsuz etkilenmeyeceği, uzun vadede önemli bir ilerleme beklentisi olduğu durumlarda kullanılmalıdır.

Kayıt Ve Belgeleme

27. Venedik Tüzüğü'nün 16. Maddesinde ve Anıtların, Yapı Gruplarının ve Sitlerin Belgelenmesi ile ilgili ICOMOS Tüzüğünde belirtildiği gibi, müdahale ve iyileştirici işlemlerde kullanılan tüm malzemelerin kaydının tutulması gerekir. Yapıdan alınan örnekler veya kullanılamaz durumda olup sökülen parçalar dahil, ilgili tüm belgeler ile geleneksel ustalık becerileri ve teknolojileri hakkında bilgiler toplanmalı, kataloglanmalı, güvenli bir yerde depolanmalı ve uygun görüldüğü biçimde ulaşılabilir kılınmalıdır. Belgeleme içinde koruma çalışmalarında kullanılan malzeme ve tekniklerin seçim nedenleri konusunda açıklamalara da yer verilmelidir.

28. Yukarıda belirtilen tüm belgeler hem yapının gelecekte yapılacak bakımları için, hem de bir tarihi kayıt olarak saklanmalıdır.

İzleme Ve Sürekli Bakım

29. Ahşap kültür mirasını güvenceye almak, kültürel önemini korumak ve büyük müdahalelere olan gereksinimini geciktirmek için, sürekli bakım ve izleme ile ilgili tutarlı bir strateji oluşturulmalıdır.

30. İzleme herhangi bir uygulama sırasında ve sonrasında kullanılan yöntemlerin etkisini, kullanılan ahşabın ve diğer malzemelerin uzun erimdeki davranışını denetlemek için yapılmalıdır.

31. Bakım ve izleme ile ilgili kayıtlar yapının belgeli tarihinin parçası olarak saklanmalıdır.

Tarihi Orman Alanları

32. Harap durumda olsalar da, ahşap yapılar yaşayan bir kültür mirasının parçası olarak topluma katkıda bulunurlar ve korunmaları için uygun ahşap bulunması gerekir. Dolayısıyla ahşap yapıların sürekli bakım ve onarımında ormanların yaşamsal rolü bilinmelidir.

33. Anıtların ve sitlerin korunmasından sorumlu kurumlar özgün orman alanlarının korunmasını desteklemeli ve ahşap kültür mirasının korunması, onarımı için uygun kurutulmuş ahşap sağlayan depolar oluşturmalıdır. Bu düzenleme kapsamında ileride yapılacak onarımlar için büyük kesitli ahşapların gerekebileceği de öngörülmelidir. Ancak, bu tür çalışmalar tarihi yapıların özgün öğelerinin büyük ölçüde yenilenmesini teşvik etmemeli; daha çok onarımlar ve küçük yenilemeler için bir kaynak oluşturmalıdır.

Eğitim Ve Öğretim

34. Tarihi ahşap mimarının yapımında kullanılan geleneksel bilgi ve ustalıkları kaydetmek, korumak ve yeniden canlandırmak gereklidir.

35. Ahşap mimarlığın tanınmasını, değerlerinin ve kültürel öneminin anlaşılmasını sağlayan eğitim programları, bu konuda bilinçlenmenin önemli bir parçasıdır. Bu programlar sürdürülebilir koruma ve gelişme politikasının temelidir. Kapsamlı ve sürdürülebilir bir politika yerel, bölgesel ve uluslararası düzeylerde ele alınmalı ve ilgili tüm kamu görevlilerini, meslekleri, esnafı, halkı ve diğer paydaşları kapsamalıdır.

36. Ahşap kültür mirasının, yapıların ve sitlerin belirgin özelliklerini, sosyal ve antropolojik yönlerini araştıran programlar (özellikle bölgesel düzeyde) teşvik edilmelidir.

Terimler Sözlüğü

Konstrüksiyon: Malzemelerin düzene sokularak yanyana getirildiği ve bir bütün olmak üzere birleştirildiği şekil; yapı yapma işlemi; inşa edilen şey (bkz. aşağıdaki “Strüktür “ maddesi)

Kültürel önem: Bir yapı veya sitin geçmiş, günümüz ve gelecek kuşaklar için taşıdığı estetik, tarihi, arkeolojik, antropolojik, bilimsel, teknolojik, sosyal, manevi veya diğer somut olmayan kültür mirası değerleri

Gelişen binalar: Günümüz toplumunda geleneksel yaşam biçimi ile yakından ilgili ve aktif bir rol üstlenen, içlerinde hala evrim sürecinin gelişmekte olduğu yapılar. Bu yapılar zaman içindeki evrimleriyle de ilgili önemli maddi veri sunarlar.

Doku: Bir yapı veya sitin bileşenleri, sabit donatıları, içeriği ve eşyaları dahil, tüm fiziksel malzemesi.

Somut olmayan miras: Ahşap kültür mirasının yaratılması ve kullanımı ile ilgili geleneksel süreçler.

Güçlendirme: Bir ögenin, ögeler bütününe veya yapının strüktürel davranışını iyileştirmek, güvenliğini arttırmak için yapılan işlemler.

Onarım: Ahşap kültür mirasının taşıyıcılığını, bir parçasının veya tümünün estetik bütünlüğünü yeniden kazanmasına yönelik eylemler. Tarihi dokuda yapılan bu zorlu işlem, yalnız bozulmuş kısımların değiştirilmesini, esas yapı ve malzemelere dokunulmamasını hedefler.

Strüktür (Taşıyıcı sistem) : Yapının yüklerini taşımak ve güvenle zemine aktarmak için tasarlanan ve inşa edilen, dengede duran ögeler bütünü.

Geçici yapılar: Bir kültürün veya milletin törenleri veya başka etkinlikleri için yapılan, belirli zamanlarda kullanılıp, sökülen; gelenekleri, işçilikleri ve geleneksel bilgileri içinde barındıran yapılar.

2863 Sayılı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu

Kanun : 21 Temmuz 1983 – 2863 Sayı

Resmi Gazete : 27 Temmuz 1983 tarih ~'e 18113 sayı

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler Amaç

Madde 1

- Bu Kanunun amacı; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.

Kapsam

Madde 2

- Bu Kanun; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzel kişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar.

Tanım ve Kısaltmalar

Madde 3

- Bu Kanunda geçen tanımlar ve kısaltmalar şunlardır:

a) Tanımlar:

1) “Kültür varlıkları”; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yerüstünde, yeraltında veya sualtındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır. 2) “Tabiat varlıkları”; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yerüstünde, yeraltında veya sualtında bulunan değerlerdir.

3)“Sit”; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gereken alanlardır.

4)“Koruma” ve “Korunma”; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür ve tabiat varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.

5)“Korunma alanı”; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alanlardır.

6)“Değerlendirme”; kültür ve tabiat varlıklarının teşhiri, tanzimi, kullanılması ve bilimsel yöntemlerle tanıtılmasıdır.

b) Kısaltmalar:

1)“Bakanlık”; Kültür ve Turizm Bakanlığı,

2)“Koruma Yüksek Kurulu”; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunu, 3)“Koruma Kurulu”; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunu, ifade eder.

Haber Verme Zorunluluğu .

Madde

4- Taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını bulanlar, malik oldukları veya kullandıkları arazinin içinde kültür ve tabiat varlığı bulunduğunu bilenler veya yeni haberdar olan malik ve zilyetler, bunu en geç üç gün içinde, en yakın müze müdürlüğüne veya köyde muhtara veya diğer yerlerde mülki idare amirlerine bildirmeye mecburdurlar. Bu gibi varlıklar, askeri garnizonlar ve yasak bölgeler içinde bulunursa, usulüne uygun olarak üst komutanlıklara bildirilir. Böyle bir ihbarı alan muhtar, mülki amir veya bu gibi varlıklardan doğrudan doğruya haberdar olan ilgili makamlar, bunların muhafaza ve güvenlikleri için gerekli tedbirleri alırlar. Muhtar, aynı gün alınan tedbirlerle birlikte durumu en yakın mülki amire; mülki amir ve diğer makamlar ise on gün içinde, yazı ile Kültür ve Turizm Bakanlığına ve en yakın müze

müdürlüğüne bildirir. İhbarı alan Bakanlık ve müze müdürü bu Kanun hükümlerine göre, en kısa zamanda gerekli işlemleri yapar.

Devlet Malı Niteliği Madde

5- Devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları Devlet malı niteliğindedir. Özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları bu hükmün dışındadır.

İKİNCİ BÖLÜM

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları

Madde 6

- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarına gerek görülen taşınmazlar,

c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

d) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler.

Ancak, Koruma Yüksek Kurulunca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler,

kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler; köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yahılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazineler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar,; külliyele, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler ve benzeri taşınmazlar, taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir.

Tarihi mağaralar; kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir.

Tespit ve Tescil

Madde 7

- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti Bakanlıkça doğrudan doğruya veya diğer ilgili kurum ve kuruluşların uzmanlarının yardımlarından faydalanılarak yapılır. Yapılacak tespitlerde, kültür ve tabiat varlıklarının tarih, sanat, bölge ve diğer özellikleri dikkate alınır. Devletin imkanları göz önünde tutularak, örnek durumda olan ve ait olduğu devri n özelliklerini yansıtan yeteri kadar eser, korunması gerekli kültür varlığı olarak belirlenir. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili yapılan tespitler koruma kurulu kararı ile tescil olunur.

Tespit ve tescil ile ilgili usuller, esaslar ve kıstaslar yönetmelikte belirtilir.

Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese, han, hamam, mescit, zaviye, sebil, Mevlevihane, çeşme ve benzeri korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının tespiti, envanterlenmesi Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılır. Tescil kararlarının ilanı, tebliği ve tapu kütüğüne işlenmesi ile ilgili hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Korunma Alanı ile ilgili Karar Alma Yetkisi

Madde 8

- Yedinci maddeye göre tescil edilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanlarının tespiti ve bu alanlar içinde inşaat ve tesisat yapılıp yapılmayacağı konusunda karar alma yetkisi Koruma Kurullarına aittir. Koruma Kurullarının kararına 61 inci maddenin ikinci fıkrasına göre itiraz edilebilir. Korunma alanlarının tespitinde, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, görünümünün ve çevreleri ile uyumlarının. muhafazası için. yeteri kadar korunma alanına sahip olmaları dikkate alınır. Bu hususlarla ilgili esaslar, Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikte belirtilir.

İzinsiz Müdahale ve Kullanma Yasağı

Madde 9

- Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında, her çeşit inşai ve fiziki müdahalede bulunmak, bunları yeniden kullanıma açmak veya kullanımlarını değiştirmek yasaktır. Onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, kazı veya benzeri işler inşai ve fiziki müdahale sayılır.

Yetki ve Yöntem

Madde 10

- Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırarak ve bunların her türlü denetimini yapmak, Kültür ve Turizm Bakanlığınca aittir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin idare ve kontrolünde bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca yerine getirilir. Bu korunmanın sağlanmasında, gerektiğinde, Kültür ve Turizm Bakanlığının teknik yardımı ve işbirliği sağlanır. Milli Savunma Bakanlığı'nın idare ve denetiminde veya sınır boyu ve yasak bölgede bulunan kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi, Milli Savunma Bakanlığınca yerine getirilir. Bu korunmanın

sağlanması, Milli Savunma Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı. arasında düzenlenecek protokol esaslarına göre yürütülür.

Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde veya denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflara ait taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan cami, türbe, kervansaray, medrese, han, hamam, mescit, zaviye, Mevlevihane, çeşme ve benzeri kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi koruma kurulları kararı alındıktan sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğünce yürütülür.

Diğer kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma ve değerlendirilmesi, bu Kanun hükümlerine uygun olarak kendileri tarafından sağlanır. Kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bu kuruluşların bütçelerine her yıl bu maksatla konacak ödeneklerle yapılır.

Bu hizmetlerin yerine getirilebilmesi için, Kültür ve Turizm Bakanlığı Bütçesine her yıl yeteri kadar ödenek konur. Kültür ve Turizm Bakanlığınca kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla vakıf kurulabilir. Araştırma, kazı ve sondaj yapılan alanların korunması ve değerlendirilmesi Bakanlığa aittir.

Hak ve Sorumluluk

Madde 11

- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri bu varlıkların bakım ve onarımlarını Kültür ve Turizm Bakanlığının bu Kanun uyarınca bakım ve onarım hususunda vereceği emir ve talimata uygun olarak yerine getirdikleri sürece, bu Kanunun bu konuda maliklere tanıdığı hak ve muafiyetlerden yararlanırlar. Ancak, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanları, zilyetlik yoluyla iktisap edilemez. Malikler bu varlıkların üzerindeki mülkiyet haklarının tabii icabı olan ve bu Kanunun hükümlerine aykırı bulunmayan bütün yetkilerini kullanabilirler.

Bu Kanunun belirlediği bakım ve onarım sorumluluklarını yerine getirmekte aczi olanların mülkleri, usulüne göre kamulaştırılır. Mazbut veya mülhak vakıf varlıkları bu hükme tabi değildir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın uygun görmesi ile, Vakıflar Genel Müdürlüğü, il özel idareleri, belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları, yukarıda sözü geçen maliklere lüzum görülen hallerde, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma, bakım ve onarımlarına, teknik eleman ve ödenekleri ile yardımda bulunabilirler.

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Katkı Fonu

Madde 12

- Özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının; korunması, bakım ve onarımı için Kültür ve Turizm Bakanlığınca aynı, nakdi ve teknik yardım yapılır ve kredi verilir.

Bu amaçla, bir Devlet bankasında açılacak özel bir hesapta ve Kültür ve Turizm Bakanlığı emrinde “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Katkı Fonu” kurulur. Bu fonun ita amiri Kültür ve Turizm Bakanındır.

Bu fonun gelirleri, her yıl Devlet Bütçesinden ayrılacak ödenekler ile bu fondan verilecek kredilerin faizlerinden oluşur.

Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılacak aynı, nakdi ve teknik yardımlar, fondan yapılacak harcamalar ve verilecek kredilerle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Devir Yasağı

Madde 13

- Hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, usulüne göre tescil ve ilan olunan, her çeşit korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile bunlara ait korunma sınırları dahilindeki taşınmazlar, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan, gerçek ve tüzel kişilere satılamaz, hibe edilemez.

Kullanma

Madde 14

- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının intifa haklarının, belirli sürelerle kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, Devlet dairelerine, kamu

kurum ve kuruluşlarına, kamu menfaatine yararlı milli derneklere bırakılması veya gerçek ve tüzel kişilere kiraya verilmesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın iznine tabidir.

Anılan varlıklardan, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yönetim ve denetiminde bulunan mazbut ve mülhak vakıflarla, 7044 sayılı Aslında Vakıf Olan Tarihi ve Mimari Kıymeti Haiz Eski Eserlerin Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne Devrine Dair Kanunla yönetimi Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilen vakıf mallarının kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere Devlet dairelerine kamu kurum ve kuruluşlarına ve kamu yararına çalışan milli derneklere, belirli sürelerle, intifa haklarının bırakılması veya gerçek ve tüzel kişilerce karakterine uygun kullanılmak şartı ile kiraya verilmesi, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yetkisindedir.

Yukarıda belirlenen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını kullananlar, bunların bakım, onarım ve restorasyon işlerini bu Kanunda belirlenen esaslara göre yapmak ve bunun için gerekli masrafları karşılamakla yükümlüdürler.

Kamulaştırma

Madde 15

- Taşınmaz kültür varlıkları ve bunların korunma alanları, aşağıda belirlenen esaslara göre kamulaştırılır:

a) kısmen veya tamamen gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetine geçmiş olan korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanları Kültür ve Turizm Bakanlığınca hazırlanacak programlara uygun olarak kamulaştırılır. Bu maksat için, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konur.

Koruma amaçlı imar planında kültürel amaçlara ayrılan tescilli yapıların, bu amaçla onarılıp değerlendirilmesi kaydıyla koruma kurullarının kararı ve Bakanlığın tasdiki ile belediyelerce kamulaştırılması yapılabilir. Maksudına uygun kamulaştırma yapılmadığı tespit edildiği takdirde yetki geri alınır.

b) Menşei vakıf olup da çeşitli sebeplerle kısmen veya tamamen gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetine geçen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bunların korunma alanlarının kamulaştırılmaları, Vakıflar Genel Müdürlüğünce yapılır. Bu maksat için Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesine yeterli ödenek konur.'

c) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma alanları, imar planında yola, otoparka, yeşil sahaya rastlıyorsa bunların belediyelerce; sair kamu kurum ve kuruluşlarının bakım ve onarım ile görevli oldukları veya kullandıkları bu gibi kültür varlıklarının korunma alanlarının ise, bu kurum ve kuruluşlarca, kamulaştırılması esastır.

d) Kamulaştırmalarda bedel takdirinde, taşınmaz kültür varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri dikkate alınmaz.

e) Kamulaştırma işlemleri, bu Kanun hükümleri ile 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun bu kanuna aykırı olmayan hükümlerine göre yapılır.

f) Sit alanı olması nedeni ile kesin inşaat yasağı getirilmiş korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu parseller, malikinin başvurusu üzerine bir başka hazine arazisi ile değiştirilebilir. Üzerinde bina, tesis var ise, malikinin başvurusu üzerine rayiç bedeli 2942 sayılı Kanunun 11 inci maddesi hükümlerine göre belirlenerek ödeme yapılır. Bu hükümle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Ruhsatsız Yapı Yasağı

Madde 16

- Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların korunma alanlarında ruhsatsız olarak inşaat yapmak yasaktır. Buralarda ruhsatsız olarak yapılacak inşaatlar ile, koruma amaçlı imar planlarında, plana; sitlerde, sit şartlarına aykırı olarak inşa edilen yapılar hakkında imar mevzuatına göre işlem yapılır.

Sit Geçiş Dönemi - Koruma Amaçlı imar Planı - Kısmi Plan Değişikliği

Madde 17

- Bir alanın koruma kurulunca sit olarak ilanı, bu alandaki imar planı uygulamasını durdurur. (Yapılanma hakları ile ilgili müktesep haklar yönetmelikle belirlenir.)

Koruma amaçlı imar planı yapılıncaya kadar, koruma kurulu tarafından bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartları belirlenir. İlgili valilikler ve belediyeler anılan

koruma amaçlı imar planını en geç bir yıl içinde Koruma Kuruluna değerlendirilmek üzere vermek zorundadırlar.

Koruma Kurulunca uygun görülerek, belediye veya valilikçe, onaylanan koruma amaçlı imar planının yürürlüğe girmesi ile geçiş dönemi yapı şartları ayrıca karar almaya gerek kalmadan kalkar.

Koruma amaçlı imar planlarının, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları bakımından kısmen değiştirilmesi; ilgili kuruluşlarca gerekli görüldüğü ve bu hususta Koruma Kurulu kararı alındığı takdirde, Koruma Kurulu ilgili belediyeye ve ayrıca ilgili kurum ve kuruluşlara yazı ile bildirir.

Değişiklik teklifi bu tebligattan sonra en geç bir ay içinde belediye meclisince karara bağlanır. Bu süre içinde gereken karar alınmadığı takdirde belediye meclisi kararına lüzum kalmaksızın Koruma Kurullarınca karara bağlanan hususlarda değişiklik teklifi kesinleşir. Belediyeler plan hazırlık safhasında gerektiğinde Bakanlıktan teknik yardım isteyebilirler.

Yapı Esasları

Madde 18

- Korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının gruplandırılması, maliklerinin müracaat tarihinden itibaren üç ay içinde Koruma Kurulunca yapılır. Gruplandırılan taşınmaz kültür varlıkları, tapu kütüğünün beyanlar hanesine kaydedilir. Gruplandırma yapılmadıkça, onarım ve yapı esasları belirlenemez.

Mahalli idareler, taşınmaz kültür varlığı parselinde, ek veya eklenti suretiyle yapılacak veya yeni inşa edilecek yapılara ait Koruma Kurullarınca verilen kararlarda veya onaylanmış kültür varlığı projelerinde değişiklik yapamazlar. Ancak, inşa edilecek yapının fen ve sağlık şartlarının mevzuata uygunluğunu kontrol ederler. Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı parselleri, taşınmaz kültür varlıklarının mahiyetine tesir edecek şekil ve surette ayrılamaz ve birleştirilemez.

Maliklerin izin Verme Yükümlülüğü

Madde 19

- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının malikleri, Kültür ve Turizm Bakanlığınca görevlendirilmiş uzmanlara, gerektiği zaman, varlığın kontrolü, incelenmesi, harita, plan ve rölövesinin yapılması, fotoğraflarının çekilmesi, kalıplarının çıkarılması için izin vermeye ve gereken kolaylığı göstermeye mecburdurlar. Ancak, görevliler konut dokunulmazlığı ve aile mahremiyetini ihlal etmeyecek tarzda faaliyetlerini yürütürler.

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Nakli

Madde 20

- Taşınmaz kültür varlıkları ve parçalarının, bulundukları yerlerde korunmaları esastır. Ancak, bu taşınmaz kültür varlıklarının başka bir yere nakli zorunluluğu varsa veya özellikleri itibarıyla nakli gerekli ise, Koruma Yüksek Kurulu veya ilgili Koruma Kurulunun uygun görüşü ve gereken emniyet tedbirleri alınmak suretiyle Kültür ve Turizm Bakanlığınca istenilen yere nakledilebilir. Kültür varlığının nakli dolayısıyla taşınmazın maliki bir zarara maruz kalmışsa, Kültür ve Turizm Bakanlığınca oluşturulacak bir komisyonun tespit ettiği tazminat zarar görene ödenir.

İstisnalar ve Muafiyetler

Madde 21

- Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bakım, onarım, restorasyon, değerlendirme, muhafaza ve nakil işleri ile bu maksatla hazırlanacak projelerin yapılması ve arkeolojik kazılarda kullanılacak aletlerin alımı hakkında 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 1050 sayılı Muhasebei Umumiye Kanunu uygulanmaz.

Birinci fıkranın uygulanmasına dair usul ve esaslar bu yönetmelikle belirlenir.

Tapu kütüğüne “korunması gerekli taşınmaz kültür varlığıdır” kaydı konulmuş olan ve i inci ve ii inci grup olarak gruplandırılmış bulunan taşınmaz kültür varlıkları ile arkeolojik sit alanı ve doğal sit olmaları nedeniyle üzerlerine kesin yapılanma yasağı getirilmiş taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları olan parseller her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

Kültür varlıklarının korunması maksadıyla tespit, proje,bakım, onarım, restorasyon ve kazı ile müzelerin güvenliği için kullanılmak şartıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Milli Savunma Bakanlığı, Bakanlıkça ve Vakıflar Genel Müdürlüğünce dışarıdan getirilecek her türlü araç, gereç, makine, teknik malzeme ve kimyevi maddeler ile altın ve gümüş varak, her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

Koruma kurulları kararına uygun olarak bu taşınmaz kültür varlıklarında yapılan onarım ve inşaat işleri Belediye Gelirleri Kanunu gereğince alınacak vergi, harç ve harcamalara katılma paylarından müstesnadır. Madde 22-17.6.1987 gün ve 3386 Sayılı Kanunun 18. maddesi ile iptal edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları

Madde 23

- Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a). Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kap ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadern), deri, bez, papirüs, parşömen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları,Halkın sosyal hayatını yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil. bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıkları,

Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin'e ait ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurtiçinde alınıp satılabilirler.

Bu madde kapsamına girmeyen sikkeler bu Kanunun genel hükümlerine tabidir.

b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ye Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna ait tarihi değer

Yönetim ve Gözetim

Madde 24

- Devlet malı niteliğini taşıyan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının Devlet elinde ve müzelerde bulundurulması ve bunların korunup değerlendirilmeleri Devlete aittir. Bu gibi varlıklardan gerçek ve tüzel kişilerin ellerinde bulunanlar, değeri ödenerek Bakanlık tarafından satın alınabilir.

23 üncü maddenin (a) bendinde belirtilen etnografik mahiyetteki kültür varlıklarının yurtiçinde alımı. satımı ve devri serbesttir. Alımı, satımı serbest bırakılacak etnografik eserlerin hangi devirlere ait olacağı ve diğer nitelikleri ile kayıt ve tescil şartları bir yönetmelikle belirlenir.

Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürk'e ait korunması gerekli taşınır kültür varlıkları, Bakanlık, Milli Savunma Bakanlığı veya Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunca satın alınabilir. Ancak, bu tip eserlerden her ne suretle olursa olsun yurtdışına çıkarılacakların kontrolü, Bakanlığa bağlı müzelerce yapılabileceği gibi bazı gümrük çıkış kapılarında bulundurulacak ihtisas elemanlarınca da yapılabilir. Hangi kapılarda ihtisas elemanı bulundurulacağı bir yönetmelikte belirlenir.

Yapılan kontrol sonunda bu tip eserlerden yurtdışına çıkmasında sakınca görülenler tespit edilerek değerlendirilmeleri yurtiçinde yapılmak şartıyla, sahiplerine iade edilir.

Bu maddede belirtilen ve alım, satımı serbest bırakılan eserlerde Devletin rüçhan hakkı mahfuzdur.

Müzelere Alınma

Madde 25

- Dördüncü maddeye göre Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bildirilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile 23 üncü maddede belirlenen korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bilimsel esaslara göre tasnif ve tescil e tabi tutulurlar. Bunlardan Devlet müzelerinde bulunması gerekli görülenler, usulüne uygun olarak müzelere alınırlar.

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının tasnifi, tescili ve müzelere alınmaları ile ilgili kıstaslar, usuller ve esaslar yönetmelikte belirlenir.

Türk askeri tarihini ilgilendiren her türlü silah ve malzemenin bulundukları veya ihbar edildikleri yerde, tarihi niteliklerinin araştırılması, incelenmesi ve değerlendirilmesi Genelkurmay Başkanlığınca yapılır.

Tasnif ve tescil dışı bırakılan ve müzelere alınması gerekli görülmeyenler, sahiplerine bir belge ile iade olunurlar. Belge ile iade olunan kültür varlıkları üzerinde, sahipleri her türlü tasarrufta bulunabilirler. Bir yıl içinde sahipleri tarafından alınmayanlar, müzelerde saklanabilirler veya usulüne uygun olarak Devletçe satılabilir.

Müze, Özel Müze ve Koleksiyonculuk

Madde 26

- Bu Kanunun kapsamına giren kültür ve tabiat varlıklarına ait müzelerin kurulması, geliştirilmesi Kültür ve Turizm Bakanlığının görevlerindendir.

Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almak şartıyla kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve müzeler kurabilirler. Ancak, gerçek ve tüzel kişilerle vakıflar tarafından kurulacak müzelerin faaliyet konuları ve alanları, yapılacak başvuruda beyan olunan istekleri değerlendirerek, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesinde belirlenir.

Gerçek ve tüzel kişilerce kurulacak müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığının izin belgesinde belirlenen konu alanlarına inhisar etmek şartı ile, taşınır kültür varlığı bulundurabilir ve teşhir edebilirler. Bu müzeler de, taşınır kültür varlıklarının korunması hususunda Devlet müzesi statüsündedirler.

Anılan müzelerin kuruluş amacı, görevi ve yönetim şekil ve şartları ile, gözetim ve denetimi yönetmelikle belirlenir.

Devlet müzeleri içerisinde özel bir ihtisas ve araştırma müzeleri olan askeri müzelerin kurulması, yaşatılması, malzemenin ve uğraş konularının tayin ve tespiti Genelkurmay Başkanlığına aittir. Bu müzelerin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma düzenleri, Milli Savunma Bakanlığının, Kültür ve Turizm Bakanlığıyla birlikte hazırlayacağı bir yönetmelikte belirtilir.

Gerçek ve tüzel kişiler, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesiyle korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler. Koleksiyoncular faaliyetlerini, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bildirmek ve yönetmelik gereğince, taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmek zorundadırlar.

Koleksiyoncular, ilgili müzeye tescil ettirerek, koleksiyonlarındaki her türlü eseri on beş gün önce Kültür ve Turizm Bakanlığı'na haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilirler. Satın almada öncelik Kültür ve Turizm Bakanlığı'na aittir.

Kültür Varlığı Ticareti

Madde 27

- Yirmi beşinci madde gereğince tasnif ve tescil dışı bırakılan ve Devlet müzelerine alınması gerekli görülmeyen taşınır kültür varlıklarının ticareti, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni ile yapılır.

Bu ticareti yapmak isteyenler, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan ruhsatname almak zorundadırlar. Bu ruhsatnameler üç yıl için geçerlidir. Bu sürenin bitiminden bir ay önce ruhsatname yenilenebilir. Bu Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlerin ruhsatnameleri, süresine bakılmaksızın iptal edilir.

İkametgahını Ticarethane Olarak Gösterme Yasağı

Madde 28

- Kültür varlığı ticareti yapanlar belli bir ticaret yeri göstermek mecburiyetindedirler. Ancak ikametg hlarını hiçbir zaman, ticarethane veya depo olarak gösteremezler.

Ticaretane ve Depoların Kontrolü

Madde29

- Kültür varlığı ticareti yapanların işyerleri ve depoları yönetmelikte belirlenen esaslar dahilinde Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkililerince denetlenir.

Haber Verme Zorunluluğu

Madde 30

- Kamu kurumu ve kuruluşları, (Belediyeler ve il özel idareleri dahil), vakıflar, gerçek ve tüzel kişiler satacakları eşya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları m zayedelerdeki satışlara konu olan taşınır kültür ve tabiat varlıkları ile koleksiyonları; önce Devlet müzelerine haber vermeye ve' göstermeye mecburdurlar. Kültür ve Turizm Bakanlığı, kültür ve tabiat varlıklarından meydana getirilen koleksiyonları kuracağı komisyonun takdir edeceği bedel üzerinden satın alabilir. Bunlardan hazineye intikal etmiş olup da müze koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler, Devlet Ayniyat Yönetmeliği hükümlerine göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na devir olunurlar.

Birinci fıkrada sözü edilen, kamu kurumu ve kuruluşları, vakıflar, gerçek ve t zelki iler satacakları eşya ve terekeler arasında bulunan veya yapacakları m zayedelerdeki satışlara konu olan askeri tarihimize ait kültür varlıkları ile silah ve askeri malzeme koleksiyonlarını Genelkurmay Başkanlığına haber vermeye ve göstermeye mecburdurlar. Bu kültür varlıklarından hazineye intikal etmiş olup, askeri müzelerin koleksiyonlarına girmesi lüzumlu görülenler Devlet Ayniyat Yönetmeliği hükümlerine göre Milli Savunma Bakanlığına devir olunurlar.

Sikkeler

Madde 31

-17.6.1987 gün ve 3386 Sayılı Kanunun 18.madde ile iptal edilmiştir.

Yurtdışına Çıkarma Yasağı

Madde 32

- Yurtdışında korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları yurtdışına çıkarılamaz. Ancak, milli çıkarlarımız dikkate alınarak, bunların her türlü hasar, zarar, tehdit veya tecavüz ihtimaline karşı, gideceği ülke makamlarından teminat almak ve sigortalanmak şartı ile, yurtdışında geçici olarak sergilendikten sonra geri getirilmelerine; Kültür ve Turizm Bakanlığınca teşkil edilecek yükseköğretim kurumlarının Arkeoloji ve Sanat Tarihi bilim dallarının başkanlarından oluşan bilim kurullarının kararı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilir.

Türkiye'deki kordiplomatik mensupları, Türkiye'ye girişlerinde beyan ederek beraberlerinde getirdikleri yabancı kökenli kültür varlıklarını, çıkışlarında beraberlerinde götürebilirler. Yurtdışına geçici olarak sergilenmek üzere kültür ve tabiat varlıkları gönderilmesi esasları ile, Türkiye'deki kordiplomatik mensuplarının beraberlerinde getirdikleri bu tür varlıkların giriş ve çıkışlarında yapılacak işlemler, istenecek belgeler ve ilgili diğer hususlar Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı'nın birlikte düzenleyecekleri yönetmelikte belirtilir.

Yurtdışından Getirme

Madde 33

- Yurtdışından kültür varlığı getirmek serbesttir.

Kopya Çıkarma

Madde 34

- Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı ören yerleri ve müzelerdeki taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının öğretim, eğitim, bilimsel araştırma ve tanıtma amacı ile

fotoğraflarının ve filmlerinin çekilmesi, mulaj ve kopyalarının çıkartılması Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın iznine bağlıdır.

Bu hususlarla ilgili esaslar, yönetmelikte tespit olunur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Araştırma, Sondaj, Kazı ve Define Arama Araştırma,

Sondaj ve Kazı izni

Madde 35

- Bu Kanun hükümlerine tabi, taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını meydana.çıkarmak üzere, araştırma, sondaj ve kazı yapma hakkı, .sadece Kültür ve Turizm Bakanlığı'na aittir. Bilimsel ve mali yeterliği Kültür ve Turizm Bakanlığınca takdir ve kabul olunan Türk ve yabancı heyet ve kurumlara araştırma izni, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından; sondaj ve kazı yapma izni Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın teklifi  zerine, Bakanlar Kurulu kararı ile verilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı elemanları veya bu Bakanlıkça görevlendirilecek Türk bilim adamları tarafından yapılacak araştırma, sondaj ve kazılar, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın iznine bağlıdır. Askeri yasak bölgelerde yapılacak araştırma, sondaj ve kazı için gerekli ruhsatname, Genelkurmay Başkanlığının iznini müteakip, sözü geçen heyet ve kurumların göstereceği uzmanlar adına düzenlenir. Kültür ve Turizm Bakanlığınca haklı görülebilecek sebep olmadıkça heyet ve kurumlar ruhsatnamedeki üyelerini değiştiremezler.

Su altında korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bulunduğu bölgeler, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak Kültür ve Turizm Bakanlığınca tespit edilir ve Bakanlar Kurulu Kararı ile yayımlanır. Bu bölgelerde, sportif amaçlı dalış yapmak yasaktır, İkinci fıkra hükümlerine göre izin almak şartıyla araştırma ve kazı yapılabilir.

Maliklerin Mülkleri içinde Yapılacak Kazılar

Madde 36

- Taşınmaz kültür varlığı sahiplerinin kendi mülkleri içinde kültür varlığı aramak maksadı ile araştırma, sondaj ve kazı yapmaları da bu Kanunun 35 ve 41 inci maddeleri hükümlerine tabidir. **Kazı izninde Usul**

Madde 37

- Aynı kazı heyetine veya şahsa. aynı süre içinde Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılan kurtarma kazıları dışında, birden fazla yerde kazı ve sondaj izni verilemez. İzin verilmesi, araştırma, sondaj ve kazının yapılması, elde edilecek kültür ve tabiat varlıklarının muhafaza şartları, bu eserler üzerinde araştırma, sondaj ve kazı sahiplerine tanınacak diğer haklar bir yönetmelikte tespit olunur.

Kazı izninin Devredilemeyeceği

Madde 38

- Türk ve yabancı bilim kurumlarına veya onların adına hareket eden kişilere verilen kazı ve sondaj ruhsatnameleri ile araştırma izni, Kültür ve Turizm Bakanlığının izni olmadan devredilemez. Bu iş için bir başkası tevkil olunamaz.

Araştırma, Sondaj ve Kazı izninin Hükümsüzlüğü

Madde 39

- Kültür ve Turizm Bakanlığınca kabul edilen haklı bir sebep gösterilmeden, ruhsatname tarihinden itibaren en çok altı ay içinde başlanılmayan araştırma, kazı ve sondajlara ait izin ve ruhsatnameler, hükümsüz sayılır. Araştırma, sondaj ve kazı çalışmaları, makul bir sebep gösterilmeksizin iki aydan fazla tatil edilemez. Bu süreyi . geciktirenlerin izin ve ruhsatnameleri iptal edilmiş sayılır. Ayrıca, bu Kanun hükümlerine aykırı hareket edenlerin ruhsatnameleri iptal edilir ve bu gibilere, daha sonra izin ve ruhsat verilmez.

Araştırma, Sondaj ve Kazı izninde Süre

Madde 40

- Kazı ve sondaj ruhsatnameleri ile araştırma izni bir yıl için geçerlidir. Ruhsatname ve izin süresinin sonunda heyet başkanı kazıya, sondaj ve araştırmaya devam edildiğini, yazılı olarak bildirdiği takdirde, bu hak her yıl müracaat şartı ile gelecek yıllarda da müracaatçı için saklı tutulur.

Kazıdan Çıkan Eserlerin Müzelere Nakli

Madde 41

- Kazılarda meydana çıkan bütün taşınır kültür ve tabiat varlıkları, kazı yapan heyet ve kurumlar tarafından her yıl yapılan kazı sonunda Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın göstereceği Devlet Müzesine naklolunur. Kazı ve sondaj araştırmalarında elde edilen insan ve hayvan iskeletleri ile bütün fosiller, Kültür ve Turizm Bakanlığınca uygun görüldüğü takdirde, tabiat tarihi müzeleri ile üniversitelere veya ilgili diğer Türk bilim kurumlarına verilebilir. Ayrıca, kazı ve sondaj araştırmalarında elde edilen askeri tarihle ilgili her türlü taşınır kültür varlığı, Genelkurmay Başkanlığının uygun görüşü ile, Kültür ve Turizm Bakanlığınca askeri müzelere devredilir. **Zarar Vermede Tazminat Yükümlülüğü**

Madde 42

- Kazı ve sondaj izni alanlar, bu çalışmayı sahipli arazide yaptıkları takdirde, kazı, sondaj ve araştırma bölgesindeki arazi sahiplerinin zararlarını tazmin ile yükümlüdürler. Arazi sahipleri Kültür ve Turizm Bakanlığının oluşturacağı komisyonca takdir edilecek tazminat karşılığında, kazı ve sondaj' Veya araştırmaya izin vermeye mecburdurlar.

Bu gibi yerler, gerektiğinde Kültür ve Turizm Bakanlığınca kamulaştırılabilir. Yabancı bilim kurumlarınca yapılan kazılarda, bu kamulaştırmanın bedeli kazı sahipleri tarafından ödenir. Hazine adına tescil edilecek yerin kamulaştırma bedelinin takdirinde genel kamulaştırma hükümleri uygulanır. Bu madde gereğince ödenecek tazminat ve kamulaştırma bedellerinin takdirinde, kazı, sondaj ve araştırma

faaliyetlerinden önce, mevcut kültür ve tabiat varlıklarının eskilik, enderlik ve sanat değeri ile bu faaliyetler sonucu bulunan kültür varlıklarının değeri, dikkate alınmaz.

Yayım Hakkı

Madde 43

- Kazı, sondaj ve araştırmalarda, meydana çıkacak olan varlıkların yayım hakkı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri gereğince, kazı, sondaj ve araştırma izni alan heyet ve kurumlar adına, kazı, sondaj ve araştırmayı fiilen idare edenlere 'aittir. Kazı başkanları, her kazı dönemi sonunda, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bilimsel bir rapor vermekle yükümlüdürler. Kazının bitiminden itibaren, kazı dönemi çalışmalarına ait bilimsel raporlarını en geç iki yıl, nihai bilimsel raporlarını ise beş yıl içinde yayımlamayan kazı heyetlerinin kazı, sondaj ve araştırmalarında buldukları kültür ve tabiat varlıkları üzerindeki her türlü yayım hakkı Kültür ve Turizm Bakanlığı'na geçer.

Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yapılan kazı, sondaj ve araştırmalara ait bilimsel raporlar, kazı başkanlığınca, yayımlanacak şekilde hazırlanır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı bunlardan gerekli görülenleri yayımlar. Kültür ve Turizm Bakanlığınca uygun görülecek mazeretler dışında, yukarıda açıklanan süre içinde son raporlarını yayımlamamış bulunan heyet ve kişilere yeni bir kazı için ruhsatname verilmez.

Giderler

Madde 44

- Kazı, sondaj ve araştırma yapılan saha ile, kazı, sondaj ve araştırmadan çıkan kültür varlıklarının yerinde korunmasını sağlamak maksadıyla, kazı yerinde geçici olarak çalıştırılacak bekçilerin Ücret ve masrafları ile kazı yerinin eski haline getirilmesinin gerektirdiği giderleri karşılamak, kazı sırasında meydana gelebilecek zararları tazmin ve bunlarla ilgili bütün giderler, düzenlenecek yönetmeliğe göre, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ruhsat verme veya süre uzatma sırasında, kazı sahiplerinden tahsil edilerek emaneten mal sandığına yatırılan paralardan ödenir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından finanse edilen konularda, gider karşılıklarının mal sandığına yatırılması zorunlu değildir.

Korunma ve Çevre Düzenlemesi

Madde 45

- Kültür ve Turizm Bakanlığının izni ile yapılan kazılarda ortaya çıkan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının bakım, onarım ve çevre düzenlemeleri ile taşınır kültür ve tabiat varlıklarının bakım ve onarımları kazı başkanlığınca yapılır. Araştırma, Kazı ve Sondajların Geçici Olarak veya Tamamen Durdurulması Madde 46- Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak yapılan kazı, sondaj ve araştırmalar, Kültür ve Turizm Bakanlığınca geçici olarak veya tamamen durdurulur.

Tesislerin Devri

Madde 47

- Heyet ve kurumlar adına, kazı, sondaj ve araştırma yapan şahıslar tarafından, işe başlamak için veya çalışmaların devamı sırasında muhtelif şekillerde satın alınan veya inşa edilen depo, lojman ve benzeri tesisler ve malzeme, kazının sonunda bedelsiz olarak, Kültür ve Turizm Bakanlığına devrolunur. Bu tesislerin kullanılış şekillerinin tayinine Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilidir. Araştırma, Kazı ve Sondajda Görevlendirilenler Madde 48- Yabancı heyet ve kurumlar tarafından yapılan araştırma, kazı ve sondajlara da Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü uzmanlarından bir veya birkaç temsilci bulunur.

Türk heyet ve kurumlarınca yapılan araştırma, kazı ve sondajlar Kültür ve Turizm Bakanlığı adına yetkili bir uzman katılır. Temsilci ve uzmanların seçimi ve görevleri, yönetmelikle belirlenir. Türk heyet ve kurumlarınca yapılan kazılara katılacak Kültür ve Turizm Bakanlığı uzmanlarının yol masrafları, yevmiyeleri ve zaruri giderleri, 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Kültür ve Turizm Bakanlığınca ödenir.

Yabancı kurum ve heyetler tarafından yapılan araştırma, kazı ve sondajlarda görevlendirilecek Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcilerine ödenecek olan yol masrafları, yevmiye, temsil ödeneği ve su altı dalış tazminatı, kazı başkanlığından

Kültür ve Turizm Bakanlığınca peşinen tahsil edilip bir Devlet bankasına yatırılır. Temsil ödeneğinin miktarı, her yıl kültür ve Turizm Bakanlığınca tayin edilir.

Araştırma, Kazı ve Sondaj izin Yasağı

Madde 49

- Türkiye'deki elçilikler ve, konsolosluklar mensuplarına, araştırma, kazı ve sondaj izni verilmez. **Define Arama**

Madde 50

- Define aramak isteyenlere, bu Kanunun 6 ncı maddesinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı olarak belirtilen yerler ile tespit ve tescil edilen sit alanları ve mezarlıklar dışında, Kültür ve Turizm Bakanlığınca define arama ruhsatnamesi verilebilir.

Define aramak isteyenlere aynı süre içinde birden fazla yerde arama izni verilemez. Define arama izni, başkalarına devredilemez. Bu iş için bir başkası tevkil olunamaz.

Define aramada, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarından temsilci olarak gönderileceklerin yolluk ve yevmiyeleri ile zaruri giderleri arayıcı tarafından karşılanır. Bu iş için gerekli olan ödenek, Bakanlıkça, define arayıcısından peşinen tahsil edilip bir Devlet bankasına yatırılır.

Arama ruhsatının verilmesi, define arayıcıdan istenecek belgeler, aramanın yapılması, çıkan defineden arayıcıya tanınacak haklar, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Maliye Bakanlığının birlikte düzenleyeceği yönetmelikte belirtilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları

Kuruluş, Görev, Yetki ve Çalışma Şekli

Madde 51

- Yurtiçinde bulunan ve bu Kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hizmetlerin bilimsel esaslara göre yürütülmesini

sağlamak üzere, Bakanlığa bağlı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu” ile Bakanlıkça belirlenecek bölgelerde “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları” kurulur.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek,
- b) Koruma kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,
- c) Uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, Bakanlığa yardımcı olmak.

Koruma Yüksek Kurulu yılda en az iki defa toplanır. Bakanlık gerekli gördüğünde kurulu olağanüstü toplantıya çağırır.

Koruma Yüksek Kurulu salt çoğunlukla toplanır; toplantıya katılan üyelerin en az dörtte üçünün oyları ile karar verilir.

Koruma Yüksek Kurulunun çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar bir yönetmelikle düzenlenir.

Yüksek Kurulun Görevleri

Madde 52

- 17.6.1987 gün ve 3386 Sayılı Kanunun 18.maddesi ile iptal edilmiştir.

Koruma Yüksek Kurulu Üyeliği

Madde 53

- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu aşağıda belirtilen üyelerden oluşur. Üyeler;

- 1) Bakanlık Müsteşarı,
- 2) Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı,
- 3) Bakanlığın ilgili Müsteşar Yardımcısı,
- 4) Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü,

5) Turizm Genel Müdürü,

6) Bayındırlık ve ıskan Bakanlığının ilgili Genel Müdürü veya Yardımcısı,

7) Orman Genel Müdürü veya Yardımcısı,

8) Vakıflar Genel Müdürü veya Yardımcısı,

9) Koruma kurulları başkanlarından Bakanlıkça seçilecek altı üye. Koruma Yüksek Kurulunun Başkanı, Bakanlık Müsteşarı' dır. Müsteşar bulunmadığı zaman yardımcısı Kurula başkanlık eder.

Temsilci Üyelerin Nitelikleri

Madde 54

- Koruma Yüksek Kurulunun temsilci üyelerinin, yükseköğrenim görmüş olmaları ve 53 üncü maddede belirlenen bilim dallarından biri veya birkaçında tanınmış ve bu alanlarda çalışmalar yapmış, tercihen yurtiçinde veya yurtdışında yayımlanmış eserler vermiş olmaları şartı aranır. **Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurulu Üyeliğinin Sona Ermesi, Süresi ve Huzur Hakkı**

Madde 55

- Koruma Yüksek Kurulu. ve koruma kurullarındaki tabii üyelerin üyelikleri, kurumlarındaki görevleri süresince devam eder. Koruma kurullarının Yüksek Öğretim Kurumu tarafından seçilen üyelerinin üyelikleri 5 yıl sürelidir. Bu üyeler iki dönemi aşmamak şartıyla yeniden seçilebilirler. Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurulları üyeleri Bakanın lüzum görmesi halinde kurumlarınca değiştirilebilir. Üyelikleri sona eren, ölen, istifa eden, hastalık ve görev gereği hariç, bir yıl içinde Koruma Yüksek Kurulunun iki, Koruma Kurulunun dört toplantısına katılmayan veya bir yıldan fazla süre ile yurtdışına giden temsilci üyelerin yerine yeni üye seçilir. Kurul üyelerine Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın uygun görüşü alınarak Bakanlıkça tespit edilecek miktarda huzur hakkı ödenir.

Yüksek Kurulun Çalışma Şekli

Madde 56

- 17.6.1987 gün ve 3386 Sayılı Kanunun 18.maddesi ile iptal edilmiştir. Koruma Kurullarının Görev, Yetki ve Çalışma Şekli Madde 57- Koruma kurulları, Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde olmak kaydıyla aşağıdaki işleri yapmakla görevli ve yetkilidir.

a) Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak,

b) Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırılmasını yapmak,

c) Sit alanlarının tescilinden itibaren bir ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,

d) Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini inceleyip onamak,

e) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak, f) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarından özelliklerini kaybetmiş olanlarının tescil kaydını kaldırmak,

g) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile ilgili uygulamaya yönelik kararlar almak. Kamu kurum ve kuruluşları (belediyeler dahil) ile gerçek ve tüzel kişiler, koruma kurullarının kararlarına uymak zorundadırlar. Koruma kurullarının başkan ve başkan yardımcıları, üyeler arasından kurulca seçilir. Başkanın yokluğunda kurula başkan yardımcısı başkanlık eder. Koruma kurullarının, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar bir yönetmelikle belirlenir.

Koruma Kurullarının Oluşumu

Madde 58

- Koruma kurulları aşağıda belirtilen üyelerden oluşur; .

a) Arkeoloji, sanat tarihi, müzecilik, mimari ve şehirplancılığı konularında uzmanlaşmış kişiler arasından Bakanlıkça seçilecek üç temsilci,

b) Yükseköğretim Kurulunca, kurumlarının arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık ve şehircilik bilim dallarından aynı daldan olmamak üzere iki öğretim üyesi,

c) Görüşülecek konu, belediye sınırları içinde ise ilgili belediye başkanı veya teknik temsilcisi, dışında ise ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilci,

d) Görüşülecek konu, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile ilgili ise Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü'nden iki teknik temsilci,

e) Görüşülecek konu, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilgili ise Vakıflar Bölge Müdürü veya teknik temsilcisi,

f) Görüşülecek konu, Orman Genel Müdürlüğü ile ilgili ise konuyla ilgili teknik temsilci. Ayrıca kurula oy hakkı olmamak kaydıyla danışman uzman çağrılabilir.

Bölge Kurulu Üyelerinin Nitelikleri ve Çalışma Şekli

Madde 59

- 17.6.1987 gün ve 3386 Sayılı Kanunun 18.maddesi ile iptal edilmiştir.

Kurul Üyeliğinin Sona Ermesi ve Üyelik Süresi

Madde 60

- 17.6.1987 gün ve 3386 Sayılı Kanunun 18.maddesi ile iptal edilmiştir. Kararlara Uyuma Zorunluluğu Madde 61- 17.6.1987 gün ve 3386 Sayılı Kanunun 18.maddesi ile iptal edilmiştir. **Kurul Üyelerinin Yolluk ve Gündelikleri**

Madde 62

- Koruma Yüksek Kurul ve Koruma Kurulları üyelerinden umumi harcırah hükümlerine tabi bulunanların kurul toplantıları için memuriyet mahalleri dışındaki seyahatlerinde yol giderleri ve gündelik, tabii üyelere mensup oldukları kurumlarınca; diğer üyelere, Kültür ve Turizm Bakanlığınca ödenir.

Kurullarla ilgili Yönetmelik

Madde 63

- Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurullarının görev, yetki ve sorumlulukları ile bu Kurulların kendi aralarındaki ve Kültür ve Turizm Bakanlığıyla olan ilişkileri bir yönetmelikle düzenlenir.

ALTINCI BÖLÜM

İkramiye ve Cezalar

Kültür Varlıklarını Bulanlara Verilecek İkramiye

Madde 64

- Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yer üstünde, yer altında ve su altında bulunan taşınır kültür varlıklarını 4 üncü maddede yazılı makam ve mercilere aynı maddede yazılı süreler içerisinde haber verenlere;

a) Bulunan varlık, bulanın mülkü içinde ise bu Kanunun 24 üncü ve 25 inci maddeleri uygulanır. Ayrıca ikramiye verilmez.

b) Bulunan varlık başkasının mülkü içinde ise Kültür ve Turizm Bakanlığınca varlığın değeri dikkate alınarak, takdir olunacak bedelin %80'j ikramiye olarak bulan ile mülk sahibi arasında yarı yarıya paylaşılır.

c) Kültür varlığı Devlete ait arazide bulunmuş ise, takdir olunacak bedelin % 40'1 bulana ikramiye olarak verilir.

d) Nerede bulunursa bulunsun haber verilen kültür varlığı korunması gerekli nitelikte olmadığı takdirde haber verenlere bu Kanunun 25 inci maddesindeki işlem uygulanır. Ayrıca ikramiye verilmez.

e) Nerede olursa olsun yeni bulunup da 4 üncü maddede yazılı süreler içinde haber verilmediğinden dolayı gizlenmiş sayılan kültür varlıklarını haber verenler ile, bunları yakalayan kamu görevlilerine, 1905 sayılı “Menkul ve Gayrimenkul Emval ile Bunların İntifa Haklarının ve Daimi Vergilerin Mektumlarını Haber Verenlere Verilecek İkramiyelere Dair Kanun” da taşınır mallar için gösterilen oranlar dahilinde tespit edilen bedel ikramiye olarak verilir.

f) Yukarıdaki fıkralardan herhangi biri uyarınca kültür varlıklarını bulan, haber veren veya yakalayan kişiler birden fazla ise verilecek ikramiyeler bunlar arasında eşit olarak paylaştırılır.

g) Yukarıda belirtilen ikramiyelerin tahakkuk ve tediyesine ait işlemler Maliye ve Kültür ve Turizm Bakanlıklarınca birlikte hazırlanacak yönetmelik esaslarına göre yapılır.

Cezalar

Madde 65

- Bu Kanunun 9 uncu maddesine aykırı hareket edenler:

a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarara uğramalarına kasten sebebiyet verenler iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve elli bin liradan iki yüz bin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Bu fiiller korunması gerekli kültür ve tabiat varlığını yurtdışına kaçırarak maksadıyla işlenmiş ise yukarıda belirtilen cezalar bir kat artırılır.

b) Sit şartlarına ve korunma planlarında, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulunca belirlenen alanlarda öngörülen şartlara aykırı izinsiz inşaat yapan veya yaptıranlar bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve elli bin liradan iki yüz bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

c) Bu Kanunda belirli usuller dışında usulsüz yıkma veya imar izni verenler iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası, ayrıca elli bin liradan iki yüz bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar. (Para cezaları 3506 s.k. 3 katına çıkarılmış olup, 3591 sayılı Kanun ile memur maaş katsayısına bağlanmıştır.)

Usulsüz Belge Verenler, İlan ve Tebligat Yapanlar

Madde 66

- Bu Kanunun 16 ıncı maddesinde yer alan yasaklara aykırı olarak belge verenler, suç diğer kanunlarda daha ağır bir cezayı gerektirmediği hallerde, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmi beş bin liradan yüz bin liraya kadar ağır para cezası ile; bu Kanunun 7 inci maddesinde yer alan ilan veya tebligatı bilerek, süresinde usulüne

uygun yapmayanlar ise, üç aydan bir yıla kadar hapis, beş bin liradan otuz bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Haber Verme Zorunluluğuna, Kültür Varlığı Ticaretine ve İkametgahı Ticarethane Olarak Gösterme Yasağına Aykırı Hareket Edenler

Madde 67

- Bu Kanunun 4, 27, 28 inci maddelerine aykırı hareket edenler, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmi beş bin liradan yüz bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Yurtdışına Çıkarma Yasağına Aykırı Hareket Edenler

Madde 68

- Bu Kanunun 32 inci maddesinin birinci fıkrasına aykırı davrananlara beş yıldan on yıla kadar ağır hapis, yüz bin liradan üç yüz bin liraya kadar ağır para cezası hükmolunur.

Ayrıca kültür ve tabiat varlığına el konularak müzeye teslim edilir. Bu fiillerin işlenmesi sırasında kullanılan her türlü eşya ve araçlara el konulur. Kamu kuruluşlarına ait eşya ve araçlar bu hükmün dışındadır.

Tetkik ve Kontrole Muhalefet

Madde 69

- Bu Kanunun 29 uncu maddesinde yer alan tetkik ve kontrole muhalefet edenler ile 41 inci maddede yer alan nakil işlerine aykırı hareket edenler altı aydan bir yıla kadar hapis ve yirmi beş bin liradan yüz bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Özel Mülkiyete Konu Olanlar

Madde 70

- Bu Kanunun 24 üncü maddesine aykırı hareket edenler bir yıldan üç yıla kadar hapis ve yirmi beş bin liradan yüz bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Kazı, Sondaj ve Araştırmaya ilişkin Hükümlere Aykırı Hareket Edenler

Madde 71

- Bu Kanunun 38, 42 ve 43 üncü maddelerine aykırı hareket edenler elli bin liradan iki yüz bin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.

Kamu Personeline ilişkin Kararlar

Madde 72

- Bu Kanunun uygulanmasında, görevli kamu personeli hakkında yapılacak iş ve işlemler ve alınacak her türlü kararlar ve bu kararlara karşı yapılacak itirazlar, öncelikle incelenir ve sonuçlandırılır.

Özel Müze ve Koleksiyonculara ilişkin Hükümlere Aykırı Hareket Edenler

Madde 73

- Bu Kanunun 26, 30 ve 31 inci maddelerine aykırı davrananlara, suç daha ağır bir cezayı gerektirmiyorsa, üç aydan bir yıla kadar hapis ve yirmi beş bin liradan yüz bin liraya kadar ağır para cezası verilir.

İzinsiz Araştırma, Kazı ve Sondaj Yapanlar

Madde 74

- Ruhsatsız sondaj ve kazı yapanlara, iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve elli bin liradan iki yüz bin liraya kadar ağır para cezası; izinsiz define araştıranlara da bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve yirmi beş bin liradan yüz bin liraya kadar ağır para cezası; izinsiz araştırma yapanlara elli bin liradan iki yüz bin liraya kadar ağır para cezası verilir. Bu fiilleri yurtdışına kültür varlıklarını kaçırmak amacıyla yaptıkları anlaşılınlar ve bu fiili işleyenler kültür varlıklarının korunmasında görevli kişiler ise bu maddede yazılı cezanın iki katı verilir. Bu kişilerin ellerinde bulunan kültür varlıkları, bedel ödenmeksizin alınıp, ilgili müzelere teslim edilir.

Cezaların Artırılması

Madde 75

- Türk Ceza Kanunun ikinci kitap, onuncu babının 1 inci ve 2 inci fasıllarında yazılı suçların konusu bu Kanunun kapsamına giren kültür varlıkları ise, muayyen' olan ceza üçte birinden az olmamak üzere, iki katına kadar arttırılarak hükmolunur.

YEDİNCİ BÖLÜM

Diğer Hükümler

Yürürlükten Kaldırılan Kanunlar

Madde 76

- 28.2.1960 tarih ve 7463 sayılı “Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihi Abidelerin İstimlaki Hakkında Kanun”; 25.4.1973 tarih ve 1710 sayılı “Eski Eserler Kanunu”; 2.7.1951 tarih ve 5805 sayılı “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun” ile 18.6.1973 tarih ve 1741 sayılı “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair 2 Temmuz 1951 tarihli ve 5805 sayılı Kanunda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun” yürürlükten kaldırılmıştır.

Ek Madde 1- Bu Kanun 6,8,20,65 inci maddelerinde geçen “Yüksek Kurul, Bölge Kurulları”, “Koruma Kurulları”, 54, 62 inci maddelerinde geçen “Yüksek Kurul”, “Koruma Yüksek Kurulu”, “Bölge Kurulu”, “Koruma Kurulları”, 54 üncü maddede geçen “Yüksek Kurul”, “Koruma Yüksek Kurulu” olarak değiştirilmiştir.

Geçici Madde 1

- Bu Kanunun 7 inci maddesine göre tespit ve tescil işlemleri yapılırken, 19 uncu yüzyıl sonuna kadar olan döneme ait taşınmaz kültür varlıklarının malikleri, bunların korunmalarına gerek olmadığını tespitini Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan isteyebilirler. Kültür ve Turizm Bakanlığı yönetmeliğine uygun bilgileri içeren bu başvuruları, görevlendirdiği uzmanlara incelettirerek, en geç üç ay içinde, Yüksek Kurula iletir. Yüksek Kurul en geç altı ay içinde konuyu inceleyip karara bağlar.

Geçici Madde 2

- Gerçek ve Tüzel kişiler, koleksiyoncular, bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde, ellerinde bulunan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını, menşe göstermeksizin, 24 ve 25 inci maddelere göre Devlet müzelerine satabilir veya envanter defterlerine kayıt ederek en yakın müzeye onaylatmaları şartıyla Kanunun 24 üncü maddesi hükmünden yararlanabilir.

Geçici Madde 3

- Bu Kanunla. kurulması öngörülen kurullar teşkil edilinceye kadar, mevcut kurullar görevine devam ederler. Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren dört ay içerisinde çıkarılacak yönetmelikler düzenleninceye kadar mevcut yönetmeliklerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Geçici Madde 4

-17.6.1987 gün ve 3386 Sayılı Kanunun 18.maddesi ile iptal edilmiştir.

Geçici Madde 5

- Bu Kanunda belirtilen yönetmelikler, Kanunun yayımlanmasından itibaren en geç altı ay içinde hazırlanarak yürürlüğe konur. Bu yönetmelikler Resmi Gazete'de yayımlanır.

Geçici Madde 6

- Genel Kadro Kanunu çıkıncaya kadar, koruma kurulları için bu Kanuna ekli bulunan kadro cetveli uygulanır.

Yürürlük Madde 77

- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme Madde 78

- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür (<https://www.mevzuat.gov.tr>).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Kanun No. 5226

Kabul Tarihi : 14.7.2004

Resmi Gazete : 27.7.2004 Sayı : 25535

Madde 1.

- 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 3 üncü maddesinin; (a) bendinin (1) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (3) numaralı alt bendine “kent kalıntıları” ibaresinden sonra gelmek üzere “kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya” ibareleri ile aynı bende (7), (8), (9), (10), (11) ve (12) numaralı alt bentler eklenmiş, (b) bendinin (3) numaralı alt bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(1) “Kültür varlıkları”; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

(7) “Ören yeri”; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır.

(8) “Koruma amaçlı imar plânı”; bu Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat

varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimarî, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile plânlama kararları, tutumları, plân notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar plânlarının gerektirdiği ölçekteki plânlardır. (9) “Çevre düzenleme projesi”; ören yerlerinin arkeolojik potansiyelini koruyacak şekilde, denetimli olarak ziyarete açmak, tanıtımını sağlamak, mevcut kullanım ve dolaşımdan kaynaklanan sorunlarını çözmek, alanın ihtiyaçlarını çağdaş, teknolojik gelişmelerin gerektirdiği donatılarla gidermek amacıyla her ören yerinin kendi özellikleri göz önüne alınarak hazırlanacak 1/500, 1/200 ve 1/100 ölçekli düzenleme projeleridir.

(10) “Yönetim alanı”; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, plânlama ve koruma konusunda yetkili merkezî ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerlerdir.

(11) “Yönetim plânı”; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı plânı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar plânını dikkate alınarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen plânlardır.

(12) “Bağlantı noktası”; yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında

yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklardır.

(3) “Koruma Bölge Kurulu”; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunu,”

Madde 2.

- 2863 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına “mozaikler” ibaresinden sonra gelmek üzere “,peri bacaları” ibaresi eklenmiştir.

Madde 3.

- 2863 sayılı Kanunun 9 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 9.

- Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları çerçevesinde koruma bölge kurullarınca alınan kararlara aykırı olarak, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve koruma alanları ile sit alanlarında inşai ve fizikî müdahalede bulunulamaz, bunlar yeniden kullanıma açılmaz veya kullanımları değiştirilemez. Esaslı onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, yakma, kazı veya benzeri işler inşai ve fizikî müdahale sayılır.

Madde 4.

- 2863 sayılı Kanunun 10 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan “yapmak” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak” ibaresi eklenmiş, sekizinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir plânlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurulur. Ayrıca, il özel idareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri kurulur.

Belediyeler belediye sınırları ve mücavir alanları içerisinde, valilikler ise bu sınırlar dışında yetkilidir.

Bu bürolar koruma bölge kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar plânı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlüdürler.

Alanın özelliği göz önüne alınarak, bu büroların hangi uzmanlık dallarından teşekkül edeceği, çalışma, izin usul ve esasları; Bakanlık ve İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Madde 5.

- 2863 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “korunma alanları” ibaresinden sonra gelmek üzere “,sit alanları” ibaresi eklenmiştir.

Madde 6.

-2863 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin başlığı “Taşınmaz kültür varlıklarının onarımına yardım sağlanması ve katkı payı” olarak değiştirilmiş, birinci fıkrasındaki “ve kredi verilir” ibaresi ile dördüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmış ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Bu amaçla, Bakanlık bütçesine yeterli ödenek konulur. Bakanlıkça yapılacak yardımlara ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Belediyelerin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılmak üzere 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 8 inci ve 18 inci maddeleri uyarınca mükellef hakkında tahakkuk eden emlak vergisinin %10'u nispetinde “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı” tahakkuk ettirilir ve ilgili belediyesince emlak vergisi ile birlikte tahsil edilir.

Tahsil edilen miktar, il özel idaresi tarafından açılacak özel hesapta toplanır. Bu miktar; belediyelerce kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, plânlama ve uygulama konularında kullanılmak üzere il sınırları içindeki belediyelere vali tarafından aktarılır ve bu pay valinin denetiminde kullanılır. Bu madde uyarınca tahakkuk eden katkı

payları hakkında 1319 sayılı Kanunun üçüncü kısmı hükümleri uygulanır. Katkı paylarına ilişkin usul ve esaslar İçişleri Bakanlığı ile Bakanlık tarafından belirlenir.

2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az %10'u tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerine ilişkin başvurularda kullanılır. Bu kapsamdaki öncelikli projeler Bakanlık ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca müştereken belirlenir.

Madde 7.

- 2863 sayılı Kanunun 15 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin ikinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahallî idare birlikleri tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge kurullarının belirlediği fonksiyonda kullanılmak kaydıyla kamulaştırabilirler.

Madde 8.

-2863 sayılı Kanunun 17 nci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ile koruma amaçlı imar plânı

Madde 17.

a) Bir alanın koruma bölge kurulunca sit olarak ilanı, bu alanda her ölçekteki plân uygulamasını durdurur. Sit alanının etkileşim çevresine ilişkin varsa 1/25.000 ölçekli plân kararları ve notları alanın sit statüsü dikkate alınarak yeniden gözden geçirilerek ilgili idarelerce onaylanır.

Koruma amaçlı imar plânı yapılıncaya kadar, koruma bölge kurulu tarafından üç ay içinde geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları belirlenir. Belediyeler, valilikler ve ilgili kurumlar söz konusu alanda ilgili meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve plândan etkilenen hemşerilerin katılımı ile toplantılar düzenleyerek koruma amaçlı imar plânını hazırlatıp, incelenmek ve sonuçlandırılmak üzere koruma bölge kuruluna vermek zorundadır. İki yıl içinde koruma amaçlı imar plânı yapılmadığı takdirde, geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının uygulanması, koruma amaçlı imar plânı yapılıncaya kadar durdurulur.

Bu iki yıllık süre içinde zorunlu nedenlerle plân yapılamadığı takdirde koruma bölge kurulunca bu süre bir yıl daha uzatılabilir.

Koruma bölge kurulunda görüşülen ve uygun görülen koruma plânları onaylanmak üzere ilgili idarelere gönderilir.

İlgili idareler, koruma amaçlı imar plânını en geç iki ay içinde görüşür ve varsa değişmesini istediği hususları koruma bölge kuruluna bildirir. Koruma bölge kurulunda bu hususlar da değerlendirilir ve kurul tarafından uygun görülen haliyle plânlar ilgili idarelere onaylanmak üzere gönderilir. Altmış gün içerisinde onaylanmayan plânlar kesinleşerek yürürlüğe girer. Koruma amaçlı imar plânının yürürlüğe girmesiyle geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları ayrıca karar almaya gerek kalmadan ortadan kalkar.

Ören yerlerinde çevre düzenleme projesi yapımı ve değişiklikleri, ilgili koruma bölge kurulunun uygun görüşü doğrultusunda Bakanlıkça yapılır, yaptırılır ve onaylanır.

Koruma amaçlı imar plânları ve çevre düzenleme projelerinde yapılacak değişiklikler yukarıdaki usullere tabidir.

Koruma amaçlı imar plânları; müellifi şehir plâncısı olmak üzere; alanın konumu, sit statüsü ve özellikleri göz önünde bulundurularak mimar, restoratör mimar, sanat tarihçisi, arkeolog, sosyolog, mühendis, peyzaj mimarı gibi meslek gruplarından Bakanlıkça belirlenecek uzmanlar tarafından hazırlanır.

Koruma amaçlı imar plânları ve çevre düzenleme projelerinin hazırlanması, gösterimi, uygulaması, denetimi ve plân müelliflerinin yeterliliği ile görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlık ile Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir. Koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için belediyelere aktarılacak üzere İller Bankası Genel Müdürlüğü Bütçesine yeteri kadar ödenek konur. İl özel idareleri ise bütçelerinde koruma amaçlı imar plânlarının yapımı için ödenek ayırırlar.

Koruma bölge kurulunca sit alanı olarak ilan edilen yerlerde; bu kararın ilanından önce imar mevzuatına ve onanlı imar plânlarına uygun olarak alınmış yapı ruhsatı ve eklerine göre subasman seviyesi tamamlanmış yapıların inşasına devam

edilebilir, ancak bu maddenin (c) bendi uyarınca yapılanma hakkı aktarımını re'sen uygulamaya da ilgili idareler yetkilidir. Subasman seviyesi tamamlanmamış yapıların yapı ruhsatları iptal edilir. Kesin yapılanma yasağı bulunan sit alanlarında bu madde hükümlerinden faydalanılamaz.

b) Koruma amaçlı imar plânlarıyla kesin yapılanma yasağı getirilen sit alanlarında bulunan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetindeki taşınmazlar malikin başvurusu üzerine, belediye ve il özel idaresine ait taşınmazlarla takas edilebilir.

c) Yapılanma hakları kısıtlanmış tescilli taşınmaz kültür varlıklarına veya bunların koruma alanlarında bulunan ya da koruma amaçlı imar plânlarıyla yapılanma hakları kısıtlanan taşınmazlara ait mülkiyet veya yapılanma haklarının kısıtlanmış bölümünü, imar plânlarıyla yapılanmaya açık aktarım alanı olarak ayrılmış, mülkiyetlerindeki veya üçüncü şahıslara ait alanlara, aktarımdan yararlanacak öncelikli hakları belirleyerek bir program dahilinde aktarmaya, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediyeler, bunların dışında valilikler yetkilidir. Aktarım işleminde Sermaye Piyasası Kurulunca onaylı gayrimenkul değerlendirme şirketlerince yapılacak rayiç değer denkleştirmesi esastır. Ancak aktarıma konu hak tescilli taşınmaz kültür varlığına ilişkin ise yapı değeri dikkate alınmaz.

Bu taşınmazlar için, kısıtlanmış yapılanma haklarının, imar plânlarıyla aktarım alanı olarak ayrılmış yapılanmaya açık diğer alanlarda kullanılmasını sağlayacak ve bu hakkı hamiline yazılı menkul kıymete dönüştürecek belgeler düzenlemeye, bu belgeleri yapılanma hakları kısıtlanmış alan olarak gösterilen ve tapuda bu konuda şerh düşülen alanlardaki taşınmaz sahiplerinden hak sahibi olanlara vermeye, imar plânında aktarım alanı olarak ayrılmış ve tapuda bu konuda şerh düşülen alanlarda ise ruhsat vermek için toplamaya ilgili idareler yetkilidir. Menkul kıymetlerin basılması, saklanması, el değiştirme işlemlerinin onaylanması ve veri tabanının oluşturulması ve denetlenmesi İller Bankasıyla yapılır.

Bu alanlarda kesin yapılanma yasağı gelmesi nedeniyle yapılanma hakkının tamamen aktarılması halinde, yapılanma hakkı kısıtlanan taşınmaz, mütemmimi ile

birlikte ilgili idare mülkiyetine geçer ve parseller ilgili idare adına tescil edilir ve hiçbir koşulda satışa konu edilemez.

Aktarıma konu parselde malikin korunabilir yapılanma hakkı kalması halinde ise yapılanma hakkı kısmen aktarılır. Bu durumda, malikin yapılanma hakkı kısıtlanmış alandaki mülkiyeti devam eder.

Ancak, aktarıma konu hak, tescilli taşınmaz kültür varlığı üzerinde ise, malikin bu varlığın korunması ve yaşatılması için gerekli bakım, onarım ve restorasyon çalışmasını, ilgili idare ile imzalanacak protokole uygun olarak menkul kıymetleri teslim almasını müteakip başlatarak tamamlaması zorunludur. Aksi halde, ilgili idare teslim edilen menkul kıymet bedelini faiziyle birlikte malikten tahsile yetkilidir. Bu hususlar ve protokol menkul kıymet tesliminden önce ilgili idarece tapuya her türlü harçtan ve damga vergisinden muaf olarak şerh edilir.

Kısıtlanmış hakların bulunduğu belediye sınırları içerisinde, aktarım alanı tespit edilmesinin mümkün olamaması halinde, ilgili idareler ortak program yürütmeye yetkilidir.

Yukarıdaki fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Bakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir.

Madde 9.

- 2863 sayılı Kanunun 18 inci maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Tescilli taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restorasyon ve restitüsyon projeleri ve bunların uygulanmasında restoratör mimar veya mimarın bulunması zorunludur. Bunlardan I. grup kapsamında olanların rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerinin uygulama çalışmaları, yapının özelliğine göre kalem işleri, ahşap, demir, taş işleri ve restorasyon konularında uzmanlaşmış kişilerce yapılır.

Sit alanları, korunması gerekli kültür varlıkları ve bunların koruma alanlarında onaylı plân ve proje dışı uygulama yapan veya yapılmasına yol açan sorumlularının, koruma bölge kurulları ile ilgili konularda plân ve proje düzenlemesi ve uygulama sorumluluğu yapması beş yıl süre ile yasaklanır. Uygulama sorumlularının denetimi,

ilgili belediye veya valilikçe yapılarak aykırı hareket edenler, Bakanlığa ve ilgili meslek odasına bildirilir.

Proje uygulanması safhasında herhangi bir nedenle uygulama sorumlusunun ayrılması halinde bu husus Bakanlığa bildirilir, yenisi tayin edilmedikçe uygulamaya devam edilemez.

Yapı esasları, denetim ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

Madde 10.

- 2863 sayılı Kanunun 55 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 55.

- Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kurum temsilcisi üyelerinin üyelikleri kurumlarındaki görevleri süresince devam eder.

Koruma bölge kurullarının Bakanlıkça ve Yükseköğretim Kurulunca seçilen üyelerinin görev süresi beş yıldır. Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurulu üyeleri, görev ve yetki alanlarına giren konularda doğrudan veya dolaylı olarak taraf olamaz ve hiçbir menfaat sağlayamazlar. Aksine davrandığı tespit edilenlerin kurul üyeliği Bakanlıkça sona erdirilir. Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurulu üyelerine, ayda altı toplantıyı geçmemek üzere her toplantı için Devlet memur aylık katsayısının (3000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir.

Herhangi bir nedenle bir yıl içinde yıllık izin, hastalık ve mazeret izinleri hariç dört veya üst üste iki toplantıya katılmayan koruma bölge kurulu üyelerinin üyelikleri sona erer.

Madde 11.

- 2863 sayılı Kanunun 57 nci maddesinin; (c) bendinde yer alan “bir ay” ibaresi “üç ay” olarak, (d) bendinde yer alan “onamak” ibaresi “karar almak”, (g) bendinde yer alan “ilgili” ibaresi “sit alanlarına ilişkin” olarak değiştirilmiş ve (g) bendinden sonra gelen fıkralar aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

Koruma bölge kurullarının başkan ve yardımcıları, üyeler arasından kurulca seçilir. Başkanın yokluğunda kurula, başkan yardımcısı başkanlık eder.

Koruma bölge kurulları, toplantıya katılması gereken üyelerin salt çoğunluğuyla toplanır ve toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğu ile karar alırlar. Ancak karar yeter sayısı Bakanlık ve Yükseköğretim Kurulunca seçilen üye sayısının salt çoğunluğundan az olamaz. Alınan kararlar bu Kanun ve ilke kararlarındaki dayanakları ile bilimsel gerekçeleri belirtilerek yazılır. Koruma bölge kurullarının teknik ve idari hizmetleri, koruma bölge kurulu müdürlükleri tarafından yürütülür. Koruma bölge kurulu, belgeleri tam olarak koruma bölge kuruluna ibraz edildiği tarihten itibaren, koruma amaçlı imar plânlarını en geç altı ay, uygulamaya yönelik projeleri ise en geç üç ay içinde karara bağlar.

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tâbi olmayan tadilat ve tamiratlar; özgün biçim ve malzemeye uygun olarak, bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılır. Bunların dışında her türlü inşâ ve fizikî müdahale koruma bölge kurulunun izni ile yapılır.

Ancak, koruma amaçlı imar plânı onaylanmış sit alanlarında, taşınmaz kültür varlığının bulunduğu parseller dışındaki inşâ ve fizikî müdahaleler, koruma amaçlı imar plânı hükümleri doğrultusunda, bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü idare ve denetiminde olan mazbut vakıfların veya mülhak vakıfların mülkiyetindeki kültür varlıklarının 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tâbi olmayan tadilat ve tamiratları, özgün biçim ve malzemeye uygun olarak Vakıflar Genel Müdürlüğünce yaptırılır.

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile bunların koruma alanlarında yapılan tadilat ve tamiratlara ilişkin uygulama öncesi ve sonrasına ait rapor ve belgeleri, ilgili idareler ve Vakıflar Genel Müdürlüğünce ilgili koruma bölge kurulu müdürlüklerine gönderilir.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin hususlar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Madde 12.

-2863 sayılı Kanunun 58 inci maddesinin (a) bendinde yer alan “müzecilik” ibaresi “hukuk”, “üç” ibaresi “beş”, (d) bendinde yer alan “iki” ibaresi “bir”, (f) bendinde yer alan “Orman Genel Müdürlüğü” ibaresi “Çevre ve Orman Bakanlığı” olarak değiştirilmiş ve aynı fıkraya aşağıdaki (g) bendi ile maddenin sonuna aşağıdaki fıkra eklenmiştir. g) Görüşülecek konunun müze müdürlüğünü ilgilendirmesi halinde ilgili müze müdürü. İlgili meslek odaları koruma bölge kurulu toplantılarına gözlemci olarak katılabilirler.

Madde 13.

- 2863 sayılı Kanunun mülga 61 inci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir. Kararlara uyma zorunluluğu

Madde 61.

-Kamu kurum ve kuruluşları ve belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, Koruma Yüksek Kurulu ve koruma bölge kurullarının kararlarına uymak zorundadır. Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları Resmî Gazetede yayımlanır.

Plânlama yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile valilik ve belediyeler, kurullarca alınmış ve alınacak sit alanı, derecelendirilmesi, sit geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, koruma amaçlı imar plânları ve revizyonlarına ilişkin kararlara karşı altmış gün içerisinde Koruma Yüksek Kuruluna itiraz edebilirler.

Bu itirazlar, Koruma Yüksek Kurulunca incelenir ve en geç altı ay içinde karara bağlanır. Koruma Yüksek Kuruluna yapılacak itirazlarla ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Madde 14.

2863 sayılı Kanunun 65 inci maddesinin (a) ve (c) bentlerinde yer alan “ellibin liradan ikiyüzbin liraya kadar” ibareleri “beşmilyar liradan onmilyar liraya” olarak ve (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye aşağıdaki (d) bendi eklenmiştir.

b) Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarına, koruma amaçlı imar plânlara ve koruma bölge kurullarınca belirlenen koruma alanlarında öngörülen şartlara aykırı izinsiz inşâ ve fizikî müdahale yapanlar veya yaptıranlar, iki

yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve beşmilyar liradan onmilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

d) Bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerden bu Kanunun 57 nci maddesinin altıncı ve yedinci fıkraları uyarınca izin almaksızın veya izne aykırı olarak tamirat ve tadilat yapanlar ile izinsiz inşâî ve fizikî müdahale yapanlar veya yaptıranlar bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve üçmilyar liradan altımilyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Madde 15.

2863 sayılı Kanunun 75 inci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir. Türk Ceza Kanununun ikinci kitap, onuncu babının yedinci faslında yazılı suçların konusu, bu Kanun kapsamına giren taşınır kültür varlıkları ise, muayyen olan ceza üçte birinden az olmamak üzere iki katına kadar artırılarak hükmolunur.

Madde 16.

863 sayılı Kanunun geçici 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Geçici Madde 3.

- Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulları, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurullarına, kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurulu büro müdürlükleri, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte kültür ve tabiat varlıklarını koruma bölge kurulu müdürlüklerine dönüşür. Kanunda belirtilen yönetmelikler, Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde çıkarılır. Bu düzenlemeler yapılincaya kadar mevcut yönetmeliklerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.

Madde 17.

2863 sayılı Kanunun birinci ek maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve kanuna aşağıdaki ek maddeler eklenmiştir.

Ek Madde 1.

-Bu Kanunda yer alan “Koruma Kurulu” ibareleri “koruma bölge kurulu” olarak değiştirilmiştir. Alan yönetimi, müze yönetimi ve anıt eser kurulu

Ek Madde 2.

Yönetim alanlarında alan yönetimi, ulusal nitelikli müzelerde ise müze yönetimi, anıt eserlerde anıt eser kurulu kurulur.

a) Yönetim alanları ile bunların bağlantı noktalarının korunması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla kentsel sitlerde birden fazla belediyeyi ilgilendirmesi halinde büyükşehir belediyesi eşgüdümünde ilgili belediyeler, tek bir belediyenin görevi alanına girmesi halinde ilgili belediye, diğer yerlerde ise Bakanlıkça yönetim plânı taslağı hazırlanır veya hazırlattırılır. Hazırlanan taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları ve sivil toplum örgütleri ile üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden oluşan bir danışma kurulu kurulur.

Eşgüdümün sağlanması amacıyla, kentsel sitlerde ilgili belediye diğer yerlerde Bakanlıkça bir alan başkanı belirlenir. Bakanlıkça belirlenen alan başkanlığı görevini fiilen yürütenlere, Devlet memurları aylık katsayısının (20000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarı aşmamak kaydıyla Bakan tarafından belirlenecek miktarda, damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tâbi tutulmaksızın çalışmayı takip eden her ay başında Kültür Bakanlığı Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü bütçesinden ödeme yapılır.

Yönetim plân taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilcisi ve danışma kurulunca seçilecek iki üyenin katılımıyla eşgüdüm ve denetleme kurulu kurulur. Alan başkanı, kurulun da başkanıdır. Kurul, bu taslağı inceleyip mutabakata varmak suretiyle yönetim plânını altı ay içerisinde onaylamaya ve bu plânın uygulanmasını denetlemeye yetkilidir. Kurulun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla ilgili kurum uzman personelinden ve denetim elemanlarından oluşan bir denetim birimi kurulabilir. Bu birim, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim plânı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir.

Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ile gerçek ve tüzel kişiler, eşgüdüm ve denetleme kurulunca onaylanan yönetim plânına uymak, ilgili idareler, plân

kapsamındaki hizmetlere öncelik vermek ve bu amaçla bütçelerine gerekli ödenekleri ayırmak zorundadır.

b) Bakanlıkça belirlenen ulusal nitelikli müzelerde, müze başkanı ve ona bağlı müze müdürü ile işletme müdürü ve müze kurulundan oluşan müze yönetimi kurulur.

Müzelerde; kayıt, tescil, envanter, depolama, eserlerin her türlü bakım ve onarımı, sergilenmesi ve korunması, kültürel, eğitim ve bilimsel faaliyetler müze müdürü tarafından; tanıtım, satış üniteleri yönetimi, etkinlik organizasyonu, ziyaretçi yönetimi, çevre düzenlemesi, bakım-onarım, temizlik işleri işletme müdürü tarafından yürütülür.

Müze başkanı, kendisine bağlı müdürlüklerin faaliyetlerinin eşgüdüm ve denetimi ile müzenin ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde temsiline yetkilidir.

Müze başkanlığı görevini yürütmek üzere; arkeoloji, sanat tarihi, antropoloji, etnoloji, iktisat, işletme, kamu yönetimi gibi dallarda eğitim görmüş kimseler arasından Bakanlıkça bir müze başkanı atanır.

Tüm müzelerde o müzeye münhasıran ayrıca müze kurulu oluşturulur. Müze kurulu müzenin bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü temsilcileri ve yerel yönetimlerin temsilcileri ile müzeye bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kişilerden oluşur.

Müze kurulu, bünyesinden bir başkan seçer. Müze kurulunun görüşleri doğrultusunda müze için mekansal ve fiziksel gelişim, tematik gelişim ve vizyon, eser, koleksiyon korunması ve geliştirilmesi, tanıtım ve teşhir gibi konuları kapsayan yıllık ve beş yıllık koruma ve geliştirme projesi hazırlanır. Koruma ve geliştirme projesi kapsamında uygulamaları denetlemek, müzenin tanıtımını yapmak, müzeye bağış toplamak, onursal müze dostu ödülü vermek müze kurulunun yetkisindedir. Müze kurulu müzenin işleyişine dair her yıl düzenli olarak rapor hazırlar. Bakanlık bu raporları değerlendirmeye almak zorundadır.

c) Taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki anıt eserler için ise, o esere münhasır anıt eser kurulu oluşturulur. Kurul; eserin bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili

bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü temsilcileri ve yerel yönetimlerin temsilcileri ile eserin korunması ve geliştirilmesi için bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kimseler ile bu eserler için tasarruf yetkisine sahip idarenin temsilcisinden oluşur. İlgili idarenin temsilcisi bu kurulun başkanıdır.

Kurul, eser için mekansal ve fiziksel gelişim, tematik gelişim ve vizyon, eserin korunması ve geliştirilmesi, tanıtım ve teşhir gibi konuları kapsayan yıllık ve beş yıllık koruma ve geliştirme projesi hazırlar. Koruma ve geliştirme projesi kapsamındaki uygulamalar, anıt eserin tanıtımını yapmak, anıt eser için bağış toplamak, onursal ödüller vermek anıt eser kurulunun yetkisindedir. Kurul; eserin korunması, yaşatılması ve geliştirilmesine ilişkin her yıl düzenli olarak rapor hazırlar. İlgili idareler bu raporları değerlendirmeye almak zorundadır.

Bu maddenin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir.

Ek Madde 3.

-383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Millî Parkı Kanunu ile belirlenen alanlarda ek-2 maddenin (a) fıkrası hükümleri uygulanmaz.

Madde 18.

- 8.6.1959 tarihli ve 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki (m) bendi eklenmiştir. m) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki tescilli taşınmaz kültür varlıklarının veraset ve intikal yoluyla devir ve iktisabına ilişkin işlemler.

Madde 19.

-25.10.1984 tarihli ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 17 nci maddesinin (2) numaralı fıkrasına aşağıdaki (d) bendi eklenmiştir.

d) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki tescilli taşınmaz kültür varlıklarının rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerine münhasır olmak üzere, bu projelendirmelerden yararlananlara verilen mimarlık

hizmetleri ile projelerin uygulanması kapsamında yapılacak teslimler. İstisna kapsamına girecek mal ve hizmetler ile bunların asgarî standartları ve bu bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.

Madde 20.

-2.7.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 59 uncu maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki (m) bendi eklenmiştir. m) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki tescilli taşınmaz kültür varlıklarının devir ve iktisabına ilişkin işlemler.

Madde 21.

-4.1.2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 3 üncü maddesine aşağıdaki (i) bendi eklenmiştir.

i) 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki kültür varlıklarının rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri, sokak sağlıklaştırma, çevre düzenleme projeleri ve bunların uygulamaları ile değerlendirme, muhafaza, nakil işleri ve kazı çalışmalarına ilişkin mal ve hizmet alımları,

Madde 22.

-4734 sayılı Kanunun “Tanımlar” başlıklı 4 üncü maddesinde yer alan “Rölöve projesi”, “Restorasyon projesi” ve “Restitüsyon projesi” tanımları madde metninden çıkartılmıştır.

Madde 23.

- 4734 sayılı Kanunun 62 nci maddesinin (c) bendindeki “Kültür varlıklarının rölöve, restorasyon ve restitüsyon projelerine göre yapılacak onarım işleri, her bir kalem iş için birim fiyat teklif almak suretiyle ihale edilebilir.” cümlesi madde metninden çıkartılmıştır.

Madde 24.

-4734 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesine son fıkra olarak aşağıdaki fıkra eklenmiştir. Bu Kanunun 3 üncü maddesinin (i) bendine ilişkin esas ve usuller Maliye Bakanlığı, Kamu İhale Kurumu ve Bakanlık tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir.”

Madde 25.

- Ekli listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin eki (I) sayılı cetvelin Kültür ve Turizm Bakanlığına ilişkin bölümüne eklenmiştir.

Madde 26.

-14.7.1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun eki (II) sayılı Ek Gösterge Cetvelinin “4. Başbakanlık ve Bakanlıklarda” bölümüne, “Emlak Müdürü (Maliye Bakanlığı)” ibaresinden sonra gelmek üzere “Müze Başkanı (Kültür ve Turizm Bakanlığı)” ibareleri eklenmiştir.

Madde 27.

-2863 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları yürürlükten kaldırılmış ve maddeye aşağıdaki fıkra eklenmiştir. Bu Kanun kapsamında tescil edilen taşınmaz kültür varlıkları için 29.6.2001 tarihli ve 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaz.

Madde 28.

- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 29.

- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Tokat Belediyesi Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Notları

Tokat Koruma Amaçlı İmar Planı Plan Notları 1

KUDEB : Koruma Uygulama Denetim Büroları İdare : Tokat Belediye Başkanlığı

OK : Özel Koşullu Koruma Bölgesi

OK 1 : I.Derece Önemli (Tarihi Kent Dokusu) Özel Koşullu Koruma Bölgesi

OK 1-A : I.Derece Önemli (Tarihi Kent Dokusu), Turizme Yönelik Özel Koşullu Koruma Bölgesi

OK 2 : II.Derece Önemli (Tarihi Kent Dokusu) Özel Koşullu Koruma Bölgesi

OK 3 : III.Derece Önemli (Tarihi Kent Dokusu) Özel Koşullu Koruma Bölgesi

K.V.K.B.K. : Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

K.V.K.Y.K. : Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu TAKS : Taban Alanı Kat Sayısı

KAKS : Kat Alanı Kat Sayısı

Genel Hükümler

1.1.Bu Plan ve Plan Notları'nda belirtilmeyen hususlarda 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve ilgili yönetmelikleri, 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili yönetmelikleri, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ilke kararları, kentsel sitler koruma ve kullanma koşullarını düzenleyen 681 Nolu İlke Kararı, ilgili diğer ilke kararları ile ilgili diğer kanunlar, yönetmelikler ve mevzuatlara uyulacaktır.

1.2.Bu Plan; Plan Paftaları, Plan Açıklama Raporu ve Plan Hükümleri ile bir bütündür.

1.3.Planlama Alanı'nın tamamı 1.derece deprem bölgesi olduğundan parsel ölçeğinde yapılacak jeolojik-jeoteknik etüt raporlarında gerekli görülen önlemler

alınarak “Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik” şartlarına göre uygulama yapılacaktır.

1.4.1/1000Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'nın onayından önce Sivas Koruma Kurulu uygun kararı ile mimari projesi onaylanmış parsellerde Koruma Kurulu'nca alınan karara göre uygulama yapılacaktır.

1.5.Plan onanması sonrasında; İdaresince gerek görülen alanlarda, Plan Hükümleri esas alınarak kentsel tasarım projeleri hazırlattırılabilir. Hazırlanacak kentsel tasarım projeleri Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görüşü ile yürürlüğe girer.

1.6.Kentsel Tasarım Alanları olarak tanımlanan alanlarda konaklama tesisleri (pansiyon, butik otel) ve turizme yönelik ticaret birimleri tescilli parsellerde Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun, tescilli parseller dışında KUDEB, KUDEB'in yetkisiz kalması durumunda Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü olumlu görüşü ile yer alabilir.

1.7.Özgün nitelikleri gereği Plan'da “Kentsel Tasarım Alanı” olarak belirtilmiş her tasarım alanı için hazırlanacak “tasarım projesi” ile uygulama yapılması esastır. Bu alanlarda öncelikli olarak üst ölçekli bir tasarım şablonu oluşturularak, İdaresi tarafından etaplandırılarak uygulama yapılabilecektir. Bu alanlara ilişkin tasarım projeleri Tokat Koruma Amaçlı İmar Planı'nın genel yaklaşımlarına uygun ve bu Plan'ın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren hazırlanarak değerlendirilmek üzere Koruma Bölge Kurulu'na iletilecektir, bu alanlar bölgeye özgü karakter dikkate alınarak gerekli detay ve ölçeklerde kesit, görünüş, perspektif vb. üç boyutlu etütler, doğrultusunda projelendirilecek, mekan kurgusuna önemli girdiler veren mevcut bina cepheleri özel mülkiyette olsalar dahi bir tasarım bütünlüğü içerisinde değerlendirilecektir. Bu yaklaşımla hazırlanacak tasarım projeleri İdare'nin olumlu görüşü ile Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 'nun inceleme ve uygun görüşüne sunulacak, uygun görüş alınan projeler ilgili İdare'since uygulanacaktır.

1.8.Planlama Alanı içerisinde yer alan tescilli sivil mimarlık örnekleri ve anıtsal yapıların avluları, ocak, havuz, kaplaması, ağaçlar, bahçe duvarı, baca, pencere gibi temel doku elemanları ile birlikte korunması esastır. Tescilli anıt eser ve sivil

mimarlık örneği yapılar veya parsellerde, özgün korunması gerekli yapı formu korunacak olup eklenti, ek yapı, kat ilavesi ile ilgili taleplerde, Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu değerlendirmesi ve kurulca alınacak karara göre uygulama yapılır.

1.9.Tescilli anıtsal ve sivil mimarlık örneği yapılara Tokat Belediyesi tarafından hazırlanacak alternatif tescil bilgi levhaları oluşturulacak, tescil numaralarını da içeren levhalar, anıtsal ve sivil mimari yapıların görülecek uygun bir noktasına yerleştirilecektir. Levhalar en fazla 25cm*20cm (en*boy) ölçülerinde, ahşap çerçeveli pirinç malzemeden olacaktır.

1.10.Plan onama sınırı dışında kalan tescilli yapılarda Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından belirlenen koruma alanlarına göre işlem yapılacaktır.

1.11.Koruma planı sınırları içerisinde konut kullanımına ayrılmış alanlarda gündelik ihtiyaca yönelik ticari birimler (bakkal, manav, vb.) encümen kararı ile zemin katlarda yer alabilir.

1.12.Plan onama sınırları içinde inşaatı devam etmekte olan binalarda, çatı yapılması zorunludur. Gerektiğinde proje tadilatı yapılacaktır.

1.13.Koruma Planı içerisinde yapılacak yeni yapılarda cephe hattı ve çekme mesafeleri belirlenirken komşu parsellerde oluşmuş mevcut cephe hattı esas alınmak üzere çekme mesafesi belirlemeye ilgili İdare yetkilidir.

1.14.Planlama Alanı içerisinde yapılacak yapılarda (kamu yapıları hariç) yapı en- boyu 20 metreyi geçemez.

1.15.Plan'da OK alanları dışında kalan alanlarda ilgili plan ve plan notları, ilgili mevzuat hükümleri geçerlidir. Bu alanlarda cephe renklerinde Tokat geleneksel mimari dokusuna uygunluk aranacaktır.

1.16. KorumaPlanı sınırları içerisinde bulunan OK alanlarında her kadastro parselinin plan düzenlemelerine göre kamuya terk edilen (yola, parka vb.) kısımlarından sonra arta kalan parçası bir imar parselidir. İmar parseline kamuya terkler yapılmadan imar ve yapı ruhsat izini verilemez. İmar uygulaması sonucu bir imar parselinin parçasını oluşturan artık parsellere kesin ve geçici inşaat izini

verilemez. Cephesi olmayan parsellere, ancak imara müsait parseller ile birleştirilerek imar izini verilebilir.

1.17.Koruma Planı sınırları içerisinde; plan, plan lejantı ve plan hükümleri koşullarını sağlanmak suretiyle bir parsel birden fazla (maximum 2 adet) yapı yapılabilir. Bu durumda mülkiyet açısından zorunlu olmadıkça ifraz zorunluluğu aranmaz.Parselde yer alacak yola direk cephesi olmayan ikinci yapı ayrık nizam olacaktır ve çekme mesafelerinde, yönetmelik hükümleri geçerlidir, yola cephesi olan ikinci yapıda Plan’la verilmiş olan yapılaşma koşulları geçerlidir.

1.18. Yapı nizamı bu plan notlarında belirtilen yapı parsel sokak ilişkisi tablosundan yararlanılarak geleneksel dokudaki çeşitliliğe uygun şekilde oluşturulacaktır. Yapının parsel içerisinde nasıl konumlanacağını tespitinde, parselin cephe aldığı sokak üzerindeki mevcut yapı-parcel-sokak ilişkisi esas alınacaktır. Parselin cephe aldığı sokak üzerindeki mevcut ve baskın yapılaşma düzeni öncelikle dikkate alınmak koşulu ile bu plan notlarının eki olan yapı-parcel-sokak ilişkisi tipolojileri üzerinden İlgili İdaresi tarafından tespit edilerek söz konusu parselin de dokuya uygun olarak yapılaşması sağlanacaktır. Üzerinde yapı olan parsellerde yapının yıkıldığı tarafta yeni yapı konumlanacaktır.

1.19.Plan onama sınırları içerisinde yeni yapılaşmalarda parseller içindeki ağaçlar korunacaktır. İdare'nin uygun görmesi koşuluyla zorunlu durumlarda kesilen her 1 adet ağaç için parsel içinde uygun yerlere 1 adet ağaç dikilecektir. Parselde uygun bir yer bulunmuyorsa İdare'nin uygun gördüğü bir yerde, kesilen her ağaç için yeni bir ağaç dikilmeden iskan izni verilmez.

1.20.Plan'da gösterilen donatı alanlarının yer aldığı parsellerde, parselin donatı alanında kalan kısmı ifraz edilerek kamuya terkin edilmeden uygulama yapılamaz.

1.21.Donatı alanlarında yer alan korunması gerekli anıt eser ve sivil mimarlık örnekleri kamu mülkiyetine geçtikten sonra restore edilerek Plan'da verilen işlevde kullanılacaktır. Söz konusu taşınmazlar kamu mülkiyetine geçinceye kadar maliklerince koruma ve onarımlarının sağlanması kaydı ile fiziksel kapasitesi aşılmayacak, özgünlüğü bozulmayacak şekilde, özgün veya mevcut işleviyle kullanılabilir.

1.22.Plan onama sınırları içinde yol, meydan, park, yeşil saha, genel otopark gibi umumi kullanımlara ayrılan ve tescile tabi olmayan alanlar ile cami, karakol yerleri, eğitim tesislerine ayrılan alanlar kamu eline geçmeden yapılaşmaya izin verilmez ve uygulama yapılamaz. Kurulca uygun bulunan avan projelere göre düzenlenmiş uygulama projelerinde imar ve koruma mevzuatına göre İlgili İdaresince uygulama yapılacaktır.

1.23.Planlama Alanı içinde yer alan meydanlar ve parklarda yapılacak düzenlemeler için, gerekli detay ve ölçeklerde hazırlanacak kentsel tasarım ve/veya peyzaj projeleri KUDEB incelemesiyle Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uygun görüşüne sunulacak, uygun görüşü alınan projeler ilgili İdaresince uygulamaya geçilecektir. KUDEB'in yetkisiz kalması durumunda ise Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü incelemesi ve uygun görüşü doğrultusunda ilgili İdaresince uygulamaya geçilir.

1.24.Planlama Alanı içerisinde tescilli parseller dışında yapılacak her türlü sökölüp takılabilir taksi durağı, WC, büfe vb. tesisler KUDEB izni ve denetiminde ilgili İdaresince tesis edilecektir. KUDEB'in yetkisiz kalması durumunda Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü izni ve denetiminde ilgili İdaresince tesis edilecektir.

1.25.Planlama Alanı'nda yer alan mevcut ve yeni yapılacak trafo yapılarının estetik açıdan geleneksel dokuya uyumlu olarak yapılması zorunludur. Hazırlanacak projeler KUDEB biriminin izin ve denetiminde uygulanacaktır. KUDEB biriminin yetkisiz kalması durumunda hazırlanacak öneri projeler İdare'nin ön görüşü ile Sivas K.V.K.B.K. uygun görüşü alınmadan uygulamaya geçilemez.

1.26.Tokat Koruma Amaçlı İmar Planı sınırlarında geleneksel konut dokusu içerisindeki ulaşım, öncelikle yaya hareketiyle sağlanacaktır. Ulaşım sistemine yaya ve taşıt bütünlüğü sağlayacak, taşınmaz kültür varlıklarının zarar görmemesi ve korunması temel esas olacaktır. Planlama Alanı içerisinde yer alan korunacak sokaklarda denetimli olarak (çöp, iş yeri için mal girişi, vb.) servis verilecektir. Bu yolların servis saatleri mevsimlere ve günün saatlerine göre İdare ve Trafik Komisyonu'nca belirlenecektir.

1.27.Plan içerisinde bulunan, araç erişiminin mümkün olmadığı dar sokaklarda, acil durumlarda müdahale amaçlı yangın muslukları yerleştirilecek ve gerekli önlemler alınacaktır.

1.28.Planlama Alanı içerisinde bulunan yaya yolları servis amaçlı kullanılabilir.

1.29.Otopark ve meydanlarda bina girişi ve bina cephesi verilebilir.

1.30.Plan onama sınırları içerisinde kentin görünümünü etkileyen havai hatların yeraltına alınması esastır. Bu amaçla yapılacak kazı çalışmalarında Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu izni ve müze uzmanları denetimi gereklidir.

1.31.Planlama Alanı içerisinde yer alan OK alanlarında bulunan yapılarda görsel kirliliğe neden olan demir korkuluklar yeniden düzenlenerek geleneksel dokuya uygun hale getirilecektir. Anten, güneş enerji panelleri, su deposu, klima vb. öğelerin yaya ölçeğinde yoldan görünmemesi ve geleneksel dokuya uygun hale getirilerek gizlenmesi esastır.

1.32.Planlama Alanı içerisinde çevre kirliliğine neden olabilecek gürültü ve titreşim kaynağı işletmeler, yanıcı, yakıcı, parlayıcı ve patlayıcı maddeler içeren gayrisihhi müesseseler ile zararlı imalat ve depolama faaliyetleri, montaj üniteleri gibi çevre sağlığını olumsuz etkileyebilecek tesisler yer alamaz.

2. Uygulama Hükümleri

2.1.Plan onama sınırları içerisinde yapılan yapılarda Tokat sivil mimarisinin özgün yöresel renklerinin kullanılması zorunludur. Özgün yöresel renkler ile ilgili detaylı bilgilere bu plan notlarının “Cephe Malzemesi ve Rengi” bölümünde değinilmiştir.

2.2.Plan'ın uygulanması aşamasında halihazır ve kadastral paftaların uyumsuzluğu ve imar planı ile çakışmaması nedeni ile teknik hata olarak değerlendirilebilecek durumlarda +/- 2 metre sapmalarda plan değişikliği ve onayına gerek kalmadan kamu yararı gözetilerek düzenleme yapmaya İdaresi yetkilidir.

2.3.İfraz Tevhid Şartları / Öneri Bina Cephe ve Yapı Taban Alanı Koşulları Planlama alanında bulunan OK alanlarında mevcut kadastral yapının korunması

esastır, yerleşimin karakterini bozucu tevhit ve ifraz yapılamaz. OK alanlarında her kadaastro parselinin plan düzenlemelerine göre kamuya terk edilen (yola, parka vb.) kısımlarından sonra arta kalan parçası bir imar parselidir. Ancak uygulamada ortaya çıkan zorunlu durumlarda ÖK1,ÖK1-A ve ÖK2, ÖK3 yapı düzenine sahip adalarda ifraz ve tevhit işlemi yapılmak istenmesi durumunda yapı adasına ve çevresindeki yapılaşmaya uygun olarak yapılacak İfraz ve tevhit işlemlerinin onaylanmasında İdaresi yetkilidir. İfraz ve tevhit koşulları ile öneri bina cephe ve yapı taban alanı koşulları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Koruma Alanı İfraz Ve Tevhit Koşulları								
Minimum Parsel Büyük­lüğü (m2)		Maksimum Parsel Büyük­lüğü (m2)	Minimum Parsel Cephesi(m)	Maksimum Parsel Cephesi (m)	**Minimum Bina Cephesi(m)	Maksimum Bina Cephesi(m)	Minumum Bina Taban Alanı(m2)	Maksimum Bina Taban Alanı (m2)
K	200	300	6	14	6	2	-	120
K 1 A	400	600	6	30	6	16	-	250
K 2	250	400	6	16	6	14	-	175
K 3	300	500	6	20	6	16	-	200

* İfraz ve tevhit koşulları belirlenirken doku analiz çalışmasından yararlanılmıştır.

**mevcut geleneksel ticaret parsellerinde minimum bina cephesi şartı aranmayacaktır.

2.4.Özel Koşullu Koruma Alanları

OK1, OK1-A, OK2 ve OK3 alanları Koruma Planı sınırları içerisinde, geleneksel dokunun fiziksel olarak devamlılığını sağlamak amacıyla belirlenmiştir. Bu alanlarda mevcut geleneksel doku analizi ve yöreye özgü karakter sorgulaması yapılarak ve uzman raporları ve önerileri doğrultusunda geleneksel dokuyu devam ettirecek yapılaşma karakteri önerilmesi amaçlanmıştır. Belirlenen OK1, OK2 ve OK3 alanları ayrı ayrı incelenerek parsel ve yapı ilişkileri, yapılaşma oranları, mekânsal ve mimari yapıları ile farklılaşmış karakterleri ortaya çıkaran bu analizler sonucu ortaya çıkan değerler doğrultusunda her bir OK alanı için ayrı yapılaşma koşulları belirlenmiştir. Geleneksel dokunun fiziksel olarak devamı, alanda yapılan tek yapı ölçeğindeki tespit ve analizler sonucu ortaya çıkan değerler doğrultusundaki yapılaşma koşulları ile sağlanmaya çalışılmıştır. Üç ayrı özellik gösteren bu özel koşullu koruma bölgeleri:

“ 1.Bölge(OK1) alanları tarihi kent merkezi niteliğinde olup, geleneksel yapı dokusunun hakim olduğu, yapı adası içerisinde nitelikli ve çok nitelikli yapıların, aynı ada içerisindeki niteliksiz ve yeni yapılaşmaya oranının fazla olduğu ve geleneksel dokuya tamamı ile uyumlu yeni yapıların bulunduğu;

“1.BölgeA(OK1-A) alanları tarihi kent merkezi niteliğinde olup, genellikle büyük bahçeli geleneksel yapı dokusunun hakim olduğu, yapı adası içerisinde nitelikli ve çok nitelikli yapıların, aynı ada içerisindeki niteliksiz ve yeni yapılaşmaya oranının fazla olduğu ve geleneksel dokuya tamamı ile uyumlu yeni yapıların bulunduğu;

2.Bölge(OK2) geleneksel yapılar ile geleneksel dokuya uyumlu yeni yapıların bulunduğu, geleneksel kadastral yapının devam ettiği yeni ve geleneksel dokunun bir arada bulunduğu alanları;

3.Bölge (OK3) geleneksel dokunun izleri kalmasına rağmen yeni yapıların çoğunlukta olduğu, OK2 ve OK1 olarak belirlenen yapı adaları yani nitelikli geleneksel yapılaşmanın yoğun olduğu alanlar ile fiziksel etkileşim içerisinde olan, geleneksel kadastral yapının büyük oranda devam ettiği alanlar.

2.4.1.Özel Koşullu Koruma Bölgesi 1 (OK1)

OK1 olarak nitelendirilen alanlar, tarihi kent merkezi niteliğinde olup, geleneksel yapı dokusunun hakim olduğu alanlardır. Bu alanlarda yapının parsel içerisinde nasıl konumlanacağını tespitinde, parselin cephe aldığı sokak üzerindeki mevcut yapı-parcel-sokak ilişkisi öncelikle dikkate alınarak bu plan notlarında verilmiş olan tipolojilere uygun olarak tespit edilecektir. Bu alanlarda yapılacak konutlarda, yapı yüksekliği (hmax) 7.00 metre, 2(iki) kat, bina taban alanı en fazla 120 m² olacaktır. Bu Plan'da OK1 olarak belirtilen alanlarda yapılacak yeni yapıların geleneksel doku ile uyumlu hale getirilmesinde cephe tipolojileri tablosu ile yapı-parcel-sokak ilişkisi tablosundan yararlanılacaktır. OK1 alanlarında TAKS: 0.60, ancak parselde oturacak binanın toplam taban alanı en fazla 120 m² olacaktır, yapı nizamı bu plan notlarında belirtilen yapı parsel sokak ilişkisi tablosundan yararlanılarak geleneksel dokudaki çeşitliliğe uygun şekilde oluşturulacaktır. Bu alanlarda TAKS: 0.60 yapılaşma hakkı ile 100m² yapı taban alanından küçük yapı kütlesi çıkan parsellerde yapı en-boy oranı 1/2.5'i geçmemek ve arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile yapı kütlesi 100m²'ye tamamlanabilir. Parsel derinliği 10 metre altı olan mevcut parsellerde bina derinliği 7 metre sağlandıktan sonra kalan alan arka bahçe mesafesi olarak bırakılır.OK1 alanlarında yapılacak ticaret yapılarında arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile TAKS:1.00'e kadar, 2 (iki) kat, yapı yüksekliği (hmax) 7.00 metre olacaktır. Parsel derinliği 10m ve altı olan mevcut parsellerde arka bahçe mesafe şartı aranmayacaktır. Bu alanlarda yapılacak yeni yapıların geleneksel doku ile uyumlu hale getirilmesinde cephe tipolojileri tablosundan yararlanılacaktır, zemin katlarda vitrin yapılmak istenmesi durumunda Plan'da verilen max açıklık oranları göz önüne alınacaktır. Yapı nizamı bu plan notlarında belirtilen yapı parsel sokak ilişkisi tablosundan yararlanılarak geleneksel dokudaki çeşitliliğe uygun şekilde oluşturulacaktır.OK1 alanlarında yapılacak konut+ticaret yapılarında OK1 alanlarında yapılacak konutlara ait yapılaşma koşulları geçerlidir. Bu alanlarda yer alan ve ticaret aksı olarak belirlenmiş alan üzerinde bulunan mevcut parsellerde TAKS: 0.60 yapılaşma hakkı ile 100m² yapı taban alanından küçük yapı kütlesi çıkan parsellerde, yapı taban alanı 100m²'ye tamamlanacak şekilde arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile

TAKS:1.00'e kadar yapılaşma izni verilebilir. Parsel derinliği 10m ve altı olan mevcut parsellerde arka bahçe mesafe şartı aranmayacaktır.OK1 alanlarında konaklamaya yönelik otel ve pansiyon, butik otel işletmeleri, turizm tesisleri yapılması durumunda; bu planda OK1 alanları için belirtilmiş yapılaşma koşulları (parsel hangi kullanımda ise; konut / ticaret / konut+ticaret) geçerlidir.

2.4.2.Özel Koşullu Koruma Bölgesi 1-A (ÖK1-A)

ÖK1-A olarak nitelendirilen alanlar, tarihi kent merkezinde geleneksel yapı dokusunun hakim olduğu alanlardır. Bu alanlarda bulunan yapılar genellikle büyük bahçeli, konak tipi yapılaşmalardan oluşmaktadır. Bu alanlar turizme yönelik butik otel pansiyon kullanımlarının yer alabileceği uygun alanlar olduğundan tercihli kullanım alanı olarak değerlendirilecektir. Bu alanlarda yapının parsel içerisinde nasıl konumlanacağını tespitinde, parselin cephe aldığı sokak üzerindeki mevcut yapı-parcel-sokak ilişkisi öncelikle dikkate alınarak bu plan notlarında verilmiş olan tipolojilere uygun olarak tespit edilecektir.

Tokat Koruma Amaçlı İmar Planı

Plan Notları 2

120m² yapı taban alanından küçük yapı kütlesi çıkan parsellerde yapı en-boy oranı 1/2.5'i geçmemek ve arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile yapı kütlesi 120m²'ye tamamlanabilir. Bu alanlarda yapılacak turizme yönelik butik otel vb. kullanımlarda, yapı yüksekliği (h_{max}) 7.00 metre, 2(iki) kat, bina taban alanı en fazla 250 m² olacaktır. Bu Plan'da ÖK1-A olarak belirtilen alanlarda yapılacak yeni yapıların geleneksel doku ile uyumlu hale getirilmesinde cephe tipolojileri tablosu ile yapı-parcel-sokak ilişkisi tablosundan yararlanılacaktır. OK1-A alanlarında TAKS: 0.50, yapı nizamı bu plan notlarında belirtilen yapı parsel sokak ilişkisi tablosundan yararlanılarak geleneksel dokudaki çeşitliliğe uygun şekilde oluşturulacaktır. Bu alanlarda TAKS: 0.50 yapılaşma hakkı ile 150m² yapı taban alanından küçük yapı kütlesi çıkan parsellerde yapı en-boy oranı 1/2.5'i geçmemek ve arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile yapı kütlesi 150m²'ye tamamlanabilir. Parsel derinliği 9m ve altı olan mevcut parsellerde zemin katta arka bahçe mesafe şartı aranmayacak, üst katlarda çekme mesafesi en az 2m olarak uygulanacaktır.

OK1-A alanlarında yapılacak ticaret yapılarında OK1-A alanlarında yapılacak konutlara ait yapılaşma koşulları geçerlidir. Bu alanlarda yer alan ve ticaret aksı olarak belirlenmiş alan üzerinde bulunan mevcut parsellerde TAKS: 0.50 yapılaşma hakkı ile 150m² yapı taban alanından küçük yapı kütlesi çıkan parsellerde, yapı taban alanı 150m²'ye tamamlanacak şekilde arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile TAKS:1.00'e kadar yapılaşma izni verilebilir. Parsel derinliği 9m ve altı olan mevcut parsellerde zemin katta arka bahçe mesafe şartı aranmayacak, üst katlarda çekme mesafesi en az 2m olarak uygulanacaktır.

2.4.3.Özel Koşullu Koruma Bölgesi 2 (ÖK2)

ÖK2 olarak nitelendirilen alanlar, geleneksel doku ile geleneksel dokuya uyumlu yeni yapıların bulunduğu alanlardır. Bu alanlarda yapının parsel içerisinde nasıl konumlanacağını tespitinde, parselin cephe aldığı sokak üzerindeki mevcut yapı-parcel-sokak ilişkisi öncelikle dikkate alınarak bu plan notlarında verilmiş olan tipolojilere uygun olarak tespit edilecektir.

Bu alanlarda yapılacak konutlarda yapı yüksekliği (h_{max}) 9.50 metre, 3(üç) kat, bina taban alanı en fazla 175 m² olacaktır. Bu alanlarda yapılacak yeni yapıların geleneksel doku ile uyumlu hale getirilmesinde cephe tipolojileri tablosundan yararlanılacaktır. OK2 alanlarında TAKS: 0.60 dır ancak parselde oturacak binanın toplam taban alanı en fazla 175 m² olacaktır. Yapı nizamı bu plan notlarında belirtilen yapı parsel sokak ilişkisi tablosundan yararlanılarak geleneksel dokudaki çeşitliliğe uygun şekilde oluşturulacaktır. Bu alanlarda TAKS: 0.60 yapılaşma hakkı ile 100m² yapı taban alanından küçük yapı kütlesi çıkan parsellerde yapı en-boy oranı 1/2.5'i ve 100 m² yi geçmemek ve arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile yapılabilir. Parsel derinliği 10 metre altı olan mevcut parsellerde bina derinliği 7 metre sağlandıktan sonra kalan alan arka bahçe mesafesi olarak bırakılır. OK2 alanlarında yapılacak ticaret yapılarında TAKS:1.00'e kadar, 3(üç) kat, yapı yüksekliği (h_{max}) 9.50 metre olacaktır. Parsel derinliği 10m ve altı olan mevcut parsellerde zemin katta arka bahçe mesafe şartı aranmayacak, üst katlarda çekme mesafesi en az 2m olarak uygulanacaktır. Bu alanlarda yapılacak yeni yapıların geleneksel doku ile uyumlu hale getirilmesinde cephe tipolojileri tablosundan yararlanmak esas olup, zemin katlarda vitrin yapılmak istenmesi durumunda Plan'da verilen max. açıklık oranları göz önüne

alınacaktır. Yapı nizamı bu plan notlarında belirtilen yapı parsel sokak ilişkisi tablosundan yararlanılarak geleneksel dokudaki çeşitliliğe uygun şekilde oluşturulacaktır. OK2 alanlarında yapılacak konut+ticaret yapılarında OK2 alanlarında yapılacak konutlara ait yapılaşma koşulları geçerlidir. Bu alanlarda yer alan ve ticaret aksı olarak belirlenmiş alan üzerinde bulunan mevcut parsellerde TAKS: 0.60 yapılaşma hakkı ile 100m² yapı taban alanından küçük yapı kütlesi çıkan parsellerde, yapı taban alanı 100m²'ye tamamlanacak şekilde yapı en-boy oranı 1/2.5'i geçmemek ve arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile TAKS:1.00'e kadar yapılaşma izni verilebilir. Parsel derinliği 10m ve altı olan mevcut parsellerde zemin katta arka bahçe mesafe şartı aranmayacak, üst katlarda çekme mesafesi en az 2m olarak uygulanacaktır. OK2 alanlarında konaklamaya yönelik otel ve pansiyon, butik otel işletmeleri, turizm tesisleri yapılması durumunda; bu planda OK2 alanları için belirtilmiş yapılaşma koşulları (parsel hangi kullanımda ise; konut / ticaret / konut+ticaret) geçerlidir.

2.4.4.Özel Koşullu Koruma Bölgesi 3 (OK3)

OK3 olarak nitelendirilen bölgeler geleneksel dokunun izleri kalmasına rağmen yeni yapıların yoğun olduğu alanlarıdır. Bu alanlarda yapının parsel içerisinde nasıl konumlanacağını tespitinde, parselin cephe aldığı sokak üzerindeki mevcut yapı-parcel-sokak ilişkisi öncelikle dikkate alınarak bu plan notlarında verilmiş olan tipolojilere uygun olarak tespit edilecektir. Bu alanlarda yapılacak konutlarda, yapı yüksekliği (h_{max})12.50 metre, 4 (dört) kat bina taban alanı en fazla 200 m² olacaktır. Bu alanlarda yapılacak yeni yapıların geleneksel doku ile uyumlu hale getirilmesinde cephe tipolojileri tablosundan yararlanılacaktır. OK3 alanlarında TAKS: 0.60 ancak parselde oturacak binanın toplam tabanalanı en fazla 200 m² olacaktır. Yapı nizamı bu plan notlarında belirtilen yapı parsel sokak ilişkisi tablosundan yararlanılarak geleneksel dokudaki çeşitliliğe uygun şekilde oluşturulacaktır. Bir tarafa bitişik şekilde yapılacak yapılaşmalarda, 3 metreden az olmamak üzere boşluk kalacak şekilde yapı yapılabilir. Bu alanlarda TAKS: 0.60 yapılaşma hakkı ile 120m² yapı taban alanından küçük yapı kütlesi çıkan parsellerde yapı en-boy oranı 1/3'ü geçmemek ve arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile yapı kütlesi 120m²'ye tamamlanabilir. Parsel derinliği 10 metre altı olan mevcut parsellerde bina

derinliği 7 metre sağlandıktan sonra kalan alan arka bahçe mesafesi olarak bırakılır.OK3 alanlarında yapılacak ticaret yapılarında; yapı en-boy oranı 1/3'ü geçmemek ve arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile TAKS:1.00'e kadar, 4 (dört) kat, yapı yüksekliği (hmax) 12.50 metre olacaktır. Parsel derinliği 10m ve altı olan mevcut parsellerde zemin katta arka bahçe mesafe şartı aranmayacak, üst katlarda çekme mesafesi en az 2m olarak uygulanacaktır. Bu alanlarda yapılacak yeni yapıların üzerinde bulunan mevcut parsellerde bu Plan'da belirlenmiş yapılaşma hakkı ile 120m² yapı taban alanından küçük yapı kütlesi çıkan parsellerde, yapı taban alanı 120m²'ye tamamlanacak şekilde yapı en-boy oranı1/3'ü geçmemek ve arka bahçe mesafesi en az 3m bırakılmak koşulu ile TAKS:1.00'e kadar yapılaşma izni verilebilir. Parsel derinliği 10m ve altı olan mevcut parsellerde zemin katta arka bahçe mesafe şartı aranmayacak, üst katlarda çekme mesafesi en az 2m olarak uygulanacaktır.OK3 alanlarında konaklamaya yönelik otel ve pansiyon, butik otel işletmeleri, turizm tesisleri yapılması durumunda; bu planda OK3 alanları için belirtilmiş yapılaşma koşulları (parcel hangi kullanımda ise; konut / ticaret / konut +ticaret) geçerlidir.

2.5.Kentsel Tasarım Alanları Olarak Tanımlanan Alanlar

2.5.1.Bu alanlarda yapılacak olan projeler etaplar halinde projelendirilebilecek, alanda önerilmiş olan yapılaşma koşullarına uygun olarak ve bu plan notlarının “Kentsel Tasarım Alanları” bölümünde belirtilen hususlar dikkate alınarak parsel ölçeğinde uygulamalar yapılabilecektir.

2.5.2.Kentsel tasarım projeleri hiçbir şekilde planı tadil etme amaçlı kullanılamaz.

2.5.3.Anıt eser ve/veya sokak ölçeğindeki kentsel tasarım projeleri asgari anıt esere bütün yönleriyle cephe veren sokaklar ölçeğinde yapılacaktır.

2.5.4.Korunması gerekli kültür varlığı yapıların yoğun olduğu alanlardaki sokaklarda yol kotları olabildiğince orijinal seviyesine getirilecektir.

2.5.5.Plan'da belirtilen kentsel tasarım alanları için planda verilen yapı yoğunluğu arttırılmadan, 1/500, 1/200, 1/100 ve gerekirse daha alt ölçekte kentsel tasarım projeleri ile uygulamaya geçilebilir. Kentsel tasarım projeleri uygulamayı yönlendirecek hükümler ve çözümler içeren projeler olup ilgili İdaresince hazırlanacak

kentsel tasarım projeleri, Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu uygun g r     alınmadan uygulamaya geçilemez.

2.5.6.Kentsel tasarım projelerinde öncelikle anıt eserler, anıt eser cepheli sokaklar, sivil mimarlık eserleri yoğun sokaklar öncelikli olmak üzere alan tamamında bölge-sokak-ada-parcel- yapı ölçeğinde 3.boyutu da içerecek ve üzerinden ölçü alınabilecek ölçekte sokak siluetleri çıkarılacaktır.

2.5.7.Kentsel tasarım projeleri; yer d  emesi, yeşil alanlar, meydan/meydancıklar, oturma ve aydınlatma elemanları, tabela vb. diğer peyzaj öğelerini içeren sokak ölçeğinde projeler ve/veya yapı-sokak ve parsel bütünlüğü içerisinde hazırlanacak tasarım projeleri şeklinde olabilecektir.

2.5.8.Plan'da kentsel tasarım alanları olarak belirtilen alanlarda plan kararlarının uygulanması, korumaya yönelik sa lık tırma çalışmalarının yürütülmesi amacı ile kamulaştırma yapılabilir.

2.5.9.Kentsel Tasarım Alanları

A: Ya ıbasan Medresesi ve  evresi Kentsel Tasarım Alanı Tanım: Şehir merkezinde, önemli anıtsal yapıların bir arada bulunduğu önemli bir alanı kapsayan alan farklı dönemlerde yapılmış büyük anıtsal yapılarla çevrelenmektedir. Bu alanda yapılacak tasarım çalışmaları ile kentin eski kimliği canlandırılarak büyük bir açık hava müzesi olarak geleneksel yapı ile bütünleşmesi sağlanacaktır,Tasarım Alanı Kapsamı: Ya ıbasan Medresesi, Develi Hanı, Sultan Hamamı, Suluhan (A evi), Orta Medrese (Sulu Bedesten), Takiyeciler Camii ve    mesi, Mustafa Paşa Hamamı, Han Kalıntısı, Alacamescit Camii, Paşa Hanı, Paşa Hamamı, Eğitim Tesisi, konut ve ticaret bölgelerini kapsamaktadır. Bölgeye    m Getirilmesi Gerekli Konular: Alanda, Plan'da önerilen fonksiyonlar doğrultusunda uygulama yapılması esastır ancak Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından projesinde uygun görülmüş fonksiyon değişiklikleri yapılabilir. Alanda bulunan bir kısmı restore edilmiş anıtsal ve sivil mimari örneklerinin birbiri ile etkileşimini ve geleneksel dokunun ortaya çıkmasını sağlayacak tasarım  nerileri ve peyzaj düzenlemeleri  nerileri getirilecektir. Bölgeye alanın kültürel ve tarihi değerini anlatan geleneksel dokuya uyumlu tasarlanmış tanıtım levhaları ve geleneksel dokuya uygun kentsel mobilya

(oturma elemanları, gölgeleme elemanları, aydınlatma elemanları) önerileri getirilecektir. Alan ulaşımında yaya önceliği bulunmaktadır. Fakat taşıt ulaşımının olduğu alanlarda yaya önceliğini ortaya çıkaracak çözüm önerileri getirilmeli, kaldırım seviyesi ile taşıt yolu seviyesinin eşitlenmesi gerekmekte, yol kenarına parkı önlemek amacı ile geleneksel dokuya uyumlu tasarım önerileri getirilmelidir. Uygun alanlarda meydanıklar oluşturularak bu alanların yaşayabilmesi amacı ile sergi ve küçük satış birimlerine olanak veren sökülüp takılabilir birimler, oturma elemanları vb. tasarlanmalıdır. Özel tasarım alanı için gerekli detay ve ölçeklerde hazırlanacak kentsel tasarım ve peyzaj projeleri İdare'nin olumlu görüşü ile Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun inceleme ve uygun görüşüne sunulur. Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görüşü olmadan uygulamaya geçilmez. Burada belirlenmeyen hususlarda da Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görüşünün alınması zorunludur.

B: Alipaşa Camii ve Çevresi Kentsel Tasarım Alanı Tanım: Kentin ticari merkezinde bulunan alan önemli anıtsal yapılar ve bu yapıları tanımlayabilecek nitelikte büyük bir açık alandan oluşmaktadır. Tasarım Alanı Kapsamı: Alipaşa Camii, Ebu Şems Hanegahı, Kapalı Çarşı, Belediye, Alipaşa Hamamı, Belediye Ve Hükümet Meydanı bölgelerini kapsamaktadır. Bölgeye Önerilen Fonksiyonlar ve Çözüm Getirilmesi Gerekli Konular; Alanda, Plan'da önerilen fonksiyonlar doğrultusunda uygulama yapılması esastır ancak Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından projesinde uygun görülmüş fonksiyon değişiklikleri yapılabilecektir. Alan büyük ve nitelikli bir kamusal açık alana dönüşebilme potansiyeline sahiptir. Alan için hazırlanacak peyzaj ve kentsel tasarım projesi ile, alanda zamanla birbirinden kopuk gelişen ve yaya hareketliliğini kesen uygulamalar engellenmelidir. Alanın birbirlerinden bağımsız, duvarlarla ayrılmış olan fonksiyonlardan oluşan yapısı yerine birbirleri ile etkileşim içinde bir tasarım önerisi getirilebilir. Alanın yaya hareketliliğini teşvik edecek ve yönlendirecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bölgeye alanın kültürel ve tarihi değerini anlatan geleneksel dokuya uyumlu tasarlanmış tanıtım levhaları ve geleneksel dokuya uygun kentsel mobilya (oturma elemanları, gölgeleme elemanları, aydınlatma elemanları) önerileri getirilecektir. Alan Gaziosmanpaşa Bulvarı ile taşıt ulaşımı sağlayan bir arter ile

bölünmektedir. Fakat taşıt ulaşımının olduğu alanlarda yaya önceliğini ortaya çıkaracak çözüm önerileri getirilmeli yaya ve taşıtın birlikte hareket edebildiği bir tasarım önerisi ortaya konmalıdır. Yol kenarına parkı önlemek amacı ile geleneksel dokuya uyumlu tasarım önerileri getirilmelidir. Uygun alanlarda meydancıklar oluşturularak bu alanların yaşayabilmesi ile sergi ve küçük satış birimlerine olanak veren sökülüp takılabilir birimler, oturma elamanları vb. tasarlanabilir. Özel Tasarım Alanı için gerekli detay ve ölçeklerde hazırlanacak kentsel tasarım ve peyzaj projeleri İdare'nin olumlu görüşü ile Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun inceleme ve uygun görüşüne sunulur. Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görüşü olmadan uygulamaya geçilmez. Burada belirlenmeyen hususlarda da Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görüşünün alınması zorunludur.

C: Taşhan ve Çevresi Kentsel Tasarım Alanı Tanım: Alan önemli anıtsal yapıların bulunduğu ve önemli bir açık alan potansiyeli taşıyan Hatuniye Medresesi'nin batısında yer alan açık alandan oluşmaktadır. Tasarım Alanı Kapsamı: Taşhan, Gökmedrese, Kitabesiz Türbe, Pervane Hamamı, Hatuniye İmaret, Horozoğlu Zaviyesi, Pir Ahmet Bey Türbesi, ticaret bölgeleri ve konut bölgeleridir.

Bölgeye önerilen fonksiyonlar Çözüm Getirilmesi Gerekli Konular: Alanda, Plan'da önerilen fonksiyonlar doğrultusunda uygulama yapılması esastır ancak Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından projesinde uygun görülüş fonksiyon değişiklikleri yapılabilecektir. Alanda geleneksel kimliğin korunması ve geliştirilmesi esastır. Hatuniye Medresesi'nin batısında yer alan açık alanda yer alan küçük ticari birimler yeniden tasarlanarak çeşitlenme sağlanacak, turizme yönelik satış birimlerinin (hediye eşya dükkânları ve restoranlar) yer aldığı meydanda çevresindeki anıtsal yapılar ile geleneksel dokuya uyum sağlanması için öneriler getirilecektir. Meydanda bulunan dükkânların geleneksel cephe özelliklerine uyumu sağlanacaktır. Meydanda yer alabilecek ticari birimlerin kitleleri Plan'da şematik olarak gösterilmiş olup taban alanı ve maksimum yapı yüksekliği şartlarına uygun olmak, geleneksel dokuya uygun olmak ve projesinde Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görmesi koşulu ile kitlelerde değişiklik yapılabilecektir. Bu alan için gerekli detay ve ölçeklerde hazırlanacak kentsel tasarım projesi, İdare'nin olumlu görüşü ile Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge

Kurulu'nun inceleme ve uygun görüşüne sunulur. Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun uygun g r    olmadan uygulamaya geçilmez. Burada belirtilmeyen hususlarda Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu uygun görüşünün alınması zorunludur. Bölgeye alanın kültürel ve tarihi değerini anlatan geleneksel dokuya uyumlu tasarlanmış tanıtım levhaları ve geleneksel dokuya uygun kentsel mobilya (oturma elemanları, gölgeleme elemanları, aydınlatma elemanları)  nerileri getirilecektir. Gaziosmanpaşa Bulvarı nedeni ile yaya ulaşımının kısıtlandığı alanlarda yaya ulaşımını kolaylaştıracak çözüm  nerileri getirilmeli yaya ve taşıtın birlikte hareket edebildiği bir tasarım  nerisi ortaya konmalıdır.

D: Nitelikli Yaya Güzergahları Tasarım Alanları Tanım: Bu alanlar Planlama Alanı içerisindeki nitelikli anıtsal ve sivil mimari örneklerinin birbirleri ile yaya ulaşımının sağlanacağı nitelikli yaya güzergahlarını ifade eder. Tasarım Alanı Kapsamı: Anıtsal ve sivil mimari yapılarının bulunduğu alanlar arasında gezi rotası niteliğinde olan; Alipa a Hamam Sokak, Ayvazpa a Sokak, Behzat bulvarı 29.Sokak (Bey Sokak), Behzat Caddesi (208 Sokak), Bekirpa a Sokak, Beyhamam Sokak, Dr.Remzi Topçam Caddesi, Erenler Caddesi, Erenler Caddesi 1.Sokak(1314 Sokak), G.O.P. Bulvarı 13.Sokak (1719 Sokak), G.O.P. Bulvarı 17.Sokak(213 Sokak),G.O.P. Bulvarı 20.Sokak (3219 Sokak), G.O.P. Bulvarı 22.Sokak(2001 Sokak), G.O.P. Bulvarı 28.Sokak(214 Sokak), Gazi Paşa Caddesi 9.Sokak(803 Sokak), Gazi Paşa Caddesi 9.Sokak, G zelah ı Sokak, Hacı M nirbey Caddesi, Halit Sokak, Kuyumcular Caddesi, Merdivenli Sokak, Meydan Caddesi, Meydan Sokak(1715 Sokak),  rtmeli n  Sokak, Pervane Hamam Sokak, Sulusokak Caddesi, Sulusokak Caddesi 10.Sokak(2012 Sokak), Sulusokak Caddesi 12.Sokak(701 Sokak), Sulusokak Caddesi 14.Sokak (701 Sokak),  eyhi  ırvani Caddesi,  eyhi  ırvani Caddesi 1.Sokak (3411 Sokak),  eyhi  ırvani Caddesi 2.Sokak(1101 Sokak), Tekkeba ı Sokak, Uzunseki Caddesi, Uzunseki Caddesi 4.Sokak(1315 Sokak), Yeni Sokak, Gop Bulvarı Bir Kısımı, Ardala sokak,  oksular Sokak, Alipa a Caddesi,  eyh  ırvani Caddesi 6.Sokak'ın Bir Kısımı, Kuyumcular Sokak ve plan üzerinde gösterilmiş alanlardır.Bölgeye  nerilen fonksiyonlar   z m Getirilmesi Gerekli Konular; Plan'da belirlenmiş olan bu alanlarda, İdare tarafından etaplandırılarak uygulama yapılabilir. Bu alanlarda sokak, parsel, yapı ve peyzaj düzenlemeleri şeklinde

öneriler getirilebilecektir. Bu alanlarda uygulamalar yer döşemesi, yeşil alanlar, meydan/meydancıklar, oturma ve aydınlatma elemanları, tabela vb. diğer peyzaj öğelerini içeren sokak ölçeğinde projeler ya da yapı-sokak ve parsel bütünlüğü içerisinde hazırlanacak tasarım projeleri şeklinde olabilecektir.Önerilen tasarımlar geleneksel dokuya uyumlu olarak tasarlanacaktır. Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından gerekli görülen durumlarda, anıt eserler, anıt eser cepheli sokaklar, sivil mimarlık eserleri yoğun sokaklar öncelikli olmak üzere sokak-parcel-yapı ölçeğinde 3.boyutu da içerecek ve üzerinden ölçü alınabilecek ölçekte sokak silüetleri çıkarılacaktır.Nitelikli yaya güzergahı olarak belirlenmiş sokaklarda mevcut asfalt ve beton kaplaması yolların yeniden düzenlenmesi durumunda geleneksel dokuya uyumlu malzeme ile kaplanacaktır. Bu sokaklarda yol kotları olabildiğince orijinal seviyesine getirilecektir.

Bazı alanlarda yaya ve taşıt birlikte yer almaktadır. Bu nedenle bu alanlarda yaya güvenliği, yaya yönlendirmesi ve taşıt denetimini sağlayacak çözüm önerileri getirilmelidir. Bu alanlar nitelikli alanları birbirine bağlayan gezi rotası niteliğinde güzergâhlar olduğundan yayayı yönlendirici nitelikte olmalı, alana özgü tasarlanmalıdır. Bu alanlarda tanıtıcı ve yönlendirici levhalar uygun alanlarda çözümlenecek, meydan park vb kullanımlar ile kesişen alanlarda etkileşim ve bütünleşme sağlanacaktır.Bu alanlar için hazırlanacak peyzaj vb projelerde Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu uygun görüşü alınacak, basit tadilat tamirat ve onarımlar vb. uygulamalar İdaresince yapılabilecektir. Nitelikli yaya güzergahı olarak belirlenmemiş diğer sokaklarda yapılacak uygulamalar İdaresince yürütülecektir.

2.6.Hamamlar

Hamamlar mevcut, tescilli ve orijinal hamam kullanımını devam ettiren yapılardır. Hamamların asıl fonksiyonunu devam ettirmesi esastır. Asıl fonksiyonu ile korunarak kullanılamayacak yapılarda, asıl fonksiyonuna yakın olan banyo salonu, sauna, fizik-tedavi, rehabilitasyon-sağlık merkezi, jimnastik salonu vb. gibi sağlık-spor çeşitli sosyal ve kültürel amaçlı kullanımlar Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu uygun görüşü ile yer alabilir.

2.7. Ticaret Alanları

Geleneksel kentsel doku içerisinde ticaret birimleri genel olarak konut altı ticaret olarak devam etmektedir. Bu durumun devamlılığı sağlanacak, tamamı ticaret olarak gösterilen yapı adaları dışında kalan konut+ticaret alanlarında yalnızca zemin kat ticaret kullanımında olacaktır. Ticari birimlerin 1. kat ve diğer katlarda yapılması istenilen alanlar Plan’da belirtilmiştir.

Tokat Koruma Amaçlı İmar Planı

Plan Notları 3

2.8. Turizm Alanları

Planlama Alanı içerisinde yapılacak turizm tesislerinin projelendirmesi ve ruhsat işlemlerinde Turizm Tesisleri Yönetmeliği'nin geleneksel kent dokusunun ve yöresel yapı karakteristiğinin bozulmasına neden olabilecek maddelerine uyum zorunluluğu aranmayacaktır. Özellikle Bey Hamam Sokak, Bey Sokak, Ali Paşa Hamam Sokak üzerinde pansiyonculuk ve butik otel kullanımı teşvik edilecektir. Bu alanlarda yapılacak konaklama tesisleri Plan'da belirtilen yapılaşma koşullarına göre yapılacaktır ve Belediye belgeli olarak işletilebilir. Planlama Alanı içerisinde yapılacak konaklama tesisleri projelerinin Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’ndan uygun görüş alması zorunludur.

2.9. Avlu ve Bahçe Duvarları

Geleneksel evlerin avlu ve bahçe duvarlarının tamir ve yeniden yapılanmasında geleneksel malzeme ve teknik kullanılacaktır. Duvarlar yığılma teknik ile tuğla veya taş malzemeden örülecek, üzeri sıvanacak ve boyanacaktır. Duvar üzerinde alaturka kiremitten harpuşa yapılacaktır. Yeni evlerin mevcut bahçe ve avlu duvarlarının tamirinde ve yeni yapılacak evlerin bahçe duvarlarında yeni inşa teknikleri kullanılabilir. Ancak duvarlar geleneksel evlerin avlu duvarlarında olduğu gibi sıvanmalı ve boyanmalı, duvar üzerleri alaturka kiremit harpuşa ile kapatılmalıdır. Sokağa ve caddeye bakan avlu duvarları yüksekliği 1,6 m. ile 3.5 m. arasında değişebilir. Mevcut teşekküle göre duvar yüksekliğinin düşürülmesi ve arttırılmasına yan ve arka komşu bahçe duvarlarının yüksekliğini belirlemeye İdaresi yetkilidir.

2.10.Cephe Malzemesi ve Rengi

ÖK1, ÖK1-A,ÖK2 ve ÖK3 alanlarında cephe malzemeleri ;sıva üzerine grenli dış cephe boyası ve taş duvar örgüsü olabilir. Yöresel taş kullanılarak yapılacak taş duvarlar, moloz taşlarla sıralı örgü tekniğiyle veya kesme taşlarla örülebilir. Yapılacak yeni yapılarda, Tokat sivil mimarisinin özgün yöresel renklerinden olan, beyaz, bej tonları, pastel mavi, pastel yeşil, kiremit rengi renklerinden birisi kullanılmalıdır. (RAL kodları,1000 green beige, 1001 beige 1002 sand yellow, 1014 ivory, 1015 light ivory, 3033 pearl pink, 5024 pastel blue , 621 pale green)

2.11. Kapı ve Pencereleler

Gop bulvarı ve Behzat Bulvarı'na cephele yapılar hariç, geleneksel ticari yapılarda zemin kattaki vitrin açıklıkları, zemin kat sokak cephesi alanının %50'sini, yeni ticari işlevli yapılarda zemin kattaki vitrin açıklıkları, zemin kat sokak cephesi alanının%70'ini geçmeyecektir. 2 kat yüksekliğinde kapı, pencere ve vitrin açıklığı oluşturulamayacaktır. Gop bulvarı ve Behzat Bulvarı'na cephele yapılar hariç, hem konut işlevli hem de ticari işlevli yapılarda, giriş kapıları, ahşap malzemeden yapılacaktır. Emprenye edilmiş ahşap kullanılmalıdır. Kapıların üzerine tabii görünümü bozmayacak bir koruyucu uygulanabilir. Çift kanatlı kapılarda max. kapı genişliği 180 cm. max. kapı yüksekliği 235 cm. olacaktır. Tek kanatlı kapılarda, max kapı genişliği 100 cm. max kapı yüksekliği 235 cm. olacaktır. Kapıların üzerinde, istenirse, 50-150 cm arasında değişen yüksekliklerde ve en fazla kapı genişliğinde ,dikdörtgen formu veya kemerli ışıklık tepe penceresi yapılabilir.

Gop bulvarı ve Behzat Bulvarı'na cephele yapılar hariç, hem konut işlevli hem de ticari işlevli Kapıların üzerine tabii görünümü bozmayacak ticari işlevli yapıların üst katlarında pencereler dikey doğrultuda dikdörtgen olacak şekilde, ½ veya 4/10 oranlarında (genişlik/yükseklik) yapılabilir. Max pencere genişliği 85 cm. Olacaktır. Tuğladan veya 20 civarında duvar kalınlığında olan başka malzemeden yapılmış duvarlı yapılarda, pencerelere yaklaşık 10 cm. genişliğinde, dıştan sıva üstü pervaz konmalıdır. Taş duvarlı yapılarda, pencere etrafına yaklaşık 10 cm. Kalınlığında söve yapılması önerilmektedir. Geleneksel teknikle yapılacak olan yeni yapılarda, pencere doğrama malzemesi ahşap olmalıdır. Ahşaplar emprenye edilmiş

olacak, renkli boya ile boyanmayacak, tabii görünümünü bozmayan koruyucu uygulanabilecektir. Pencerelelere kepenk takılmak istenildiğinde ancak 2 kanatlı ahşap veya metal kepenk takılabilecektir. Tescilsiz olan ve tescilli yapıya bitişik olmayıp, tescilli yapının karşısında yer almayan parsellerde yeni yapım tekniğiyle yapılacak olan yeni yapılarda, ahşap pencere doğraması ya da günümüz koşullarında bulunabilen ahşap görünümlü PVC malzemeden veya siyah ya da kahverengi alüminyum malzemeden pencere doğraması yapılabilecektir. İsteğe bağlı olarak pencere önüne yapılabilecek olan korkuluk malzemesi olarak, mat siyah veya mat kahverengi boyalı demir (ferforje demir ya da dövme demir) ya da ahşap korkuluklara izin verilecektir.

2.12. Merdivenler

Yeni yapılarda açık merdiven yapılamaz.

2.13. Çıkmlar

Plan onama sınırları içerisinde yapılacak çıkmların tretuvar kotu ile arası düşey mesafede 2,60 m.'den az olamaz. Çıkmlarda yöresel örneklere uyum esastır. OK1, OK1-A, OK2, OK3 alanlarında yapılacak yeni yapılarda yola bakan cephelerde gömülü olmayan açık çıkma (balkon) yapılamaz. Yola bakan cephede kapalı çıkma yapılabilecek max. kapalı çıkma derinliği 1m. Olabilecektir. Zemin +1 katlı yeni yapılarda, 1. kattaki çıkma tüm cephe genişliğinde olamaz. Max. Çıkma genişliği, cephe genişliğinin %50'si kadar olacaktır ve çıkma genişliği 5,5 m.'yi geçmeyecektir. Yapılacak çıkmlarda cephe tipolojileri tablosundan faydalanılacaktır.

2.14. Çatılar

Planlama alanı sınırları içerisinde kırma çatı, beşik çatı ve sundurma çatı yapılabilir, teras çatıya izin verilmeyecektir. ÖK1 ve ÖK1-A alanında sadece alaturka kiremit, ÖK2, ÖK3 ve Etkilenme Geçiş Alanlarında alaturka kiremit ve marsilya kiremit çatı kaplaması kullanılabilecektir. Çatı eğimi %30 ila %40 arasında olmalıdır. Çatı üzerine bacadan ve 4 kat ve üzeri yapılarda asansör kovalarının çatıdaki çıkıntılarından başka çıkıntı yapılamaz. Çatı aralarında bağımsız bölüm oluşturulamaz. Teras ve çekme kat yapılamaz. Çatı arası piyesler çatı saçak ucuna en fazla 3m yaklaşabilir. Piyeler ışık ve hava almasını sağlayacak alanlar güvercin pencere şeklinde olacaktır. Güvercin pencere genişliği max. 0.80 m olacaktır. Parapet

yüksekliği 0.30 m.'yi aşmayacaktır. Bitişik nizamlı alanlarda yapılacak yeni yapıların yan parsel bakan kenarlarında saçakları yan parsel taşmamalıdır. Sokağa bakan cephede max. saçak genişliği 0.60 m. olacaktır. Saçak altı kaplama malzemesi ahşap veya sıva üzeri boya şeklinde olacaktır. Ahşap çatılı yapılarda, çatı merteklerinin altı, kaplama yapılmadan açıkta bırakılabilir. Saçak önüne yağmur oluğu yapılması durumunda çinko veya bakır malzeme kullanılacaktır. İstendiğinde gizli dere veya oluk yapılabilir. Düşey yağmur iniş boruları da çinko veya bakır malzemeden olmalıdır. Borular istenirse, kahverengi renge de boyanabilir.

2.15. Bacalar

Bacalar pres tuğla ya da harman tuğlasından, yığma tekniğiyle örülmelidir. Bacalarda tuğla malzeme açıkta bırakılabileceği gibi, sıvanıp, cephe renginde boyanabilir. Bacalar, yöresel özelliklere sahip baca örneklerine uygun formlarda yapılmalıdır.

2.16. Tabelalar

Gop bulvarı ve Behzat Bulvarı'na cepheli yapılar hariç, OK alanlarında bulunan ticari işlevli yapılarda, dükkân veya zemin kat ofis kullanımlarında, reklam tabelası olarak cepheye dik monteli askı tabela veya yapının alın kısmına cepheye monteli tabela kullanılacaktır. Bu alanlarda yaya hareketleri ve sokak genişlikleri de dikkate alınarak, alana özgü tasarım çalışmaları ile geleneksel dokuya uyumlu tabela malzemesi ve boyutları belirlenecektir. Tanıtıcı levhaların boyutlarında ve kullanılan malzemede bütünlük aranacaktır. Işıklı tabelalarda ışık rengi gün ışığı ya da sarı renk olacaktır. Gop bulvarı ve Behzat Bulvarı'na cepheli yapılar hariç, Ok alanlarına; zemin katın haricindeki üst katlarda büro ve benzeri hizmetlere ilişkin kullanımlar söz konusu olduğunda dış cepheye tanıtıcı levha konulamaz veya yazı yazılamaz. Ancak yapının giriş bölümüne tanıtıcı levha konulabilir.

Bu alanlarda yaya hareketleri ve sokak genişlikleri de dikkate alınarak, alana özgü tasarım çalışmaları ile geleneksel dokuya uyum tabla malzemesi ve boyutları belirlenecektir. Tanıtıcı levhaların boyutlarında ve kullanılan malzemede bütünlük aranacaktır. Işıklı tabelalarda ışık rengi gün ışığı ya da sarı renk olacaktır. OK alanlarında tanıtıcı ve yönlendirici levhalar uygun alanlarda çözümlenecek, meydan,

park, tescilli yapı, han, hamam gibi önemli yapıların yönünü gösteren geleneksel dokuya uyumlu tanıtım levhaları tasarlanacaktır.

2.17. Kent Mobilyaları

OK alanlarında bulunan aydınlatma elemanı, oturma elemanı vb. kent mobilyaları geleneksel dokuya uyumlu olarak tasarlanacak ve uygun alanlarda çözümlenecektir.

2.18. Tenteler, Kepenkler ve Kepenk Kutuları

OK alanlarında ticari kullanımlı yapılarda vitrin açıklığını kapatan kepenk kutuları cephede, cepheden çıkma yapacak biçimde değil, yapı içerisinde, cepheye gömülü biçimde yer alacaktır. OK alanlarında bulunan sokaklar üzerinde yer alan ticaret birimi cephelerine yapılacak tentelerin konsol uzunlukları, ne şekilde konumlanacakları, ticarethanenin adı, logosu veya ambleminin büyüklükleri ve renkleri alt ölçekte sokak özelinde belirlenecek ve geleneksel dokuya uyumu sağlanacaktır. Tente üzerindeki reklam için İdare'den izin alınacaktır.

2.19. Ara Kat Yükseklikleri

OK1, OK2 ve OK3 alanlarında, bu Plan'da belirtilen OK alanları yapılaşma koşullarına uymak koşulu ile mezanin kat yapılmak istenmesi durumunda, mezanin kati yüksekliği, 1,9 m. ile 2,3m. arasında olacaktır.

2.20. Bodrumlar

Plan onama sınırları içerisinde yapılacak yapılaşmalarda, kottan dolayı kazanılan bodrum katlardan yalnızca birinci bodrum katı iskân amaçlı kullanılabilir, iskân amaçlı kullanılan katlar emsale dâhil edilecektir. İskân amaçlı olmayan katlar emsale dâhil edilmeyecektir. Emsale girmeyen bodrum katlar, genel depo amaçlı kullanılabilir, iskân edilemez, ticari amaçla kullanılamaz. İskan edilmeyen bodrum kat yüksekliği 3 metreyi geçemez.

2.21. Parselve Yapılarda Kot Verilme Kuralları

Düz ve eğimli parseller: parsellerin onaylı plankotesi üzerinde %15'e kadar olan araziler düz, %15'ten fazla olan araziler eğimli parsellerdir.

Saçak kotu ve yüksekliği: yapı saçak yüksekliği ve kotu yapının ait olduğu parselin cephe aldığı tretuvar (kaldırım) üst kotunun henüz teşekkül etmedi parsellerde yapılara şu kurallara göre kot verilecektir. Mevcut durumda varsa belirtilen avlu kotu, yoksa mevcut yapının zemin katı döşeme üst seviyesi ± 0.00 kotu olarak kabul edilecektir.

Üzerinde yapılaşma bulunmayan boş parsellerde tabii zemin ortalama kotu yapının ± 0.00 kotudur. Parsel tabii zemininin yol kotu altında bulunduğu durumlarda yapılara kot parselin cephe aldığı yolun en yüksek tretuvar seviyesinden verilecektir. Parsel tabii zeminin yol kotu üstünde olduğu durumlarda kot parselin köşe kotlarının ortalaması ± 0.00 kabul edilerek verilir. Eğimli parsellerde ise, yeni yapılaşmanın kotu yapının parsel zemininde, oturduğu taban alanın diyagonal orta noktası ± 0.00 kabul edilerek verilir. Aşırı eğimli ve engebeli parsellerde yeni yapılaşmanın kotu tabii zemin kot ortalamaları alınarak bulunacaktır. En son ortalama kot noktası ± 0.00 kabul edilerek verilir. Yeni yapılaşmalara kot verilmesinde zorluk bulunan durumlarda Tokat Belediyesi en az bir yapı adası boyunca hazırlayacağı kot etüdünü Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruluna sunacak ve ± 0.00 kurulun verdiği görüşe göre uygulama yapılacaktır.

2.22.Otoparklar

Otopark hesaplamalarında ve otopark ile ilgili diğer hususlarda kent bütünü onaylı imar planının ilgili plan hükümleri geçerlidir. Alanda yapılacak tüm otopark alanları için Otopark

Yönetmeliği'ne uyulacaktır. Sadece gerektiğinde ticari faaliyetlere hizmet vermek için duraklama yapılabilir. Plan sınırları içerisinde Sivas Koruma Kurulu'nun izni ile ve müze denetiminde olmak üzere yer altı otoparkı yapılabilir.

2.23.Katlı Otoparklar

Katlı otoparklar, içinde yer aldığı ada ve yakın çevre yapılanma koşullarını aşmayacak ve cephe uyumunu sağlayacak şekilde düzenlenecek, hazırlanacak avan projesi Sivas Kültür

Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararı alındıktan sonra Tokat Belediyesi'nce onanacaktır.

2.24.Tadilat, Tamirat, Esaslı Onarım ve Yeni Yapılanma Tadilat ve Tamirat

a)1.grup dışındaki tescilli yapılarda yapılacak uygulamalar ‘Koruma Uygulama ve Denetim Büroları ile Eğitim Birimlerinin Kuruluş İzin Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik’ doğrultusunda yapı mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü İdare ve denetiminde olan vakıfların mülkiyetinde ise Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından, diğer yapılarda Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu İzni ile KUDEP, KUDEP’ in yetkisiz olduğu durumlarda Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü denetiminde yürütülecektir.

b)1. grup dışındaki tescilli yapılarda yapılacak uygulamalar, ilgili Yönetmelik doğrultusunda KUDEB, KUDEB'in yetkisiz kalması durumunda Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün izin ve denetiminde yürütülecektir.

c)Mevcut yasal düzenlemelere veya onaylı bir plana göre ruhsat alarak tamamlanmış tescilsiz yapılarda yapılacak uygulamalar; yürürlükteki plan koşulları doğrultusunda KUDEB, KUDEB'in yetkisiz kalması durumunda Sivas Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün izin ve denetiminde yürütülecektir.

d)Yapılan tadilat ve tamiratlara ilişkin uygulama öncesi ve sonrasına ait rapor ve belgeler, uygulamayı Vakıflar Genel Müdürlüğü ya da KUDEP tarafından 1 ay içinde Sivas Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne iletilecektir.

Tescilli Yapılarda Esaslı Onarım

Tescilli yapılara ilişkin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile yeniden yapım (rekonstrüksiyon) projeleri Sivas Koruma Bölge Kurulu'nun uygun bulması koşulu ile yapılabilir. Uygulamanın onaylı projesine uygun tamamlandığına dair denetleme sorumlusu mimar, varsa KUDEB yoksa ilgili idarelerin teknik raporu ile uygulama sonrası fotoğraflarının Koruma Bölge Kurulu'nca değerlendirilerek uygun bulunmasından sonra ilgili Yönetmelik doğrultusunda yapı kullanma izin belgesi verilecektir.

Tescilsiz Yapılarda Esaslı Onarım ve Yeni Yapılanma

Koruma amaçlı imar planı sınırları içerisinde taşınmaz kültür varlığı bulunan parseller dışındaki esaslı onarım ve yeni yapılanmalar; bünyesinde KUDEB kurulmuş

idarelerin görüş/raporu doğrultusunda ilgili idarelerin izni ile KUDEP ve ilgili daire denetiminde yürütülecektir. Ancak, koruma amaçlı imar planı sınırları içerisinde resmi kurum yapıları, sağlık tesisleri, eğitim tesisleri, sosyo-kültürel tesis, spor tesisi, açık ve kapalı pazar alanı, ibadet yeri vb. yapılarda tip proje uygulanamaz.

Hazırlanacak avan projeler KUDEB'in uygun görüşü ile Koruma Bölge Kurulu'nun inceleme ve uygun görüşüne sunulduktan sonra ilgili İdaresince uygulama projeleri yapılacaktır. Bu donatı alanlarında planda belirlenen yapılanma koşulları, çevre yapılanma koşulları dikkate alınmak, geleneksel dokuya uyumlu olmak, çekme mesafeleri bırakılmak şartı ile belirtilmemiş alanlarda maksimum TAKS:0,50 olmak üzere avan projesine göre uygulama yapılacaktır. Kurulca uygun bulunan avan projelere göre İdaresince düzenlenmiş uygulama projelerinde imar ve koruma mevzuatına göre uygulama yapılacaktır. Plan onama sınırları içerisinde bulunan tescilsiz yapıların esaslı onarım ve yeni yapılanma görüş/rapor ve denetimi konusunda KUDEP tarafından çelişkiye düşülmesi halinde, konu Kurulda değerlendirilmek üzere Sivas Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne iletilecektir. Koruma amaçlı imar planı ve projesine uygun olarak tamamlanan uygulamalara yapı kullanma izin belgesi verildikten sonra, uygulamanın koruma amaçlı imar planına uygun olarak tamamlandığına ilişkin bilgi, belge ve fotoğraflar KUDEB tarafından bir ay içinde Sivas Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne iletilecektir. KUDEB'in yetkisiz kalması durumunda; “Tescilli parsellere komşu olan veya aralarından yol geçse dahi bu parsel cephe veren, mevcut yasal düzenlemelere göre veya onaylı bir plana göre ruhsat alarak tamamlanmış tescilsiz taşınmazlardaki esaslı onarımlar ile yeni yapılanmalara ilişkin ilgili idarelerce imar mevzuatına, koruma amaçlı imar planı ve plan notlarına uygunluk görüşü ile iletilen projeler Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarınca, kentsel doku ve sokak silueti göz önünde bulundurularak tescilli yapı/yapılarla olan cephe, kütle, konum ve gabari ilişkileri açısından değerlendirilecektir. Uygulama sonrasında Sivas Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün uygun görüş yazısı doğrultusunda ilgili idarelerce yapı kullanma izin belgesi verilebilecektir. Planlama alanı içerisinde yer alan diğer taşınmazlardaki uygulamalar ise koruma amaçlı imar planı hükümleri doğrultusunda ilgili idaresinin izin ve denetiminde yürütülecektir. Ancak, koruma amaçlı imar planı sınırları içerisinde resmi kurum yapıları, sağlık

tesisleri, eğitim tesisleri, sosyo - kültürel tesis, spor tesisi, açık ve kapalı pazar alanı, ibadet yeri vb. yapılarda tip proje uygulanamaz. Hazırlanacak avan projeler ilgili Belediyenin uygun görüşü ile Koruma Bölge Kurulu'nun incelemesine sunulacaktır. Bu donatı alanlarında planda belirlenen yapılanma koşulları, çevre yapılanma koşulları dikkate alınmak, geleneksel dokuya uyumlu olmak, çekme mesafeleri bırakılmak şartı ile belirtilmemiş alanlarda maksimum TAKS:0,50 olmak üzere avan projesine göre uygulama yapılacaktır. Kurulca uygun bulunan avan projelere göre düzenlenmiş uygulama projelerinde imar ve koruma mevzuatına göre uygulama yapılacaktır.”

2.25.Aykırı Uygulamaların Tespiti

Koruma amaçlı imar planı hükümlerine ve Koruma Bölge Kurulu kararlarına aykırı uygulamanın tespit edilmesi halinde varsa KUDEB yoksa İlgili İdarelerce aykırı uygulama durdurularak konu belgeleriyle birlikte değerlendirilmek üzere Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne, imar mevzuatına göre gerekli işlemlerin yapılması için ise ilgili idaresine iletilecektir. Konu hazırlanacak teknik rapor ve fotoğrafları ile birlikte K.B. Kurulu Müd. Ce değerlendirilecektir. İnşaat tamamlanmamış ise Koruma Bölge Kurulu kararı alınmadan inşaaata devam edilemez. İnşaat tamamlanmış ise yapı kullanma izin belgesi verilemez.

2.26.Tescilsiz ve Koruma Bölge Kurulunca Geçmişte Tescilli Değerlendirilmemiş Yapıların Yıkımı

Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları içerisinde bulunan ve Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca tescil değerlendirmesi yapılmamış tescilsiz yapılardan; analiz ve sentez çalışmalarında (“16 nolu Geleneksel Yapılar” paftası)”Geleneksel” yapı olarak belirlenen ve tespit edilemeyen taşınmazların yıkımı varsa KUDEB yoksa Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün izin ve denetiminde yürütülecektir. KUDEB veya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nce yıkılabileceği belirtilen yapılar tescilli yapılara herhangi bir fiziki müdahalede bulunulmaması koşulu ile ilgili idarece yıkılabilir. Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları içerisinde bulunan tescilsiz yapılar ve Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca tescil değerlendirmesi yapılmamış yapılardan; analiz ve sentez çalışmalarında (“16 nolu Geleneksel Yapılar” paftası) “Yeni” yapı olarak belirlenen taşınmazlar ise tescilli

yapılara herhangi bir fiziki müdahalede bulunulmaması koşulu ile ilgili idarelerce yıkılabilir.

Geçmişte Koruma Bölge Kurulu kararı ile tescile uygun bulunmamış yapılar tescilli yapılara herhangi bir fiziki müdahalede bulunulmaması koşulu ile ilgili idarelerce yıkılabilir.

2.27.Belirtilmeyen Diğer Hususlar

Koruma Amaçlı İmarı sınırları içerisinde korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olan taşınmazlarda yapılacak plan hükümlerinde belirtilmeyen diğer tüm Uygulamalar Sivas Koruma Bölge Kurulunun uygun görüşü ile yürütülecektir. Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları içerisinde tescilli parsellere komşu olan veya aralarından yol geçse dahi bu parsel cephe veren taşınmazlarda yapılacak plan hükümlerinde belirtilmeyen ifraz, tevhit, yola terk, yoldan ihdas, cins değişikliği, her türlü tarımsal faaliyetler, ağaç dikim-kesimi, kat irtifakı, kat mülkiyeti, basit peyzaj düzenlemeleri vb. gibi tescilli yapının mahiyetini, görünüşü ve silüetini etkilemeyecek diğer tüm uygulamalar varsa KUDEB raporu doğrultusunda Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nün izin ve denetiminde yürütülecektir.

Diğer taşınmazlarda yapılacak plan hükümlerinde belirtilmeyen ifraz, tevhit, yola terk, yoldan ihdas, cins değişikliği, her türlü tarımsal faaliyetler, ağaç dikim-kesimi, kat irtifakı, kat mülkiyeti, basit peyzaj düzenlemeleri vb. gibi tescilli yapının mahiyetini, görünüşü ve silüetini etkilemeyecek diğer tüm uygulamalar ise ilgili idarece yürütülecektir. Söz konusu işlemlere ilişkin Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne bilgi verilecektir.

Tokat Koruma Amaçlı İmar Planı

Plan Notları 4

2.28.Altyapı

Altyapı çalışmalarında mevcut Kullanılan hatların basit bakım onarım faaliyetleri ve acil yapılması gereken tamiratlar çevre dokusuna zarar vermeksizin Belediyesince yapılabilir. Diğer büyük ölçekli alt yapı faaliyetleri için Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan görüş alınması zorunludur.

2.29.Restorasyon Yapılacak Yapılar

Tescilli anıtsal ve sivil mimarlık eserlerinde K.V.K.Y.K'nın tescilli yapılara ilişkin ilke kararında belirtilen “Rölöve-Restitüsyon Restorasyon Projesi Hazırlama Esasları’na uyularak proje hazırlanacak ve Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görüşü olmadan proje ve uygulama yapılamayacaktır. Tescilli yapılarda sağlanamadığı zorunlu durumlarda konfor tescilli şartlarının yapı karakterini olumsuz etkilemeyecek tek katlı eklentiler yapılabilir. Ancak, bu konuda tüm tescilli yapılar için bu tür ihtiyaçların karşılanması genellenecek gerektiğinde, bir karar verilemez. Proje ile Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan uygun görüş alınması zorunludur. Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun uygun görüşü olmaksızın hiçbir uygulama yapılamaz.

2.30.Ruhsat ve Eklerine Uymayan Yapı Bölümleri

Plan onama sınırları içerisinde yer alan ruhsat ve eklerine uymayan yapılarda 3194 Sayılı İmar Kanunun ilgili maddelerine göre işlem yapılacaktır.